

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ඛා-මූලසික්ඛා

බුද්දසික්ඛා

ගන්ථාරම්භකථා

(ක)

ආදිතො උපසම්පන්න-සික්ඛිතබ්බං සමාතිකං;
බුද්දසික්ඛං පචක්ඛාමි, චන්දිත්වා රතනත්තයං.

තත්ත්වං මාතිකා —

(ඛ)

පාරාජිකා ච චත්තාරො, ගරුකා නච චීවරං;
රජනානි ච පත්තො ච, ථාලකා ච පචාරණා.

(ග)

කාලිකා ච පටිග්ගාහො, මංසෙසු ච අකප්පියං;
නිස්සග්ගියානි පාවිත්ති, සමණකප්ප භූමියො.

(ඝ)

උපජ්ඣාවරියචත්තානි, චච්චප්පස්සාවධානිකං;
ආපුච්ඡකරණං නග්ගො, න්භානකප්පො අචන්දියො.

(ඞ)

චම්මං උපාහනා චෙව, අනොලොකියමඤ්ජනී;
අකප්පියසයනානි, සමානාසනිකොපි ච.

(ච)

අසංවාසිකො ච කම්මං, මිච්ඡාජීවච්චජ්ජනා;
චත්තං චිකප්පනා චෙව, නිස්සයො කායබන්ධනං.

(ඡ)

පථවී ව පරික්ඛාරො, හෙසජ්ජුග්ගහද්දසනං;
වස්සුපනායිකා වෙවාචෙහඬිගියං පකිණ්ණකං.

(ජ)

දෙසනා ඡන්දදානාදි, උපොසථප්පචාරණා;
සංචරො සුද්ධි සන්තොසො, චතුරක්ඛා විපස්සනාති.

1. පාරාජිකනිද්දෙසො

පාරාජිකා ව චත්තාරොති –

1.

මග්ගත්තයෙ අනික්ඛිත්තසික්ඛො සන්ථතසන්ථතෙ;
අල්ලොකාසෙ නිමිත්තං සං, තිලමත්තමපි සන්ථතං.

2.

අසන්ථතමුපාදිණ්ණං, පචෙසන්තො චුතොථ වා;
පචෙසනට්ඨිතුද්ධාරපට්ටියක්ඛණසාදකො.

3.

ආදියෙය්‍ය හරෙය්‍යාවහරෙය්‍ය ඉරියාපථං;
කොපෙය්‍ය යානා වාචෙය්‍ය, සඬකෙතං විතිනාමයෙ.

4.

අදින්නං ථෙය්‍යවිත්තෙන, හචෙ පාරාජිකොථ වා;
ථෙය්‍යාබලකුසච්ඡන්තපරිකප්පාවහාරකො;
හණ්ඨකාලග්ගසදෙසෙහි, පරිභොගෙත්ථ නිව්ඡයො.

5.

මනුස්සවිග්ගහං විච්ච, ජීවිතා වා වියොජයෙ;
සන්ථහාරකං වාස්ස මරණචෙතනො උපනික්ඛිපෙ.

6.

ගාහෙය්‍ය මරණුපායං, වදෙය්‍ය මරණෙ ගුණං;
චුතො පයොගා සාහත්ථිනිස්සග්ගාණත්තිථාවරා.

7.

ඉද්ධිවිජ්ජාමයා කාලචත්ථාවුධිරියාපථා;
ක්‍රියාවිසෙසො ඔකාසො, ඡ ආණත්තිනියාමකා.

8.

කොනදිහෙද නොසන්තමත්තනත්තුපනායිකං;
කත්වා කොට්ඨාසමෙකෙකං, පච්චුප්පන්තභවස්සිතං.

9.

අඤ්ඤාපදෙසරහිතං, දීපෙන්තොනධිමානිකො;
කායෙන වාචා විඤ්ඤත්ති-පථෙ ඤාතෙ චුතො භවෙ.

10.

පාරාජිකෙන චත්තාරො, අසංවාසා යථා පුරෙ;
අභබ්බා භික්ඛුභාවාය, සීසවිජිත්තොව ජීවිතුං.

11.

පරියායො ච ආණත්ති, තතියෙ දුතියෙ පන;
ආණත්තියෙව සෙසෙසු, ද්වයමෙතං න ලබ්භති.

12.

සෙවෙනුකාමතාවිත්තං, මග්ගෙ මග්ගප්පවෙසනං;
ඉමං මෙටුනධම්මස්ස, ආහු අඬගද්වයං බුධා.

13.

මනුස්සසං තථාසඤ්ඤී, ථෙයාවිත්තඤ්ච චත්ථුතො;
ගරුතා අවහාරො ච, අදින්නාදානහෙනුයො.

14.

පාණො මානුස්සකො පාණ-සඤ්ඤිතා සාතවෙනනා;
පයොගො තෙන මරණං, පඤ්චෙනෙ වධහෙනුයො.

15.

අසන්තතා අත්තනි පාපමිච්ඡතා-
යාරොචනා තස්ස මනුස්සජාතිතා;
නාඤ්ඤාපදෙසො ච තදෙව ජානනං,
පඤ්චෙන්ථ අඬගානි අසන්තදීපනෙ.

16.

අසාධාරණා චත්තාරො, භික්ඛුනීනමභබ්බකා;
එකාදස ච විබ්භන්තා, භික්ඛුනී මුදුපිට්ඨිකො.

17.

ලම්බි මුඛෙන ගණ්භන්තො, අඬගජාතං පරස්ස ච;
තත්ථෙවාහිනිසිදන්තො, චත්තාරො අනුලොමිකා.

18.

මග්ගෙ මග්ගප්පවෙසනා, මෙට්ඨනස්ස ඉධාගතා;
චත්තාරොති චතුඛ්ඛිස, සමොධානා පරාජිකාති.

2. සඨසාදිසෙසනිද්දෙසො

ගරුකා නවාති –

19.

මොවෙතුකාමතා සුක්ක-ස්සුපක්කම්ම විමොවයං;
අඤ්ඤත්ථ සුපිනන්තෙන, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

20.

ඉත්ථිසඤ්ඤී මනුස්සිත්ථිං, කායසංසග්ගරාගවා;
සම්පුසන්තො උපක්කම්ම, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

21.

තථා සුණන්තිං විඤ්ඤාඤ්ච, මග්ගං වාරඛිහ මෙට්ඨනං;
දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙන, ඔහාසෙත්වා ගරුං ඵුසෙ.

22.

චත්චාත්තකාමුපට්ඨාන-චණ්ණං මෙට්ඨනරාගිනො;
වාචා මෙට්ඨනසුත්තෙන, ගරුං මෙට්ඨනයාවනෙ.

23.

පට්ඨග්ගහෙත්වා සන්දෙසං, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා;
විමංසිත්වා හරං පච්චා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

24.

සංයාචිතපරික්ඛාරං, කත්වාදෙසිතචත්ථුකං;
කුට්ඨං පමාණාතික්කන්තං, අත්තුද්දෙසං ගරුං ඵුසෙ.

25.

මහල්ලකං විහාරං වා, කත්වාදෙසිතචත්ථුකං;
අත්තනො වසන්ත්ථාය, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

26.

අමුලකෙන වොදෙන්තො, වොදාපෙන්තොච චත්ථුනා;
අන්තිමෙන ච වාවෙතුං, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

27.

අඤ්ඤස්ස කිරියං දිස්වා, තෙන ලෙසෙන වොදයං;
වත්ථුනා අන්තිමෙනාඤ්ඤං, වාවෙනුං ගරුකං ඵ්ථස.

28.

ඡාදෙති ඡානමාපන්නං, පරිවසෙය්‍ය තාවතා;
වරෙය්‍ය සඬ්ඝෙ මානත්තං, පරිවුත්ථො ඡ රත්තියො.

විණ්ණමානත්තමබ්භෙය්‍ය, තං සඬ්ඝො විසතීගණො.

29.

ආපත්තිනුක්ඛිත්තමනන්තරාය
පහුත්තතායො තථසඤ්ඤිතා ව;
ඡාදෙතුකාමො අථ ඡාදනාති,
ඡන්නා දසඬ්ගෙහාරුණුග්ගමමිහිති.

3. චීවරනිද්දෙසො

චීවරන්ති –

30.

බොමකොසෙය්‍යකප්පාස-සාණහඬිගානි කම්බලං;
කප්පියානි ඡලෙනානි, සානුලොමානි ඡාතිතො.

31.

දුකුලඤ්ඤවෙව පට්ටුණ්ණ-පටං සොමාරචීනජං;
ඉද්ධිජං දෙවදින්තඤ්ච, තස්ස තස්සානුලොමිකං.

32.

තිච්චරං පරික්ඛාර-වොළං වස්සිකසාටිකං;
අධිට්ඨෙය්‍ය න විකප්පෙය්‍ය, මුඛපුඤ්ජනනිසීදනං.

33.

පච්චත්ථරණකං කණ්ඩු-ච්ඡාදිමෙත්ථ තිච්චරං;
න වසෙය්‍ය විනෙකාහං, වාතුමාසං නිසීදනං.

34.

“ඉමං සඬ්ඝාරිංධිට්ඨාමි”, සඬ්ඝාරිමිච්චධිට්ඨයෙ;
අහත්ථපාසමෙතන්ති, සෙසෙසුපි අයං නයො.

35.

අධිට්ඨහන්තො සඬ්ඝාරි-ජ්ජහුතිං පුබ්බච්චරං;

පව්වුද්ධරිත්වාධිට්ඨෙය්‍යා, පත්තාධිට්ඨහනෙ තථා.

36.

එතං ඉමං ව සඤ්ඤාටිං, සංසෙ පව්වුද්ධරාමිති;
එවං සබ්බානි නාමෙන, චත්ථා පව්වුද්ධරෙ විදු.

37.

සඤ්ඤාටි පච්ඡිමන්තෙන, දීඝසො මුට්ඨිපඤ්චකො;
උත්තමන්තෙන සුගත-විචරුනාපි වට්ටති.

38.

මුට්ඨිත්තිකඤ්ච නිරියං, තථා එකංසිකස්සපි;
අන්තරවාසකො වාපි, දීඝසො මුට්ඨිපඤ්චකො;
අභිසන්තෙය්‍යා ද්විහත්ථො වා, නිරියන්තෙන වට්ටති.

39.

නිසිදනස්ස දීඝෙන, විදත්ථි ද්වෙ විසාලතො;
දියඨිඨං දසා විදත්ථි, සුගතස්ස විදත්ථියා.

40.

කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදිකස්ස, නිරියං ද්වෙ විදත්ථියො;
දීඝන්තො චතස්සොව, සුගතස්ස විදත්ථියා.

41.

වස්සිකසාටිකායාපි, දීඝසො ඡ විදත්ථියො;
නිරියං අභිසන්තෙය්‍යාව, සුගතස්ස විදත්ථියා.

42.

එත්ථ ඡෙදනපාවිත්ති, කරොන්තස්ස තදුත්තරි;
පච්චත්ථරණ මුඛවොළා, ආකඨබ්බිතප්පමාණිකා.

43.

පරික්ඛාරවොළෙ ගණනා, පමාණං වා න දීපිතං;
තථා චත්ථා අධිට්ඨෙය්‍යා, ථවිකාදිං විකප්පියං.

44.

අහතාහතකප්පානං, සඤ්ඤාටි දිගුණා සියා;
එකච්චියොත්තරාසඨිගො, තථා අන්තරවාසකො.

45.

උතුද්ධටාන දුස්සානං, සඤ්ඤාටි ව චතුග්ගුණා;

හවෙයුං දිගුණා සෙසා, පංසුකුලෙ යථාරුචි.

46.

තීසු ද්වෙ වාපි එකං වා, ඡන්දිතබ්බං පහොති යං;
සබ්බෙසු අප්පහොන්තෙසු, අන්වාධිමාදියෙය්‍ය වා;
අවිජ්ජන්තඤ්ච අනාදිණ්ණං, න ධාරෙය්‍ය තිච්චරං.

47.

ගාමෙ නිවෙසනෙ උද්දො-සිතපාසාදහම්මියෙ;
නාවාට්ටමාළආරාමෙ, සත්ථබ්බත්තබ්බෙ දුමෙ.

48.

අප්පකොකාසෙ විහාරෙ වා, නික්ඛිපිත්වා තිච්චරං;
භික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්‍ර, විජ්ජවත්ථුං න වට්ටති.

49.

රොගවස්සානපරියන්තා, කණ්ඩුවිජාදිකසාටිකා;
තතො පරං විකප්පෙය්‍ය, සෙසා අපරියන්තිකා.

50.

පච්චත්ථරණ පරික්ඛාර-මුඛප්පඤ්ඡනවොළකං;
දසං පාරත්තනාදිණ්ණකප්පං ලබ්භං නිසීදනං.

51.

අදසං රජිතංයෙව, සෙසච්චරපඤ්චකං;
කප්පතාදිණ්ණකප්පං, සදසංව නිසීදනං.

52.

අනධිට්ඨිතනිස්සට්ඨං, කප්පෙත්වා පරිභුඤ්ඡයෙ;
හත්ථදීපං තතොපඬ්ඨ-විත්ථාරඤ්ච විකප්පියං.

53.

තිච්චරස්ස භික්ඛුස්ස, සබ්බමෙතං පකාසිතං;
පරික්ඛාරවොළියො සබ්බං, තථා වත්වා අධිට්ඨති.

54.

අවිෂෙදවිස්සජ්ජනගාහවිබ්භමා,
පච්චුද්ධරො මාරණලිඬගසික්ඛා;
සබ්බෙස්වධිට්ඨානවියොගකාරණා,
විනිවිද්ධජ්ද්දඤ්ච තිච්චරස්ස.

55.

කුසවාකඵලකානි, කම්බලං කෙසවාලජං;
ථුල්ලච්චයං ධාරයතොලූකපක්ඛාජිනක්ඛිපෙ.

56.

කදලෙරකක්කදුස්සෙ, පොත්ථකෙ වාපි දුක්කටං;
සබ්බනීලකමඤ්ජෙට්ඨ-පිතලොහිතකණ්ඨකෙ.

57.

මහාරඬගමහානාම-රඬගරත්තෙ තිරිටකෙ;
අච්ඡින්නදීසදසකෙ, ඵලපුප්ඵදසෙ තථා;
කඤ්චුකෙ වෙයනෙ සබ්බං, ලහනිච්ඡින්නච්චරොති.

4. රජනනිද්දෙසො

රජනනි වානි –

58.

මූලක්ඛන්ධතවපත්ත-ඵලපුප්ඵප්පහෙදතො;
රජනා ඡප්පකාරානි, අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුතා.

59.

මූලෙ හලිද්දිං ඛන්ධෙ ච, මඤ්ජෙට්ඨ තුඬගහාරකෙ;
අල්ලිං නීලඤ්ච පත්තෙසු, තවෙ ලොද්දඤ්ච කණ්ඩුලං;
කුසුම්භං කිංසුකං පුප්පෙ, සබ්බං ලබ්භං විචජ්ජියාති.

5. පත්තනිද්දෙසො

පත්තො වානි –

60.

අයොපත්තො භූමිපත්තො, ජාතියා කප්පියා දුචෙ;
උක්කට්ඨො මජ්ඣිමො චෙච, ඔමකො ච පමාණතො.

61.

උක්කට්ඨො මගධෙ නාලි-ද්වයතණ්ඩුලසාධිතං;
ගණ්ඨානි ඔදනං සුපං, ඛාඤ්ජනඤ්ච තදුපියං.

62.

මජ්ඣිමො තස්සුපඨිඨොච, තතොපඨිඨොච ඔමකො;
උක්කට්ඨො ච උක්කට්ඨො, අපත්තො ඔමකොමකො.

63.

අතිරෙකපත්තො ධාරෙයො, දසාහපරමං සකො;
කප්පො නිස්සග්ගියො භොති, තස්මිං කාලෙතිනාමිතෙ.

64.

අවිෂේදදානගාහෙහි, විබ්භමා මරණුද්ධටා;
ලිඬගසික්ඛාහි ඡීද්දෙන, පත්තාධිට්ඨානමුජ්ඣති.

65.

පත්තං න පටිසාමෙයා, සොදකං න ච ඕතපෙ;
උණ්හෙ න නිදහෙ භුමා, න යපෙ නො ච ලග්ගෙය.

66.

මිඬ්ඨන්තෙ පරිභණ්ඩන්තෙ, අඩ්ඨකෙ වා ආතපත්තකෙ;
පාදෙසු මඤ්චපියෙ වා, යපෙතුං න ච කප්පති.

67.

න නිභරෙයා උච්ඡිට්ඨො-දකඤ්ච චලකට්ඨිකං;
පත්තෙන පත්තහත්ථො වා, කවාටං න පණාමෙය.

68.

භූමිආධාරකෙ දාරුදණ්ඩාධාරෙ සුසප්පිතෙ;
දූවෙ පත්තෙ යපෙයොකං, නික්කුජ්ජිත්ථාන භූමියං.

69.

දාරුරූපියසොවණ්ණ-මණිවෙළ්ලියාමයා;
කංසකාවතිපුසිසඵලිකාතම්බලොහජා.

70.

ජවසිසමයො වාපි, සට්ඨමිබ්බකටාහජා;
පත්තා අකප්පියා සබ්බෙ, වුත්තා දුක්කට්ඨත්ථුකාති.

6. ථාලකනිද්දෙසො

ථාලකා වාති —

71.

කප්පියා ථාලකා තිස්සො, තම්බායොමත්තිකාමයා;
දාරුසොවණ්ණරජතමණිවෙළ්ලියාමයා.

72.

අකප්පා එළිකාකාවකංසජා ගිහිසන්තකා;
සඬිසිකා කප්පියා තුම්බසට්ඨා තාවකාලිකාති.

7. පචාරණානිද්දෙසො

පචාරණානි –

73.

යෙතීරියාපථෙනායං, භුඤ්ජමානො පචාරිතො;
තතො අඤ්ඤෙන භුඤ්ජෙය්‍ය, පාවිත්තිනතිරිත්තකං.

74.

අසනං භොජනඤ්ඤෙව, අභිභාරො සමීපතා;
කායවාචාපටික්ඛෙපො, පඤ්චඅඬිගා පචාරණා.

75.

ඔදනො සත්තු කුම්මාසො, මච්ඡො මංසඤ්ච භොජනං;
සාලි වීහි යවො කඬිගු, කුදුසවරගොධුමා;
සත්තන්තමෙසං ධඤ්ඤානං, ඔදනො භොජ්ජයාගු ව.

76.

සාමාකාදිතිණං කුදුසකෙ වරකචොරකො;
වරකෙ සාලියඤ්ඤෙව, නීචාරො සඬිගහං ගතො.

77.

භට්ඨධඤ්ඤමයො සත්තු, කුම්මාසො යවසමීහවො;
මංසො ච කප්පියො චුත්තො, මච්ඡො උදකසමීහවො.

78.

භුඤ්ජන්තො භොජනං කප්ප-මකප්පං වා නිසෙධයං;
පචාරෙය්‍යාහිහටං කප්පං, තන්තාමෙන ඉමන්ති වා.

79.

ලාජා තංසත්තුහත්තානි, ගොරසො සුද්ධබජ්ජකො;
තණ්ඩුලා භට්ඨපිට්ඨඤ්ච, පුට්ඨකා වෙළඳාදිනං.

80.

භත්තං චුත්තාවසෙසානං, රසයාගු රසොපි ව;
සුද්ධයාගුළුලාදීනි, න ජනෙන්නි පචාරණං.

81.

පවාරිතෙන වුට්ඨාය, අභුත්තෙන ව භොජනං;
අතිරිත්තං න කාතබ්බං, යෙන යං වා පුරෙ කතං.

82.

කප්පියං ගහිතඤ්චෙවු-ච්චාරිතං හත්ථපාසගං;
අතිරිත්තං කරොන්තෙවං, “අලමෙත”න්ති භාසතු.

83.

න කරෙනුපසම්පන්න-හත්ථගං පෙසයිත්වාපි;
කාරෙතුං ලබ්භතෙ සබ්බො, භුඤ්ජිතුං තමකාරකොති.

8. කාලිකනිද්දෙසො

කාලිකා වාති –

84.

පට්ඨගහිතා චත්තාරො, කාලිකා යාවකාලිකං;
යාමකාලිකං සත්තාහ-කාලිකං යාවජීවිකං.

85.

පිට්ඨං මූලං ඵලං බජ්ජං, ගොරසො ධඤ්ඤභොජනං;
යාගුසුපජ්ජහුතයො, භොන්තෙතෙ යාවකාලිකා.

86.

මධුමුද්දිකසාලුක-චොචමොචම්බජම්බුජං;
ඵාරුසං නග්ගිසන්නත්තං, පානකං යාමකාලිකං.

87.

සානුලොමානි ධඤ්ඤානි, ය්පෙත්වා ඵලජො රසො;
මධුකපුජ්ඵමඤ්ඤු, සබ්බො පුජ්ඵරසොපි ව.

88.

සබ්බපත්තරසො චෙව, ය්පෙත්වා පක්කඩාකජං;
සීතොදමද්දිතොදිච්ච-පාකො වා යාමකාලිකො.

89.

සජ්ජිනොනීතතෙලානි, මධුඵාණිතමෙව ව;
සත්තාහකාලිකා සජ්ජි, යෙසං මංසමචාරිතං.

90.

තෙලං තිලවසෙරණ්ඩ-මධුසාසපසම්භවං;

බුද්දාහමරමධුකරි-මක්ඛිකාහි කතං මධු;
රසාදිඋච්ඡුචිකති, පක්කාපක්කා ච ඵාණිතං.

91.

සචත්ථුපක්කා සාමං වා, වසා කාලෙ අමානුසා;
අඤ්ඤෙසං න පචෙ වත්ථුං, යාවකාලිකචත්ථුනං.

92.

හලිද්දිං සිඬගිවෙරඤ්ච, වචත්තං ලසුණං වවා;
උසිරං හද්දමුත්තඤ්චාතිවිසා කටුරොහිණි;
පඤ්චමුලාදිකඤ්චාපි, මූලං තං යාවජීවිකං.

93.

බිළුඬගං මරිචං ගොට්ඨ-ඵලං පිප්ඵලි රාජිකා;
තිඵලෙරණ්ඩකාදීනං, ඵලං තං යාවජීවිකං.

94.

කප්පාසනිම්බකුට්ඨපටොලසුලසාදීනං;
සුපෙය්‍යපණ්ණං චජ්ජේත්වා, පණ්ණං තං යාවජීවිකං.

95.

යපෙත්වා උච්ඡුනියාසං,
සරසං උච්ඡුජං තචං;
නියාසො ච තචො සබ්බො,
ලොණං ලොභං සීලා තථා.

96.

සුද්ධසිත්ථඤ්ච සෙවාලො, යඤ්ච කිඤ්චි සුඤ්ඤාපිතං;
විකටාදිප්පහෙදඤ්ච, ඤාතබ්බං යාවජීවිකං.

97.

මූලං සාරං තචො ඵෙග්ගු, පණ්ණං පුප්ඵං ඵලං ලතා;
ආහාරත්ථ මසාධෙත්තං, සබ්බං තං යාවජීවිකං.

98.

සබ්බකාලිකසම්භොගො, කාලෙ සබ්බස්ස කප්පති;
සති පච්චයෙ විකාලෙ, කප්පතෙ කාලිකත්තයං.

99.

කාලයාමමනික්කන්තා, පාවිත්තිං ජනයන්තුභො;
ජනයන්ති උභොපෙතෙ, අන්තොවුත්ථඤ්ච සන්තිධිං.

100.

සත්තාහකාලිකෙ සත්ත, අභානි අතිනාමිනෙ;
පාවිත්ති පාළිනාරුළුහෙ, සප්පිආදිමිහි දුක්කටං.

101.

නිස්සට්ඨලද්ධං මක්ඛෙය්‍ය, නඩ්භං නජ්ඤාභරෙය්‍ය ව;
විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙ, සාමණෙරස්සධිට්ඨතො;
මක්ඛනාදිඤ්ච නාපත්ති, අඤ්ඤස්ස දදතොපි ව.

102.

යාවකාලිකආදීනි, සංසට්ඨානි සහත්තනා;
ගාභාපයන්ති සබ්භාවං, තස්මා එවමුදිරිතං.

103.

පුරෙ පටිග්ගහිතඤ්ච, සත්තාහං යාවජීවිකං;
සෙසකාලිකසම්මිස්සං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො.

104.

යාවකාලිකසම්මිස්සං, ඉතරං කාලිකත්තයං;
පටිග්ගහිතං තද්වු, තදභව ව භුඤ්ජයෙ.

105.

යාමකාලිකසම්මිස්සං, සෙසමෙවං විජානියං;
සත්තාහකාලිකමිස්සඤ්ච, සත්තාහං කප්පතෙතරන්ති.

9. පටිග්ගාහනිද්දෙසො

පටිග්ගාහොති —

106.

දාතුකාමාහිභාරො ව, හත්ථපාසෙරණක්ඛමං;
තිධා දෙන්තෙ ද්විධා ගාහො, පඤ්චඩ්ඛගෙවං පටිග්ගහො.

107.

අසංභාරියෙ තත්ථජාතෙ, සුඛුමෙ විඤ්චආදිනං;
පණ්ණෙ වාසය්භහාරෙ ව, පටිග්ගාහො න රුහති.

108.

සික්ඛාමරණලිඬ්ඛගෙහි, අනපෙක්ඛවිසග්ගතො;
අවිජ්ජදානුපසම්පන්න-දානා ගාහොපසම්මති.

109.

අප්පට්ඨගහිතං සබ්බං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො;
සුද්ධඤ්ච නාතිබ්බලං, කප්පතෙ උදකං තථා.

110.

අඬිගලග්ගමච්චිජිත්තං, දන්තක්ඛිකණ්ණගුථකං;
ලොණස්සුබ්බෙළසිඬ්ඝාණ්-සෙම්භමුත්තකරීසකං.

111.

ගුථමත්තිකමුත්තානි, ඡාරිකඤ්ච තථාවිධෙ;
සාමං ගහෙත්වා සෙවෙය්‍යා, අසන්නෙ කප්පකාරකෙ.

112.

දුරුපවිණ්ණෙ රජොකිණ්ණෙ, අපුග්ගහප්පට්ඨගහෙ;
අන්තොවුත්ථෙ සයංපක්කෙ, අන්තොපක්කෙ ච දුක්කටන්ති.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසො

මංසෙසු ච අකප්පියන්ති –

113.

මනුස්සහත්ථිඅස්සානං, මංසං සුනබ්දිපිනං;
සිහබ්‍යග්ගතරච්ඡානං, අච්ඡස්ස උරගස්ස ච.

114.

උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, යඤ්ච අප්පට්ඨෙක්ඛිතං;
ථුල්ලච්චයං මනුස්සානං, මංසෙ සෙසෙසු දුක්කටං.

115.

අට්ඨිපි ලොහිතං චම්මං, ලොමමෙසං න කප්පති;
සවිත්තකං උද්දිස්ස-කතං සෙසා අවිත්තකානි.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො

නිස්සග්ගියානීති –

116.

අරුපියං රුපියෙන, රුපියං ඉතරෙන ච;
රුපියං පරිවත්තෙය්‍යා, නිස්සග්ගි ඉධ රුපියං.

117.

කභාපණො සජ්ඣු සිඬ්ඝී, වොහාරුපගමාසකං;

වත්ථමුත්තාදි ඉතරං, කප්පං දුක්කට්ඨත්ථු ව.

118.

“ඉමං ගහෙත්වා භුත්වා වා, ඉමං දෙහි කරානය;
දෙමි වා”ති සමාපන්නො, නිස්සග්ගි කයවික්කයො.

119.

අත්තනො අඤ්ඤානො ලාභං, සඬ්ඝස්සඤ්ඤස්ස වා නතං;
පරිඤ්ඤාමයා නිස්සග්ගි, පාවිත්ති වාපි දුක්කට්ඨං.

120.

අනිස්සජ්ජිත්වා නිස්සග්ගිං, පරිභුඤ්ජෙ න දෙයා වා;
නිස්සට්ඨං සකසඤ්ඤාය, දුක්කට්ඨං අඤ්ඤාථෙතරන්ති.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසො

පාවිත්තීති –

121.

මුසාවාදොමසාවාදෙ, පෙසුඤ්ඤභරණෙ තථා;
පදොසාධම්මසාගාරෙ, උජ්ඣාපනකඛියනෙ.

122.

තලසත්තිඅනාදරකුක්කුච්චුප්පාදනෙසු ව;
ගාමප්පවෙසනාපුච්ඡා, භොජනෙ ව පරම්පරා.

123.

අනුද්ධරිත්වා ගමනෙ, සෙය්‍යං සෙනාසනානි වා;
ඉත්ථියාද්ධානගමනෙ, එකෙකාය නිසිදනෙ.

124.

භීසාපනාකොටනඅඤ්ඤවාදෙ,
විහෙසදුට්ඨුල්ලපකාසණාදෙ;
භාසොදකෙ නිව්ජුහනෙ විහාරා,
පාවිත්ති චුත්තානුපබ්ජ්ජසයනෙති.

13. සමණකප්පනිද්දෙසො

සමණකප්පාති –

125.

භූතගාමසමාරම්භෙ, පාවිත්ති කතකප්පියං;

නබෙන වාග්ගිසත්ථෙහි, භවෙ සමණකප්පියං.

126.

ස මූලබන්ධබීජග්ග-එළබීජප්පභාවිතො;
ආරම්භෙ දුක්ඛං බීජං, භූතගාමවියොජිතං.

127.

නිබ්බට්ඨබීජං නොබීජ-මකතඤ්චාපි කප්පති;
කටාභබද්ධබීජානි, බහිද්ධා වාපි කාරයෙ.

128.

එකාබද්ධෙසු බීජෙසු, භාජනෙ වාපි භූමියං;
කතෙ ච කප්පියෙකස්මිං, සබ්බෙස්වෙව කතං භවෙ.

129.

නික්ඛිත්තෙ කප්පියං කත්වා, මූලපණ්ණානි ජායරුං;
කප්පියං පුන කාරෙය්‍ය, භූතගාමො හි සො තදා.

130.

සපණ්ණො වා අපණ්ණො වා, සෙවාලොදකසම්භවො;
චෙතියාදීසු සෙවාලො, නිබ්බට්ඨචත්තිපත්තකො;
භූතගාමොව බීජමිපි, මූලපණ්ණෙ විනිග්ගතෙ.

131.

සටාදිපිට්ඨෙ සෙවාලො, මකුළං අභිජත්තකං;
දුක්ඛට්ඨසෙව චත්ථුනි, ථුල්ලමඛ්‍යවහාරිකං.

132.

ලාබානියාසාසජත්තානි, අල්ලරුක්ඛෙ විකොපිය;
ගණ්හතො තත්ථ පාවිත්ති, ඡින්දනො වාපි අක්ඛරං.

133.

පිළෙතුං නාළිකෙරාදිං, දාරුමක්ඛට්ඨකාදිනා;
ඡින්දිතුං ගණ්ඨිකං කාතුං, තිණාදිං න ච කප්පති.

134.

භූතගාමං ච බීජං වා, ඡින්ද භින්දොච්චිනාහි වා;
එාලෙහි විජ්ඣ පච වා, නියමෙත්වා න භාසයෙ.

135.

ඉමං කරොහි කප්පියං, ඉමං ගණ්හෙදමාහර;

ඉමං දෙනි ඉමං සොධෙහෙවං වට්ටති භාසිතුන්ති.

14. භූමිනිද්දෙසො

භූමියොති –

136.

සම්මුතූස්සාවනන්තා ව, ගොනිසාදී ගභාපති;
කප්පියා භූමියො යාසු, චුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පති.

137.

වාසත්ථාය කතෙ ගෙහෙ, සඬිසිකෙ වෙකසන්තකෙ;
කප්පියා කුටි ලද්ධබ්බා, සහසෙය්‍යප්පභොතකෙ.

138.

ගෙහෙ සඬිසස්ස වෙකස්ස, කරමානෙවමීරයං;
පඨමිට්ඨකථම්භාදිං, යපෙය්‍යූස්සාවනන්තිකා;
“කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා” ති.

139.

යෙභුයෙය්‍යනාපරික්ඛිත්තො, ආරාමො සකලොපි වා;
චුච්චතෙ “ගොනිසාදී” ති, සම්මුතී සඬිසසම්මතා.

140.

භික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි, දිත්තො තෙසංව සන්තකො;
අත්ථාය කප්පකුටියා, ගෙහො ගභපතී මතො.

141.

අකප්පකුටියා චුත්ථසප්පිආදීහි මිස්සිතං;
වජෙය්‍ය අත්තොචුත්ථත්තං, පුරිමං කාලිකද්වයං.

142.

තෙහෙව භික්ඛුනා පක්කං, කප්පතෙ යාවජීවිකං;
නිරාමිසංව සත්තාහං, සාමිසෙ සාමපාකතා.

143.

උස්සාවනන්තිකා යෙහි, ථම්භාදීහි අධිට්ඨිතා;
තෙසුයෙවාපනීතෙසු, තදඤ්ඤෙසුපි තිට්ඨති.

144.

සබ්බෙසු අපනීතෙසු, භවෙ ජහිතවත්ථුකා;

ගොනිසාදී පරික්ඛිත්තෙ, සෙසා ඡදනවිබ්භමාති.

15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසො

උපජ්ඣාචරියවත්තනිති —

145.

නිස්සායුපජ්ඣාචරියෙ, වසමානො සුපෙසලො;
දත්තකට්ඨාසනං තොයං, යාගුං කාලෙ දදෙ සදා.

146.

පත්තෙ වත්තං වරෙ ගාම-ජ්ජවෙසෙ ගමනාගමෙ;
ආසනෙ පාදපීඨෙ ව, කථලොපාහනවීවරෙ.

147.

පරිභොජනීයපානීය-වච්චජ්ජස්සාවයානිසු;
විහාරසොධනෙ වත්තං, පුන පඤ්ඤාපනෙ තථා.

148.

න පජ්ජොට්ඨො සොධෙත්තො, පට්ඨානෙ ව සඬිගණෙ;
විහාරං භික්ඛු පානීය-සාමන්තා සයනාසනං.

149.

න්භානෙ න්භාතස්ස කාතබ්බෙ, රඬිගපාකෙ ව ධොවනෙ;
සිබ්බනෙ වීවරෙ ථෙවෙ, රජන්තො න වජෙ ධීනෙ.

150.

එකච්චස්ස අනාපුච්ඡා, පත්තං වා වීවරානි වා;
න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍ය, පරික්ඛාරඤ්ච කිඤ්චනං.

151.

එකච්චං පච්ඡතො කාතුං, ගන්තුං වා තස්ස පච්ඡතො;
පිණ්ඩපාතඤ්ච නින්තොතුං, නීහරාපෙතුමත්තනො.

152.

කිච්චයං පරිකම්මං වා, කෙසච්ඡෙදඤ්ච අත්තනො;
කාරාපෙතුං ව කාතුං වා, අනාපුච්ඡා න වට්ටති.

153.

ගාමං සුසානං නිස්සීමං, දිසං වා ගන්තුම්ච්ඡතො;
අත්තනො කිච්චයං වාපි, අනාපුච්ඡා න වට්ටති.

154.

උප්පන්නං අරතිං දිට්ඨිං, කුක්කුච්චං වා විනොදයෙ;
කරෙය්‍ය වාපි උස්සුක්කං, සඨසායත්තෙසු කම්මසු.

155.

භිලානෙසු උපට්ඨෙය්‍ය, වුට්ඨානං නෙසමාගමෙ;
චත්තභෙදෙන සබ්බත්ථං, අනාදරෙන දුක්කටන්ති.

16. වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසො

වච්චපස්සාවට්ඨානිකන්ති –

156.

න කරෙය්‍ය යථාචුඬ්ඨං, වච්චං යානානුපුබ්බියා;
වච්චපස්සාවකුට්ඨො, න්භානතිත්ථඤ්ච ලබ්භති.

157.

පට්ඨෙය්‍යුබ්භජිත්වා නො, සහසා පට්ඨෙය්‍ය ව;
උක්කාසිත්වාචුබ්භජෙය්‍ය, පාදුකාස්වෙව සංඤ්ඨිතො.

158.

න කරෙ නිත්ථුනං වච්චං, දන්තකට්ඨඤ්ච බාදයං;
වච්චපස්සාවදොණිනං, න කරෙය්‍යුභයං බහි.

159.

කූපෙ කට්ඨං න පාතෙය්‍ය, බෙළං පස්සාවදොණියා;
නාවලෙබෙය්‍ය ඵරුසෙ-නුභතඤ්චාපි ධොවයෙ.

160.

න නික්ඛමෙය්‍ය සහසා-චුබ්භජිත්වා න නික්ඛමෙ;
චපු චපු නාවමෙය්‍ය, උක්කාපඤ්ච විසොධයෙති.

17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසො

ආපුච්ඡකරණන්ති –

161.

අනජ්ඣට්ඨොව ථෙරෙන, පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ;
ධම්මං න කථයෙ පඤ්භං, න පුච්ඡෙ න ච විස්සජෙ.

162.

ආපුච්ඡිත්වා කථෙන්නස්ස, පුන චුඬ්ඨතරාගමෙ;

පුත ආපුච්ඡනං නත්ථී, හත්තග්ගෙ වානුමොදනො.

163.

වසන්තො ච අනාපුච්ඡා, වුඩ්ඨෙනෙකවිහාරකෙ;
න සජ්ඣායෙය්‍ය උද්දෙසං, පරිපුච්ඡඤ්ච නො දදෙ.

164.

ධම්මං න භාසයෙ දීපං, න කරෙ න ච විජ්ඣපෙ;
වාතපානං කවාටං වා, විචරෙය්‍ය ථකෙය්‍ය ච.

165.

වඩ්ඤ්ඤා වඩ්ඤ්ඤාපි, වුඩ්ඨෙන පරිවත්තයෙ;
යෙන වුඩ්ඨො ස සඤ්ඤා-කණ්ණෙනෙනං න සට්ඨයෙති.

18. නග්ගනිද්දෙසො

නග්ගොති —

166.

නග්ගො මග්ගං වජෙ භුඤ්ඤා, පිට්ඨො ඛාදෙ න සායයෙ;
න ගණ්හෙ න දදෙ නෙව, වන්දෙ වන්දාපයෙය්‍ය වා.

167.

පරිකම්මං න කාරෙය්‍ය, න කරෙ පටිජාදිසු;
පරිකම්මෙ දුට්ඨෙ වත්ථ-චිජාදි සබ්බත්ථ කප්පියාති.

19. න්භානකප්පනිද්දෙසො

න්භානකප්පොති —

168.

න ච න්භායෙය්‍ය ථෙරානං, පුරතොපරි වා තථා;
දදෙය්‍ය ඔතරන්තානං, මග්ගමුත්තරමානකො.

169.

කුට්ටත්ථම්භතරුට්ඨානෙ, න්භායමානො න සංසයෙ;
කායං ගන්ධබ්බහත්ථෙත, කුරුවන්දකසුත්තියා.

170.

මල්ලකෙනාඤ්ඤාමඤ්ඤං වා, සරීරෙන න සංසයෙ;
කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානි, වත්ථවට්ඨි ච වට්ඨති.

171.

සබ්බෙසං පුප්පාණී වා-කල්ලස්සාකතමල්ලකං;
පාසාණචේණකථලා, කප්පන්ති පාදසංසනෙති.

20. අවන්දියනිද්දෙසො

අවන්දියොති –

172.

උක්ඛිත්තානුපසම්පන්න-නානාසංවාසඉත්ථියො;
නවො ව ගරුකට්ඨො ව, පණ්ඩකො ව අවන්දියාති.

21. වම්මනිද්දෙසො

වම්මන්ති –

173.

මිගාජෙළකවම්මානි, කප්පන්ති පරිභුඤ්ජිතුං;
රොහිතෙණිපසදා ව, කුරුඬිගා මිගජාතිකා.

174.

අනුඤ්ඤාතත්තයා අඤ්ඤං, වම්මං දුක්කට්ඨත්ථුකං;
ථව්ඤ්ජාපාහනෙ වම්මං, සබ්බං කප්පතිමානුසන්ති.

22. උපාහනනිද්දෙසො

උපාහනා චෙවාති –

175.

මජ්ඣිමෙස න කප්පන්ති, ගණඬිගණුපාහනා නවා;
සබ්බස්ස කප්පන්තාරාමෙ, සබ්බත්ථාකල්ලකස්ස ව.

176.

සබ්බනීලකඬ්ඳාතපිතලොහිතකණ්ඨකා;
මහාරඬිගමහානාම-රඬිගරත්තා වුපාහනා.

177.

සබ්බමඤ්ජෙට්ඨිකා විත්තා, නීලපිතාදිවද්ධිකා;
තිත්තිරපත්තිකා මෙණ්ඩ-අපවිසාණවද්ධිකා.

178.

බල්ලබද්ධා පුට්ඨද්ධා, තුලපුණ්ණා වුපාහනා;

පාලිගුණයීමකා මොර-පිඤ්ජෙන පරිසිඛිතා.

179.

විච්ඡිකාලිකතා සිහඛ්‍යග්ග්‍යද්දාජිනදිපිනං;
මජ්ජාරකාලකොලුකවම්මෙහි ව පරික්ඛටා;
පාදුකා සඬ්ඛමනියා, කොච්චි ධාරෙය්‍ය දුක්ඛටං.

180.

නිලාදිවණ්ණං සකලං, පුඤ්ජිත්වා වෙකදෙසකං;
උපාහනා වළඤ්ජෙය්‍ය, භාරෙත්වා ඛල්ලකාදිකන්ති.

23. අනොලොකියනිද්දෙසො

අනොලොකියන්ති –

181.

සාරත්තො ඉත්ථියා යොනිං, මුඛං වා භික්ඛදායියා;
පරස්ස පත්තමුජ්ඣානසඤ්ඤී වා අත්තනො මුඛං;
ආදාසොදකපත්තෙ වා, ඔලොකෙය්‍යස්ස දුක්ඛටන්ති.

24. අඤ්ජනිනිද්දෙසො

අඤ්ජනිති –

182.

වට්ඨාට්ඨයොලසංසා වා, මට්ඨා වට්ටති අඤ්ජනි;
තිස්සොපි මූලෙ ගීවායං, ලෙඛා එකාව ඛන්ධිතුං.

183.

යං කිඤ්චි රූපං මාලාදිකම්මං මකරදන්තකං;
ගොමුත්තකඬ්ඨවන්දාදි-විකාරං නෙත්ථ වට්ටති.

184.

ලබ්භෙකවණ්ණසුත්තෙන, සිඛිඛිතුං ථවිකා තථා;
සිපාටි කුඤ්චිකාකොසො, සලාකාපි අවිත්තකා.

185.

සඬ්ඛනාභිවිසාණට්ඨි-නළදන්තමයා තථා;
ඵලකට්ඨමයා වෙඵ-ලාඛාලොභමයාපි ව.

186.

අඤ්ජනියො සලාකායො, ධූමනෙත්තා ව ලබ්භරෙ;

තථා සත්ථකදණ්ඩානි, නත්ථුදානා ච තම්මයානි.

25. අකප්පියසයනනිද්දෙසො

අකප්පියසයනානීති –

187.

ආසන්දී තුලී පල්ලඬකො, පටිකං ගොනචිත්තකං;
පටලී චිකතී උද්ද-ලොමී එකන්තලොමිකා.

188.

කුත්තං කොසෙයාං කට්ටිස්සං, හත්ථීඅස්සරථත්ථරා;
ජිනප්පවෙණිකදලී-මිගප්පවරඅත්ථරා.

189.

සලොහිතචිතානඤ්චු-භතොරත්තුපධානකං;
අකප්පියානි එතානි, දුක්කටං පරිභුඤ්ජනො.

190.

ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙ, ලබ්භතෙ ගිහිසන්තකෙ;
ධම්මාසනෙ ච හත්තග්ගෙ, සරෙ වාපි නිසීදිතුං;
භූමත්ථරණසඬබ්බෙපෙ, සයිතුඤ්චාපි කප්පති.

191.

චතුරංසපීයා සත්තඬගා, පඤ්චඬගා උච්චපාදකා;
තුලොනද්ධා සරෙයෙව, මඤ්චපීයා නිසීදිතුං.

192.

වොළවාකුණ්ණපණ්ණානං, තිණානඤ්චෙව පූරිතා;
වීවරච්ඡවියො පඤ්ච, හිසි සබ්බත්ථ කප්පියා.

193.

තුලත්තයං හිසිගබ්භො, ලොමානි මිගපක්ඛිනං;
බිම්බොහනෙ අනුඤ්ඤාතං, තුලචජ්ජා මසුරකෙ.

194.

මනුස්සලොමමුණ්ණායං, පණ්ණෙ පුප්ඵං තමාලකං;
සුද්ධං න ආසනඤ්චෙව, ලබ්භමප්පට්චෙක්ඛිතන්ති.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසො

සමානාසනිකොපි වානි –

195.

නිවස්සන්තරානුඤ්ඤාතං, භික්ඛුනමෙකමාසනං;
සත්තවස්සනිවස්සෙහි, පඤ්චවස්සො නිසිදිතුං.

196.

යපෙත්වා පණ්ඩකං ඉත්ථිං, උභතොඛාඤ්ජනං මුනි;
දීඝාසනෙ අනුඤ්ඤාසි, සබ්බෙහෙව නිසිදිතුං.

197.

අන්තං දීඝාසනං තිණ්ණං, යං පහොති නිසිදිතුං;
මඤ්චකෙ වාපි පීඨෙ වා, ද්වන්තං ලබ්භං නිසිදිතුන්ති.

27. අසංවාසිකනිද්දෙසො

අසංවාසිකො වාති —

198.

උක්ඛිත්තොනුපසම්පන්නො, භික්ඛුනී ජින්නමුලකො;
නානාසංවාසනිස්සීම-ට්ඨිතවෙහායසණ්ඨිතා;
එකාදස අභබ්බා ව, අසංවාසාති දීපිතාති.

28. කම්මනිද්දෙසො

කම්මඤ්චාති —

199.

චග්ගෙන අධම්මකම්මං, සමග්ගෙන අධම්මිකං;
චග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්ච, සමග්ගෙන ච ධම්මිකං;
චතුත්ථංගෙවානුඤ්ඤාතං, සෙසකම්මෙසු දුක්ඛටං.

200.

චතුචග්ගො පඤ්චචග්ගො, දසවීසතිචග්ගිකො;
තිරෙකවීසතිචග්ගො, පඤ්ච සඬ්ඝා විභාවිතා.

201.

චතුචග්ගෙන්ථ අබ්භානු-පසම්පදාපචාරණා;
පඤ්චචග්ගො ච අබ්භානං, මජ්ඣදෙසුපසම්පදං.

202.

දසචග්ගො ච අබ්භානං, යපෙත්වා සබ්බකම්මිකො;
ඉතරො සබ්බකම්මෙසු, කම්මජ්ජන්තොති දීපිතො.

203.

චතුර්විංශකත්තබ්බේ, චත්තාරො පකතත්තකා;
කම්මජ්ජන්තා පරෙ ඡන්දා-රහා සෙසෙප්පයං නයො.

204.

චතුර්විංශකත්තබ්බේ, අසංවාසකම්මාරහ;
ගරුකට්ඨෙස්වඤ්ඤතරං, කත්වාන ගණපුරකං;
පරිවාසාදිකං කම්මං, කතං කුප්පඤ්ච දුක්කටං.

205.

අධම්මකම්මං වාරෙය්‍ය, අන්තරායෙ දුට්ඨෙ තයො;
දිට්ඨාච්චෙමකොධිට්ඨානං, වාරෙන්තෙව තතොධිකා.

206.

කම්මාරහා අසංවාසා, බිත්තචිත්තදුබ්බට්ඨිතා;
එතෙසං සඤ්ඤාමජ්ඣමිහි, පටික්ඛේපො න රුහති.

207.

පකතත්තෙකසීමට්ඨි-සමසංවාසහික්ඛුනො;
ආරොචෙත්තස්සන්තමසො-නන්තරස්සාපි රුහති.

208.

කොපෙතුං ධම්මිකං කම්මං, පටික්ඛොසෙය්‍ය සම්මුඛා;
තිරොක්ඛා කායසාමග්ගිං, ඡන්දං නො දෙය්‍ය දුක්කටන්ති.

29. මිච්ඡාජීවිච්චජ්ජනානිද්දෙසො

මිච්ඡාජීවිච්චජ්ජනානි –

209.

දාරුං වෙළුං එලං පුප්ඵං, වුණ්ණං න්භානමුබ්බෙදකං;
මත්තිකාදන්තකට්ඨාදිං, න දදෙ කුලසඤ්ඤා.

210.

පාරිභටකතාමුග්ග-සුප්පාතාවත්ථුච්ඡිජ්ජයා;
පහෙණදුග්ගකම්මෙන, ජඤ්ඤාපෙසනියෙන වා.

211.

අනුප්පදානප්පට්ඨිණ්ඩ-වෙජ්ජකම්මෙන වා පන;
නාඤ්ඤාන වාපි සම්බුද්ධප්පට්ඨකුට්ඨෙයන ජීවයෙ.

212.

විඤ්ඤත්තිනෙසනාභූතූල්ලපනාකුහනාදිහි;
කුලද්දසාදිනුප්පන්නපච්චයෙ පරිවජ්ජයෙති.

30. චත්තනිද්දෙසො

චත්තන්ති –

213.

ආගන්තුකො න ආරාමං, පටිසෙ සඋපාහනො;
සජත්තොගුණ්ඨිතො සීසෙ, කරිත්වා වාපි චීවරං.

214.

පානීයෙන න ධොවෙය්‍යා, පාදෙ වුඬ්ඨිසතරෙපි ව;
ආවාසිකෙහිවාදෙය්‍යා, පුච්ඡෙය්‍යා සයනාසනං.

215.

ගමිකො පටිසාමෙත්වා, දාරුමත්තිකහණ්ඩකං;
විහාරඤ්ච ථකෙත්වාන, ආපුච්ඡ සයනාසනං.

216.

ආපුච්ඡිතබ්බෙ අසති, සංගොපෙත්වාන සාධුකං;
පක්කමෙය්‍යාඤ්ඤා තස්ස, පක්කන්තුං න ච කප්පති.

217.

ආවාසිකො පඤ්ඤාපෙය්‍යා, වුඬ්ඨිසාගන්තුස්ස ආසනං;
උපනික්ඛිපෙ පාදොද-ප්පභුතිං පත්තචීවරං.

218.

පච්චුග්ගන්ත්වාන ගණ්ඨෙය්‍යා, පානීයෙන ච පුච්ඡයෙ;
ආගන්තුකෙහිවාදෙය්‍යා, පඤ්ඤාපෙ සයනාසනං.

219.

අජ්ඣාචුත්ථම්චුත්ථං වා, ගොවරාගොවරං වදෙ;
චච්චපස්සාවයානාති, කතිකං සෙක්ඛසම්මුතිං.

220.

පච්චෙසනික්ඛමෙ කාලං, පරිභොජියපානියං;
නිසින්තොව නවකස්ස, එතං සබ්බං සමුද්දිසෙති.

31. විකප්පනානිද්දෙසො

විකප්පනා වෙවාති –

221.

සම්මුඛ පරම්පරාව, දූවෙ වුත්තා විකප්පනා;
සම්මුඛය විකප්පෙන්නො, බාත්තස්සෙකස්ස සන්තිකෙ;
“ඉමං වීරං තුය්හං, විකප්පෙමි”ති භාසයෙ.

222.

එත්තාවතා නිධෙතුංව, කප්පති න ව කප්පති;
පරිභොගාදිකං තෙන, අප්පච්චුද්ධටභාවතො.

223. “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති –

තෙන පච්චුද්ධටෙයෙව, පරිභොගාදි කප්පති.

224.

අපරා සම්මුඛාවෙකා, භික්ඛුස්සෙකස්ස සන්තිකෙ;
ගහෙත්වා නාමමෙකස්ස, පඤ්චන්තං සහධම්මිනං.

225. “ඉමං වීරං තිස්සස්ස භික්ඛුතො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය විකප්පෙමි”ති වත්තබ්බං.

තෙන භික්ඛුතා “තිස්සස්ස භික්ඛුතො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති වත්තබ්බං.

226.

පරම්පුරාවිකප්පනෙ-කස්සන්තිකෙවමීරයෙ;
“ඉමං වීරං තුය්හං විකප්පනත්ථාය දමමි”ති.

227. තෙන වත්තබ්බො “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා”ති. ඉතරෙන වෙවං වත්තබ්බං “තිස්සො භික්ඛු”ති වා “තිස්සා භික්ඛුනී”ති වා “තිස්සො සාමණෙරො”ති වා “තිස්සා සාමණෙරී”ති වා “තිස්සා සික්ඛමානා”ති වා.

පුන තෙන “අහං තිස්සස්ස තිස්සාය වා දමමි”ති විකප්පෙත්වා තෙනෙව “තිස්සස්ස භික්ඛුතො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති පච්චුද්ධරිතබ්බං.

228.

දුරසන්තිකත්තෙකත්තබ්භාචං විජානිය;

“එතං ඉම” න්ති “එතානි, ඉමානී” තෙත්ථ යොජයෙ.

229.

දසාහං මාසමෙකං වා, පඤ්ච වා කලීනත්ථනෙ;
පාරිපුරත්ථමුනස්ස, පච්චාසා සති මාසකං;
නුප්පාදයති නිස්සග්ගිං, නාධිට්ඨිතවිකප්පිතන්ති.

32. නිස්සයනිද්දෙසො

නිස්සයොති –

230.

බ්‍යාත්තස්ස පඤ්චවස්සස්ස, නත්ථි නිස්සය කාරියං;
යාවජීවමිපි අබ්‍යන්තො, නිස්සිතොයෙව ජීවති.

231.

එකංසං වීවරං කත්වා, පග්ගණ්හිත්වාන අඤ්ජලිං;
උක්කුටිකං නිසීදිත්වා, වදෙ යාවතතීයකං;
“ආවරියො මෙ, හන්තෙ, හොහි,
ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමී” ති.

232.

පක්කන්තෙ පක්ඛසඬ්ඤන්තෙ, විබ්භන්තෙ වාපි නිස්සයො;
මරණාණත්තූපජ්ඣාය-සමොධානෙහි සම්මති.

233.

නිස්සාය න වසෙලජ්ජීං, අපුබ්බං යානමාගතො;
ආගමෙ චතුපඤ්චාහං, ඤාතුං හික්ඛුසභාගතං.

234.

අද්ධිකස්ස ගිලානස්ස, ගිලානුපට්ඨකස්ස ච;
යාවිතස්ස අරඤ්ඤෙ වා, සල්ලක්ඛන්තෙන ඵාසුකං;
සභාගෙ දායකෙසන්තෙ, වසිතුං තාව ලබ්භතීති.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසො

කායබන්ධනන්ති –

235.

අකායබන්ධනො ගාමං, දුක්කටං පවිසෙය්‍යා වෙ;
බන්ධෙය්‍ය යත්ථ සරති, තත්ථෙව්වාසනියා ගතො.

236.

පට්ටිකා සුකරන්තන්ති, දුට්ඨං කායබන්ධනං;
දුස්සපට්ටො ච රජ්ජු ච, එකා තදනුලොමිකා.

237.

මච්ඡකණ්ටකඛජ්ජුරී-පත්තා මට්ඨා ච පට්ටිකා;
ලබ්භා දසා චතස්සොපි, අන්තෙ දිගුණසුත්තකං.

238.

මාලාදිං කක්කටච්ඡාදිං, දස්සෙත්වා ගුණසුත්තක;
කොට්ටිකා කුඤ්ජරච්ඡාදිං, පට්ටිකා න ච කප්පති.

239.

සට්ඨං මකරමුඛාදිං, න කප්පන්ති දසාමුඛෙ;
උභන්තෙ සට්ඨා ලෙඛා, විධෙ අඤ්ඤාඤ්ච විත්තකං.

240.

දෙඬුභිහකඤ්ච මුරජං, මද්දවිණං කලාබ්බකං;
න කප්පන්ති දසාසු ද්වෙ, මජ්ඣිමායෙව කප්පරෙ.

241.

වෙළදන්තවිසාණං ධීකට්ඨකට්ඨලාබාඵලාමයා;
සඬුභිනාහිමයා සුත්තනලලොභමයාපි ච;
විධා කප්පන්ති කප්පියා, ගණ්ඨියො වාපි තම්මයාති.

පයමභාණවාරං නිට්ඨිතං.

34. පථවීනිද්දෙසා

පථවී වාති —

242.

ජාතාජාතාති දුට්ඨා, සුද්ධමත්තිකපංසුකා;
ජාතාදඬුභි ච පථවී, බහුමත්තිකපංසුකා;
වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ච.

243.

සුද්ධසක්ඛරපාසාණමරුම්බකථලවාලුකා;
දඬුභි ච භූමි යෙභුයාසක්ඛරාදිමහීපි ච;
දුතියා චුත්තරාසි ච, වාතුමාසොමවට්ඨකො.

244.

ද්වේ භාගා තීසු භාගෙසු, මත්තිකා යස්ස භූමියා;
යෙභුයාමත්තිකා එසා, සෙසෙසුපි අයං නයො.

245.

පාවිත්ති ඛණනෙ ජාතෙ, ජාතසඤ්ඤිස්ස දුක්කටං;
ද්වේළ්භස්සාජාතසඤ්ඤිස්ස, නාපත්තාණාපනෙ තථා.

246.

පභාරෙ පභාරාපත්ති, ඛණමානස්ස අත්තනා;
එකායාණත්තියා එකා, නානාණත්තීසු වාවසො.

247.

“ඉමං යානමිමං කන්දමිධ වාපිං ඛණෙත්ථ ව;
ජාලෙහග්ගි” ත්ති වා වත්තුං, නියමෙත්වා න වට්ටති.

248.

“ථම්මස්සිමස්සාවාටං වා, මත්තිකං ජාන මාහර;
කරොහි කප්පියඤ්චෙ” ති, වචනං වට්ටතෙදිසං.

249.

අසම්බද්ධං පථවියා, සුක්ඛකද්දමආදිකං;
කොපෙතුං තනුකං ලබ්භමුස්සිඤ්චනීයකද්දමං.

250.

ගණ්ඩුප්පාදං උපවිකාමත්තිකං මුසිකුක්කිරං;
වාතුමාසාධිකොවට්ඨං, ලෙඩ්ඛාදිඤ්ච න කොපයෙ.

251.

පතිතෙ වාපිආදීනං, කූලෙ උදකසන්තිකෙ;
පාසාණෙ ව රජෙ ලග්ගෙ, පතිතෙ නවසොණ්ඩියා.

252.

වම්මිකෙ මත්තිකාකුට්ටෙ, අබ්භොකාසුට්ඨිතෙ තථා;
යෙභුයාකථලට්ඨානෙ, තිට්ඨතිට්ඨකකුට්ටකො.

253.

ථම්මාදිං ගණ්හිතුං භූමිං, සඤ්චාලෙත්වා විකොපයං;
ධාරාය හින්දිතුං භූමිං, කාතුං වා විසමං සමං.

254.

සම්මුඤ්ජනීහි සංසිතං, කණ්ටකාදිං පවෙසිතං;
දස්සෙස්සාමිති හින්දන්තො, භූමිං වඩ්ඤ්ඤං පදං.

255.

සංසිතං අභිගප්ච්චගං, කණ්ඩුරොගී තට්ඨසු;
හත්ථං වා ධොවිතං භූමිං, සංසිතං න ච කප්පති.

256.

ථම්හාදිඋජ්ජකුද්ධාරො, පාසාණාදිපවට්ඨනං;
සාධාදිකඩ්ඨනං රුක්ඛලතාවිෂ්ඨනථාලනං.

257.

සෙකො පස්සාවආදීනං, සුද්ධචිත්තස්ස වට්ඨති;
අල්ලහත්ථං යපෙත්ථාන, රජග්ගාහො ච භූමියා.

258.

අග්ගිස්ස අනුපාදානෙ, කපාලෙ ඉට්ඨකාය වා;
පානෙතං ලබ්භතෙ අග්ගිං, භූමියං වාවසෙ සතීති.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසො

පරික්ඛාරොති —

259.

පඤ්චවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, අන්තො ඛෙති ච සිබ්බිතං;
ගිරිකුට්ඨස්ථන්දාදිං, ඡත්තෙ පණ්ණෙ ච ඡිත්තීතං.

260.

සට්ඨං වාළරූපං වා, දණ්ඨෙ ලෙඛා න වට්ඨති;
වට්ඨති දණ්ඩබුන්දමිහි, අභිච්ඡත්තකසාදිසං.

261.

සිබ්බිතං එකවණ්ණෙන, පඤ්ජරං වා විනන්ධිතං;
ථීරත්ථං වට්ඨති ඡත්තෙ, දණ්ඨෙ ලෙඛාව ඛන්ධිතං.

262.

අන්තෙ පට්ටමුඛෙ වාපි, වෙණි සඩ්ඛලිකාපි වා;
සුවිච්ඡාරමඤ්ඤං වා, විවරෙ න ච කප්පති;
කප්පබ්බන්දුවිකාරමිපි, පාළිකණ්ණිකආදිකං.

263.

ගණ්ඨිපාසකපට්ඨාපි, චතුක්කොණාව අග්භියං;
මුග්ගරො කක්කට්ඨාදි-විකාරං නෙත්ථ වට්ඨති.

264.

කොණසුත්තා ව පිළකා, දුට්ඨඤ්ඤායාව කප්පරෙ;
ගන්ධං තෙලං ව ලාබං වා, රජනෙ න ව පක්ඛිපෙ.

265.

රත්තං සඬ්ඛෙන මණිනා, සට්ටෙයාඤ්ඤෙන වා න ව;
සංසෙයා දොණියං කත්වා, පභාරෙ න ව මුට්ඨිනා.

266.

කණ්ණකොණකසුත්තානි, රත්තෙ ඡන්දෙයා විවරෙ;
ලෙඛා න වට්ඨති ධම්ම-කරණෙ ඡත්තවට්ටියං.

267.

ලෙඛං යපෙත්වා මණිකා, පිළකා කුඤ්චිකාය ව;
පිප්ඵලෙ ව පරිච්ඡේද-ලෙඛා දණ්ඩමිහි වට්ඨති.

268.

මාලාද්වාරණියං පත්ත-මණ්ඩලෙ හිත්තිකම්ම ව;
හෙට්ඨා ලෙඛාද්වයං උද්ධං, අභිච්ඡත්තකසාදිසං.

269.

හිත්වා කත්තරයට්ඨිමිහි, සුවිසණ්ඩාසකෙපි ව;
යං කිඤ්චි ගිරිකූටාදි-වණ්ණමට්ඨං න වට්ඨති.

270.

බිම්බොහනෙ හිසිමඤ්ච-පීඨාදිසයනාසනෙ;
සම්මුඤ්ජනිමිහි සඬ්කාර-ඡඬ්ඛනෙ රඬ්ගභාජනෙ.

271.

පානීයභාජනෙ පාද-පීඨෙ කථලිකාය ව;
පත්තාධාරපිඨානෙසු, තාලවණ්ටෙ ව බීජනෙ;
යං කිඤ්චි මාලාකම්මාදි-වණ්ණමට්ඨමවාරිතං.

272.

සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාටාදිප්පහෙදනෙ;
සොවණ්ණමයනුඤ්ඤානං, වණ්ණමට්ඨමිහි කා කථා.

273.

විසාණනාළිලාබ්වාදිප්පහෙදෙ තෙලහාජනෙ;
පුම්බ්ථිරුපරහිතං, වණ්ණමට්ඨමවාරිතන්ති.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසො

හෙසජ්ජන්ති —

274.

ජනස්ස කාතුං හෙසජ්ජං, දාතුං වත්තුං න ලබ්හති;
හික්ඛාවරියවිඤ්ඤන්ති, සකෙහි සහධම්මිනං.

275.

පිතුනං තදුපට්ඨාකහික්ඛුනිස්සිතහණ්ඩුනං;
ලබ්හං හෙසජ්ජකරණං, වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ව.

276.

මහාචූළපිතාමාතෘභාතෘහගිනිආදිනං;
තෙසං සකෙනත්තනියෙ, දාතබ්බං තාවකාලිකං.

277.

කුලදුස්සනවිඤ්ඤන්ති, හෙසජ්ජකරණාදි හි;
මාතෘපිතුහි සම්බන්ධඤාතකෙසු න රුහති.

278.

පිණ්ඩපාතො අනාමට්ඨො, මාතෘදීනමවාරිතො;
ජන්තං දාමරිකචොරස්ස, දාතුමිස්සරියස්ස ව.

279.

තෙසං සුත්තොදකෙහෙව, පරිත්තං කයිරා නත්තනො;
හණිතබ්බං හණාපෙන්නෙ, පරිත්තං සාසනොගධං.

280.

සීලං ධම්මං පරිත්තං වා, ආගන්ත්වා දෙතු භාසතු;
දාතුං වත්තුඤ්ච ලබ්හති, ගන්ත්වා කෙනචි පෙසිතොති.

37. උග්ගහනිද්දෙසො

උග්ගහොති —

281.

කම්මවේනියසඬ්ඤ්ඤ-පුග්ගලත්ථං ගණස්ස ව;
දසහෙදම්පි රතනං, උග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං.

282.

නිස්සග්ගි තෙසු අත්තත්ථං, ද්විසු සෙසෙසු දුක්කටං;
අනාමසිත්වා චුත්තෙ තු, ගණං සඨසඤ්ච පුග්ගලං.

283.

“වෙත්තස්ස නවකම්මස්ස, දම්මී”ති න පටික්ඛිපෙ;
වදෙ කප්පියකාරානං, “වදන්තෙවම්මෙ” ඉති.

284.

බ්බත්තං වත්ථුං තළාකං වා, දෙත්තෙ දාසපස්වාදිකං;
පටික්ඛිපිත්වා ගණ්භෙය්‍යා, කප්පියෙන කමෙන ව;
බ්බත්තාදීනි විහාරස්ස, චුත්තෙ දම්මීති වට්ටති.

285.

නවමාතිකකෙදාර-තළාකකිරියානවෙ;
මත්තිකුද්ධරණං බන්ධො, ථීරකාරො ව ආලියා.

286.

තිරෙකභාගගහණං, කෙදාරෙ අනවෙ නවෙ;
අපරිච්ඡන්තභාගෙ ව, සස්සෙ “දෙට්ඨත්තකෙ” ඉති;
කභාපණුට්ඨාපනඤ්ච, සබ්බෙසම්පි අකප්පියං.

287.

අවත්වා කස වජ්ජිව්වාදෙත්තිකාය ව භූමියා;
පතිට්ඨාපෙති භූමිං වා, භාගො දෙය්‍යාති එත්තකො.

288.

භූමිභාගෙ කතං සස්සං, එත්තකෙ ගණ්භට්ඨත්තකං;
ගණ්භනත්ථං වදන්තෙවං, පමාණං දණ්ඩරජ්ජුහි.

289.

මිනනෙ රක්ඛණෙ යත්වා, බලෙ තංහිහරාපනෙ;
කොට්ඨාදිපටිසාමනෙ, තස්සෙවෙනමකප්පියං.

290.

පටිසාමෙය්‍ය පාවිත්ති, යං කිඤ්චි ගිහිසන්තකං;
හණ්ඩාගාරිකසීසෙන, සවෙපි පිතුසන්තකං.

291.

පිතුනං කප්පියං වත්ථුං, අවස්සං පටිසාමියං;
අත්තනො සන්තකං කත්වා, ලබ්භතෙ පටිසාමිතුං.

292.

දෙහිති පටිසාමෙත්වා, චුත්තෙ වාපි පටික්ඛිපෙ;
පාතෙත්වාන ගතෙ ලබ්භං, පලිබොධොති ගොපිතුං.

293.

කම්මං කරොන්තො ආරාමෙ, සකං වඩ්ඪකිආදයො;
පරික්ඛාරඤ්ච සයන-භණ්ඩං වා රාජවල්ලභා.

294.

දෙහිති පටිසාමෙත්වා, වදන්ති යදි ඡන්දතො;
න කරෙය්‍ය භයා යානං, ගුත්තං දස්සෙතු වට්ටති.

295.

බලක්කාරොන පාතෙත්වා, ගතෙසු පටිසාමිතුං;
භික්ඛුං මනුස්සා සඬකන්ති, නට්ඨෙ වත්ථුමිහි තාදිසෙ.

296.

විහාරාවසථස්සන්තො, රතනං රත්තසම්මතං;
නික්ඛිපෙය්‍ය ගහෙත්වාන, මග්ගෙරඤ්ඤෙපි තාදිසෙ;
සාමිකානාගමං ඤත්වා, පතිරූපං කරියතීති.

38. කුලදුසන්නිද්දෙසො

දුසන්නිති –

297.

පුප්ඵං වෙඵං ඵලං වුණ්ණං, දන්තකට්ඨඤ්ච මත්තිකං;
සඬගභණ්ණත්ථං දදතො, කුලදුසන්නදුක්කටං.

298.

ථුල්ලච්චයං ගරුභණ්ඩං, ඉස්සරෙතෙත්ථ සඬ්ඝිකං;
දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනි, ථෙය්‍යා සඬ්ඝඤ්ඤ සන්තකං.

299.

කුලසඬගභා රොපෙතුං, රොපාපෙතුඤ්ච සබ්බථා;
ඵලපුප්ඵ්ඵපගං රුක්ඛං, ඡග්ගිතුඤ්ච න වට්ටති.

300.

නිමිත්තොභාසතො කප්පවොහාරපරියායතො;
අත්තතො පරිභොගත්ථං, රොපනාදීනි ලබ්භරෙ.

301.

වුත්තාව වෙජ්ජිකා ජඩ්ඝපෙසනෙ ගිහිකම්මසු;
යපෙත්වා පිතරො භණ්ඩුං, වෙය්‍යාවච්චකරං සකං.

302.

දුක්කටං පදවාරෙන, භරණෙ දුක්ඛාසනං;
සාසනං අග්ගහෙත්වාපි, පයමං වදතො පුත.

303.

උජ්ජන්තපච්චයා එවං, පඤ්චන්තම්පි අකජ්ජියා;
අභුතාරොචනාරූප-සංචොභාරුග්ගභාදිසා.

304.

භරාපෙත්වා හරිත්වාපි, පිතුනං සෙසඤාතිනං;
පත්තානං චත්ථපුපත්ථං, දාතුං පුජ්ථානි ලබ්භති;
මණ්ඩනත්ථඤ්ච ලිඬිගාදි-පුජත්ථඤ්ච න ලබ්භති.

305.

තථා එලං ගිලානානං, සම්පත්තිස්සරියස්ස ව;
පරිබ්බයවිහිනානං, දාතුං සපරසන්තකං.

306.

භාජෙත්තෙ එලපුජ්ථම්හි, දෙය්‍යං පත්තස්ස කස්සචි;
සම්මතෙනාපලොකෙත්වා, දාතබ්බමිතරෙන තු.

307.

විහාරෙ වා පරිච්ඡිජ්ජ, කත්වාන කතිකං තතො;
දෙය්‍යං යථාපරිච්ඡෙදං, ගිලානස්සෙතරස්ස වා;
යාවමානස්ස කතිකං, වත්වා රුක්ඛාව දස්සියා.

308.

සිරිසකසවාදීනං, වුණ්ණෙ සෙසෙ ච නිච්ඡයො;
යථාවුත්තනයො එව, පණ්ණම්පෙත්ථ පචෙසයෙනි.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසො

වස්සුපනායිකා වෙවාති —

309.

පුරිමිකා පච්ඡිමිකා, දුච්ච වස්සුපනායිකා;
තත්ථාලයපරිග්ගාහො, වච්චෙදො ච එදිසො.

310.

“ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං, තෙමාසං වස්සං උපෙමි;
ඉධ වස්සං උපෙමි”ති, විත්තුප්පාදෙන්ථ ආලයො.

311.

නොපෙතුකාමො ආවාසං, තද්දුනික්කමෙයා වා;
භවෙයා දුක්කටාපත්ති, ජානං වානුපගච්ඡතො.

312.

දුතියං උපගච්ඡෙයා, ඡින්නවස්සොනුපාගතො;
න පක්කමෙයා තෙමාසං, අවසිත්ථාන වාරිකං.

313.

මාතාපිතුනමත්ථාය, පඤ්චන්තං සහධම්මිනං;
ගිලානතදුපට්ඨාක-භත්තමෙසිස්සමොසධං.

314.

පුච්ඡිස්සාමි උපට්ඨිස්සං, ගන්ත්ථානභිරතං අහං;
චූපකාසිස්සං කුක්කුච්චං, දිට්ඨිං ගරුකමාදිකං.

315.

කරිස්සං වාපි කාරෙස්සං, විනොදනං විවෙචනං;
චූට්ඨානං වාපි උස්සුක්කං, ගන්තුමිච්චෙවමාදිනා;
ලබ්භං සත්තාහකිච්චෙන, පහිතාපහිතෙපි වා.

316.

සඬ්ඝකම්මෙ වජෙ ධම්ම-ස්සවනත්ථං නිමන්තිතො;
ගරුහි පහිතො වාපි, ගරුනං වාපි පස්සිතුං.

317.

න භණ්ඩධොවනුද්දෙස-ඤාතුපට්ඨාකදස්සනෙ;
ලබ්භං න පාපුණෙයාජ්ජෙ-වාගමිස්සන්තුදුරගො.

318.

සෙසඤාතීහි පහිතෙ, හික්ඛුනිස්සිතකෙන ව;
උපාසකොපාසිකාහි, නිද්දිසිත්ථාව පෙසිතෙ.

319.

වස්සච්ඡෙදෙ අනාපත්ති, අන්තරායෙ සතත්තනො;
සඬ්ඝසාමග්ගියා වා නො, ඡින්නවස්සො පවාරයෙ.

320.

අප්‍රේක්ෂාකාමය ව රුක්මස්ස, සුසිරෙ විටපෙපි වා;
ඡවකුට්ඨත්තවාට්-සුපගන්තුං න වට්ටති.

321.

අසෙනාසනිකෙනාපි, උපගන්තුං න ලබ්භති;
පචාරෙතුඤ්ච ලබ්භති, නාවාසත්ථවජුපගොති.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසො

අවෙහඬගියන්ති –

322.

ආරාමාරාමවත්ථුනි, විහාරො තස්ස වත්ථු ව;
මඤ්චො පියං හිසි බ්බ්බො-හනාදිසයනාසනං.

323.

ලොහකුම්භී කටාහො ව,
ලොහභාණකවාරකො;
කුයාරී වාසි ඵරසු,
කුද්දාලො ව නිබ්බදනං.

324.

වල්ලි වෙළු තිණං පණ්ණං, මුඤ්ජපබ්බපමත්තිකා;
දාරුමත්තිකභණ්ඩානි, පඤ්චෙනෙ අවිභාජියා.

325.

ථුල්ලව්වයං භාජයතො, භාජිනාපි අභාජිනා;
ගරුභණ්ඩානි වුච්චන්ති, එතෙවිස්සජ්ජියානි ව.

326.

වල්ලිඬ්ඪබ්බාහුමත්තිකාපි, වෙළු අට්ඨඬ්ඪලායතො;
තිණාදි මුට්ඨිමත්තිකාපි, පණ්ණං එකමිපි මත්තිකා.

327.

පාකතා පඤ්චවණ්ණා වා, සුධාකඬ්ඪගුට්ඨ ආදිකා;
තාලපක්කජපමාණාපි, දින්නා වා තත්ථජාතකා.

328.

රක්ඛිතා සඬ්ඪිකා රජ්ජු-යොත්තාදීපි අභාජියා;
නිට්ඨිතෙ භාජියා කම්මෙ, සඬ්ඪිකෙ වෙතියස්ස වා.

329.

පත්තාදි භික්ඛුසාරුප්පං, තථා විජ්ජකතාකතං;
භාජියං ලොභභණ්ඩෙසු, වාරකං පාදගණ්භකං.

330.

වෙළුම්භි භාජියා තෙල-නාලි කත්තරදණ්ඩකො;
ජත්තදණ්ඩසලාකායො, තථොපාහනදණ්ඩකො.

331.

අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩො, කරණ්ඩො පාදගණ්භකො;
අරණඤ්ජනිසිඬගාදි, භික්ඛුපකරණං තථා.

332.

තච්ඡිතානිට්ඨිතං දාරුභණ්ඩං දන්තඤ්ච භාජියං;
භික්ඛුපකරණෙ පාදසට්ඨකො මත්තිකාමයො.

333.

භාජියං කප්පියං වම්මං, එළුවම්මමභාජියං;
ගරුනා ගරුභණ්ඩඤ්ච, ථාවරං ථාවරෙන ව.

334.

ථාවරං පරිවත්තෙය්‍ය, තථා කත්වා ව භුඤ්ජතු;
වල්ලාදිං ථාතිකම්මෙන, ගණ්භෙ සෙසමභාජියන්ති.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසො

පකිණ්ණකන්ති –

335.

සද්චාරඛන්ධනෙ යානෙ, සොදුක්ඛලකපාසකෙ;
සයන්තෙන දිවා ද්වාරං, ඛන්ධෙය්‍ය පරිවට්ටකං.

336.

සන්තෙ විඤ්ඤුම්භි පුරිසෙ, ආභොගො වාපි කප්පති;
සවසෙ තං විනාකාරං, සයන්තො දුක්කටං ඵුසෙ.

337.

රතනානිත්ථිරුපානි, ධඤ්ඤම්ත්ථිපසාධනං;
තුරියාවුධභණ්ඩානි, ආමසන්තස්ස දුක්කටං.

338.

සිත්ථනෙලොදනෙලෙහි, එණහත්ථථණෙහි වා;
කොච්ඡෙනවාපි යො කෙසෙ, ඔසණ්ඨෙය්‍යස්ස දුක්කටං.

339.

නෙකපාවුරණා එකත්ථරණා වා තුවට්ටයුං;
තට්ඨකමඤ්ඤේ භුඤ්ඤෙය්‍යුං, එකස්මිං වාපි භාජනෙ.

340.

චතුරඤ්ඤාලොකො උභයමධිකට්ඨඤ්ඤාලං තථා;
දන්තකට්ඨං න බාදෙය්‍ය, ලසුණං න අකල්ලකො.

341.

භීතූක්කට්ඨෙහි උක්කට්ඨං, භීතං වා ජාතිආදිහි;
උජුං වාඤ්ඤාපදෙසෙන, වදෙ දුබ්භාසිතං දවා.

342.

දීසෙ නබෙ ව කෙසෙ ව, නාසලොමෙ න ධාරයෙ;
න ලබ්භං වීසතිමට්ඨං, සම්බාධෙ ලොමභාරණං.

343.

යථාචුඤ්ඤා න බාධෙය්‍ය, සඤ්ඤාද්දිට්ඨංව සඤ්ඤිකං;
අධ්‍යානඅල්ලපාදෙහි, නක්කමෙ සයනාසනං;
සුධ්‍යානපාදකං වාපි, තට්ඨව සඋපාහනො.

344.

සඤ්ඤාට්ඨා න පල්ලත්ථෙ, හින්තාදිං න අපස්සයෙ;
පරිකම්මකතං සන්තෙ, උදකෙ නො න ආවමෙ.

345.

අකප්පියසමාදානෙ, දවා සිලාපවිජ්ඣනෙ;
දෙසනාය සභාගාය, ආවිකම්මෙ ව දුක්කටං.

346.

පටිස්සවවිසංවාදෙ, සුද්ධවිත්තස්ස දුක්කටං;
පටිස්සවක්ඛණෙ ඵල, පාවිත්ති ඉතරස්ස තු.

347.

න රුක්ඛමභිරුහෙය්‍ය, සති කිච්චෙව පොරිසං;
ආපදාසු යථාකාමං, කප්පතී අභිරුහිතුං.

348.

විනාද්ධානං වජන්තස්ස, දුක්කටං පරිසාවනං;
යාවමානස්ස අද්ධානෙ, අදදන්තස්ස දුක්කටං.

349.

ථුල්ලච්චයං ථුසෙ අඬිගජාතච්ඡෙදෙන දුක්කටං;
ආබාධජ්ජච්චයාඤ්ඤත්‍ර, සෙසඬිගෙ අත්තසාතනෙ.

350.

චිත්තපොත්ථකරුපානි, න කරෙ න ච කාරයෙ;
න චුට්ඨාපෙය්‍ය භුඤ්ජන්තං, ආරාමාරඤ්ඤගෙහස්සු.

351.

යානානි පුමයුත්තානි, සිව්කං හත්ථවට්ඨකං;
පාටඬිකිඤ්ච ගිලානස්ස, කජ්ජනී අභිරුහිතුං.

352.

බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච, ආරබ්භ කරණෙ දවං;
දුක්කටං පරිසං වාපි, අඤ්ඤස්ස උපලාළනෙ.

353.

කායං උරුං නිමිත්තං වා, භික්ඛුනීනං න දස්සයෙ;
විවරිත්වා න සිඤ්චෙය්‍ය, තා කද්දමුදකාදිනා.

354.

න ගණ්හතො ච ඔවාදං, න පච්චාහරතොපි ච;
බාලං ගිලානං ගමියං, වජ්ජයිත්වාන දුක්කටං.

355.

ලොකායතං න වාචෙය්‍ය, පලිතං න ච ගාහයෙ;
පෙළායපි න භුඤ්ජෙය්‍ය, න කීලෙ කිඤ්චි කීලිතං.

356.

පාරුපෙ න නිවාසෙය්‍ය, ගිහිපාරුතනිවාසනං;
සංවෙල්ලියං නිවාසෙය්‍ය, දායං නාලිම්පයෙය්‍ය වා.

357.

වඩ්ඪිං පයොජයෙ යාවෙ, නොඤ්ඤාතකජ්ජවාරිතෙ;
අත්තනො පරිභොගත්ථං, දින්නමඤ්ඤස්ස නො දදෙ;
අග්ගං ගහෙත්වා භුත්වා වා, කතිපාහං පුනො දදෙ.

358.

උද්දිස්ස යාවනෙ රක්ඛං, ඤාත්වාඤාත්වා ව දණ්ඩිනං;
ගීවාස්ස දණ්ඩිනෙ දණ්ඩො, සයං දණ්ඩාපනෙ පන;
දණ්ඩස්ස අග්ග්‍යහෙදෙන, ඤෙය්‍යා පාරාජිකාදිකා.

359.

හරන්තෙසු පරික්ඛාරං, “වොරො වොරො” ති භාසිතෙ;
අනත්ථායෙසං ගණ්හන්තෙ, දණ්ඩං ගීවාස්ස තත්තකං.

360.

විසාසුච්චාරසඬ්ඛාර-මුත්තං ඡඩ්ඛෙය්‍ය දුක්කටං;
බහි පාකාරකුට්ඨානං, වළඤ්ජෙ නාවලොකිය;
හරිතෙ වාපි චීභාදි-නාළිකෙරාදිරොපිමෙ.

361.

යොජාපෙතුං පයොජෙතුං, පයුත්තානි ව පස්සිතුං;
න ලබ්භං ධම්මයුත්තම්පි, නච්චං ගීතඤ්ච වාදිතං;
“උපහාරං කරොමා” ති, චුත්තෙ වා සම්පට්ඨිතීතුං.

362.

රාජාගාරං පොක්ඛරණිං, උය්‍යානං විත්තගාරකං;
කීළත්ථං ගච්ඡතො දට්ඨුං, ආරාමං දුක්කටං කතං.

363.

නචෙ න පටිබාහෙය්‍යා-සනෙනුණ්හෙ න චීවරං;
නිදහෙය්‍ය බ්මාපෙය්‍ය, ගරුනා ව පණාමිතො.

364.

අක්කොසනෙ පරම්මුඛා, ආපත්තීහි ව සත්තහි;
හික්ඛුං උපාසකං වාපි, අඤ්ඤෙනෙව ව දුක්කටං.

365.

න ලබ්භං විනිපාතෙතුං, සද්ධාදෙය්‍යඤ්ච චීවරං;
ලබ්භං පිතුනං සෙසානං, ඤාතීනම්පි න ලබ්භති.

366.

වස්සංචුත්ථොඤ්ඤතොඤ්ඤත්‍ර, භාගං ගණ්හෙය්‍ය දුක්කටං;
පටිදෙය්‍ය නට්ඨෙ ජිණ්ණෙ, ගීවා නො දෙය්‍ය වොදිතො;
ධුරනික්ඛෙපතො තෙසං, හොති හණ්ඩග්ගකාරියො.

367.

න සන්තරුත්තරො ගාමං, කල්ලො වා සඋපාහනො;

පවිසෙය්‍යා න ධාරෙය්‍යා, වාමරීමකසබ්භනිං.

368.

අගිලානො න ඡින්නදෙය්‍යා, කෙසෙ කත්තරියා බහි;
ආරාමනො න ධාරෙය්‍යා, ඡත්තං ලබ්භති ගුත්තියා.

369.

ගාහෙය්‍යා නුභනොකාජං, එකත්තරිකකාජකං;
සීසක්ඛන්ධකට්ඨාරා, හත්ථොලමබො ච ලබ්භති.

370.

ආපත්තියා අනොකාස-කතං වොදෙය්‍යා දුක්කටං;
සුද්ධස්ස ච අවත්ථුස්මිං, තථා ඔකාසකාරණෙ.

371.

අට්ඨච්ඡුලාධිකං මඤ්චපට්ඨාදං න ධාරෙය්‍ය;
පකතච්ඡුලෙන සත්තානං, මඤ්චං වා උච්චපාදකං.

372.

මුග්ඛබ්බතාදිං ගණ්හෙය්‍යා, දුක්කටං තිත්ථියබ්බතං;
මුරහණ්ඩං පරිහරෙ, තථා න්භාපිතපුබ්බකො.

373.

යං කිඤ්චි යාචිතුං හත්ථකම්මං තදනුසාරනො;
ලද්ධං ගහෙතුං නික්කම්මමයාචිත්වාපි කප්පති;
කාරෙතුමාහරාපෙතුං, යං කිඤ්චිපරසන්නකං.

374.

ගිහීනං ගොපකෙ දෙන්තෙ, ගහෙතුං දෙනි යත්තකං;
ලබ්භං යථාපරිච්ඡේදං, සඬ්ඝවෙනියසන්නකෙ.

375.

ද්විභාපජ්ජෙය්‍යා ආපත්තිං, කායවාචාහි වා ඡහි;
අලජ්ජිඤ්ඤාණකුක්කුච්චපකතත්තා සතිප්පලවා;
අකප්පියෙ වා කප්පියෙ, කප්පාකප්පියසඤ්ඤිතා.

376.

අලජ්ජිඤ්ඤාණනාපත්තිං, කායවාචාහි ඡාදෙය්‍ය;
ලිඬිගෙ සඬ්ඝෙ ගණෙකස්මිං, චතුර්ධාපත්තිවුට්ඨිති.

377.

පරිකලාභාසවිඤ්ඤත්ති, න ලබ්භා පච්චයද්වයෙ;
විඤ්ඤත්තියෙව තතියෙ, සෙසෙ සබ්බමිපි ලබ්භති.

378.

න රුහතච්චයෙ දානං, පඤ්චන්තං සහධම්මිනං;
සඬ්ඝස්සෙව ච තං භොති, ගිහීනං පන රුහති.

379.

භික්ඛු වා සාමණෙරො වා, කාලං කයිරාථුපස්සයෙ;
භික්ඛුසඬ්ඝෙසාව දායජ්ජෙ, තත්ථ සෙසෙපායංනගො.

380.

පුරිමස්සෙවිමං දින්නං, දෙහි නෙත්වාසුකස්සති;
පච්ඡිමස්සෙව දම්මිති, දින්නං ඤාත්වා ඉමං විධිං;
ගණ්ඨෙ විස්සාසගාහං වාධිට්ඨෙ මතකච්චරං.

381.

ලොභභණ්ඩෙ පහරණිං, දාරුභණ්ඩෙ ච දාරුජං;
පත්තං පාදුකපල්ලඬ්ඝං, ආසන්දිං මත්තිකාමයෙ;
ඨපෙත්වා කජ්ජති සබ්බං, කතකං කුම්භකාරිකත්ති.

42. දෙසනානිද්දෙසො

දෙසනානි –

382.

වාගො යො භික්ඛුභාවස්ස, සා පාරාජිකදෙසනා;
යථාචුත්තෙන චුට්ඨානං, ගරුකාපත්තිදෙසනා.

383.

උක්කුට්ඨං නිසීදිත්වා, පග්ගණ්ඨිත්වාන අඤ්ජලිං;
ථුල්ලච්චයාදිං දෙසෙය්‍ය, එවමෙකස්ස සන්තිකෙ.

384. “අභං, භන්තෙ, එකං ථුල්ලච්චයාපත්තිං ආපජ්ජිං, තං තුම්භමුලෙ පටිදෙසෙමි”ති වත්වා තෙන “පස්සසි, ආචුසො, තං ආපත්ති”ත්ති චුත්තෙ “ආම, භන්තෙ, පස්සාමි”ති වත්වා පුන තෙන “ආයතිං, ආචුසො, සංවරෙය්‍යාසි”ති චුත්තෙ “සාධු සුට්ඨ, භන්තෙ, සංවරිස්සාමි”ති වත්තබ්බං. “අභං, භන්තෙ, ද්වෙ ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, අභං භන්තෙ සම්බහුලා ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්භමුලෙ පටිදෙසෙමි”ති වත්තබ්බං.

නිස්සංගිග්ගෙසු පන “ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං දසාහානික්කන්තං නිස්සංගිග්ගං, ඉමාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමි”ති. “ඉමානි මෙ, හන්තෙ, වීවරානි...පෙ.... එතං මෙ, හන්තෙ, වීවරං...පෙ.... එතානි මෙ, හන්තෙ, වීවරානි දසාහානික්කන්තානි නිස්සංගිග්ගානි, එතානාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමි”ති.

385.

නිස්සජ්ජන්වාන දෙසෙය්‍යා, ආපත්තිං තෙන භික්ඛුනා;
පටිග්ගහෙත්වා ආපත්තිං, දෙය්‍යං නිස්සට්ඨවීවරං.

“ඉමං, ඉමානි, එතං, එතානි වීවරානි ආයස්මතො දමිමි”ති.

386. (ක) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං රත්තිවිජ්ජවුත්ථං අඤ්ඤානු භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සංගිග්ගං.

(ඛ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, අකාලවීවරං මාසානික්කන්තං නිස්සංගිග්ගං.

(ග) ඉදං මෙ, හන්තෙ, පුරාණවීවරං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ධොවාපිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ඝ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො පටිග්ගහිතං අඤ්ඤානු පාරිවත්තකා නිස්සංගිග්ගං.

(ඞ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං අඤ්ඤානු සමයා විඤ්ඤාපිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ච) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං තතුත්තරි විඤ්ඤාපිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ඡ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං උපසඬ්ඨමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සංගිග්ගං.

(ජ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකෙ ගහපතිකෙ උපසඬ්ඨමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සංගිග්ගං.

(ඤ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීවරං අතිරෙකතික්ඛත්තුං වොදනාය අතිරෙකජක්ඛත්තුං යානෙන අභිනිජ්ජාදිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ඤ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, කොසියමිස්සකං සන්ථතං කාරාපිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ට) ඉදං මෙ, හන්තෙ, සුද්ධකාලකානං ඵලකලොමානං සන්ථතං කාරාපිතං නිස්සංගිග්ගං.

(ය) ඉදං මෙ, හන්තෙ, සන්ථනං අනාදියිත්වා තුලං ඔදාතානං තුලං ගොවරියානං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඩ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, සන්ථනං උභතකජබ්බස්සානි කාරාපිතං අඤ්ඤත්ථ භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං.

(ඨ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, නිසිදනසන්ථනං අනාදියිත්වා පුරාණසන්ථනස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථිං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඤ) ඉමානි මෙ, හන්තෙ, එළකලොමානි තියොජනපරමං අතික්කාමිතානි නිස්සග්ගියානි.

(ඤ) ඉමානි මෙ, හන්තෙ, එළකලොමානි අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ධොවාපිතානි නිස්සග්ගියානි.

(ථ) අහං, හන්තෙ, රුපියං පටිග්ගහෙසිං, ඉදං මෙ, හන්තෙ, නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමි.

(ථ) අහං, හන්තෙ, නානාජපකාරකං රුපියසංචොභාරං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ, හන්තෙ, නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමිති.

387.

නිස්සජ්ජිත්වාන ආපත්තිං, දෙසෙය්‍යාථ ගිහිං වදෙ;
“ජානාහිම”න්ති ඉමිනා, සො වදෙය්‍යාහරාමි කිං.

388.

අවත්වාමන්ති තෙලාදිං, වදෙ භික්ඛුන කප්පියං;
යං ආහරති සො තෙන, පරිවත්තෙත්වාන කප්පියං.

389.

ලබ්භං යපෙත්වා ද්වෙපෙතෙ, සෙසෙහි පරිභුඤ්ජිතුං;
තතො අඤ්ඤන්ත ලද්ධොපි, භාගො තෙසං න කප්පති.

390.

රුක්ඛච්ඡායාප්‍යන්තමසො, තන්තිබ්බත්තා න කප්පති;
නිස්සට්ඨං පටිලද්ධම්පි, ආදිතො සන්ථතත්තයං.

391.

නො වෙ ලහෙථ එවං සො, ඉමං ඡඩ්ඛෙහි සංසියො;
එවම්පි භික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍ය, නො වෙ ලහෙථ සම්මතො.

392.

එතැනි දුතියො පත්තො, සඨසෙ සෙසානි ලබ්භරෙ;
සඨසෙකස්මිං ගණෙ වත්තුං, ලබ්භං භාසන්තරෙනපි.

393. (ක) අභං, භන්තෙ, නානප්පකාරකං කයවික්කයං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ, භන්තෙ, නිස්සග්ගියං.

(ඛ) අයං මෙ, භන්තෙ, පත්තො දසාභාතික්කන්තො නිස්සග්ගියො.

(ග) අයං මෙ, භන්තෙ, පත්තො ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන චෙතාපිතො නිස්සග්ගියො, ඉමාහං සඨසස්ස නිස්සජ්ජාමිති.

394.

නිස්සජ්ජිත්වාන දෙසෙය්‍ය, ආපත්තිං පත්තගාහකං;
සම්මන්තිත්වාන සඨසස්ස, පත්තන්තං තස්ස දාපයෙ.

395. (ක) ඉදං මෙ, භන්තෙ, භෙසජ්ජං සත්තාභාතික්කන්තං නිස්සග්ගියං.

(ඛ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වස්සිකසාරිකච්චරං අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ ගිම්භානෙ පරිසිට්ඨං, අතිරෙකඬ්ඨමාසෙ සෙසෙ ගිම්භානෙ කත්වා පරිදහිතං නිස්සග්ගියං.

(ග) ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං භික්ඛුස්ස සාමං දත්වා අවිජින්නං නිස්සග්ගියං.

(ඝ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා තත්තවායෙහි වායාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඞ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිකස්ස තත්තවායෙ උපසඬ්ඨමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සග්ගියං.

(ච) ඉදං මෙ, භන්තෙ, අච්චෙකච්චරං චීවරකාලසමයං අතික්කාමිතං නිස්සග්ගියං.

(ඡ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං අතිරෙකඡාරත්තං විජ්ජවුත්ථං අඤ්ඤානු භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං.

(ජ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, ඡානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තනො පරිණාමිතං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමිති.

396. සෙසං සබ්බං යථායොගං, ආදිමිහි විය යොජයෙ.

397. (ක) අභං, භන්තෙ, එකං පාවිත්තියාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා පාවිත්තියාපත්තියො ආපජ්ජිං.

(ඛ) ගාරය්හං, හන්තෙ, ධම්මං ආපජ්ජිං අසප්පායං පාට්ඨෙසනීයං, තං පට්ඨෙසෙමිති. තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තං ධම්ම”න්ති වත්තබ්බං.

(ග) අහං, හන්තෙ, එකං දුක්ඛට්ඨාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා දුක්ඛට්ඨාපත්තියො ආපජ්ජිං.

(ඝ) අහං, හන්තෙ, එකං දුබ්භාසිතාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා දුබ්භාසිතාපත්තියො ආපජ්ජිං. තා තුම්භමුලෙ පට්ඨෙසෙමිති.

(ඞ) “අහං, හන්තෙ, ද්වෙ නානාවත්ථුකා ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං. සම්බහුලා නානාවත්ථුකා ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්භමුලෙ පට්ඨෙසෙමි”ති වත්වා තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තා ආපත්තියො”ති චුත්තෙ “ආම, හන්තෙ, පස්සාමි”ති වත්වා පුන තෙන “ආයතිං, ආවුසො, සංවරෙය්‍යාසී”ති චුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු, හන්තෙ, සංවරිස්සාමි”ති වත්තබ්බං.

398.

අදෙසනාගාමිනියං, අනාපත්තිඤ්ච දෙසිතං;
නානා සංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං චතුපඤ්චහි;
මනසා පකතත්තානං, නානෙකාති න දෙසයෙති.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසො

ඡන්දදානාදීති –

399.

හෙරිං සණ්ඨිං පතාලෙත්වා, කම්මජ්ජත්තෙ සමාගතෙ;
සඬ්ඨෙස හරෙය්‍ය ඡන්දං වා, පාරිසුද්ධිං පචාරණං.

400.

එකං භික්ඛුං උපග්ගමිම, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං;
අඤ්ජලිං පග්ගණ්හිත්වාන, දදෙ ඡන්දං විචක්ඛණො.

401. (ක) “ඡන්දං දමිමි, ඡන්දං මෙ හර, ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති වත්තබ්බං.

(ඛ) පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන “පාරිසුද්ධිං දමිමි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති වත්තබ්බං.

402.

පාරිසුද්ධිජ්ජදානෙන, සම්පාදෙති උපොසථං;
සඬ්ඨසස්ස අත්තනො වාපි, සෙසකම්මං විබාධති.

403.

ඡන්දදානෙන සඬ්ඝස්ස, ද්වයං සාධෙති නත්තනො;
තස්මා ඡන්දං දදන්තෙන, දාතඛ්ඛා පාරිසුද්ධිපි.

404.

භරෙයොකො ඛහුනම්පි, පරම්පරා න භාරයෙ;
පරම්පරාහටා ඡන්ද-පාරිසුද්ධි න ගච්ඡති.

405. සබ්බුපචාරං කත්වාන, එවං දෙය්‍යා පචාරණා. “පචාරණං දම්මි, පචාරණං මෙ භර, පචාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය පචාරෙහි” ති.

406. ආරොචෙත්වාථ සො සඬ්ඝං, පචාරෙයොවමාගතො. “ඉත්ථන්තාමො, භන්තෙ, සඬ්ඝං පචාරෙති දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු තං සඬ්ඝො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සති” ති.

407.

ගහෙත්වා පාරිසුද්ධිං වා, ඡන්දං වාපි පචාරණං;
භාරකො සඬ්ඝමප්පත්වා, විඛිභමෙය්‍ය මරෙය්‍ය වා.

408.

සාමණෙරාදිභාවං වා,
පටිජානෙය්‍ය නාහටා;
පත්වා සඬ්ඝං තථා හෙය්‍ය,
ආහටා හොති භාරකො.

409.

සඬ්ඝප්පත්තො පමත්තො වා, සුත්තො නාරොචයෙය්‍ය වා;
අනාපත්තිව සඤ්චිච්ච, නාරොචෙත්තස්ස දුක්කටන්ති.

44. උපොසඨනිද්දෙසො

උපොසඨෙථාති —

410.

දුට්ඨෙ උපොසඨා වාතු-ද්දෙසො පන්තරසො ඉති;
සුත්තුද්දෙසමධිට්ඨාන-පාරිසුද්ධිවසා තයො.

411.

සුත්තුද්දෙසොව සඬ්ඝස්ස, අධිට්ඨානඋපොසඨො;
පුග්ගලස්සෙව සෙසානං, පාරිසුද්ධිඋපොසඨො.

412.

පුබ්බකිච්චෙ ව කරණෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
සුත්තං උද්දිසති සඬ්ඝො, පඤ්චධා සො විභාවිතො.

413.

විනාන්තරායං සඬ්ඛෙපෙ-නුද්දෙසො විනිවාරිතො;
“ථෙරොව ඉස්සරො ද්විසු, උද්දෙසස්ථෙත්ථ තීසු වා;
විසදෙසු” ති වුත්තත්තා, අවත්තන්තෙපි වට්ඨති.

414.

ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, උද්දිසන්තෙ ව ටොකිකා;
උද්දිට්ඨං යං සුඋද්දිට්ඨං, සොතබ්බමච්ඡෙසකං.

415.

උද්දිට්ඨමන්තෙ සකලා-යෙකච්චායුට්ඨිතාය වා;
පාරිසුද්ධිං කරෙය්‍යසං, සන්තිකෙ බහුකාථ චෙ;
කත්වා සබ්බවිකජ්ජෙසු, පුබ්බකිච්චං පුනුද්දිසෙ.

416.

පන්තරසොවාසිකානං, ඉතරානං සචෙතරො;
සමානෙතරෙනුවත්තන්තු, පුරිමානං සචෙධිකා;
පුරිමා අනුවත්තන්තු, තෙසං සෙසෙප්පයං නයො.

417.

පාටිපදොවාසිකානං, ඉතරානං උපොසථො;
සමථොකානං සාමග්ගිං, මූලට්ඨා දෙන්තු කාමතො.

418.

බහි ගන්ත්වාන කාතබ්බො, නො චෙ දෙන්ති උපොසථො;
දෙය්‍යානිච්ඡාය සාමග්ගී, බහුසු බහි වා චජෙ.

419.

පාටිපදෙගන්තුකානං, එවමෙව අයං නයො;
සාවෙය්‍ය සුත්තං සඤ්චිච්ච, අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කටං.

420.

සම්මජ්ජිතුං පදීපෙතුං, පඤ්ඤාපෙතුං දකාසනං;
න කරෙය්‍ය තථා කල්ලො, මහාථෙරෙන පෙසිතො.

421. සම්මජ්ජිත්වා පදීපෙත්වා, පට්ඨපෙත්වා දකාසනං. ගණඤ්ඤි-
යංපෙත්වෙවං, කත්තබ්බො තීහුපොසථො. “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මත්තා,

අප්පුපොසලො පන්තරසො, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං
පාරිසුද්ධිපොසලං කරෙය්‍යාමා”ති.

422. එකංසං චීවරං කත්වා, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං, ථෙරෙන අඤ්ජලිං තෙවං,
පග්ගස්භ සමුදිරියා. “පරිසුද්ධො අහං ආවුසො, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙලා”ති, වදෙ
යාවතතීයකං.

423. සමත්තපුබ්බාරම්භෙන, තෙ නවෙනෙවමිරියා. “පරිසුද්ධො අහං භන්තෙ,
පරිසුද්ධොති මං ධාරෙලා”ති, වදෙ යාවතතීයකං.

424. ද්විසු ථෙරෙන කත්තබ්බං, කත්තෙවමිරියො නවො. “පරිසුද්ධො අහං
ආවුසො, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙහි”ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බො.

425.

නවෙන ථෙරො තික්ඛත්තුං, එවමස්ස උදිරියො;
“පරිසුද්ධො අහං භන්තෙ, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙලා”ති.

426. පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යෙවමෙකකො. “අප්ප මෙ
උපොසලො පන්තරසොති වා වාතුද්දසොති වා අධිට්ඨාමී”ති වත්තබ්බං, නො
වෙධිට්ඨෙය්‍ය දුක්කටං.

427.

යත්ථ වසන්ති වත්තාරො, තයො වා යදි වා දුචෙ;
පාරිසුද්ධිං හරිත්වාන, එකෙකස්සිතරීතරෙ;
තං තං උපොසලං කයිරුං, සියා ආපත්ති දුක්කටං.

428.

වග්ගෙ සමග්ගෙ වග්ගොති, සඤ්ඤිනො විමතිස්ස වා;
දුක්කටං කරොනො හෙදා-ධිජ්ජායෙන ථුල්ලච්චයං;
වග්ගෙ සමග්ගෙනාපත්ති, සමග්ගො ඉති සඤ්ඤිනො.

429.

උක්ඛිත්තස්ස ගහට්ඨස්ස, සෙසානං සහධම්මිනං;
පාරාජිකස්සාහබ්බස්ස, සික්ඛානික්ඛිත්තකස්ස ව.

430.

නිසිත්තපරිසායඤ්ච, සභාගාපත්තිකො තථා;
ජන්දෙන පරිවුත්ථෙන, පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ.

431.

අදෙසයිත්වානාපන්නං, නාවිකත්වාන වෙමතිං;

නුපොසටෙපි වා කාතුං, පොසටො න ව කප්පති.

432.

අට්ඨිතොපොසථාවාසා, න වජ්ජ තද්දු විනා;
අන්තරායං ව සඨසං වා-ධිට්ඨාතුං සීමමෙව වාති.

45. පචාරණානිද්දෙසො

පචාරණානි –

433.

ද්විත්තං තිණ්ණං චතුත්තඤ්ච, අඤ්ඤමඤ්ඤප්පචාරණා;
එකස්ස ව අධිට්ඨානං, සෙසා සඨසප්පචාරණා.

434.

පුබ්බකිච්චෙ ව කරණෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
යථෙත්වා ඤාත්තිං සඨසෙන, කත්තබ්බෙවං පචාරණා.

“සුඤ්ඤාන මෙ භන්තෙ සඨසො, අප්ප පචාරණා පන්තරසී, යදි සඨසස්ස පත්තකල්ලං, සඨසො පචාරෙය්‍යා”ති.

435.

එකංසං චීවරං කත්වා, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං;
ථෙරෙන අඤ්ජලිං සඨසො, පග්ගස්භ සමුදිරියො.

436. “සඨසං, ආවුසො, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි, ආවුසො, සඨසං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

437.

පචාරෙන්තෙසු ථෙරෙසු, නිසජ්ජුක්කුටිකං නචො;
පචාරෙති සයං යාව, උක්කුටිකොව අච්ඡතු.

438. පුබ්බාරම්භං සමාපෙත්වා, නචො සඨසමුදිරියෙ.

439. “සඨසං, භන්තෙ, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි, භන්තෙ, සඨසං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා

පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි’’ති.

440.

දානෙන ධම්මසාකච්ඡා, කලභෙහි ව රත්තියා;
තෙවාචිකාය ඔකාසෙ-සති බ්බෙනභාවතො;
අන්තරායෙ දසවිධෙ, ඤත්තිං වත්වානුරූපතො.

441. ‘‘සුඤ්ඤානං මෙ භන්තෙ සඬ්ඤා, මනුස්සෙහි දානං දෙන්තෙහි, ද්විති භික්ඛුහි ධම්මං සාකච්ඡන්තෙහි, කලභං කරොන්තෙහි යෙභුයොන රත්ති බ්බෙනා. සඬ්ඤා තෙවාචිකං පචාරෙස්සති, අප්පචාරිතොව සඬ්ඤා භවිස්සති, අථායං රත්ති විභාගිස්සති. අයං රාජන්තරායො, අයං චොරන්තරායො, අයං අග්ගන්තරායො, අයං උදකන්තරායො, අයං මනුස්සන්තරායො, අයං අමනුස්සන්තරායො, අයං වාළන්තරායො, අයං සරිසපන්තරායො, අයං ජීවිතන්තරායො, අයං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො. සඬ්ඤා තෙවාචිකං පචාරෙස්සති, අප්පචාරිතොව සඬ්ඤා භවිස්සති, අථායං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො භවිස්සති. යදි සඬ්ඤා පත්තකල්ලං, සඬ්ඤා ද්වෙවාචිකං, එකවාචිකං, සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා’’ති.

442.

පචාරෙය්‍යානුරූපෙන, යථාධර්මඤ්ඤාතියා;
ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, ආදිකා චෙත්ථ ආභරෙ.

443. එවං තිවතුචග්ගො ව, ඤත්තිං වත්වා පචාරයෙ. ‘‘සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා, අප්ප පචාරණා පන්තරසී, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤාමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යාමා’’ති.

444.

එකංසං වීචරං කත්වා, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං;
ථෙරෙන අඤ්ජලිං තෙවං, පග්ගස්ස සමුදිරියා.

445. ‘‘අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි’’ති.

නවෙනාපි ‘‘අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි

දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

446. ද්විසු ථෙරෙන කත්තඛ්ඛං, නචො කත්චෙවමීරියො.

447. “අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

නචෙනාපි “අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

448. පුඛ්ඛකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යොවමෙකකො. “අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසිති වා පන්තරසිති වා අධිට්ඨාමි”ති වත්තඛ්ඛං.

449.

යස්මිං වසන්ති වා පඤ්ච, චත්තාරො වා තයො දුචෙ;
පචාරණං හරිත්වාන, එකෙකස්සිතරිතරෙ.

450.

තං තං පචාරණං කයිරුං,
සියා ආපත්ති දුක්කටං;
සෙසා උපොසථෙ චුත්තා,
ගාථායො චෙත්ථ ආහරෙ.

451.

පචාරිතෙව සඬ්ඝමිහි, පාරිසුද්ධිඋපොසථං;
කරෙය්‍ය ඡින්නවස්සො වා, අචුත්ථො වානුපගතො.

452.

වාතුමාසිනියා වාපි, කතෙ සඬ්ඝෙනුපොසථෙ;
චුත්ථවස්සා පචාරෙය්‍යුං, සචෙ අජ්ජතරා සියුන්ති.

46. සංවරනිද්දෙසො

සංවරොති —

453.

චක්ඛුසොතාදිභෙදෙහි, රූපසද්දාදිගොචරෙ;
අභිජ්ඣාදොමනස්සාදි-ජපවත්තිං විනිවාරයෙ.

454.

නිග්ගණ්ඨෙය්‍යා සකං චිත්තං, කිට්ඨාදිං විය දුජ්ජසුං;
සතිමා සම්පජානො ව, චරෙ සබ්බිරියාපථෙති.

47. සුද්ධිනිද්දෙසො

සුද්ධිති –

455.

දෙසනා සංවරො එට්ඨිපච්චවෙක්ඛණ භෙදනො;
සුද්ධි චතුබ්බිධා පාතිමොක්ඛසංවරසම්මතං;
දෙසනාය විසුද්ධත්තා, දෙසනාසුද්ධි චුච්චති.

456.

“න පුනෙවං කරිස්ස”න්ති, චිත්තාධිට්ඨානසංවරා;
චුත්තො සංවරසුද්ධිති, සුජ්ඣතින්ද්‍රියසංවරො.

457.

පභායානෙසනං ධම්මෙත්‍රස්පාදෙන්තස්ස එට්ඨියා;
සුද්ධත්තා එට්ඨිසුද්ධිති, චුත්තමාජීවතිස්සිතං.

458.

යොනියො පටිසඬ්ඛාය, වීචරං පටිසෙවති;
එවමාදියථාචුත්ත-පච්චවෙක්ඛණසුජ්ඣනා;
පච්චවෙක්ඛණසුද්ධිති, චුත්තං පච්චයනිස්සිතන්ති.

48. සන්තොසනිද්දෙසො

සන්තොසොති –

459.

අප්පෙත අනවජ්ජෙන, සන්තුට්ඨො සුලභෙන ව;
මත්තඤ්ඤ සුභරො හුත්වා, චරෙ සද්ධම්මගාරවො.

460.

අතීතං නාත්‍රසොචන්තො, නජ්ජප්පමනාගතං;
පච්චුජ්ජන්තෙන යාපෙන්නො, සන්තුට්ඨොති පචුච්චති.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසො

චතුරාරක්ඛනි –

461.

බුද්ධානුස්සති මෙත්තා ව, අසුභං මරණස්සති;
ආරකත්තාදිනාරහං, සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධතො.

462.

සම්මාසම්බුද්ධඉති වානුස්සති යා පුනප්පුනං;
නවහෙදෙ භගවතො, බුද්ධානුස්සති සා ගුණො.

463.

සීමට්ඨසඬ්ඨෙස සීමට්ඨදෙවතාසු ව ඉස්සරෙ;
ජනෙ ගොවරගාමමිහි, තත්ථුපාදාය මානුසෙ.

464.

සබ්බසත්තෙසු සුඛිතා, හොන්තාවෙරාතිආදිනා;
පරිච්ඡිජ්ජ පරිච්ඡිජ්ජ, භාවනා මෙත්තභාවනා.

465.

වණ්ණසණ්ඨානඔකාස-දිසතො පරිච්ඡෙදතො;
වචන්ථපෙත්වා කෙසාදි-කොට්ඨාසෙ අනුපුබ්බතො.

466.

නාතිසීසඤ්ච සණ්ඨං, වික්ඛෙපං පටිබාහයං;
පණ්ණත්තිං සමතික්කම්ම, මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතො.

467.

වණ්ණආසයසණ්ඨාන-ගන්ධොකාසෙහි භාවනා;
පටික්කුලාති කොට්ඨාසෙ, උද්ධුමාතාදිවත්ථුසු;
ගහෙත්වා අසුභාකාරං, පවත්තා භාවනාසුභං.

468.

“මරණං මෙ භවිස්සති, ජීවිතං උච්ඡිජ්ජිස්සති;
මරණං මරණං වා”ති, භාවයිත්වාන යොනිසො.

469.

වධකස්සෙවුපට්ඨානා, සම්පත්තීනං විපත්තිතො;
උපසංහරතො කායබ්භුසාධාරණා තථා.

470.

ආයුදුබ්බලතො කාලවචන්ථානස්සභාවතො;
අද්ධානස්ස පරිච්ඡෙදා, භාවනා මරණස්සතීති.

50. විපස්සනානිද්දෙසො

විපස්සනානි –

471.

නාමරූපං පරිග්ගය්හ, තතො තස්ස ච පච්චයං;
භුත්වා අභාවතොනිච්චා, උදයබ්බයපිළනා.

472.

දුක්ඛා අවසචන්තිත්තා, අනත්තාති තිලක්ඛණං;
ආරොපෙත්වාන සඬ්ඛාරෙ, සම්මසන්නො පුනස්සුනං;
පාපුණෙය්සානුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති.

නිගමනකථා

473.

අධිසිලාධිචිත්තානං, අධිපඤ්ඤාය සික්ඛනා;
භික්ඛුකිච්චමතො බුද්දසික්ඛායං සමුදාහරා.

474.

මහතො කිත්තිසද්දස්ස, යස්ස ලොකවිචාරිතො;
පරිස්සමො න සම්මොති, මාලුතස්සෙව නිච්චසො.

475.

තෙන ධම්මසිරිකෙන, තම්බපණ්ණියකෙතුනා;
ථෙරෙන රචිතා ධම්මචිනයඤ්ඤුපසංසිතා.

476.

එත්තාවතායං නිට්ඨානං, බුද්දසික්ඛා උපාගතා;
පඤ්චමත්තෙහි ගාථානං, සතෙහි පරිමාණතොති.

බුද්දසික්ඛා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ඛා-පුරාණටීකා

ගන්ථාරම්භකථා

යො වීරං දීඝමද්ධානං, විදිත්වා දුක්ඛිතං ජනං;
තථාපි නාවබුජ්ඣන්තමනුකම්පාය වොදිතො.

බොධාය පණ්ඩිං කත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං;
තස්ස පාදෙ නමස්සිත්වා, ධම්මං සඤ්ඤාච සාධුකං.

පුබ්බාවරියපාදෙසු, යපෙත්වා සීසමත්තනො;
ථෙරෙන ධම්මසිරිනා, ථීරසීලෙන යා කතා.

“ආදිතො උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බ” න්තිආදිනා;
බුද්දසික්ඛා සමාසෙන, තස්සා අත්ථවිනිච්ඡයං.

ලිඛිස්සාමි හිතත්ථාය, ආදිකම්මිකභික්ඛුනං;
තත්ථ යුත්තං ගහෙතබ්බමයුත්තං තුජ්ඣිතබ්බකන්ති;
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක) එත්ථාහ – කතමා බුද්දසික්ඛා, කථං සික්ඛිතබ්බා, කස්මා සික්ඛිතබ්බා, කෙ සික්ඛන්ති, කෙ සික්ඛිතසික්ඛාති? වුවුවතෙ – අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන තිස්සො සික්ඛා, ගන්ථවසෙනෙන්ථ සඬ්ඛිපිත්වා වුත්තත්තා තද්දීපනො ගන්ථො “බුද්දසික්ඛා” ති වුවුවති, අථ වා “බුද්දං අනෙලකං මධුපටල” න්තිආදීනි විය සික්ඛාකාමානං මධුරතාය බුද්දා ව තා සික්ඛා වාති බුද්දසික්ඛා, අථ වා “බුද්දපුත්තමිහි සමණ පොස ම” න්තිආදීසු විය බහුවිධත්තාපි බුද්දා ව තා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති බුද්දසික්ඛා. අධිසීලසික්ඛා පනෙන්ථ වාරිත්තවාරිත්තවසෙන දුට්ඨමිපි සීලං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙන තප්පටිපක්ඛෙ කිලෙසෙ තදඬුගජ්ජහානවසෙන පජහන්තෙන සික්ඛිතබ්බා, අධිචිත්තසික්ඛා පන යථාවුත්තෙසු ආරම්මණෙසු අභියොගකරණවසෙන ඤානප්පටිපක්ඛානං නීවරණගණානං වික්ඛම්භනප්පහානං කුරුමානෙන සික්ඛිතබ්බා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා පන යථානුරූපං සමුවිච්ඡෙදවසෙන සානුසයෙ කිලෙසෙ සමුවිජ්න්දන්තෙන සික්ඛිතබ්බා.

කස්මා සික්ඛිතබ්බාති එත්ථ –

ජාතිආදීහි දුක්ඛෙහි, අනෙකෙහි උපද්දනං;
බන්ධලොකං ජහිත්වාන, පත්තුං බෙමං පුරං සිවං.

කලාශාසුපුප්පනෙන සහ සත්ත සෙක්ඛා සික්ඛන්ති. අරහන්තො සික්ඛිතසික්ඛා.

යෙ විතමොහා මුනිපුඬ්ඛගවස්ස;

සිස්සෙසු අග්ගා මුනිනා පසත්ථා;
 තෙ තීසු සික්ඛාසු සමත්තසික්ඛා;
 තතො පරෙ කෙන සමත්තසික්ඛාති.

ආදිතොති එත්ථ ආදිමිහියෙවාති අත්ථො, ආදිතො පට්ඨායාති වා.
 උපසම්පන්නෙන ව උපසම්පන්නාය ව සික්ඛිතබ්බං උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බං. සහ
 මානිකාය සමානිකං. පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං බුද්දසික්ඛං පවක්ඛාමි ආදරෙන,
 පකාරෙන වා වක්ඛාමි රතනත්තයං වන්දිත්වාති අත්ථො. අපිව ථෙරො ආදිතොති
 වචනෙන සද්ධාපබ්බජිතානං කුලපුත්තානං ආලසියදොසෙන අප්පටිපජ්ජන්තානං
 අඤ්ඤාණදොසෙන අඤ්ඤා පටිපජ්ජන්තානං සංවෙගං ජනෙති. කථං? අනිදුල්ලහං
 බණ්ඩසමවායං පටිලහිත්වා තඬ්ඬණං න කුසිතෙන වා නිරත්ථකකථාපසුතෙන වා
 විනිනාමෙතබ්බං, කිං කාතබ්බං? ආදිතො පට්ඨාය නිරත්තරමෙව තීසු සික්ඛාසු
 ආදරො ජනෙතබ්බොති. එත්ථාහ – කිං තං රතනත්තයං නාම, යං වන්දිත්වා ථෙරො
 බුද්දසික්ඛං පවක්ඛති? වුවචතෙ – බුද්ධරතනං ධම්මරතනං සඬ්ඝරතනන්ති ඉමානි
 තිණි රතනානි. තානි හි රතිජනනට්ඨෙන “රතනානි”ති වුවචන්ති. අපිව –

“විත්තිකතං මහග්ගඤ්ච, අතුලං දුල්ලහදස්සනං;
 අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුවචති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33; සං.
 නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 6.3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; මහානි. අට්ඨ.
 50; උදා. අට්ඨ. 45) –

ඉමිස්සා ගාථාය වසෙන රතනත්ථො වෙදිතබ්බො.

මානිකාවණ්ණනා

(බ-ජ) ඉදානි “සමානික”න්ති වුත්තත්තා මානිකං තාව දස්සෙතුං “පාරාජිකා ව
 චත්තාරො”තිආදි ආරද්ධං. සබ්බසික්ඛානං පන මූලභූතත්තා අධිසීලසික්ඛාව පයමං
 වුත්තා. “සීලෙ පතිට්ඨායා”ති (සුං. නි. 1.1.23, 192; පෙටකො. 22; මි. ප. 2.1.9) හි
 වුත්තං. තත්ත්ව මහාසාවජ්ජත්තා, මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන පවත්තනතො ව සබ්බපයමං
 ජානිතබ්බාති පාරාජිකාව පයමං වුත්තාති. ඉදානි යථානික්ඛිත්තානි මානිකාපදානි
 පටිපාටියා විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං “පාරාජිකා ව චත්තාරො”ති පයමපදං උද්ධට්ඨං,
 තස්සායමත්ථො – පාරාජිකානි පරාජිතා පරාජයමාපන්නා, සික්ඛාපදං අනික්කමිත්වා
 තෙනෙව ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා, තාය වා පරාජයමාපාදිතානමෙතං අධිවචනං, තෙ
 පන චත්තාරොති වුත්තං හොති.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1-2. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මග්ගත්තයෙ”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ
 මනුස්සාමනුස්සතිරවිජානගතානං වසෙන තිස්සො ඉත්ථියො, තයො
 උභතොඛ්ඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසාති පාරාජිකචත්ථුතානං
 නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදසමත්තා හොන්ති, තෙසං

වච්චමග්ගප්පස්සාවමග්ගමුඛමග්ගවසෙන තයො මග්ගා. තත්ථ මනුස්සිත්ථියා තයො, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව, තථා මනුස්සඋභතොඛාසද්දාකාදීනං. මනුස්සපණ්ඩකාදීනං පන වච්චමග්ගමුඛමග්ගවසෙන ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ, තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සබ්බෙසං වසෙන තිංස මග්ගා භොන්ති. තෙ සබ්බෙ පරිග්ගහෙන්වා ඉධ “මග්ගත්තයෙ”ති වුත්තං, තස්මිං මග්ගත්තයෙති අත්ථො. අනික්ඛිත්තසික්ඛොති භික්ඛුභාවතො වච්ඡුකාමතාවිත්තෙන යථාලක්ඛණං අපච්චක්ඛාතසික්ඛොති අත්ථො. සන්ථතසන්ථතෙති වත්ථාදීසු යෙන කෙනචි සන්ථතෙ වා අසන්ථතෙ වා. අල්ලොකාසෙති මග්ගත්තයස්ස පකතිවාතෙන අසම්පුට්ඨස්පදෙසෙ. නිමිත්තන්ති අභිගජාතං. සංසන්ථතං වා අසන්ථතං වාති අත්තනො අභිගජාතං වත්ථාදීනං අඤ්ඤතරෙන පටිච්ඡන්තං වා අප්පට්ච්ඡන්තං වා. උපාදිණ්ණන්ති අනට්ඨකායප්පසාදං. වුත්තප්පකාරෙ මග්ගත්තයෙ පවෙසන්තො වුතො පාරාජිකොති සම්බන්ධො. නට්ඨකායප්පසාදං පන පිළිකං වා වම්මබ්ලං වා ලොමං වා පවෙසන්තස්ස දුක්ඛටං, මනුස්සානං පන ජීවමානකසරීරෙ අක්ඛිනාසාකණ්ණවිජ්ද්දවත්ථිකොසෙසු සන්ථකාදීහි කතවණෙ වා මෙචුනරාගෙන තිලබ්ඡමත්තම්පි අභිගජාතං පවෙසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, අවසෙසසරීරෙසු උපකච්ඡකාදීසු ච දුක්ඛටං. තිරච්ඡානගතානං භත්ථිඅස්සගොණගදුභමිට්ඨමහිංසාදීනං නාසාය ථුල්ලච්චයං, තථා තෙසං වත්ථිකොසෙසු. සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්ඛටං, තථා තෙසං අවසෙසසරීරෙසුපි.

ඉදානි පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව භොති, භික්ඛුපච්චත්ථිකාදීනං පන වසෙන පරුපක්කමෙනාපි භොති, තත්ථාපි සෙවනවිත්තෙ සති පාරාජිකො භොතිති දස්සනත්ථං “අථ වා”තිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො – යො භික්ඛු පවෙසනපට්ඨයීතඋද්ධාරණක්ඛණෙසු සාදියති, තස්මිං ඛණෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨපෙති, සොපි පාරාජිකො භොති. යො පන භික්ඛු සබ්බසො අසාදියන්තො ආසීවිසමුඛං අභිගාරකාසුඤ්ච පට්ඨයං විය මඤ්ඤති, සො නිප්පරාධො භොති. එත්ථ යිතං නාම සුක්ඛවිස්සට්ඨිසමයප්පවත්ති.

පඨමං.

3-4. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “ආදියෙය්‍යා”තිආදිමාහ. “ආදියෙය්‍යා”තිආදීනං පදානං “අදින්තං ටෙය්‍යවිත්තෙන භවෙ පාරාජිකො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ආදියෙය්‍යාති ආරාමාදිං අභියුඤ්ඡිත්වා යො භික්ඛු ගණ්ඨෙය්‍යා, සො භවෙ පාරාජිකොති අත්ථො. එවං සෙසෙසුපි. භරෙය්‍යාති වෙනතෙන වා මිත්තභාවෙන වා අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං භරන්තො පුන ටෙය්‍යවිත්තෙ උප්පන්තෙ “සීසෙ භාරං ටෙය්‍යවිත්තො ආමසති”තිආදිනා ගණ්ඨෙය්‍යාති අත්ථො. අවභරෙය්‍යාති “උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං ‘දෙහි මෙ භණ්ඩ’න්ති වුච්චමානො ‘නාහං ගණ්භාමි’”තිආදිනා අවභරෙය්‍යා. ඉරියාපථං කොපෙය්‍යාති “සහභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමි”ති තෙනෙව පුරිසෙන තං නෙතුං තස්ස ගමනපථං වාරෙන්වා අඤ්ඤෙන

මග්ගෙන තං සන්තප්පේත්වා නෙති, එවං නෙත්තස්ස තස්ස පුරිස්සස්ස පට්ඨමපාදෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියපාද්දධාරෙ පාරාජිකං. “ථලට්ඨං භණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තො ආමසති” තිආදිනා යානා වාවෙය්‍ය. පරිකප්පිතට්ඨානං වා සුඛිකසාතං වා අතික්කාමෙන්තො සඬකෙතං චිතිනාමෙය්‍ය. යං කිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචය වා න දිත්තන්ති අදිත්තං.

ඉදානි න ඉමිනාව ආකාරෙන අවහාරකො පාරාජිකො හොති, අඤ්ඤාපාපි හොතීති දස්සෙතුං. “අප වා” තිආදි චුත්තං. ථෙය්‍යාවහාරකො ච බලාවහාරකො ච කුසාවහාරකො ච පටිච්ඡන්තාවහාරකො ච පරිකප්පාවහාරකො ච භවෙ පාරාජිකොති සම්බන්ධො. තත්ථ ථෙය්‍යාවහාරො නාම සන්ධිවිෂේදාදීහි වා කංසකුට්ඨානකුට්ඨලාකුට්ඨාදීහි වා වඤ්ඤෙන්වා ගහණං. පසය්‍යාවහාරො බලාවහාරො. කුසසඬකමනං කත්වා පරකොට්ඨාසග්ගහණං කුසාවහාරො. පරභණ්ඩං පංසුආදිනා පටිච්ඡාදෙන්වා සාමිකෙසු අපස්සිත්වා ගතෙසු පච්චාගන්ත්වා ගහණං පටිච්ඡන්තාවහාරො. පරිකප්පාවහාරො පන දුට්ඨො භණ්ඩොකාසවසෙන. තත්ථ “සාටකො වෙ, ගණ්හිස්සාමි, සුත්තඤ්ඤෙ, න ගණ්හිස්සාමි” ති භණ්ඩං පරිකප්පේත්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්හාති. තත්ථ වෙ සාටකො හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සවෙ සුත්තං හොති, රක්ඛති, පුන “සුත්ත” න්ති ඤාත්වාපි “යං ලද්ධං, තං ගහෙතබ්බ” න්ති උග්ගණ්හන්තො උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, අයං භණ්ඩපරිකප්පො. ඔකාසපරිකප්පො ගබ්භද්වාරප්පමුඛවිහාරාදීනං වසෙන පරිච්ඡේදං කරොති “සවෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සන්ති, දස්සාමි, නො වෙ පස්සන්ති, ගණ්හිත්වා ගච්ඡාමි” ති, තස්ස තං පරිකප්පිතපරිච්ඡේදං අතික්කමන්තස්ස පදවාරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං, අයං ඔකාසපරිකප්පො.

ඉදානි ඉමස්මිං අදිත්තාදානෙ විනිච්ඡයනයං දස්සෙතුං. “භණ්ඩකාලග්ගදෙසෙහි” තිආදි චුත්තං. එත්ථාති අදිත්තාදානෙ. නිච්ඡයොති විනිච්ඡයො කාතබ්බොති අත්ථො. තත්ථ කෙනචි හික්ඛුනා “මයා ඉදං නාම භණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගහිත” න්ති චුත්තෙ විනයධරෙන සහසාව තං ආපත්තිං අනාරොපෙත්වා තස්ස භණ්ඩස්ස සාමිකඅස්සාමිකභාවං උපපරික්ඛිත්වා යදි සස්සාමිකං, තස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. සවෙ නිරාලයකාලෙ ගහිතං, පාරාජිකෙන න කාරෙතබ්බො, අයං භණ්ඩවසෙන විනිච්ඡයො.

කාලොති අවහාරකාලො. තදෙව හි භණ්ඩං කදාචි මහග්ගං හොති, කදාචි අප්පග්ගං, තස්මා යස්මිං කාලෙ අවහරං, තස්මිං කාලෙ යො තස්ස අග්ගෙසා, තෙන අග්ගෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො, අයං කාලවසෙන විනිච්ඡයො.

අග්ගෙසාති භණ්ඩග්ගෙසා. නවභණ්ඩස්ස හි යො අග්ගෙසා, යො පච්ඡා පරිහායති, තස්මා සබ්බදා භණ්ඩං පකතිඅග්ගවසෙනෙව න කාරෙතබ්බං, අයං අග්ගවසෙන විනිච්ඡයො. දෙසොති අවහාරදෙසො. භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි භණ්ඩං අප්පග්ගං.

හොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ගං, තස්මා යස්මිං දෙසෙ භණ්ඩං අවහං, තස්මිංයෙව දෙසෙ අග්ගෙත කාරෙතබ්බො, අයං දෙසවසෙන විනිවිජයො.

පරිභොගෙනපි සාටකාදිකස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගො පරිභායති, තස්මා තස්ස පරිභොගවසෙන පරිහිනාපරිහිනභාවො උපපරික්ඛිතබ්බො, අයං පරිභොගවසෙන විනිවිජයො.

දුතියං.

5. ඉදානි තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සවිග්ගහ”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මනුස්සවිග්ගහන්ති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන සද්ධිං උප්පන්නං කලලරූපං ආදිං කත්වා පකතියා විසතිවස්සසත්තායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුප්පබ්බෙන වුද්ධිප්පත්තො අත්තභාවො, එසො මනුස්සවිග්ගහො නාම, එවරූපං මනුස්සවිග්ගහන්ති අත්ථො. විච්චාති වධකචෙතනාවසෙන සඤ්චෙතෙත්වා පකප්පෙත්වා අභිවිතරිත්වා විනික්කමොති අත්ථො. ජීවිතා වා වියොජයෙති චුත්තප්පකාරං මනුස්සවිග්ගහං කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා හෙසප්පසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන සත්තතිවිකොපනවසෙන යො ජීවිතා වියොජෙය්‍යා, සො චුතො භවෙති සම්බන්ධො. කිඤ්ච භියොයා – “සත්ථභාරකං වා”න්තිආදි චුත්තං. එත්ථ හරතීති භාරකං, කිං හරති? ජීවිතං, හරිතබ්බන්ති වා භාරකං, උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො, සත්ථඤ්ච තං භාරකඤ්චාති සත්ථභාරකං. අස්සාති මනුස්සවිග්ගහස්ස. යථා මනුස්සවිග්ගහො ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙන තං අසිආදිසත්ථං පටිලහති, තථා සයං මරණචෙතනො මරණාධිප්පායො හුත්වා උපනික්ඛිපෙය්‍යා. සොපි චුතො භවෙති අත්ථො. එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති.

6-7. ඉදානි “මරණචණ්ණං වා සංචණ්ණෙය්‍යා”න්තිආදිවිධිං දස්සෙතුං “ගාහෙය්‍ය මරණුපායං, වදෙය්‍ය මරණෙ ගුණ”න්ති චුත්තං. තත්ථ “සත්ථං වා ආහර, විසං වා බාද, රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා කාලං කරොහි”න්තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය උපායං ගාහෙය්‍යා. මරණසංචණ්ණනා පනෙත්ථ බහුවිධා “කායෙන සංචණ්ණෙති, වාචාය කායවාචාය දුතෙන ලෙඛාය වා සංචණ්ණෙති”න්ති චුත්තත්තා. තත්ථ කායෙන සංචණ්ණෙති නාම කායෙන විඤ්ඤාපෙති. “යො පපාතෙ පපතනාදීති කත්වා මරති, සො ධනං වා ලහති, යසං වා ලහති, සග්ගං වා ගච්ඡති”න්තිආදිනා නයෙන සංචණ්ණෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. තස්ස වචනං සුත්වා කොචි “මරිස්සාමි”න්ති දුක්ඛං වෙදනං උප්පාදෙති, ථුල්ලච්චයං. මරති වෙ, පාරාජිකං. එවං සෙසෙසුපි. දුතෙන සංචණ්ණනායං පන දුතස්ස සාසනං ආරොවාපෙති “එවං ආරොවෙහි”න්ති, “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලහති”න්ති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. ලෙඛාය සංචණ්ණෙති නාම ගිරිපබ්බතපුරාණාදිලෙඛං ලිඛති, “යො එවං මරති”න්තිආදි චුත්තනයමෙව. එත්ථාපි යො මරණුපායං වා ගාහෙය්‍යා, මරණෙ වා ගුණං වදෙය්‍යා, සො චුතො භවෙති සම්බන්ධො.

ඉදානි පන ඉමස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස ඡබ්බිධෙ පයොගෙ දස්සෙතුං
 “පයොගා”තිආදි ආරද්ධං.
 සාහත්ථිකනිස්සග්ගිකආණත්තිකථාවරඉද්ධිමයවිජ්ජාමයානං වසෙන තස්ස
 මනුස්සවිග්ගහස්ස ඡප්පයොගාති අධිජ්ජායො. තත්ථ සාහත්ථිකොති සයං
 මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායජ්ජට්ඨද්ධෙන වා පහරණං. නිස්සග්ගිකොති දුරෙ
 ධීනං මාරතුකාමස්ස කායාදීහි උසුසත්තියන්තපාසාණාදීනං නිස්සජ්ජනං.
 ආණත්තිකොති “අසුකං නාම මාරෙහි”ති අඤ්ඤං ආණාපෙන්තස්ස ආණාපනං.
 ථාවරොති ඔපාතක්ඛණනං, අපස්සෙනසංවිධානං, අසිආදීනං උපනික්ඛිපනං,
 තළාකාදීසු විසසම්පයොජනං, රුපුපහාරොති එවමාදි. කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා
 පයොජනං ඉද්ධිපයොගං. මාරණත්ථාය විජ්ජානං පරිජජ්ජනං විජ්ජාමයොති.

ඉදානි ඉමෙසු ඡසු පයොගෙසු ආණත්තියං සඬකෙතවිසඬකෙතනං දස්සෙතුං
 “කාලවත්ථාවුධිරියාපථා”තිආදිමාහ. තත්ථ කාලොති පුබ්බණ්ඨසායන්භාදිකාලො
 ව යොබ්බනථාවරියාදිකාලොපි ව. ඉමෙසු යං කිඤ්චි කාලං නියමෙත්වා “ඉමස්මිං
 නාම කාලෙ මාරෙහි”ති ආණත්තො සථෙ තස්මිංයෙව කාලෙ මාරෙති,
 ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. සථෙ නියමිතකාලතො පුරෙ වා පච්ඡා වා මාරෙති,
 ආණාපකො මුච්චති. වත්ථුති මාරෙතබ්බො පුග්ගලො. සථෙ ආණත්තො තමෙව
 මාරෙති, ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. අථ අඤ්ඤං මාරෙති,
 ආණාපකො මුච්චති. එවං සෙසෙසුපි චුත්තනයෙනෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.
 ආවුධන්ති අසිආදි. ඉරියාපථොති මාරෙතබ්බස්ස ගමනං වා නිසජ්ජා වාති
 එවමාදිකො. කිරියාවිසෙසොති විජ්ඣානං වා ඡෙදනං වා හෙදනං වා සුලාරොපනං
 වාති එවමාදිකො. ඔකාසොති ගාමො වා වනං වා ගෙහං වාති එවමාදිකො. ඉමෙසු
 යථා යථා වධකො ආණත්තො, තථා තථා කතෙ ආණාපකස්ස ආපත්ති, අඤ්ඤථා
 කතෙ විසඬකෙතො හොති. ආණත්තියං පන අයං විසෙසො “අධිට්ඨායාති
 අධිට්ඨන්තිවා ආණාපෙති ‘එවං විජ්ඣා, එවං පහර, එවං සාතෙහි’ති චුත්තාය පාළියා
 ලබ්හතීති ඤාතබ්බො.

තතියං.

8-9. ඉදානි චතුත්ථං දස්සෙතුං “ඤානාදිහෙද”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො –
 “ඤානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡිකිරියා
 කිලෙසජ්ජහානං විනිවරණතා විත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති එවං චුත්තං
 උත්තරිමනුස්සධම්මං අත්තනි නත්ථිතාය නොසන්තං “මයි අත්ථි”ති අත්තනි වා තං
 “අහං එත්ථ සන්දිස්සාමි”ති අත්තනං වා තත්ථ උපනෙත්වා දිපෙන්තො චුතො
 හථෙ. කොට්ඨාසං වාති එත්ථ “ඤානලාභී, විමොක්ඛලාභී, සමාධිලාභී,
 සමාපත්තිලාභීමහී”ති එවමාදිනා නයෙන කොට්ඨාසතො වාති අත්ථො. එකෙකං
 වාති “පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභී, දුතියස්ස ඤානස්ස ලාභීමහී”ති එවමාදිනා නයෙන
 එකෙකං වාති අත්ථො. “අතීතභවෙ සොතාපන්නොමහී”ති වදතො අතීතභවං
 සන්ධාය කථිතත්තා පාරාජිකං නත්ථි, තස්මා “පච්චුජ්ජන්තභවස්සිත”න්ති චුත්තං,
 තස්ස පච්චුජ්ජන්තභවනිස්සිතං කත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤාපදෙසරහිතන්ති “යො

තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු පයමස්ස ඤානස්ස ලාභී” තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසං විනාති අත්ථො. එවං දීපෙන්තො හි පුල්ලව්වයමාපජ්ජති. දීපෙන්තොති “පයමං ඤානං සමාපජ්ජිං, සමාපජ්ජාමි, සමාපන්නො, පයමස්ස ඤානස්ස ලාභීමිහි, වසිමිහි, සවිජ්ඣතං අස්සා” ති එවමාදිනා නයෙන දීපෙන්තොති අත්ථො. “අධිගතො” ති මානො අධිමානො, සො යස්ස නත්ථි, සො අනධිමානිකො. කෙන එවං දීපෙන්තොති වෙ? තං දස්සෙතුං “කායෙන වාචා” තිආදි වුත්තං, කායෙන වා වාචාය වා තදුභයෙන වාති අත්ථො. විඤ්ඤත්තිපථෙති යත්ථ ධීතො මනුස්සජාතිකො ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා තස්ස වචනං පකතිසොතෙන සුත්වා සමනන්තරමෙව “ඉමං නාම එස වදති” ති ජානාති, තත්ථ යත්වා දීපෙන්තො වුතො භවෙ, න දෙවබ්බමාදීසු අඤ්ඤතරෙන ඤාතෙති අත්ථො.

චතුත්ථං.

10. ඉදානි චතුත්තම්පි සාධාරණවිනිච්ඡයං චත්තුං “පාරාජිකෙතෙ චත්තාරො” තිආදිමාහ. තත්ථායං සඬබ්බෙපො – චත්තාරොපි එතෙ පාරාජිකා “එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා” ති එවං වුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාය අසංවාසා, යථාපුරෙ පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ ච අනුපසම්පන්නකාලෙ ච අසංවාසිකා, එවං පච්ඡා පාරාජිකං ආපන්නාපි අසංවාසාති. කිඤ්ච භියො – අභබ්බා භික්ඛුභාවාය පුන තෙන අත්තභාවෙන උපසම්පදාය අවත්ථුතාය උපසම්පන්නා භවිතුම්පි අභබ්බාති අත්ථො. කිං වියාති වෙ? සිසව්ජින්නොව ජීවිතුං, යථාපි සිසව්ජින්නො තෙන අත්තභාවෙන පුන ජීවිතුං අභබ්බො, එවම්මෙ චත්තාරොති අධිජ්ජායො.

11. ඉදානි ඉමෙසු චතුසු පාරාජිකෙසු යෙ පරියායාණත්තිහි සම්භවන්ති, තෙ දස්සෙතුං “පරියායො වා” තිආදි වුත්තං. තත්ථ පරියායොති මරණාධිජ්ජායස්ස කායපයොගො වා වචිපයොගො වා. තස්මා “යො ඊදිසෙ මුහුත්තෙ සත්ථං වා ආහරිත්වා විසං වා බාදිත්වා සොබ්බාදීසු වා පපතිත්වා මරති, සො ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති” තිආදිනා නයෙන මරණං අභිනන්දන්තො “ඉදං සුත්වා යො කොචි මරතු” ති යො පරියායෙන වදති, තං සුත්වා සවෙ කොචි තථා මරති, පාරාජිකං. නියමිතෙන පන යං සන්ධාය වුත්තං, තස්සෙව මරණෙ පාරාජිකං. ආණත්ති පන වුත්තත්ථායෙව. තතිසෙ මනුස්සවිග්ගපාරාජිකෙ ලබ්භතීති සම්බන්ධො. දුතියෙ පන අදින්නාදානෙ ආණත්ති එව ලබ්භති, න පරියායොති අත්ථො. කස්මා නං පරියායෙන නාපජ්ජති? යථා මනුස්සවිග්ගෙහ “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා” ති වුත්තං, තථා ඉධ අදින්නාදානෙ “වණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා” ති අවුත්තත්තා. සෙසෙසුති පයමචතුත්ථෙසු පරියායාණත්තිද්වයං න ලබ්භතීති අත්ථො.

12. ඉදානි චතුසුපි යථාසම්භවං අධිගහෙදං දස්සෙතුං “සෙවෙතුකාමතාවත්ත” තිආදි වුත්තං. තත්ථ මෙටුනධම්මස්සාති මෙටුනධම්මපාරාජිකස්ස. බුධාති විනයධරා.

13. මනුස්සස්සන්ති මනුස්සස්සන්තකතා. එතෙන පෙතතිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙසු අනාපත්තීති දීපිතං හොති. තථාසඤ්ඤීති මනුස්සස්සන්තකවසෙන පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤීති අත්ථො. වත්ථුනො ගරුතාති පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා තදග්ගිසනකං භණ්ඩං වා හොතීති අත්ථො. අවහාරො වාති පඤ්චවීසතියා අවහාරෙසු යෙන කෙනවි අවහාරො හොතීති අත්ථො. අදින්නාදානහෙතුයොති අදින්නාදානපාරාජිකස්ස එතාති පඤ්ච අඩගාතීති අධිප්පායො.

14. පාණො මානුස්සකොති මනුස්සජාතිකපාණො. තස්මිං පාණෙ පාණසඤ්ඤිතා. ඝාතවෙනනාති වධකවෙනනා. පයොගොති තංසමුට්ඨිතො සාහත්ථිකාදිතං ඡන්තං පයොගානං අඤ්ඤතරපයොගො. තෙන පයොගෙන මරණං. පඤ්චෙතෙ වධහෙතුයොති මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකස්ස පඤ්ච අඩගාතීති අත්ථො.

15. අසන්තතාති උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස අත්තති අසන්තතා වාති අත්ථො. පාපමිච්ඡතායාරොවනාති ඉමිනා යො කෙවලං පාපමිච්ඡතං විනා මන්දන්තා මොමුහත්තා භණ්ති, තස්ස අනාපත්තීති දීපිතං හොති. තස්සාති යස්ස ආරොවෙති, තස්ස මනුස්සජාතිතා ව. “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා” තිආදිනා (පරි. 160, 336) නාඤ්ඤාපදෙසො ව. තදෙවාති තදා එව තඬ්ඬණෙයෙව ජානනං. අසන්තදීපනෙති උත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනපාරාජිකෙති අත්ථො.

16. ඉදාති “පාරාජිකා ව වත්තාරො” ති එත්ථ ව-සද්දෙන සඬගහිතෙහි සද්ධිං සමොධානෙන්වා දස්සෙතුං “අසාධාරණා වත්තාරො” තිආදි වුත්තං. තත්ථ උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා වජ්ජප්පට්ඨිජාදිකා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා අට්ඨවත්ථුකාති ඉමෙ වත්තාරො භික්ඛුනිතං භික්ඛුහි අසාධාරණා නාම. එතාසු උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා නාම යා කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතා තෙනෙව රාගෙන අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස අක්ඛකානං අධො, ජාණුමණ්ඩලානං කප්පරානඤ්ච උපරි යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන ආමසනාදිං සාදියති, තස්සා අධිවචනං. යා පන භික්ඛුනී අඤ්ඤස්සා භික්ඛුනියා පාරාජිකසඬබාතං වජ්ජං ජානං පට්ඨිජාදෙති, සා වජ්ජප්පට්ඨිජාදිකා නාම. සමග්ගෙන පන සඬසෙන උක්ඛිත්තං භික්ඛුං යා භික්ඛුනී යංදිට්ඨිකො සො හොති, තස්සා දිට්ඨියා ගහණවසෙන අනුවත්තති, සා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා නාම. යා පන කායසංසග්ගරාගෙන තිත්තා තථාවිධස්සෙව පුරිසස්ස හත්ථග්ගහණං වා සඬසාට්ඨිකණ්ණග්ගහණං වා සාදියති, කායසංසග්ගසඬබාතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ සන්තිට්ඨති වා, තත්ථ ධත්වා සල්ලපති වා, සඬකෙතං වා ගච්ඡති, පුරිසස්ස ආගමනං වා සාදියති, කෙනවි වා පට්ඨිජන්තොකාසං පවිසති, හත්ථපාසෙ ධත්වා කායං උපසංහරති, අයං අට්ඨවත්ථුකා නාමාති වෙදිතඬ්ඬා.

අභබ්බකා එකාදසාති එත්ථ පණ්ඩකො ථෙයාසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො තිරච්ඡානගතො මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො භික්ඛුනිද්වසකො සඬසහෙදකො ලොභිතුප්පාදකො

උභතොබ්‍යඤ්ජනකොති ඉමෙ එකාදස අභබ්බපුග්ගලා නාම. විබිභන්තා භික්ඛුනීති යදා භික්ඛුනී විබිභමිතුකාමා හුත්වා සෙතවත්ථං වා කාසායමෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන නිවාසෙති, තදා පාරාජිකමාපන්නා නාම හොති, පුන උපසම්පදං න ලභති, සා ව පාරාජිකාති අත්ථො. මුදුපිට්ඨිකො නාම කතපරිකම්මාය මුදුකාය පිට්ඨියා සමන්නාගතො. සො එත්තාවතා න පාරාජිකො, අථ බො යදා අනභිරතියා පිළිනො අත්තනො අඛගජාතං අත්තනො මුඛමග්ගවච්චමග්ගෙසු අඤ්ඤතරං පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති.

17-18. ලම්බිති අඛගජාතස්ස දීඝත්තා එවං වුත්තො. සොපි යදා අනභිරතියා පිළිනො අත්තනො අඛගජාතං අත්තනො මුඛෙ වා වච්චමග්ගෙ වා පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති. මුඛෙන ගණ්භන්තොති එත්ථ යො අනභිරතියා පිළිනො පරස්ස සුත්තස්ස වා පමත්තස්ස වා අඛගජාතං අත්තනො මුඛෙන ගණ්භාති, සො වාති අත්ථො. තත්ථෙව්වාති පරස්ස අඛගජාතෙව්වාති අත්ථො. යො අනභිරතියා පිළිනො පරස්ස අඛගජාතං කම්මනියං දිස්වා අත්තනො වච්චමග්ගෙන තස්ස උපරි නිසීදති, තං අත්තනො වච්චමග්ගං පවෙසෙති, සො වාති අත්ථො. එතෙ චත්තාරො අනුලොමිකා මෙථුනස්සාති සම්බන්ධො. කථමිති චෙ? මග්ගෙ මග්ගජ්ජවෙසනසදිසතාය, න උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවූපගතානං ද්වයං ද්වයසමාපත්තිසදිසතාය. ඉධාගතා චත්තාරොති මෙථුනධම්මාදිවසෙන පාරාජිකා චත්තාරො වාති එවං සමොධානතො චතුර්විසති පාරාජිකාති අත්ථො.

එත්ථාහ – මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහන්තසාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා, භික්ඛුනිදුසකො ලම්බිආදයො චත්තාරො පට්ඨපාරාජිකං ආපන්නායෙව්වාති කත්වා කුතො චතුර්විසතීති? අධිජ්ජායො පනෙත්ථ අත්ථී, මාතුසාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධ අනුපසම්පන්නායෙව අධිජ්ජෙතා, ලම්බිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පට්ඨපාරාජිකෙන සඛගහිතා, යස්මා එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අජ්ජපිසෙවිනොපි හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තාති. පාරාජිකචිතිවිජයො.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඛසාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා

19. ඉදානි සඛසාදිසෙසං පකාසෙතුං “ගරුකා නවා”තිආදි ආරද්ධං. ගරුකාති සඛසාදිසෙසා ඉධ අධිජ්ජෙතා, අඤ්ඤත්ථ පන පාරාජිකාපි සඛගස්භන්ති. කස්මා “තෙරසා”ති අවත්වා “නවා”ති වුත්තන්ති චෙ? වීතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා පට්ඨමාපත්තිකා වුත්තා, යාවතතියකා පන චත්තාරො සඛසාදිසෙසා සඛසායත්තත්තා විරෙන ආපජ්ජන්තීති න වුත්තා. තත්ථ මොවෙතුකාමතාති මොවෙතුකාමතායාති අත්ථො “අලජ්ජිතා”තිආදිසු විය. ඉමිනා පන නයෙන මොවනස්සාදො මුච්චනස්සාදො මුත්තස්සාදො මෙථුනස්සාදො එස්සස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො දස්සනස්සාදො නිසජ්ජනස්සාදො වාවස්සාදො ගෙහසිතපෙමං

වනහඬගියන්ති එකාදස අස්සාදා වුත්තා, තෙසු එකංයෙව මොවනස්සාදං ගහෙත්වා සෙසා පටික්ඛිත්තා හොන්ති.

තෙසං අස්සාදානං වසෙන එවං විනිවිජයො වෙදිතබ්බො – මොවෙනුං අස්සාදො මොවනස්සාදො. මොවනස්සාදවෙනනාය නිමිත්තෙ උපක්කමති, මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො. න මුච්චති වෙ, ථුල්ලච්චයං. මුච්චනස්සාදෙ සවෙ අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති, න උපක්කමති, අනාපත්ති. සවෙ මුච්චමානං අස්සාදෙන්තො උපක්කමිත්වා මොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසොව. අත්තනො ධම්මතාය මුත්තෙ අස්සාදො මුත්තස්සාදො. එත්ථාපි උපක්කමස්ස නත්ථිතාය අනාපත්ති. එවං සබ්බන්ථ. මෙථුනස්සාදෙන ඉත්ථිං ගණ්හන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, අයං මෙථුනස්සාදො. එස්සස්සාදො දුට්ඨො අජ්ඣන්තිකො බාහිරො වාති. තත්ථ අජ්ඣන්තිකෙ තාව අත්තනො නිමිත්තං “ථද්ධං මුදුකන්ති ජානිස්සාමි” ති වා ලොලභාවෙන වා කිලාපයතො සවෙ මුච්චති, අනාපත්ති. බාහිරඑස්සස්සාදෙ කායසංසග්ගරාගෙන මාතුගාමං චූසතො ආලිඬගතො ව මුත්තෙ අනාපත්ති. කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡාදිනං වසෙන බජ්ජමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙන කණ්ඩුවනො මුත්තෙපි අනාපත්ති. දස්සනස්සාදෙ මාතුගාමස්ස අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො මුත්තෙපි අනාපත්ති. නිසජ්ජනස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසින්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. වාචාය අස්සාදො වාචස්සාදො. තෙන අස්සාදෙන මාතුගාමං මෙථුනජ්ජපටිසංයුත්තාහි වාචාහි ඔභාසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. ගෙහසිතපෙමෙ මාතාදිනං මාතාදිපෙමෙන ආලිඬගතාදිං කරොන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. වනහඬගෙ ව සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතං පුජ්ථාදිවනහඬගසඤ්ඤිතං පණ්ණාකාරං “ඉත්ථන්තාමාය නාම ඉදං මෙ පෙසිත” න්ති අස්සාදෙන ආමසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. එතෙසු පන මොවනස්සාදවසෙනෙව උපක්කමන්තස්ස ආපත්ති, සෙසානං වසෙන අනාපත්තිති වෙදිතබ්බං.

සුක්කස්සාති “නිලං පිතකං ලොහිතකං ඔදානං තක්කවණ්ණං දකවණ්ණං තෙලවණ්ණං ධීරවණ්ණං දධිවණ්ණං සජ්ජිවණ්ණං” න්ති (පාරා. 237) එවං ආගතෙසු දසසු වණ්ණෙසු යස්ස කස්සවි සුක්කස්සාති අධිජ්ජායො. උපක්කමිමාති “අජ්ඣන්තරුපෙ මොවෙති, බහිද්ධාරුපෙ මොවෙති, අජ්ඣන්තබහිද්ධාරුපෙ මොවෙති, ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙන්තො මොවෙති” ති (පාරා. 237) එවං වුත්තෙසු චතුසු උපායෙසු අඤ්ඤතරෙන උපායෙන “රාගුපත්ථම්හෙ මොවෙති, වච්චුපත්ථම්හෙ මොවෙති, පස්සාචුපත්ථම්හෙ මොවෙති, වාතුපත්ථම්හෙ මොවෙති, උච්චාලිඬගපාණකදට්ඨුපත්ථම්හෙ මොවෙති” ති එවං වුත්තෙසු පඤ්චසු කාලෙසු කිස්මිඤ්චි කාලෙ අඬගජාතෙ කම්මනියං පත්තෙ “ආරොග්ගත්ථාය මොවෙති, සුඛත්ථාය මොවෙති, හෙසජ්ජත්ථාය, දානත්ථාය, පුඤ්ඤත්ථාය, යඤ්ඤත්ථාය, සග්ගත්ථාය, ඛිජ්ජත්ථාය, විමංසත්ථාය, දවත්ථාය මොවෙති” ති (පාරා. 237) එවං වුත්තෙසු දසසු අධිජ්ජායෙසු යෙන කෙනවි අධිජ්ජායෙන හත්ථාදිසු යෙන කෙනවි උපක්කමිත්වාති අත්ථො. විමොචයන්ති අන්තමසො යං එකා බුද්දකමක්ඛිකා පිට්ඨෙය්, තත්තකම්පි මොවෙන්තොති අත්ථො. අඤ්ඤතු සුපිනන්තෙනාති යා

සුපිනන්නෙ සුක්කච්ඡිසට්ඨි හොති, තං යපෙත්වාති අත්ථො. සමණොති යො කොච්ච පසම්පන්නො. ගරුකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසං. චූසෙති ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

සුක්කච්ඡිසට්ඨිසික්ඛාපදං පයමං.

20. ඉදානි කායසංසග්ගං දිපෙතුං “ඉත්ථිසඤ්ඤී”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ ඉත්ථිසඤ්ඤීති තද්වුජාතායපි මනුස්සිත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤීයෙව හුත්වාති අත්ථො. සචෙ තත්ථ චෙමතිකො වා පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤී වා හොති, ථුල්ලච්චයං, තථා ඉත්ථියා කායෙන කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ ව කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ ව කායාමසනෙ ව යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකානං කායෙන කායාමසනෙ ව. පුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිතං පන කායෙන කායාමසනෙපි දුක්ඛං, තථා යක්ඛිආදීනං කායෙන කායජ්ජට්ඨධාදීසු ව. මිතිත්ථියා පන ථුල්ලච්චයං. කායසංසග්ගරාගවාති ඉමිනා මාතුපෙමාදිං මොක්ඛාධිජ්ජායඤ්ච පටික්ඛිපති. සම්චූසන්නොති කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කම්ම අන්තමසො ලොමෙනපි මනුස්සිත්ථිං සම්චූසන්නොති අත්ථසම්බන්ධො. ඉමිනා යො ඉත්ථියා ආලිඬගතොපි කායෙන න වායමති, කෙවලං එස්සංයෙව අනුභවති, තස්ස අනාපත්තිති දිපිතං හොති.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදං දුතියං.

21. ඉදානි දුට්ඨුල්ලවාචං පකාසෙතුං “තථා සුණන්ති”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ තථාති ඉත්ථිසඤ්ඤී. මනුස්සිත්ථිං සුණන්තින්ති සම්බන්ධො. සුණන්තින්ති ඉමිනා පටිබලායපි ඉත්ථියා අවිඤ්ඤන්තිපටෙ ධීතාය දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචෙන්තස්ස දුට්ඨුල්ලවාචාපත්තින හොතීති දිපිතං හොති. විඤ්ඤාඤ්චාති ඉමිනා යා මහල්ලිකාපි බාලාපි එළමුගාපි අසද්ධම්මජ්ජට්ඨසංයුත්තං කථං න ජානාති, සා ඉධ නාධිජ්ජෙතාති දස්සෙති. චච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං වසෙන මග්ගං වා මෙථුනං වා ආරබ්භාති සම්බන්ධො. දුට්ඨුල්ලවාචාය රාගො දුට්ඨුල්ලවාචාරාගො, තෙන දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙන. තං අස්සාදෙන්තො ඔභාසෙත්වා දුරුත්තවචනං වත්වා ගරුකං චූසෙති අත්ථො.

කථං ද්වෙ මග්ගෙ ආරබ්භ පසංසති ගරහති? තත්ථ පසංසායපි තාව “ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී”ති වදති, න තාවසීසං එති. “තච චච්චමග්ගො ව පස්සාවමග්ගො ව සුභො සුසණ්ඨානො දස්සනීයො, ඊදිසෙන නාම ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී”ති වදති, සීසං එති, සඬ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො. ගරහණෙ පන “සිබරණිසි, සම්භින්තාසි, උභතොඛාසකප්පනාසී”ති ඉමානි තිණි සුද්ධානියෙව සීසං එන්ති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං නියතවචනත්තා අවිචොලාරිකත්තා ව. අඤ්ඤානි පන “අනිමිත්තාසි, නිමිත්තමත්තාසී”තිආදීනි මග්ගානං අනියතවචනත්තා මෙථුනෙන සටෙන්වා චුත්තානි එව සීසං එන්ති. මෙථුනජ්ජට්ඨසංයුත්තෙ “දෙහි මෙ, අරහසි මෙ දාතු”න්තිආදීනි පන සීසං න එති, “මෙථුනධම්මං දෙහි”තිආදීනා මෙථුනධම්මෙ සටිතෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො. ඉත්ථියා චච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ යපෙත්වා

අධක්ෂකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ ථුල්ලච්චයං, තථා යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකෙසු වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ මෙටුනෙපි. ඉමෙසං පන යක්ඛිආදීනං අධක්ෂකාදිකෙ චුත්තජපකාරෙ පදෙසෙ දුක්කටං, තථා ඉත්ථියාදීනං උබ්භක්ඛකෙ අධොජාණුමණ්ඩලෙ කායජපට්ඨද්ධෙ වාති.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං තතියං.

22. ඉදානි අත්තකාමපාරිවරියං දස්සෙතුං “වත්වා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ වත්වාති දුට්ඨුල්ලොභාසනෙ චුත්තජපකාරං ඉත්ථිං ඉත්ථිසඤ්ඤියෙව හුත්වා වත්වාති අත්ථො. අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණන්ති එත්ථ මෙටුනධම්මසඬ්ඛාතෙන කාමෙන උපට්ඨානං කාමුපට්ඨානං, අත්තනො අත්ථාය කාමුපට්ඨානං අත්තකාමුපට්ඨානං, අත්තනා වා කාමිතං ඉච්ඡිතන්ති අත්තකාමං, සයං මෙටුනරාගවසෙන පත්ථිතන්ති අත්ථො, අත්තකාමඤ්ච තං උපට්ඨානඤ්චාති අත්තකාමුපට්ඨානං, තස්ස වණ්ණො අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණො, තං අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණං. “එතදග්ගං, හගිනි, පාරිවරියානං යා මාදිසං සීලවත්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා”ති එවං වත්වාති සම්බන්ධො. මෙටුනරාගිනොති ඉමිනා ගිලානපච්චයාදිහි උපට්ඨානස්ස වණ්ණං භණතො අනාපත්තීති දීපිතං හොති. වාචා මෙටුනයුත්තෙනාති එත්ථ මෙටුනයුත්තෙනෙව වාචාය මෙටුනයාවනෙ ගරුකං හොති, න අඤ්ඤාති අධිජපායො.

අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදං චතුත්ථං.

23. ඉදානි සඤ්චරිත්තං දස්සෙතුං “පටිග්ගහෙත්වා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ පටිග්ගහෙත්වාති ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා උභින්නං මාතාදිහි වා “හත්තෙ, ඉත්ථන්තාමං ඉත්ථිං වා පුරිසං වා එවං භණාහි”ති චුත්තො තෙසං වචනං “සාධු”ති වා “හොතු”ති වා “භණාමි”ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වචිහෙදං කත්වා, සිසකම්පනාදිහි වා සම්පට්චිඡිත්වාති අත්ථො. සන්දෙසන්ති එත්ථ පන ඉත්ථි දසවිධා මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා හගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩාති. දස හරියායො ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභට්ඨමිඛටකා දාසී ව හරියා ව කම්මකාරී ව හරියා ව ධජාහටා මුහුත්තිකා වාති.

තාසු මාතුරක්ඛිතා භික්ඛුං පහිණති “ගච්ඡ, හත්තෙ, ඉත්ථන්තාමං බුහි ‘හොමි ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා’ති, අයං ඉත්ථියා සන්දෙසො නාම. සචෙ මාතුරක්ඛිතාය මාතාපිතාභාතාහගිනිආදයො භික්ඛුං පහිණන්ති “ගච්ඡ, හත්තෙ, ඉත්ථන්තාමං බුහි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා’ති, අයමිපි ඉත්ථියා සන්දෙසොයෙව නාම. එවං පිතුරක්ඛිතාදිසුපි නයො තෙනබ්බො. පුරිසො භික්ඛුං පහිණති “ගච්ඡ, හත්තෙ, ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං බුහි...පෙ.... සපරිදණ්ඩං බුහි ‘හොතු කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා’ති, අයං පුරිසස්ස

සන්දෙසො නාම. සචෙ පුරිසස්ස මාතාපිතාභාතාභගිනිආදයො හික්ඛුං පහිණන්ති “ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං ඛුහි...පෙ.... සපරිදණ්ඩං ඛුහි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස භරියා ධනක්ඛිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා’ති, අයම්පි පුරිසස්ස සන්දෙසොයෙව නාම, ආණාපනන්ති අත්ථො.

විමංසිත්වාති එත්ථ චුත්තජ්ජකාරොන සාසනං ගහෙත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තෙසං අවස්සාරොවනකානං මාතාපිතාභාතාභගිනිආදීනං වා ආරොචෙත්වාති අත්ථො. භරන්ති යත්ථ පහිතො, තත්ථ ගන්ත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා ආරොචෙති, සා ඉත්ථි වා පුරිසො වා “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡතු වා, මා වා, ලජ්ජාය වා තුණ්හි හොතු, පුත ආගන්ත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා භරන්තො ගරුකං ඵුසෙති සම්බන්ධො. එත්තාවතා “පටිග්ගණ්හති විමංසති පච්චාභරති”ති චුත්තං අභිගත්තයං සම්පාදිතං හොති. ඉමාය නිවචගසම්පත්තියා සඬ්ඝාදිසෙසො, ඉතො යෙහි කෙහිවි ද්විහි අඬ්ගෙහි ථුල්ලච්චයං, එකෙන දුක්ඛං. යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකෙසු අඬ්ගත්තයෙනපි ථුල්ලච්චයමෙව, එකෙන වා ද්විහි වා දුක්ඛංති.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං පඤ්චමං.

24. ඉදානි කුටිකාරසික්ඛාපදං ආචි කාතුං “සංයාවිතපරික්ඛාර”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ත්වං සඬ්ඝෙපත්ථො – “වාසිං දෙථ, ඵරසුං දෙථා”තිආදිනා සයං පවත්තිතයාවනාය ගහිතපරික්ඛාරං සංයාවිතපරික්ඛාරං පදභාජනෙ චුත්තනායෙන සඬ්ඝං තික්ඛත්තුං යාචිත්වා ලද්ධහික්ඛුහි වා සඬ්ඝෙනෙව වා තත්ථ ගන්ත්වා සාරම්භානාරම්භසපරික්ඛමනාපරික්ඛමනභාවං ඤාත්වා අදෙසිතවත්ථුකං “කුටි නාම උල්ලිත්තා වා හොති අවලිත්තා වා උල්ලිත්තාවලිත්තා වා”ති (පාරා. 349) එවං චුත්තලක්ඛණං කුටිං. “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො ද්වාදස විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) එවං චුත්තපමාණාතික්කන්තං, “මය්හං වාසාගාරං එසා”ති එවං අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසා, තං අත්තුද්දෙසං කත්වා ගරුං සඬ්ඝාදිසෙසං ඵුසෙති සම්බන්ධො. අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුන්ථකිපිල්ලිකාදීනං ආසයෙ කතත්තා සාරම්භං ද්විහි බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන ගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යානාය අපරික්ඛමනං උල්ලිත්තාදිහෙදං කුටිං අත්තනො වසන්ත්ථාය කරොන්තො වා කාරාපෙන්තො වා “ඉදානි නිට්ඨානං ගමිස්සති”ති පයමපිණ්ඩදානෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියපිණ්ඩදානෙන ලෙපෙ සටිතෙ ද්වෙ ව සඬ්ඝාදිසෙසෙ ද්වෙ ව දුක්ඛංති, සචෙ දෙසිතවත්ථුකායෙව වා පමාණාතික්කන්තායෙව වා හොති, එකං සඬ්ඝාදිසෙසං ද්වෙ ව දුක්ඛංති ආපජ්ජති.

කුටිකාරසික්ඛාපදං ඡට්ඨං.

25. ඉදානි විහාරකාරසික්ඛාපදං දස්සෙතුං “මහල්ලක”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මහල්ලකන්ති සස්සාමිකභාවෙන සංයාවිතකුටිතො මහත්තභාවො එතස්ස අත්ථි,

යස්මා වා චත්ත්වං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහත්තකායපි මහල්ලකො, තං මහල්ලකං විහාරං වා කත්වාති අත්ථො. එත්ථ පන අදෙසිතචත්ත්වකභාවෙන එකො සඨසාදිසෙසො, සෙසං අනන්තරසදිසමෙව. ඉධ ච තත්ථ ච වාසාගාරං යපෙත්වා උපොසථාගාරං වා ජන්තාසරං වා අග්ගිසාලං වා භවිස්සතීති එවමාදිනා නයෙන කරොන්තස්ස අනාපත්ති.

විහාරකාරසික්ඛාපදං සත්තමං.

26. ඉදානි අමුලකසික්ඛාපදං පකාසෙතුං “අමුලකෙනා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අමුලකෙනාති යං වොදකෙන චුදිතකම්භි පුග්ගලෙ අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඛිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬ්ඛිකාසඬ්ඛානානං මූලානං අභාවතො අමුලකං, තෙන අමුලකෙන චත්ත්වනාති සම්බන්ධො. තත්ථ අදිට්ඨං නාම අත්තනො පසාදචක්ඛුනා වා දිබ්බචක්ඛුනා වා අදිට්ඨං. අසුතං නාම තථෙව කෙනචි වුවිචමානං න සුතං. අපරිසඬ්ඛිතං නාම චිත්තෙන අපරිසඬ්ඛිතං, තං පන දිට්ඨසුතමුතවසෙන තිවිධං. තත්ථ භික්ඛුඤ්ච මාතුගාමඤ්ච තථාරූපෙ යානෙ දිස්වා “අද්ධා ඉමෙහි කත”න්ති වා “කරිස්සන්ති”ති වා පරිසඬ්ඛිතං, ඉදං දිට්ඨපරිසඬ්ඛිතං නාම. අන්ධකාරෙ පට්ඨිජන්තොකාසෙ වා භික්ඛුස්ස ච මාතුගාමස්ස ච වචනං සුත්වා දුතියස්ස අත්ථිභාවං අජානන්තො පුබ්බෙ චුත්තනයෙන පරිසඬ්ඛිතං, ඉදං සුතපරිසඬ්ඛිතං නාම. ධුත්තෙහි ඉත්ථිහි සද්ධිං පච්චන්තවිහාරෙසු පුජ්ඵගන්ධසුරාදිහි අනුභවිත්වා ගතට්ඨානං දිස්වා “කෙන නු ඛො ඉදං කත”න්ති වීමංසන්තො තත්ත කෙනචි භික්ඛුනා ගන්ධාදිහි පුජා කතා හොති, භෙසජ්ජත්ථාය අරිට්ඨං වා පීතං, සො තස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා “අයං සො භවිස්සතී”ති පරිසඬ්ඛිතං, ඉදං මුතපරිසඬ්ඛිතං නාම. එවං තිවිධාය පරිසඬ්ඛිකාය අභාවෙන අපරිසඬ්ඛිතන්ති අත්ථො.

වොදෙන්තොති “පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසකාසුත්තියොසි”තිආදිහි වචනෙහි සයං වොදෙන්තොති අත්ථො. එවං වොදෙන්තස්ස වාචාය වාචාය සඨසාදිසෙසො. වොදාපෙත්තො වාති අත්තනා තස්ස සම්පෙ යත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං ආණාපෙත්වා වොදාපෙත්තො තස්ස ආණත්තස්ස වාචාය වාචාය ගරුං ඵුසෙති අත්ථො. අථ සොපි වාචනාධිජ්ජායෙන “මයාපි දිට්ඨං අත්ථි”තිආදිනා නයෙන වොදෙති, ද්වින්තම්පි වාචාය ආපත්ති. චත්ත්වනා අත්තිමෙන වාති භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකුනච්ඡිතියා පාරාජිකෙසු අඤ්ඤතරෙනාති අත්ථො. වාවෙතුන්ති බ්‍රහ්මවරියා වාවෙතුං, යො සුද්ධං වා අසුද්ධං වා කතුපසම්පදං පුග්ගලං සුද්ධදිට්ඨිකො සමානො වාචනාධිජ්ජායෙන වොදෙති වා වොදාපෙති වා, තස්ස සඨසාදිසෙසොති අධිජ්ජායො. සුණමානන්ති ඉමිනා පරම්මුඛා දුතෙන වා පණ්ණෙන වා වොදෙති. වොදෙන්තස්ස න රුහතීති දීපිතං හොති. පරම්මුඛා පන සත්තහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කට්ඨං.

අමුලකසික්ඛාපදං අට්ඨමං.

27. ඉදානි අඤ්ඤාභාගියසික්ඛාපදං දස්සෙතුං “අඤ්ඤාස්ස කිරිය”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අඤ්ඤාස්ස කිරියන්ති අඤ්ඤාස්ස ඛත්තියාදිජාතිකස්ස පාරාජිකස්ස විතික්කමසඬබ්බාතං කිරියං දිස්වාති සම්බන්ධො. තෙන ලෙසෙනාති “දස ලෙසා ජාතිලෙසො නාමලෙසො ගොත්තලෙසො ලිඬගලෙසො ආපත්තිලෙසො පත්තලෙසො වීචරලෙසො උපජ්ඣායලෙසො ආචරියලෙසො සෙනාසනලෙසො”ති (පාරා. 394) එවං චුත්තෙසු දසසු ලෙසෙසු යො තස්මිං පුග්ගලෙ දිස්සති, තෙන ලෙසෙන තදඤ්ඤං පුග්ගලං බ්‍රහ්මචරියා වාවෙනුං අන්තිමචත්ථුනා වොදෙන්තො ගරුකං පුසෙති අත්ථො. තත්ථ අඤ්ඤාමිපි චත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ඊසකං අල්ලියතීති ලෙසො, ජාතියෙව ලෙසො ජාතිලෙසො. එස නයො සෙසපදෙසුපි. ලෙසෙන වොදෙන්තො කථං වොදෙති? අඤ්ඤො ඛත්තියජාතිකො ඉමිනා වොදකෙන පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතිලෙසං ගහෙත්වා එවං වොදෙති “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වම්පි ඛත්තියො පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී”ති වා “සො ත්වං ඛත්තියො, නාඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී”ති වා වොදෙති. එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතඛිබ්බා.

අඤ්ඤාභාගියසික්ඛාපදං නවමං.

28. එත්තාවතා “ගරුකා නවා”ති උද්දිට්ඨෙ විත්ථාරතො දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු ආපන්නෙසු පටිපජ්ජනාකාරං දස්සෙතුං “ජාදෙති ජානමාපන්න”න්තිආදි චුත්තං. තස්සායං පිණ්ඩත්ථො – යො භික්ඛු “අයං ඉත්ථන්තාමා ආපත්ති”ති ආපත්තිවසෙන වා “ඉදං භික්ඛුනං න වට්ටති”ති එවං චත්ථුවසෙන වා ජානමාපන්නං ආපත්තිං යාව ජාදෙති, තාව තෙන භික්ඛුනා අකාමා පරිවාසො වසිතඛිබ්බොති. වරෙය්‍යාති මානත්තං සමාදාය වසෙය්‍යා. කිත්තකං දිවසන්ති වෙ? ඡ රත්තියො. මානත්තවාසො පන සඬසෙයෙව, න ගණු, න පුග්ගලෙ, තෙන චුත්තං “සඬසෙ”ති. පරිචුත්ථොති “තයො ඛො උපාලි පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිෂෙදා සහවාසො විජ්ජවාසො අනාරොචනා”ති (චූළව. 83) එවං චුත්තං රත්තිවිෂෙදං අකත්වා පරිචුත්ථොති අත්ථො. තත්ථ සහවාසොති පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො උදකපාතට්ඨානඛින්නරෙ වාසො. විජ්ජවාසො නාම අඤ්ඤං පකතත්තං භික්ඛුං විනා වාසො. අනාරොචනාති ආගන්තුකාදීනං අනාරොචනා. එතෙසු තීසු එකෙනාපි රත්තිවිෂෙදො හොති එව. එත්ථ පන උපචාරසීමගතානං ආරොචෙතඛිබ්බං, න ඛහි යිතානං, ඛහි යිතානම්පි සවෙ සද්දං සුණාති, පස්සති, දුරං වා ගන්ත්වා ආරොචෙතඛිබ්බමෙව, අනාරොචෙන්තස්ස රත්තිවිෂෙදො වෙව චත්තහෙදෙ දුක්කටඤ්ච හොති. අජානන්තස්සෙව උපචාරසීමං පටිස්සිත්වා ගච්ඡන්ති වෙ, රත්තිවිෂෙදොව හොති, න චත්තහෙදො.

විණ්ණමානත්තන්ති “චත්තාරො ඛො, උපාලි, මානත්තචාරිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිෂෙදා සහවාසො විජ්ජවාසො අනාරොචනා ඌනෙ ගණු වරණු”න්ති (චූළව. 92) එවං චුත්තං රත්තිවිෂෙදං අකත්වා විණ්ණමානත්තං පරිනිට්ඨිතමානත්තන්ති

අත්ථො. එත්ථ පන සහවාසාදයො පරිවාසෙ වුත්තප්පකාරා එව. “ඌනෙ ගණෙ වරණ”න්ති එත්ථ ගණො වත්තාරො වා අතිරෙකා වා හික්ඛු, තස්මා සවෙපි තීහි හික්ඛුහි සද්ධිං වසති, රත්තිවිජෙදො හොතියෙව, “සවෙ පන තෙන තෙසං අත්ථිභාවං දිස්වා ආරොචිතෙ පක්කමන්ති, ඌනෙ ගණෙ වරණදොසො න හොති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 97) අට්ඨකථාසු වුත්තං කිර. අබ්භෙය්‍යාති තං හික්ඛුං විසතිගණො සඬ්ඝො අබ්භෙය්‍ය සම්පට්ඨිජෙය්‍ය, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙය්‍යාති අත්ථො. සවෙ එකෙනපි ඌනො විසතිගණො හික්ඛුසඬ්ඝො තං හික්ඛුං අබ්භෙය්‍ය, සො ව හික්ඛු න අබ්භිතො, තෙ ව හික්ඛු ගාරය්‍හා, දුක්කටං ආපජ්ජන්තිති අත්ථො.

29. ඉදානි යථා ඡාදිතා ආපත්ති ඡන්තා හොති, තං පකාරං දස්සෙතුං “ආපත්ති”ති ආදි වුත්තං. තත්ථායං පදයොජනා – ආපත්තිතා ව අනුක්ඛිත්තතා ව අනන්තරායතා ව පහුත්තතා ව ආපත්තිනුක්ඛිත්තඅනන්තරායපහුත්තතායො, එතාසු චතුසු තථාසඤ්ඤිතා ව ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදනා වාති එවං දසහඬ්ගෙහි අරුණුග්ගමම්හි ඡන්තා හොතීති. එත්ථ පන ආපත්තිආදීසු චතුසු ආපත්තිසඤ්ඤිතා ව අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤිතා ව අනන්තරායසඤ්ඤිතා ව පහුත්තසඤ්ඤිතා වාති එවං සඤ්ඤාවසෙන යොජෙත්වා අට්ඨඬ්ගාති ගහෙතබ්බාති, ඡාදෙතුකාමොති ඉදමෙකං, ඡාදනාති ඉදමෙකන්ති එවං දස.

එතෙසු පන ආදිතො පට්ඨාය අයං විනිවිජයො – “ආපත්ති ව හොති ආපත්තිසඤ්ඤි වා”ති එත්ථ යං ආපන්නො, සා තෙරසන්නං අඤ්ඤතරා හොති, සොපි ව තත්ථ ගරුකාපත්තිසඤ්ඤියෙව හුත්වා ඡාන්තො ඡාදෙති, ඡන්තා හොති. සවෙ තත්ථ අනාපත්තිසඤ්ඤි වා අඤ්ඤාපත්තිසඤ්ඤි වා වෙමතිකො වා හොති, අච්ඡන්තාව හොති. තිවිධං පන උක්ඛෙපතීයකම්මං, තෙන අකතො අනුක්ඛිත්තො. සො වෙ පකතත්තසඤ්ඤි හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්තා හොති. සවෙ අපකතත්තසඤ්ඤි ඡාදෙති, අච්ඡන්තා හොති. අපකතත්තෙන පන පකතත්තසඤ්ඤිනාපි අපකතත්තසඤ්ඤිනාපි ඡාදිතං අච්ඡාදිතමෙව හොතීති. අනන්තරායිකොති යස්ස දසසු රාජවොරඅග්ගිඋදකමනුස්සාමනුස්සවාළසරීසපජීවිතබ්බමවරියන්තරායෙසුපි එකොපි නත්ථි, සො වෙ අනන්තරායිකසඤ්ඤි හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්තා හොති. සවෙ සො අන්ධකාරභීරුකො අනන්තරායෙ එව වාළාදිඅන්තරායසඤ්ඤි හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්තාව හොති. පහුති යො සක්කොති සභාගහික්ඛුනො සම්පං ගන්තුඤ්ඤෙව ආරොචිතුඤ්ඤෙව, සො වෙ පහුසඤ්ඤි හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්තා හොති. යො පන අපහු හුත්වා පහුසඤ්ඤි, පහු වා අපහුසඤ්ඤි හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්තාව හොතීති.

අරුණුග්ගමම්හිති එත්ථ පුරෙහත්තං වා ආපත්තිං ආපන්නො හොති පච්ඡාහත්තං වා, යාව අරුණං න උග්ගච්ඡති, තාව ආරොචෙතබ්බා. සවෙ පන අරුණබ්හන්තරෙ සතක්ඛන්තුම්පි ඡාදෙතුකාමතා උප්පජ්ජති, අච්ඡන්තාව හොති. ආරොචෙත්තො පන සභාගසඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්ස ආරොචෙතුං න වට්ඨති. සවෙ ආරොචෙති, ආපත්ති පන ආවිකතා හොති, ආරොචනපච්චයා පන අඤ්ඤං දුක්කටං ආපත්තිං ආපජ්ජති. ඉමිනා අඤ්ඤම්පි වත්ථුසභාගාපත්තිං ආරොචෙතුං න වට්ඨතීති දීපිතො හොති. ආරොචෙත්තෙන පන “අහං තව සන්නිකෙ එකං ආපත්තිං ආවි

කරොමි” ති වා “ආචික්ඛාමි” ති වා “ආරොචෙමි” ති වා “එකං ආපත්තිං ආපන්නභාවං ජානාහි” ති වා “එකං ගරුකාපත්තිං ආචි කරොමි” ති වා ආදිනා නයෙන වත්තබ්බං, එත්තාවතා අච්ඡන්නාව හොති. සචෙ “ලභ්‍යකාපත්තිං ආරොචෙමි” ති වදති, ඡන්නාව හොතිති. සඬ්ඝාදිසෙසවිනිච්ඡයො.

සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විවරනිද්දෙසවණ්ණනා

30. එවං ගරුකෙ සික්ඛිතබ්බාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි විවරෙසු දස්සෙතුං “විවර”න්ති උද්ධටං. තත්ථ ජාතිතො ඡ විවරානි (මහාව. 339; පාරා. අට්ඨ. 2.462-463; කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා), තානි කානීති චෙ, තං දස්සෙතුං “බොමා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ බොමං නාම බොමවාකසුත්තෙහි කතං වත්ථං. සාණං නාම සාණවාකෙහි කතං වත්ථං. භඩ්ගං නාම බොමසුත්තාදිහි පඤ්චහි මිස්සෙත්වා කතං වත්ථං. පාටෙක්කං වාකමයමෙව වාති වදන්ති. කම්බලං නාම මනුස්සලොමං වාළුලොමං යපෙත්වා ලොමෙහි වායිත්වා කතං වත්ථං. ඡළෙතානීති ඡ එතානි. සහ අනුලොමෙහිති සානුලොමානි. ජාතිතො පන කප්පියානි ඡ විවරානීති චුත්තං හොති.

31. ඉදානි තෙසං අනුලොමානි දස්සෙතුං “දුකුල”න්තිආදි චුත්තං. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 305) දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පට්ටුණ්ණන්ති පට්ටුණ්ණදෙසෙ පාණකෙහි සඤ්ජාතවත්ථං. සොමාරදෙසෙ, විනදෙසෙ ජාතං සොමාරවීනජං පටන්ති සම්බන්ධො. ඉමානි තිණ්පි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. ඉද්ධිජන්ති එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තවීරං. තං පන බොමාදීනං අඤ්ඤතරං හොති. කප්පරුක්ඛෙහි නිබ්බත්තං ජාලිනියා දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දින්නවත්ථාදිකං දෙවදින්නං. තම්පි බොමාදිහි නිබ්බත්තවත්ථසදිසත්තා ඡන්නම්පි අනුලොමං හොතියෙව කප්පාසිකස්ස වා, ඉද්ධිජම්පි තථෙව වෙදිතබ්බං. තස්ස තස්සානි බොමාදිකස්ස. අනුලොමීකන්ති අනුරූපං.

32-33. එවං ජාතිතො සානුලොමානි ඡ විවරානි දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු අධිට්ඨානාදිකං විධානං දස්සෙතුං “තිවිවර”න්තිආදි චුත්තං. එත්ථ (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා; මහාව. 358) ධිට්ඨානතො පුබ්බෙ තිවිවරං නාම පාටෙක්කං නත්ථි සඬ්ඝාටිආදිප්පහොනකස්ස පච්චත්ථරණාදිවසෙනාපි අධිට්ඨාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා. තස්මා “තිවිවරං අධිට්ඨෙය්‍ය න විකප්පෙය්‍යා”ති එත්ථ “ඉමං සඬ්ඝාටි”න්ති එවං නාමෙ ගහිතෙ “අධිට්ඨාන”මිච්චෙව වත්තබ්බං, “විකප්පෙමි”ති පන න වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො. එවං සෙසෙසුපි. මුඛපුඤ්ජනඤ්ච නිසිදනඤ්ච මුඛපුඤ්ජනනිසිදනං. කණ්ඩුවිජාදිත්ති කණ්ඩුව්ජපට්ච්ජාදිං අධිට්ඨෙය්‍ය, න විකප්පෙය්‍යානි සම්බන්ධො. එත්ථානි ඉමෙසු නවසු විවරෙසු. තිවිවරන්ති තිවිවරාධිට්ඨානනායෙන අධිට්ඨිතතිවිවරං. විනා අලද්ධසම්මුතිකො හික්ඛු

අවිජ්ජාසංඝාතියානි අලංකාරානි ඵලානි භක්ඛාසං විජ්ජිතා න වසෙය්‍යානි අත්ථො. “න භික්ඛවෙ වාතුමාසං නිසිදනෙන විජ්ජවසිතබ්බං, යො විජ්ජවසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති බුද්දකක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 263) චුත්තත්තා වාතුමාසං නිසිදනං විනා න වසෙය්‍යානි අත්ථො.

34. ඉදානි අධිට්ඨානවිධිං දස්සෙතුං “ඉමං සඤ්ඤාපි”න්ති ආදි චුත්තං. තත්ථ මිච්චධර්මයෙති ඉති අධිට්ඨයෙ, “ඉමං සඤ්ඤාපිං අධිට්ඨාමි”ති එවං සඤ්ඤාපිං අධිට්ඨයෙති අත්ථො. අභක්ඛාසං මෙතන්ති දුරෙ යිතං පන යපිතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා සවෙ එකං, “එත”න්ති, බහුනි වෙ, “එතානි”ති වත්වා අධිට්ඨයෙති අත්ථසම්බන්ධො. සෙසෙසුපි අයං නයොති යථා “ඉමං සඤ්ඤාපිං අධිට්ඨාමි”ති චුත්තං, එවං “ඉමං උත්තරාසඤ්ඤා, ඉමං කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිං අධිට්ඨාමි”ති එවං අත්තනො නාමෙනෙව වත්වා සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි චුත්තනායෙන අධිට්ඨානබ්බන්ති චුත්තං හොති.

35. ඉදානි සවෙ පුබ්බෙ අධිට්ඨිතං තිථිවරං නිසිදනං වස්සිකසාට්ඨිකං කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිති ඉමෙසු ඡසු ථිවරෙසු අඤ්ඤාතරං ථිවරං අත්ථි, පුන තථාථිධං ථිවරං අධිට්ඨන්ති පරිහරිතුං ඉච්ඡන්තෙන “ද්වෙ පන න වට්ටන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තත්තා පුබ්බෙ අධිට්ඨිතං පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨානබ්බන්ති දස්සෙතුං “අධිට්ඨන්තො”ති ආදි චුත්තං, තං උත්තානාමෙව. පත්තාධිට්ඨන්තො තථාති “ඉමං පත්තං, එතං පත්ත”න්ති එවං නාමමත්තමෙව විසෙසො. සෙසං තාදිසමෙවාති අත්ථො.

36. එතං ඉමං ව සඤ්ඤාපිං සංසෙති එත්ථ සවෙ අන්තොගබ්බෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඤ්ඤාපිං අධිට්ඨාමි”ති වාචා භින්නබ්බා, සවෙ භක්ඛාසං හොති, “ඉමං සඤ්ඤාපි”න්ති තෙසං තෙසං නාමවසෙන වාචා භින්නබ්බාති අත්ථො. පච්චුද්ධාරෙපි එසෙව නයො. එත්ථ පන “ද්වෙ ථිවරස්ස අධිට්ඨානා කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචය වා අධිට්ඨෙති”ති (පරි. 322) චුත්තත්තා සඤ්ඤාපිආදිකං භත්ථෙත ගහෙත්වා “ඉමං සඤ්ඤාපිං අධිට්ඨාමි”ති ආදිනා නයෙන විත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොත්තෙන කායෙන අධිට්ඨානබ්බං, යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන අචුසන්තස්ස න වට්ටති. වාචය අධිට්ඨන්තෙන වච්චෙදං කත්වා ව අධිට්ඨානබ්බං. තථා පත්තෙපි. විදුති පණ්ඩිතො.

37-8. ඉදානි තෙසං පමාණපරිච්ඡේදං දස්සෙතුං “සඤ්ඤාපි පච්ඡිමන්තො”ති ආදි චුත්තං. තත්ථ දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකතො (පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) පට්ඨාය “තත්ථිදං සුගතස්ස සුගතථිවරප්පමාණං, දීඝසො නව විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ඡ විදත්ථියො”ති (පාචි. 548) එවං චුත්තසුගතථිවරානාපි වට්ටති. තිරියං පන මුට්ඨිත්තිකං. ව-සද්දෙන අතිරෙකමපි වට්ටන්ති අත්ථො. උත්තරාසඤ්ඤාපි එතදෙව පමාණන්ති තං දස්සෙතුං “තථා එකංසිකස්සාපි”ති චුත්තං.

අන්තර්වාසකස්ස පන “පාරුපනෙනපි හි සක්කා නාහිං පටිච්ඡාදෙතු”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාවචනතො “ද්විභත්තො වා”ති වුත්තං.

39. නිසිදනස්ස දීසෙනාති එත්ථ (පාවි. 531 ආදයො; පාවි. අට්ඨ. 531; කඬබා. අට්ඨ. නිසිදනස්සික්ඛාපදවණ්ණනා) නිසිදනන්ති සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වා එකස්මිං අන්තෙ වුත්තප්පමාණෙන ද්විසු යානෙසු ථාලෙන්වා කතාහි තිහි දසාහි යුත්තස්ස පරික්ඛාරස්සෙනං නාමං.

40. කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදි (පාවි. 538; මහාව. 354; පාවි. අට්ඨ. 537; කඬබා. අට්ඨ. කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදිස්සික්ඛාපදවණ්ණනා) නාම යස්ස අධ්‍යානානිලබ්භජාණුමණ්ඩලං කණ්ඩු වා පිළකා වා අස්සාවො වා ථුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො, තස්ස පට්ච්ඡාදනත්ථාය අනුඤ්ඤාතං වීවරං. ගාථායො සුච්ඤ්ඤෙය්‍යාව.

41. අඬඬතෙය්‍යාවාති (පාවි. 544) එත්ථ තතො උද්ධං න වට්ටතිති අත්ථො.

42. එත්ථාති සඬ්ඝාටිතො පට්ඨාය යාව වස්සිකසාටිකා, තාව දස්සිතවීවරෙසුති අත්ථො. තදුත්තරිත්ති තතො තෙසං වීවරානං වුත්තප්පමාණතො උත්තරිං කරොන්තස්ස ඡෙදනපාවිත්ති හොතිති පාඨසෙසො, තං අතිරෙකං ඡින්දිත්වා පුන පාවිත්තියං දෙසෙතඛ්ඛන්ති අත්ථො. පච්චත්ථරණමුඛවොළාති එත්ථ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, යාව මහන්තං පච්චත්ථරණං ආකඬබ්බති, තාව මහන්තං පච්චත්ථරණං කාතු”න්ති (මහාව. 353) වුත්තත්තා පච්චත්ථරණස්ස පමාණපරිච්ඡෙදො නත්ථි, මුඛපුඤ්ජනවොළස්ස පන උක්කට්ඨවසෙන වා අන්තිමවසෙන වා පමාණපරිච්ඡෙදො න වුත්තො, තස්මා තම්පි අප්පමාණිකං. තෙන වුත්තං “ආකඬබ්බිතප්පමාණිකා”ති, ඉච්ඡිතප්පමාණිකාති අත්ථො. යාව එකං ධොවියති, තාව අඤ්ඤං පරිභොගත්ථාය ඉච්ඡිතඛ්ඛන්ති ද්වෙපි වට්ටන්ති.

43. න දීපිතන්ති කත්ථ න දීපිතං? අට්ඨකථාසු. කස්මාති වෙ? “තෙන ඛො පන සමයෙන හික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිවීවරං, අත්ථො ව හොති පරිස්සාවනෙහිපි ථවිකාහිපි. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළක”න්ති (මහාව. 357) බහුනං පත්තථවිකපරිස්සාවනාදීනං සඬ්භගවසෙන වුත්තත්තා පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති. යස්මා පන භගවතා “යං යං ලබ්භති, තං තං ඉමිනා විධානෙන අධිට්ඨන්තිවා පුන යෙන යෙන පරිස්සාවනාදීනා අත්ථො හොති, තං තං කත්වා ගණ්හන්තු”ති අනුකම්පාය අනුඤ්ඤාතං, තස්මා විකප්පනුපගපච්ඡිමවීවරප්පමාණං ථවිකම්පි පටපරිස්සාවනම්පි බහුනිපි එකතො කත්වා “ඉමානි වීවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති වත්වා අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටතියෙව. තස්මා වුත්තං “තථා වත්වා”ති, “පරික්ඛාරවොළ”න්ති වත්වාති අත්ථො. විකප්පියන්ති විකප්පනුපගං.

44. අහතකප්පානන්ති (මහාව. 348) එකචාරං ධොවිතකානං.

45. උතුද්ධානන්ති උතුතො දීඝකාලතො උද්ධානං, කතවත්ථකිච්චානං පිලෝතිකානන්ති චුත්තං හොති. සෙසානි උත්තරාසඬගඅන්තරවාසකා. පංසු විය කුච්ඡිතභාවං පටික්කුලභාවං උලති ගච්ඡති පංසුකුලං, වොළඛණ්ඩානමෙතං නාමං, තස්මිං පංසුකුලෙ යථාරුචිති අත්ථො. කස්මාති වෙ? “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අභතානං දුස්සානං අභතකප්පානං දිගුණං සඬ්ඝාටිං එකච්චියං උත්තරාසඬගං එකච්චියං අන්තරවාසකං, උතුද්ධානං දුස්සානං චතුග්ගුණං සඬ්ඝාටිං දිගුණං උත්තරාසඬගං දිගුණං අන්තරවාසකං, පංසුකුලෙ යාවදත්ථං, පාපණ්ණකෙ උස්සාහො කරණියො”ති චුත්තත්තා, තස්මා සුසානාදීසු පතිතපංසුකුලෙ ව අන්තරාපණ්ණ පතිතපිලෝතිකච්චරෙ ව පටපරිච්ඡේදො නත්ථි, පටසතම්පි වට්ටති සිද්ධං.

46. ඉදානි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඡින්නකං සඬ්ඝාටිං ඡින්නකං උත්තරාසඬගං ඡින්නකං අන්තරවාසක”න්ති (මහාව. 345) වත්ථා පුන “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස හික්ඛුනො තිථිවරෙ කයිරමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නප්පහොති. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අච්ඡින්නකන්ති. ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අච්ඡින්නකං නප්පහොති. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ද්වෙ අච්ඡින්නකානි එකං ඡින්නකන්ති. එකං ඡින්නකං නප්පහොති. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුං. න ව, හික්ඛවෙ, සබ්බං අච්ඡින්නකං ධාරෙතබ්බං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (මහාව. 360) එවං චුත්තවිධානං දස්සෙතුං “නිසු”තිආදි ආරද්ධං. තස්ස අත්ථො – නිසු චිවරෙසු යං ඡින්නිත්වා සිබ්බිතුං සබ්බපච්ඡිමප්පමාණං පහොති, තං ඡින්නිත්වා. සබ්බෙසු පන අප්පහොත්තෙසු අන්වාධිකං ආදියෙය්‍යාති. තත්ථ අන්වාධි නාම අනුචාතං විය සංහරිත්වා චිවරස්ස උපරි සඬ්ඝාටිආකාරෙන ආරොපෙතබ්බං. ආගන්තුකපත්තන්තිපි වදන්ති. ඉදං පන අප්පහොනකෙ අනුඤ්ඤාතං. සවෙ පහොති, න වට්ටන්ති, ඡින්නිත්වා. අනාදිණ්ණන්ති අනාරොපිතං අන්වාධිකං. න ධාරෙය්‍යාති තිථිවරාධිට්ඨානවසෙන අධිට්ඨන්තිවා න ධාරෙතබ්බන්ති අධිප්පායො.

47-8. ඉදානි උදොසිතසික්ඛාපදනායං දස්සෙතුං “ගාමෙ”තිආදි චුත්තං. එත්ථ පන සවෙ ගාමො (පාරා. 478; පාරා. අට්ඨ. 2.477-478; කඬ්ඛා. අට්ඨ. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) එකස්ස රඤ්ඤො වා භොජකස්ස වා වසෙන එකකුලස්ස හොති, පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තත්තා එකුපවාරො ව, එවරුපෙ ගාමෙ චිවරං නික්ඛිපිත්වා තස්මිං ගාමෙ යථාරුචිතට්ඨානෙ වසිතුං ලබ්භති. සවෙ සො ගාමො අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං සරෙ චිවරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං සරෙ වසිතබ්බං, තස්ස වා සරස්ස සමන්තතො භත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

සවෙ සො ගාමො වෙසාලිකුසිනාරාදයො විය නානාරාජුනං වා භොජකානං වා හොති, චුත්තප්පකාරෙන පරික්ඛිත්තො ව, එවරුපෙ ගාමෙ යස්මිං සරෙ චිවරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං සරෙ වා වත්ථබ්බං. යස්සා වීථියා තං සරං හොති, තස්සා වීථියා තස්ස සරස්ස සම්මුඛාට්ඨානෙ සභායෙ වා නගරද්වාරෙ වා වත්ථබ්බං, තෙසං සභායද්වාරානං භත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සවෙ අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං සරෙ නික්ඛිත්තං, තත්ථ වා තස්ස භත්ථපාසෙ වා වත්ථබ්බං.

නිවෙසනාදයෝ හම්මියපරියොසානා ගාමපරික්ඛෙපතො ඛනි සන්තිවිට්ඨාති වෙදිතබ්බා. ඉතරථා තෙසං ගාමග්ගහණෙනෙව ගනිතත්තා ගාමස්ස එකකුලනානාකුලඵකූපචාරනානුපචාරනාවසෙනෙව විනිච්ඡයො වත්තබ්බො සියා. නිවෙසනාදීනං වසෙනෙව පාළියං (පාරා. 478 ආදයො) අත්ථො විහත්තො, න ගාමවසෙන. උදොසිතවිනිච්ඡයෙ අයං නයො චුත්තොයෙව.

නිවෙසනෙති එත්ථ සචෙ එකකුලස්ස නිවෙසනං හොති පරික්ඛිත්තඤ්ච, අන්තොනිවෙසනෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ වත්ථබ්බං. අපරික්ඛිත්තඤ්චෙ හොති, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං වත්ථබ්බං, තස්ස ගබ්භස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සචෙ නානාකුලස්ස හොති පරික්ඛිත්තඤ්ච, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, සබ්බෙසං සාධාරණද්වාරමූලෙ වා තෙසං ගබ්භද්වාරමූලෙ වා තෙසං ගබ්භද්වාරමූලානං වා හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. අපරික්ඛිත්තඤ්චෙ හොති, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

උදොසිතොති යානාදීනං හණ්ඩානං සාලා. පාසාදොති දීපපාසාදො. හම්මියන්ති මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාචා පන ථලං ආරොපෙත්වා නික්ඛිත්තාපි හොති, සමුද්දෙ ධීතාපි. සචෙ එකකුලස්ස නාචා හොති, අන්තොනාචාය වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොනාචාය වත්ථබ්බං. නානාකුලස්ස නාචා හොති නානාගබ්භා නානාඔවරකා, යස්මිං ඔවරකෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං වත්ථබ්බං, වීචරස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

අට්ඨොති පටිරාජාදීනං පටිබාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො ඛහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාළොති එකකුටසඬිගහිතො චතුරස්සපාසාදො. ඉමෙසු පන උදොසිතාදීසු මාළපරියොසානෙසු නිවෙසනෙ චුත්තනායෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. නිවෙසනන්ති පන උදොසිතාදීනං වසෙන අකතාය පතිස්සයවිකතියා අධිවචනං.

ආරාමො නාම පුජ්චාරාමඵලාරාමාදිකො. සචෙ එකකුලස්ස ආරාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, අන්තොආරාමෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොආරාමෙ වත්ථබ්බං. සචෙ අපරික්ඛිත්තො, වීචරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. සචෙ නානාකුලස්ස ආරාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, ද්වාරමූලෙ වා වත්ථබ්බං, ද්වාරමූලස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. අපරික්ඛිත්තො චෙ, වීචරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

සත්ථො නාම ජඩ්ඝසත්ථසකටසත්ථානමඤ්ඤතරො. සචෙ එකකුලස්ස සත්ථො හොති, සත්ථෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා පුරතො වා පච්ඡතො වා සත්තබ්භන්තරා න විජහිතබ්බා, පස්සතො අබ්භන්තරං න විජහිතබ්බං. අබ්භන්තරං නාම අට්ඨවිසතිහත්ථං හොති. සචෙ ගච්ඡන්තො සත්ථො සකටෙ වා හග්ගෙ, ගොණෙ වා නට්ඨෙ අන්තරා ඡිජ්ජති, යස්මිං කොට්ඨාසෙ වීචරං නික්ඛිපිතබ්බං, තත්ථ වසිතබ්බං.

සචෙ නානාකුලස්ස හොති, සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා චීවරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

බෙත්තබ්බෙසු ආරාමෙ වුත්තසදිසොව විනිවිජයො. දුමෙති රුක්ඛමුලෙ. සචෙ එකකුලස්ස රුක්ඛමුලං හොති, යං මජ්ඣන්තිකකාලෙ සමන්තා ඡායා ඵරති, තස්මිං යානෙ අචිරලෙ පදෙසෙ තස්ස ඡායාය ඵුට්ඨොකාසස්ස අන්තො ඵව නික්ඛිපිතබ්බං. සචෙ චිරලසාබස්ස පන රුක්ඛස්ස ආතපෙන ඵුට්ඨොකාසෙ යපෙනි, අරුණුග්ගමනෙ සචෙ සො හික්ඛු තස්ස හත්ථපාසෙ න හොති, අඤ්ඤස්මිං වා යානෙ තස්ස ඡායායපි හොති, නිස්සග්ගියං හොතියෙව. නානාකුලස්ස චෙ හොති, චීවරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

අජ්ඣොකාසෙ පන විඤ්ඤාට්ඨිආදීසු අරඤ්ඤෙසුපි සමුද්දමජ්ඣෙ මච්ඡන්ධානං අගමනපථෙසු දීපකෙසුපි චීවරං යපෙත්වා තතො සමන්තා සත්තබ්හන්තරෙ පදෙසෙ යත්ථ කත්ථවි වසිතබ්බං. සචෙ සත්තබ්හන්තරතො කෙසග්ගමත්තමපි අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨපෙනි, නිස්සග්ගියං හොති.

එත්ථ පන පාළියං “ගාමො එකුපචාරො නානුපචාරො” තිආදිනා (පාරා. 477) අවිසෙසෙන මානිකං නික්ඛිපිත්වාපි ගාමනිවෙසනඋදොසිතබෙත්තධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරානං එකුපචාරනානුපචාරනා “ගාමො එකුපචාරො නාම එකකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව අපරික්ඛිත්තො වා” තිආදිනා (පාරා. 478) පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්තවසෙන විහත්තා. අට්ටමාලපාසාදහම්මියනාචාසත්ථරුක්ඛමුලඅජ්ඣොකාසානමපි එවං අවත්වා “එකකුලස්ස අට්ටො හොති, නානාකුලස්ස අට්ටො හොති” තිආදිනා (පාරා. 484) නයෙන එකකුලනානාකුලවසෙන ව අන්තෙ “අජ්ඣොකාසො එකුපචාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්හන්තරා එකුපචාරො, තතො පරං නානුපචාරො” ති (පාරා. 494) ව එවං එකුපචාරනානුපචාරනා විහත්තා. තස්මා ගාමාදීසු පරික්ඛිත්තං එකුපචාරං, අපරික්ඛිත්තං නානුපචාරන්ති ව අට්ටාදීසු යං එකකුලස්ස, තං එකුපචාරං නානාකුලස්ස නානුපචාරන්ති ව ගහෙතබ්බං. අජ්ඣොකාසපදෙ වුත්තනායෙන ගහෙතබ්බං.

හික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්වා යං ගිලානස්ස හික්ඛුනො චීවරං ආදාය පක්කමිතුං අසක්කොන්තස්ස ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන අවිජ්ජවාසසම්මුති දියති, තං යපෙත්වාති අත්ථො. ලද්ධසම්මුතිකස්ස පන යාව රොගො න වූපසම්මති, තස්මිං වූපසන්තෙ අඤ්ඤො වා කුප්පති, අනාපත්තියෙව.

49. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කණ්ඩුජ්ජපට්ඨිජාදිං යාව ආබාධා අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) වුත්තත්තා රොගපරියන්තා කණ්ඩුජ්ජපට්ඨිජාදි, වස්සානපරියන්තා වස්සිකසාටිකාති අත්ථො. සෙසාති තිච්චරාදයො කාලවසෙන අපරියන්තිකාති අත්ථො.

50. පව්වත්ථරණාදිත්තයං සදසම්පි අදසම්පි රත්තම්පි අරත්තම්පි
ආදිණ්ණකප්පම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පි ලබ්හතීති අත්ථො. නිසීදනන්ති නිසීදනඤ්ච
රත්තං අනාදිණ්ණකප්පඤ්ච ලබ්හතීති අධිප්පායො.
පව්වත්ථරණපරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනවොළානි පන නිලම්පි පිතකම්පි ලොහිතකම්පි
පුප්ඵදසාදිකම්පි වට්ඨන්ති, තස්මා “සදසම්පි”ති ආදි වුත්තං. එවරුපං පන නිවාසෙතුං
වා පාරුපිතුං වා න වට්ඨති, කෙවලං පව්වත්ථරණාදිවසෙන අධිට්ඨානමත්තං කාතුං
වට්ඨති.

51. තිච්චරං කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි වස්සිකසාට්ඨිකාති ඉදං පන සෙසච්චරපඤ්චකං
අදසං රජිතංයෙව කප්පති, තඤ්ච ආදිණ්ණකප්පමෙවාති අත්ථො. සදසංව
නිසීදනන්ති ඉදං පන පුබ්බෙ “සදසම්පි”ති එත්ථ වුත්තත්තා අදසම්පි නිසීදනං
වට්ඨතිති සම්මොහනිවාරණත්ථං වුත්තන්ති වදන්ති.

52. අනධිට්ඨිතන්ති තිච්චරාදිවසෙන අනධිට්ඨිතං. අනිස්සට්ඨං නාම අඤ්ඤෙසං
අවිස්සජ්ජිතං, තං පන විකප්පෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.

ඉදානි විකප්පනුපගස්ස පමාණං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන දස්සෙතුං
“හත්ථදීස”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඨිගුලං
සුගතඨිගුලෙන චතුරඨිගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං චිවරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358)
වුත්තත්තා දීඝතො එකහත්ථං පුටුලතො උපඨිසහත්ථං විකප්පෙතබ්බන්ති
අධිප්පායො.

53. තිච්චරස්සාති විනයතිච්චරස්ස, න ධුතඨගතිච්චරස්ස. තස්ස පන ඉමෙසු
නවසු චිවරත්තයමෙව ලබ්හති, න අඤ්ඤං ලබ්හති. සබ්බමෙතන්ති සබ්බං
අධිට්ඨානවිධානඤ්ච පරිහරණවිධානඤ්චාති අත්ථො. පරික්ඛාරවොළියො සබ්බන්ති
තිච්චරාදිකං නවවිධම්පි චිවරං. තථා වත්ථාති “පරික්ඛාරවොළ”න්ති වත්ථා.
අධිට්ඨතීති අධිට්ඨාති. කිං පන තිච්චරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ඨතිති? ආම
වට්ඨති, “පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙතන්ති තිච්චරං
පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති. උදොසිතසික්ඛාපදෙ පන
තිච්චරං අධිට්ඨහිත්වා පරිහරත්තස්ස පරිභාරො වුත්තො”ති අට්ඨකථායං (පාරා.
අට්ඨ. 2.469) වුත්තං, තස්මා තිච්චරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨහන්තෙන
පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බං.

54. ඉදානි එතෙසං අධිට්ඨානවිජ්ඣනාකාරං දස්සෙතුං
“අච්ඡෙදවිස්සජ්ජනගාහවිබ්බමා”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ අච්ඡෙදොති වොරාදිහි
අවිජ්ජන්දනං. විස්සජ්ජනන්ති අඤ්ඤෙසං දානං. කථං පන දින්නං, කථං ගහිතං
සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ච හොතීති? සවෙ “ඉදං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි ඔණොපෙමි
පරිච්චජාමි නිස්සජ්ජාමි විස්සජ්ජාමි”ති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි...පෙ....
විස්සජ්ජාමි”ති වා වදති, සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. “තුය්හං
ගණ්හාහි”ති වුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාමි”ති වදති, සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ච. “තව

සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං හොතු, තව සන්තකං කරිස්සති” ති වුත්තෙ “මමසන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමි” ති වදනි, දුද්දින්නං දුග්ගහිතඤ්ච. සචෙ පන “තව සන්තකං කරොහි” ති වුත්තෙ “සාධු, හන්තෙ, මය්හං ගණ්හාමි” ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතං.

ගාභොති විස්සාසග්ගාභො (පාරා. අට්ඨ. 1.131). සො පන එවං වෙදිතබ්බො – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභඩ්දගෙහි සමන්තාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං. සන්දිට්ඨො ව හොති, සම්භත්තො ව, ආලපිතො ව, ජීවති ව, ජානාති ව ‘ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති’” ති (මහාව. 356). තත්ථ සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තකමිත්තො. සම්භත්තොති දළ්භමිත්තො. ආලපිතොති “මම සන්තකං යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථි” ති වුත්තො. ජීවතීති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති. ගහිතෙ ව අත්තමනොති ගහිතෙ ව තුට්ඨවිත්තො. එවරුපස්ස සන්තකං “ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති” ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතාති පඤ්ච අඩ්ඨාති වුත්තාති, විස්සාසග්ගාභො පන තීහි අඩ්දගෙහි රුහති. කථං? සන්දිට්ඨො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනොති එවං.

යො පන ජීවති, න ව ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසභාවෙන ගහිතමපි පුන දාතබ්බං. දදන්තෙන මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. යො පන පයමංයෙව “සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තො” ති වච්ඡෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙතචි කාරණෙන කුපිතො, සො පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමො, චිත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්ච වදනි, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යො පන “මයා තුම්භාකං සන්තකං ගහිත” ත්ති වා “පරිභුත්ත” ත්ති වා වුත්තෙ නාධිවාසෙති, “පට්ඨෙහි” ති භණති, සො පච්චාහරාපෙතුං ලහති.

විබ්භමාති ඉමිනා භික්ඛුනියායෙව අධිට්ඨානවිජ්ඣනං ගහිතං හොති. සා පන යදා විබ්භමති, තදා අස්සමණි හොති. භික්ඛු පන විබ්භමන්තොපි යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, තාව භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජ්ඣති. ලිඬගසික්ඛාති ලිඬගපරිවත්තනඤ්ච සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්චාති අත්ථො. සබ්බෙසුති නවසු වීචරෙසු. අධිට්ඨානවිජ්ඣාගකාරණාති අධිට්ඨානවිජ්ඣනකාරණා, ඉමෙසු අඤ්ඤතරෙන අධිට්ඨානං විජ්ඣති අත්ථො.

කිඤ්ච භියො (පාරා. අට්ඨ. 2.469) – තිච්චරස්ස පන විනිබ්බිද්ධජිද්දඤ්ච අධිට්ඨානවිජ්ඣනං කරොතීති අත්ථො. තත්ථ සඬ්ඝාට්ඨත්තරාසඬ්ගානං දීඝන්තො විදන්ථිප්පමාණස්ස තිරියන්තො අට්ඨඬ්ගලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො කනිට්ඨඬ්ගලිනබ්බිට්ඨිප්පමාණකං ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති. අන්තරවාසකස්ස දීඝන්තො විදන්ථිප්පමාණස්සෙව තිරියන්තො වතුරඬ්ගලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස

ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, පරතො පන න භින්දති. තස්මා ඡිද්දෙ ඡාතෙ තිච්චරං අතිරෙකච්චරං හොති, සුචිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බං. ඉතරෙසං පන ඡිද්දෙන විජහනං නාම නත්ථි. යො පන තිච්චරෙපි දුබ්බලට්ඨානෙ පයමං අග්ගලං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ඡින්දිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයො. යො පන උභො කොට්ඨො මජ්ඣෙ කරොන්තො සචෙ පයමං ඡින්දිත්වා පච්ඡා සංචෙති, අධිට්ඨානං විජහති, අථ සංචෙත්වා ඡින්දති, න විජහති. රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතකං කරොන්තස්සාපි න විජහති එව.

55. ඉදානි අකප්පියච්චරානි දස්සෙතුං “කුසවාකඵලකානි” තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ කුසචීරං (මහාව. 371; මහාව. අට්ඨ.) නාම කුසෙ ගන්ථෙත්වා කතච්චරං. වාකචීරං නාම තාපසානං වක්කලං. ඵලකචීරං නාම ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතච්චරං. කෙසකම්බලන්ති කෙසෙහි තන්තං වායිත්වා කතකම්බලං. වාලකම්බලන්ති වමරවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලං. උලුකපක්ඛන්ති උලුකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබුරං අජිනමිගවම්මං. ඉමෙසු සත්තසු වත්ථෙසු යං කිඤ්චි ධාරයතො පුල්ලච්චයන්ති අත්ථො. යථා ඉමෙසු පුල්ලච්චයං, තථා අක්කනාලං නිවාසෙත්තස්ස. අක්කනාලං නාම අක්කදණ්ඨෙ වාකාදිහි ගන්ථෙත්වා කතච්චරං. “න භික්ඛවෙ අක්කනාලං නිවාසෙතබ්බං, යො නිවාසෙය්‍ය, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති (මහාව. 371) හි වුත්තං.

56. කදලෙරකක්කදුස්සෙ පොත්ථකෙ වාපිති එත්ථ කදලිඵරකඅක්කමකච්චාකෙහි කතානි වත්ථානි එවං වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. එතෙසු පොත්ථකොයෙව පාළියං ආගතො, ඉතරානි තග්ගතිකත්තා අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තානි. ඉමෙසු චතුසුපි දුක්කට්ඨෙව. “න භික්ඛවෙ නග්ගියං තිත්ථියසමාදානං සමාදියිතබ්බං, යො සමාදියෙය්‍ය, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති (මහාව. 370) වුත්තත්තා නග්ගියම්පි න කප්පති එව. සබ්බමෙව නීලකං සබ්බනීලකං. එවං සෙසෙසුපි. එත්ථ නීලං උමාපුප්ඵවණ්ණං හොති. මඤ්ජෙට්ඨකං මඤ්ජෙට්ඨකවණ්ණමෙව. පිතකං කණ්ණකාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොහිතකං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්හකං අද්දාරිට්ඨකවණ්ණං.

57. මහාරඬගං නාම සතපදිපිට්ඨිවණ්ණං. මහානාමං නාම රත්තසම්භින්නවණ්ණං හොති. පදුමපුප්ඵවණ්ණන්තිපි වුත්තං, මන්දරත්තන්ති අත්ථො. තිරිටකෙති රුක්ඛතෙව. අච්ඡින්නදීසදසකෙති සබ්බසො අච්ඡින්නදසකෙ ව මජ්ඣෙ ඡින්නදසකෙ වාති අත්ථො. අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිබ්බිත්වා කතදසං ඵලදසං නාම. කෙතකපුප්ඵාදිපුප්ඵසදිසාහි දසාහි යුත්තං පුප්ඵදසං නාම. එතෙසුපි “පොත්ථකෙ වාපි” ති එත්ථ වුත්තඅපි-සද්දෙන දුක්කට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. තථානි යථා එතෙසු කදලිදුස්සාදිසු පුප්ඵදසාවසානෙසු දුක්කට්ඨං, තථා කඤ්චුකවෙයනෙසුපි යං කිඤ්චි ධාරෙත්තස්ස දුක්කට්ඨන්ති අත්ථො.

එතෙසු පන අයං විනිවිජයො (මහාව. අට්ඨ. 372) – සබ්බනිලකාදීනි රජනානි වමෙත්වා පුන රජීත්වා ධාරෙතබ්බානි, න සක්කා වෙ වමෙතුං, පච්චත්ථරණාදීනි වා කාරෙතබ්බානි, තිපට්ටචීවරස්ස මජ්ඣෙකෙ වා දාතබ්බානි. අච්ඡින්නදසකාදීනි දසා ඡින්නදීත්වා ධාරෙතබ්බානි. කඤ්චුකං විජටෙත්වා රජීත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. වෙයනෙපි එසෙව නයො. තිරිට්ඨං පාදපුඤ්ජනං කාතබ්බං. සබ්බන්ති ඉමං චුත්තජපකාරං කුසවීරාදිකං අකප්පියචීවරං අච්ඡින්නචීවරො ලහතීති අත්ථො. චුත්තමපි වෙනං පරිවාරෙ.

“අකප්පකතං නාපි රජනාය රත්තං,
තෙන නිවත්ථො යෙන කාමං වජෙයා;
න වස්ස හොති ආපත්ති,
සො ව ධම්මො සුගතෙන දෙසිතො;
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි විත්තිතා” ති. (පරි. 481);

අයඤ්භි පඤ්භො අච්ඡින්නචීවරහික්ඛුං සන්ධාය චුත්තො, තස්මා හි යං කිඤ්චි අකප්පියචීවරං නිවාසෙත්වා වා පාරුපිත්වා වා අච්ඡින්නචීවරකෙන අඤ්ඤං පරියෙසිතබ්බං. එත්ථ පන ‘ඉධ පන, හික්ඛවෙ, මනුස්සා නිස්සීමගතානං හික්ඛුනං චීවරං දෙන්ති ‘ඉමං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස දෙමා’ ති, අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, සාදිතුං, න තාව තං ගණනුපගං, යාව න හත්ථං ගච්ජති’ ති (මහාව. 259) චුත්තත්තා යාව ආහරිත්වා තං න දින්නං, ‘තුම්භාකං, හන්තෙ, චීවරං උජ්ජන්න’ ති පහිණිත්වා වා නාරොචිතං, තාව ගණනං න උපෙති, අනධිට්ඨිතං වට්ටති. පත්තෙපි එසෙව නයො. ආනෙත්වා දින්නෙ වා ආරොචිතෙ වා පරිභාරො නත්ථි, දසාහං අධිට්ඨාතබ්බං. චීවරවිනිවිජයො.

චීවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා

58. ඉදානි තෙසං චීවරානං රජනවිධානං දස්සෙතුං “රජනානි වා” ති චුත්තං. තත්ථ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඡ රජනානි මූලරජනං ඛන්ධරජනං තවරජනං පත්තරජනං පුජ්චරජනං ඵලරජනං” ති (මහාව. 344) එවං භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා “ජප්පකාරානි අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුතා” ති චුත්තං.

59. තත්ථ මූලෙති මූලරජනෙති අත්ථො. හලිද්දිං විවජ්ජිය සබ්බං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. තුඬිගහාරකො නාම එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, තස්ස හරිතාලවණ්ණං ඛන්ධරජනං හොති. ගිහිපරිභුත්තං පන අල්ලිපත්තෙන එකවාරං රජිතුං වට්ටති. ඵලරජනෙ අකප්පියං නාම නත්ථි, සබ්බං වට්ටතීති. රජනවිනිවිජයො.

රජනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

60. ඉදානි භාජනවිකතිං දස්සෙතුං “පත්තො වා”ති උද්ධටං. එත්ථ පන පයමගාථා සුච්ඤ්ඤෙය්‍යා.

61. දුතියෙ “මගධනාළිද්වයතණ්ඩුලසාධිත”න්ති වත්තබ්බෙ විහත්තිලොපං අකත්වා ගාථාබන්ධසුබත්ථං “මගධෙ නාළිද්වයතණ්ඩුලසාධිත”න්ති චුත්තං, පච්ඡන්ති අත්ථො. එත්ථ (පාරා. 602; පාරා. අට්ඨ. 2.602; කඬබා. අට්ඨ. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා) මගධනාළි නාම අඬ්ඨතෙරසපලං ගණ්හාති. ඔදනන්ති එත්ථ සබ්බජ්ජකාරසම්පන්නං අවස්සාවිනොදනං ගහෙනබ්බං. ඔදනස්ස චතුත්ථභාගජ්ජමාණං නාතිසනං නාතිතනුකං හත්ථභාරියමුග්ගසුපඤ්ච ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං යාව වරිමකාලොපජ්ජහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනඤ්ච යො පත්තො ගණ්හාති, සො උක්කට්ඨො නාමාති අත්ථො. සජ්ජිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීනි පන ගණනුපගාති න භොන්ති, තානි හි ඔදනගතිකානෙව භොන්ති, නෙව භාපෙතුං, න වඬ්ඨෙතුං සක්කොන්ති. එවමෙතං සබ්බං පක්ඛිත්තං සචෙ පත්තස්ස හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්නත්තස්ස සුත්තස්ස වා හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං ඵ්ඤති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කමිත්වා ථුජිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අත්තොගතමෙව භොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො.

62. “මජ්ඣිමො නාම පත්තො නාළිකොදනං ගණ්හාති”ති චුත්තත්තා “මජ්ඣිමො තස්සුපඬ්ඨො වා”ති චුත්තං. එත්ථාපි චුත්තජ්ජකාරෙන මජ්ඣිමො මජ්ඣිමොමකො මජ්ඣිමුක්කට්ඨොති පත්තත්තිකං වෙදිතබ්බං. “ඔමකො නාම පත්තො පත්ථොදනං ගණ්හාති”ති (පාරා. 602) වචනතො “තතොපඬ්ඨො”ති චුත්තං. මගධනාළියා උපඬ්ඨනාළිකොදනඤ්ච තදුපියං සුපං බ්‍යඤ්ජනඤ්ච ගණ්හාති, සො ඔමකො නාම. ඉධාපි ඔමකො ඔමකොමකො ඔමකුක්කට්ඨොති පත්තත්තිකං වෙදිතබ්බං. ඉමෙසු පන නවසු පත්තෙසු උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ව ඔමකොමකො ව අපත්තො. එතෙසු අධිට්ඨාතබ්බකිච්චං නත්ථි, සෙසා සත්ත පත්තා අධිට්ඨාතබ්බා, විකජ්ජෙතබ්බා වාති අත්ථො.

63. අතිරෙකපත්තොති (පාරා. 601) අනධිට්ඨිතො අවිකජ්ජිතො. සකොති සසන්තකො. කජ්ජොති කජ්ජියො. අයමෙවෙත්ථ සඬ්ඛෙපො – යො පත්තො කාකණිකමත්තස්සාපි මූලස්ස දාතබ්බස්ස නත්ථිතාය සකො. අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කත්තා කජ්ජො. සො දසාහපරමං කාලං අනධිට්ඨිතො අවිකජ්ජිතො ධාරෙය්‍යාති.

64. අව්ඡෙදාදයො චීවරෙ චුත්තජ්ජහෙදායෙව. ඡිද්දෙනාති (පාරා. අට්ඨ. 2.608; කඬබා. අට්ඨ. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා) එත්ථ යස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඬ්ගුලජ්ජදෙසෙ යෙන ඡිද්දෙන කඬ්ගුසිත්ථං නික්ඛමති, තත්තකෙන ඡිද්දෙන හිජ්ජති. තස්මිං පන අයචුණ්ණාදීහි පටිපාකතිකෙ කතෙ දසාහබ්බන්තරෙ පුන අධිට්ඨාතබ්බං. පත්තාධිට්ඨානමුජ්ඣතිති පත්තො අධිට්ඨානං උජ්ඣති.

65. ඉදානි පරිහරණවිධිං දස්සෙතුං “පත්තං න පටිසාමෙය්‍ය සොදක” ත්තිආදි ආරද්ධං. සොදකං (වුළුව. 254) පත්තං න පටිසාමෙය්‍ය, ආතපෙ ව සොදකං පත්තං න ඔතපෙති අධිප්පායො. න නිදහෙනි නිරුදකං කත්වාපි අතිකාලං න නිදහෙනි අධිප්පායො. භූමානි භූමියං. න යපෙති තට්ටිකාවම්මඛණ්ඩාදීසු යෙන කෙනවි අනත්ථතාය පංසුසක්ඛරම්ප්පාය භූමියා න යපෙය්‍යානි අත්ථො. නො ව ලග්ගයෙනි එත්ථපි නාගදන්තාදීසු (වුළුව. 254) යත්ථ කත්ථවි ලග්ගන්තස්ස දුක්කට්මෙව.

66. මිඛ්ඪන්තෙති (වුළුව. 254; වුළුව. අට්ඨ. 254) මිඛ්ඪපරියන්තෙ. සචෙ පන පරිවත්තෙත්වා තත්ථෙව පතිට්ඨාති, එවරුපාය විත්ථිණ්ණාය මිඛ්ඪියා අබ්භන්තරපරිච්ඡෙදෙ යපෙතුං වට්ටති, න පරියන්තෙ. පරිභණ්ඩන්තෙති බාහිරපස්සෙ කතාය තනුකමිඛ්ඪියා අන්තෙති අත්ථො. අඛිකෙ වානි (වුළුව. 254) ද්විත්තං උරුනං මජ්ඣෙ. එත්ථ පන අංසඛද්ධකෙ අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා අඛිකෙ යපෙතුං වට්ටති, න ඉතරථා. ආතපත්තකෙති ඡන්තෙ. එත්ථ භත්තපුරොපි අංසකුටෙ ලග්ගිතපත්තොපි යපෙතුං න වට්ටති.

67. උච්ඡිට්ඨොදකං (වුළුව. 255; වුළුව. අට්ඨ. 255) නාම මුඛවික්ඛාලනොදකං, තං පත්තෙ නිට්ඨුහිත්වා පත්තෙන න නිහරෙය්‍යාති අත්ථො. වලකඤ්ච අට්ඨිකඤ්ච වලකට්ඨිකං. එතෙසු යං කිඤ්චි පත්තෙන නිහරන්තස්ස දුක්කට්. පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථං ධොවිතුම්පි න ලහති. හත්ථධොවිතවත්ථධොවිතඋදකම්පි පත්තෙ ආකිරිත්වා නිහරිතුං න වට්ටති. අනුච්ඡිට්ඨපත්තං උච්ඡිට්ඨහත්ථෙව ගහෙතුම්පි න වට්ටති. හත්ථං පන ඛහි ධොවිත්වා ගහෙතුං වට්ටති. මච්ඡමංසඵලාඵලාදීනි බාදන්තො යං මුඛෙන ලුඤ්චිත්වා ලුඤ්චිත්වා බාදති, තං වා තෙසං අට්ඨිආදිකං වා මුඛතො නිහටං පුන අබාදිතුකාමො ඡඩ්ඛෙතුකාමො පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. සිඬ්ඨිවෙරනාලිකෙරඛණ්ඩාදීනි බාදන්තෙහි ඩංසිත්වා ඩංසිත්වා පුන යපෙතුං ලහති. “න හික්ඛවෙ පත්තහත්ථෙව කවාටං පණාමෙතඛ්ඛං, යො පණාමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (වුළුව. 255) චුත්තත්තා යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන පත්තං ගහෙත්වා යිතො යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන කවාටං පණාමෙතුං න ලහති, තස්මා “පත්තහත්ථොවා”ති චුත්තං. අංසකුටෙ ලග්ගිත්වා යිතස්ස වට්ටති.

68. භූමිආධාරකෙති එත්ථ දන්තවල්ලිවෙන්තවාකාදීහි කතෙ වලයාධාරකෙ. දාරුදණ්ඩාධාරෙති එකදාරුනා කතආධාරකෙ ව බහුහි දණ්ඩෙහි කතආධාරකෙ වානි අත්ථො. තිදණ්ඩෙ න වට්ටති. එතෙසු පන සුසජ්ජිතෙසු එකං පත්තං යපෙත්වා ව තස්සුපරි එකං යපෙතුං වට්ටති, තයො පන න වට්ටන්ති. එකං නික්කුජ්ජිත්වා ව භූමියන්ති එත්ථ භූමියං කට්ඨාරකාදීසු අඤ්ඤතරං පත්ථරිත්වා තස්සුපරි නික්කුජ්ජිත්වා වා උක්කුජ්ජිත්වා වා එකං යපෙය්‍ය, ද්වෙ යපෙතුං න වට්ටතිති අධිප්පායො. ද්වෙ පන යපෙන්තෙන උපරි යපිතපත්තං එකෙන පස්සෙන භූමියං චුසාපෙත්වා යපෙතුං වට්ටතිති වදන්ති.

69-70. ඉදානි අකප්පියපත්තෙ දස්සෙතුං “දාරුරුපියසොවණ්ණා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මණ්ඩෙඵරියාමයාති (වුළුව. 252; වුළුව. අට්ඨ. 252) මණ්ඩි

ඉන්ද්‍රීලකබරකතාදි. සවෙ ගහටියා හත්තග්ගෙ සුවණ්ණරුපියතට්ටකාදීසු සුපබ්බාඤ්ජනං කත්වා උපනාමෙන්ති, ආමසිතුම්පි න වට්ටති. සට්ඨකථාහජා (චූළව. 255; චූළව. අට්ඨ. 255) ව තුම්බකථාහජා ව සට්ඨතුම්බකථාහජා. එත්ථ තුම්බකථාහජානාම අලාබ්බ. පත්තචිතිච්ඡයො.

පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා

71-2. ඉදානි ථාලකෙසු කප්පියාකප්පියවිධිං දස්සෙතුං “ථාලකා වා”ති පදං උද්ධටං. තත්ථ අකප්පාති දාරුමයාදයො ථාලකා අකප්පියාති අත්ථො. එලිකථාලකාදයො (චූළව. අට්ඨ. 252) ගිහිසන්තකා වා සඬ්ඝසන්තකා වා කප්පියා. සට්ඨතුම්බකථාහජා (චූළව. 255) තාවකාලිකා, තාසු භුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඛෙතඛ්ඛා, න පරිහරිතඛ්ඛාති අධිජ්ජායො. ථාලකචිතිච්ඡයො.

ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

73. ඉදානි පචාරණාවිධිං දස්සෙතුං “පචාරණා”ති (පාචි. 238-239; පාචි. අට්ඨ. 238-239; කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපචාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා) පදං උද්ධටං. තත්ථ ඉරියාපට්ඨනාති යානගමනසයනනිසජ්ජානං අඤ්ඤතරෙන ඉරියාපට්ඨනාති අත්ථො. තතො ඉරියාපට්ඨනො අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන අනතිරිත්තකං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා වෙ, පාවිත්තියන්ති අත්ථො. පාවිත්තිනතිරිත්තකන්ති පාවිත්ති අනතිරිත්තකං.

74. ඉදානි යෙහි අඬ්ගෙහි පචාරණා හොති, තානි අඬ්ගානි දස්සෙතුං “අසන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අසනන්ති එතෙන අවිජ්ජකතහොජනතා චුත්තා, භුඤ්ජමානො ව සො පුග්ගලො හොතීති අත්ථො. හොජනඤ්චෙවානි යං භුඤ්ජන්තො පචාරෙති, තං ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංසන්ති ඉමෙසු අඤ්ඤතරං හොතීති අත්ථො. අභිභාරොති දායකො තස්ස තං හත්තං කායෙන අභිහරතීති අත්ථො, වාචාභිභාරො පන න ගහෙතඛ්ඛො. සමීපතාති දායකො පචාරණජ්ජහොනකහොජනං ගහෙත්වා අඬ්ඬ්ඨතෙය්‍යහත්ථජ්ජමාණෙ ඔකාසෙ හොතීති අත්ථො. කායවාචාපටික්ඛිපෙය්‍යාති හත්ථපාසෙ ධීතෙන අභිහරිං භික්ඛං කායෙන වා වාචාය වා පටික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. එත්ථ පන සවෙ භික්ඛු නිසින්තො හොති, ආනිසදස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය, සවෙ ධීතො, පණ්ඨිඅන්තතො පට්ඨාය, සවෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්සාපි තථාවිධස්ස යපෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං තස්ස ආසන්නතරං අඬ්ගං, තස්ස වසෙන පරිච්ඡෙදො කාතඛ්ඛො. පඤ්ච අඬ්ගා පචාරණාති “අසනං පඤ්ඤායති, හොජනං පඤ්ඤායති, හත්ථපාසෙ ධීතො අභිහරති, පටික්ඛිපො පඤ්ඤායති”ති (පාචි. 239; පරි. 428) පාළියං චුත්තෙහි ඉමෙහි පඤ්චහි අඬ්ගෙහි පචාරණා හොතීති අත්ථො.

75. ඉදානි එතෙසු පඤ්චසු භොජනං දස්සෙතුං “ඔදනො”ති ආදි වුත්තං. ඉදානි ඔදනාදයො ඉමෙහි නිබ්බත්තාති දස්සෙතුං “සාලි”ති ආදිමාහ. තත්ථ සෙතරත්තකාලභෙදා සබ්බාපි කඬ්ඟුජාතියො කඬ්ඟුති ගහෙතබ්බා. කාලසෙතා කුදුසවරකා. ඉමෙසං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං ඔදනො ව භොජ්ජයාගු ව ඔදනො නාමාති අත්ථො.

76. සාමාකාදිතිණං (පාවි. අට්ඨ. 238-239) කුදුසකෙ සඬ්ගහං ගතන්ති අත්ථො. වරකචොරකො වරකෙ සඬ්ගහං ගතො, සාලියඤ්චෙව නීවාරො සඬ්ගහං ගතො සෙතත්තාති වදන්ති. ඉමෙසං වුත්තජ්ජකාරානං සානුලොමානං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා “යාගුං පච්ඡසාමා”ති වා “හත්තං පච්ඡසාමා”ති වා යං කිඤ්චි සන්ධාය පවත්ති, සචෙ උණ්හං වා සීතලං වා භුඤ්ජන්තානං භොජනකාලෙ ගහිතගහිතට්ඨානෙ ඔධි පඤ්ඤායති, අයං ඔදනො නාම, පචාරණං ජනෙති. යොපි පායාසො වා අම්බිලයාගු වා උද්ධනතො ඔතාරිතමත්තා අබ්භුණ්හා ආච්ඡිකිත්වා පිචිතුං සක්කා, ගහිතොකාසෙපි ඔධිං න දස්සෙති, අයං පචාරණං න ජනෙති. උසුමාය පන විගතාය සනභාවං ගච්ඡති, ඔධි පඤ්ඤායති, පුන පචාරණං ජනෙති, පුබ්බෙ තනුකභාවො න රක්ඛති. හත්තෙ පන උදකකඤ්ජිකබ්බිරාදීනි ආකිරිත්වා “යාගුං ගණ්හවා”ති වදන්ති, කිඤ්චාපි තනුකා භොති, පචාරණං ජනෙතියෙව තස්මිං යාගුයා නත්ථිභාවතො. සචෙ පන පක්කුටීතෙසු උදකාදීසු පක්ඛිපිත්වා පචිත්වා දෙන්ති, යාගුසඬ්ගහමෙව ගච්ඡති.

77. භට්ඨධඤ්ඤමයොති සත්තවිධානිපි ධඤ්ඤානි ගහෙත්වා බරපාකභජ්ජිතානං තෙසං තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්වා කතවුණ්ණකුණ්ඩකානි සත්තු නාම. සමපාකභජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා තණ්ඩුලානං වුණ්ණකුණ්ඩකානි සත්තුසඬ්ඛායං න ගච්ඡන්ති. යවසම්භවොති අඤ්ඤෙහි පන මුග්ගාදීහි කතකුම්මාසො න පචාරෙතීති අධිජ්ජායො. උදකසම්භවොති ඉමිනා කක්කටකසිප්පිකසම්බුකාදයොපි සඬ්ගහං ගච්ඡන්ති. සචෙ යාගුපානකාලෙ එකස්මිං භාජනෙ යපෙත්වා මච්ඡමංසං වා බාදන්ති, තෙ චෙ අබාදන්තො අඤ්ඤං පචාරණජ්ජහොනකං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති. බාදිතෙපි සචෙ මුබ්බෙ අවසිට්ඨං නත්ථි, තදා පටික්ඛිපන්තොපි න පචාරෙතියෙව. සචෙ පත්තෙ අවසිට්ඨං අත්ථි, මුබ්බෙ නත්ථි, තඤ්චෙ අබාදිතුකාමො භොති, අඤ්ඤත්ථ වා ගන්ත්වා බාදිතුකාමො, තස්මිං බණ්ණෙ පටික්ඛිපන්තොපි න පචාරෙතියෙව.

78. භොජනන්ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි භොජනං. කජ්ජියං වා අකජ්ජියං වා භුඤ්ජන්තොති සම්බන්ධො. නිසෙධයන්ති කායෙනාහිහටං අඬ්ගුලිවලනාදිනා වා හමුකච්ඡකාරෙන වා කුද්ධභාවෙන ඔලොකෙන වා පටික්ඛිපන්තො කායෙන වා “අල”න්ති වා “න ගණ්හාමි”ති වා “මා ආකිරා”ති වා “අපගච්ඡා”ති වා ආදිනා නයෙන පටික්ඛිපන්තො වාචාය වා නිසෙධයන්තොති අත්ථො. කජ්ජන්ති කජ්ජියභොජනමෙව පටික්ඛිපන්තො සො පචාරෙති, අකජ්ජියමංසං වා භොජනං වා පටික්ඛිපන්තො න පචාරෙති. කස්මා? තස්ස පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතත්තා. සචෙ කජ්ජියභොජනං භුඤ්ජමානො අකජ්ජියං

පටික්ඛිපති, න පවාරෙති. කස්මා? තස්ස පටික්ඛිපිතබ්බතො. ඉදානි මිස්සකනයං දස්සෙතුං “තන්තාමෙනා”තිආදි වුත්තං. තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – තන්තාමෙන වා ඉමන්ති වා අභිහටං කප්පියං නිසෙධියං පවාරෙය්‍යාති. කිං වුත්තං හොති? යො පන මච්ඡමංසමිස්සං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා; පාවි. අට්ඨ. 238-239) යාගුං ඛ්‍යාඤ්ජනං වා ආහරිත්වා “මච්ඡං ගණ්හථ, මංසං ගණ්හථා”ති වදන්ති, තං පටික්ඛිපතො පවාරණා හොති. සචෙ “යාගුං ගණ්හථ, රසඛ්‍යාඤ්ජනං ගණ්හථා”ති වදන්ති, තං පටික්ඛිපතො පවාරණා න හොති. කස්මා? තස්සාපි අත්ථිතාය. සචෙ “ඉමං ගණ්හථා”ති සවත්ථුකං කත්වා දෙති, තං පටික්ඛිපතො පවාරණා හොති. හත්තමිස්සකෙපි එසෙව නයො. සචෙ අඤ්ඤස්ස අභිහටං පටික්ඛිපති, පවාරණා නත්ථි යෙව.

79-80. ඉදානි පවාරණං අජනෙත්තෙ දස්සෙතුං “ලාජා”තිආදි වුත්තං. එත්ථ ලාජා තංසත්තුහත්තානීති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා) ලාජා ව ලාපෙහි කතසත්තුහත්තානි වාති අත්ථො. මච්ඡමංසපුච්ඡෙසු පන පවාරණා හොති, තස්මා “සුද්ධබජ්ජකො”ති වුත්තං. හට්ඨපිට්ඨන්ති පුබ්බෙ ආමකං පච්ඡා හජ්ජිතබ්බන්ති වුත්තං හොති. චෙළආදීනං වුත්තාවසෙසානං හත්තන්ති සම්බන්ධො. රසයාගු රසො පක්කයාගු. මංසාදීහි අමිස්සිතා සුද්ධයාගු. පුටුකාමයං පන යං කිඤ්චි පවාරණං න ජනෙති.

81. වුට්ඨායාති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) ආසනා උට්ඨාය අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. සචෙ පවාරෙත්වා ආසනා න වුට්ඨාති භික්ඛු, තස්සාපි අතිරිත්තං කාතුං ලහති. අභුත්තෙන ව භොජනන්ති යෙන පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං අන්තමසො කුසග්ගෙනාපි න භුත්තං, තෙනාපි අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති අත්ථො. යෙන පන අරුණුග්ගමෙපි භුත්තං හොති, සො චෙ අපචාරිතො ආසනා වුට්ඨිතොපි මජ්ඣන්තිකසමයෙපි පුන කිඤ්චි අභුත්වාපි කාතුං ලහති. යෙන යං වා පුරෙ කතන්ති යෙන යං වා පුබ්බෙ කතං, තෙන තමිපි පච්ඡා න කාතබ්බං. අඤ්ඤෙන පන තං කාතුං වට්ටතීති වදන්ති.

82. යං එලං වා කන්දමුලං වා පඤ්චහි සමණකප්පෙහි කතකප්පියං අඤ්ඤමිපි කප්පියභොජනං වා කප්පියමංසං වා, ඉදං කප්පියං නාම, වුත්තප්පකාරවිපරිතං අකප්පියං නාම, තස්මිං අතිරිත්තකරණං න රුහති, යඤ්ච පටිග්ගහෙත්වා න ගහිතං, තස්මිමිපි න රුහති, තෙන වුත්තං “කප්පියං ගහිතඤ්චොවා”ති. උච්චාරිතන්ති කප්පියං කාරෙතුං ආගතෙන භික්ඛුනා ඊසකමිපි උක්ඛිත්තං වා අපනමිතං වාති අත්ථො. හත්ථපාසනො බහි යිතං කාතුං න වට්ටති, තෙන වුත්තං “හත්ථපාසග්”න්ති. අතිරිත්තං කරොන්තෙවන්ති අතිරිත්තං කරොන්තො “අලමෙන සබ්බ”න්ති වච්චෙදං කත්වා එවං භාසතුති අත්ථො. “අලමෙන සබ්බ”න්ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං, අයං කිර ආචිණ්ණො. විනයධරා කිර පන “සකිං එව වත්තබ්බ”න්ති වදන්ති. අලමෙන සබ්බන්ති ඉදමිපි වො අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡසීති අත්ථො.

83. අනුපසම්පන්නහත්ථගන්ති කප්පියං කරොන්තෙන පන අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ ධීතංයෙව න කාතබ්බං, තං පන අඤ්ඤාන භික්ඛුනා පටිග්ගහාපෙත්වා තස්ස හත්ථෙ ධීතං අතිරිත්තං කත්වා අනුපසම්පන්නස්ස දාතුං වට්ටති. අත්තනා ආගන්ත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ ව පෙසයිත්වාපි කාරෙතුං ලබ්භතෙති අත්ථො. තං පන අතිරිත්තකාරකං යපෙත්වා අඤ්ඤො සබ්බො පචාරිතොපි අප්පචාරිතොපි භුඤ්ජිතුං ලහතිති අත්ථො. සචෙ පචාරිතො පරිභුඤ්ජති, යථා අකතෙන මිස්සං න හොති, තථා මුඛඤ්ච හත්ථඤ්ච සුද්ධං කත්වා භුඤ්ජිතබ්බං. ගිලානස්ස භුත්තාවසෙසම්පි තස්ස “අප්ප වා ස්චෙ වා බාදිස්සති” ති ආහටම්පි අනතිරිත්තකතං භුඤ්ජිතුං වට්ටතිති. පචාරණාවනිච්ඡයො.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කාලිකානිද්දෙසවණ්ණනා

84. ඉදානි යෙ තෙ චත්තාරො කාලිකා මුනිනා චුත්තා “යාවකාලිකං යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවික”න්ති, තෙ දස්සෙතුං “කාලිකා වා”ති පදං උද්ධටං. තත්ථ (පාචි. 254-256; පාචි. අට්ඨ. 253-256) කතමෙ තෙ කාලිකාති චෙ, තෙ දස්සෙතුං “යාවකාලික”න්තිආදිමාහ. තෙසු අරුණුග්ගමනතො යාව ධීතමජ්ඣන්හිකා භුඤ්ජිතබ්බතො යාවකාලිකං. අරුණුග්ගමනතො යාව යාමාවසානා පිපාසාය සති පිපාසච්ඡෙදනත්ථං පාතබ්බතො යාමො කාලො අස්සාති යාමකාලිකං. තෙන උපසමෙතබ්බෙ ආබාධෙ සති යාව සත්තාහා පරිභුඤ්ජිතබ්බතො සත්තාහකාලිකං. ආබාධෙ සති යාවජීවං පරිහරිත්වා භුඤ්ජිතබ්බතො යාවජීවිකං.

85. තෙසු යාවකාලිකං දස්සෙතුං “පිට්ඨං මූලං ඵලං ඛජ්ජ”න්තිආදිමාහ. ඵත්ථ (පාචි. 248-250; පාචි. අට්ඨ. 248-249) පිට්ඨබාදනීයං නාම සත්තන්තං තාව ධඤ්ඤානං ධඤ්ඤානුලොමානං අපරණ්ණානඤ්ච පිට්ඨං පනසපිට්ඨං ලබ්බපිට්ඨං අම්බාටකපිට්ඨං සාලපිට්ඨං ධොතකතාලපිට්ඨං ඛිරවල්ලිපිට්ඨඤ්චාති ඵවමාදීති තෙසු තෙසු ජනපදෙසු පකතිආහාරවසෙන මනුස්සානං බාදනීයත්ථඤ්ච භොජනීයත්ථඤ්ච ඵරණකාති පිට්ඨාති යාවකාලිකාති. ඉමිනාව ලක්ඛණෙන මූලබාදනීයාදීසුපි යාවකාලිකලක්ඛණං වෙදිතබ්බං, අතිවිත්ථාරහයෙන සංඛිත්තං. ගොරසො නාම ඛිරදධිතක්කරසො. ධඤ්ඤභොජනන්ති සානුලොමාති සත්තධඤ්ඤාති ව පඤ්චවිධභොජනඤ්චාති අත්ථො. යාගුසුපප්පභුතයොති ඵත්ථ පභුති-සද්දෙන කන්දබාදනීයං මූලාලබාදනීයං මත්ථකබාදනීයං ඛන්ධබාදනීයං තවබාදනීයං පත්තබාදනීයං පුප්ඵබාදනීයං අට්ඨිබාදනීයං නියාසබාදනීයන්ති ඉමාති සඛිගහිතානිති වෙදිතබ්බාති.

තත්ත්වං මුඛමත්තනිදස්සනං – හිසසඛිබාතො පදුමපුණ්ඩරිකකන්දො පිණ්ඩාලුමසාලුකආදයො වල්ලිකන්දො ආලුවකන්දො තාලකන්දොති ඵවමාදි කන්දබාදනීයං. පදුමමූලාලාදයො මූලාලබාදනීයං. තාලහින්තාලකුන්තාලකෙතකනාළිකෙරපුගරුක්ඛජ්ජුරිආදිනං කළිරසඛිබාතා

මත්ථකා මත්ථකබ්බදනීයං. උච්ඡ්වන්ධො නිලුප්පලරත්තුප්පලකුමුදසොගන්ධිකානං පුප්ඵදණ්ඩකානීති එවමාදි බන්ධබ්බදනීයං. තවබ්බදනීයං උච්ඡ්වතවො එව එකො යාවකාලිකො, සොපි සරසො. මූලකං බාරකො වච්චු තම්බුකො තණ්ඩුලෙයාකොති එවමාදි පත්තබ්බදනීයං. මූලකපුප්ඵං බාරකපුප්ඵං වච්චුපුප්ඵං තම්බුකපුප්ඵන්ති එවමාදි පුප්ඵබ්බදනීයං, අසොකපුප්ඵං පන යාවජීවිකං. ලබුප්පනසට්ඨිආදි අට්ඨිබ්බදනීයං. නියාසබ්බදනීයෙ යාවකාලිකං නත්ථි. එතෙ වුත්තප්පකාරා යාවකාලිකා හොන්තිති අත්ථො.

86. ඉදානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨ පානානි අම්බපානං ජම්බුපානං වොවපානං මොවපානං මධුකපානං මුද්දිකපානං සාලුකපානං ඵාරුසකපානං”න්ති (මහාව. 300) එවං වුත්තං අට්ඨවිධං පානකං යාමකාලිකං නාමානි දස්සෙතුං “මධු”තිආදිමාහ. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 300) මධුපං මුද්දිකපං සාලුකපං වොවපං මොවපං අම්බුපං ජම්බුපඤ්චානි එවමත්ථො ගහෙතබ්බො. එත්ථ මධුපං නාම මධුකානං ජාතිරසෙන කතං, තං පන උදකසම්භින්නමෙව වට්ඨති, සුද්ධං න වට්ඨති. මුද්දිකපානං නාම මුද්දිකා උදකෙ මද්දිත්වා පරිස්සාවෙන්වා ගහිතං. සාලුකපානං නාම රත්තුප්පලනිලුප්පලාදීනං කිඤ්ජක්ඛරෙහි කතං. සෙසානි පාකටානෙව. එත්ථ පන සවෙ සයං එතානි යාවකාලිකවත්ථුනි පටිග්ගහෙත්වා උදකෙ මද්දිත්වා ආතපෙ ආදිච්චපාකෙන පචිත්වා පරිස්සාවෙන්වා පානකං කරොති, තං පුරෙහත්තමෙව කප්පති. සවෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං ලහති, තදහුපුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ඨති, පච්ඡාහත්තං නිරාමිසපරිභොගෙන යාව අරුණුග්ගමනා වට්ඨති. ඉමානි අට්ඨ පානානි සීතානිපි ආදිච්චපාකානිපි වට්ඨන්ති, අග්ගිපාකානි පන න වට්ඨන්ති, තස්මා “නග්ගිසත්තත්ත”න්ති වුත්තං.

87. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං ඵලරසං යපෙත්වා ධඤ්ඤඵලරසං”න්ති (මහාව. 300) වුත්තත්තා ධඤ්ඤඵලරසො පන න වට්ඨති, තෙන වුත්තං “සානුලොමානි ධඤ්ඤානි යපෙත්වා”ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං පුප්ඵරසං යපෙත්වා මධුකපුප්ඵරසං”න්ති වුත්තත්තා මධුකපුප්ඵරසො ආදිච්චපාකො වා හොතු අග්ගිපාකො වා, පච්ඡාහත්තං න වට්ඨති, තෙන වුත්තං “මධුකපුප්ඵමඤ්ඤත්වා”ති.

88. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං පත්තරසං යපෙත්වා ඩාකරසං”න්ති වුත්තත්තා උදකෙන පක්කානම්පි යාවකාලිකපත්තානං රසො පුරෙහත්තමෙව වට්ඨති, සීතොදකෙන මද්දිතානං රසො යාමකාලිකං. තෙන වුත්තං “යපෙත්වා පක්කඩාකප්”න්ති. යාවජීවිකපණ්ණස්ස උදකෙන පක්කස්ස රසො යාවජීවිකො හොති.

89. ඉදානි සත්තාහකාලිකෙ දස්සෙතුං “සප්පි”තිආදිමාහ. එත්ථ (මහාව. 260) පන –

“සප්පිනොනිතතෙලානි, මධුඵාණිතමෙව ච;
සත්තාහකාලිකා සප්පි, යෙසං මංසමචාරිත”න්ති. –

පාඨයා ගහෙනබ්බො. එවං පන ගහිතෙ වසා තෙලග්ගහණෙන ගහිතාව හොති “තෙලං නාම තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩතෙලං වසාතෙලං”න්ති (පාරා. 623; පාවි. 260) එවං පාළියං විත්ථාරිතත්තා. එවං පන අග්ගහෙත්වා වසා ව “මධුඵාණිත”න්ති පාඨෙ ගහිතෙ යාවකාලිකභූතා වසා සත්තාහකාලිකාති ආපජ්ජෙය්‍යා, “යානි බො පන තානි ගිලානානං භික්ඛූනං පටිසායනීයානි හෙසජ්ජානි, සෙය්‍යට්ඨං – සජ්ජි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිත”න්ති (පාරා. 622) එවං පඤ්චෙව භගවතා සත්තාහකාලිකහෙසජ්ජානි අනුඤ්ඤාතානි, තතො උත්තරි ඡට්ඨස්ස සත්තාහකාලිකහෙසජ්ජස්ස අත්ථිතාපි ආපජ්ජති, හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපි භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි හෙසජ්ජානි අවිජ්චසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගද්දවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262) එවං සත්තාහකාලිකවසෙන වසං අනුජානිත්වා තතො නිබ්බත්තතෙලමෙව අනුඤ්ඤාතං, තස්මා “මධුඵාණිතමෙව ඵා”ති පාඨෙ අග්ගහිතෙ පාළියා අට්ඨකථාය ව විරුජ්ඣති. ථෙරෙන පන උත්තරවිහාරවාසීනං බුද්දසික්ඛාය ආගතනයෙන චුත්තං. තෙසං පන –

“සජ්ජි නවනීතං තෙලං, මධු ඵාණිතපඤ්චමං;
අවිජ්චවිජ්චසාදි ව, හොන්ති සත්තාහකාලිකා”ති. –

එවමාගතං. අම්භාකං පන විසුං සත්තාහකාලිකෙ ආගතට්ඨානං නත්ථිති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං.

ඉදානි තෙසු සජ්ජිං දස්සෙතුං “යෙසං මංසපචාරිත”න්ති චුත්තං. “සජ්ජිනාම ගොසජ්ජි වා අජිකාසජ්ජි වා මහිං සසජ්ජි වා. යෙසං මංසං කජ්ජති, තෙසං සජ්ජි, නවනීතං නාම තෙසංයෙව නවනීත”න්ති (පාරා. 623; පාවි. 260) පාළියං චුත්තත්තා නවනීතං පන ගහිතන්ති න විත්ථාරිතං, සජ්ජි පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං තද්දු පුරෙහත්තං සාමිසමිපිනිරාමිසමිපි වට්ටති. පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සත්තාහාතික්කමෙ සවෙ එකභාජනෙ ධ්වනිං, එකං නිස්සග්ගියං. සවෙ බහුසු, වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. සජ්ජි තාපෙන්තස්ස සාමංපාකො න හොති, “නවනීතං පන තාපෙන්තස්ස හි සාමංපාකො න හොති, සාමංපක්කෙන පන තෙන සද්ධිං ආමිසං න වට්ටති”ති ව “සවෙ අනුපසම්පන්නො පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන සජ්ජිං කත්වා දෙනි, පුරෙහත්තං සාමිසං වට්ටති. සවෙ සයං කරොති, සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති”ති ව සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.622) නවනීතමිහියෙව සාමංපාකතා චුත්තා, න සජ්ජිමිහි. යං පන කඨිබ්බාචිතරණියං චුත්තං “නිබ්බත්තිතසජ්ජි වා නවනීතං වා පච්ඡං වට්ටති”ති, “තං පන තද්දු පුරෙහත්තමිපි සාමිසං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති”ති (කඨිබ්බා. අට්ඨ. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ව, තත්ථ යාවකාලිකවත්ථුනා අසමිමිස්සං සුධොතං නවනීතං සන්ධාය “පච්ඡං වට්ටති”ති චුත්තං. සයංපච්ඡසත්තාහකාලිකෙන සද්ධිං යදි ආමිසං භුඤ්ජති, තං ආමිසං සයංපක්කසත්තාහකාලිකෙන මිස්සිතං අත්තනො යාවකාලිකභාවං සත්තාහකාලිකෙන ගණ්භාපෙති, තථා ව සති යාවකාලිකං

අපක්කම්පි සයංපක්කභාවං උපගච්ඡති “සාමිසං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති” ති
 වුත්තං. යථා සයංපක්කසත්තාහකාලිකවසානෙලං
 සයංහජ්ජිතසාසපාදියාවජ්චිකවත්ථුනං තෙලඤ්ච සාමිසං තදහු පුරෙහත්තම්පි න
 වට්ටති, තථා නවනීතසජ්ජිති වෙදිතබ්බං. වක්ඛති ච ආචරියො –

“යාවකාලිකආදීනි, සංසට්ඨානි සහත්තනා. ගාභාපයන්ති සබ්භාව” න්ති ච,

“තෙහෙව හික්ඛුනා පක්කං, කප්පතෙ යාවජ්චිකං;
 නිරාමිසඤ්ච සත්තාහං, සාමිසෙ සාමපාකතා” ති ච.

යා පන සමන්තපාසාදිකායං නවනීතමහි සාමංපාකතා වුත්තා, සා
 තක්කාදිසම්මස්සං අධ්‍යානනවනීතං සන්ධාය වුත්තා. තස්මා විඤ්ඤානං
 සමන්තපාසාදිකාපි කඬ්ඛාවිතරණීපි සමෙත්ති, තං නවනීතං සන්ධාය වුත්තන්ති
 ආචරියා වදන්ති. ඉදමෙව යුත්තං. යදි සජ්ජිමහි සාමංපාකතා හොති, අවස්සංයෙව
 සමන්තපාසාදිකායං වුවිවෙය්‍යා, තත්ථ පන “සජ්ජි තාව පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං,
 තදහු පුරෙහත්තං සාමිසම්පි නිරාමිසම්පි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති” ති (පාරා. අට්ඨ.
 2.622) හි වුත්තං, න පවනවිධානං. මනුස්සසජ්ජිනවනීතානං, අඤ්ඤෙසම්පි
 හත්ථිඅස්සාදීනං අකප්පියමංසසජ්ජිනවනීතානං සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටං. කිං පන
 තං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති? ආම වට්ටති. කස්මා? පටික්ඛෙපාභාවා ච
 සබ්බඅට්ඨකථාසු අනුඤ්ඤාතත්තා ච. “යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සජ්ජි,
 නවනීත” න්ති (පාරා. 623) ඉදං පන නිස්සග්ගියවත්ථුං දස්සෙතුං වුත්තං, න
 අඤ්ඤෙසං වාරණත්ථාය.

**90. ඉදානි තෙලං දස්සෙතුං “තෙලං
 නිලවසෙරණ්ඩමධුසාසපසම්භව” න්තිආදිමාහ.** එත්ථ නිලාදීහි සම්භවං නිබ්බත්තං
 තෙලන්ති සම්බන්ධො. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 1.100) පන පුරෙහත්තං තිලෙ
 පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය
 සවත්ථුකප්පටිග්ගහිතත්තා අනජ්ඣොහරණීයං. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහෙත්වා
 කතතෙලං අනජ්ඣොහරණීයං, සිසමක්ඛනාදිසු උපනෙතබ්බං.
 ඵරණ්ඩමධුකසාසපට්ඨිනි පටිග්ගහෙත්වා සවෙ තානි හජ්ජිත්වා තෙලං කරොති,
 තදහු පුරෙහත්තම්පි සාමිසං න වට්ටති, සාමංපාකතා හොති. සවෙ අහජ්ජිත්වා
 කරොති, තදහු පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව
 වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතබ්බවත්ථුනං යාවජ්චිකත්තා සවත්ථුකප්පටිග්ගහණෙ දොසො
 නත්ථිති. තෙලග්ගහණත්ථාය ඵරණ්ඩකට්ඨිආදීනි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං
 අතික්කාමයතො දුක්කටං. තථා පාළියං අනාගතානි අදස්සිතානි
 කොසම්බකකුසුම්භාදීනං තෙලානි.

ඉදානි මධුවිකතිං දස්සෙතුං “බුද්දාහමරමධුකරි-මක්ඛිකාහි කත” න්ති වුත්තං.
 තත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.623) බුද්දානි බුද්දමක්ඛිකා. හමරානි මහාහමරමක්ඛිකා.
 දණ්ඩකෙසු මධුකරා මධුකරිමක්ඛිකා නාම. එතාහි තීහි මක්ඛිකාහි කතං මධු නාමානි

අත්ථො. “මධු නාම මක්ඛිකාමධු”ති පාළියං (පාරා. 623; පාවි. 260) වුත්තත්තා අඤ්ඤෙහි තුම්බටකාදීහි කතං සත්තාහකාලිකං න භොතීති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි ඵාණිතං දස්සෙතුං “රසාදිඋච්ඡුචිකති, පක්කාපක්කා ච ඵාණිත”න්ති ආහ. පක්කා ච අපක්කා ච රසාදිඋච්ඡුචිකති ඵාණිතන්ති අත්ථො. මධුකපුප්ඵාණිතං පුරෙහත්තං සාමිසං වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. තස්ස සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටං. විඤ්චඵාණිතඤ්ච අම්බඵාණිතඤ්ච යාවකාලිකමෙව.

91. ඉදානි එතෙසු වසාතෙලස්ස ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තං විසුං උද්ධරිත්වා දස්සෙතුං “සවත්ථුපක්කා සාමං වා”තිආදිමාහ. සත්තවිධඤ්චි (පාරා. අට්ඨ. 2.623) ඔදිස්සං නාම ඛ්‍යාධොදිස්සං පුග්ගලොදිස්සං කාලොදිස්සං සමයොදිස්සං දෙසොදිස්සං වසොදිස්සං භෙසජ්ජොදිස්සන්ති.

තත්ථ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංසං ආමකලොහිත”න්ති (මහාව. 264) වුත්තං, ඉදං ඛ්‍යාධොදිස්සං නාම. එත්ථ පන කාලෙපි විකාලෙපි කප්පියාකප්පියමංසලොහිතං වට්ටති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, රොමන්ථකස්ස රොමන්ථන”න්ති (වුළුව. 273) එවං අනුඤ්ඤාතං පුග්ගලොදිස්සං නාම. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, වත්තාරි මහාවිකටානි දාතුං ගුප්ථං මුත්තං ඡාරිකං මත්තික”න්ති (මහාව. 268) එවං සප්පදට්ඨකාලෙ අප්පට්ඨගහිතකං අනුඤ්ඤාතං කාලොදිස්සං නාම. ගණභොජනාදි සමයොදිස්සං නාම. ගණඛිගණුපාහනානි දෙසොදිස්සං නාම. වසොදිස්සං නාම “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානී”ති (මහාව. 262) එවං වසානාමෙන අනුඤ්ඤාතං. තං යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං කප්පියාකප්පියවසානං තෙලං තංතදත්ථිකානං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. භෙසජ්ජොදිස්සං නාම “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච භෙසජ්ජානී”ති (මහාව. 261) එවං භෙසජ්ජනාමෙන වුත්තානි සප්පිආදීනි පඤ්ච.

යථා පන බීරදධිආදීහි පක්කතෙලං පච්ඡාහත්තං න වට්ටති, න එවමිදං. ඉදං පන තෙලං සවත්ථුකපක්කමිපි වට්ටති, තං දස්සෙතුං “සවත්ථුපක්කා සාමං වා”ති වුත්තං. වසං ඔලොකෙත්වා “සවත්ථුපක්කා”ති වුත්තං. සාමං පක්කා වානි අත්ථො. යථා සවත්ථුකප්පට්ඨගහිතත්තා සාමංපක්කත්තා දධිආදීහි පක්කතෙලං අත්තනා කතං පුරෙහත්තමිපි න වට්ටති, න එවමිදං. ඉදං පන අත්තනා සවත්ථුකපක්කමිපි පුරෙහත්තමිපි පච්ඡාහත්තමිපි වට්ටතීති අත්ථො. එත්ථ පන කාරණුපචාරෙන වසාතෙලං “වසා”ති වුත්තං.

කාලෙති පුරෙහත්තකාලෙ පරෙහි වා අත්තනා වා පක්කානි අත්ථො. පච්ඡාහත්තං පන පච්තුං න වට්ටති “කාලෙ පට්ඨගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨ”න්ති (මහාව. 262) වුත්තත්තා. තස්මා “කාලෙ”ති වුත්තං. යො පන

විකාලෙ පටිග්ගහෙත්වා විකාලෙ පවිත්වා විකාලෙ පරිස්සාවෙන්වා පරිභුඤ්ජති, සො තිණ දුක්කටානි ආපජ්ජති.

අමානුසාති එත්ථ (මහාව. 262) පන අවිජ්ජසාදිනං අනුඤ්ඤාතත්තා යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතාති වෙදිතබ්බා. මංසෙසු හි මනුස්සහත්ථිමංසාදිනි දස මංසානි පටික්ඛිත්තානි, වසා පන එකා මනුස්සවසා එව.

අනුපසම්පන්නෙන (පාරා. අට්ඨ. 2.623) කතතිබ්බට්ඨිතවසානෙලං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පටියාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. යං පනෙත්ථ සුඛුමරජසදිසං මංසං වා න්හාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා, තං අබ්බොහාරිකං. සවෙ සයං කරොති, පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙත්වා පවිත්වා පරිස්සාවෙන්වා සත්තාහං නිරාමිසමෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. නිරාමිසපරිභොගඤ්ඤි සන්ධාය ඉදං වුත්තං “කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262). අඤ්ඤාසන්නි සප්පිආදිනං. වත්ථුන්ති යාවකාලිකභූතං වත්ථුං. යාවකාලිකවත්ථුනං වත්ථුං න පවෙති සම්බන්ධො.

92. ඉදානි යාවජීවිකවිකතිං දස්සෙතුං “හලිද්දි”තිආදි වුත්තං. තත්ථායමනුත්තානපදත්ථො (මහාව. 263; පාවි. අට්ඨ. 248-249) – පඤ්චමුලාදිකඤ්චාපිති එත්ථ ද්විපඤ්චමුලෙන සද්ධිං අඤ්ඤානිපි තග්ගතිකානි මූලභෙසජ්ජානි ගහිතානිති ඤාතබ්බං.

93-5. බ්ලඬගාදිනි ඵලභෙසජ්ජානි. තත්ථ (මහාව. 263) ගොට්ඨඵලන්ති මදනඵලන්ති වදන්ති. කප්පාසාදිනං පණ්ණන්ති සම්බන්ධො. ඉමෙ පන වුත්තප්පකාරා මූලභෙසජ්ජඵලභෙසජ්ජපණ්ණභෙසජ්ජවසෙන වුත්තා සබ්බෙ කප්පියා. ඉමෙසං පුජ්ඵඵලපණ්ණමූලා සබ්බෙපි කප්පියා යාවජීවිකායෙව. යපෙත්වා උච්ඡුතිය්‍යාසං සබ්බො ව නිය්‍යාසො සරසඤ්ච උච්ඡුජං තවං යපෙත්වා සබ්බො ව තවොති සම්බන්ධො.

96. මධුනා (පාරා. අට්ඨ. 2.623) අමක්ඛිතං සුද්ධසිත්ථඤ්ච. මධුමක්ඛිතං පන සත්තාහකාලිකමෙව. යඤ්ච කිඤ්චිති ඔදනං මංසං අට්ඨිආදිනිති අත්ථො.

97. “යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි නෙව බාදනියෙ බාදනියත්ථං ඵරන්ති, න භොජනියෙ භොජනියත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 263) වුත්තත්තා “ආහාරත්ථමසාධෙත්තං, සබ්බං තං යාවජීවික”න්ති වුත්තං.

98. සබ්බස්සාති ගිලානස්සාපි අගිලානස්සපිති අත්ථො. කාලිකත්තයන්ති යාවකාලිකං වජ්ජෙත්වා අවසෙසං සති පච්චයෙ විකාලෙ කප්පතිති අත්ථො.

99. ජනයන්තුහොති ජනයන්හි උහො. කිං වුත්තං හොති?

යාවකාලිකයාමකාලිකසඬ්ඛාතා උහො කාලිකා අත්තනො කාලමතික්කමිත්වා පරිභුත්තා පාවිත්තිං ජනයන්හිති අත්ථො. කිඤ්ච භියොයා (මහාව. 274; මහාව. අට්ඨ. 274; කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) – උහොපි පනෙන අකප්පියකුටියං වුත්තා අත්තොවුත්ථං දුක්කටඤ්ච, පුනදිවසෙ පරිභුඤ්ජනො සන්නිධිං පාවිත්තියඤ්ච ජනයන්හිති අත්ථො.

100. අනාරුළුහෙති පාළියං අනාගතෙ මනුස්සසප්පිආදිමිහිති අත්ථො.

101. නිස්සට්ඨලද්ධන්ති (පාරා. 624) විනයකම්මං කත්වා පුන ලද්ධන්ති අත්ථො. විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙති සත්තාහබ්භන්තරෙ සාමණෙරස්ස “ඉදං සප්පිං තෙල”න්තිආදිනා නයෙන නාමං ගහෙන්වා “තුය්හං විකප්පෙමි”ති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස විකප්පෙමි”ති වා සම්මුඛාපි වා පරම්මුඛාපි වා විකප්පෙන්තස්ස අනාපත්තිති සම්බන්ධො. පාළියං පන “අනාපත්ති අත්තොසත්තාහෙ අධිට්ඨෙති, විස්සප්පෙති, තස්සති, විනයස්සති, ධය්හති, අවිජ්ජන්දිත්වා ගණ්හන්ති, විස්සාසං ගණ්හන්ති”ති (පාරා. 625) එත්තකමෙව වුත්තං, “විකප්පෙමි”ති ඉදං පන නත්ථි. කිඤ්චාපි නත්ථි, අථ ඛො “අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, අවිකප්පිතෙ විකප්පිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 624) ආපත්තිවාරෙ ආගතත්තා ථෙරෙන දස්සිතං. තං දස්සෙන්තෙනාපි සචෙ උපසම්පන්නස්ස විකප්පෙති, අත්තනො එව සත්තකං හොති, පටිග්ගහණම්පි න විජ්හති, තස්මා උපසම්පන්නවසෙන අදස්සෙන්වා අනුපසම්පන්නවසෙන දස්සිතං. තස්ස භි විකප්පිතෙ පටිග්ගහණම්පි විජ්හති, ආපත්තිපි න හොතිති. අධිට්ඨතොති අබ්භඤ්ජනාදිති අධිට්ඨහන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. සචෙ පන සත්තාහබ්භන්තරෙ නිරපෙක්ඛො හුත්වා අනුපසම්පන්නස්ස පරිච්චජති, පරිච්චත්තත්තා අනාපත්ති, ඉතරස්ස ච අප්පටිග්ගහිතත්තා උභින්නම්පි කායිකපරිභොගො වට්ටති. අනිස්සග්ගියත්තා පන බාහිරපරිභොගෙන වට්ටති. “තානි පටිග්ගහෙන්වා සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානී”ති (පාරා. 623) එවං නියමෙන්වා අනුඤ්ඤාතත්තා වුත්තං “අඤ්ඤස්ස දදතොපි ච අනාපත්ති”ති.

102. සබ්භාවන්ති අත්තනො සභාවං. යස්මා ගාභාපයන්ති, තස්මා එවමුදිරිත්තන්ති වුත්තන්ති අත්ථො. ඉදානි වක්ඛමානං සන්ධාය “එව”න්ති වුත්තං.

103-5. සත්තාහං යාවජීවිකන්ති (මහාව. 305; මහාව. අට්ඨ. කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) සත්තාහකාලිකඤ්ච යාවජීවිකඤ්චාති අත්ථො. කිං වුත්තං හොති? සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයං සෙසකාලිකසම්මිස්සං සම්භින්නරසං කත්වා පරිභුඤ්ජනො සන්නිධිපාවිත්ති හොතිති උදිරිත්තන්ති. තදහු පටිග්ගහිතං තදහෙවාති අත්ථො. සෙසන්ති සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයං. ඉතරන්ති යාවජීවිකං. පුරෙ පටිග්ගහිතං වා හොතු, තදහු වා පටිග්ගහිතං, යාවජීවිකං සත්තාහකාලිකෙන සත්තාහං කප්පතිති වෙදිතබ්බං. “යාවකාලිකෙන, හික්ඛවෙ,

යාමකාලිකං, සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං තද්ව පටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පති, නො විකාලෙ. යාමකාලිකෙන, හික්ඛවෙ, සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං තද්ව පටිග්ගහිතං යාමෙ කප්පති, යාමාතික්කන්තෙ න කප්පති. සත්තාහකාලිකෙන, හික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පති, සත්තාහාතික්කන්තෙ න කප්පති”ති හි භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 305) වුත්තං. එත්ථ පන “තද්ව පටිග්ගහිත”න්ති විසෙසවචනස්ස නත්ථිතාය පුරෙ පටිග්ගහිතම්පි වට්ටතීති සිද්ධන්ති. කාලිකච්චිඡයො.

කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා

106. ඉදානි “පටිග්ගාහො”ති පදං විත්ථාරෙතුං “දාතුකාමාහිභාරො වා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ දාතුකාමස්ස අහිභාරො දාතුකාමාහිභාරො. එතෙන අඤ්ඤස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිතුං ආලුලෙන්තස්ස චුඞ්චිතානි උට්ඨන්තිවා අඤ්ඤස්ස පත්තෙ සවෙ පතන්ති, පටිග්ගහණං න රුහතීති දීපිතං හොති. එරණක්ඛමන්ති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන උක්ඛිපනක්ඛමං, තතො මහන්තෙ පටිග්ගහණං න රුහති. තිධා දෙන්තෙති කායකායජ්ජපට්ඨන්ධන්තිස්සග්ගියානං වසෙන තිධා දෙන්තෙ. තස්ස හික්ඛුතො කායකායජ්ජපට්ඨන්ධන්ති ද්විධා ගාහොති අත්ථො. පඤ්චඨගො එවං පඤ්චඨගෙවං. දාතුකාමාහිභාරො එකං, හත්ථපාසො එකං, එරණක්ඛමනා එකං, දෙවමනුස්සතිරච්ඡානගතෙසු එකෙන තිධා දානමෙකං, ද්විධා ගාහො එකන්ති එවං පඤ්චඨගානි හොන්ති.

107. ඉදානි යෙන කායජ්ජපට්ඨන්ධන පටිග්ගහණං න රුහති, තං දස්සෙතුං “අසංහාරියෙ”තිආදිමාහ. බාණුකෙ (පාවි. අට්ඨ. 265) ඛන්ධිත්වා යපිතමඤ්චාදිමිති වා එලකෙ වා පාසාණෙ වා අසංහාරියෙ න රුහතීති අත්ථො. තත්ථජාතෙ පදුමිනිපණ්ණෙ වා කිංසුකපණ්ණාදිමිති වා න වට්ටති, සුඛුමෙ විඤ්චආදීනං පණ්ණෙ වා න රුහති, යඤ්ච මජ්ඣිමපුරිසො සන්ධාරෙතුං න සක්කොති, තස්මිං අසය්හහාරෙ ව පටිග්ගහො න රුහතීති අත්ථො.

108. ඉදානි පටිග්ගහණවිජහනං දස්සෙතුං “සික්ඛාමරණලිඨගෙහි”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථායං පිණ්ඩන්ථො – සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන ව මරණෙන ව ලිඨගපරිවත්තනෙන ව “න තං දානි පරිභුඤ්ජිස්සාමි”ති වා “න පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමි”ති වා එවං අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන ව වොරාදිහි වා අවිජෙදා ව අනුපසම්පන්නස්ස දානා ව ගාහො පටිග්ගාහො උපසම්මති විජහතීති. හික්ඛුනියා පන සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස අභාවා විබ්භමනෙන ව විජහතීති ගහෙතඛිබ්බං.

109-110

. ඉදානි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බං දස්සෙතුං “අප්පටිග්ගහිතං සබ්බ”න්තිආදි වුත්තං. තස්සන්ථො (කඨිබ්බ. අට්ඨ. දන්තපොනසික්ඛාපද) –

චතුකාලිකපරියාපන්නං අන්තමසො රජරෙණුමිපි අප්පටිග්ගහෙත්වා සබ්බං පරිභුඤ්ජතො පාවිත්ති. ඉදානි අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං දස්සෙතුං “සුද්ධඤ්ච නාතිබ්බල”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ සුද්ධඤ්චාති අඤ්ඤෙසං රසෙන අසම්මිස්සං. භිමොදකසමුද්දොදකාදීසු පටිග්ගහණකිව්වං නත්ථි. ලොණඤ්ච අස්සු ව ලොණස්සු. එත්ථ ලොණං නාම සරීරෙ උට්ඨිතං. එතානි පන සබ්බානි අවිච්ඡින්නානෙව කප්පන්ති, නෙතරානි.

111. ඉදානි අනඬගලග්ගානිපි දස්සෙතුං “ගුට්මත්තිකමුත්තානි”න්තිආදිමාහ. තථාවිධෙති තථාවිධෙ කාලෙ, සප්පදට්ඨකාලෙති අත්ථො. අඤ්ඤෙසං පන අප්පටිග්ගහිතං අනඬගලග්ගං න වට්ටති. කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං කරොන්තො පටිග්ගහණාති, ස්වෙව පටිග්ගහො කතො, න පුන පටිග්ගහෙතබ්බො”ති (මහාව. 268) වුත්තත්තා.

112. දුරුපච්ඡිණ්ණෙති දුප්පරාමට්ඨෙ ඵලිකරුක්ඛවල්ලිආදිං වාලෙන්තස්ස වා ආමිසහරිතභාජනං අප්පටිග්ගහිතං පරාමසන්නස්ස වා දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං හොතිති අත්ථො. රජාකිණ්ණෙති භික්ඛාය වරන්තස්ස පත්තෙ පතිතරජං අප්පටිග්ගහෙත්වා පුන භික්ඛං ගණ්හතො විනයදුක්කටං හොතිති අත්ථො. අපුග්ගහප්පටිග්ගහෙති අථ උග්ගහප්පටිග්ගහෙ, අත්තනා ඵව උග්ගහෙත්වා ගහිතෙති අත්ථො. අකප්පියකුටියං අන්තොවුත්ථෙ ව යත්ථ කත්ථවි භික්ඛුනා සයංපක්කෙ ව අත්තනා වා පරෙත වා අකප්පියකුටියං අන්තොපක්කෙ වාති සබ්බත්ථ දුක්කටන්ති අධිප්පායො. පටිග්ගාහවිනිච්ඡයො.

පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා

113. ඉදානි මංසෙසු පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙතුං “මංසෙසු ව අකප්පිය”න්ති උද්ධටං. අකප්පියමංසමිහි දස්සිතෙ කප්පියමංසං දස්සිතමෙව හොති පාරිසෙසනායෙන. උරගස්ස වාති එත්ථ සබ්බොපි උරගො න කප්පති.

114. එත්තාවතා ජාතිවසෙන දසවිධමිපි අකප්පියමංසං දස්සෙත්වා ඉදානි කප්පියමංසෙසුපි අකප්පියවිධිං දස්සෙතුං “උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, යඤ්ච අප්පට්ඨෙක්ඛිත”න්ති වුත්තං. තත්ථ පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යස්ස කස්සවි යං කිඤ්චි උද්දිස්ස කතං උද්දිස්සකතං නාම, තං පන ජාතිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං සබ්බෙසම්මිපි න වට්ටති, අජානන්තානං අනාපත්ති. මච්ඡෙසුපි එසෙව නයො. අප්පට්ඨෙක්ඛිතන්ති අනුපපරික්ඛිතං, අනාපුච්ඡිතන්ති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ අප්පට්ඨෙක්ඛිත්වා මංසං පරිභුඤ්ජිතබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙයා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 281) වුත්තං. මච්ඡෙසු පන ආපුච්ඡනකිව්වං නත්ථි අකප්පියමච්ඡානං නත්ථිතායාති වදන්ති. ඉදානි එතෙසු ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “පුල්ලව්වය”න්තිආදිමාහ. තං සබ්බං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) උත්තානමෙව.

115. ඉදානි න කෙවලං ඉමෙසං මනුස්සාදීනං මංසමෙව අකප්පියං, අට්ඨිආදීනිපි අකප්පියානීති දස්සෙතුං “අට්ඨිපි”තිආදි වුත්තං. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ 281) ලොමම්පෙසන්ති ලොමම්පි එසං අකප්පියමංසවත්ථුනන්ති අත්ථො. සවිත්තකං වානි එතෙසු පන උද්දිස්සකතමෙව සවිත්තකං, සෙසා අවිත්තකාති. අකප්පියමංසවිනිච්ඡයො.

අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා

116-7. ඉදානි අව්වොළාරිකානං වසෙන දස්සෙතුං “අරුපිය”න්තිආදි ආරද්ධං. අඤ්ඤාපි යුත්ති පරියෙසිතබ්බා. තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො (පාරා. 591; පාරා. අට්ඨ. 2.589; කඬ්ඛා. අට්ඨ. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා) – යො රුපියෙන අරුපියඤ්ච පරිචත්තෙය්‍ය, යො ච ඉතරෙන ච අරුපියෙන රුපියං පරිචත්තෙය්‍ය, තස්ස නිස්සග්ගියං භොතීති.

ඉදානි රුපියඤ්ච අරුපියඤ්ච දස්සෙතුං “ඉධ රුපිය”න්තිආදි ආරද්ධං. එත්ථ (පාරා. 589; කඬ්ඛා. අට්ඨ. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා) සජ්ඣු සිඬ්ඨිති සජ්ඣුති රජතං. සිඬ්ඨිති සුවණ්ණං. තම්බලොභාදීහි වා දාරුහි වා පණ්ණෙහි වා ලාබ්‍ය වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා වා අසමුට්ඨාපෙත්වා වා කතං වම්මනීජමයම්පියං යං දෙසෙ වොහාරං ගච්ඡති, ඉදං වොහාරූපගමාසකං නාම. ඉදම්ධ රුපියන්ති අධිජ්ජෙතං. වත්ථාදි ච මුත්තාදි ච වත්ථමුත්තාදි. ඉතරන්ති අරුපියං කප්පියවත්ථුඤ්ච දුක්ඛට්ඨත්ථුඤ්ච. කිං වුත්තං භොතී? වත්ථං සුත්තං එවෙලා පටකො කප්පාසො අනෙකප්පකාරං අපරණ්ණං සජ්ජි නවනීතං තෙලං මධු එවණ්ණාදිභෙසජ්ජඤ්චාති ඉදං කප්පියවත්ථු නාම. මුත්තා මණි වෙචරියො සඬ්ඛොසිලා පවාළං ලොහිතඬ්ඨිගො මසාරගල්ලං සත්ත ධඤ්ඤානි දාසි දාසො ඛෙත්තං වත්ථු පුජ්චාරාමඵලාරාමාදයොති ඉදං දුක්ඛට්ඨත්ථු නාම, තද්දුහයං අරුපියං නාමාති වුත්තං භොතී.

118. එත්තාවතා රුපියසංවොහාරං දස්සෙත්වා ඉදානි කයවික්කයං දස්සෙතුං “ඉමං ගහෙත්වා”තිආදිමාහ. තත්ථ ඉමන්ති තණ්ඩුලාදිකං කප්පියහණ්ඩං ගහෙත්වා වා ඔදනාදිං භුත්වා වා “ඉමං වත්ථාදිකං කප්පියහණ්ඩං දෙහී, ඉමං රජනපවනාදිකං කර, රජනකට්ඨාදිමා නය, ඉමං වා තව දෙමී, ත්වං පන ඉමඤ්ච ඉමඤ්ච ආහර, කර, දෙහී”ති එවං කයවික්කයෙ සමාපන්නෙ නිස්සග්ගීති සම්බන්ධො.

119. ඉදානි පරිණාමවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “අත්තනො”තිආදි ආරද්ධං. තත්තායං පිණ්ඩත්ථො (පාරා. 659; පාරා. අට්ඨ. 2.658; කඬ්ඛා. අට්ඨ. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා) – සඬ්ඝස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා නතං පරිණතං ලාභං ලහිතබ්බං චීවරාදිපච්චයං අත්තනො වා අඤ්ඤස්ස වා පරිණාමෙය්‍ය, නිස්සග්ගියආදීනි භොන්තීති. කථං? යො පන මාතුසන්තකම්පි සඬ්ඝස්ස පරිණතං අත්තනො පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං. අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස පරිණාමෙති,

සුද්ධිකපාවිත්තිය. අඤ්ඤාස්ස සංඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති, දුක්ඛං.
 යො පන අඤ්ඤාපුග්ගලස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණතං අත්තනො වා
 අඤ්ඤාපුග්ගලස්ස වා සංඝස්ස වා අඤ්ඤාචෙතියස්ස වා පරිණාමෙති, තස්සාපි
 දුක්ඛංමෙවාති.

120. යො පන නිස්සංගිං නිස්සජ්ජිතබ්බං අනිස්සජ්ජිත්වා විනයකම්මං අකත්වා
 පරිභුඤ්ජෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං. යො වා පරෙන විනයකම්මත්ථාය නිස්සට්ඨං
 සකසඤ්ඤාය න දදෙය්‍යා, තස්සාපි දුක්ඛං. අඤ්ඤාපෙතරන්ති එත්ථ අඤ්ඤාති
 ථෙය්‍යාසඤ්ඤාය සථෙ න දදෙය්‍යා, ඉතරං තස්ස අග්ගවසෙන පාරාජිකඤ්ච
 පුල්ලවචයඤ්ච දුක්ඛංඤ්ච හොතීති අත්ථො. නිස්සංගියවිනිච්ඡයො.

නිස්සංගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

121. ඉදානි පාවිත්තියානි දස්සෙතුං “පාවිත්ති”ති මානිකාපදං උද්ධරිත්වා
 “මුසාවාදොමසාවාදෙ, පෙසුඤ්ඤාහරණෙ”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ මුසාවාදෙ ච
 ඔමසවාදෙ ච පෙසුඤ්ඤාහරණෙ ච පාවිත්ති වුත්තානි සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි.
 එත්ථ පන “අදිට්ඨං, අසුතං, අමුතං, අවිඤ්ඤාතං, දිට්ඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤාත”න්ති
 (පාවි. 3; පාවි. අට්ඨ. 3) පුබ්බෙපි “මුසා භණ්ණිකාමි”ති වෙනත්වා වචනක්ඛණෙව
 “මුසා භණ්ණාමි”ති ජානිත්වා ජානන්තස්සෙව මුසාභණ්ණෙන පාවිත්ති නාම ආපත්ති
 හොතීති අත්ථො. යස්ස භණ්ණි, සො තං න සුණාති, ආපත්ති න හොති (කඬ්ඛා.
 අට්ඨ. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා).

“ඔමසවාදො නාම දසහි ආකාරෙහි ඔමසති ජාතියාපි නාමෙනපි ගොත්තෙනපි
 කම්මෙනපි සිජ්ජෙනපි ආබාධෙනපි ලිඬිගෙනපි කිලෙසෙනපි ආපත්තියාපි
 අක්කොසෙනපි”ති (පාවි. 15) එවං වුත්තෙහි දසහි ආකාරෙහි උපසම්පන්නං යො
 බුංසෙති වම්හෙති, අයං ඔමසති නාම, තස්ස පාවිත්තීති අත්ථො. පරම්මුඛා
 භණ්ණන්තස්ස දුක්ඛං, තථා පාළියං අනාගතෙහි “වොරො”ති වා
 “ගණ්ඨිහෙදකො”ති වා ආදීහි භණ්ණන්තස්ස. “සන්ති ඉධෙකච්චෙ ඛත්තියා
 බ්‍රාහ්මණා චණ්ඩාලා”ති ආදීනා පරියායෙන භණ්ණන්තස්ස ච අනුපසම්පන්නං
 භණ්ණන්තස්ස ච සම්බන්ධපි දුක්ඛංමෙව.

පියකම්‍යතාය වා හෙදාධිප්පායෙන වා උපසම්පන්නං ජාතිආදීහි ඔමසන්තස්ස
 උපසම්පන්නස්ස වචනං සුත්වා තස්ස උපසංහරණං පෙසුඤ්ඤාහරණං නාම. එත්ථාපි
 පරියායවචනෙන ච අනුපසම්පන්නස්ස උපසංහරණෙන ච දුක්ඛංමෙව.

පදසොධම්මොති එත්ථ “ධම්මො නාම බුද්ධභාසිතො සාවකභාසිතො
 ඉසිභාසිතො දෙවතාභාසිතො අත්ථුපසංහිතො ධම්මුපසංහිතො”ති (පාවි. 46) එවං
 වුත්තං සම්මිතිත්තයමාරුල්ලං තිපිටකධම්මං.

පදඅනුපදඅන්වක්ඛරඅනුබ්‍යාස්ථනවසෙන භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච ය්‍යෙත්වා අනුපසම්පන්නං එකතො වාවෙන්තස්ස පාවිත්ති හොතිති අත්ථො.

සාගාරෙති යං පන සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඨ්ඨහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තත්තා සබ්බපරිච්ඡින්නඤ්ච යෙන කෙනචි විතානාදිනා අන්තමසො වත්ථෙතපි ඡන්නත්තා සබ්බවිඡන්නඤ්ච සෙනාසනං, තථාරූපෙ සෙනාසනෙ එකුපචාරට්ඨානෙ අනුපසම්පන්නෙන සහ වසන්තස්ස චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය නිපජ්ජනගණනය ව අනුපසම්පන්නගණනය ව දෙවසිකං පාවිත්ති හොතිති අත්ථො.

උප්ඤ්ඤාපනකඛියානෙනි එත්ථ යො උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මතං සෙනාසනපඤ්ඤාපකං වා හත්තුද්දෙසකං වා යාගුභාජකං වා ඵලභාජකං වා ඛජ්ජභාජකං වා අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකං වා මඬ්ඤකත්තුකාමො ඡන්දෙන “ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති, හත්තානි ච උද්දිසති” ති වා වදන්තො අඤ්ඤං උපසම්පන්නං උප්ඤ්ඤාපෙති තෙන අවජානාපෙති, යො පන තථෙව වදන්තො උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ තස්ස අයසං පකාසෙන්තො ඛියති, තස්මිං උප්ඤ්ඤාපනකෙ ව ඛියනකෙ ව පාවිත්තිද්වයන්ති වෙදිතබ්බං.

122. තලසත්තිඅනාදර-කුක්කුච්චුප්පාදනෙසු වාති එත්ථ යො භික්ඛු උපසම්පන්නස්ස පහරණාකාරං දස්සෙන්තො කායං වා කායජ්ජට්ඨද්ධං වා උච්චාරෙති, තස්ස පාවිත්තියං. සචෙ විරද්ධො පහාරං දෙති, අප්පහරිතුකාමතාය දුක්ඛං, තථා අනුපසම්පන්නෙසුපි දුක්ඛංමෙව.

උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො තං අසික්ඛිතුකාමතාය වා තස්ස වචනං අසොතුකාමතාය වා යො අනාදරියං කරොති, තස්ස අනාදරකරණෙ පාවිත්තියන්ති අත්ථො. අපඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානස්ස ව අනුපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුච්චමානස්ස දුක්ඛං.

උපසම්පන්නස්ස “ඌනවිසතිවස්සො මඤ්ඤෙ ත්වං උපසම්පන්නො, විකාලෙ මඤ්ඤෙ තයා භුත්ත” න්තිආදිනා නයෙන සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උප්පාදෙන්තස්ස පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නස්ස උප්පාදනෙ දුක්ඛං.

ගාමජ්ජවෙසනාපුච්ඡාති එත්ථ පන මජ්ඣන්තිකාතික්කමනතො පට්ඨාය යාව අරුණුග්ගමනා විකාලො නාම, එත්ථන්තරෙ සචෙ සම්බහුලා කෙනචි කම්මෙන ගාමං පවිසන්ති, “විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමා” ති සබ්බෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආපුච්ඡිතබ්බං. සචෙ අනාපුච්ඡා පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං අතික්කමන්ති, පඨමපාදෙ දුක්ඛං, දුතියපාදුද්ධාරෙ පාවිත්තියං. ආපදාසු අනාපත්ති.

හොජනෙ ව පරම්පරාති පරම්පරහොජනෙ ව පාවිත්තියන්ති අත්ථො. එත්ථ පන පඤ්චසු හොජනෙසු අඤ්ඤතරං නාමං ගහෙන්වා “ඔදනෙන වා සත්තුනා වා

කුම්මාසෙන වා මංසෙන වා මච්ඡෙන වා නිමන්තෙමි'' තිආදිනා නයෙන, යෙන කෙනවි වෙවචනෙන වා අකප්පියනිමන්තනාය නිමන්තිතස්ස යෙන යෙන පඨමං නිමන්තිතො, තස්ස තස්ස භොජනං යපෙත්වා උප්පට්ඨාටියා, අවිකප්පෙත්වා වා පඨමනිමන්තනං පරස්ස පරස්ස කුලස්ස පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං පරිභුඤ්ජන්තස්ස පරම්පරභොජනෙ පාවිත්ති භොති.

ගිලානච්චරදානච්චරකාලසමයෙසු අනාපත්ති, තථා පඤ්ච භොජනානි යපෙත්වා සබ්බත්ථ.

123. අනුද්ධරිත්වා ගමනෙ සෙය්‍යන්ති එත්ථ දසවිධා සෙය්‍යා හිසි විමිලිකා උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා වම්මබණ්ඩො නිසීදනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරොති. එතෙසු යං කිඤ්චි සඬිසිකෙ විහාරෙ ගුත්තසෙනාසනෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන ගහිතං අත්තනා වා සන්ථරිත්වා, අනුපසම්පන්නෙන වා සන්ථරාපෙත්වා තං දිවසං ගමිකවසෙන පක්කමන්තො නෙව සයං උද්ධරෙය්‍ය න අඤ්ඤං උද්ධරාපෙය්‍ය, යථා උපවිකාදීහි න බජ්ජෙය්‍ය, එවං න යපෙය්‍ය, අඤ්ඤෙන වා න උද්ධරාපෙය්‍ය, පතිරූපං හික්ඛුං වා සාමණෙරං වා ආරාමිකමෙව වා අනාපුච්ඡා වා ගච්ඡෙය්‍ය, තස්ස පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපාතෙ අතික්කමන්තස්ස පාවිත්තියං. මණ්ඩපරුක්ඛමුලාදිඅගුත්තසෙනාසනෙ සන්ථරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං, තථා මඤ්චපීඨහිසිකොච්ඡකෙසු, ගුත්තසෙනාසනෙපි දුක්කටමෙව.

සෙනාසනානි වාති එත්ථ අනුද්ධරිත්වා ගමනෙති සම්බන්ධො. එත්ථ පන මඤ්චො පීඨං හිසි කොච්ඡකන්ති චතුබ්බිධමිපි සෙනාසනං වස්සානභෙමන්තානං අට්ඨසු මාසෙසු අජ්ඣෙකාකාසෙ වා ඔවස්සකමණ්ඩපෙ වා රුක්ඛමූලෙ වා සයං සන්ථරිත්වා වා අනුපසම්පන්නෙ සන්ථරාපෙත්වා වා තං අනුද්ධරිත්වා වා අනුද්ධරාපෙත්වා වා තස්ස සෙනාසනස්ස ද්විත්තං ලෙඩ්ඛුපාතානං අතික්කමනෙ පාවිත්තියං. සම්මුඤ්ජනීයාදි සෙසපරික්ඛාරෙසු දුක්කටං.

ඉත්ථියාද්ධානගමනෙති එත්ථ මාතුගාමෙන “ගච්ඡාම හගිති, ගච්ඡාම අය්‍යා” ති එවං සංවිදහිත්වා “අජ්ජ වා ස්වෙ වා පරසුචෙ වා” ති නියමිතකාලං විසඬිකෙන අකත්වා ද්වාරවිසඬිකෙන මග්ගවිසඬිකෙන කත්වාපි ගච්ඡතො ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ පාවිත්තියං. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති.

එකෙකාය නිසීදනෙති එත්ථ එකො එකාය ඉත්ථියා නිසීදනෙති අත්ථො.

124. හිංසාපනෙති එත්ථ උපසම්පන්නො උපසම්පන්නං හිංසාපෙතුකාමො චොරකන්තාරවාළකන්තාරාදීහි ආචික්ඛති, හයානකං වා රූපසද්දාදිං දස්සෙති, සො භායතු වා මා වා, තස්ස පයොගෙ පයොගෙ පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නෙ දුක්කටං.

ආකොටනෙති පහාරදානෙ. උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස අනත්තමනො හුත්වා සචෙ උප්පලපත්තෙනපි පහාරං දෙති, පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නස්ස

ගහටියස්ස වා පබ්බතස්ස වා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා අන්තමසො
තිරච්ඡානගතස්සාපි පහාරං දෙනි, දුක්කටමෙව.

අනාවාරං ආවරිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආපත්තියා වා වත්ථුනා වා
අනුයුඤ්ජියමානො තං අකටේතුකාමො “කො ආපන්නො, කිං ආපන්නො, කිස්මිං
ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤෙහි වචනෙහි තං වචනං පටිච්ඡාදෙන්තො සො
අඤ්ඤං වදන්ති, අයං අඤ්ඤවාදකො, තස්මිං අඤ්ඤවාදකෙ ව කඤ්චි වීතික්කමං දිස්වා
“ආවුසො, ඉදං නාම තයා කත” න්ති වුත්තෙ තං න කටේතුකාමො තුණ්හිභූතොව
සඬ්ඝං විහෙසතීති සඬ්ඝවිහෙසකො, තස්මිං විහෙසකෙ ව පාවිත්ති හොතීති අත්ථො.
ඉධ පන ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන අඤ්ඤවාදකෙ ව විහෙසකෙ ව ආරොපිතෙ පුන
අඤ්ඤං භණන්තස්ස, විහෙසන්තස්ස පාවිත්ති. අනාරොපිතෙ දුක්කටන්ති
වෙදිතබ්බං.

දුට්ඨුල්ලපකාසජාදෙති එත්ථ කිඤ්චාපි “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති වත්තාරි ව
පාරාජිකාති තෙරස ව සඬ්ඝාදිසෙසා” ති (පාවි. 399) වුත්තා, තථාපි ඉධ
සඬ්ඝාදිසෙසාව අධිජ්ජෙතා. තස්මා සඬ්ඝසම්මුතිං විනා භික්ඛුස්ස දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං
“අයං අසුචිං මොවෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන වත්ථුනා
සද්ධිං ආපත්තිං සටෙත්වා භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච යපෙත්වා යස්ස කස්සචි
අනුපසම්පන්නස්ස ආරොචෙත්තස්ස පාවිත්තියං. ථුල්ලච්චයාදිඅදුට්ඨුල්ලාරොචනෙ
දුක්කටං. දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසොව අධිජ්ජෙතො. යො පන භික්ඛු
භික්ඛුස්ස දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං සයං වා ජානිත්වා අඤ්ඤෙසං වා සුත්වා “ඉමං
ජානිත්වා වොදෙස්සන්ති සාරෙස්සන්ති මඬ්ඤං කරිස්සන්ති, නාරොචිස්සාමි” ති ධුරං
නික්ඛිපති, තස්ස පාවිත්තියං. ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා ආරොචිතෙපි න රක්ඛති එව.

භාසොදකෙති අඬ්ගුලිපතොදකෙන භාසො ව උදකෙ භාසො වාති එවමත්ථො
වෙදිතබ්බො. උපසම්පන්නො උපසම්පන්නං භසාධිජ්ජායො කායෙන කායං
ආමසති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, කො පන වාදො උපකච්ඡකාදීසු සට්ඨන්තො.
අනුපසම්පන්නෙ දුක්කටං, තථා භික්ඛුස්ස කායජ්ජට්ඨාමසනෙ ව නිස්සග්ගියෙන
කායජ්ජට්ඨාමසනෙ ව. එත්ථ භික්ඛුනිපි අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ ඨිතා. උදකෙ
භසනධම්මො නාම උපරිගොජ්ජකෙ උදකෙ කිළාධිජ්ජායස්ස
නිම්මුජ්ජනඋම්මුජ්ජනජ්ජලවනාදිකං. ඉධ භාසො නාම කිළා වුච්චති.

නිව්ජුහනෙ විහාරාති සඬ්ඝිකා විහාරා නික්කඬ්චනෙති අත්ථො. එත්ථ පන යො
කුද්ධො හුත්වා උපසම්පන්නං භත්ථාදීසු ගහෙත්වා වා “නික්ඛමා” ති වත්වා වා
යත්තකාති ද්වාරාති එකෙන පයොගෙන අතික්කාමෙති, තත්ථ ද්වාරගණනය
ආපත්තිං අග්ගහෙත්වා පයොගස්ස එකත්තා එකා එව ගහෙතබ්බා. සචෙ
නානාපයොගෙහි අතික්කාමෙති, තත්ථ ද්වාරගණනය ගහෙතබ්බං. තස්ස
පරික්ඛාරනික්කඬ්චනෙ දුක්කටං, තථා අනුපසම්පන්නෙ, තස්ස
පරික්ඛාරනික්කඬ්චනෙ ව. අලජ්ජිආදීසු පන අනාපත්ති.

අනුපබ්ජ සයනෙති සඬ්ඝිකෙ විහාරෙ “වුඩ්ඨො” ති වා “ගිලානො” ති වා “සඬ්ඝෙන දින්නො” ති වා ජානිත්වා මඤ්චස්ස වා පීඨස්ස වා පටිසන්තස්ස වා නික්ඛමන්තස්ස වා උපවාසෙ සයාං සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා “යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, සො පක්කම්ස්සති” ති අධිප්පායෙන අභිනිසිදන්තස්ස ව අභිනිපජ්ජන්තස්ස ව පයොගගණනාය පාවිත්තියං වෙදිතබ්බං. පාවිත්තියවිනිච්ඡයො.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

125. භූතානං ජාතානං නිබ්බත්තානං ගාමො භූතගාමො (පාවි. 91; පාවි. අට්ඨ. 91; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා). සමාරම්භොති ඡෙදනථාලනපවනාදි, තස්මිං භූතගාමසමාරම්භෙ භූතගාමසමාරම්භහෙතු පාවිත්ති හොතිති අත්ථො. කතකප්පියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා) පන සමණකප්පියං භවෙති සම්බන්ධො. සමණානං කප්පියං සමණකප්පියං. ඉදානි යෙන කතං කප්පියං සමණකප්පියං හොති, තං දස්සෙතුං “නබ්බෙන වා” තිආදිමාහ. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං, අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නබ්බපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ඨිජඤ්ඤෙව පඤ්චම” ති (වුළුව. 250) හි වුත්තං.

126. ඉදානි තං භූතගාමං දස්සෙතුං “සමුලා” තිආදිමාහ. තත්ථ (පාවි. 91; පාවි. අට්ඨ. 91) සංඉති සො භූතගාමො නාමාති අත්ථො, මූලබ්ජාදිහි පඤ්චභි බීජෙහි පභාවිතො හොතිති වුත්තං හොති. තත්ථ මූලබ්ජං නාම හලිද්දිසිඬ්ගිවෙරාදි. බන්ධබ්ජං නාම අස්සත්ථො නිග්‍රොධොති ඵවමාදි. අග්ගබ්ජං නාම අජ්ජුකථිණ්ණිකාදි. ඵඵබ්ජං නාම උච්ඡුචෙඵනලාදි. “බීජබ්ජං නාම පුබ්බණ්ණං අපරණ්ණං, යාති වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි බීජෙ ජායන්ති බීජෙ සඤ්ජායන්ති, ඵතං බීජබ්ජං නාමා” ති වුත්තං. ඉදානි “බීජගාමභූතගාමසමාරම්භා පටිවිරතො හොති” ති (දි. නි. 1.10, 195; ම. නි. 1.293, 411; 2.11; අ. නි. 10.99; පු. ප. 179) වුත්තත්තා ධම්මානුලොමෙන ආගතං බීජගාමසමාරම්භං දස්සෙතුං “ආරම්භෙ දුක්කට්ඨ” තිආදිමාහ. තස්මා ඵතං පඨමං “කප්පියං කරොහි” ති භූතගාමපරිමොචනං කාරෙත්වා බීජගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙතබ්බං.

127. නිබ්බට්ඨිජං (පාවි. අට්ඨ. 92; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා) නාම අම්බපනසාදි. නොබ්ජං නාම තරුණම්බඵලාදි, ඵතං පන සබ්බං අකප්පියම්පි වට්ටතීති අත්ථො. කටාහබද්ධබ්ජානි කපිත්ථඵලාදිනි. බහිද්ධා වාපි කාරයෙති කපාලෙපි කාතුං වට්ටති, සවෙ ඵකාබද්ධානීති අත්ථො. කටාහමුත්තං පන භින්දිත්වා කාරෙතබ්බං.

128. භාජනෙ වා භූමියං වා එකාබද්ධෙසු බීජෙසු එකස්මිං බීජෙ කප්පියෙ කතෙ සබ්බෙස්වෙව කතං භවෙති අත්ථො. යථා ච බීජෙ, එවං රුක්ඛසහස්සං වා උච්ඡ්‍රසහස්සං වා ඡීන්දිත්වා එකාබද්ධෙ කතෙපි විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.

129. කප්පියං කත්වා නික්ඛිත්තෙ බීජගාමෙ පුන මූලපණ්ණානි සවෙ ජායරුං, පුන කප්පියං කාරෙය්‍යාති අත්ථො. තදාති මූලෙ ච අඬ්ඤාතෙ ච ජාතෙති අත්ථො.

130. උදකසම්භවොති උදකජාතො. වෙනියාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගෙහප්පමුඛපාකාරවෙදිකාදීසු නිබ්බත්තා ගහිතා. නිබ්බත්තද්වත්තිපත්තකො භූතගාමොව, අනිබ්බත්තකො අග්ගබීජෙ සඬ්ගහං ගච්ඡති. බීජමිපි යාව මූලං වා පණ්ණං වා න නික්ඛමති, තාව බීජගාමොව, මූලෙ ච නික්ඛන්තෙ පණ්ණො ච හරිතෙ ජාතෙ භූතගාමොව භොතීති අත්ථො.

131. මකුළුන්ති අචුල්ලං. අභිජත්තකං නාම රුක්ඛෙ ජාතං අභිජත්තකං.

132. අල්ලරුක්ඛෙ ගණ්හතොති සම්බන්ධො. තත්ථාති අල්ලරුක්ඛෙ ඡීන්දතො වාපිති සම්බන්ධො.

134. “ඉමං රුක්ඛං, ඉමං ලතං, ඉමං කන්දං ඡීන්ද, භින්දා” තිආදිනා නයෙන නියමෙත්වා භාසිතුං න වට්ටති. “ඉදං, එත” ත්ති අවත්වා කෙවලං “රුක්ඛං ඡීන්දා” තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 92; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමභික්ඛාපදවණ්ණනා) නයෙන වත්තුං වට්ටති. සමණකප්පවිනිවිජයො.

සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා

136. ඉදාති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වතස්සො කප්පියභූමියො උස්සාවනන්තිකං ගොනිසාදිකං ගහපතිං සම්මුති” ත්ති (මහාව. 295) එවං චුත්තා වතස්සො කප්පියභූමියො දස්සෙතුං “සම්මුතුස්සාවනන්තා වා” තිආදිමාහ. යාසුති කප්පියභූමිසු (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා).

137. ඉදාති යත්ථ කප්පියකුටි ඉච්ඡිතබ්බා, තං දස්සෙතුං “වාසත්ථායා” තිආදිමාහ. වාසත්ථායාති ඉමිනා කොට්ඨාගාරහත්තසාලාවෙනියසරසම්මුඤ්ජනීමාළකාදි යං යං අඤ්ඤමිපි වාසත්ථාය කරියති, තත්ථ තත්ථ කප්පියකුටිකරණකිව්චං නත්ථිති දීපිතං භොති. භොජනසාලා පන සෙනාසනමෙව, තස්මා තත්ථ කාතබ්බා එවාති වදන්ති. සඬ්ඝිකෙවෙකසන්තකෙති එත්ථ එකසන්තකො උපසම්පන්නසන්තකොව වෙදිතබ්බො.

138. ඉදානි කත්තබ්බාකාරං දස්සෙතුං “ගෙහෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝස්ස වා එකස්ස වා ගෙහෙ විහාරෙ කරියමානෙ එවං ඊරයං “කප්පියකුට්ටිං කරොම, කප්පියකුට්ටිං කරොමා”ති වා “කප්පියකුට්ටි කප්පියකුට්ටි”ති වා වදන්තො පයම්චිට්ඨකත්ථම්භාදිං යපෙය්‍යා, එවං කතා උස්සාවනන්තිකා නාම, එවං උදාහරිතවචනන්තිකානි අත්ථො.

139. යෙහුය්‍යාන වා අපරික්ඛිත්තො, සකලොපි වා අපරික්ඛිත්තො ආරාමො “ගොනිසාදි”ති වුව්වතීති සම්බන්ධො. එත්ථ පන සෙනාසනෙසු පරික්ඛිත්තෙසුපි ආරාමෙ අපරික්ඛිත්තෙ කප්පියකුට්ටිකරණකිව්වං නත්ථි. සම්මුතිං කරොන්තෙහි කතං පරියොසිතං “ඉමං විහාරං අඬ්ඬයොගං පාසාදං හම්මියං ගුහං තිණකුට්ටිකං මණ්ඩප”න්ති තෙසං නාමං ගෙහෙත්වා තස්සා කුටියා හත්ථපාසෙ වා යත්වා, තස්සා අන්තො වා පවිසිත්වා චුත්තනයෙනෙව ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්තිතබ්බං.

140. “භික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි”ති වචනතො සෙසසහධම්මිකෙහිපි දෙවමනුස්සෙහිපි අඤ්ඤෙහි කප්පියකුට්ටියා අත්ථාය දින්නො වා තෙසං සන්තකො වා ගෙහො “ගහපතී”ති මතො ඤාතොති අත්ථො, සඬ්ඝසන්තකඤ්ච භික්ඛුසන්තකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බෙසං ගෙහො ගහපතීති අධිප්පායො.

141. සප්පිආදිහි මිස්සිතන්ති සප්පිආදිහි පඤ්චහි ව හලිද්දිසිඬ්ඨිවෙරාදියාවජීවිකෙන වාති අත්ථො. වජෙය්‍යා අන්තොචුත්ථත්තන්ති එත්ථ යාවකාලිකයාමකාලිකසඬ්ඛාතං පුරිමකාලිකද්වයං සඬ්ඝිකං වා භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා සන්තකං සයං කප්පියකුට්ටියා චුත්ථම්පි ඉතරෙහි අකප්පියකුට්ටියා චුත්ථෙහි මිස්සිතං අන්තොචුත්ථභාවං ආගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

142. තෙහෙවාති අකප්පියකුට්ටියං චුත්ථසප්පිතෙලාදිහි. සාමපාකතන්ති සාමංපක්කභාවං ගච්ඡතීති අත්ථො.

143-4. ඉමා පන කප්පියකුට්ටියො යදා ජහිතවත්ථුකා භොන්ති, තං දස්සෙතුං “උස්සාවනන්තිකා”තිආදිමාහ. සවෙ ථම්මෙහ වා භික්තිපාදෙ වා පරිවත්තෙන්ති, යො යො යීතො, තත්ථ තත්ථ පතිට්ඨාති, එතෙනුපායෙන සබ්බෙසු පරිවත්තෙසුපි න විජහිතවත්ථුකාව භොතීති අත්ථො. පරික්ඛිත්තෙ ගොනිසාදි විජහිතවත්ථුකා. සෙසා ඡදනවිබ්භමාති ඡදනවිනාසා ජහිතවත්ථුකා භොන්තිති අධිප්පායො. භූමිවිනිවිජයො.

භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

145. උපජ්ඣාචරියෙති එත්ථ (මහාව. 64, 67, 74, 78-79; චූළව. 375, 377; 379-382; මහාව. අට්ඨ. 64, 67, 75, 76, 77) ආචරියො නාම නිස්සයාචරියො පබ්බජ්ජාචරියො උපසම්පදාචරියො ධම්මාචරියොති චතුබ්බිධො. එතෙසු හි නිස්සයන්තෙවාසිකෙන යාව ආචරියං නිස්සයා වසති, තාව සබ්බමාචරියවත්තං

කාතබ්බං. පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙහි පන නිස්සයමුත්තකෙහිපි ආදිතො පටියාය යාව චීවරරජනං, තාව චත්තං කාතබ්බං. අනාපුච්ඡිත්වා පත්තදානාදිමිහි පන එතෙසං අනාපත්ති. එතෙසු ච පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකො ච උපසම්පදන්තෙවාසිකො ච ආචරියස්ස යාවජීවං භාරො, නිස්සයන්තෙවාසිකො ච ධම්මන්තෙවාසිකො ච යාව සමීපෙ වසති, තාවදෙව. සුට්ඨු පියසීලො සුපෙසලො, සික්ඛාකාමොති අත්ථො. දන්තකට්ඨං දෙන්තෙන එකංසං උත්තරාසඬිගං කරිත්වා මහන්තං මජ්ඣමං බුද්දකන්ති තිණි දන්තකට්ඨානි උපනෙතබ්බානි. තෙසු යං තිණි දිවසානි ගණ්භානි, තං සල්ලක්ඛෙන්වා චතුත්ථදිවසතො පටියාය තාදිසංයෙව සම්මා උභොහි හත්ථෙහි දාතබ්බං. සවෙ යං වා තං වා ගණ්භානි, යථාඋද්ධං උපනෙතබ්බං. තොයන්ති සීතඤ්ච උණ්භඤ්ච උදකං උපනෙත්වා යං තිණි දිවසානි වළඤ්ජෙති, චතුත්ථදිවසතො පටියාය තාදිසං උපනෙතබ්බං. සවෙ ද්වෙපි වළඤ්ජෙති, දුට්ඨමපි උපනෙතබ්බං. සවෙ යාගු භොති, භාජනං ධොවිත්වා උපනෙතබ්බං.

146. පත්තෙ චත්තං චරෙති “යාගුං පිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නිවං කත්වා සාධුකං අපරිසංසන්නෙන ධොවිත්වා පටිසාමෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) චුත්තං පත්තෙ චත්තං චරෙති අත්ථො. ගාමජ්ජවෙසෙ චත්තං චරෙති එවං සබ්බත්ථ. “සවෙ උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා ගාමං පටිසිතුකාමො භොති, නිවාසනං දාතබ්බං, පටිනිවාසනං පටිග්ගහෙතබ්බං, කායබන්ධනං දාතබ්බං, සගුණං කත්වා සඬ්ඝාටියො දාතබ්බා, ධොවිත්වා පත්තො සොදකො දාතබ්බො”ති (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) ඉදං ගාමජ්ජවෙසනෙ චත්තං නාම. “සවෙ උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා පච්ඡාසමණං ආකඬ්ඛති, තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සගුණං කත්වා සඬ්ඝාටියො පාරුපිත්වා ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා ධොවිත්වා පත්තං ගහෙත්වා උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා පච්ඡාසමණෙන භොතබ්බ”න්ති ආදිනා (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) නයෙන චුත්තං ගමනෙ චත්තං නාම. “නිවත්තන්නෙන පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්ති ආදිනා (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) නයෙන චුත්තං ආගමෙ චත්තං නාම. “උපජ්ඣායමිහි වුට්ඨිතෙ ආසනං උද්ධරිතබ්බං, පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං පටිසාමෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) එවං චුත්තං ආසනාදීසු චත්තං නාම. උපාහනාය චත්තං නාම “උපාහනා පුඤ්ඡිතබ්බා, උපාහනා පුඤ්ජන්තෙන පයමං සුක්ඛෙන වොළකෙන පුඤ්ඡිතබ්බා, පච්ඡා අල්ලෙනා”ති ආදිනා (වුළුව. 357, 359) චුත්තං. චීවරෙ චත්තං නාම “සවෙ චීවරං සින්නං භොති, මුහුත්තං උණ්භෙ ඔතාපෙතබ්බං, න ච උණ්භෙ චීවරං නිදහිතබ්බ”න්ති ආදිනා (මහාව. 66, 78; වුළුව. 376, 380) චුත්තං.

147. පරිභොජනීයපානීය-චච්චජ්ජස්සාවයානිසුති එත්ථ සවෙ පානීයං න භොති, පානීයං උපටියාපෙතබ්බං. සවෙ පරිභොජනීයං න භොති, පරිභොජනීයං උපටියාපෙතබ්බං. සවෙ චච්චකුටි උක්ඛාපා භොති, චච්චකුටි සම්මජ්ජිතබ්බා. තථා පස්සාවටියානෙ එවං චත්තං චරිතබ්බන්ති අත්ථො. “චිහාරං සොධෙන්තෙන පයමං පත්තචීවරං නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපිතබ්බ”න්ති ආදිනා නයෙන චුත්තං.

විහාරසොධනෙ වත්තං නාම. “භූමත්ථරණං ඕතාපෙත්වා සොධෙත්වා පඨෙඨාටෙත්වා අතිහරිත්වා යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපෙතබ්බං”න්තිආදිනා (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං පුන පඤ්ඤාපනෙ වත්තං නාම.

148. ඉදානි විහාරං සොධෙත්තෙන එවං සොධෙතබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “න පඨෙඨාටෙය්‍යා”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – විහාරං සොධෙත්තො භික්ඛූ භූමත්ථරණාදිසයනාසනං පටිචානෙ වා පඨගණෙ වා පානීයසාමන්තා වා න පඨෙඨාටෙය්‍යාති. පඨගණෙති බහුතං සන්තිපානෙ යානෙ.

149. න්හානෙති “සචෙ උපජ්ඣායො නභායිතුකාමො හොති, නභානං පටියාදෙනබ්බං. සචෙ සීතෙන අත්ථො හොති, සීතං පටියාදෙනබ්බං”න්තිආදිනා (මහාව. 66; වූළව. 376) චුත්තං නභානෙ වත්තං නාම, “උපජ්ඣායස්ස ගත්තතො උදකං සම්මජ්ජිතබ්බං, නිවාසනං දාතබ්බං”න්තිආදිනා (මහාව. 66; වූළව. 376) චුත්තං නභාතස්ස කාතබ්බං නාම. රඬිගපාකෙති “සචෙ උපජ්ඣායස්ස ආවරියස්ස රජනං පචිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අන්තෙවාසිකෙන පචිතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං. ධොවනෙති “සචෙ උපජ්ඣායස්ස ආවරියස්ස වීචරං ධොවිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අන්තෙවාසිකෙන ධොවිතබ්බං, උස්සුක්කං වා කාතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං. සිබ්බනෙති “සචෙ උපජ්ඣායෙන ආවරියෙන වීචරං කාතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අන්තෙවාසිකෙන කාතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං. වීචරෙ ථෙවෙ ධීතෙ රජන්තො න චජෙ න පක්කමෙය්‍යාති අත්ථො. “වීචරං රජන්තෙන සාධුකං සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං රජිතබ්බං, න ච අච්ඡින්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) හි චුත්තං.

150. එකච්චස්සාති ආවරියුපජ්ඣායානං විසභාගස්ස අනත්ථකාමස්ස චෙරිපුග්ගලස්ස. අනාපුච්ඡාති ආවරියුපජ්ඣායානං අනාරොචෙත්වා. කිඤ්චනන්ති යං කිඤ්චි.

151-2. තස්සාති එකච්චස්ස. නින්නෙතුන්ති නිහරිතුං. කිච්චයං පරිකම්මං වාති වෙය්‍යාවච්චං වා පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං වා අත්තනා තස්ස කාතුං වා තෙන අත්තනො කාරාපෙතුං වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

153. සචෙ ආවරියුපජ්ඣායා අඤ්ඤත්ථ ගතා හොන්ති, පරිවෙණං ගන්ත්වා අපස්සන්තෙහි ගාමං පවිසිතුං වට්ටති. ගාමං පවිසන්තො සචෙ පස්සති, ආපුච්ඡිතබ්බමෙවාති වදන්ති. “උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා න දිසා පක්කමිතබ්බා”න්ති (මහාව. 66, වූළව. 376) හි චුත්තං. අත්තනො කිච්චයං නාම අන්තොවිහාරෙපි අත්තනො පත්තපචනවීචරකම්මකෙසච්ඡෙදනාදි.

154. සඬ්ඝායත්තකම්මානි නාම පටිචාසමානත්තඅබ්භානතජ්ජනීයනියස්සපබ්බාජනීයපටිසාරණීයඋක්ඛෙපනාදයො.

155. වූට්ඨානං නෙසමාගමෙති “සචෙ උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා ගිලානො හොති, යාවජීවං උපට්ඨාතබ්බො, වූට්ඨානමස්ස ආගමෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 66; වුළුව. 376) හි වූත්තං. උපජ්ඣාවරියවත්තවිනිච්ඡයො.

උපජ්ඣාවරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. වච්චජපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා

156. යථාවුඨස්සං න කරෙය්‍ය වච්චන්ති සම්බන්ධො. යථානුපුබ්බියා ලබ්භතීති සම්බන්ධො. ඉමෙසු පන තිසු යානෙසු යො යො පයමං ආගච්ඡති වුඨ්ඨො වා නචො වා, සො සො ආගතපටිපාටියා කාතුඤ්ඤ ව නභායිතුඤ්ඤ ලබ්භතීති අධිජ්ජායො.

157. උබ්භජීත්වාති (වුළුව. 373, 374) නිවාසනං දුරතොව උක්ඛිජිත්වා නො පවිසෙය්‍යා. සහසා ව නො පවිසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “බහි යීතෙන උක්කාසිතබ්බ”න්ති ව “සාධුකං අතරමානෙන වච්චකුටි පවිසිතබ්බා”ති ව වූත්තන්තා උක්කාසිත්වාච අතරමානො පවිසෙය්‍යාති අත්ථො. “න උබ්භජීත්වා පවිසිතබ්බා, වච්චපාදුකාය යීතෙන උබ්භජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) වචනතො “උබ්භජෙය්‍ය පාදුකාස්ථෙව සණ්ඨිතො”ති වූත්තං.

158. න කරෙය්‍ය උභයං න කරෙය්‍යුභයං.

159. කුපෙති (වුළුව. 374) වච්චකුපෙ. කට්ඨන්ති අවලෙබ්භකට්ඨං. පස්සාවදොණියා බෙළං න කාතබ්බන්ති අත්ථො. නාවලෙබ්බෙය්‍ය ඵරුසෙනාති ඵාලිතකට්ඨෙය්‍ය වා බරෙන වා ගණ්ඨිකෙන වා කණ්ටකෙන වා සුසිරෙන වා පුතිනා වා නාවලෙබ්භිතබ්බන්ති අත්ථො. උභතඤ්ඤාපීති ගුප්තකම්මිපි ධොවයෙ අත්තනා වා පරෙන වා කතන්ති අධිජ්ජායො.

160. උබ්භජීත්වා න නික්ඛමෙති එත්ථ “වච්චපාදුකාය යීතෙන පටිච්ඡාදෙතබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) හි වූත්තං, පුන “ආවමනපාදුකායං යීතෙන උබ්භජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) ව වූත්තං. “වපු වපු”ති සද්දං කත්වා නාවමෙය්‍යාති අත්ථො. වච්චජපස්සාවට්ඨානිකවිනිච්ඡයො.

වච්චජපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා

161. ටෙරෙනාති සඬ්ඝත්ථෙරෙන.

162. තත්ථ තත්ථ සන්නිපතිතානං සබ්බෙසං වුඨ්ඨො වුඨ්ඨතරො, තස්මිං වුඨ්ඨතරාගමෙ පුන ආපුච්ඡනං නත්ථී. භත්තග්ගෙ වානුමොදකොති එත්ථ දානපතිනා යාවිතෙන දහරෙන වුඨ්ඨෙය්‍ය අනාපුච්ඡිත්වා කට්ඨං වට්ඨතීති වදන්ති.

163. එකවිහාරකෙති එකොවරකෙ වුඩිසේන වසන්තො අනාපුච්ඡා න සජ්ඣායෙය්‍යාති අත්ථො. උද්දෙසං පරිපුච්ඡඤ්ච නො දදෙති උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා නො දදෙය්‍ය.

164. න විවරෙය්‍යා න ථකෙය්‍යා වාති සම්බන්ධො. ද්වාරං නාම මහාවළඤ්ජං, තත්ථ ආපුච්ඡනකිව්චං නත්ථි.

165. වුඩිසේන වඩ්ඤමෙ වඩ්ඤමන්තොපි යෙන වුඩිසො, තෙන පරිවත්තයෙති සම්බන්ධො. ආපුච්ඡකරණවිනිව්ඡයො.

ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා

166. “න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං, යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (පාරා. 517) චුත්තත්තා (චූළව. 261;) “නග්ගො මග්ගං න වජ්ජ”ති චුත්තං.

167. පට්ච්ඡාදිසුති “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛු ජන්තාසරෙපි උදකෙපි පරිකම්මං කාතුං කුක්කුච්චායන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පට්ච්ඡාදියො ජන්තාසරප්පට්ච්ඡාදිං උදකප්පට්ච්ඡාදිං වත්ථප්පට්ච්ඡාදි”න්ති එවං චුත්තාසු තිසු පට්ච්ඡාදිසුති අත්ථො. දුචෙති එතාසු තිසු පට්ච්ඡාදිසු උදකජන්තාසරප්පට්ච්ඡාදියො පරිකම්මෙ කප්පන්තිති අධිප්පායො. වත්ථච්ඡාදිති වත්ථප්පට්ච්ඡාදි. සබ්බත්ථාති බාදනීයසායනීයාදිසු සබ්බකම්මෙසු කප්පියාති අත්ථො. නග්ගවිනිව්ඡයො.

නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

19. න්හානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

168. පුරතොති (චූළව. 372) ථෙරානං පුරතො උපරි වා න ච න්හායෙය්‍යාති අත්ථො.

169-171. කුට්ඨත්ථම්භතරුට්ඨානෙති එත්ථ (චූළව. 243; චූළව. අට්ඨ. 243) කුට්ඨෙ වා ථම්මෙ වා තරුම්භි වා අට්ඨානඵලකෙ වා කායං න සංසයෙති අත්ථො. ගන්ධබ්බගත්ථො නාම මක්ඛට්ඨත්ථසදියො දාරුආදිමයො. කුරුවින්දකසුත්තියාති කුරුවින්දසුත්තියා. මල්ලකෙන වා අඤ්ඤමඤ්ඤං වා. “න භික්ඛවෙ විග්ගස්භ පරිකම්මං කාරාපෙතබ්බං. යො කාරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (චූළව. 243) එවං චුත්තං විග්ගභපරිකම්මං සන්ධාය “අඤ්ඤමඤ්ඤං වා”ති චුත්තං.

ඉදානි කප්පියාති දස්සෙතුං “කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානි”තිආදිමාහ. සබ්බෙසං වට්ටතිති සම්බන්ධො. ගිලානස්සපි (චූළව. අට්ඨ. 243) අගිලානස්සපි ඉමානි

කපාලිට්ඨකඛණ්ඩාදීනි කායසංසනෙ වට්ටන්ති. පුපුපාණිති (වුළුව. 244)
 හත්ථපරිකම්මං වුවිවති. තස්මා සබ්බෙසං හත්ථෙන පිට්ඨිපරිකම්මං කාතුං වට්ටති.
 අකතමල්ලකං නාම එකදායීමං පරිච්ඡින්නදිත්වා කතං. පාසාණාදයො පාදසංසනෙ එව
 කප්පියා. න්හානකප්පවිනිච්ඡයො.

න්හානකප්පවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතා.

20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා

172. “නානාසංවාසකො වුඨ්ඨතරො අධම්මවාදී අවන්දියො”ති (වුළුව. 312;
 පරි. 467) එවං වුත්තත්තා ලද්ධිනානාසංවාසකො ඉධ නානාසංවාසකො.
 පාරිවාසියමුලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිඅබ්භානාරහා ගරුකට්ඨාති
 ඉධ ගහිතා. ඉමෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං යථාවුඨ්ඨං වන්දනාදීනි ලහන්ති, පකතත්තෙන
 අවන්දනීයාති අධිප්පායො. අවන්දනීයවිනිච්ඡයො.

අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

173. ඉදානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු වම්මානි
 අත්ථරණානි එළකවම්මං අපවම්මං මිගවම්මං”න්ති (මහාව. 259) එවං වුත්තවම්මානි
 දස්සෙතුං “මිගාපෙළකවම්මානි”තිආදිමාහ. පරිභුඤ්ජිතුන්ති (මහාව. අට්ඨ. 262)
 මඤ්චාදීසු යත්ථ කත්ථවි අත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතුං වා නිසීදිතුං වා වට්ටන්තිති අත්ථො.
 රොහිතෙණිපසදා ව කුරුඬිගා ව ව-සද්දෙන අඤ්ඤෙපි වාළමිගා මිගමාතුකාදයොපි
 මිගජාතිකා එවාති අධිප්පායො.

174. අනුඤ්ඤාතත්තයා අඤ්ඤන්ති –

“මක්කටො කාළසීහො ව, සරහො කදලීමිගො;
 යෙ ව වාළමිගා කෙවි, තෙසං වම්මං න වට්ටති”ති. –

එත්ථ වාළමිගග්ගහණෙන වුත්තාවසෙසා අන්තමසො ගොමහිංසාදයො ගහිතාති
 වෙදිතබ්බා. ථවිකාති උපාහනකොසකසත්ථකොසකකුඤ්චිකකොසකාති
 වෙදිතබ්බා, න පත්තත්ථවිකාදයො. වම්මවිනිච්ඡයො.

වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා

175. ගුණඬිගුණුපාහනාති (මහාව. අට්ඨ. 245) චතුපට්ඨතො පට්ඨාය වුවිවති, න
 එකද්විතිපට්ඨතො පට්ඨාය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකපලාසිකං උපාහනං, න
 භික්ඛවෙ දිගුණා උපාහනා ධාරෙතබ්බා, න තිගුණා උපාහනා ධාරෙතබ්බා, න

ගුණධර්මානුපාතනා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 245) චුත්තත්තා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔමුක්කං ගුණධර්මානුපාතනං, න භික්ඛවෙ නවා ගුණධර්මානුපාතනා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 247) චුත්තත්තා “නවා”ති චුත්තං. සබ්බත්ථාපි මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානොපි නවං ගුණධර්මානුපාතනං න ලහති, එකචාරම්පි අඤ්ඤාහි පරිභුත්තං. ඔමුක්කඋපාහනසඬ්ඛාතං ලහති, පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගිලානො නවම්පි ලහතිති වෙදිතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගුණධර්මානුපාතන”න්ති (මහාව. 259) අවිසෙසෙන චුත්තත්තා.

සබ්බස්සාති ගිලානස්සාපි අගිලානස්සාපිති අත්ථො. මජ්ඣිමදෙසෙපි පච්චන්තිමදෙසෙපි ආරාමෙ ආරාමුපචාරෙ ගිලානස්සාපි අගිලානස්සාපි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣාරාමෙ උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) චුත්තත්තා කප්පියන්ති අත්ථො. සබ්බත්ථාති ආරාමෙපි ගාමෙපි. අකල්ලකස්සාති ගිලානස්ස. එත්ථ පන මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානස්ස ගුණධර්මානුපාතනා පරිභුත්තාව ආරාමෙපි ගාමෙපි වට්ටති, පච්චන්තිමදෙසෙ අපරිභුත්තාපි. මජ්ඣිමදෙසෙපි පච්චන්තිමදෙසෙපි භගවතා ගිලානස්සෙව උපාහනා අනුඤ්ඤාතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යස්ස පාදා වා දුක්ඛා, පාදා වා ඵලිතා, පාදබ්බලො වා ආබාධො, උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානෙන භික්ඛුතා සඋපාහනෙන ගාමං පටිසිතු”න්ති (මහාව. 256) චුත්තත්තා ව. මජ්ඣිමදෙසෙ ව ගිලානො නවං ගුණධර්මානුපාතනං ධාරෙතුං යදි ලහති, කථං පදෙසපඤ්ඤත්ති හොතිති? සබ්බත්ථ පන භගවතා ගිලානස්සෙව උපාහනා අනුඤ්ඤාතා, තස්මා මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානො නවං ගුණධර්මානුපාතනං ලහතිති ගහෙතබ්බන්ති වදන්ති.

176-9. සබ්බාව නිලකා (මහාව. 246; මහාව. අට්ඨ. 246) සබ්බනිලකා. එස නයො සබ්බත්ථ ඔදාතකාදීසුපි. ඔදාතං පන නෙව පාලියං, න අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තං, අනුලොමවසෙන පන ඉධ පටික්ඛිත්තන්ති වෙදිතබ්බං. මහාරචගරත්තා සතපදිපිට්ඨිවණ්ණා. මහානාමරචගරත්තා මන්දරත්තා. මඤ්ජෙට්ඨිකා කණුවෙරපුප්ඵවණ්ණා. පුප්ඵලතාදිහි විචිත්තා චිත්‍රා. නිලපිතාදිවද්ධිකාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ඔදාතලොහිතමඤ්ජෙට්ඨිකමහාරචගමහානාමරචගරත්තාදිවසෙන වද්ධිකා ගහිතා. සිහබ්‍යග්ග්‍යද්දාජිනදීපිතං වම්මෙහි වාති සම්බන්ධො. කොච්ඡි ගිලානොපි අගිලානොපි.

180. සකලං වා එකදෙසකං වා රජනං වොළෙන (මහාව. අට්ඨ. 246) පුඤ්ජිත්වා වළඤ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. බල්ලකාදිකං පන සබ්බං භාරිත්වා වළඤ්ජෙතබ්බං. උපාහනචිතිච්ඡයො.

උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා

181. ඉන්ජියානි තදහුජාතායපි දාරිකාය. ආදාසෙ (වුළුව. 247) වා උදකපත්තෙ වා අත්තනො මුඛං අවලොකෙයා, අස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා ආදාසෙ වා උදකපත්තෙ වා මුඛනිමිත්තං ඔලොකෙතු”න්ති (වුළුව. 247) චුත්තත්තාවණාදීනි වා “ජිණ්ණො නු බොමිහි, නො වා”ති එවං ආයුසඬ්ඛාරං වා ඔලොකෙතුං වට්ටති. අනොලොකියවිනිච්ඡයො.

අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

24. අඤ්ජනීනිද්දෙසවණ්ණනා

182. වට්ටා වා අට්ඨසොළසංසා වා මට්ඨා පුජ්ඵලතාදීහි අවිත්තකා අඤ්ජනී වට්ටතිති අත්ථො. තිස්සොපි වට්ටන්ති, එකාය වා ද්වීසු වා කථා එව නත්ථීති අධිජ්ජායො. ලෙඛාති වට්ටලෙඛා. බන්ධිතුන්ති පිටානකබන්ධනත්ථං.

183. රූපන්ති සකුණරූපාදි. යදි ව එදිසං අඤ්ඤෙහි කතං ලහති, සංසිත්වා වා ඡින්දිත්වා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්තෙන වෙයෙත්වා වළඤ්ජෙතබ්බං.

184. ථවිකාති අඤ්ජනිථවිකා. අඤ්ජනිසලාකාපි ලබ්භතීති සම්බන්ධො.

185-6. අට්ඨිති (මහාව. 266; මහාව. අට්ඨ. 264) මනුස්සට්ඨිං යපෙත්වා අවසෙසට්ඨි. විසාණදන්තෙසු අකප්පියං නාම නත්ථී. ආමලකකක්කාදීහි කතා ඵලමයා. තම්මයාති ඉධ චුත්තෙනෙව නිබ්බත්තා. අඤ්ජනීවිනිච්ඡයො.

අඤ්ජනීනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

25. අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා

187-9. “උච්චකො ආසන්දිකො උජ්ජන්තො හොති, අනුජානාමි හික්ඛවෙ උච්චකම්පි ආසන්දික”න්ති (වුළුව. 297) වචනතො මඤ්චස්ස උපඬ්ඪභාගජ්ජමාණෙන එකතොභාගෙන දීඝම්පි සුගතඬ්ඪගුලෙන අතිරෙකට්ඨඬ්ඪගුලපාදකං ඉධ ආසන්දීති අධිජ්ජෙතං, චතුරංසාසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තකොපි වට්ටති. තුලීති පකතිතුලිකා. පල්ලඬ්ඪකොනාම ආහරිමෙහි වාලෙහි කතොති චුත්තො. තත්ථෙව “සිහරූපාදිං දස්සෙත්වා කතො පන වට්ටති”ති වදන්ති. පටිකන්ති සෙතත්ථරණං. ගොනචිත්තකන්ති එත්ථ චතුරඬ්ඪගුලාධිකලොමො කොජවො “ගොනකො”ති චුච්චති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කොජව”න්ති (මහාව. 337) චීවරක්ඛන්ධකෙ චුත්තත්තා චතුරඬ්ඪගුලලොමකං පකතිකොජවං වට්ටති. රතනචිත්තං චිත්තකං න වට්ටති. පටලීති සනපුජ්ජරත්තඅත්ථරණං. විකතීති සිහබ්බග්ග්ඝාදිරූපවිචිත්තො උණ්ණාමයත්ථරණකො. උද්දලොමීති එකතොඋග්ගතපුජ්ජං. එකන්තලොමීකාති උභතොඋග්ගතපුජ්ජං.

කුත්තන්ති සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නව්වනයොග්ගං
 උණ්ණාමයත්ථරණං. කොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිඛිඛිතං කොසෙය්‍යසුත්තමයං
 පච්චත්ථරණං. කට්ටිස්සන්ති රතනපරිසිඛිඛිතං කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයං
 පච්චත්ථරණං. කොසෙය්‍යඤ්ච කට්ටිස්සඤ්ච රතනපරිසිඛිඛිතානෙව න වට්ටන්ති,
 සුද්ධානි වට්ටන්ති. හත්ථිඅස්සරථත්ථරා තෙසං උපරි අත්ථරණකඅත්ථරණාව.
 අජිනප්පවෙණිති අජිනවම්මෙහි මඤ්චප්පමාණෙන සිඛිඛිත්වා කතා පවෙණි, තෙන
 ච කදලිමිගවම්මං සෙතවත්ථස්ස උපරි පත්ථරිත්වා සිඛිඛිත්වා කතං
 පවරප්පච්චත්ථරණං කදලිමිගප්පවරප්පච්චත්ථරණං, තෙන ච අත්ථතං
 අජිනප්පවෙණිකදලිමිගප්පවරප්පච්චත්ථරණත්ථතං.

සෙතවිතානම්පි හෙට්ඨා අකප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සති න වට්ටති,
 කප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සති වට්ටති, රත්තවිතානස්ස හෙට්ඨා
 කප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සතිපි න වට්ටති එව. සිසුපධානං පාදුපධානන්ති මඤ්චස්ස
 උභතොලොහිතකං උපධානං න වට්ටති. යං පන එකමෙව උපධානං භොති, උභොසු
 අන්තෙසු රත්තං වා පදුමවණ්ණං වා චිත්තං වා, සවෙ පමාණයුත්තං, වට්ටති,
 මහාඋපධානං පන පටික්ඛිත්තං.

190. ආසන්දාදිත්තයාති ආසන්දි තුලි පල්ලඬකොති ඉදං තයං නාමං.
 “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා තිණි ආසන්දිං පල්ලඬකං තුලිකං සෙසකං
 ගිහිවිකටං අහිනිසිදිතුං, න ත්වෙව අහිනිපජ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 314) හි චුත්තං. සෙසෙ
 ගිහිසන්තකෙ නිසිදිතුං ලබ්භතීති අත්ථො. යදි ධම්මාසනෙ සඬ්ඝිකම්පි ගොනකාදිං
 භික්ඛුහි අනාණත්තා ආරාමිකාදයො සයමෙව පඤ්ඤපෙන්නි වෙව නිහරන්ති ව,
 එතං ගිහිවිකටනිහාරං නාම, ඉමිනා ගිහිවිකටනිහාරෙන වට්ටති. හත්තග්ගං නාම
 විහාරෙ එව දානට්ඨානං.

191. චතුත්තං පාදානං, තිසු පස්සෙසු අපස්සයානඤ්ච වසෙන සත්තඬගො.
 එකපස්සෙන යුත්තො පඤ්චඬගො. ඉමෙ පන සත්තඬගපඤ්චඬගා “අනුජානාමි,
 භික්ඛවෙ, උච්චකම්පි සත්තඬග”න්ති (වුළුව. 294) චුත්තත්තා පමාණාතික්කන්තාපි
 වට්ටන්ති. තෙන චුත්තං “උච්චපාදකා”ති. තුලොනද්ධා මඤ්චපීයා සරෙයෙව
 නිසිදිතුං කප්පන්තීති සම්බන්ධො.

192. චීවරච්ඡවියොති ඡන්තං චීවරානං, ඡන්තං අනුලොමචීවරානඤ්ච
 අඤ්ඤතරචීවරච්ඡවියොති අත්ථො. සබ්බත්ථාති මඤ්චෙපි පීයෙපි හත්තග්ගෙපි
 අන්තරසරෙපිති අත්ථො. ඉමාසං පන භිසිනං පමාණපරිච්ඡෙදොපි නත්ථි,
 මඤ්චපීයාදීනං වසෙන අනුරූපං සල්ලක්ඛෙත්වා පමාණං කාතබ්බං.

193. “තුලිකා උප්පන්නා භොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විජටෙන්වා
 බිම්බොහනං කාතුං, තිණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුල”න්ති (වුළුව.
 297) චුත්තත්තා තුලත්තයඤ්ච (වුළුව. අට්ඨ. 297; කඬ්ඛා. අට්ඨ.
 තුලොනන්දසික්ඛාපදවණ්ණනා) බිම්බොහනෙ වට්ටති. ඉමෙහි තිහි තුලෙහි

සබ්බෙසං රුක්ඛලතාතිණානං තූලං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. භිසියං පන කිඤ්චි තූලං න වට්ටතියෙව. භිසිගබ්බොති භිසියා චුත්තං වොළාදිපඤ්චකං බිම්බොහනො අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. මිගපක්ඛිතන්ති සිභාදීනං සබ්බවතුප්පදානං භංසමොරාදීනං සබ්බපක්ඛිතං ලොමානි කප්පන්ති. මසුරකො අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.

194. ඉදානි භිසියං කප්පියාකප්පියං දස්සෙතුං “මනුස්සලොම”න්තිආදිමාහ. උණ්ණායන්ති (චූළව. 297; චූළව. අට්ඨ. 297) උණ්ණාභිසියං මනුස්සලොමං න ලබ්භතීති අත්ථො. උණ්ණාභිසියම්පි මනුස්සලොමං යපෙත්වා යෙසං කෙසඤ්චි පක්ඛිවතුප්පදානං ලොමං වට්ටතීති අත්ථො. පණ්ණොති පණ්ණාභිසියඤ්ච පුප්ඵඤ්ච සුද්ධං තමාලපත්තඤ්ච න ලබ්භං, අවසෙසං යං කිඤ්චි පණ්ණං ලබ්භතීති අත්ථො. තමාලපත්තකම්පි අඤ්ඤෙහි මිස්සං වට්ටතීති. වොළවාකතිණෙසු අකප්පියං නාම නත්ථි. ආසනඤ්චෙව අප්පට්චෙක්ඛිතං න ලබ්භන්ති ආසනසාමඤ්ඤතො පසඬගෙන චුත්තං. අකප්පියසයනවිනිච්ඡයො.

අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා

195. තිණ්ණං වස්සානං අන්තරං තිවස්සන්තරං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිවස්සන්තරොන සහ නිසීදිතු”න්ති (චූළව. 320) භි චුත්තං. යො ද්විභි වස්සෙහි (චූළව. අට්ඨ. 320) චුඩ්ඨො වා නවො වා, සො තිවස්සන්තරො නාම.

196. මුතීති බුද්ධමුතී. සබ්බෙහෙවාති අනුපසම්පන්නෙහිපි.

197. අන්තන්ති පච්ඡිමං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තිණ්ණං පහොති, එත්තකං පච්ඡිමං දීඝාසන”න්ති (චූළව. 320) චුත්තත්තා යං තිණ්ණං පහොති, එතං සංභාරිමං වා හොතු අසංභාරිමං වා, තථාරූපෙසු ඵලකඛණ්ඩෙසුපි නිසීදිතුං වට්ටති. ද්විත්තන්ති ද්විත්තං සමානාසනිකානං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දුචග්ගස්ස මඤ්චං දුචග්ගස්ස පීය”න්ති (චූළව. 320) චුත්තත්තා ද්වෙ සමානාසනිකා සහ නිසීදිතුං ලභන්ති. අඤ්ඤෙහි අසමානාසනිකෙහි, අනුපසම්පන්නාදීහි වා ද්වෙ හුත්වාපි නිසීදිතුං න ලභන්ති. සමානාසනිකවිනිච්ඡයො.

සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

27. අසංවාසිකනිද්දෙසවණ්ණනා

198. උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනො, අප්පටිකම්මෙ, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ වා උක්ඛිත්තකොති තිව්ධොපි ඉධ උක්ඛිත්තො ගහිතො. අනුපසම්පන්නොති ඉමිනා සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛාපච්චක්ඛාතකා ගහිතාති වෙදිතබ්බා. ඡිත්තමූලකො නාම අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපන්නකො.

නානාසංවාසොති ලද්ධිනානාසංවාසකො. “නානාසීමාය ධීතචතුත්ථො කම්මං කරොයා, ඉද්ධියා වෙහාසෙ ධීතචතුත්ථො කම්මං කරොයා, අකම්මං න ච කරණීය”න්ති හි වුත්තත්තා ඉමෙපි “අසංවාසිකා”ති වුත්තා. එතෙසු පන උක්ඛිත්තකෙහි සද්ධිං උපොසථාදීති කරොන්තො පාවිත්තියං ආපජ්ජති. නිස්සීමට්ඨවෙහාසට්ඨෙහි කරොන්තස්ස කම්මං කුජ්ජති, දුක්කට්ඨඤ්ච හොති, ඉතරෙහි දුක්කට්ඨං. අසංවාසිකවිනිච්ඡයො.

අසංවාසිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

199. අධම්මකම්මන්ති එත්ථ කථං අධම්මකම්මං හොතීති වෙ? වුත්තඤ්ඤෙන භගවතා “කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මං? ඤත්තිදුතියෙ වෙ, භික්ඛවෙ, කම්මෙ එකාය ඤත්තියා කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්මං. ද්විභි ඤත්තිහි කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්මං. එකාය කම්මවාචාය කම්මං කරොති, න ච ඤත්තිං යපෙති, අධම්මකම්මං. ද්විභි කම්මවාචාහි කම්මං කරොති, න ච ඤත්තිං යපෙති, අධම්මකම්මං”න්ති (මහාව. 387). ඉමිනා නයෙන සෙසකම්මෙසුපි වුත්තජ්ජකාරෙන අකත්වා අඤ්ඤථා කරණං අධම්මකම්මන්ති වෙදිතඛිං.

වග්ගෙනාති වග්ගෙන සඬ්ඝෙන. කථඤ්ච වග්ගං හොතීති වෙ? යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙ අනාගතා හොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො අනාභටො හොති, සම්මුඛිභූතා පටික්කොසන්ති, වග්ගකම්මන්ති ඉමෙසු යෙන කෙනචි එකෙනපි අඬ්ගෙන වග්ගං හොති.

සමග්ගෙනාති සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන. කථං සමග්ගං හොතීති වෙ? යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙ ආගතා හොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආභටො හොති, සම්මුඛිභූතා නජ්ජපටික්කොසන්ති, සමග්ගකම්මන්ති එවං.

චතුත්ථන්ති සමග්ගෙන ධම්මිකං. එත්තාවතා “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි, අධම්මෙන වග්ගකම්මං, අධම්මෙන සමග්ගකම්මං, ධම්මෙන වග්ගකම්මං, ධම්මෙන සමග්ගකම්මං”න්ති (මහාව. 384) එවං වුත්තානි චත්තාරි කම්මානි පරිග්ගහිතානි හොන්තීති වෙදිතඛිං.

200-202. දසවග්ගිකො (මහාව. 388; කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) විසතිවග්ගිකො ච දසවිසතිවග්ගිකො. අබ්භානොපසම්පදාජ්ජවාරණා යපෙත්වා සබ්බකම්මෙසු කම්මජ්ජත්තොති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. ඉතරොති විසතිවග්ගො ච අතිරෙකවිසතිවග්ගො ච.

203. ඉදානි කම්මජ්ජත්තෙ ච ඡන්දාරහෙ ච දස්සෙතුං “චතුචග්ගෙනා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ (පරි. 488, 497; පරි. 487-488) පකතත්තා නාම යෙ

පාරාජිකඋක්ඛිත්තලද්ධිනානාසංවාසකා න භොන්ති. පරෙති එකසීමට්ඨා පකතත්තා භික්ඛු. යදි පකතත්තා භික්ඛුපි අඤ්ඤතරං ගාමසීමං වා නදිසමුද්දජාතස්සරඛණ්ඩසීමාසු වා අඤ්ඤතරං පවිසිත්වා යීතා භොන්ති, නෙව කම්මප්පත්තා, න ඡන්දාරහා. න හි තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා ආගච්ඡති අඤ්ඤසීමායං යීතත්තා. සෙසෙපීති පඤ්චවග්ගාදිකරණියෙපීති අත්ථො.

204. අසංවාසගණපුරං වා කත්වා කතං කම්මං කුප්පඤ්ච භොති, කාරකානඤ්ච දුක්ඛටන්ති අත්ථො. “යස්ස සඬ්ඝො කම්මං කරොති, තංචතුත්ථො කම්මං කරෙය්‍යා, අකම්මං න ච කරණීය”න්ති (මහාව. 389) චුත්තත්තා “කම්මාරහගණපුරං වා”ති චුත්තං. ඉදානි පරිවාසාදිකම්මානංයෙව පරිසතො විපත්තිං දස්සෙතුං “ගරුකට්ඨගණපුරං වා”ති චුත්තං. තම්පි අනික්ඛිත්තවත්තං සන්ධාය චුත්තං. නික්ඛිත්තවත්තො පන සබ්බත්ථ ගණපුරකො භොති එව.

205. වාරෙය්‍යාති පටික්ඛිපෙය්‍යා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මෙ කයිරමානෙ පටික්කොසිතු”න්ති (මහාව. 154) හි චුත්තං. අන්තරායෙ සතීති අත්ථො. “අධම්මකම්මං ඉදං, න මෙතං ඛමති”ති එවං ද්වෙ තයො අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨිං ආවි කරෙය්‍යන්ති අත්ථො. යදි එකො භොති, “න මෙතං ඛමති”ති එවං අධිට්ඨානං කරෙය්‍යාති අත්ථො. එත්තාවතා එතෙ නිරාපත්තිකා භොන්ති, අන්තරායා ච මුච්චන්ති, කම්මං පන අධම්මත්තා කුප්පමෙව. වාරෙන්තෙව තතොධිකාති එත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුහි පඤ්චහි පටික්කොසිතුං, ද්විහි තිහි දිට්ඨිං ආවි කාතුං, එකෙන අධිට්ඨාතුං, “න මෙතං ඛමති”ති (මහාව. 154) චුත්තත්තා චත්තාරො වා පඤ්ච වා වාරෙන්ති එවාති අත්ථො.

206. ඉදානි යෙහි පටික්ඛිත්තං භොති, තෙ දස්සෙතුං “කම්මාරහා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ ඛිත්තචිත්ත-ග්ගහණෙන උම්මත්තකොපි ගහිතොව. එතෙසන්ති යෙ චුත්තප්පකාරා, තෙසං පටික්ඛෙපො න රුහතීති අත්ථො.

207. ඉදානි යස්ස පටික්ඛෙපො රුහති, තං දස්සෙතුං “පකතත්තෙකසීමට්ඨ-සමසංවාසභික්ඛුනො”ති චුත්තං. තස්සත්ථො (මහාව. 394) – එවරුපස්ස භික්ඛුනො පටික්කොසනා අන්තමසො ආනන්තරස්සාපි ආරොචෙන්තස්ස රුහතීති. “භික්ඛුස්ස, භික්ඛවෙ, පකතත්තස්ස සමානසංවාසිකස්ස සමානසීමායං යීතස්ස අන්තමසො ආනන්තරිකස්සපි භික්ඛුනො විඤ්ඤාපෙන්තස්ස සඬ්ඝමජ්ඣෙ පටික්කොසනා රුහතී”ති (මහාව. 394) චුත්තං.

208. සම්මුඛා යදි පටික්කොසෙය්‍යාති අත්ථො. තිරොක්ඛාති පරම්මුඛා. කායසාමග්ගිං වා ඡන්දං වා නො දදෙය්‍යා, දුක්ඛටන්ති අත්ථො. කම්මචිතිච්ඡයො.

කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

29. මිච්ඡාජීවිච්ඡජනානිද්දෙසවණ්ණනා

209. වුණ්ණන්ති සිරිසවුණ්ණාදිකන්ති අත්ථො. මත්තිකාති පකතිමත්තිකා වා පඤ්චවණ්ණා වා සුද්ධා කුඨකුට්ඨආදිකා වා. කුලසඬගහාති එතෙහි සඬගහිතානං සන්තිකෙ ලාභාසාය කුලසඬගහත්ථන්ති අත්ථො. එත්ථ පන ඉමෙහි සඬගහිතානං සන්තිකෙ “කිඤ්චි ලහිස්සාමි” ති සඬසිකං වා පුග්ගලිකං වා දාතුං න වට්ටති එව. ඉමිනා පන නයෙන ලද්ධං පඤ්චන්තමි සහධම්මිකානං න වට්ටති, මිච්ඡාජීවඤ්ච හොති.

210-211. ලාභාසාය දායකානං දාරකෙ උක්ඛිපිත්වා පරිභට්ඨාවො පාරිභට්ඨකා, තාය පාරිභට්ඨකාය න ජීවයෙති සම්බන්ධො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. ඛේත්තාදීසු පෙසිතස්ස ගමනං පහෙණකම්මං. සාසනප්පට්ඨාසනහරණං දුක්ඛම්මං. පෙසිතස්ස ගෙහතො ගෙහගමනං ජඩ්ඝපෙසනියං. ලාභාසාය ලඤ්ජදානමනුප්පදානං. අඤ්ඤෙන වාපිති අඬගවිජ්ජාදිනා.

212. විඤ්ඤත්තීති (පාරා. 515 ආදයො; පාරා. අට්ඨ. 2.515 ආදයො) අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තී. අනෙසනාති පුබ්බෙ වුත්තෙන පුප්ඵදානාදිනා පච්චයෙසනා. කුහනාදීහීති (විහ. 861; විහ. අට්ඨ. 861; මහානි. 87) කුහනා ලපනා නෙමිත්තකතා නිප්පෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිසනතාති ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථුහීති අත්ථො. මිච්ඡාජීවවිනිච්ඡයො.

මිච්ඡාජීවවිච්ඡජනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

30. වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

213. ඉදානි ආගන්තුකවත්තාදීනි දස්සෙතුං “වත්ත”න්ති මාතිකාපදං උද්ධට්ටං. පරික්ඛිත්තස්ස (වුළුව. 356 ආදයො; වුළුව. අට්ඨ. 357 ආදයො) විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්විති ලෙඬ්ඛුපාතෙහි පරිච්ඡින්නට්ඨානං පත්වා උපාහනං ඔමුඤ්චිත්වා නීවං කත්වා පජ්ඣොටෙත්වා උපාහනං දණ්ඩකෙන ගහෙත්වා ඡත්තං අපනාමෙත්වා සීසං විවරිත්වා සීසෙ විවරං බන්ධෙ කරිත්වා සාධුකං අතරමානෙන ආරාමො පවිසිතබ්බොති අත්ථො.

214. පුච්ඡෙය්‍ය සයනාසනන්ති “කතමං මෙ සෙනාසනං පාපුණාති, කිං අජ්ඣාචුත්ථං වා අනජ්ඣාචුත්ථං වා” ති එවං පුච්ඡිතබ්බන්ති අත්ථො.

215-6. මඤ්චපියාදිදාරුහණ්ඩඤ්ච (වුළුව. 360; වුළුව. අට්ඨ. 360) රජනභාජනාදිමත්තිකාහණ්ඩඤ්ච. ආපුච්ඡාති හික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා ආරාමිකස්ස වා “ආචුසො ඉමං ජග්ගාහී” ති ආරොචෙත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤථාති එවං අකත්වාති අත්ථො.

217-8. වුඬ්ඨාගන්තුකස්සාති එත්ථ (වුළුව. 358 ආදයො; වුළුව. අට්ඨ. 359 ආදයො) දුරතොව දිස්වා යදි “වුඬ්ඨො” ති ජානාති, තස්මිං අනාගතෙ එව ආසනපඤ්ඤාපනාදිවත්තං කාතබ්බන්ති අත්ථො. පාදොදප්පභුතින්ති පාදොදකං

පාදපියං පාදකථලිකං උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. පානීයෙන ආපුච්ඡන්තෙන සචෙ සකිං ආනීතං පානීයං සබ්බං පිච්ඡි, පුනපි ආපුච්ඡිතබ්බො ඵලං. පඤ්ඤාපෙනි “ඵතං තුම්භාකං සෙනාසනං පාපුණාතී”ති ඵලං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො.

219-20. “භික්ඛාචාරගාමො ඉතො දුරෙ”ති වා “සන්තිකෙ”ති වා “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරිතබ්බ”න්ති වා “උපට්ඨාකෙ වරිතබ්බ”න්ති වා ගොවරො ආචික්ඛිතබ්බො. අගොවරොති මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා ගාමො, පරිච්ඡින්නභික්ඛකො වා ගාමො, යත්ථ ඵකස්ස වා ද්වින්නං වා භික්ඛා දීයති, සො ආචික්ඛිතබ්බොති අත්ථො. කතිකන්ති සඛිසස්ස කතිකට්ඨානං. “ඉමං කාලං පටිසිතබ්බං, ඉමං කාලං නික්ඛමිතබ්බ”න්ති ඵලං පචෙසනනික්ඛමනකාලං ආචික්ඛිතබ්බං. කෙසුපි යානෙසු අමනුස්සා වා වාළා වා හොන්ති, තස්මා ඵලං ආචික්ඛිතබ්බමෙව. නිසින්තොවාති ඉදං ආපත්තිඅභාවමත්තදීපකං, උට්ඨන්තිවාපි සබ්බං කාතුං වට්ටතෙව. වත්තච්ඡිච්ඡයො.

වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

31. විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා

221. සම්මුඛායාති (පාවි. 374; පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඬ්ඛා. අට්ඨ. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා) සම්මුඛෙ ධීතස්සාති අත්ථො. බ්‍යත්තස්සාති විකප්පනවිධානං පච්චුද්ධරණාදිවිධානඤ්ච ජානන්තස්ස. අබ්‍යත්තො පන “ඉමිනා මය්හං දින්න”න්ති ගහෙත්වාපි ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. ඵකස්සාති ඵකස්ස භික්ඛුස්ස.

222. නිධෙතුංවාති නිධෙතුං ඵලං, නිස්සග්ගියං න හොතීති අත්ථො. පරිභුඤ්ජිතුං වා විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨාතුං වා න වට්ටතීති අත්ථො.

224-5. අපරා සම්මුඛා වාති සම්මුඛා විකප්පනා ඵවාති අත්ථො. ඉමා ද්වෙ විකප්පනා අත්තනා ඵලං විකප්පෙත්වා පරෙන පච්චුද්ධරාපිත්තනා සම්මුඛා විකප්පනා ඵවාති චුත්තා.

227. මිත්තොති දළ්භමිත්තො. සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තො නාතිදළ්භමිත්තො. “ඉතරෙන ව පුබ්බෙ චුත්තනයෙන ‘තිස්සො භික්ඛු’ති වා ‘තිස්සා භික්ඛුනී’ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන ‘අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො, තිස්සාය භික්ඛුනියා වා දමමි’ති විකප්පෙත්වා තෙනෙව ‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො, තිස්සාය භික්ඛුනියා සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’ති පච්චුද්ධරිතබ්බ”න්ති ඵලං පාඨො ගහෙතබ්බො.

228. දුරසන්තිකත්තෙකත්ත-බහුභාවං විජානියාති ඵත්ථ දුරත්තඤ්ච සන්තිකත්තඤ්ච ඵකත්තඤ්ච බහුභාවඤ්ච විජානිත්වාති අත්ථො.

229. “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බං”න්ති (පාරා. 462) චුත්තත්තා “දසාහං වා”ති චුත්තං. “විවරකාලසමයො නාම අනත්ථනෙ කථිතො වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථනෙ කථිතො පඤ්ච මාසා”ති (පාරා. 649) චුත්තත්තා “මාසමෙකං වා පඤ්ච වා”ති චුත්තං, මාසං වා එකං පඤ්ච වා මාසෙති අත්ථො. “භික්ඛුනො පනෙව අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍ය, ආකච්චමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බං. පටිග්ගහෙත්වා බිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං. නො වස්ස පාරිපූරි, මාසපරමං තෙන භික්ඛුනා තං ච්චරං නික්ඛිපිතබ්බං උනස්ස පාරිපූරියා සතියා පච්චාසායා”ති (පාරා. 499) චුත්තත්තා “පච්චාසා සති මාසක”න්ති චුත්තං. නුප්පාදයතීති අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං නිස්සග්ගිං න ජනයතීති අත්ථො. විකප්පනාවිනිවිජයො.

විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා

230. බ්‍යත්තස්සාති එත්ථ කිත්තාවතා බ්‍යත්තො හොතීති වෙ? නිස්සයමුච්චනකෙන පන සබ්බන්තිමෙන ධම්මපරිච්ඡෙදෙන අත්ථනො ව බ්‍යඤ්ජනතො ව ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බා, පක්ඛදිවසෙසු ධම්මස්සාවනත්ථාය සුත්තන්තතො චත්තාරො භාණ්ඩාරා, සම්පත්තානං පරිසානං පරිකථනත්ථාය අන්ධකචින්දමභාරාහුලොවාදධම්මක්ඛන්ධසදිසො එකො කථාමග්ගො, සඬ්ඝහත්තමඬ්ගලාමඬ්ගලෙසු අනුමොදනත්ථාය තිස්සො අනුමොදනා, උපොසථප්පචාරණාදිච්ඡානනත්ථං කම්මාකම්මවිනිවිජයො, සමණධම්මකරණත්ථං සමාධිවසෙන වා විපස්සනාවසෙන වා අරහත්තපරියොසානං එකං කම්මට්ඨානං එත්තකං උග්ගහෙතබ්බං. එත්තාවතා බ්‍යත්තො නාම හොති වාතුදිසො, ඉතරථා අබ්‍යත්තො.

231. ඉදානි නිස්සයග්ගහණාකාරං දස්සෙතුං “එකංස”න්තිආදි චුත්තං. එත්ථ (මහාව. 103) ආයස්මතොති ආයස්මන්තං.

232. ඉදානි පටිප්පස්සද්ධිවිධානං දස්සෙතුං “පක්කන්තෙ”තිආදි චුත්තං, “පඤ්චිමා, භික්ඛවෙ, නිස්සයප්පටිප්පස්සද්ධියො උපජ්ඣායම්හා. උපජ්ඣායො පක්කන්තො වා හොති විබ්භන්තො වා කාලකතො වා පක්ඛසඬ්ඝකන්තො වා ආණත්තියෙව පඤ්චමී”ති (මහාව. 83), “ජයිමා, භික්ඛවෙ, නිස්සයප්පටිප්පස්සද්ධියො ආචරියම්හා. ආචරියො පක්කන්තො වා හොති විබ්භන්තො වා කාලකතො වා පක්ඛසඬ්ඝකන්තො වා ආණත්තියෙව පඤ්චමී, උපජ්ඣායෙන වා සමොධානගතො හොති”ති ඉදං පන උභයං ඉධ දස්සිතං. සචෙ ආචරියුපජ්ඣායා සාමන්තවිභාරෙසුපි අපරික්ඛිත්තෙසු ලෙඬ්ඛිපාතද්වයබ්භන්තරෙ වසන්ති, නිස්සයො න පටිප්පස්සම්හති. පරික්ඛිත්තෙසුපි න පටිප්පස්සම්හතීති එකෙ. ආචරියා පන න ඉච්ඡන්ති. කස්මාති වෙ? නිස්සයග්ගහණප්පටිප්පස්සද්ධිනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තා. ලෙඬ්ඛිපාතෙන උපචාරසීමාපරිච්ඡෙදො පන

අපරික්ඛිත්තෙසු එව ලබ්භති, න පරික්ඛිත්තෙසු. තස්මා ආවරියානං විනිවිජයෙව යාතබ්බං.

පක්කන්තෙති එත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 83) සචෙ ආවරියො අන්තෙවාසිකං අනාමන්තෙත්වා උපචාරසීමං අතික්කමති, නිස්සයො පටිප්පස්සමිහති. සචෙ උපචාරසීමං අනතික්කමිත්වා නිවත්තති, න පටිප්පස්සමිහති. ආවරියං අනාමන්තෙත්වා අන්තෙවාසිකස්ස ගමනෙපි එසෙව නයො. සචෙ ආවරියො කත්ථවි ගන්තුකාමො අන්තෙවාසිකං ආපුච්ඡති, අන්තෙවාසිකොපි “සාධු සාධු” ති සම්පට්චිජති, තඬ්ඨණෙ එව පටිප්පස්සමිහති. එවං ආවරියං ආපුච්ඡිත්වා අන්තෙවාසිකස්ස ගමනෙපි. ද්විසුපි අන්තොවිහාරෙයෙව ධීතෙසු ආවරියො වා අන්තෙවාසිකං, අන්තෙවාසිකො වා ආවරියං අනාපුච්ඡිත්වා සචෙ ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අතික්කමති, පටිප්පස්සමිහති. පක්ඛසඬ්කන්තෙ වා විබ්භන්තෙ වා කාලකතෙ වා තඬ්ඨණෙයෙව පටිප්පස්සමිහති. ආණන්ති නාම නිස්සයප්පණාමනා. දස්සනසවනවසෙන දුට්ඨං සමොධානං.

233. අලජ්ජිත්ති එත්ථ –

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගුහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
එදිසො වුච්චති අලජ්ජිපුග්ගලො” ති. (පරි. 359) –

එවං වුත්තං. “න භික්ඛවෙ අලජ්ජිතං නිස්සයා වත්ථබ්බං. යො වසෙයා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (මහාව. 120) හි වුත්තං.

234. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අද්ධානමග්ගප්පටිපන්තෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලභමානෙන අනිස්සිතෙන වත්ථු” ති (මහාව. 121) වුත්තත්තා “අද්ධිකස්සා” ති වුත්තං. ගිලානුපට්ඨාකස්ස ව යාවිතස්සාති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානුපට්ඨාකෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලභමානෙන යාවියමානෙන අනිස්සිතෙන වත්ථු” ති (මහාව. 121) හි වුත්තං. සල්ලක්ඛෙන්තෙන ඵාසුකන්ති ඵාසුචිහාරං සල්ලක්ඛෙන්තෙන. ඉදං පන පරිහාරං (මහාව. අට්ඨ. 121) සොතාපන්තාදිඅරියසාවකො වා ථාමගතසමථවිපස්සනාලාභී වා බාලපුට්ඨජනො වා න ලහති. යස්ස ඛො පන සමථවිපස්සනා තරුණා හොති, න ථාමගතා, අයං ලහති. අසන්තෙ නිස්සයදායකෙ “යදා පටිරූපො නිස්සයදායකො ආගච්ඡිස්සති, තදා තස්ස නිස්සයා වසිස්සාමි” ති ආහොගං කත්වා යාව ආසාල්හීපුණ්ණමා, තාව වසිතුං ලහති. සචෙ පන ආසාල්හීමාසෙ නිස්සයදායකං න ලහති, යත්ථ අත්ථී, තත්ථ ගන්තබ්බං. අන්තොවස්සෙ පන අනිස්සිතෙන වත්ථුං න වට්ඨති. සභාගෙ දායකෙ අසන්තෙ වසිතුං ලබ්භතිති සබ්බපදෙසු යොජනා කාතබ්බා. නිස්සයවිනිවිජයො.

නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා

235. අකායබන්ධනොති කායබන්ධනං අබන්ධිත්වාති අත්ථො. තතො පට්ඨාය විචරං පාරුපිතබ්බං, තතො පට්ඨාය එව කායබන්ධනං බන්ධිතබ්බං. ‘‘න භික්ඛවෙ අකායබන්ධනෙන ගාමො පවිසිතබ්බො. යො පවිසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’’ති (වුළුව. 278) හි වුත්තං. තත්ථෙච්චාසනියා ගතොති අසනියා ගතො යත්ථ සරති, තත්ථෙච්ච බන්ධිතබ්බං. සරිත්වා පන යාව න බන්ධති, තාව පිණ්ඩාය චරිතුං න වට්ටති. යදි අන්තොගාමෙ සරති, කායබන්ධනෙ සති එකමන්තෙ යත්වා බන්ධිතබ්බං, අසති වෙ නික්ඛමිත්වා බන්ධිත්වා පුන පිණ්ඩාය පවිසිතබ්බන්ති වදන්ති.

236. ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ කායබන්ධනාති පට්ටිකං සුකරන්තක’’න්ති (වුළුව. 278) වුත්තත්තා ‘‘දුට්ඨ’’න්ති වුත්තං. තත්ථ සුකරන්තං නාම කුඤ්චිකාකොසකා විය අන්තෙ සුසිරං කත්වා කොට්ටිතං. රජ්ජු ව එකාති එකවට්ටා රජ්ජු ව. තදනුලොමිකාති තෙසං ද්විත්තං අනුලොමිකා.

237. මච්ඡකණ්ඩකඛජ්ජුරි-පත්තා මට්ඨා ව පට්ටිකාති එත්ථ (වුළුව. අට්ඨ. 278) එතෙ මච්ඡකණ්ටකාදයො මට්ඨා විකාරරහිතා පට්ටිකා ව තදන්තොගධාති අධිප්පායො. ලබ්භා දසා වතස්සොති එකාය වා ද්විසු වා තීසු වා කථා එව නත්ථීති අධිප්පායො, තතො පරං න වට්ටති. අන්තෙසුති උභොසු අන්තෙසු. ගුණසුත්තකන්ති දිගුණසුත්තකං.

239. මකරමුඛාදිත්ති ආදි-සද්දෙන දෙඬුභසිසං ගහිතං. උභන්තෙති උභොසු අන්තෙසු. කස්සාති? විධස්ස. සටකාති සටකතො. ලෙඛාති ලෙඛාය. සටකතො ව ලෙඛාය ව අඤ්ඤං විත්තකං න කප්පතීති අත්ථො.

240. දෙඬුභකන්ති (වුළුව. 278; වුළුව. අට්ඨ. 278) උදකසප්පසිරසදිසං. මුරජන්ති බහුරජ්ජුකෙ එකතො සඬකඬ්ඨිත්වා එකාය රජ්ජුයා පලිවෙයෙත්වා කතරජ්ජු. මද්දවිණන්ති පාමඬගසදිසං. කලාබ්බකන්ති අනෙකවට්ටං. එතාති පන සබ්බාති න කප්පන්ති. දසාසු ද්වෙ මජ්ඣමාති මුරජං මද්දවිණන්ති ද්වෙ මජ්ඣමා එව. කප්පරෙති කප්පන්තීති අත්ථො.

241. ගණ්ඨියො වාපිති (වුළුව. 279) විචරගණ්ඨියොපි. වෙළඳාදිමයා කප්පන්තීති පසඬගෙන වුත්තං. කායබන්ධනවිනිවිජයො.

කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පට්ඨානාමාරං.

34. පට්ඨිනිද්දෙසවණ්ණනා

242. ජාතා (පාවි. 86; පාවි. අට්ඨ. 86-88; කඨිබ්බා. අට්ඨ. පථවිඛණ්ණාසික්ඛාපදවණ්ණනා) අජාතාති දුට්ඨා පථවීති අත්ථො. ඉදානි තදුභයං දස්සෙතුං “සුද්ධමත්තිකපංසුකා”ති ආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධමත්තිකපංසුකා ච අදඬ්ඨා ච බහුමත්තිකපංසුකා ච වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ච ජාතපථවීති සම්බන්ධො. එත්ථ පන අදඬ්ඨාති උද්ධනපවනකුම්භකාරාවාපභාජනපවනාදිවසෙන තථා තථා අදඬ්ඨා. අයං පන විසුං නත්ථි, සුද්ධපංසුආදියු අඤ්ඤතරාව වෙදිතබ්බො. සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා යෙභුයොනපංසු යෙභුයොනමත්තිකා අතිරෙකවාතුමාසාධිකොවට්ඨමත්තිකාපංසුපුඤ්ජා ච අදඬ්ඨා වාති අයං සබ්බාපි ජාතපථවීති වෙදිතබ්බො.

243. දුතියාති අජාතපථවීති අත්ථො. චුත්තරාසීති මත්තිකරාසි ච පංසුරාසි ච වාතුමාසොමවට්ඨකො අජාතපථවීති අත්ථො.

244. ඉදානි යෙභුයොනමත්තිකා යෙභුයොනපංසුකා යෙභුයොනසක්ඛරාති එවං චුත්තාසු කිත්තාවතා යෙභුයානා හොතීති තං දස්සෙතුං “ද්වෙ භාගා”ති ආදිමාහ. තත්ථ තීසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා මත්තිකා යස්සා භූමියා, එසා යෙභුයාමත්තිකාති සම්බන්ධො. උපඬ්ඨපංසුආදයොපි කප්පියා එව අකප්පියභාගස්ස අනතිරෙකතො. “යෙභුයොනමත්තිකා යෙභුයොනපංසුකා”ති (පාවි. 86) හි චුත්තං, න “උපඬ්ඨමත්තිකා, උපඬ්ඨපංසුකා”ති. සෙසෙසුපිති යෙභුයාපංසුකාදියුපි.

245. ජාතසඤ්ඤස්ස පාවිත්තීති සම්බන්ධො. ද්වෙළ්භස්ස විමතිස්ස දුක්කට්ඨං. ජාතෙ අජාතසඤ්ඤස්ස අනාපත්ති.

246. එකායාණත්තියා එකාති සවෙ සකිං ආණත්තො දිවසම්පි ඛණ්ණි, ආණාපකස්ස එකා එවාති අත්ථො. වාචසොති වාචාය වාචායාති අත්ථො.

247. එත්ථ “ජාලෙහි අග්ගි”න්ති වා වත්තුං න වට්ටති. අනියමෙත්වා පන “පොක්ඛරණිං ඛණ, පථවිං ඛණ, වාපිං ඛණ, ආවාටං ඛණ, කන්දං ඛණ”ති වත්තුං වට්ටති.

248. එදිසන්ති එත්ථ අඤ්ඤම්පි එවරූපං කප්පියවොහාරවචනං වට්ටතීති අධිප්පායො.

249. කොපෙතුං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො, සටාදීහි ගහෙතුං සක්කුණෙයාකං උස්සිඤ්චනියකද්දමං.

251-2. උදකසන්තිකෙ පතිතෙති සම්බන්ධො. උදකෙ පතිතං පන සබ්බකාලං කප්පියමෙව, තස්මා අකප්පියං දස්සෙතුං “උදකසන්තිකෙ”ති චුත්තං. පාසාණෙ ලග්ගෙ රජෙ ව නවසොණ්ඩියා පතිතෙ රජෙ වාති සම්බන්ධො. අබ්භොකාසුට්ඨිතෙ වම්මිකෙ ච මත්තිකාකුට්ටෙ වාති අත්ථො, තථා එතෙපි සබ්බෙ වාතුමාසාධිකොවට්ඨා න කොපෙතබ්බාති අත්ථො.

253-5. භූමිං විකොපයං ථම්මාදිං ගණ්ඨිතුං න ච කප්පතීති සම්බන්ධො.
ධාරායාති පස්සාවධාරාය. පදං දස්සෙස්සාමීති සම්බන්ධො.

257. සෙකොති සිඤ්චනං. භූමියා අල්ලහත්ථං යපෙත්වාති සම්බන්ධො.

258. අවසෙ සතීති හත්ථදාහාදිසු ආපදාසුති අත්ථො. පථවීනිච්ඡයො.

පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා

259-260. ගිරිකුටන්ති මකරදන්තකං. සිබ්බිතුඤ්ච ඡන්දිතුඤ්ච න වට්ටතීති
සබ්බත්ථ යොජනා. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ.

261. සිබ්බිතුං වා පඤ්ජරං විනන්ධිතුං වා ටීරත්ථං ඡත්තෙ බන්ධිතුං දණ්ඨෙ
ලොඛා වට්ටතීති සම්බන්ධො. සවෙ චුත්තජ්ජකාරං අකප්පියජත්තං ලහති, සට්ඨකම්පි
වාළරුපම්පි ඡන්දිත්වා ධාරෙනබ්බං, ලොඛාපි සංසෙත්වා අපනෙතබ්බා, සුත්තකෙන
වා දණ්ඨො වෙයෙතබ්බො.

262. අනුචාතං සන්ධාය “අත්තෙ වා”ති චුත්තං. ද්විත්තං පට්ඨානං
සඬ්ඝට්ඨිතට්ඨානං සන්ධාය “පට්ටමුඛෙ වාපී”ති චුත්තං. වරකසීසාකාරෙන සිබ්බනං
සන්ධාය “වෙණිකා”ති ච සතපදාකාරෙන සිබ්බනං සන්ධාය “සඬ්ඝලිකාපි වා”ති ච
චුත්තං. සතපදිසදිසං අඤ්ඤං වා සුවිචිකාරං න කප්පතී, පකතිසුවිකම්මමෙව
වට්ටතීති අත්ථො. පාළිකණ්ණිකආදිකං වීචරෙ න ච කප්පතීති සම්බන්ධො.

263-4. චතුකොණාව (පාරා. අට්ඨ. 1.85) කප්පරෙති සම්බන්ධො. අග්ගිකන්ති
අග්ගියං චෙතියසදිසං. එත්ථාති ගණ්ඨිපාසකපට්ටෙ. කොණසුත්තා ච පිළිකාති න
කෙවලං චතුකොණා ගණ්ඨිකපාසකපට්ටාව කප්පන්ති, අථ ඛො දුවිඤ්ඤෙය්සා
කොණසුත්තපිළිකා ච කප්පරෙති අත්ථො. ගන්ධං තෙලං වාති ගන්ධං වා තෙලං වා.

265. රත්තන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) රජිතං. අඤ්ඤෙන වාති මුග්ගරාදිනා වා.
කත්ථාති යපෙත්වා. පහාරෙ න ච මුට්ඨිනාති මුට්ඨිනා න පහාරෙය්සාති අත්ථො.

266-7. ඡත්තවට්ටියං (පාරා. අට්ඨ. 1.85) ලොඛං යපෙත්වා ධම්මකරණෙ ලොඛා
න වට්ටතීති සම්බන්ධො. කුඤ්චිකාය ච පිප්ඵලෙ ච මණිකා ච පිළිකා ච න වට්ටතීති
සම්බන්ධො. තත්ථ මණිකාති එකා එව වට්ටමණිකා. පිළිකා මුත්තරාජිසදිසා බහු.

268-9. මාලාදාරණියන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) අරණියං මාලාදි වණ්ණමට්ඨං න
වට්ටතීති සම්බන්ධො. එවං සබ්බත්ථ. තිපුසිසමයෙ පත්තමණ්ඩලෙ භිත්තිකම්මඤ්ච
න වට්ටතීති අත්ථො. භිත්ථාති යපෙත්වා. සුවිසණ්ඩාසකො (පාරා. අට්ඨ. 1.85) නාම
සුවිං ඩංසාපෙත්වා සංසිතුං කතො දාරුමයො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මකරදන්තකං

ඡන්දිතු”න්ති (වුළුව. 253) වුත්තත්තා පත්තමණ්ඩලෙ මකරදන්තකං වට්ටති,
අඤ්ඤං භිත්තිකම්මාදිවිකාරමෙව න වට්ටති, තස්මා ගිරිකුටං පත්තමණ්ඩලෙ
යපෙත්වා අවසෙසෙ න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

272. සෙනාසනෙති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) පාසාදාදිසෙනාසනෙති අත්ථො.

273. පුම්මපීරුපරහිතන්ති පුරිසරුපඉත්තීරුපරහිතන්ති අත්ථො.
පරික්ඛාරවිනිච්ඡයො.

පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා

274-5. සහධම්මිනං ලබ්භං හෙසජ්ජකරණන්ති සම්බන්ධො. න කෙවලං
පඤ්චන්තං සහධම්මිකානංයෙව භික්ඛාවරියවිඤ්ඤත්තිසකෙහි හෙසජ්ජකරණං
ලබ්භති, අථ ඛො අපරෙසම්පි පඤ්චන්තං ලබ්භති, තෙ දස්සෙන්නො
“පිතුන”න්තිආදිමාහ. පිතුනන්ති මාතාපිතුනන්ති අත්ථො. යෙ මාතාපිතරො
ජග්ගන්ති උපට්ඨන්ති, තෙ තදුපට්ඨාකා නාම. භික්ඛුං එව නිස්සාය ජීවන්නො
භික්ඛුනිස්සිතකො නාම. පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො “හණ්ඩු”ති වුච්චති.

276. අපරෙසම්පි දසන්තං කාතුං වට්ටති, තෙ දස්සෙතුං
“මහාවුළපිතා”තිආදිමාහ. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) පන මහාපිතා වුළපිතා
මහාමාතා වුළමාතා මහාභාතා වුළභාතා මහාහගිනී වුළහගිනීති ඉමෙහි අට්ඨනී ආදි-
සද්දෙන පිතුහගිනිඤ්ච මාතුහානිකඤ්ච ගහෙත්වා දස. එතෙසං පන සකෙන
හෙසජ්ජෙන කාතබ්බං. අත්තනියෙ ව අසනීති පාඨසෙසො.

277. න කෙවලඤ්ච එතෙසං දසන්තං, ඉමෙහි සම්බන්ධානං පුත්තනත්තාදීනං
යාවසත්තමා කුලපරිවට්ටා කාතුං වට්ටතීති දස්සන්තං “කුලදුසනා”තිආදිමාහ.
අඤ්ඤොපි (පාරා. අට්ඨ. 2.285-287) යො ආගන්තුකො වා වොරො වා
යුද්ධපරාජිතො වා ඉස්සරො ඤාතකෙහි පරිච්චන්නො වා ගමීයමනුස්සො වා
ගිලානො හුත්වා විහාරං පවිසති, සබ්බෙසම්පි අපච්චාසිසන්නෙන හෙසජ්ජං
කාතබ්බං.

278. මාතා (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) පිතා තදුපට්ඨාකො භික්ඛුනිස්සිතකො
පණ්ඩුපලාසො වෙය්‍යාවච්චකරොති ඉමෙසං ඡන්තං අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො
අචාරිතොති අත්ථො. කිඤ්ච හියෙය්‍යා – දාමරිකවොරස්ස ව ඉස්සරියස්ස ව
දාතුමචාරිතොති අත්ථො.

279. තෙසන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) ගහට්ඨානං. සාසනොගධන්ති
රතනපරිත්තආටානාටියපරිත්තාදිපරිත්තං හණිතබ්බන්ති අත්ථො.

280. “ආගන්ත්වා (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) සීලං දෙනු, ධම්මඤ්ච පරිත්තඤ්ච භාසතු” ති කෙනවි පෙසිතොති සම්බන්ධො. දාතං වත්තුන්ති සීලං දාතං, ධම්මඤ්ච පරිත්තඤ්ච වත්තුං ලබ්භතීති අත්ථො. හෙසජ්ජචිතිච්ඡයො.

හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

37. උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා

281. දසහෙදම්පිති සචෙ කෙනවි හෙට්ඨා දස්සිතං දසවිධං රතනං ආනෙත්වා “ඉදං සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා නවකම්මස්ස වා අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සුත්තන්තිකගණස්ස වා දම්මි” ති වුත්තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිජන්තස්ස දුක්කටං හොතීති අත්ථො.

282-3. තෙසු දසවිධෙසු රතනෙසුති අත්ථො. ද්විසුති රජතජාතරූපෙසු. ගණසඬ්ඝපුග්ගලෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) අනාමසිත්වා “ඉදං භිරඤ්ඤසුචණ්ණං චෙතියස්ස දම්මි, නවකම්මස්ස දම්මි” ති වුත්තෙ න පටික්ඛිපෙති අත්ථො. කිං කාතබ්බන්ති චෙ? තං දස්සෙතුං “චදෙ” තිආදි වුත්තං. “ඉමෙ එවං වදන්ති” ති කජ්ජියකාරානං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො.

284. න කෙවලං භිරඤ්ඤසුචණ්ණාදිකමෙව, අඤ්ඤම්පි බ්බත්තවත්ථාදිකං අකජ්ජියං න සම්පට්ඨිජිතබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “බ්බත්තං වත්ථු” තිආදිමාහ. දාසපසුආදිකං දාසපස්වාදිකං. සචෙ හි කොචි “මය්හං සස්සසම්පාදකං මහාතළාකං අත්ථි, තං සඬ්ඝස්ස දම්මි” ති වදති, තඤ්චෙ සඬ්ඝො සම්පට්ඨිජති. පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තියෙව. එවං සෙසෙසුපි.

කජ්ජියෙන කමෙන ගණ්භෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “බ්බත්තං දම්මි” ති වුත්තෙ “න වට්ටති” ති පටික්ඛිපිත්වා “ඉතො වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා” ති වා “චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය දම්මි” ති වා වදති චෙ, ගහෙතබ්බං. වත්ථුම්භිපි එසෙව නයො. “තළාකං දම්මි” ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා “වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා” ති වා “සඬ්ඝො උදකං පරිභුඤ්ජ්ජස්සති, හණ්ඩකං ධොවිස්සති” ති වා ආදිනා නයෙන වුත්තෙ සම්පට්ඨිජිතබ්බං. “දාසං දම්මි” ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා “ආරාමිකං, චෙය්‍යාවච්චකරං, කජ්ජියකාරකං දම්මි” ති වුත්තෙ සම්පට්ඨිජිතබ්බං. “ගොමභිංසඅපෙළකාදයො දම්මි” ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා “පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථායා” ති වුත්තෙ සම්පට්ඨිජිතබ්බං. එදිසං ගහණං සන්ධාය “පටික්ඛිපිත්වා ගණ්භෙය්‍යා” ති වුත්තං.

285-6. නවමාතිකකෙදාරතළාකකිරියා (පාරා. අට්ඨ. 2.238-239) ව අනචෙ පුබ්බෙ කජ්ජියවොහාරෙන පටික්ඛිපිත්වා ගහිතතළාකෙ මත්තිකුද්ධරණඤ්ච භින්නට්ඨානෙ පාළිබන්ධො ව දුබ්බලට්ඨානෙ ආළියා ථීරකාරො ව අනචෙ කෙදාරෙ පුරාණභාගතො අතිරෙකභාගග්ගහණඤ්ච නචෙ කෙදාරෙ අපරිච්ඡින්නභාගෙ

“සස්සෙ දෙට එත්තකෙ”ති කභාපණ්ඩියාපනඤ්චාපිති ඉදං සබ්බං භික්ඛුස්ස කාතුං න වට්ටති. සචෙ කරොති, එවමාදිකං සබ්බෙසම්පි අකප්පියන්ති අත්ථො.

287-9. ඉදානි තංයෙව අකප්පියං දස්සෙතුං “අවත්වා”තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො (පාරා. අට්ඨ. 2.238-239) – යො පන “කස, වජ්ජ” ඉච්චාදිකං අවත්වා “එත්තිකාය භූමියා එත්තකො භාගො දෙයොයා”ති භූමිං වා පතිට්ඨාපෙති, “එත්තකෙ භූමිභාගෙ සස්සං කතං, එත්තකං ගණ්හවා”ති කස්සකෙ වදන්තෙ පමාණගණ්හනත්ථං දණ්ඩරජ්ජුහි මිනති, බලෙ යත්වා රක්ඛණාදීනි කරොති, තස්සෙව අකප්පියන්ති.

290. භණ්ඩාගාරිකසීසෙන පිතුසන්තකම්පි සචෙ පටිසාමෙයා, පාවිත්තියන්ති අත්ථො.

291-2. පිතුනන්ති මාතාපිතුනං. සාටකාදිකප්පියං වත්ථුං. “පටිසාමෙත්වා දෙහි”ති චුත්තෙති සම්බන්ධො. පාතෙත්වාන ගතෙ යස්මා අජ්ඣාරාමසික්ඛාපදවසෙන (පාවි. 505-506) පලිබොධො, තස්මා ගොපිතුං ලබ්හන්ති අත්ථො.

293-4. සකං වාසිආදිපරික්ඛාරන්ති අත්ථො. ඉදං යානං ගුත්තන්ති දස්සෙතබ්බං. “එත්ථ යපෙථා”ති පන න වත්තබ්බං.

295. එත්ථ “අඤ්ඤො කොචි න පවිසති, භික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා ගහිතං භවිස්සති”ති සඬකන්තීති අත්ථො. වත්ථුමහිති අලඬකාරාදිවත්ථුමහිති අත්ථො. තාදිසෙති යාදිසෙ වත්ථුමහි නට්ඨෙ ආසඬකා හොති, තාදිසෙ වත්ථුමහි නට්ඨෙති සම්බන්ධො.

296. ඉදානි අසඬකිතබ්බට්ඨානං දස්සෙතුං “විහාරාවසථස්සන්තො”තිආදිමාහ. විහාරස්ස ව සරස්ස වාති අත්ථො. රතනන්ති දසවිධං රතනං. රත්තසම්මතන්ති සාටකචෙයනාදිකං. ගහෙත්වානාති කප්පියකාරකෙ අසති අත්තනාපි ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. මග්ගෙරඤ්ඤෙපිති මග්ගෙපි අරඤ්ඤෙපි. තාදිසෙති “භික්ඛුහි ගහිතං භවිස්සති”ති ආසඬකිතබ්බට්ඨානෙන. පතිරූපං කරියතීති මග්ගෙ වා අරඤ්ඤෙ වා තාදිසං භණ්ඩං පස්සිත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම නිසිදිතබ්බං, සාමිකෙසු ආගතෙසු තං යානං ආවික්ඛිතබ්බං. සචෙ සාමිකෙ න පස්සති, රතනසම්මතං පංසුකුලං ගහෙතබ්බං. රතනඤ්චෙ හොති, තුණ්හිභූතෙන ගන්තබ්බන්ති අත්ථො. අයං මග්ගාරඤ්ඤකෙසු පටිපත්ති. විහාරාවසථානං පන අන්තො තාදිසං දිස්වා භණ්ඩකං මුඤ්චිත්වා “එත්ථ එත්තකා කභාපණ්ඩා”තිආදිනා නයෙන රූපෙන වා ලඤ්ඡනාය වා පිලොතිකාය වා සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බං, තතො පක්කමන්තෙන පතිරූපානං භික්ඛුනං ආවික්ඛිතබ්බං. උග්ගහවිනිව්ඡයො.

උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

38. කුලදුසනනිද්දෙසවණ්ණනා

297. “කුලානි දුසෙති පුජ්චෙන වා ඵලෙන වා වුණ්ණෙන වා මත්තිකාය වා දන්තකට්ඨයෙන වා වෙළයා වා වෙජ්ජිකාය වා ජඩ්ඝපෙසනියෙන වා”ති (පාරා. 437) වුත්තත්තා තානි අට්ඨ වත්ථුනි දස්සෙතුං “පුජ්ච”න්තිආදිමාහ. ඉමාය මිච්ඡාපට්ටපත්තියා කුලානං අඤ්ඤෙසු සිලවත්තෙසු පසාදං දුසෙති විනාසෙතිති කුලදුසනං දුක්කටං ආපජ්ජති. තං පන අත්තනො සත්තකෙ ච පරසත්තකෙ ච වෙදිතබ්බං.

298. ඉදානි ඉමෙසු වත්ථුසු න කෙවලං කුලදුසනදුක්කටමෙව ආපජ්ජති, පුල්ලව්වයාදීනිපි ආපජ්ජතිති දස්සෙතුං “පුල්ලව්වය”න්තිආදිමාහ. සඬ්ඝිකං ගරුභණ්ඩං ඉස්සරෙන දෙන්තස්ස පුල්ලව්වයන්ති සම්බන්ධො. සෙනාසනත්ථාය නියමිතං පන පුජ්චාදි ගරුභණ්ඩං හොති. සඬ්ඝස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා සත්තකං ටෙය්‍යවිත්තෙන දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනි හොන්තිති පාඨසෙසො, තස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන දුක්කටපුල්ලව්වයපාරාජිකානි හොන්තිති අත්ථො.

299-300. සබ්බථානි (පාරා. අට්ඨ. 2.431)

කජ්ජියවොහාරඅකජ්ජියවොහාරපරියායඔහාසනිමිත්තකම්මාදීනි න වට්ටතිති අත්ථො. වතිආදීනි කත්වා ජග්ගිතුඤ්ච. අත්තනො පරිභොගත්ථන්ති ඵලපරිභොගත්ථං. රොපනාදීනීති රොපාපනාදීනි. ආදි-සද්දෙන සිඤ්චාපනඔවිනාපනාදීනි ගහිතානි. කුද්දාලබ්ණිත්තිවාසිඵරසුඋදකභාජනාදීනි ආහරිත්වා සමීපෙ යපනවසෙන නිමිත්තතො ච කුද්දාලබ්ණිත්තාදීනි ච මාලාවච්ඡෙ ච ගහෙත්වා යීතෙ “සාමණෙරාදයො දිස්වා ‘ටෙරො කාරාපෙතුකාමො’ති ආගන්ත්වා කරොන්ති”ති සඤ්ඤාය ඔහාසතො ච “ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං ආවාටං ජානා”තිආදිකජ්ජියවොහාරතො ච “පණ්ඩිතෙන මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙනබ්බො, න විරස්සෙව උපකාරාය සංවත්තන්ති”තිආදිපරියායතො ච රොපනාදීනි ලබ්භරෙති සම්බන්ධො.

301-2. ඉදානි අට්ඨසු වත්ථුසු අවසෙසානි ද්වෙ වත්ථුනි දස්සෙතුං “වුත්තාව වෙජ්ජිකා ජඩ්ඝපෙසනෙ”ති වුත්තං. තත්ථ වෙජ්ජිකා පුබ්බෙ වුත්තාව, ඉදානි ජඩ්ඝපෙසනාදිවිනිච්ඡයං වක්ඛාමීති අත්ථො. පිතරොති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) මාතාපිතරො. භණ්ඩුන්ති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං. හික්ඛුස්ස සකං වෙය්‍යාවච්චකරඤ්චානි එතෙ යපෙත්වා කසිවාණිජ්ජාදිගිහිකම්මෙසු දුතසාසනං භරණෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. පයමං සාසනං අග්ගහෙත්වා පුන තං දිස්වා වා තස්ස සත්තිකං ගන්ත්වා වා වදනොපි දුක්කටමෙවානි අත්ථො. සාසනං අග්ගහෙත්වා ආගතානං පන “භන්තෙ, තස්මිං ගාමෙ ඉත්ථන්තාමස්ස කා පවත්ති”ති පුච්ඡියමානෙ කට්ඨෙ තුං වට්ටති. පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ දොසො නත්ථි.

303. ඵචං කුලදුසනෙන උජ්ජන්තපච්චයා. “පඤ්චන්තමපි”ති වුත්තත්තා අනුපසම්පන්නෙන කතමපි ඵදිසං න වට්ටති ඵච මිච්ඡාජිවත්තා. ආතුමාවත්ථු

(මහාව. 303) වෙන්ථ නිදස්සනං. කිං වියාති වෙ, තං දස්සෙතුං “අභුතාරොවනාරූප-
සංඛ්‍යාහාරුග්ගහදිසා”ති චුත්තං. තත්ථ උග්ගහදිසාති එතෙහි
උප්පන්නපච්චයසදිසාති අත්ථො.

304. ඉදානි පුප්ඵාදීනි කෙසං දාතුං වට්ඨන්ති, කෙසං දාතුං න වට්ඨන්තිති තං
දස්සෙතුං “හරාපෙත්වා”ති ආදිමාහ. පිතුනං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) දාතුං
ලබ්හතීති සම්බන්ධො. සෙසඤ්ඤාතීනං පත්තානං එව. ලිඛිගන්ති සිවලිඛිගං.

305. තථා එලන්ති එලම්පි මාතාපිතුනං හරිත්වාපි හරාපෙත්වාපි දාතුං ලබ්හතීති
අත්ථො. න කෙවලං මාතාපිතුනංයෙව, අඤ්ඤාසම්පි දාතුං ලබ්හතීති දස්සෙතුං
“ගිලානාන”න්ති ආදිමාහ. සපරසන්තකන්ති එත්ථ පරොති අත්තනො
විස්සාසඤ්ඤාතකො එව අධිප්පෙතො.

306. භාෂේන්තෙති සඬ්ඝස්ස එලපුප්ඵම්හි භාජියමානෙ සම්මතෙන දෙය්‍යන්ති
සම්බන්ධො. ඉතරෙන අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බන්ති අත්ථො.

307. පරිච්ඡිජ්ජාති ආගතානං දාතබ්බන්ති එලවසෙන වා රුක්ඛවසෙන වා
පරිච්ඡන්දිත්වාති අත්ථො. ඉතරස්සාති ඉස්සරාදිකස්ස. කතිකං වත්වාති “ඉමස්මිං
රුක්ඛෙ එත්තකාති එලානි ලබ්හන්ති”ති එවං වත්වා.

308. සෙසෙති මත්තිකාදන්තකට්ඨවෙළුම්හි (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437).
යථාචුත්තනයො එවාති එත්ථ අත්තනො ව පරස්ස ව සන්තකං කුලසඬ්ගහත්ථාය
දදතො දුක්කටන්ති ආදිනා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති
අත්ථො. පණ්ණම්පිති කිඤ්චාපි පාළියං පණ්ණදානං න චුත්තං, තථාපි කුලදුසුනෙ
පවෙසයෙති අත්ථො. කුලදුසුනවිනිච්ඡයො.

කුලදුසුනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා

309-310. ඉදානි වස්සුපගමනං දස්සෙතුං “පුරිමිකා”ති ආදිමාහ. තත්ථ පුරිමිකා
පච්ඡිමිකා (මහාව. 184; මහාව. අට්ඨ. 185) වෙති ද්වෙ වස්සුපනායිකාති අත්ථො.
ආලයපරිග්ගාහො වා වච්චෙදො වා වස්සුපනායිකාති පාඨසෙසො. ඉදානි වත්තබ්බං
සන්ධාය “එදිසො”ති චුත්තං. “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති විත්තුප්පාදෙන්ථ ආලයො
(මහාව. අට්ඨ. 203). ආලයපරිග්ගාහො පන වපෙ වා සත්ථෙ වා නාවාය වා වස්සං
උපගන්තුකාමස්ස තත්ථ සෙනාසනං අලහන්තස්ස ලබ්හති, සත්ථාදිසු පන වස්සං
උපගන්තුං න වට්ඨන්ති කත්වා. යදි සත්ථාදිසු කවාට්ඨන්ධං සෙනාසනං ලබ්හති,
තත්ථ උපගන්තබ්බං. උපගච්ඡන්තෙන ව “ඉධ වස්සං උපෙමි”ති තික්ඛන්තුං
වත්තබ්බං. විහාරෙ පන වච්චෙදො වා කාතබ්බො. සවෙ “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති
ආලයො අත්ථි, අසනියා පන වස්සං න උපෙති, ඡින්නවස්සො න හොති,
පචාරෙතුඤ්ච ලහති එව.

311. නොපෙනුකාමො ආවාසං, තද්වුනික්කමෙය්‍ය වානි පාඨෙ (මහාව. 186)
අතික්කමන්තස්ස ආවාසං තද්වු වස්සුපනායිකානිපි අත්ථො. ආවාසං අතික්කමෙය්‍ය
වානි සම්බන්ධො. ඡානං වානුපගච්ඡතොති එත්ථ විහාරෙ නිසිදිත්වාපි අනුපගච්ඡතො
දුක්කට්ඨස්සානි හොතිති අධිප්පායො.

312. ඡින්නවස්සො (වජිර. ටී. මහාවග්ග 208) වා කෙනචි අන්තරායෙන පඨමං
අනුපගතො (මහාව. 185-186) වා දුතියං උපගච්ඡෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තෙමාසන්ති
පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං. “න භික්ඛවෙ වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා
පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්වා වාරිකා පක්කමිතබ්බා. යො පක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති
දුක්කට්ඨස්සා”ති (මහාව. 185) හි වුත්තං.

313-5. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණීයෙන අප්පහිතෙපි
ගන්තුං, පගෙව පහිතෙ, ‘භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස
සාමණෙරියා මාතුයා ච පිතුස්ස ච, ගිලානහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි,
ගිලානුපට්ඨාකහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානහෙසජ්ජං වා පරියෙසිස්සාමි,
පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨිස්සාමි වා’ති සත්තාහං සන්තිවත්තො කාතබ්බො”ති
(මහාව. 198) වුත්තත්තා “මාකාපිතුනමත්ථාය...පෙ.... උපට්ඨිස්ස”න්ති වුත්තං.
තත්ථායං සඬ්ඛෙපො – “මාකාදීනං ගිලානහත්තං වා තදුපට්ඨාකහත්තං වා
ගිලානානං ඔසධං වා එසිස්සං පරියෙසිස්ස”න්ති වා “තෙ ගිලානෙ ගන්ත්වා
පුච්ඡිස්සාමි”ති වා “උපට්ඨිස්ස”න්ති වා පහිතෙපි අප්පහිතෙපි සත්තාහකිච්චෙන
ගන්තුං ලභති.

ඉදානි සහධම්මිකෙ එව සන්ධාය “අනභිරත”න්තිආදි වුත්තං. “විසභාගරූපං
දිස්වා අනභිරති, තතො වූපකාසිස්සං, තං ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගමිස්ස”න්ති
අධිප්පායෙන ගන්තුම්පි ලබ්භතීති අත්ථො. කුක්කුච්චං විනොදනඤ්ච දිට්ඨිං
විචෙවනඤ්ච අහං වා කරෙය්‍යං අඤ්ඤෙහි වා කාරෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො.
පරිවාසමානත්තආදීහි වුට්ඨානං වා ගරුකා. ආදි-සද්දෙන සවෙ සඬ්ඛෙන කම්මං
කතං හොති, තස්ස පටිපස්සද්ධියා අනුස්සාවනකරණාදීසු උස්සුක්කං කරෙය්‍යන්ති
ගන්තුං ලබ්භතීති අත්ථො. සත්තාහකිච්චෙනාති සත්තාහකරණීයෙන.

316. ධම්මසවනත්ථං නිමන්තිතො එවං වජෙති අත්ථො. ගරු නාම
ආචරියුපජ්ඣායා, තෙහි භණ්ඩධොවනකිච්චෙන පහිතස්ස ගන්තුං වට්ටතීති අත්ථො.

317. න භණ්ඩධොවන...පෙ.... දස්සනෙති එත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 199) එතෙසුපි
න වජෙති සම්බන්ධො. ලබ්භන්ති එත්ථ “අප්පෙව ආගමිස්ස”න්ති අදුරගො යදි න
පාපුණෙය්‍ය, ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. කිං වුත්තං හොති? “අප්පෙව ආගමිස්සාමි”ති
සාමන්තවිහාරං ගන්ත්වා පුන ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සවෙ අරුණුට්ඨානං
හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදෙන දුක්කට්ඨි නාපජ්ජතීති වුත්තං
හොති.

318. සෙසඤ්ඤානිහි භාතුහගිනීආදීහි. හික්ඛුනිස්සිතකෙන ව පහිතෙනි සම්බන්ධො. නිද්දිසිත්වානි “ආගච්ඡන්තු හදන්තා, ඉච්ඡාමි දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං හික්ඛුඤ්ච පස්සිතු”න්තිආදිනා යං කිඤ්චි නිද්දිසිත්වානි පෙසිතෙ ගන්තුං වට්ටති. කෙවලං “ආගච්ඡන්තු හික්ඛු, ඉච්ඡාමි හික්ඛුනං ආගමන”න්ති එවං අනිද්දිසිත්වා වුත්තෙ ගන්තුං න ලබ්භතීති අත්ථො.

319. අච්ඡරායෙ සත්තත්තනොති දසවිධෙසු අන්තරායෙසු එකස්මිම්පි අන්තරායෙ අත්තනො සතීති අත්ථො. සඤ්ඤාසාමග්ගියා වා වස්සව්වජ්ජෙ අනාපත්තීති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙනං “ඉධ පන, හික්ඛවෙ, වස්සුපගතො හික්ඛු පස්සති සම්බහුලෙ හික්ඛු සඤ්ඤාදාය පරක්කමන්තෙ. තත්ත වෙ හික්ඛුනො එවං හොති, ‘ගරුකො ඛො සඤ්ඤාදො වුත්තො භගවතා. මා මයි සම්මුඛිභුතෙ සඤ්ඤා හිජ්ජී’ති පක්කම්මබ්බං, අනාපත්ති වස්සව්වජ්ජසා”ති (මහාව. 202). එවං ඡින්නවස්සො නො පචාරයෙති අත්ථො.

320. රුක්ඛස්ස සුසිරෙති එත්ථ (මහාව. 204; මහාව. අට්ඨ. 203) පන සුද්ධෙ රුක්ඛස්සිරෙ එව න වට්ටති, මහන්තස්ස පන සුසිරස්ස අත්තො පදරච්ඡදනං කුට්ඨං කත්වා පච්ඡන්දවාරං යොජෙත්වා උපගන්තුං වට්ටති. රුක්ඛස්ස විට්ඨපෙති එත්ථාපි සුද්ධවිට්ඨපමත්තෙ න වට්ටති, මහාවිට්ඨපෙ පන අට්ඨකං බන්ධිත්වා වුත්තනයෙන කුට්ඨං කත්වා උපගන්තුං වට්ටති. ඡවකුට්ඨ නාම පාසාණකුට්ඨකන්ති වදන්ති. තිස්ස පස්සෙසු පාසාණෙ උස්සාපෙත්වා උපරි පාසාණෙන පටිච්ඡන්තා.

321. නාවාදිසු පන උපගතො පචාරෙතුඤ්ච ලබ්භතීති සම්බන්ධො. වස්සුපනායිකච්චිච්ඡයො.

වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා

322-4. ආරාමාරාමවත්ථුනීති එත්ථ (වුළුව. 321; වුළුව. අට්ඨ. 321) ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො වා එලාරාමො වා. මඤ්චො පීඨං හිසි බිබ්බොහනාදිසයනාසනං. ලොහකුම්භීආදයො කාලලොහතම්බලොහාදිමයා. භාණකො උදකවාට්. පඤ්චෙනෙ අවිභාජියාති භාජෙත්වා න ගහෙතබ්බා, ගහිතාපි සඤ්ඤාසන්තකා එවානි අත්ථො. එත්ථ පන ආරාමො ආරාමවත්ථුනි පඨමං, විහාරො විහාරවත්ථුනි දුතියං, මඤ්චො පීඨං හිසි බිබ්බොහනන්ති තතියං, ලොහකුම්භී...පෙ.... නිබ්බාදනන්ති චතුත්ථං, වල්ලි...පෙ.... දාරුභණ්ඩං මත්තිකභණ්ඩන්ති පඤ්චමන්ති එවං ඉමානි රාසිවසෙන පඤ්ච හොන්ති, සරුපවසෙන අනෙකානි හොන්ති. හොන්ති චෙත්ථ –

“ද්විසඬගහානි ද්වෙ හොන්ති, තතියං චතුසඬගහං;
චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨහෙදන”න්ති. (වුළුව. අට්ඨ. 321);

325. “පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි න විස්සජ්ජෙතඛිබ්බානි සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි භොන්ති. යො විස්සජ්ජෙයා, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සා”ති (වුළුව. 321) වුත්තත්තා “භාජිතාපි අභාජිතා”ති වුත්තං. එතෙති වුත්තජ්ජකාරා පඤ්චපි “ගරුහණ්ඩානී”ති ව “අවිස්සජ්ජියානී”ති ව ව-සද්දෙන “අවෙහඬගියානී”ති ව වුව්වන්තීති අත්ථො.

326-8. ඉදානි පුරිමෙසු තිසු රාසිසු සබ්බස්ස ගරුහණ්ඩත්තා තෙ අනාමසිත්වා පච්ඡිමෙසු ද්විසු රාසිසු එකච්චස්ස අගරුහණ්ඩස්සාපි අත්ථිතාය තං දස්සෙතුං ආරහන්තොපි තෙසු ද්විසු බහුවිසයං පටමං දස්සෙතුං “වල්ලිඬ්ඬාහුමත්තාපි”තිආදිමාහානි ඤාතඛිබ්බං. තස්සායං සඬ්ඛෙපො (වුළුව. අට්ඨ. 321) – වල්ලි අඬ්ඬාහුමත්තාපි වෙළු අට්ඨඬ්ඬාහුමත්තාපි තිණාදි මුට්ඨිමත්තමිපිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මුඤ්ජපබ්බජං සඬ්ඛණ්භානි, පණ්ණං එකමිපි මත්තිකා පාකතා වා පඤ්චවණ්ණා වා සුධාකඬ්ඬාට්ඨආදිකානි ආදි-සද්දෙන සජ්ජුලසජාතිහිඬ්ඬාලකාදි වා තාලපක්කජ්ජමාණාපි යෙහි කෙහිවි සඬ්ඝස්ස දින්නා වා සඬ්ඝිකෙ තිණබ්බත්තාදිමිහි ජාතා වා රක්ඛිතගොපිතභූමිභාගෙ උජ්ජන්තා තත්ථජාතකා වා සඬ්ඝිකා රක්ඛිතා එව අභාජියානි අත්ථො.

ඉදානි යෙ වෙත්ථ භාජිතඛිබ්බා, තෙ දස්සෙතුං “නිට්ඨිතෙ”තිආදිමාහ, සඬ්ඝස්ස වා වෙතියස්ස වා කම්මෙ නිට්ඨිතෙ භාජියානි අධිජ්ජායො. එත්ථ පන යං කිඤ්චි වල්ලිවෙළුනිණපණ්ණමත්තිකාදි සඬ්ඝස්ස දින්නං වා සඬ්ඝිකෙ තිණබ්බත්තාදිමිහි ජාතකං වා රක්ඛිතගොපිතං ගරුහණ්ඩං, තං සඬ්ඝකම්මෙ ව වෙතියකම්මෙ ව නිට්ඨිතෙ අවසෙසං පුග්ගලිකකම්මෙපි දාතුං වට්ටති, අගරුහණ්ඩත්තා භාජිතුමිපි ලබ්භති. සෙනාසනත්ථාය රක්ඛිතගොපිතමෙව ගරුහණ්ඩං භොති, න ඉතරං. සිහළදීපෙ තුමුලසොමවිහාරෙ සඬ්ඝස්ස පාකවත්තමිපි තාලපණ්ණං වික්කිණ්ත්වා කරියති. කස්මා? න හි තත්ථ පණ්ණෙන අත්ථො අත්ථි, සබ්බෙපි ඉට්ඨකච්ඡන්තා පාසාදාදයොති. එවං අඤ්ඤත්ථාපි කරියති එවානි වදන්ති.

329. ඉදානි ලොහහණ්ඩාදීසු එකන්තභාජෙතඛිබ්බණ්ඩං දස්සෙතුං “පත්තාදි”තිආදිමාහ. එත්ථ (වුළුව. අට්ඨ. 221) පන ආදි-සද්දෙන ලොහථාලකතමිබ්බ කුණ්ඩිකා කට්ඨජු සරක අඤ්ජනි අඤ්ජනිසලාකාකණ්ණමලහරණ්ණවිසණ්ඩාසකත්තරයට්ඨිආදිනි ගහිතානෙව. තථානි භාජියමෙවානි අත්ථො. විජ්ජකතඤ්ච අවිජ්ජකතඤ්ච. පාදගණ්භකන්ති මගධනාලියා පඤ්චනාලියා ගණ්භනං.

331-2. අනුඤ්ඤාතවාසි යං සක්කා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුන්ති වුත්තා. තච්ඡිතානිට්ඨිතන්ති විජ්ජකතං. යදි තච්ඡිතං, ගරුහණ්ඩමෙව. දන්තං පන අතච්ඡිතඤ්ච අනිට්ඨිතඤ්ච භාජියමෙව. අනිට්ඨිතං මඤ්චපාදාදිකං ගරුහණ්ඩං. ඉදානි මත්තිකහණ්ඩං දස්සෙතුං “භික්ඛුපකරණෙ”තිආදිමාහ. පත්තථාලකකුණ්ඩිකාදිභික්ඛුපකරණෙ ව. පාදසට්ඨකානි පාදගණ්භනකො සට්ඨකො ව මත්තිකාමයො භාජියො භාජෙතඛිබ්බානි අත්ථො. සඬ්ඛථාලකමිපි භාජියමෙව.

333-4. මිගවම්මාදිකං කප්පියවම්මං භාජියං, සීහවම්මාදිකං අකප්පියවම්මං ගරුහණ්ඩං. තං පන භූමත්ථරණං කාතුං වට්ටති. එළවම්මං පන පච්චත්ථරණගතිකත්තා ගරුහණ්ඩං හොති. ඉදානි ඉමානි පන පඤ්ච වීචරපිණ්ඩපාතහෙසජ්ජානං අත්ථාය පරිචත්තෙතුං න වට්ටති, ගරුහණ්ඩෙන පන ගරුහණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච ථාවරෙන ථාවරමෙව පරිචත්තෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති දස්සෙතුං “ගරුනා”තිආදිමාහ. තත්ථ (චූළව. අට්ඨ. 321) ගරුනාති ගරුහණ්ඩෙන ගරුහණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච පරිචත්තෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ථාවරෙන ව ථාවරමෙව පරිචත්තෙය්‍ය, න ගරුහණ්ඩන්ති අධිජ්ජායො. පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු පච්ඡිමත්තයං ගරුහණ්ඩං, පුරිමද්වයං ථාවරන්ති වෙදිතබ්බං. තථා කත්වා ව භුඤ්ජතුති එවං පරිචත්තෙත්වා තතො ආහතං කප්පියහණ්ඩං පරිභුඤ්ජතුති අත්ථො. කථං ඤායතිති වෙ? චූත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ-

“අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬගියං, පඤ්ච චූත්තා මහෙසිනා;
විස්සජ්ජන්තස්ස පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති,
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති. (පරි. 479);

එත්ථ පන ගරුහණ්ඩෙන ගරුහණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච ථාවරෙන ථාවරමෙව පරිචත්තනවිධිං සන්ධාය “විස්සජ්ජන්තස්ස අනාපත්ති”ති චූත්තං. පුන තතො නිබ්බත්තඤ්ච චතුපච්චයං පරිභුඤ්ජිතුං ලබ්හතීති දීපෙතුං “පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති”ති චූත්තං. අයං ඉමිස්සා ගාථාය අධිජ්ජායො. සෙසන්ති (චූළව. අට්ඨ. 321) ආරාමාදි අභාජියන්ති අත්ථො. අවෙහඬගියචිතිච්ඡයො.

අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

335-6. සද්චාරබන්ධනෙ යානෙ...පෙ.... සයන්තො දුක්කටං චූසෙති එවරුපෙ යානෙ දිවා සයන්තෙනාති සම්බන්ධො. සද්චාරබන්ධනෙ (පාරා. 77; පාරා. අට්ඨ. 1.77) පන යානෙ යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ අබ්භොකාසෙපි රුක්ඛමූලෙපි අන්තමසො ඉමිනා ලක්ඛණෙන යුත්තෙ ආකාසඬගණෙපි සයන්තෙන ද්වාරං බන්ධිතබ්බමෙව. විඤ්ඤුමිහි පුරිසෙති හික්ඛුමිහි වා සාමණෙරෙ වා අන්තමසො උපාසකආරාමිකෙසුපි අඤ්ඤතරස්මිං සතීති අත්ථො. “එස ජග්ගිස්සති”ති ආභොගො වාපි කප්පතීති කෙවලං හික්ඛුනිං වා මාතුගාමං වා ආපුච්ඡිතුං න වට්ටති. සවසෙති අත්තනො වසෙ, අබ්‍රහ්මාදාරණට්ඨානෙති අත්ථො. තං විනාකාරන්ති තං පුබ්බෙ චූත්තජ්ජකාරං ද්වාරථකනආභොගකරණසඬබ්බානං ආකාරං විනාති අත්ථො. අවිත්තකාපත්තිකිරියායං සඬබ්බෙපො.

337. රතනානීති මුත්තාදිදසවිධරතනානි. ධඤ්ඤන්ති සත්තවිධං ධඤ්ඤං.

338. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති එත්ථ (චූළව. 246; චූළව. අට්ඨ. 246) පන යො මධුසිත්ථකතෙලෙන වා උදකමිස්සකතෙලෙන වා අඤ්ඤෙන කෙනචි විකාරෙන වා

කෙසෙ ඔසැණ්ගෙති, දන්තමයාදීසු යෙන කෙනවි එණෙන වා කොවිණෙන වා හත්ථෙන වා එණකිවිචං කරොන්තො අභිගුලීහි වා ඔසැණ්ගෙති, තස්ස දුක්කටං හොතීති අත්ථො.

339. නෙකපාචුරණාති (වුළුව. 264) න එකපාචුරණා. තුවට්ටයුන්ති නිපජ්ජෙය්‍යං. කිං චුත්තං හොති? යදි එකපාචුරණා වා එකත්ථරණා වා එකමඤ්ථෙ වා තුවට්ටෙය්‍යං, න වට්ටති, දුක්කටං හොතීති චුත්තං හොති. එකමිහි (වුළුව. අට්ඨ. 264) වා භාජනෙ න භුඤ්ජෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො.

340. චතුරභිගුලතො (වුළුව. 282; වුළුව. අට්ඨ. 282) උභනං දන්තකට්ඨං න බාදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. අධිකට්ඨභිගුලන්ති අට්ඨභිගුලතො අධිකං. තථාති න බාදෙය්‍යාති අත්ථො. අකල්ලතො (වුළුව. 289) ලසුණං න බාදෙය්‍ය.

341. භීනෙහි (පාවි. 31 ආදයො) වා උක්කට්ඨෙහි වා ජාතිආදීහි එව උක්කට්ඨං වා භීනං වා “චණ්ඩාලොසි”තිආදීනා නයෙන උජුං වා “සන්ති වා ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලා, වෙනා, නෙසාදා”තිආදීනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසෙන වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා අක්කොසාධිජ්ජායං විනා කෙවලං දවාධිජ්ජායෙන වදෙ, දුබ්භාසිතන්ති අත්ථො.

342. නබ්බෙ වා කෙසෙ වා නාසලොමෙ (වුළුව. 275) වා දීසෙ න ධාරයෙති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මංසජ්ජමාණෙන නබ්බෙ ඡින්දිතු”න්ති (වුළුව. 274) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දුමාසිකං වා දුච්ඡගුලං වා”ති (වුළුව. 246) ව චුත්තං. න ලබ්භං වීසතිමට්ඨන්ති එත්ථ එකනබ්බිසි මට්ඨං කාතුං න වට්ටති එව. “න භික්ඛවෙ වීසතිමට්ඨං කාරාපෙනබ්බං. යො කාරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස (වුළුව. 274). අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මලමත්තං අපකඬ්ඪිතු”න්ති (වුළුව. 274) හි චුත්තං. තස්මා නබ්බො මලමත්තං අපකඬ්ඪිතුං වට්ටති. සම්බාධෙ ලොමභාරණන්ති එත්ථ සම්බාධො නාම උභො උපකච්ඡකා මුත්තකරණඤ්ච. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙතු”න්ති (වුළුව. 275) හි චුත්තං.

343. යථාචුඬ්ඪන්ති චුඬ්ඪපටිපාටියා ලද්ධබ්බං. න බාධෙය්‍යාති න වාරෙය්‍ය. සඬුඤ්ඤිට්ඨංවාති උපාසකාදීහි යථාචුඬ්ඪං “අය්‍යා පරිභුඤ්ජන්තු”ති නිස්සජ්ජිත්ථාව දින්තං සෙනාසනාදි. “න භික්ඛවෙ උද්දිස්සකතමිසි යථාචුඬ්ඪං පටිබාහිතබ්බං. යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 313) හි චුත්තං. අධොතපාදෙහි (වුළුව. අට්ඨ. 324) වා අල්ලපාදෙහි වා නක්කමෙති සම්බන්ධො. සුධොතපාදකං වාපීති ධොතපාදෙහෙව අක්කමිතබ්බට්ඨානං. තථෙවාති නක්කමෙය්‍ය සඋපාහනොති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ අධොතෙහි පාදෙහි, අල්ලෙහි පාදෙහි, සඋපාහනෙන සෙනාසනං අක්කමිතබ්බං. යො අක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 324), හි චුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පච්චත්ථරිත්ථා නිපජ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 324) චුත්තත්තා පරිභණ්ඩකතං භූමිං වා

භූමත්ථරණසෙනාසනං වා සඬ්ඝිකං මඤ්චපීඨං වා අත්තනො සන්තකෙන
පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථරිත්වාච නිපජ්ජිතබ්බං.

344. සඬ්ඝාටියා න පල්ලත්ථෙති අධිට්ඨිතච්චරෙන විහාරෙ වා අත්තරසරෙ වා
පල්ලත්ථිකා න කාතබ්බාති අත්ථො. පරිකම්මකතං (වුළුව. අට්ඨ. 324) භික්ඛිඤ්ඤා
න අපස්සයෙ. “න භික්ඛවෙ පරිකම්මකතා භික්ඛි අපස්සෙතබ්බා. යො අපස්සෙය්‍යා,
ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (වුළුව. 324) හි චුත්තං. තස්මා සෙනභික්ඛි වා
විත්තකම්මකතා වා භික්ඛි න අපස්සයිතබ්බා. න කෙවලං භික්ඛියෙව, පරිකම්මකතා
ද්වාරකවාටවාතපානත්ථම්භාදයොපි න අපස්සයිතබ්බා. එත්ථපි ලොමගණනාය එව
ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. සත්තෙ උදකෙ නො න ආවමෙති (වුළුව. 373; වුළුව.
අට්ඨ. 373) නො න ආවමෙතුං, උදකසුද්ධිං අකාතුං න වට්ටනීති අත්ථො. සත්තෙති
වචනෙන අසත්තෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

345. අකප්පියසමාදානෙති භික්ඛුං වා සාමණෙරාදිකෙ සෙසසහධම්මිකෙ වා
අකප්පියෙ නියොජෙත්තස්ස දුක්ඛංමෙව. “න, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියෙ
සමාදායෙතබ්බං. යො සමාදායෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (මහාව. 303) හි චුත්තං.
සභාගාය (මහාව. අට්ඨ. 169) ආපත්තියා දෙසනායාති අත්ථො. වත්ථුසභාගතා ඉධ
අධිජ්ජෙතා, න ආපත්තිසභාගතා. “න භික්ඛවෙ සභාගා ආපත්ති දෙසෙතබ්බා. යො
දෙසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (මහාව. 169) ව “න භික්ඛවෙ සභාගා ආපත්ති
පටිග්ගහෙතබ්බා. යො පටිග්ගණ්ඨෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (මහාව. 169) ව
චුත්තං. වත්ථුසභාගං ආපත්තිං ආචි කාතුමපි න වට්ටනි, තෙන චුත්තං “ආචිකම්මෙ
ව දුක්ඛං”න්ති. “අහං, ආචුසො, ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපජ්ජිං, තං ඉතො
චුට්ඨභිත්වා පටිකරිස්සාමි”ති අඤ්ඤස්ස වචනං ආචිකම්මංනාම.

346. ඉතරස්ස තුති අසුද්ධචිත්තස්ස.

347. පොරිසන්ති (වුළුව. අට්ඨ. 284) පුරිසජ්ජමාණං අභිරුහිතුං වට්ටනීති
අත්ථො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සති කරණියෙ පොරිසං රුක්ඛං අභිරුහිතුං,
ආපදාසු යාවදත්ථ”න්ති (වුළුව. 284) හි චුත්තං.

348. පරිස්සාවනං (වුළුව. 259; වුළුව. අට්ඨ. 259) විනා අඬ්ඬයොජනං
ගච්ඡන්තස්ස දුක්ඛංගති සම්බන්ධො. “අද්ධානගමනසමයො නාම අඬ්ඬයොජනං
ගච්ඡස්සාමිති භුඤ්ජිතබ්බං”න්ති (පාවි. 218) චුත්තං, තස්මා අඬ්ඬයොජනමෙව
අත්තිමං අද්ධානන්ති වෙදිතබ්බං. භික්ඛුනියා ව මාතුගාමෙන ව සංවිධානසික්ඛාපදෙ
“එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍යා, අත්තමසො ගාමන්තරම්පි”ති (පාවි. 182, 413)
එවං විසෙසෙත්වා චුත්තත්තා “කුක්කුටසම්පාතෙ ගාමෙ ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ
ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාවි. 183, 414) චුත්තං, න අද්ධානලක්ඛණෙන. යදි
ගාමන්තරපරිච්ඡෙදෙන අද්ධානං චුච්චති, ගණභොජනසික්ඛාපදෙපි
“අද්ධානගමනසමයො නාම ගාමන්තරම්පි ගච්ඡස්සාමිති භුඤ්ජිතබ්බං”න්ති වදෙය්‍යා,
න ව චුත්තං. තස්මා “න භික්ඛවෙ අපරිස්සාවනකෙන අද්ධානො පටිපජ්ජිතබ්බො.

යො පටිපජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. සචෙ න හොති පරිස්සාවනං වා
 ධම්මකරණො වා, සඬ්ඝාටිකණ්ණොපි අධිට්ඨාතඛිබ්බො ඉමිනා පරිස්සාවෙන්වා
 පිට්ඨස්සාමි”ති වුත්තට්ඨානෙපි අඬ්ඝායොජනවසෙනෙව අද්ධානපරිච්ඡෙදො
 වෙදිතඛිබ්බො. අභයගිරිවාසීනං පන “ද්විගාවුතවසෙන අද්ධානපරිච්ඡෙදො”ති
 පාළියං එව අත්ථි. යාවමානස්සාති යාවන්තස්ස. “න ච භික්ඛවෙ
 අද්ධානජ්ජපට්ඨන්තෙන භික්ඛුනා පරිස්සාවනං යාවියමානෙන න දාතඛිබ්බං. යො න
 දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති භි වුත්තං.

349. අඤ්ඤත්‍ර ආබාධජ්ජවිචයා කණ්ණනාසාදිකෙ සෙසඬ්ඣෙ දුක්කට්ඨති
 සම්බන්ධො. ආබාධෙ සති අඬ්ඣලිආදීනි ඡින්දිතුං වට්ටති. අඬ්ඣජාතං වා ඛිජානි වා
 ඡින්දිතුං න වට්ටති එව. අත්තසාතනෙ ව දුක්කට්ඨති සම්බන්ධො. “න ච භික්ඛවෙ
 අත්තානං සාතෙතඛිබ්බං. යො සාතෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති භි වුත්තං.

350. “න ච භික්ඛවෙ පටිභානවිත්තං කාරාපෙනඛිබ්බං ඉත්ථිරූපකං පුරිසරූපකං.
 යො කාරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මාලාකම්මං
 ලතාකම්මං මකරදන්තකං පඤ්චපට්ඨි”න්ති (වුළව. 299) වුත්තත්තා
 “චිත්තපොත්ථකරූපානි, න කරෙ න ච කාරයෙ”ති වුත්තං. භුඤ්ජන්තන්ති (වුළව.
 අට්ඨ. 316) විජ්ජකතභොජනං. “න භික්ඛවෙ විජ්ජකතභොජනො භික්ඛු
 වුට්ඨාපෙනඛිබ්බො. යො වුට්ඨාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (වුළව. 316) භි
 වුත්තං.

351. යානානීති වය්භං රථො සකටං සන්දමානිකාදීනි ගිලානස්ස අභිරුභිතුං
 කජ්ජන්ති, සිවිකො ච කජ්ජති. එවං සබ්බන්ථං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස
 යානං, පුරිසයුත්තං හත්ථවට්ටකං, සිවිකං පාටඬ්ඬි”න්ති (මහාව. 253) භි වුත්තං.

352. දවන්ති කෙළිං. “න භික්ඛවෙ බුද්ධං වා ධම්මං වා සඬ්ඝං වා ආරඛ්භ දවො
 කාතඛිබ්බො. යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාටි. 627) භි වුත්තං. තස්මා
 “කිං බුද්ධො සිලකබුද්ධො, උදාහු පටිබුද්ධො”ති වා “කිං ධම්මො ගොධම්මො
 අජධම්මො”ති වා “කිං සඬ්ඝො අජසඬ්ඝො මිගසඬ්ඝො”ති වා එවමාදිනා නයෙන
 යො දවං කරොති, තස්ස දුක්කට්ඨති වෙදිතඛිබ්බං. “තුම්භාකං චීවරං දස්සාම, පත්තං
 දස්සාමා”තිආදිනා නයෙන සාමණෙරං වා උපසම්පන්නං වා අඤ්ඤස්ස අත්තමසො
 දුස්සිලස්සාපි පරිසභුතං අත්තනො උපට්ඨාකකරණත්ථං උපලාළනෙ දුක්කට්ඨති
 අත්ථො. “න භික්ඛවෙ අඤ්ඤස්ස පරිසා අපලාළෙතඛිබ්බො. යො අපලාළෙය්‍ය,
 ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති භි වුත්තං.

353. කායං (වුළව. 411) වා උරුං වා නිමිත්තං වා විවරිත්වා භික්ඛුනිනං න
 දස්සයෙති සම්බන්ධො. කද්දමුදකාදිනා තා භික්ඛුනියො න සිඤ්ඤෙය්‍යාති අත්ථො.
 න කෙවලං කද්දමුදකාදිකෙනෙව, විජ්ජසන්නඋදකරජනකද්දමාදීසුපි යෙන කෙනවි
 ඔසිඤ්චන්තස්ස දුක්කට්ඨෙව.

354. බාලන්ති එත්ථ බාලො නාම යො ඔවාදං ගහෙත්වා

පාතිමොක්ඛද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා පාටිපදෙ පච්චාහරිතබ්බන්ති න ජානාති. ගිලානො නාම යො ඔවාදං ගහෙත්වා උපොසථග්ගං ගන්ත්වා ආරොචෙතුඤ්ච පච්චාහරිතුඤ්ච න සක්කොති. ගමීයො නාම යො පටිදෙසං ගන්තුකාමො.

“න භික්ඛවෙ ඔවාදො න ගහෙතබ්බො. යො න ගණ්ඨෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 414) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා බාලං, යපෙත්වා ගිලානං, යපෙත්වා ගමිකං, අවසෙසෙහි ඔවාදං ගහෙතු”න්ති (වුළුව. 414) ව “න භික්ඛවෙ ඔවාදො න පච්චාහරිතබ්බො. යො න පච්චාහරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාටි. 415) ව චුත්තත්තා භික්ඛුනීහි තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා ආගන්ත්වා “අයං උපොසථො වාතුද්දසො”ති වා “පන්තරසො”ති වා “කදා අයං උපොසථො”ති වා පුච්ඡිතෙ “වාතුද්දසො”ති වා “පන්තරසො”ති වා “ස්වෙ හගිති උපොසථො”ති වා ආචික්ඛිතබ්බං. තාහි භික්ඛුනීහි උපොසථදිවසෙ ආගන්ත්වා “භික්ඛුනිසඬිසො අයං භික්ඛුසඬිසස්ස පාදෙ වන්දති, ඔවාදුපසඬිකමනඤ්ච යාවති, ලහතු කිර අයං භික්ඛුනිසඬිසො ඔවාදුපසඬිකමන”න්ති එවං යාවිතබ්බං, තං වචනං පටිග්ගහෙත්වා උපොසථග්ගෙ පාතිමොක්ඛද්දෙසකස්ස “භික්ඛුනිසඬිසො, හන්තෙ, භික්ඛුසඬිසස්ස පාදෙ වන්දති, ඔවාදුපසඬිකමනඤ්ච යාවති, ලහතු කිර, හන්තෙ, භික්ඛුනිසඬිසො ඔවාදුපසඬිකමන”න්ති ආචික්ඛිතබ්බං. පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙනාපි සවෙ තත්ථ භික්ඛුනොවාදකො අත්ථි, “ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, තං භික්ඛුනිසඬිසො උපසඬිකමතු”ති වත්තබ්බං. සවෙ නත්ථි, “කො ආයස්මා උස්සහති භික්ඛුනියො ඔවදිතු”න්ති පුච්ඡිත්වා සවෙ අත්ථි අට්ඨහඬිගෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු, තං තත්ථෙව සම්මන්තිත්වා චුත්තනායෙනෙව ඔවාදස්පටිග්ගාහකස්ස ආරොචෙතබ්බං. යදි නත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, “පාසාදිකෙන භික්ඛුනිසඬිසො සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං. තෙන භික්ඛුනා “සාධු”ති සම්පටිච්ඡිත්වා පාටිපදෙ භික්ඛුනීනං “නත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, පාසාදිකෙන භික්ඛුනිසඬිසො සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං. තාහිපි “සාධු අය්‍යා”ති සම්පටිච්ඡිතබ්බං. ඉමිනා නයෙන ගණපුග්ගලෙසුපි වචනහෙදො වෙදිතබ්බො.

355. ලොකායතං (වුළුව. 286; වුළුව. අට්ඨ. 286) නාම චිතණ්ඩසත්ථං. “න

භික්ඛවෙ ආසිත්තකුපධානෙ භුඤ්ජිතබ්බං. යො භුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 264) චුත්තත්තා “පෙළායපි න භුඤ්ජෙය්‍යා”ති චුත්තං.

356. ගිහිපාරුතං න පාරුපෙය්‍ය, ගිහිනිවාසනං න නිවාසෙය්‍යාති අත්ථො. “න

භික්ඛවෙ ගිහිනිවත්ථං නිවාසෙතබ්බං හත්ථිසොණ්ඩකං මච්ඡවාළකං චතුකණ්ණකං තාලවණ්ටකං සතවලිකං. යො නිවාසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 280) හි චුත්තං. පරිමණ්ඩලතො අඤ්ඤා පාරුපනං, සබ්බමෙතං ගිහිපාරුතං නාම. තං පන න පාරුපෙතබ්බන්ති අත්ථො. සංවෙල්ලියන්ති එත්ථ කච්ඡං බන්ධිත්වා න නිවාසෙය්‍යාති අත්ථො. දායන්ති (වුළුව. 283; වුළුව. අට්ඨ. 283) අරඤ්ඤං. නාලිම්පයෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

357. වඩිසීඤ්ච න පයොජයෙ, නොඤාතකෙ නප්පචාරිතෙ න යාවෙති අත්ථො. අඤ්ඤස්සාති එත්ථ (වුළුව. 420; වුළුව. අට්ඨ. 420) “තුමිහෙ පරිභුඤ්ජා”ති නියමෙත්වා දින්නං සහධම්මිකානම්පි දාතුං න වට්ටති. අග්ගං ගහෙත්වා වා කතිපාහං භුත්වා වා පුන දදෙය්‍යාති අත්ථො.

358. උද්දිස්ස යාවනෙති එත්ථ (පාවි. අට්ඨ. 679) “අම්භාකං විහාරෙ ඉත්ථන්තාමෙන ඉදඤ්චිදඤ්ච කත”න්ති වා “කරිස්සන්ති”ති වා එවං උද්දිස්ස රක්ඛං යාවනෙති අත්ථො. ඤාත්වාඤාත්වා වාති එවං “අම්භෙහි යාවියමානා ඉමෙසං දණ්ඩෙස්සන්ති”ති තෙසං දණ්ඩිනං ඤාත්වා වා අඤාත්වා වාති අත්ථො. තෙහි පන දණ්ඩිතෙ සො දණ්ඩො උද්දිස්ස යාවන්තානං ගීවාච භණ්ඩදෙය්‍යං හොති එවාති අත්ථො. “ඉමිනා ච ඉමිනා ච ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච කතං, එත්තකං දණ්ඩං ගණ්හවා”ති සයං දණ්ඩාපතෙ පන අස්ස දණ්ඩස්ස අග්ගහෙදෙන පාරාජිකපුල්ලව්වයදුක්කටා ඤෙය්‍යාති අත්ථො.

359. අනත්ථාය අස්ස වොරස්ස භාසිතෙති සම්බන්ධො. රාජරාජමහාමත්තාදීහි තස්ස වොරස්ස දණ්ඩං ගණ්හන්තෙ අස්ස හික්ඛුස්ස තත්තකං ගීවාති අත්ථො.

360. විසාසං (පාවි. 825-826) වා උච්චාරං වා සඬ්ඤාරං වා මුත්තං වා පාකාරකුට්ටානං ඛනි ඡඩ්ඛෙය්‍ය, දුක්කටන්ති අත්ථො. වළඤ්ජෙ නාවලොකියාති ඉමිනාව අවළඤ්ජනකාලෙ නාවලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටති දීපෙති. න කෙවලං තත්ථෙව, අථ ඛො හරිතෙ වාපි විභාදිනාලිකෙරාදිරොපිමෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස දුක්කටමෙවාති අත්ථො.

361. “උපහාරං කරොමා”ති චුත්තෙති පුච්ඡිතෙති අධිජ්ජායො.

362. කීළත්ථං (පාවි. 979; පාවි. අට්ඨ. 978) කතං රාජාගාරං වා පොක්ඛරණං වා උය්‍යානං වා චිත්තාගාරං වා ආරාමං වා දට්ඨුං ගච්ඡතො පදෙ පදෙ දුක්කටන්ති අත්ථො.

363. ආසනෙන (වුළුව. 364) නවෙ න පට්ඨාගෙය්‍ය, උණ්භෙ (මහාව. 67, 78, 79; වුළුව. 376, 378, 380, 382) වීචරං න නිදහෙය්‍ය. ගුරුනාති ආචරියාදිනා පණාමිතො ඛමාපෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

364. ආපත්තිහි ච සත්තහිති (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 26) සත්තහි ආපත්තිහි හික්ඛුං පරම්මුඛා අක්කොසනෙන ච “අස්සද්ධො අප්පසන්තො ඛිජ්ඣොජී”තිආදිනා අඤ්ඤෙනෙව වා අක්කොසනෙන ච දුක්කටන්ති අධිජ්ජායො.

365. සද්ධාදෙය්‍යං (මහාව. අට්ඨ. 361) වීචරං වා පිණ්ඩපාතං වාති අත්ථො. “න හික්ඛවෙ සද්ධාදෙය්‍යං විනිපාතෙතඛ්ඛං. යො විනිපාතෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 361) හි චුත්තං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, මාතාපිතුනං දාතු”න්ති (මහාව. 361) චුත්තත්තා “ලබ්භං පිතුන”න්ති චුත්තං.

366. වස්සංවුත්ථො අඤ්ඤානානි සම්බන්ධො, අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති අත්ථො. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤවිහාරතො. “න භික්ඛවෙ අඤ්ඤානු වස්සංවුත්ථොන අඤ්ඤානු වීරහාගො සාදිතබ්බො. යො සාදියෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (මහාව. 364) හි වුත්තං. තෙසන්ති තස්මිං විහාරෙ තං වීරං භාජෙත්වා ගණ්හිතුං යුත්තානං භික්ඛුනං ධුරතික්ඛෙපතො හොති භණ්ඩග්ගෙසෙන කාරියොති අත්ථො.

367. සහ අන්තරෙන උත්තරොති සන්තරුත්තරො, ගාමං න පවිසෙය්‍යාති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ සන්තරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො. යො පවිසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (මහාව. 362) හි වුත්තං. කල්ලො වාති අගිලානො. සඋපාහනො ගාමං න පවිසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “න භික්ඛවෙ වාමරිඤ්ජනී ධාරෙතබ්බො. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (වුළුව. 269), “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො ඤ්ජනියො වාකමයං උසිරමයං මොරපිඤ්ජමය”න්ති (වුළුව. 269) ව වුත්තත්තා “න ධාරෙය්‍ය වාමරිමකසඤ්ජනී”න්ති වුත්තං. මකසඤ්ජනී පන දන්තවිසාඤ්ජාදරුණ්ඩකාපි වට්ටති.

368. ආරාමතො බහිති සම්බන්ධො. “න භික්ඛවෙ ඡත්තං ධාරෙතබ්බං. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ඡත්ත”න්ති ව වුත්තත්තා අගිලානො ආරාමතො බහි න ලහති, වීරගුත්තියාදිඅත්ථාය අගිලානොපි ලහතීති අත්ථො.

369. ගාහෙය්‍ය නුභතොකාජන්ති න ගාහෙය්‍ය උභතොකාජං. එකන්තරිකකාජකන්ති එකතොකාජඤ්ච අන්තරකාජඤ්ච. සීසභාරො ව බන්ධභාරො ව කට්ඨභාරො ව සීසක්ඛන්ධකට්ඨාරො. “න භික්ඛවෙ උභතොකාජං හරිතබ්බං. යො හරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (වුළුව. 281), “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකතොකාජං අන්තරකාජං සීසභාරං බන්ධභාරං කට්ඨාරං ඔලම්බක”න්ති (වුළුව. 281) ව වුත්තත්තා උභතොකාජමෙව න වට්ටති, සෙසානි වට්ටන්තිති වෙදිතබ්බො.

370. අනොකාසකතන්ති (මහාව. 153) යො පයමමෙව “කරොහි මෙ ආවුසො ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති එවං අකතොකාසං ආපත්තියා වොදෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං හොතීති අත්ථො. තථාති දුක්ඛට්ඨමෙවාති අත්ථො.

371. පකතඪගුලෙන, න සුගතඪගුලෙනාති අත්ථො.

372. මුගඛ්ඛතාදිං (මහාව. 209; මහාව. අට්ඨ. 209) තිත්ථියඛ්ඛතං යදි ගණ්හෙය්‍ය, දුක්ඛට්ඨන්ති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන ගොවතකුක්කුරවතාදයො සඪගහිතා. තථාති (මහාව. 303; මහාව. අට්ඨ. 303) න්හාපිතපුබ්බකො ධුරහණ්ඩං යදි පරිහරෙය්‍ය, දුක්ඛට්ඨමෙවාති අත්ථො.

373. යං කිඤ්චිති (කඩබා. අට්ඨ. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා)

න්භාපිතතුණ්ණකාරකම්මාදි යං කිඤ්චි හත්ථකම්මන්ති අත්ථො. තදනුසාරතොති හත්ථකම්මයාවනානුසාරතොති අත්ථො. සචෙ එවං යාවතො හත්ථකම්මමුලමෙව දෙනි, තං අඤ්ඤස්ස දාපෙත්වා කාරෙතුං වට්ටනීති අත්ථො. නික්කම්මං පන හත්ථකම්මවසෙන අයාවත්වාපි ‘එහි ඉමං කරොහි’ති කාරෙතුං කප්පතීති අත්ථො. යං කිඤ්චිපරසන්තකන්ති යං කිඤ්චි දාරුතිණාදිකං අපරසන්තකං අපරිග්ගහිතං ආහරාපෙතුං කප්පතීති අධිප්පායො.

374. ගිහිනන්ති ගිහිනං සන්තකං. ගොපකෙනි රක්ඛකෙ. යත්තකං දෙනි, තත්තකං ගහෙතුං කප්පතීති අත්ථො. යථාපරිච්ඡෙදන්ති ‘දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං උච්ඡුනාළිකෙරං අම්බපක්කං තුම්හෙ බාදා’ති පරිච්ඡන්දිත්වා දින්නමෙව තෙසු දෙන්තෙසු ලබ්භතීති අත්ථො.

375. ද්විභාපජ්ජෙය්‍යාති ද්විහි ආපජ්ජෙය්‍යා. කතමෙහි ද්විහිති වෙ, තෙ දස්සෙතුං ‘කායවාචාහි’ති චුත්තං, ‘ද්විභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති, කායෙන ආපජ්ජති, වාචාය ආපජ්ජති’ති (පරි. 322) හි චුත්තං. කායවාචාහි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො ව ඡහි ආකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති, තානි දස්සෙතුං

‘අලජ්ජිඤ්ඤාණකුක්කුච්චපකතත්තා’ති ආදිමාහ. එත්ථ (පරි. 295) පන අකප්පියභාවං ජානන්තො එව විනික්කමං කරොන්තො අලජ්ජිකාය ආපජ්ජති නාම.

කප්පියාකප්පියං අජානිත්වා ආපජ්ජන්තො අඤ්ඤාණකාය. කප්පියං නු ඛො, නො නු ඛො’ති සංසයෙ උප්පන්නෙ තමහිවිතරිත්වා විනික්කමං කරොන්තො

කුක්කුච්චපකතත්තා ආපජ්ජති. සහසෙය්‍යාදිං ආපජ්ජන්තො සතිප්ප්ලවා,

සතිසම්මොසාති අත්ථො. අව්ඡමංසං ‘සුකරමංස’න්ති වා සුකරමංසං

‘අව්ඡමංස’න්ති වා බාදන්තො අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිකාය ව කප්පියෙ

අකප්පියසඤ්ඤිකාය ව ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

376. අලජ්ජිකාය වා අඤ්ඤාණකාය වා ආපත්තිං කායවාචාහි ඡාදයෙති අත්ථො.

එකෙ වා එකස්මිං වා. ලිඛගෙති ලිඛගපරිවත්තනතො. එවං චතුර්ධා ආපත්තිවුට්ඨානං

භොතීති අත්ථො. තිණුවත්ථාරකසමථඅබ්භානාදීනං වසෙන සඬ්ඝෙ ආපත්ති

වුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං නිස්සජ්ජනාදිසු ගණේ. එකස්ස සන්තිකෙ වුට්ඨානං

පාකට්ඨමෙව. ‘යා ආපත්තියො හික්ඛුනං හික්ඛුනීහි අසාධාරණා, තාහි ආපත්තීහි

අනාපත්ති’ති (පාරා. 69) වචනතො ලිඛගපරිවත්තනෙ ආපත්තිවුට්ඨානං ඤාතබ්බං.

377. පච්චයද්වයෙති විචරෙ ව පිණ්ඩපාතෙ ව. න කෙවලඤ්ච ඉමෙ එව,

නිමිත්තකම්මමිපි න ලබ්භතෙව, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන න චුත්තං. තත්ථ

නිමිත්තකම්මං නාම යං කිඤ්චි පරෙසං පච්චයදානසංයොජනකං කායවචිකම්මං.

බාදනීයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘කිං බාදනීයං ලහිත්ථා’ති ආදිනා නයෙන

තස්ස පචත්ති වෙදිතබ්බො. පරිකථා නාම යථා යථා තං ලහති, තථා තථා

පරිවත්තෙත්වා කථනං. ‘එතරහි හික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්ති’ති ආදිනා නයෙන

තස්ස පචත්ති වෙදිතබ්බො. ඔභාසො නාම පච්චයජ්ජපිසංයුත්තකථා. විඤ්ඤත්ති පන

පාකටා එව. තනියෙහි සෙනාසනෙ. සෙනාසනෙ පන නිමිත්තොභාසපරිකටා වට්ටන්ති, විඤ්ඤත්ති එව එකා න වට්ටති. තත්ථ නිමිත්තකම්මං නාම උපාසකෙ දිස්වා සෙනාසනත්ථං භූමිපරිකම්මකරණාදි. ඔභාසො නාම “උපාසකා, තුම්හෙ කුභිං වසවා”ති “පාසාදෙ, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “කිං භික්ඛුනං පාසාදො න වට්ටති”ති ආදිකං වචනං. පරිකටා නාම “භික්ඛුනං සෙනාසනං සම්බාධ”න්ති වචනං. සෙසෙති ගිලානපච්චයෙ.

378. න රුහතීති න හොති. අච්චයෙ දානන්ති අච්චයදානං. පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යෙන කෙනචි කාලං කරොන්තෙන “මමච්චයෙන මය්හං පරික්ඛාරො උපජ්ඣායස්ස හොතු, ආචරියස්ස හොතු, අඤ්ඤස්ස වා කස්සචි හොතු”ති චුත්තෙ තෙසං න හොති, තස්මා චුත්තං “න රුහතී”ති. සඤ්ඤාසෙව ව තං හොතීති යදි භික්ඛුසාමණෙරෙහි එවං චුත්තං, තස්මිං මනෙපි භික්ඛුසඤ්ඤාසෙව හොති, භික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරිහි වෙ චුත්තං, තස්මිං මනෙ භික්ඛුනිසඤ්ඤාසෙව හොතීති අත්ථො. ගිහීනං පන රුහතීති ගිහීනං පන අච්චයදානං එව සබ්බෙසං රුහතීති චුත්තං හොති.

379. උපස්සයෙති භික්ඛුනිවිහාරෙ. දායජ්ජොති තස්ස පරික්ඛාරස්ස දායජ්ජො. සෙසෙපිති සථෙ භික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරියො භික්ඛුනිවිහාරෙ කාලං කරොන්ති, තාසං පරික්ඛාරානං භික්ඛුසඤ්ඤාසෙව දායජ්ජොති අත්ථො.

380. පුරිමස්සෙවාති එත්ථ “ඉමං පරික්ඛාරං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහි”ති දින්නං පුරිමස්සෙව හොතීති අත්ථො. “අසුකස්ස දම්මි”ති දින්නං පන පච්ඡිමස්සෙව හොති පරිච්චජිත්වා දින්නත්තා. ඉමං විධිං ඤාත්වාච විස්සාසග්ගාහං වා ගණ්හෙය්‍ය, මතකච්චරං වා අධිට්ඨෙති සම්බන්ධො. මතකච්චරඅධිට්ඨානං නාම සංඤ්ථිං පහරිත්වා කාලං සොසෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා සථෙ භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, තෙහි සද්ධිං භාජෙතබ්බානි, නො වෙ ආගච්ඡන්ති, “මය්හිමානි චීවරානි පාපුණන්ති”ති අධිට්ඨාතබ්බානි. එවං අධිට්ඨිතෙ සබ්බානි තස්සෙව හොන්ති, යිතිකා පන න තිට්ඨති. සථෙ එකෙකං උද්ධරිත්වා “අයං පඨමභාගො මය්හං පාපුණාති, අයං දුතියභාගො”ති එවං ගණ්හාති, ගහිතානි ව සුගහිතානි හොන්ති, යිතිකා ව තිට්ඨති. එවං පාපෙත්වා ගණ්හන්තෙනාපි අධිට්ඨිතමෙව හොති.

381. ලොහභණ්ඩෙ පහරණිං යපෙත්වා සබ්බං කප්පති, දාරුභණ්ඩෙ ව දාරුජං පත්තඤ්ච පාදුකඤ්ච, පල්ලඬකඤ්ච ආසන්දිඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං කප්පති, මත්තිකාමයෙ කතකඤ්ච කුම්භකාරිකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං කප්පතීති අත්ථො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා පහරණිං සබ්බං ලොහභණ්ඩං, යපෙත්වා ආසන්දිං පල්ලඬකං දාරුපත්තං දාරුපාදුකං සබ්බං දාරුභණ්ඩං, යපෙත්වා කතකඤ්ච කුම්භකාරිකඤ්ච සබ්බං මත්තිකාභණ්ඩ”න්ති (චූළව. 293) හි චුත්තං. එත්ථ කතකන්ති පද්ධකණ්ණිකාකාරෙන කතමල්ලකන්ති අධිජ්ජෙතං. ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයා කුටි කුම්භකාරිකන්ති. පකිණ්ණකච්චිනිච්ඡයො.

පකිණිකකනිද්දෙසවණිණනා නිට්ඨිතා.

42. දෙසනානිද්දෙසවණිණනා

382. භික්ඛුභාවස්ස (පාරා. අට්ඨ. 2.198) යො වාගො, සා පාරාජිකදෙසනාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤානං “විසුද්ධාපෙක්ඛොති ගිහි වා භොතුකාමො උපාසකො වා භොතුකාමො ආරාමිකො වා භොතුකාමො සාමණෙරො වා භොතුකාමො”ති (පාරා. 198). තස්මා ගිහිභාවාදිකංයෙව පාරාජිකං ආපන්නස්ස විසුද්ධි නාම, අඤ්ඤාතරස්ස විසුද්ධි එව නත්ථි. “ඡාදෙති ඡානමාපන්නං, පරිවසෙය්‍ය තාවතා”තිආදිනා නයෙන හෙට්ඨා චුත්තවිධිං සන්ධාය “යථාචුත්තෙන චුට්ඨාන”න්ති චුත්තං.

383. ඉදානි චත්තබ්බතං සන්ධාය “එව”න්ති චුත්තං.

384. පටිදෙසෙමිති ආරොවෙමි. එතානි අහං එතානාහං.

386. (ක) යං සඬ්ඝො ගිලානස්ස තිව්වරෙන විජ්ජවාසසම්මුතිං දෙති, තං අඤ්ඤානාති අත්ථො.

(ඛ) අකාලච්චරං (පාරා. 500) නාම “අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්නං, අත්ථතෙ කථිතෙ සත්තමාසෙ උජ්ජන්නං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලච්චරං නාමා”ති.

(ග) පුරාණච්චරං (පාරා. 505) නාම “සකිං නිවත්ථමපි සකිං පාරුතමපි”ති චුත්තං. අඤ්ඤාතිකා නාම මානිතො වා පිනිතො වා යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා අසම්බන්ධා. නිසිදනපච්චත්ථරණධොවාපනෙ දුක්කටං.

(ඝ) අඤ්ඤානු පාරිවත්තකානි (පාරා. 512) එත්ථ හරිතකිංඤ්ඤමපි වට්ඨති. ච්චරං නාම ඉධ විකප්පනුපගපච්ඡිමතො පට්ඨාය අධිජ්ජෙතං.

(ඞ) අඤ්ඤානු සමයානි (පාරා. 519) එත්ථ “අච්ඡින්නච්චරො වා හොති භික්ඛු නට්ඨච්චරො වා”ති එවං චුත්තං සමයන්ති අත්ථො.

(ච) “සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො ච්චරං සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. 524) චුත්තත්තා “තතුත්තරී”ති චුත්තං. එත්ථ පන “සචෙ තිණි නට්ඨානි හොන්ති, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. ද්වෙ නට්ඨානි, එකං සාදිතබ්බං, එකං නට්ඨං, න කිඤ්චි සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. 524) චුත්තං.

(ඡ-ජ) “කිදිසෙන තෙ (පාරා. 529), හන්තෙ, ච්චරෙන අත්ථො, කිදිසං තෙ ච්චරං චෙතාපෙමි”ති එවං අජ්ජවාරිතොති අත්ථො. විකප්පන්ති විසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං ආපන්නං. ඉධ පුරිමං එකස්ස, දුතියං බහුතං වසෙන චුත්තං, එත්තකං නානත්තං.

(කු) අතිරෙකතික්ඛත්තුන්ති එත්ථ කෙනවි යං කිඤ්චි අකප්පියවත්ථුං ආනෙත්වා “ඉදං බො මෙ, හන්තෙ, ආයස්මන්තං උද්දිස්ස වීවරවෙනාපන්නං ආහතං, පටිග්ගණ්හතු ආයස්මා වීවරවෙනාපන්න”න්ති චුත්තෙ “න බො මයං, ආචුසො, වීවරවෙනාපන්නං පටිග්ගණ්හාම, වීවරඤ්ච බො මයං පටිග්ගණ්හාම කාලෙන කප්පිය”න්ති වත්තබ්බං. එවං චුත්තෙ සචෙ සො “අත්ථි කොචි කප්පියකාරකො”ති වදති, වීවරත්ථිකෙන යපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ යො කොචි උද්දිස්සිතබ්බො “එසො බො, ආචුසො, හික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චකරො”ති, එත්තකමෙව වත්තබ්බං. එවං චුත්තෙ සචෙ දායකො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා “එසො අය්‍යස්ස වීවරං වෙනාපෙත්වා දස්සති”ති වත්වා ගච්ඡති, තං උපසඬකම්ත්වා ද්වත්තික්ඛත්තුං වොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො “අත්ථො මෙ, ආචුසො, වීවරො”ති, එත්තකමෙව වත්තබ්බං, “දෙහි මෙ වීවර”න්ති ආදිනා න වත්තබ්බං. එවං තික්ඛත්තුං වොදනාය තං වීවරං ලහති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො චෙ ලහති, ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභූතෙන යාතබ්බං, න ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බං, න ධම්මො භාසිතබ්බො. “කිං කාරණා ආගතොසි”ති චුත්තෙ “ජානාහි, ආචුසො”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං. සචෙ නිසප්පාදීති කරොති, යානං හඤ්ජති. වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච ආපජ්ජතීති වදන්ති. එවං පන අප්පට්පජ්ජිත්වා අතිරෙකතික්ඛත්තුං වොදනාය අතිරෙකඡක්ඛත්තුං යානෙන සචෙ නිප්පාදෙති, නිස්සග්ගියන්ති අත්ථො.

(ඤ) සන්ථතං (පාරා. 544) නාම සන්ථරිත්වා කතං හොති අවායිමං. එකකොසියංසුනාපි චෙ මිස්සෙත්වා කරොති, නිස්සග්ගියං.

(ට) සුද්ධකාලකානන්ති (පාරා. 547-549) අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතානන්ති අත්ථො. “කාලකං නාම ද්වෙ කාලකානි ජාතිකාලකං වා රජනකාලකං වා”ති චුත්තං.

(ඨ) අනාදිසිත්වා...පෙ.... තුලන්ති (පාරා. 554) එත්ථ පන යත්තකෙහි එළකලොමෙහි කත්තුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාලකානං, එකො ඔදානානං, එකො ගොචරියානං ආදාතබ්බොති විනිච්ඡයො. එකස්සාපි කාලකලොමස්ස අතිරෙකභාගෙ සති නිස්සග්ගියමෙව.

(ඩ) ඌනකඡබ්බස්සානීති (පාරා. 562) ඡබ්බස්සතො ඔරහාගෙ.

(ඪ) නිසීදනසන්ථතං (පාරා. 567) පන කාරාපෙන්නෙන පුරාණසන්ථතස්ස එකපස්සතො වට්ඨං වා චතුරස්සං වා ඡන්දිත්වා ගහිතට්ඨානං යථා විදත්ථිමන්තං හොති, එවං ගහෙත්වා එකදෙසං වා සන්ථරිතබ්බං, විජටෙත්වා වා සන්ථරිතබ්බං.

(න) න කෙවලං ධොවාපනෙ (පාරා. 578) එව නිස්සග්ගියං, රජනෙපි නිස්සග්ගියමෙව.

(ද) රුපියපටිග්ගහණස්සෙව (පාරා. 589) පටික්ඛිත්තත්තා පටිග්ගහිතපරිවත්තනෙ දොසං අපස්සන්තා කතාකතාදිවසෙන අනෙකවිධං ජාතරූපපරිවත්තනං කරොන්ති, තං සන්ධාය “නානප්පකාරක”න්ති වුත්තං.

387-9. ආපත්තිං දෙසෙත්වා පච්ඡා කත්තඛිබ්බං දස්සෙතුං “අථා”ති වුත්තං. ගිහිං වදෙති සචෙ තත්ථ ආගච්ඡති ආරාමිකො වා උපාසකො වා, තං වදෙය්‍යාති අත්ථො. එවං වුත්තො සො “ඉමිනා කිං ආහරාමී”ති වෙ වදෙය්‍යාති අත්ථො. අවත්වාමන්ති “ඉමං වා ඉමං වා ආහරා”ති අවත්වාති අත්ථො. වදෙති “කප්පියං ආවික්ඛිතඛිබ්බ”න්ති (පාරා. 584, 589) වචනතො “පඛිබ්බිතානං සප්පි වා තෙලං වා මධු වා ඵාණිතං වා වට්ඨති”ති එවං ආවික්ඛිතඛිබ්බං, “ඉමං නාම ආහරා”ති න වත්තඛිබ්බමෙව. ද්වෙපෙනෙති ද්වෙපි එතෙ රුපියපටිග්ගහකඤ්ච රුපියසංඛ්‍යාභාරිකඤ්චාති අත්ථො. අඤ්ඤානාති අන්තමසො ආරාමිකෙනාපි ලද්ධභාගො න කප්පති එව.

390. අන්තමසො (පාරා. අට්ඨ. 2.583-4) තන්තිඛිබ්බත්තා රුක්ඛච්ඡායාපි න කප්පතිති. නිස්සට්ඨං පටිලද්ධමිපිති එත්ථ යථා රුපියසංඛ්‍යාභාරං කත්වා ලද්ධවත්ථුතො ආහතං න කප්පති, තථා කොසියමිස්සකසන්ථතාදිත්තයමිපි න කප්පති. න කෙවලං තස්සෙව, අඤ්ඤාසමිපි න කප්පතෙව “අඤ්ඤාන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (පාරා. 545, 550, 555) වුත්තත්තා.

391. එවං නො වෙ ලහෙථ, සො ආරාමිකාදිකො “ඉමං ඡඩ්ඛෙහී”ති සංසිග්‍යො වත්තඛිබ්බොති අත්ථො. එවමිපි නො වෙ ලහෙය්‍ය, සම්මතො භික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍යාති අත්ථො.

392. පටිග්ගහිතරුපියඤ්ච පරිවත්තිතරුපියඤ්ච සන්ධාය “එතානී”ති වුත්තං. දුතියපත්තො නාම “ඌතපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන අඤ්ඤං නවං පත්තං වෙතාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 612) වුත්තපත්තො. සො ව එතානී ව සඬ්ඝෙ නිස්සට්ඨුං ලබ්භරෙති සම්බන්ධො. “සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතඛිබ්බං, භික්ඛුපරිසාය නිස්සජ්ජිතඛිබ්බ”න්ති (පාරා. 584, 589) ව වුත්තත්තා න ගණපුග්ගලානං නිස්සජ්ජිතුං වට්ඨති. සෙසානි පන තීණි විවරාදිවත්ථුති “නිස්සජ්ජිතඛිබ්බං සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා”ති වුත්තත්තා (පාරා. 463) සඬ්ඝාදීනං නිස්සජ්ජිතුං වට්ඨති. භාසන්තරෙතපිති පාළියා වත්තුං අසක්කොන්තෙන දමිලභාසාදීසු අඤ්ඤතරායපි නිස්සජ්ජිතුං වට්ඨතිති අත්ථො.

393. (ක-ග) නානප්පකාරකං නාම “විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, “අන්තමසො වුණ්ණපිණ්ඩොපි දන්තකට්ඨමිපි දසිකසුත්තමිපි”ති (පාරා. 595) පාළියං වුත්තං. වෙතාපිතොති (පාරා. 613) යාවිත්වා ගහිතො.

394. සම්මන්ත්‍රිත්වන පත්තගාහකං සඨසස්ස පත්තන්තන්ති (පාරා. 614; කඬ්ඛා. අට්ඨ. උනපඤ්චබද්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ය අන්තිමං පත්තං, තං තස්ස දාපයෙති අත්ථො.

395. (බ) පරිද්දිතං නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ (පාරා. 626-628; පාරා. අට්ඨ. 2.628) පන යත්වා වස්සිකසාට්ඨකාය පරියෙසනක්ඛේත්තං කරණක්ඛේත්තං නිවාසනක්ඛේත්තං අධිට්ඨානක්ඛේත්තන්ති චතුබ්බිධං ඛේත්තඤ්ච කුච්ඡිසමයො පිට්ඨිසමයොති දුට්ඨො සමයො ච වෙදිතබ්බො. කථං? ගිම්හානමාසෙසු පච්ඡිමමාසස්ස පුරිමො අඬ්ඨමාසො පරියෙසනක්ඛේත්තං, පච්ඡිමො කරණක්ඛේත්තඤ්ච නිවාසනක්ඛේත්තඤ්ච, පරියෙසිතුම්පි වට්ටති, අධිට්ඨාතුං පන න වට්ටති. වස්සිකා පන චත්තාරො මාසා පරියෙසනාදීනං චතුත්තම්පි ඛේත්තං. එතෙ එව පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාම. ඉතරෙ සත්ත මාසා පිට්ඨිසමයො, තත්ථ සතුප්පාදකරණං න වට්ටති.

(ග) අච්ඡින්නන්ති එත්ථ “යො පන මම පත්තචීවරාදීනි වහන්තො මයා සද්ධිං වරිස්සති”ති සඤ්ඤාය චීවරං දත්වා පුන සකසඤ්ඤාය එව අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං අකරොත්තං දිස්වා අච්ඡින්නති, සො ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජති. කෙවලං පරිච්චජිත්වා දින්නං ගහෙතුමෙව න ලහති.

(ඝ) සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වාති එත්ථ චීවරකාරසමයාදිසු චීවරසිබ්බනාදීනමත්ථාය සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤා සුත්තං විඤ්ඤාපෙතුමෙව න වට්ටති. විඤ්ඤත්තියා එව ලද්ධතන්තවායෙහීති අත්ථො. සුත්තතන්තවායානං අකප්පියභාවෙ සති දීඝතො විදත්ථිමත්තෙ, තිරියන්තතො භත්ථමත්තෙ චිතෙ නිස්සග්ගියං, එකතො අකප්පියපක්ඛේ දුක්කටං.

(ඞ) චිකප්පං ආපන්නන්ති (පාරා. 643) “ඉදං බො, ආවුසො, චීවරං මං උද්දිස්ස වියාති, ආයතඤ්ච කරොථ චිත්ථතඤ්චා”තිආදිනා අධිකං විධානං ආපන්නන්ති අත්ථො.

(ච) අච්චෙකචීවරං (පාරා. 649-650) නාම සෙනාය ගන්තුකාමාදීහි දින්නං.

(ඡ) අතිරෙකජාරත්තන්ති (පාරා. 654-655) ඡදිවසතො අතිරෙකං. “අත්ථතකථිනානං වො, හික්ඛවෙ, පඤ්ච කප්පිස්සන්ති, අනාමන්තවාරො අසමාදානවාරො ගණභොජනං යාවදත්ථචීවරං යො ච තත්ථ චීවරුප්පාදො, සො නෙසං භවිස්සති”ති (මහාව. 306) චුත්තආනිසංසෙසු චීවරමාසෙ අසමාදානවාරං යපෙත්වා සෙසානිසංසා ලබ්භන්ති. යදි අසමාදානවාරො ලබ්භෙය්‍ය, පාවෙය්‍යකා හික්ඛු වස්සංචුත්ථා ඔකපුණ්ණෙහි චීවරෙහි න භගවත්තං උපසඬ්ඨකමෙය්‍යුං, යස්මා තං න ලහන්ති, තස්මා චීවරමාසෙපි තිචීවරං ආදාය එව භගවත්තං උපසඬ්ඨකමිංසු. තස්මා වෙදිතබ්බං අසමාදානවාරපරිහාරං අත්ථතකථිනා එව ලහන්ති, න ඉතරෙහි වදන්ති.

397. (බ) “අහං, හන්තෙ, එකං පාටිදෙසනීයාපත්තිං, ද්වෙ, සම්බහුලා
 පාටිදෙසනීයාපත්තියො ආපජ්ජි”න්ති ඉමං පන යෙසු පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, තං
 අභයගිරිවාසීනං බුද්දසික්ඛාවසෙන දස්සිතං කීර. තත්ථ “අහං, ආයස්මා, සම්බහුලා
 පාටිදෙසනීයා ආපත්තියො ආපන්නො, තායො පටිදෙසෙමි. අහං, ආයස්මා, එකං
 පාටිදෙසනීයං ආපත්තිං ආපන්නො, තං පටිදෙසෙමි”ති හි වුත්තං. අම්භාකං පන එවං
 දෙසනාවිධානං නත්ථි. “ගාරය්හං, ආවුසො, ධම්මං ආපජ්ජිං අසස්පායං
 පාටිදෙසනීයං, තං පටිදෙසෙමි”ති (පාවි. 553) වුත්තං. සමන්තපාසාදිකායං (පාවි.
 553) “ගාරය්හං ආවුසො”තිආදි පටිදෙසෙතඛිබාකාරදස්සන”න්ති වුත්තං.
 කඬබාවිතරණියමිපි (කඬබා. අට්ඨ. පට්ඨපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තස්සා
 දෙසෙතඛිබාකාරො ගාරය්හං ආවුසො”තිආදිනා නයෙන සික්ඛාපදෙ
 දස්සිතොයෙවා”ති වුත්තත්තා පායෙ ආගතනායෙනෙව දෙසනාවිධානං වෙදිතඛිබං.
 සචෙ ද්වෙ භොන්ති, “ගාරය්හෙ, ආවුසො, ද්වෙ ධම්මෙ ආපජ්ජිං අසස්පායෙ
 පාටිදෙසනීයෙ, තෙ පටිදෙසෙමි”ති, “පස්සථ, හන්තෙ, තෙ ධම්මෙ”ති ච
 “ගාරය්හෙ, ආවුසො, සම්බහුලෙ ධම්මෙ ආපජ්ජිං අසස්පායෙ පාටිදෙසනීයෙ, තෙ
 පටිදෙසෙමි”ති, “පස්සථ, හන්තෙ, තෙ ධම්මෙ”ති ච එවං යථානුරූපං
 දෙසනාවිධානං වෙදිතඛිබං. සෙසං වුත්තස්පකාරමෙවාවති.

398. අදෙසනාගාමිනියන්ති (පරි. 424 ආදයො; පරි. අට්ඨ. 425) පාරාජිකඤ්ච
 සඬ්ඝාදිසෙසඤ්ච න දෙසයෙති අත්ථො. අනාපත්තිඤ්චාති අනාපත්තිං එව
 “ආපත්ති”න්ති න දෙසයෙ. ලහුකාපත්තිමිපි පුබ්බෙ දෙසිතං පුන න දෙසයෙති
 සම්බන්ධො, නානාසංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො.
 චතුපඤ්චගීති එත්ථ සමානවස්සිකපචාරණායං විය චතුහි වා පඤ්චගී වා එකතො
 හුත්වා එකස්ස සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො. ද්විත්තං වා තිණ්ණං වා වට්ටති.
 කථං දෙසෙතඛිබන්ති වෙ? එකස්ස සන්තිකෙ තීහිපි එකතො නිසිදිත්වා “අහං,
 හන්තෙ, එකං පාවිත්තියාපත්තිං ආපජ්ජිං, තං තුම්භමුලෙ පටිදෙසෙමි”ති එවං
 අත්තනා ආපන්නආපත්තිවසෙන වුත්තෙ තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තං
 ආපත්ති”න්ති එවං තික්ඛත්තුං වුත්තෙ “ආම, හන්තෙ, පස්සාමි”ති වා “ආමාවුසො
 පස්සාමි”ති වා වුත්තෙ පුන තෙන “ආයතිං සංවරෙය්සාථා”ති වා “සංවරෙය්සාසි”ති
 වා වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු සංවරිස්සාමි”ති වත්තඛිබං, එවං දෙසෙතඛිබං. මනසාති
 වච්ඡෙදං අකත්වා කෙවලං විත්තෙනෙව න දෙසයෙති අත්ථො. අපකතත්තානන්ති
 අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස වා උක්ඛිත්තකස්ස වා උපොසථො පචාරණා වා
 යපිතා භොන්ති, තස්ස සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො. නානෙකාති
 නානාපත්තියො “එකා”ති වත්වා න දෙසයෙති අත්ථො. එකා පන “සම්බහුලා”ති
 දෙසිතා භොතිති. දෙසනාවිනිවිජයො.

දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා

399. කම්මප්පත්තෙ සඬ්ඝෙ සමාගතෙති සම්බන්ධො. එතෙන සඬ්ඝෙ අසමාගතෙ ඡන්දදානං න රුහතීති දීපිතං හොතීති වදන්ති. එත්ථායං විචාරණා – පඤ්චභික්ඛුකෙ විහාරෙ එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා සෙසානං උපොසථාදිකරණං අනුඤ්ඤානං පාළියං (පරි. 496-497) අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 487-488). තෙසු එකො ඡන්දදායකො, එකො ඡන්දභාරකො, තෙ මුඤ්චිත්වා න එත්ථ සන්නිපතිතො සඬ්ඝො තිණ්ණං සමුහභාවතො, තස්මා අසමාගතෙපි දාතුං වට්ටති. ආරොචෙත්තෙන පන සමාගතෙ එව ආරොචෙතබ්බං. ඉධාපි “හරෙය්‍යා”ති වුත්තං, න “දෙසෙය්‍යා”ති. තත්ථ ඡන්දභාරකෙන සද්ධිං කම්මප්පත්තානං සන්නිපාතො වෙදිතබ්බො.

400. ඉදානි ඡන්දදානවිධිං දස්සෙතුං “එකං භික්ඛු”න්තිආදිමාහ (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා).

401. (ක) “ඡන්දං දම්ථී”ති එත්තකමෙව අලං, “හර, ආරොචෙහී”ති ඉමෙහි කිංපයොජනන්ති වෙ? වුව්වතෙ – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තදනුපොසථෙ පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්පිදාතුං, සන්නි සඬ්ඝස්ස කරණිය”න්ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා හගවතො ආණං කරොන්තෙන “ඡන්දං දම්ථී”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්නෙ ඡන්දෙ අන්තරාමග්ගෙ පක්කමති, අනාහටොව හොති ඡන්දො”ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා ඡන්දභාරකස්ස අඤ්ඤස්ස අපක්කමනත්ථාය පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන “ඉදං කරොහි එවා”ති ආණාපෙත්තෙන “ඡන්දං මෙ හරා”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්නෙ ඡන්දෙ සඬ්ඝප්පත්තො සඤ්චිච්ච නාරොචෙති, ආහටො හොති ඡන්දො, ඡන්දභාරකස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා “යදිත්ථං සඤ්චිච්ච නාරොචෙස්සසි, ආපත්තිං ආපජ්ජිස්සසි, ආරොචෙහි එවා”ති තස්ස ආවික්ඛන්තො “ආරොචෙහී”ති ආහාති එවමෙත්ථ ඉමෙසං පදානං සප්පයොජනතා වෙදිතබ්බො. එවං පාරිසුද්ධිදානෙපිති.

402. සෙසකම්මන්ති යදි සඬ්ඝො උපොසථග්ගෙ අඤ්ඤං අපලොකනාදිකම්මං කරොති, තං කම්මං විබාධති, විකොපෙතීති අත්ථො.

403. ද්වයන්ති උපොසථඤ්ච සෙසකම්මඤ්චාති අත්ථො. නත්තනොති අත්තනො උපොසථං න සම්පාදෙති.

405. “එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා”තිආදිකං (මහාව. 213) සබ්බුපචාරං කත්වානාති අත්ථො.

406. “ඉත්ථන්නාමෙන පචාරණා දින්නා”ති ආරොචෙත්වා.

408. පටිජානෙය්‍ය නාහටාති (මහාව. 164-165, 213) පාඨෙ න ආහටාති නාහටා, ආහටා න හොතීති අත්ථො. තථා හෙය්‍යාති විබ්භමනාදිති කරෙය්‍යාති අත්ථො.

409. සුත්තො වා නාරොවයෙය්‍ය, ආහවා භොතීති සම්බන්ධො. අනාපත්තිවාති අනාපත්ති එව. ඡන්දදානවිනිවිජයො.

ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

44. උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා

411. සුත්තුද්දෙසො සඬ්ඝස්සෙව. සෙසානන්ති ද්විත්තං තිණ්ණං වා.

412. පුබ්බකරණෙ පුබ්බකිව්වෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙති සබ්බපඨමං කත්තබ්බං පුබ්බකරණං. තදනන්තරං කත්තබ්බං පුබ්බකිව්වං නාම. එත්ථ –

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකිව්වන්ති වුච්චති” ති – (මහාව. අට්ඨ. 168);

එවං අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන පුබ්බකරණඤ්ච පුබ්බකිව්වඤ්ච වෙදිතබ්බං.

“උපොසථො යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජන්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනීයා ව පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති” ති – (මහාව. අට්ඨ. 168);

වුත්තවසෙන පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ, පජ්ජිතෙති අත්ථො. “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසා. නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පඨමො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා වත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං දුතියො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා වත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා තෙරස සඬ්ඝාදිසෙසෙ උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං තතියො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා වත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා තෙරස සඬ්ඝාදිසෙසෙ උද්දිසිත්වා ද්වෙ අනියතෙ උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං චතුත්ථො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. විත්ථාරෙතෙව පඤ්චමො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ච පාතිමොක්ඛුද්දෙසා” ති (මහාව. 150) වුත්තත්තා සො සුත්තුද්දෙසො පඤ්චධා විභාවිතොති අත්ථො.

413. විනාන්තරායන්ති (මහාව. 150) රාජන්තරායාදිදසවිධං අන්තරායං විනා සඬ්ඛෙපනුද්දෙසො විනිවාරිතො පටික්ඛිත්තොති අත්ථො. ථෙරොවාති සඬ්ඝත්ථෙරොව. එත්ථාති පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. “ද්විසු වා තිසු වා විසදෙසු ථෙරොව ඉස්සරො” ති අට්ඨකථායං වුත්තත්තා අවත්තන්තෙපි අන්තරායෙ සංඛිත්තෙන

උද්දිසිතුං වට්ටනීති අධිප්පායො. කත්ථ චුත්තන්ති වෙ? “යො තත්ථ භික්ඛු
 ඛ්‍යත්තො පට්ඨලො, තස්සාධෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 155) චුත්තපාළියා අට්ඨකථායං
 “යො තත්ථ භික්ඛු ඛ්‍යත්තො පට්ඨලොති එත්ථ කිඤ්චාපි දහරස්සාපි ඛ්‍යත්තස්ස
 පාතිමොක්ඛො අනුඤ්ඤාතො, අථ ඛො එත්ථ අයමධිප්පායො – සචෙ
 සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසා නාගච්ඡන්ති,
 ද්වෙ පන අඛණ්ඩා සුච්ඡදා වාචුග්ගතා හොන්ති, ථෙරායත්තොව පාතිමොක්ඛො.
 සචෙ පන එත්තකම්පි විසදං කාතුං න සක්කොති, ඛ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො
 ආයත්තොව හොති”ති අත්ථො චුත්තො. පාළියම්පි චුත්තමෙව “තෙහි, භික්ඛවෙ,
 භික්ඛුහි එකො භික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සජ්ජකං පාහෙතඛ්ඛො ‘ගච්ඡ, ආචුසො,
 සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා පාතිමොක්ඛං පරියාපුණිත්වා ආගච්ඡා”ති (මහාව.
 163).

414. උද්දිසන්තෙ වාති (මහාව. 172) පාතිමොක්ඛෙ උද්දිසියමානෙ සමා වා
 ථොකතරා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍යං, උද්දිට්ඨං සුඋද්දිට්ඨං, තෙහි සද්ධිං නිසිදිත්වා
 අවසෙසකං සොතඛ්ඛන්ති අත්ථො.

415. උද්දිට්ඨමන්තෙ (මහාව. 172) වා සකලාය වා එකච්චාය වා පරිසාය
 වුට්ඨිතාය සමා වා ථොකතරා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො. පාරිසුද්ධිංති
 පාරිසුද්ධිඋපොසථං. කරෙය්‍යසන්ති කරෙය්‍ය එසං, එතෙසං සන්තිකෙති අත්ථො.
 ඛහුකාථ වෙති අථ ඛහුකා වෙ, පුන ආගතා ඛහුකා වෙති අත්ථො,. “උද්දිස්සමානෙ,
 උද්දිට්ඨමන්තෙ එකච්චාය වුට්ඨිතාය සකලාය වුට්ඨිතායා”ති (මහාව. 172)
 ආගතෙසු සබ්බවිකජ්ජෙසු පුබ්බකිච්චං කත්වා පුන ආදිතො පට්ඨාය පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසෙති අත්ථො.

416. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. සචෙතරොති සචෙ වාතුද්දසිකොති අත්ථො.
 සමානෙතරෙභ්‍යවත්තන්තුති සමා වා ඌනා වා ඉතරෙ ආගන්තුකා පුරිමානං
 ආවාසිකානං අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සචෙධිකාති ආගන්තුකා සචෙ අධිකා, පුරිමා
 ආවාසිකා අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සෙසෙප්පයං නයොති “ආගන්තුකානං
 පන්තරසො හොති, ආවාසිකානං වාතුද්දසො”ති ඉතරෙපි සමථොකා ආගන්තුකා
 ආවාසිකානං අනුවත්තන්තුතිආදිනා නයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතඛ්ඛොති අත්ථො.

417. මූලට්ඨාති ආවාසිකා. සමථොකානං ආගන්තුකානං. සාමග්ගිං දෙන්තු
 කාමතොති යදි ඉච්ඡන්ති, දෙන්තුති අත්ථො.

418. නො වෙ දෙන්ති, ආගන්තුකෙහි ඛහි ගන්ත්වාන උපොසථො කාතඛ්ඛොති
 අත්ථො. අනිච්ඡාය සාමග්ගි දෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

419. “න භික්ඛවෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන සඤ්චිච්ච න සාවෙනඛ්ඛං. යො න
 සාවෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිචුත්තන්තා (මහාව. 154) “සාවෙය්‍ය සුත්ත”න්ති
 චුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වායමිතුං කථං

සාවෙය්‍යන්ති, වායමන්තස්ස අනාපත්ති”ති (මහාව. 154) වුත්තත්තා “සඤ්චිච්ච අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කට”න්ති වුත්තං.

420. තථාති දුක්කටන්ති අත්ථො. කල්ලොති අගිලානො. පෙසිතොති ආණත්තො. “න භික්ඛවෙ ටෙරෙන ආණත්තෙන අගිලානෙන න සම්මජ්ජිතබ්බං. යො න සම්මජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදි (මහාව. 159) වුත්තං.

421-3. ඉදාති පාරිසුද්ධිඋපොසථං දස්සෙතුං “සම්මජ්ජිත්වා”තිආදි වුත්තං. අඤ්ජලිං (මහාව. 168) පග්ගස්සාති සම්බන්ධො. තෙති අවසෙසා ද්වෙ එවං සමුදිරියා වත්තබ්බාති අත්ථො. එකංසං උත්තරාසඬගාදිකරණවසෙන සමත්තපුබ්බාරම්භෙන තෙ ද්වෙ භික්ඛු නවෙන එවම්රියා වත්තබ්බාති අත්ථො.

424-5. ඉදාති ද්විහි කත්තබ්බං දස්සෙතුං “ද්විසු ටෙරෙනා”ති වුත්තං.

426. එත්තාවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුත්තං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 168) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතු”න්ති (මහාව. 168) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්විත්තං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතු”න්ති (මහාව. 168) ව වුත්තං සඬ්ඝපොසථඤ්ච පාරිසුද්ධිඋපොසථඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදාති යත්ථ එකො භික්ඛු විහරති, තස්ස අනුඤ්ඤාතං අධිට්ඨානුපොසථං දස්සෙතුං “පුබ්බකිච්ච”න්තිආදිමාහ. එත්ථ ව පුබ්බකිච්චං නාම සම්මජ්ජනාදිකංයෙව.

427. සඬ්ඝපොසථපාරිසුද්ධිඋපොසථඅධිට්ඨානඋපොසථානං වසෙන තං තං උපොසථං යදි කසිරුන්ති සම්බන්ධො.

428. වග්ගෙ (මහාව. 173) ව සමග්ගෙ ව “වග්ගො”ති සඤ්ඤිතො ව “වග්ගො නු ඛො, සමග්ගො නු ඛො”ති එවං විමතිස්ස ව දුක්කටං, “නස්සන්තෙනෙ විනස්සන්තෙනෙ, කො තෙහි අත්ථො”ති එවං අනාගතානං භික්ඛුනං අත්ථිභාවං ඤ්ඤත්වා හෙදාධිජ්ජායෙන උපොසථං කරොතො ථුල්ලච්චයං හොතීති අත්ථො. තදුහයෙපි “සමග්ගො”ති සඤ්ඤිතො අනාපත්ති.

429-430. සෙසසහධම්මිකා නාම භික්ඛුං යපෙත්වා අවසෙසා වත්තාරො. අභබ්බස්සාති එත්ථ පණ්ඩකටෙය්‍යසංවාසක තිත්ථියපක්කන්තක තිරච්ඡානගත මාතුසාතක පිතුසාතක අරහන්තසාතක භික්ඛුනිදුසක සඬ්ඝහෙදක ලොභිතුප්පාදකඋභතොධ්‍යාඤ්ජනකා අභබ්බා ගහිතා. එත්ථ පන නාගමාණවකාදයො තිරච්ඡානගතපක්ඛිකාති වෙදිතබ්බා. එතෙසං නිසින්තපරිසායඤ්ච පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙති සම්බන්ධො.

තථාති යො පන සඬ්ඝො සභාගාපත්තිකො, සොපි න උද්දිසෙ, පරිවුත්ථෙන ඡන්දෙනපි න උද්දිසෙති අත්ථො. එත්ථ පන චතුබ්බිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං රත්තිපාරිවාසියං ඡන්දපාරිවාසියං අජ්ඣාසයපාරිවාසියන්ති.

එත්ථ පන භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණියෙන සන්තිපතිතා මෙසාදීහි උපද්දුතා “අනොකාසා මයං, අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡාමා” ති ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා උට්ඨන්ති. ඉදං පරිසපාරිවාසියං. කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

පුනපි භික්ඛුනං “උපොසථාදීනි කරිස්සාමා” ති රත්තිං සන්තිපතිත්වා ධම්මං සුඤ්ඤානානංයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති. සචෙ “වාතුද්දසිකං කරිස්සාමා” ති නිසින්තා, “පන්තරසො” ති කාතුං වට්ටති. සචෙ පන්තරසිකං කාතුං නිසින්තා, පාට්ඨපදෙ අනුපොසථෙ උපොසථං කාතුං න වට්ටති, අඤ්ඤං පන සඬ්ඝකිච්චං කාතුං වට්ටති. ඉදං රත්තිපාරිවාසියං නාම.

පුන භික්ඛු “යංකිඤ්චිදෙව අබ්භානාදිකම්මං කරිස්සාමා” ති සන්තිපතිතා භොන්ති, තත්‍රෙකො නක්ඛත්තපාඨකො එවං වදති “අජ්ජ නක්ඛත්තං දාරුණං” න්ති, තෙ තස්ස වචනෙන ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව නිසින්තා භොන්ති. අථඤ්ඤො ආගන්ත්වා “කිං නක්ඛත්තෙන, කරොථා” ති වදති. ඉදං ඡන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අජ්ඣාසයපාරිවාසියඤ්ච. තස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනානෙත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. ඉදං සන්ධාය “ඡන්දෙන පරිවුත්ථෙතා” ති වුත්තං.

431. ආපන්නමාපත්තිං (මහාව. 169; මහාව. අට්ඨ. 169) අදෙසයිත්වාන වා “අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්තාමාය ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි” ති වත්වා විමතිං අනාවිකත්වාන වා “න ව භික්ඛවෙ අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝසාමග්ගියා” ති (මහාව. 183) වුත්තන්තා අනුපොසථෙපි වා කාතුං න ව කප්පතීති අත්ථො.

432. “න ව භික්ඛවෙ තදනුපොසථෙ සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා ගන්තබ්බො අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායා” ති (මහාව. 181) වුත්තන්තා “අට්ඨකොපොසථාවාසා” ති (මහාව. අට්ඨ. 181) වුත්තං. න වජෙ න ගච්ඡෙ. අධිට්ඨාතුං සීමමෙව වානි සචෙ විහාරෙ උපොසථං කරොන්ති, උපොසථාධිට්ඨානත්ථං සීමාපි නදීපි න ගන්තබ්බා. සචෙ පනෙත්ථ කොචි භික්ඛු භොති, තස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති. විස්සට්ඨඋපොසථාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටති, එවං ගතො අධිට්ඨාතුමිපි ලහතීති. උපොසථචිතිච්ඡයො.

උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

45. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

433. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්තං සඬ්ඝෙ පචාරෙතු” න්ති (මහාව. 215) වුත්තන්තා “සෙසා සඬ්ඝජ්ජපචාරණා” ති (මහාව. 215 ආදයො) වුත්තා.

434. අප්ප පචාරණාති එත්ථ (මහාව. 215 ආදයො) පන වාතුද්දසිකාය පචාරණාය “අප්ප පචාරණා වාතුද්දසී”ති පුබ්බකිච්චං කාතබ්බං, පන්තරසියං “අප්ප පචාරණා පන්තරසී”ති.

437. ටෙරෙසු උක්කුටිකං නිසප්ප පචාරෙත්තෙසු සයං පන නවො යාව පචාරෙති, තාව උක්කුටිකොව අව්ඡතුති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ ටෙරෙසු උක්කුටිකං නිසිත්තෙසු පචාරයමානෙසු ආසනෙසු අව්ඡිතබ්බං. යො අව්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛංසං. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තදමන්තරා උක්කුටිකං නිසිදිතුං, යාව පචාරෙති, පචාරෙත්වා ආසනෙ නිසිදිතු”න්ති (මහාව. 211) හි වුත්තං.

440-2. එවං තෙවාචිකප්පචාරණං දස්සෙත්වා ඉදානි ද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකප්පචාරණාසු කත්තබ්බං දස්සෙතුං “දානෙනා”තිආදිමාහ. තත්ථ දානෙනාති දානෙන වා. ධම්මසාකච්ඡාති ඉමිනා ධම්මකථාසුත්තසඬ්ඛායනාවිනයවිනිව්ඡයාදයො ගහිතා. දානෙන වා ධම්මසාකච්ඡාය වා කලහෙන වා රත්තියා බෙහිතභාවතො තෙවාචිකාය ඔකාසෙ අසති දසවිධෙ වා අන්තරායෙ අනුරූපතො උත්තිං යපෙත්වා පචාරෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

ඉදානි යථානුරූපතො ඤත්ති යපිතා, තං දස්සෙතුං “සුඤ්ඤාමෙ”තිආදිමාහ. යථායපිතඤ්ත්තියාති එත්ථ සබ්බසඬ්ඛාහිකාවෙඤ්ත්තියපිතා, තෙවාචිකද්වෙවාචිකඑකවාචිකානං වසෙන පචාරෙතබ්බං, සමානවස්සිකප්පචාරණාව එකා න වට්ටති. සවෙ “සඬ්ඤා තෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති යපිතා, තෙවාචිකා එව වට්ටති, ද්වෙවාචිකාදයො න වට්ටන්ති. “ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති වුත්තෙ ද්වෙවාචිකඤ්ච තෙවාචිකඤ්ච වට්ටති, එකවාචිකසමානවස්සිකා න වට්ටන්ති. “එකවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති වුත්තෙ පන සමානවස්සිකං යපෙත්වා සෙසා වට්ටන්ති. “සමානවස්සික”න්ති පන වුත්තෙ සබ්බං වට්ටන්ති. ආදිකෙ චෙත්ථ ආභරෙති එත්ථ පචාරණායපි පුබ්බෙ උපොසංථෙ වුත්තෙ “යදි සමා ආගච්ඡෙය්‍යු”න්තිආදිකෙ වාරෙ ආභරෙති අත්ථො.

443. ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය “එව”න්ති වුත්තං. තිවග්ගො ව චතුර්වග්ගො ව තිවතුර්වග්ගො.

450. “න භික්ඛවෙ සාපත්තිකෙන පචාරෙතබ්බං. යො පචාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛංසං”ති (මහාව. 235) වුත්තත්තා සාපත්තිකෙනපි වෙමතිකෙනපි පචාරියමානෙ ආපත්තිං සරන්තෙනපි උපොසංථෙ වුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. “වග්ගෙ සමග්ගෙ වග්ගොති-සඤ්ඤිතො විමතිස්ස වා”තිආදිගාථාතො පට්ඨාය යාව “අන්තරායං ව සඬ්ඤං වා-ධිට්ඨාතුං සීමමෙව වා”ති අවසානගාථා, තාව සෙසා උපොසංථෙ වුත්තා ගාථායොති අධිප්පෙතා.

451. පවාරිතෙ වානි (මහාව. 213 ආදයො) පයමපවාරණාය සඬිසමිහි පවාරිතෙති අධිජපායො. එත්ථ අවුත්ථොති පච්ඡිමිකාය උපගතො අපරිනිට්ඨිතත්තා “අවුත්ථො”ති වුච්චති.

452. වාතුමාසිනීති කත්තිකපුණ්ණමී. එත්ථ වුත්ථවස්සා නාම පච්ඡිමිකාය උපගතො. පවාරණාවිනිච්ඡයො.

පවාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා

453. වක්ඛුසොතාදිහෙදෙහීති (දී. නි. 1.213, 454; ම. නි. 1.411; අ. නි. 4.198; ධ. ස. 1352-1354; මහානි. 196) වක්ඛුසොතසානජිවිහාකායමනසඬිබාතෙහි ඡහි ඉන්ද්‍රියෙහීති අත්ථො. රූපසද්දාදිගොචරෙති රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බමමසඬිබාතෙසු ඡසු ගොචරෙසුති අත්ථො. එත්ථ පන හත්ථපාදහසිතකථිතවිලොකිතාදිහෙදං සුභාකාරං ගහෙත්වා අයොනියො මනසි කරොන්තස්ස අභිජ්ඣා උජ්ජජිජති. “අනත්ථං මෙ අවරි, වරති, වරිස්සති”තිආදිනා (පරි. අට්ඨ. 329) නයෙන පටිසනිමිත්තං ගහෙත්වා අයොනියො මනසි කරොන්තස්ස ඛ්‍යාපාදො උජ්ජජිජති. එත්ථ පන ඉත්ථිපුරිසනිමිත්තං වා සුභනිමිත්තාදිකං කිලෙසවත්ථුතං නිමිත්තං අග්ගණ්හිත්වා දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තාදිනා පටිපජ්ජිත්වා අසුභනිමිත්තෙ යොනියො මනසිකාරං බහුලිකරොන්තස්ස අභිජ්ඣාය පහානං හොති. “අනත්ථං මෙ අවරි, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා”තිආදිනා වා මෙත්තාභාවනාදිවසෙන වා යොනියො මනසි කරොන්තස්ස ඛ්‍යාපාදජ්ජහානං හොති. එවමිදං සඬිබෙපතො රූපාදිසු කිලෙසානුබන්ධනිමිත්තාදිග්ගාහපරිවජ්ජනලක්ඛණං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලන්ති වෙදිතබ්බං.

454.

නිග්ගණ්හෙය්‍යාති නිවාරෙය්‍ය;
“යානි සොතානි ලොකස්මිං; (අජිතාති භගවා,) සති තෙසං නිවාරණං;
සොතානං සංවරං බුමි;
පඤ්ඤායෙතෙ පිට්ඨයරෙ”ති —. (සු. නි. 1041);

වුත්තත්තා “සතිමා සම්පජානො වා”ති වුත්තං. එත්ථ පන චතුබ්බිධං සම්පජ්ඤාං සාත්ථකසජ්ජායගොචරඅසම්මොහවසෙන. සංවරවිනිච්ඡයො.

සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා

455. දෙසනා සංවරො එට්ඨී, පච්චවෙක්ඛණ හෙදතොති (පාරා. අට්ඨ. 2.585; විසුද්ධි. 1.19) දෙසනාසුද්ධි සංවරසුද්ධි පරියෙට්ඨිසුද්ධි පච්චවෙක්ඛණසුද්ධිති එවං චතුබ්බිධා සුද්ධිති අත්ථො. ඉදානි තාහි සුද්ධිහි විසුජ්ඣනකෙ දස්සෙතුං “පාතිමොක්ඛසංවරසම්මත”න්තිආදිමාහ.

456. “පුන එවං න කර්ස්ස”න්ති චිත්තාධිට්ඨානසංවරා යස්මා සුජ්ඣති ඉන්ද්‍රියසංවරො, තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරො “සංවරසුද්ධි”ති වුත්තොති සම්බන්ධො.

457. පභායානෙසනන්ති අනෙසනං පභාය ධම්මෙන උප්පාදෙන්තස්ස පච්චයෙති පාඨසෙසො.

458. “පටිසඬ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවාමි...පෙ.... උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං...පෙ.... පරමතායා”ති (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) ච එවං චතුසුපි පච්චයෙසු යථාචුත්තපච්චවෙක්ඛණසුජ්ඣනාති අත්ථො. එත්ථ පන දුට්ඨං පච්චවෙක්ඛණං පටිලාභකාලෙ ච පරිභොගකාලෙ ච. පටිලාභකාලෙ හි ධාතුචසෙන වා පටික්කුලචසෙන වා පච්චවෙක්ඛිත්වා යපිතචීවරාදීනි තතො උත්තරි පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනවජ්ජොව පරිභොගො, පරිභොගකාලෙපි. සුද්ධිවිනිච්ඡයො.

සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

48. සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා

459. “චත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, අප්පානි වෙච සුලභානි ච, තානි ච අනවජ්ජානි. කතමානි චත්තාරි? පංසුකුලං, හික්ඛවෙ, චීවරානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. පිණ්ඩියාලොපො, හික්ඛවෙ, භොජනානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. රුක්ඛමූලං, හික්ඛවෙ, සෙනාසනානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. පුත්තිමුත්තහෙසජ්ජං, හික්ඛවෙ, හෙසජ්ජානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. ඉමානි ඛො, හික්ඛවෙ, චත්තාරි අප්පානි වෙච සුලභානි ච, තානි ච අනවජ්ජානි”ති (අ. නි. 4.27; ඉතිවු. 101) වචනතො “අප්පෙනා”තිආදි වුත්තං.

සන්තුට්ඨොති එත්ථ යථාලාභයථාබලයථාසාරුප්පසන්තොසානං චසෙන එකෙකස්මිං පච්චයෙ තයො තයො කත්වා චතුසු පච්චයෙසු ද්වාදස සන්තොසා භොන්ති. මත්තඤ්ඤුති එත්ථ (ම. නි. අට්ඨ. 1.422; සං. නි. අට්ඨ. 3.4.239; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.16; ඉතිවු. අට්ඨ. 28; ධ. ස. අට්ඨ. 124-134) චත්තාරො මත්තා පරියෙසනමත්තා පටිග්ගහණමත්තා පරිභොගමත්තා විස්සජ්ජනමත්තානි. ඉතරීතරෙන යාපෙන්නො සුභරො නාම. සන්තොසවිනිච්ඡයො.

සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා

461-2. අසුභන්ති අසුභභාවනා. ඉමෙ චත්තාරො චතුරාරක්ඛා නාමාති අධිප්පායො. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “ආරකත්තාදිනා”තිආදිමාහ. ආරකත්තාදිනාති එත්ථ ආරකත්තා, අරීනං අරානඤ්ච භතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව චතුරි කාරණෙහි සො භගවා අරහන්ති අනුස්සරිතඛිබ්බොති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“ආරකත්තා භතත්තා ච, කිලෙසාරීන සො මුනි;
භතසංසාරචක්කාරො, පච්චයාදීන වාරහො;
න රහො කරොති පාපානි, අරහං තෙන වුච්චති”ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.1;
විසුද්ධි. 1.130);

භගවා පන සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදුරවිදුරෙ යිතො මග්ගෙන සවාසනකිලෙසානං භතත්තා, තස්මා “ආරකත්තා අරහ”න්ති චුත්තො. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“සො තතො ආරකා නාම;
යස්ස යෙනාසමච්ඡිනා;
අසමච්ඡි ව දොසෙහි,
නාටො තෙනාරහං මතො”ති. (විසුද්ධි. 1.125);

භගවතා පන සබ්බකිලෙසාරයො භතා, තස්මා “අරීනං භතත්තාපි අරහ”න්ති චුත්තො. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“යස්මා රාගාදිසඬ්ඛාතා, සබ්බෙහි අරයො භතා;
පඤ්ඤාසත්ථෙත නාටෙත, තස්මාපි අරහං මතො”ති. (විසුද්ධි. 1.126);

යං පනෙනං

අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාහිපුඤ්ඤාහිසඬ්ඛාරඅපුඤ්ඤාහිසඬ්ඛාරආනෙඤ්ජාහිසඬ්ඛාරා රං ජරාමරණනෙමි “ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො”ති (ම. නි. 1.103) වචනතො ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරටෙ යොජිතං අනාදිකාලජ්ජවත්තං සංසාරචක්කං, තස්ස භගවතො බොධිරුක්ඛමුලෙ සම්මජ්ජධානවීරියපාදෙහි චතුපාරිසුද්ධිසිලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාභත්ථෙත කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා භතා. තස්මා “අරානං භතත්තා අරහ”න්ති චුත්තො. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අරා සංසාරචක්කස්ස, භතා ඤාණාසිනා යතො;
ලොකනාටෙත තෙනෙස, අරහන්ති පවුච්චති”ති. (විසුද්ධි. 1.128);

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා වීචරාදීනං පච්චයානං උත්තමපුජාය ච යුත්තො භගවා, තස්මා “පච්චයාදීනං අරහත්තා ච අරහ”න්ති වුච්චති. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“සුචාවිසෙසං සහ පච්චයෙහි,

යස්මා අයං අරහති ලොකනාටො;
අත්ථානුරූපං අරහන්ති ලොකෙ,
තස්මා ජිනො අරහති නාමමෙත’’න්ති. (විසුද්ධි. 1.129);

යථා ලොකෙ කෙච් පණ්ඩිතමානිනො අසිලොකභයෙන රහො පාපානි
කරොන්ති, තථා භගවා කදාවිපි න කරොති, තස්මා “පාපකරණෙ රහාභාවා ච
අරහ’’න්ති වුවිචති. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“යස්මා නත්ථි රහො නාම, පාපකම්මෙසු තාදිනො;
රහාභාවෙන තෙනෙස, අරහං ඉති විස්සුතො’’ති. (විසුද්ධි. 1.130) -

එවං ආරකත්තාදිනා අරහන්ති භාවෙනබ්බං.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධො. සම්මානි
ඤායෙනෙව, අභිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යානො පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මෙ
පරිඤ්ඤෙය්‍යානො පහාතබ්බෙ ධම්මෙ පහාතබ්බතො සච්ඡිකාතබ්බෙ ධම්මෙ
සච්ඡිකාතබ්බතො භාවෙනබ්බෙ ධම්මෙ භාවෙනබ්බතො එවානි අත්ථො. සාමඤ්චානි
අත්තනාව. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං, භාවෙනබ්බඤ්ච භාවිතං;
පහාතබ්බං පහීනං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා’’ති. (ම. නි. 2.399; සු.
නි. 563);

“ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාවරණසම්පන්නො සුගතො
ලොකවිදු අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථාදෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’’ති
එවං චුත්තෙන නවහෙදෙ භගවතො ගුණෙ යා පුනස්පුනං උප්පජ්ජනතො සතියෙව
අනුස්සති, පවත්තිතබ්බට්ඨානම්භියෙව වා පවත්තත්තා සද්ධාපබ්බජිතස්ස
කුලපුත්තස්ස අනුරූපා සතීති අනුස්සති, බුද්ධං ආරබ්භ උප්පන්නා අනුස්සති
බුද්ධානුස්සති, යා එවං නවවිධෙන පවත්තා සති, සා බුද්ධානුස්සති නාමානි අත්ථො.
සබ්බාකාරෙන පන ආචරියෙන බුද්ධසොසෙන බුද්ධානුස්සති විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි.
1.123 ආදයො) චුත්තා, අත්ථිකෙන පන තතො පච්චාසිසිතබ්බා.

463-4. චතුරාරක්ඛාය සායංපාතං භාවෙනබ්බත්තා මෙත්තාභාවනං
දස්සෙන්නෙන ථෙරෙන සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානභාවනාවසෙන දස්සිතානි
වෙදිතබ්බා. ඉතරථා “අත්තානං උපමං කත්වා, න භනෙය්‍ය න සාතයෙ’’ති (ධ. ප.
129-130) වචනතො සබ්බපයමං “අහං සුඛිතො හොමි, අවෙරො’’ති ආදිනා නයෙන
භාවෙත්ථාව අත්තනි විත්තං නිපරිබන්ධමානං කත්වා පච්ඡා ආචරියුපජ්ඣායාදීසු
කමෙන භාවෙනබ්බා. අත්තනි පන අප්පනා න හොති. ගොචරගාමමිහි ඉස්සරෙ
ජනෙති සම්බන්ධො. තත්ථානි (පාරා. අට්ඨ. 2.165) ගොචරගාමෙ. සීමට්ඨසඤ්ඤා
පට්ඨාය පරිච්ඡිජ්ජ පරිච්ඡිජ්ජානි අත්ථො. එවං මෙත්තං භාවෙත්තො හික්ඛුසඤ්ඤා
මෙත්තාය සභවාසිතං මුදුචිත්තං ජනෙති, අට්ඨස්ස සුඛසංවාසනා හොති.

සීමිතකදෙවනාසු මෙත්තාය මුද්‍රකතවිත්තාහි දෙවනාහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතරක්ඛො හොති. ගොවරගාමමිහි ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුද්‍රකතවිත්තසන්නානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිතපරික්ඛාරො හොති. තත්ථ මනුස්සෙ මෙත්තාය පසාදිතවිත්තෙහි තෙහි අපරිභූතො හුත්වා විවරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අප්පට්භතවාරො හොති.

465-6. වණ්ණතො ව සණ්ඨානතො ව ඔකාසතො ව දිසතො ව පරිච්ඡේදතො ව කෙසාදිකොට්ඨාසෙ වචන්ථපෙත්වාති සම්බන්ධො. එත්ථ වණ්ණතොති (විසුද්ධි. 1.110) කෙසාදිනං වණ්ණතො. සණ්ඨානතොති තෙසංයෙව සණ්ඨානතො. ඔකාසතොති “අයං කොට්ඨාසො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ පතිට්ඨිතො” ති එවං තස්ස තස්ස ඔකාසතො. දිසතොති ඉමස්මිං සරීරෙ නාහිතො උද්ධං උපරිමා දිසා, අධො හෙට්ඨිමා දිසා, තස්මා “අයං කොට්ඨාසො ඉමස්සා නාම දිසායා” ති දිසා වචන්ථපෙතබ්බා. පරිච්ඡේදතොති සභාගපරිච්ඡේදතො විසභාගපරිච්ඡේදතොති ද්වෙ පරිච්ඡේදා. තත්ථ “අයං කොට්ඨාසො හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡේදො” ති එවං සභාගපරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො. “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා” ති එවං අමිස්සකවසෙන විසභාගපරිච්ඡේදො.

එවං පඤ්චහි ආකාරෙහි වචන්ථානාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි මනසි කරොන්තෙන එවං මනසි කාතබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “අනුපුබ්බතො” ති ආදිමාහ. තත්ථ අනුපුබ්බතොති සජ්ඣායකරණකාලතො පට්ඨාය “කෙසා නබ්බා” ති එවං එකන්තරිකාය වා “ලොමා කෙසා” ති එවං උප්පට්ඨපාටියා වා න මනසි කාතබ්බං, අථ බො “කෙසා ලොමා” ති ආදිනා නයෙන අනුපට්ඨපාටියා මනසි කාතබ්බං, අනුපට්ඨපාටියා මනසි කරොන්තෙනාපි නාතිසීසං නාතිසණ්කං මනසි කාතබ්බං, බහිද්ධා පුට්ඨන්තාරම්මණෙ වෙතසො වික්ඛෙපො පට්ඨාහිතබ්බො. “පණ්ණත්තිං සමතික්කම්ම, මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතො” ති පායො ගහෙතබ්බො. එවඤ්ඤි සති භාවනාක්කමෙන අත්ථො සුච්ඤ්ඤෙය්‍යා හොති. “කෙසා ලොමා” ති ආදිපඤ්ඤත්තිං අමනසිකත්වා පටික්කුලභාවෙන එවං විත්තං යපෙතබ්බං. මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතොති යො යො කොට්ඨාසො ආපාථං නාගච්ඡති, තං තං අනුපුබ්බතො මුඤ්චන්තස්සාති අත්ථො.

467. ඉදානි යථා පටික්කුලමනසිකාරො කාතබ්බො, තං දස්සෙතුං “වණ්ණආසයසණ්ඨානා” ති ආදිමාහ. එතෙහි වණ්ණාදිහි කොට්ඨාසෙහි පටික්කුලාති භාවනාති සම්බන්ධො. එත්ථ (විහ. අට්ඨ. 356; විසුද්ධි. 1.178) කෙසා තාව වණ්ණතොපි පටික්කුලා. තථා හි යාගුහත්තාදිසු කෙසවණ්ණං කිඤ්චි දිස්වා ජිගුච්ඡන්ති. සණ්ඨානතොපි පටික්කුලා. තථා හි රත්තිං භුඤ්ජන්තා කෙසසණ්ඨානං මකවිවාකාදිකං ජුපිත්වා ජිගුච්ඡන්ති. තෙලමක්ඛනාදිවිරහිතානඤ්ච අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තානඤ්ච ගන්ධො අතිවිය පටික්කුලොති ගන්ධතොපි පටික්කුලා. අසුචිට්ඨානෙ ජාතසුපෙය්‍යපණ්ණං විය පුබ්බලොහිතමුත්තකරිසපිත්තසෙම්භාදිනිස්සන්දෙන ජාතත්තා ආසයතොපි පටික්කුලා. ගුප්තාසිමිහි උට්ඨිතකණ්ණිකං විය එකතිංසකොට්ඨාසරාසිමිහි ජාතත්තා

ඔකාසතොපි පටික්කුලා. උද්ධමාතකං විනීලකං විපුබ්බකං විච්ඡිද්දකං වික්ඛායිතකං
 වික්ඛිත්තකං හතච්ඡිත්තකං ලොහිතකං පුළුවකං අට්ඨිකන්ති ඉමෙසු
 උද්ධමාතකාදීසු චන්ද්‍රසු අසුභාකාරං ගහෙන්වා පවත්තා භාවනා වා අසුභං නාමාති
 අත්ථො.

468. යං පනෙනං අරහන්තානං වට්ටදුක්ඛසමුච්ඡේදසංඛිතං සමුච්ඡේදමරණං
 (විසුද්ධි. 1.167), සංඛාරානං ඛණ්ඩග්ගසංඛිතං ඛණිකමරණං, “රුක්ඛො මනො,
 ලොහං මත”න්තිආදි සම්මුතිමරණඤ්ච, න තං ඉධ අධිජ්ජෙතං. ඉධ පන මරණන්ති
 එකභවපරියාපන්නස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡේදො අධිජ්ජෙතො. තම්පි කාලමරණං
 අකාලමරණන්ති දූවිධං භොති. තත්ථ කාලමරණං පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා ආයුක්ඛයෙන
 වා උභයක්ඛයෙන වා භොති, අකාලමරණං උපපිළකඋපච්ඡේදකකම්මවසෙන.
 “මරණං මෙ භවිස්සති”ති වා “ජීවිතං උච්ඡිජ්ජිස්සති”ති වා “මරණං මරණ”න්ති
 වා යොනිසො භාවයිත්වානාති සම්බන්ධො.

469-70. යස්ස පන එත්තාවතා උපචාරජ්ඣානං න උජ්ජජ්ජති, තෙන
 වධකපච්චුපට්ඨානතො සම්පත්තිවිපත්තිතො උපසංහරණතො
 කායබ්භුසාධාරණතො ආයුදුබ්බලතො අනිමිත්තතො අද්ධානපරිච්ඡේදතො
 ඛණපරිත්තතොති ඉමෙහි අට්ඨහි ආකාරෙහි මරණං අනුස්සරිතබ්බං, ඉදානි තෙ
 දස්සෙතුං “වධකස්සෙචුපට්ඨාන”න්තිආදිමාහ. අසිං උක්ඛිපිත්වා සිසං ඡින්නං
 ධීතවධකො විය මරණං පච්චුපට්ඨිතමෙවාති භාවනා මරණස්සති නාමාති
 සම්බන්ධො. එවං සබ්බන්ථං සබ්බං ආරොග්‍යං ඛ්‍යාධිපරියොසානං, සබ්බං
 යොබ්බනං ජරාපරියොසානං, සබ්බං ජීවිතං මරණපරියොසානං, තස්මා “අයං
 යොබ්බනාදිකායසම්පත්ති තාවදෙව සොහති, යාව මරණසංඛිතා විපත්ති න
 භවිස්සති”ති එවමාදිනා සම්පත්තිවිපත්තිතො ව, සත්තභාකාරෙහි උපසංහරණතො
 මරණං අනුස්සරිතබ්බං යසමහත්තතො පුඤ්ඤමහත්තතො ථාමමහත්තතො
 ඉද්ධිමහත්තතො පඤ්ඤාමහත්තතො පච්චෙකඛුද්ධතො සම්මාසම්බුද්ධතොති.
 තත්ථ “ඉදං මරණං නාම මහායසානං මහාපරිවාරානං මහාසම්මතමන්ධානාදීනම්පි
 උපරි පතති, කිමඛිගං පන මය්හං උපරි න පතිස්සති”ති එවං යසමහත්තතො,

“ජොතිකො ජට්ටො උග්ගො,
 මෙණ්ඩකො අථ පුණ්ණකො;
 එතෙ වඤ්ඤෙ ව යෙ ලොකෙ,
 මහාපුඤ්ඤාති විස්සුතා;
 සබ්බෙ මරණමාපන්නා,
 මාදිසෙසු කථාව කා”ති. —

එවං පුඤ්ඤමහත්තතො,

“වාසුදෙවො බලදෙවො, භීමසෙනාදයො මහා;
 බලා මච්චුවසං පත්තා, මාදිසෙසු කථාව කා”ති. —

එවං ටාමමහත්තතො,

“මහාමොග්ගල්ලානාදීනං මහිද්ධිකානම්පි උපරි පතති, මාදියෙසු කථාච කා”ති
එවං ඉද්ධිමහත්තතො, “සාරිපුත්තාදීනං මහාපඤ්ඤානම්පි උපරි පතති, මාදියෙසු
කථාච කා”ති එවං පඤ්ඤාමහත්තතො. එවං ඉතරෙසම්පි
පච්චෙකඛුද්ධසම්මාසම්ඛුද්ධානම්පි මහත්තභාවං වින්තෙත්වා “තෙසම්පි උපරි
මරණං පතති, කිම්ඛිගං පන මය්හං උපරි න පතිස්සති”ති එවං උපසංහරණතො ව,
“අයං කායො ඛුසාධාරණො අජ්ඣන්තිකානංයෙව අනෙකසත්තානං රොගානං
බාහිරානං අභිවිච්ඡිකාදීනඤ්චා”ති කායඛුසාධාරණතො ව,
“අස්සාසපස්සාසපට්ඨද්ධං ජීවිත”න්තිආදිනා නයෙන ආයුද්ධිබලතො ව,

“ජීවිතං බ්‍යාධි කාලො ව,
දෙහනික්ඛෙපනං ගති;
පඤ්චෙනෙ ජීවලොකස්මිං;
අනිමිත්තා න නායරෙ”ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.20; ඡා. අට්ඨ. 2.2.34) –

එවං කාලච්චත්ථානස්ස අභාවතො ව, “යො, භික්ඛවෙ, විරං ජීවති, සො චස්සසනං
ජීවති අජ්ජං වා භියොයා”ති (සං. නි. 1.145) චුත්තත්තා එවමාදිනා නයෙන
අද්ධානස්ස පරිච්ඡේදාච භාවනා මරණස්සති නාමාති අත්ථො. ඛණපරිත්තතො ව
මරණස්සති භාවෙනබ්බා.

“ජීවිතං අත්තභාවො ව,
සුඛදුක්ඛා ව කෙවලා;
එකච්ඡත්තසමායුත්තා,
ලහු සො චත්තතෙ බණො”ති. (විසුද්ධි. 1.176) –

භි චුත්තං. චතුරාරක්ඛවිනිච්ඡයො.

චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා

471-2. නාමරූපං පරිග්ගය්හාති එත්ථ (විසුද්ධි. 2.662 ආදයො)

නාමරූපපරිග්ගහං කාතුකාමෙන තාව යපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං
අවසෙසෙසු යං කිඤ්චි ඤානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය විතක්කාදීනි ඤානඛිගානි ව
තංසම්පයුත්තෙ ව එස්සාදයො ධම්මෙ ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන
පරිච්ඡින්නදිත්වා “සබ්බමෙතං ආරම්මණාහිමුඛං නමනතො නමනට්ඨෙන නාම”න්ති
චත්ථංපෙනබ්බං. තතො තස්ස පච්චයං පරියෙසන්තො “භද්දයවත්ථුං නිස්සාය
චත්තති”ති පස්සති, පුන චත්ථස්ස පච්චයභූතානි ව උපාදාරූපානි ව පස්සිත්වා “ඉදං
සබ්බං රූප්පනතො විකාරාපත්තිතො රූප”න්ති පරිග්ගණ්හාති. පුන තදුභයං
“නමනලක්ඛණං නාමං, රූප්පනලක්ඛණං රූප”න්ති එවං සඬ්ඛෙපතො නාමරූපං

වචන්ථපෙති. ඉදං සබ්බං සමථයානිකවසෙන වුත්තං. විපස්සනායානිකො පන
 චතුර්ධාතුවචන්ථානමුඛෙන භුතූපාදායරූපානි පරිච්ඡින්නදිත්වා “සබ්බමෙතං
 රූප්පනතො රූප”න්ති පස්සති. තතො එවං පරිච්ඡින්නරූපස්ස චක්ඛාදීනි නිස්සාය
 පවත්තමානා අරූපධම්මාපි ආපාට්මාගච්ඡන්ති. තතො සබ්බෙපි තෙ අරූපධම්මෙ
 නමනලක්ඛණෙන එකතො කත්වා “එතං නාම”න්ති පස්සති. සො “ඉදං නාමං,
 ඉදං රූප”න්ති ද්වෙධා වචන්ථපෙති. එවං වචන්ථපෙත්වා “නාමරූපතො උද්ධං
 අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා පොසො වා දෙවො වා බ්‍රහ්මා වා නත්ථි”ති
 පස්සති.

යථාහි අභිගසම්භාරා, හොති සද්දො රථො ඉති;
 එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු, හොති සත්තොති සම්මුති. (සං. නි. 1.171);

එවමෙව පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු සති සත්තො, පුග්ගලොති වා
 වොහාරමත්තො හොතීති එවමාදිනා නයෙන නාමරූපානං යථාවදස්සනසබ්බානෙන
 දිට්ඨිවිසුද්ධිභූතෙන ඤාණෙන නාමරූපං පරිග්ගස්භාති අත්ථො.

තතො තස්ස ච පච්චයන්ති පුන තස්ස නාමරූපස්ස පච්චයං පරිග්ගස්භාති
 අත්ථො. වුත්තනයෙන නාමරූපං පරිග්ගණ්හිත්වා “කො නු ඛො ඉමස්ස හෙතු”ති
 පරියෙසන්තො අහෙතුවාදවිසමහෙතුවාදෙසු දොසං දිස්වා රොගං දිස්වා තස්ස
 නිදානසමුට්ඨානං පරියෙසන්තො වෙජ්ජො විය තස්ස හෙතුඤ්ච පච්චයඤ්ච
 පරියෙසන්තො අවිජ්ජා තණ්හා උපාදානං කම්මන්ති ඉමෙ චත්තාරො ධම්මෙ
 නාමරූපස්ස උප්පාදපච්චයත්තා “හෙතු”ති ච ආහාරං උපත්ථම්භනස්ස පච්චයත්තා
 “පච්චයො”ති ච පස්සති. “ඉමස්ස කායස්ස අවිජ්ජාදයො තයො ධම්මා මාතා විය
 දාරකස්ස උපනිස්සයා හොන්ති, කම්මං පිතා විය පුත්තස්ස ජනකං, ආහාරො ධාති
 විය දාරකස්ස සන්ධාරකො”ති එවං රූපකායස්ස පච්චයපරිග්ගහං කත්වා පුන
 “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං”න්තිආදිනා (සං. නි. 2.43)
 නයෙන නාමකායස්සපි හෙතුපච්චයං පරිග්ගණ්හාති.

එවං පරිග්ගණ්හන්තො “අතීතානාගතාපි ධම්මා එවමෙව පවත්තන්ති”ති
 සන්තිට්ඨානං කරොති. තස්ස යා සා පුබ්බන්තං ආරබ්භ “අහොසිං නු ඛො අහං
 අතීතමද්ධානං, න නු ඛො අහොසිං, කිං නු ඛො, කථං නු ඛො, කිං හුත්වා කිං
 අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධානං”න්ති පඤ්චවිධා විචිකිච්ඡා වුත්තා, යාපි
 අපරන්තං ආරබ්භ “භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, න නු ඛො, කිං නු
 ඛො, කථං නු ඛො, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං”න්ති
 පඤ්චවිධා වුත්තා, යාපි එතරහි වා පන පච්චුප්පන්තං අද්ධානං ආරබ්භ “අජ්ඣත්තං
 කථංකථී හොති, අහං නු ඛොස්මි, තො නු ඛොස්මි, කිං නු ඛොස්මි, කථං නු ඛොස්මි,
 අයං නු ඛො සත්තො කුතො ආගතො, සො කුහිං ගාමී භවිස්සති”ති ඡබ්බිධා
 විචිකිච්ඡා වුත්තා, තා සබ්බාපි පතියන්ති. එවං පච්චයපරිග්ගහණෙන තීසු අද්ධාසු
 කඬ්ඛං චිතරිත්වා යිතං ඤාණං “කඬ්ඛාචිතරණවිසුද්ධි”තිපි
 “ධම්මට්ඨිතිඤාණං”න්තිපි “සම්මාදස්සන”න්තිපි වුච්චති.

එත්ථ පන තිස්සො ලොකියපරිඤ්ඤා ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පහානපරිඤ්ඤාති. තත්ථ “රූපපනලක්ඛණං රූපං, වෙදයිතලක්ඛණා වෙදනා” ති එවං තෙසං තෙසං ධම්මානං පච්චත්තලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන පවත්තා පඤ්ඤා ඤාතපරිඤ්ඤානාම. “රූපං අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා” තිආදිනා තෙසංයෙව ධම්මානං සාමඤ්ඤලක්ඛණං ආරොපෙත්වා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාපඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා නාම. තෙසු එවං පන ධම්මෙසු නිච්චසඤ්ඤාදිපජ්ඣනවසෙන පවත්තා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනා පහානපරිඤ්ඤා නාම. තත්ථ සඬ්ඛාරපරිග්ගහතො පටියාය යාව පච්චයපරිග්ගහා ඤාතපරිඤ්ඤාය භූමි. කලාපසම්මසනතො පටියාය යාව උදයබ්බයානුපස්සනා තීරණපරිඤ්ඤාය භූමි. භඩ්ගානුපස්සනතො පටියාය පහානපරිඤ්ඤාය භූමි. තතො පටියාය හි “අනිච්චතො අනුපස්සන්තො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛතො අනුපස්සන්තො සුඛසඤ්ඤං, අනත්තතො අනුපස්සන්තො අත්තසඤ්ඤං, නිබ්බින්නන්තො නන්දිං, විරජ්ජන්තො රාගං, නිරොධෙන්තො සමුදයං, පටිනිස්සජ්ජන්තො ආදානං පජ්ඣති” ති (පටි. ම. 1.52) එවං පජ්ඣන්තො නිච්චසඤ්ඤාදිපහානසාධිකානං සත්තන්තං අනුපස්සනානං ආධිපච්චං හොති. ඉති ඉමාසු පරිඤ්ඤාසු සඬ්ඛාරපරිච්ඡෙදස්ස වෙච පච්චයපරිග්ගහස්ස ච සාධිතත්තා ඉමිනා යොගිනා ඤාතපරිඤ්ඤා අධිගතා හොති.

පුන “යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුබ්බමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං හුත්වා අභාවතො අනිච්චං, උදයබ්බයජ්ජපිටිපිළිතත්තා දුක්ඛං, අවසවත්තිත්තා අනත්තා. යා කාවි වෙදනා, යා කාවි සඤ්ඤා, යෙ කෙචි සඬ්ඛාරා, යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුබ්බමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං හුත්වා අභාවතො අනිච්චං, උදයබ්බයජ්ජපිටිපිළිතත්තා දුක්ඛං, අවසවත්තිත්තා අනත්තා” ති එවමාදිනා නයෙන කලාපසම්මසනං කරොති. ඉදං සන්ධාය චුත්තං “තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වාන සඬ්ඛාරෙ සම්මසන්තො” ති.

එවං සඬ්ඛාරෙසු අනිච්චදුක්ඛඅනත්තවසෙන කලාපසම්මසනං කත්වා පුන සඬ්ඛාරානං උදයබ්බයමෙව පස්සති. කථං? “අවිජ්ජාසමුදයා (පටි. ම. 1.50) රූපසමුදයො, තණ්හාකම්මආහාරසමුදයා රූපසමුදයො” ති එවං රූපක්ඛන්ධස්ස පච්චයසමුදයදස්සනට්ඨෙත රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති, නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති” ති එවං පඤ්චභාකාරෙහි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති. “අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධො, තණ්හාකම්මආහාරනිරොධා රූපනිරොධො” ති එවං රූපක්ඛන්ධස්ස පච්චයනිරොධදස්සනට්ඨෙත රූපක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති, විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති” ති එවං පඤ්චභාකාරෙහි වයං පස්සති. තථා “අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො, තණ්හාකම්මචස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයො” ති වෙදනාක්ඛන්ධස්ස, නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති. “අවිජ්ජානිරොධා වෙදනානිරොධො, තණ්හාකම්මචස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො” ති වෙදනාක්ඛන්ධස්ස,

විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති. එවං සඤ්ඤාක්ඛන්ධාදීසුපි. අයං පන විසෙසො – විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස එස්සට්ඨානෙ නාමරූපසමුදයා, නාමරූපනිරොධාති යොජෙතබ්බං. එවං එකෙකස්මිං ඛන්ධෙ පච්චයසමුදයවසෙන ච නිබ්බන්තිලක්ඛණවසෙන ච පච්චයනිරොධවසෙන ච විපරිණාමලක්ඛණවසෙන ච උදයබ්බයදස්සනෙන දස දස කත්වා පඤ්ඤාස ලක්ඛණානි චුත්තානි. තෙසං වසෙන එවං රූපස්ස උදයො රූපස්ස වයොති පච්චයතො වෙච ලක්ඛණතො ච විත්ථාරෙන මනසිකාරං කරොති.

තස්සෙවං කරොතො “ඉති කිර ඉමෙ ධම්මා අභුත්වා සම්භොන්ති, භුත්වා පටිචෙත්ති”ති ඤාණං විසදං හොති. “එවං කිර ඉමෙ ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා නිරුජ්ඣන්ති”ති නිව්චං නවාච භුත්වා සඬබාරා උපට්ඨහන්ති. න කෙවලඤ්ච නිව්චං නවා, සූරියුග්ගමනෙ උස්සාවබ්න්දු විය, උදකඛුබ්බුළො විය, උදකෙ දණ්ඩරාජි විය, ආරග්ගෙ සාසපො විය, විජ්ජුප්පාදො විය ච පරිත්තට්ඨායිනො.

මායාමරීචිසුපිනඅලාතවක්කගන්ධබ්බනගරඵෙණපිණ්ඩකදලිආදයො විය නිස්සාරා භුත්වා උපට්ඨහන්ති. එත්තාවතා වානෙන වයධම්මමෙව උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නඤ්ච වයං උපෙනීති ඉමිනා ආකාරෙන සමපඤ්ඤාස ලක්ඛණානි පටිවිජ්ඣන්ත්වා ධීනං උදයබ්බයානුපස්සනං නාම පයමං තරුණවිපස්සනාඤාණං අධිගතං හොති, යස්සාධිගමා ආරද්ධවිපස්සකොති සඬබ්බං ගච්ඡති.

අථස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස කුලපුත්තස්ස ඔහාසො ඤාණං පිති පස්සද්ධි සුඛං අධිමොක්ඛො පග්ගහො උපට්ඨානං උපෙක්ඛා නිකන්තිති දස විපස්සනුපක්කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති. එත්ථ ඔහාසො නාම විපස්සනාක්ඛණෙ ඤාණස්ස බලවත්තා ලොභිතං පසිද්ධි, තෙන ඡවිතො ඔහාසො නිබ්බන්තිති, තං දිස්වා අයං යොගී “මග්ගො මයා පත්තො”ති තමෙව ඔහාසං අස්සාදෙති. ඤාණන්ති විපස්සනාඤාණමෙවෙනං, සඬබාරෙ සම්මසන්තස්ස සුරං පසන්නං භුත්වා පචත්තමානං දිස්වා පුබ්බෙ විය “මග්ගො”ති අස්සාදෙති. පීතීති විපස්සනාපිති එව. තස්ස හි තස්මිං බණ පඤ්චවිධා පිති උප්පජ්ජති. පස්සද්ධිති විපස්සනාපස්සද්ධි. තස්මිං සමයෙ නෙව කායචිත්තානං දරථො ගාරවතා කක්ඛලතා අකම්මඤ්ඤතා ගෙලඤ්ඤතා වඬිකතා හොති. සුඛං විපස්සනාසුඛමෙව. තස්ස කිර තස්මිං සමයෙ සකලසරීරං යපිතවට්ඨි විය අභිසන්දයමානං අතිපණ්ණං සුඛං උප්පජ්ජති.

අධිමොක්ඛො නාම විපස්සනාක්ඛණෙ පචත්තා සද්ධා. තස්මිං බණ විත්තවෙතසිකානං අතිවිය පසාදභූතා බලවතී සද්ධා උප්පජ්ජති. පග්ගහො නාම විපස්සනාසම්පයුත්තං වීරියං. තස්මිඤ්ච බණ අසිථිලමනච්චාරද්ධං සුපග්ගහිතං වීරියං උප්පජ්ජති. උපට්ඨානන්ති විපස්සනාසම්පයුත්තා සති. තස්මිඤ්ච බණ සුපට්ඨිතා සති උප්පජ්ජති. උපෙක්ඛාති දුට්ඨා විපස්සනාවජ්ජනවසෙන. තස්මිං බණ සබ්බසඬබාරග්ගහණෙ මජ්ඣන්තභූතවිපස්සනුපෙක්ඛාසඬබාතං ඤාණං බලවත්තං භුත්වා උප්පජ්ජති, මනොද්වාරෙ ආවජ්ජනුපෙක්ඛා ව, සාව තං තං යානං ආවජ්ජෙත්තස්ස සුරා තිබ්ණා භුත්වා වහති. නිකන්ති විපස්සනානිකන්ති. ඔහාසාදීසු

ආලයං කුරුමානා සුබ්බමා සන්තාකාරා නිකන්ති උප්පජ්ජති. එත්ථ ඔභාසාදයො කිලෙසවත්ථුභූතතාය “උපක්කිලෙසා”ති වුත්තා, න අකුසලත්තා. නිකන්ති පන උපක්කිලෙසො වෙව කිලෙසවත්ථු ව. පණ්ඩිතො පන හික්ඛු ඔභාසාදීසු උප්පන්නෙසු වික්කෙපං අගච්ඡන්තො “ඔභාසාදයො ධම්මා න මග්ගො, උපක්කිලෙසවිනිමුත්තං පන වීථිප්පට්ඨන්තං විපස්සනාඤාණං මග්ගො”ති මග්ගඤ්ච අමග්ගඤ්ච වචන්ථපෙනි. තස්සෙවං “අයං මග්ගො, අයං න මග්ගො”ති ඤත්වා යිතං ඤාණං “මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි”ති වුච්චති.

ඉතො පට්ඨාය අට්ඨවිධස්ස ඤාණස්ස වසෙන සිඛාප්පත්තං විපස්සනාඤාණං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම හොති. උදයබ්බයානුපස්සනාඤාණං හඬගානුපස්සනාඤාණං භයතුපට්ඨානාඤාණං ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං මුඤ්චිතුකම්මානාඤාණං පටිසම්බානුපස්සනාඤාණං සම්බාරුපෙක්ඛාඤාණන්ති ඉමානි අට්ඨ ඤාණානි නාම. එතානි නිබ්බත්තෙතුකාමෙන යස්මා උපක්කිලෙසෙහි අභිභූතං හුත්වා ලක්ඛණප්පට්ඨෙධං කාතුං අසමත්ථං හොති චිත්තං, තස්මා පුනපි උදයබ්බයමෙව පස්සිතබ්බං. උදයබ්බයං පස්සන්තස්ස අනිච්චලක්ඛණං යථාභූතං උපට්ඨාති, උදයබ්බයප්පට්ඨිළිතත්තා දුක්ඛලක්ඛණඤ්ච “දුක්ඛමෙව ව සම්භොති, දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති වා”ති (සං. නි. 1.171) පස්සතො අනත්තලක්ඛණඤ්ච.

එත්ථ ව අනිච්චං අනිච්චලක්ඛණං, දුක්ඛං දුක්ඛලක්ඛණං, අනත්තා අනත්තලක්ඛණන්ති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. එත්ථ අනිච්චන්ති ඛන්ධපඤ්චකං. කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා හුත්වා අභාවතො වා. අඤ්ඤථත්තං නාම ජරා, උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං අනිච්චලක්ඛණං, හුත්වා අභාවසම්බාතො වා එකො ආකාරවිකාරො. “යදනිච්චං තං දුක්ඛ”න්ති (සං. නි. 3.15) වචනතො තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛං. කස්මා? අභිණ්භං පටිපිළිතත්තා. අභිණ්භප්පට්ඨිළිතාකාරො දුක්ඛලක්ඛණං. “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති වචනතො තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං අනත්තා. කස්මා? අවසවත්තතතො. අවසවත්තතාකාරො අනත්තලක්ඛණං. ඉමානිපි තිණි ලක්ඛණානි උදයබ්බයං පස්සන්තස්සෙව ආරම්මණානි හොන්ති.

පුනපි සො රූපාරූපධම්මෙසු එව “අනිච්චා”තිආදිනා විපස්සති, තස්ස සම්බාරා ලහුං ලහුං ආපාථං ගච්ඡන්ති. තතො උප්පාදං වා යීතිං වා ආරම්මණං අකත්වා තෙසං ඛයවයනිරොධෙ එව පස්සතො සති සන්තිට්ඨතීති ඉදං හඬගානුපස්සනාඤාණං නාම. ඉමස්ස උප්පාදතො පට්ඨාය අස්ස යොගිතො “යථා ඉමෙ සම්බාරා පඤ්චක්ඛන්ධා හිජ්ජන්ති, එවං අතීතෙපි සම්බාරා හිජ්ජංසු, අනාගතෙපි හිජ්ජස්සන්ති”ති නිරොධමෙව පස්සතො සති සන්තිට්ඨති, තස්ස හඬගානුපස්සනාඤාණං ආසෙවන්තස්ස බහුලීකරොත්තස්ස සබ්බභවයොනිගතිට්ඨිතිසත්තවාසෙසු සබ්බෙ සම්බාරා ජලිතඅභිගාරකාසුආදයො විය මහාභයං හුත්වා උපට්ඨන්ති. එතං භයතුපට්ඨානාඤාණං නාම. තස්ස තං භයතුපට්ඨානාඤාණං ආසෙවන්තස්ස සබ්බෙ හවාදයො ආදිත්තඅභිගාරා විය, සමුස්සිතඛග්ගා විය පච්චත්ථිකා අප්පට්ඨරණා සාදීනවා හුත්වා උපට්ඨන්ති. ඉදං ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නාම. තස්ස එවං

සඬබාරෙ ආදීනවතො පස්සන්තස්ස භවාදීසු සඬබාරානං ආදීනවත්තා
සබ්බසඬබාරෙසු උක්කණ්ඨනා අනභිරති උප්පජ්ජති. ඉදං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං
නාම. සබ්බසඬබාරෙසු නිබ්බිත්තන්තස්ස උක්කණ්ඨන්තස්ස සබ්බස්මා සඬබාරගතා
මුඤ්චිතුකාමතා නිස්සරිතුකාමතාව හොති. ඉදං මුඤ්චිතුකමාසනාඤාණං නාම. පුන
තස්මා සඬබාරගතා මුඤ්චිතුං පුන තෙ එව සඬබාරෙ පටිසඬබානුපස්සනාඤාණෙන
තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා තීරණං පටිසඬබානුපස්සනාඤාණං නාම, යො එවං
තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඬබාරෙ පරිගණ්හන්තො තෙසු අනත්තලක්ඛණස්ස
සුදිට්ඨත්තා “අත්තා”ති වා “අත්තනිය”න්ති වා අග්ගණ්හන්තො සඬබාරෙසු
භයඤ්ච නන්දිඤ්ච පභාය සඬබාරෙසු උදාසීනො හොති මජ්ඣන්තො, “අභ”න්ති වා
“මම”න්ති වා න ගණ්හාති, සබ්බසඬබාරෙසු උදාසීනො මජ්ඣන්තො තිසු භවෙසු
උපෙක්ඛකො, තස්ස තං ඤාණං සඬබාරුපෙක්ඛාඤාණං නාම. තං පනෙතං
සබ්බසඬබාරප්පවත්තං විස්සජ්ජෙත්වා නිබ්බානනින්තං නිබ්බානපක්ඛන්දං හොති,
නො චෙ නිබ්බානං සන්තතො පස්සති, පුනප්පුනං “අනිච්ච”න්ති වා “දුක්ඛ”න්ති
වා “අනත්තා”ති වා තිවිධානුපස්සනාවසෙන සඬබාරාරම්මණමෙව හුත්වා
පවත්තති.

එවං තිට්ඨමානඤ්ච එතං අනිමිත්තො අප්පණ්හිතො සුඤ්ඤතොති තිණ්ණං
විමොක්ඛානං වසෙන විමොක්ඛමුඛභාවං ආපජ්ජිත්වා තිට්ඨති. තිස්සො හි
අනුපස්සනා තිණ්ණ විමොක්ඛමුඛානීති වුවුවන්ති. එත්ථ ච අනිච්චතො මනසි
කරොන්තො (පටි. ම. 1.223-224) අධිමොක්ඛබ්බලො අනිමිත්තං විමොක්ඛං
පටිලභති. දුක්ඛතො මනසි කරොන්තො පස්සද්ධිබ්බලො අප්පණ්හිතං විමොක්ඛං
පටිලභති. අනත්තතො මනසි කරොන්තො චෙදබ්බලො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛං
පටිලභති. එත්ථ ච අනිමිත්තො විමොක්ඛොති අනිමිත්තාකාරෙන නිබ්බානං
ආරම්මණං කත්වා පවත්තො අරියමග්ගො. සො හි අනිමිත්තාය ධාතුයා
උප්පන්නත්තා අනිමිත්තො, කිලෙසෙහි ච විමුත්තත්තා විමොක්ඛො. එතෙනෙව
නායෙන අප්පණ්හිතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තො අප්පණ්හිතො,
සුඤ්ඤතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තො සුඤ්ඤතොති
චෙදිතබ්බො. අධිගතසඬබාරුපෙක්ඛස්ස කුලපුත්තස්ස විපස්සනා සිබාප්පත්තා
හොති. වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාති එතදෙව. එතං සඬබාරුපෙක්ඛාඤාණං
ආසෙවන්තස්ස භාවෙන්තස්ස තික්ඛතරා සඬබාරුපෙක්ඛා උප්පජ්ජති.

තස්ස ඉදානි මග්ගො උප්පජ්ජස්සතීති සඬබාරුපෙක්ඛා සඬබාරෙ “අනිච්චා”ති
වා “දුක්ඛා”ති වා “අනත්තා”ති වා සම්මසිත්වා භවඤ්ඣං ඔතරති. භවඤ්ඣා වුට්ඨාය
සඬබාරුපෙක්ඛාය ආගතනායෙනෙව අනිච්චාදිආකාරෙන මනසි කරිත්වා උප්පජ්ජති
මනොද්වාරාවජ්ජනං, තදෙව මනසි කරොතො පඨමං ජවනචිත්තං උප්පජ්ජති, යං
“පරිකම්ම”න්ති වුවුවති. තදනන්තරං තට්ඨෙව දුතියං ජවනචිත්තං උප්පජ්ජති, යං
“උපචාර”න්ති වුවුවති. තදනන්තරම්පි තට්ඨෙව උප්පජ්ජති ජවනචිත්තං, යං
“අනුලොම”න්ති වුවුවති. ඉදං තෙසං පාටියෙක්කං නාම. අවිසෙසෙන පන
තිවිධමෙතං ආසෙවනන්තිපි පරිකම්මන්තිපි උපචාරන්තිපි අනුලොමන්තිපි වුවුවති.
ඉදං පන අනුලොමඤාණං සඬබාරාරම්මණාය වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය

පරියොසානං හොති. නිජ්ජරියායෙන පන ගොත්‍රභුඤාණමෙව
 විපස්සනාපරියොසානන්ති වුච්චති. තතො පරං නිරොධං නිබ්බානං ආරම්භං
 කරුමානං පුපුජ්ජනගොත්තං අතික්කමමානං නිබ්බානාරම්භණං
 පටිපදාසමන්තාරභූතං අපුනරාවට්ටකං ගොත්‍රභුඤාණං උප්පජ්ජති. ඉදං පන ඤාණං
 පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤ්ච ඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤ්ච න භජති, අන්තරා
 අබ්බොහාරිකමෙව හොති, විපස්සනාසොතෙ පතිත්තා පන විපස්සනාති වා සඬ්ඛං
 ගච්ඡති. නිබ්බානං ආරම්භං කත්වා ගොත්‍රභුඤාණං නිරුද්ධෙ තෙන
 දිත්තසඤ්ඤාය නිබ්බානං ආරම්භං කත්වා දිට්ඨිසංයොජනං
 සීලබ්බතපරාමාසසංයොජනං විචිකිච්ඡාසංයොජනන්ති තිණි සංයොජනානි
 සමුච්ඡෙදවසෙන විද්ධංසෙන්තො සොතාපත්තිමග්ගො උප්පජ්ජති. තදනන්තරං
 තස්සෙව විපාකභූතානි ද්වෙ තිණි වා ඵලචිත්තානි උප්පජ්ජන්ති අනන්තරවිපාකත්තා
 ලොකුත්තරානං. ඵලපරියොසානෙ පනස්ස චිත්තං භවඬ්ගං ඔතරති.

තතො භවඬ්ගං විච්ඡින්නදිත්වා පච්චචෙක්ඛණත්ථාය මනොද්චාරාවජ්ජනං
 උප්පජ්ජති. සො හි “ඉමිනා වතාහං මග්ගෙන ආගතො”ති මග්ගං පච්චචෙක්ඛති,
 තතො “අයං මෙ ආනිසංසො ලද්ධො”ති ඵලං පච්චචෙක්ඛති, තතො “ඉමෙ නාම
 මෙ කිලෙසා පහිනා”ති පහිනකිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛති, තතො “ඉමෙ නාම මෙ
 කිලෙසා අවසිට්ඨා”ති උපරිමග්ගත්තයවජ්ඣෙ කිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛති, අවසානෙ
 “අයං මෙ ධම්මො ආරම්භණතො පටිවිද්ධො”ති අමතං නිබ්බානං පච්චචෙක්ඛති.
 ඉති සොතාපත්තස්ස අරියසාවකස්ස පඤ්ච පච්චචෙක්ඛණානි හොන්ති. තථා
 සකදාගාමිඅනාගාමීනං. අරහතො පන අවසිට්ඨකිලෙසපච්චචෙක්ඛණං නාම නත්ථී.
 ඵචං සබ්බානිපි ඵකුනවිසති හොන්ති. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොව වෙසො.
 පහිනාවසිට්ඨකිලෙසපච්චචෙක්ඛණඤ්චි සෙක්ඛානං හොති වා, න වා. ඵචං
 පච්චචෙක්ඛිත්වා සො සොතාපන්නො අරියසාවකො තස්මිංයෙව වා ආසනෙ
 නිසින්තො අපරෙත වා සමයෙන කාමරාගඛ්‍යාපාදානං තනුභාවං කරොන්තො
 දුතියමග්ගං පාපුණාති, තදනන්තරං චුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. තතො චුත්තනයෙන
 කාමරාගඛ්‍යාපාදානං අනවසෙසජ්ජහානං කරොන්තො තතියමග්ගං පාපුණාති,
 චුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. තතො තස්මිංයෙව වා ආසනෙ නිසින්තො අපරෙත වා
 සමයෙන රූපරාගඅරූපරාගමානඋද්ධච්චඅවිජ්ජානං අනවසෙසජ්ජහානං
 කරොන්තො චතුත්ථමග්ගං පාපුණාති, චුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. ඵත්තාවතා වෙස
 අරහා නාම අට්ඨමො අරියපුග්ගලො හොති මහාඛිණාසවො. ඉති ඉමෙසු චතුසු
 මග්ගෙසු ඤාණං ඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම.

ඵත්තාවතා පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදීනං චුත්තත්තා සීලවිසුද්ධි ව
 මෙත්තාසුභාදීනං චුත්තත්තා චිත්තවිසුද්ධි ව නාමරූපපරිග්ගභාදීනං වසෙන
 දිට්ඨිවිසුද්ධිකඬ්ඛාචිතරණවිසුද්ධිමග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි
 පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි ඤාණදස්සනවිසුද්ධියො වාති සත්ත විසුද්ධියො චුත්තා
 හොන්ති. ඉදං චුත්තජ්ජකාරං පටිපදාක්කමං සන්ධාය චුත්තං
 “පාපුණෙය්‍යානුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය”න්ති. ඵත්ථ සක්කායදිට්ඨි
 විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසො කාමරාගො පටිසො රූපරාගො අරූපරාගො මානො

උද්ධව්වං අවිජ්ජාති ඉමෙ දස ධම්මා සබ්බසංයොජනා නාම. එතෙසු සක්කායදිට්ඨිවිච්ඡිකිච්ඡාසීලබ්බතපරාමාසා සොතාපත්තිමග්ගවජ්ඣා, කාමරාගපටිසා දුතියමග්ගෙන තනුභූතා භුත්වා තතියෙන සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති, සෙසානි පඤ්ච චතුත්ථෙතාති. එවං අනුපුබ්බෙන සබ්බසංයොජනක්ඛයසඬ්ඛාතං අරහත්තං පාපුණාතීති වෙදිතබ්බං.

විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

473-5. අධිසීලඅධිචිත්තානං අධිපඤ්ඤාය ච සික්ඛනා උත්තරි භික්ඛුකිච්චං නාම නත්ථි යස්මා, අතො අයං බුද්දසික්ඛා සමුදාහටා.

කෙනාති වෙ? යස්ස ථෙරස්ස ලොකවිචාරිනො ලොකෙ විචරන්තස්ස මහතො කිත්තිසද්දස්ස පරිස්සමො න සම්භොති න භොති, කිං විය? මාලුතස්සෙව නිච්චසො, යථා නිච්චං විචරන්තස්ස මාලුතස්ස පරිස්සමො නත්ථි, එවං විචරන්තස්ස කිත්තිසද්දස්ස පරිස්සමො නත්ථි, තෙන ධම්මසිරිකෙන සමුදාහටාති සම්බන්ධො.

එත්තාවතා ව –

නිට්ඨිතො බුද්දසික්ඛාය, සමාසෙන විනිච්ඡයො;
විත්ථාරො පන එතිස්සා, සබ්බම්පි පිටකත්තයං.

තස්මා විත්ථාරකාමෙන, සකලෙ පිටකත්තයෙ;
කත්තබ්බො සාදරො එත්ථ, ඉතරෙන විසෙසතොති.

බුද්දසික්ඛාවිනිච්ඡයො.

බුද්දසික්ඛා-පුරාණටිකා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ඛා-අභිනවටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

තිලොකතිලකං චන්දෙ, සද්ධම්මාමතනිම්මිතං;
සංසුට්ඨකතසම්භත්තිං, ජිනං ජනමනොරමං.

සාරිපුත්තං මහාසාමිං, නෙකසත්ථවිසාරදං;
මහාගුණං මහාපඤ්ඤං, නමො මෙ සිරසා ගරුං.

බුද්දසික්ඛාය ටිකා යා, පුරාතනා සමීරිතා;
න තාය සක්කා සක්කච්චං, අත්ථො සබ්බත්ථ ඤාතවෙ.

තතොනෙකගුණානං යො, මඤ්ජුසා රතනානව;
සුමඬිගලසනාමෙන, තෙන පඤ්ඤවතා සතා.

අප්ඤ්ඤාසිතො යතින්දෙන, සදාරඤ්ඤනිවාසිනා;
සවිනිච්ඡයමෙතිස්සා, කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක) එත්ථාහ – කිමත්ථමාදිතොවායං ගාථා නික්ඛිත්තා, නනු යථාධිප්පෙතමෙව පකරණමාරහතියන්ති? වුවුවතෙ – සප්පයොජනත්තා. සප්පයොජනඤ්ඤි තංදස්සනං තාය රතනත්තයප්පණාමාහිධෙයාකරණප්පකාරප්පයොජනාහිධානසන්දස්සනතො. තානි ච පන සප්පයොජනානි අනන්තරායෙන ගන්ථපරිසමාපනාදිප්පයොජනානමහිනිප්ථාදනතො. තථා හි සොතුනමත්තතො ච යථාධිප්පෙතත්ථනිප්ථාදනං රතනත්තයප්පණාමකරණප්පයොජනං. විදිතාහිධෙයාස්ස ගන්ථස්ස විඤ්ඤානමාදරණීයතා අහිධෙයාකථනප්පයොජනං. සොතුජනසමුස්සාහජනනං කරණප්පකාරප්පයොජනකථනප්පයොජනං. වොහාරසුඛතා පන අහිධානකථනප්පයොජනං.

තත්ථ වන්දිත්වා රතනත්තයන්ති ඉමිනා රතනත්තයප්පණාමො දස්සිතො, බුද්දසික්ඛන්ති ඉමිනා බුද්දභූතානං සික්ඛානං ඉධ පටිපාදෙතබ්බතාදීපනෙන අහිධෙයාං, අහිධෙයො ච නාමෙස සමුදිතෙන සත්ථෙත වචනීයත්ථොති. අහිධානඤ්ඤව පන ඉමිනාව දස්සිතං තෙන අත්ථානුගතසමඤ්ඤාපරිදීපනතො. සමාතිකන්ති ඉමිනා කරණප්පකාරො, බුද්දසික්ඛන්ති ඉමිනා ච, තෙන බුද්දභූතානං සික්ඛානං ඉධ දස්සෙතබ්බතාවප්පකාසනතො. ආදිතො උපසම්පන්න සික්ඛිතබ්බන්ති ඉමිනා පයොජනපයොජනං පන ඉමිනාව සාමත්ථියතො දස්සිතමෙව, තාසං සික්ඛිතබ්බප්පකාසනෙන හි සික්ඛතෙ සති තම්මුලිකාය දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකත්ථනිප්ථත්තියා සංසිප්ඤ්ඤානතො. පකරණප්පයොජනානං සාධනසාධියලක්ඛණො සම්බන්ධො තන්තිස්සයදස්සනෙනෙව දස්සිතොයෙවාති අයමෙත්ථ සමුදායත්ථො.

අයං පනෙත්ථාවයවත්ථො – රතනත්තයං වන්දිත්වා බුද්දසික්ඛං පවක්ඛාමිති සම්බන්ධො. රතිජනනට්ඨෙන රතනානි, බුද්ධධම්මසංඝානමෙන අධිවචනං. අථ චා විත්තිකතාදිනා කාරණෙන රතනානි, බුද්ධාදයොව රතනානි. තථා ච වුත්තං –

“විත්තිකතං මහග්ගඤ්ඤව, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුවචති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33; සං. නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; උදා. අට්ඨ. 45; මහානි. අට්ඨ. 50);

තයෝ අවයවා අස්සාති තයං, සමුදායාපෙක්ඛං එකවචනං, අවයවචිතිමුත්තස්ස පන සමුදායස්ස අභාවතො තිණි එව රතනානි වුවචන්ති. රතනානං තයං රතනත්තයං. වන්දිත්වාති තිහි ද්වාරෙහි නමස්සිත්වා. “තිස්සො ඉමා, හික්ඛවෙ, වන්දනා කායෙන වන්දති, වචසා වන්දති, මනසා වන්දති”ති (අ. නි. 3.155) හි වුත්තං. තත්ථ විඤ්ඤත්තිං අනුප්පාදෙන්වා කෙවලං. රතනත්තයගුණානුස්සරණවසෙන මනොද්වාරෙර ඛුලප්පවත්තා කුසලවෙනනා මනොද්වාරවන්දනා. තං තං විඤ්ඤත්තිං උප්පාදෙන්වා පන පවත්තා කායවච්ඡ්වාරවන්දනා. සික්ඛිතඛබ්බාති සික්ඛා, අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන තිස්සො සික්ඛා. සික්ඛනඤ්ඤෙන්ථ යථාක්කමං සීලාදිධම්මානං සංවරණවසෙන, එකාරම්මණෙ විත්තවෙනසිකානං සමාධානවසෙන, ආරම්මණජානනලක්ඛණප්පට්ටෙධමග්ගපාතුභාවපාපනවසෙන ව ආසෙවනං දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤත්ථ ඛුට්ඨා සික්ඛා, ඉධ තු සඬ්ඛෙපනයත්තා අප්පකාදිඅනෙකත්ථසම්භවෙපි බුද්ද-සද්දස්ස අප්පකත්ථොවෙන්ථ යුත්තතරොති බුද්දා අප්පකා සික්ඛාති බුද්දසික්ඛා. ඉධ පන බුද්දසික්ඛාප්පකාසකො ගන්ථො තඛ්ඛොභාරුප්පාරතො ඉත්ථිලිඬගවසෙන “බුද්දසික්ඛා”ති වුවචති යථා “වරුණානගර”න්ති. තං බුද්දසික්ඛං. පවක්ඛාමිති කථෙස්සාමි.

කීදිසන්ති ආහ “ආදිතො උපසම්පන්නසික්ඛිතඛබ්බ”න්තිආදි. ආදි-සද්දොයමත්ථි අවයවචවනො යථා “සබ්බාදීනි සබ්බනාමානී”ති. අත්ථි අපාදානවචනො යථා “පබ්බතාදීනි ඛෙත්තානී”ති. තත්ථාවයවචාවී කම්මසාධනො “ආදියතිත්තාදී”ති. ඉතරො අපාදානසාධනො “ආදියති එතස්මාත්තාදී”ති. තත්ථ යෝ අවයවචවනො, තස්සෙදං ගහණං, තස්මා උපසම්පන්නක්ඛණමපි අන්තො කත්වා ආදිභූතා උපසම්පන්නක්ඛණතොයෙව පට්ඨායාති එවමෙන්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එව-සද්දො පනෙන්ථ සබ්බවාක්කානං අවධාරණඵලත්තා ලබ්භති. තො-පච්චයො අවධිමිහියෙව, න ආධාරෙ. තත්ථ හි තොපච්චයෙ ආධාරෙ වත්තමානෙ ආදිමිහියෙව මජ්ඣිකානිකානං අවයවභූතෙ උපසම්පන්නක්ඛණෙයෙවාති අත්ථො භවෙය්, තථා සති අවධාරණනිච්ඡයො නියමොති අත්ථන්තරත්තා ආදික්ඛණනියමෙන මජ්ඣිකාදයො නිවත්තියෙය්. අපාදානවචනස්සාපි ගහණෙ අවධිභූතො උපසම්පන්නක්ඛණො නිවත්තියෙය් “පබ්බතාදීනි ඛෙත්තානී”ති එත්ථ ආදිභූතපබ්බතපට්ඨවාගෙන ඛෙත්තග්ගහණං වියාති දට්ඨබ්බං. ටිකායං පන ආධාරත්ථොපි වුත්තො, සො යථාවුත්තදොසං නාතිගච්ඡති. සබ්බත්ථ “ටිකාය”න්ති ව වුත්තෙ එත්ථෙව පුරාණටිකායන්ති ගහෙතබ්බං. ආදිතොති ඉමිනා ඉදං දීපෙති – අනිදුල්ලභං ඛණසමවායං ලභිත්වා ආලසියදොසෙන අප්පට්පජ්ජන්තෙහි ව අඤ්ඤාණදොසෙන අඤ්ඤථා පට්පජ්ජන්තෙහි ව අහුත්වා ආදිතො පට්ඨාය නිරන්තරමෙව තීසු සික්ඛාසු සම්මාපට්පජ්ජනවසෙන ආදරො ජනෙතබ්බොති.

උපසම්පන්නෙන උපසම්පන්නාය ව සික්ඛිතඛබ්බං ආසෙවිතබ්බන්ති උපසම්පන්නසික්ඛිතඛබ්බං, එකසෙසනයෙන උපසම්පන්නතාසාමඤ්ඤෙන වා උපසම්පන්නායපි එත්ථෙවාරොධොති උපසම්පන්නෙන සික්ඛිතබ්බන්ති සමාසො. නනු අධිසීලාදයොව සික්ඛිතඛබ්බා, එවං සති කථං පකරණං සික්ඛිතබ්බන්තෙන

වුත්තන්නි? නායං දොසො, සික්ඛාය සික්ඛිතබ්බත්තෙ සති තද්දීපකගන්ථස්සාපි ආසෙවිතබ්බතා ආපජ්ජතීති. සුඛග්ගහණත්ථං චත්තබ්බවිනිච්ඡයං සකලමිපි සඬගහෙත්වා මාතිකාය යපනතො සහ මාතිකායාති සමාතිකං.

තග්ගුණසංවිඤ්ඤාණොයං බහුබ්බිහි තස්ස බුද්දසික්ඛාසඬබාතස්ස අඤ්ඤපදත්ථස්ස යො ගුණො මාතිකාසඬබාතං විසෙසනං, තස්ස ඉධ විඤ්ඤායමානත්තා. සුබෙනෙව හි ගහණං සියා මාතිකානුසාරෙන තං තං විනිච්ඡයං ඔලොකෙන්නානං සංසයාපගමතො.

මාතිකාවණ්ණනා

(බ-ජ) ඉදානි “සමාතික” න්ති වුත්තන්නා මාතිකාපදානි තාව උද්දිසිතුං “පාරාජිකා ච චත්තාරො” තිආදි ආරද්ධං. එත්ථාහ – තිසු සික්ඛාසු අධිසීලසික්ඛාව කස්මා පයමං වුත්තාති? සබ්බසික්ඛානං මූලභූතත්තා. “සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවය” න්ති (සං. නි. 1.23; පෙටකො. 22; මි. ප. 2.1.9) හි වුත්තං. තත්ත්ව මහාසාවජ්ජත්තා මූලච්ඡෙද්දවසෙන පචත්තනතො සබ්බපයමං ජානිතබ්බාති පාරාජිකාව පයමං වුත්තාති වෙදිතබ්බං. මාතිකාපදානං පන අත්ථො තස්ස තස්ස මාතිකාපදස්ස නිද්දෙසවසෙනෙව විඤ්ඤායතීති න ඉධ විසුං දස්සයිස්සාම. අවිඤ්ඤායමානං පන තත්ථ තත්ථෙව පකාසයිස්සාම.

ඉදානි උද්දිට්ඨපදානුක්කමෙන නිද්දෙසං ආරහන්තො “පාරාජිකා ච චත්තාරො” ති පයමං මාතිකාපදං උද්ධරි. එවමුපරිපි. ඉදානි පාරාජිකායො උද්දිසිත්වා උද්දිට්ඨපදානුක්කමෙන නිද්දෙසං ආරහන්තො “ගරුකා නවා” ති දුතියං පදං උද්ධරිතිආදිනා යථායොගං චත්තබ්බං. තත්ථ සික්ඛාපදං අතික්කමිත්වා ආපත්තිං ආපන්නා පුග්ගලා තාය පරාජයන්තීති පරාජියා. තෙයෙව පාරාජිකා උපසග්ගස්ස වුද්ධිං කත්වා ය-කාරස්ස ක-කාරකරණෙන. තෙ පන ගණනපරිච්ඡෙදවසෙන චත්තාරොති අත්ථො.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1-2. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මග්ගත්තයෙ” තිආදි ආරද්ධං. එවමුපරිපි යථායොගං යොජෙතබ්බං. තත්ථ මග්ගත්තයෙති එත්ථ මග්ගා ච නාම තිංස මග්ගා. මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතවසෙන හි තිස්සො ඉත්ථියො. තත්ථ තිරච්ඡානගතාය අයං පරිච්ඡෙදො –

“අපදානං අහි මච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටි;
චතුප්පදානං මජ්ජාරි, චත්ථු පාරාජිකස්සිමා” ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.55);

තාසං වච්චපස්සාවමුඛමග්ගවසෙන තයො තයො කත්වා නව මග්ගා, තථා උභතොඛාඤ්ජනකානං, පුරිසානං පන වච්චමුඛමග්ගවසෙන ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ, තථා පණ්ඩකානන්ති තිංස. තෙසං තයෙ. කිදිසෙති ආහ “සන්ථතසන්ථතෙ” ති. සන්ථතෙ අසන්ථතෙති පදච්ඡෙදො. න සන්ථතං අසන්ථතං. තස්මිං අසන්ථතෙ. න-

කාරො එත්ථ ‘‘අබ්බාමණො’’තිආදීසු විය පයිරුදාසෙ, තං කිරියායුත්තස්ස තාදිසස්ස අඤ්ඤස්ස වත්ථුනො විධානෙන සන්ථතස්ස වත්ථුනො පයිරුදාසනං පරිච්ඡන්තං පයිරුදාසොති. න පසජ්ජපටිසෙධෙ, සන්ථතං පසජ්ජ පත්වා තස්ස ‘‘බ්බාමණො න භවිස්සති’’තිආදීසු විය න නිසෙධොති. වා-සද්දො පනෙත්ථ වචනායුත්තිබලෙනෙව ලබ්භති, තස්ස පලිවෙයෙත්වා, අන්තො වා පවෙසෙත්වා වත්ථාදිනා කෙනචි පටිච්ඡන්තෙ වා අප්පටිච්ඡන්තෙ වාති අත්ථො. තථාභූතෙ අල්ලොකාසෙ පකතිවාතෙන අසම්ප්පිටියෙ තිත්තජ්ජදෙසෙ. නිමිත්තන්ති අධිගජානං. සන්තිආදි තබ්බිසෙසනං. සන්ති අත්තනියං. සං-සද්දො හි අත්තනි අත්තනියෙ ව වත්තති. සන්ථතං අසන්ථතන්ති යථාචුත්තනයෙන පටිච්ඡන්තං වා අප්පටිච්ඡන්තං වා. උපාදිණ්ණන්ති අනට්ඨකායජ්ජසාදං. කිත්තකන්ති ආහ ‘‘තිලමත්තම්පි’’ති. තිලස්ස මත්තං සාකල්ලං යස්ස තං තිලමත්තං. ‘‘මත්තං සාකල්ලං නිච්ඡයෙ’’ති හි නිසණ්ඩු. එත්ථාපි අවයවෙන විග්ගහො සමුදායො සමාසත්ථො, තිලබ්ජජ්ජමාණම්පිති වුත්තං හොති. කිං තං? නිමිත්තං, පවෙසනං වා. අපි-සද්දො සම්භාවනෙ, ‘‘තිලබ්ජමත්තම්පි’’ති සම්භාවියති, අධිකෙ කා නාම කථාති ඉදමෙත්ථ සම්භාවනං, එවංභූතං සං අධිගජානං යථාචුත්තෙ මග්ගත්තයෙ තිලමත්තම්පි පවෙසන්තො භික්ඛු වුතො පරිභට්ඨො, පාරාජිකො නාම හොති සාසනතොති විඤ්ඤායති ගම්මමානත්ථස්ස සද්දස්ස පයොගං පති කාමාවාරත්තා. කීදිසොති ආහ ‘‘අනික්ඛිත්තසික්ඛො’’ති. නික්ඛිත්තසික්ඛො පන අභික්ඛුකත්තා පරිච්ඡන්තො. තත්ථ නික්ඛිත්තා ඔහිතා පරිච්ඡන්තා පච්චක්ඛාතා සික්ඛා එතෙනාති විග්ගහො. යථාලක්ඛණං න නික්ඛිත්තසික්ඛො අනික්ඛිත්තසික්ඛො. තත්ථ විත්තබ්බත්තකාලජ්ජයොගපුග්ගලවිජානනවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං ඤත්වා තදභාවෙන අපච්චක්ඛානං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ උපසම්පන්නභාවතො වචිතුකාමතාවිත්තං චිත්තං නාම. ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’තිආදීති ‘‘ගිහිති මං ධාරෙහි, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරොති මං ධාරෙහි’’ති ‘‘අලං මෙ බුද්ධොනා’’තිආදීති ඡ බ්බත්තපදානි බ්බත්තං නාම. ‘‘පච්චක්ඛාමී’’තිආදීනා වුත්තො වත්තමානකාලොයෙව කාලො නාම. යාය කායචි භාසාය වසෙන වාචසිකජ්ජයොගොව පයොගො නාම. අනුම්මත්තාදිකො පච්චක්ඛාතො ව මනුස්සජාතිකො සොව පුග්ගලො නාම. පච්චක්ඛාතකස්ස වචනසමනත්තරමෙව ‘‘අයං උක්කණ්ඨිතො’’ති වා ‘‘ගිහිභාවං පත්ථයති’’ති වා සොතුතො ජානනං විජානනං නාමාති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ නට්ඨකායජ්ජසාදං පන පිළකං වා වම්මබ්බිලං වා ලොමං වා පවෙසන්තස්ස දුක්ඛං. අක්ඛිනාසකණ්ණවිජ්ජිද්ධවත්ථිකොසෙසු, සන්ථකාදීහි කතවණෙ වා මෙථුනරාගෙන නිමිත්තං පවෙසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. අවසෙසසරීරෙසු උපකච්ඡකාදීසු දුක්ඛං. තිරච්ඡානගතානං හත්ථිඅස්සගොගදුභමට්ඨමහිංසාදිනං නාසාය ථුල්ලච්චයං, වත්ථිකොසෙ ථුල්ලච්චයමෙව. සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්ඛං. තථා අවසෙසසරීරෙ කායසංසග්ගරාගෙන, මෙථුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පවෙසන්තො නිමිත්තෙන

නිමිත්තං ජුපති, දුක්කටං. බහි නික්ඛන්තදන්තෙසු වායමන්තස්ස පන පුල්ලච්චයන්ති අයමෙත්ථ සවිනිච්ඡයො අත්ථවණ්ණනක්කමො.

ඉදානි පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව, පරුපක්කමෙනාපි හොති, තත්තාපි සාදියන්තොව චුතො හොතීති දස්සෙතුං “අථ වා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ අථ වාති අයං නිපාතො, නිපාතසමුදායො වා පක්ඛන්තරාරම්භෙ. පවෙසනඤ්ච ධීතඤ්ච උද්ධාරො ව පවිට්ඨඤ්ච පවෙසන...පෙ.... පවිට්ඨානි, ඉතරීතරයොගද්වන්දො. ඉතරීතරයොගො නාම අඤ්ඤමඤ්ඤත්ථොපාදානතානි පවෙසනාදීනි ධීතාදිඅත්ථානිපි හොන්තීති පවිට්ඨ-සද්දොපි පවෙසනාදිඅත්ථො හොති, තතොයෙවෙත්ථ තස්මා බහුවචනසම්භවො. අඤ්ඤථා ද්වන්දෙ අවයවත්ථපධානත්තා එකත්ථවාචකාපි පවිට්ඨ-සද්දා කථං බහුවචනප්පසඬගො. සමාහාරෙ වා ද්වන්දො. බණ්ණාති කාලවිසෙසො. සො ව යොගවත්තානං බණ්ණන්තරවිනිමුත්තො නත්ථිති පවෙසන...පෙ....පවිට්ඨානියෙව බණ්ණාති කම්මධාරයො, අහෙදෙ හෙදපරිකප්පනාය වා පවෙසන...පෙ.... පවිට්ඨානං බණ්ණාති ඡට්ඨිතප්පුරිසො. තස්ස සාදකො, තස්මිං වා සාදකො පවෙසන...පෙ.... සාදකො. බණ්ණ-සද්දො පනෙත්ථ පවිචෙකං යොජෙතබ්බො ද්වන්දසමාසත්තා, පවෙසනකාලං ධීතකාලං උද්ධාරකාලං පවිට්ඨකාලං, තස්මිං වා සාදියන්තොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එවං සෙවනචිත්තපච්චුපට්ඨානෙන සාදකො හික්ඛු චුතොති යොජෙතබ්බං. තත්ථ යථාචුත්තප්පදෙසස්ස අන්තොකරණං පවෙසනං නාම. යාව උද්ධරණාරම්භා නිවත්තං ධීතං නාම. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.58) පන මාතුගාමස්ස සුක්කච්ඡසට්ඨිං පත්වා සබ්බථා වායමනො ඔරමීත්වා ධීතකාලං සන්ධාය “සුක්කච්ඡසට්ඨිසමයෙ”ති චුත්තං. යාව අග්ගා නීහරණං උද්ධාරො නාම. යාව පවෙසනාරහට්ඨානා අන්තොකතං පවිට්ඨං නාම.

පඨමං.

3-4. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “ආදියෙය්‍යා”තිආදිමාහ. තත්ථ අදින්තං ටෙය්‍යචිත්තෙන ආදියෙය්‍ය...පෙ.... සඬකෙතං චිතිනාමයෙ, පාරාජිකො භවෙති සම්බන්ධො. අදින්තන්ති මනුස්සසාමිකෙහි කායවාචාහි න දින්තං. ටෙය්‍යචිත්තෙනාති ටෙතොති වොරො, තස්ස භාවො ටෙය්‍යං න-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා ද්විත්තෙන. භවන්ති එතස්මා අභිධානබුද්ධීති භාවො, සද්දප්පවත්තිනිමිත්තං ජාතිගුණාදි. ඉධ පන අවහරණචිත්තසඬබ්බාතං දබ්බං ටෙය්‍යං. ටෙය්‍යඤ්ච තං චිත්තඤ්චාති ටෙය්‍යචිත්තං, තෙන. ආදියෙය්‍යාති ආරාමාදිං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හෙය්‍ය. භරෙය්‍යාති හරන්තො ගණ්හෙය්‍ය. අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං හණ්ඩං “දෙහි මෙ හණ්ඩ”න්ති චුච්චමානො “න මයා ගහිත”න්තිආදීනි වදන්තො ගණ්හෙය්‍ය. ඉරියාපථං කොපෙය්‍යාති හණ්ඩහාරකස්ස ගමනාදිඉරියාපථං විචින්නදිත්වා ගණ්හෙය්‍ය. කොපං කත්වා ගණ්හාතීති හි එතස්මිං අත්ථෙ “කොපි”ති නාමධාතු. යානා වාචෙය්‍යාති යපිතට්ඨානතො වාචෙය්‍ය. සඬකෙතං චිතිනාමයෙති පරිකප්පිතට්ඨානං වා සුඬකසාතං වා අතික්කාමෙය්‍ය.

එත්ථ ච ආරාමාදිඅභිසුඤ්ජනෙ, සාමිකස්ස විමතුජ්ජාදනධුරනික්ඛෙපෙ,
 භණ්ඩභාරකස්ස සීසභාරාමසනඵන්දාපනඛන්ධොරොපනෙ, උපනික්ඛිත්තෙ “දෙහි
 මෙ භණ්ඩ”න්ති වොදියමානස්ස “නාහං ගණ්භාමී”ති
 භණනවිමතුජ්ජාදනධුරනික්ඛෙපෙ, ථලට්ඨස්ස
 ථෙය්‍යවිත්තෙනාමසනඵන්දාපනධානාවාචනෙ වාති චතුසු පච්චෙකං යථාක්කමං
 දුක්කට්ඨල්ලව්වයපාරාජිකායො වෙදිතඛිබ්බා. “සභභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමී”ති
 පට්මදුතියපාදසඬිකාමනෙ, පරිකප්පිතසුඬිකසාතට්ඨානතො
 පට්මදුතියපාදාතික්කාමෙ වාති ද්විසු පච්චෙකං කමෙන ථුල්ලව්වයපාරාජිකායො
 වෙදිතඛිබ්බා. අයමෙත්ථ සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකත්තා නානාභණ්ඩවසෙන
 යොජනා. එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකස්ස දාසස්ස වා තිරච්ඡානගතස්ස වා
 යථාචුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියනහරණාදිවසෙන යොජනා දට්ඨඛිබ්බා.

අපිච ඉමානි ඡ පදානි වණ්ණයන්තෙන
 නානාභණ්ඩඑකභණ්ඩසාහත්ථිකපුබ්බජ්ජයොගථෙය්‍යාවහාරසඬිබ්බාතෙ
 පඤ්චපඤ්චකෙ සමොධානෙන්වා පඤ්චවීසති අවහාරා දස්සෙතඛිබ්බා
 ඡප්පදන්තොගධත්තා සබ්බෙසමිපි අවහාරානං. තෙ පන අවහාරා යෙන කෙනවි
 අභියොගාදිආකාරනානත්තමත්තෙන භින්තාති තංවසෙන පඤ්චපඤ්චකං නාම
 ඡාතං. එවං සංවණ්ණිතඤ්ඤි ඉදං අදින්තාදානපාරාජිකං සුවණ්ණිතං නාම භොතීති
 දට්ඨඛිබ්බං. තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ පඤ්චකානි “ආදියෙය්‍යා”තිආදීනං පඤ්චන්තං
 පදානං වසෙන ලඛිහන්ති. යං පනෙතං “සඬිකෙතං විතිනාමයෙ”ති ඡට්ඨං පදං, තං
 තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු නිස්සග්ගියපරිකප්පාවහාරවසෙන යොජෙතඛිබ්බං.

තත්ථ සාහත්ථික-සද්දෙන උපචාරතො තංසභවරිතපඤ්චකං ගහෙන්වා
 “සාහත්ථිකඤ්ච තං පඤ්චකඤ්චා”ති වා “සාහත්ථිකාදි පඤ්චක”න්ති
 මජ්ඣිමනිකායෙ පදලොපවසෙන වා සාහත්ථිකපඤ්චකං. එවමුපරිපි. තං පන සාහත්ථිකො
 ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො අත්ථසාධකො ධුරනික්ඛෙපො වාති. තත්ථ සකො
 හත්ථො සහත්ථො, සහත්ථෙන නිබ්බන්තො සාහත්ථිකො. එවං ආණත්තිකො.
 සුඬිකසාතපරිකප්පිතොකාසානං අන්තො ධත්වා ඛභි නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො, සො
 එව නිස්සග්ගියො. කාලං අනියමෙන්වා ආණත්තස්ස භණ්ඩග්ගභණ්ණතො ව පරස්ස
 තෙලකුම්භියා පාදග්ගනකං තෙලං අවස්සං පිචනකානං උපාහනාදීනං නික්ඛිත්තානං
 තෙලපාතනතො ව පුරෙතරමෙව පාරාජිකසඬිබ්බාතං අත්ථං සාධෙතීති අත්ථසාධකො.
 සො පන ආණාපනජ්ජයොගො, උපාහනාදීනං නික්ඛෙපජ්ජයොගො ව.
 ආරාමාභියොගෙ ව උපනික්ඛිත්තභණ්ඩෙ ව තාවකාලිකභණ්ඩදෙය්‍යානමදානෙ ව
 ධුරස්ස නික්ඛෙපො ධුරනික්ඛෙපො.

පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං නාම පුබ්බජ්ජයොගො සභජ්ජයොගො සංවිධාවහාරො
 සඬිකෙතකම්මං නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණාපනං භණ්ඩග්ගභණ්ණතො පුබ්බත්තා
 පුබ්බජ්ජයොගො නාම. ධානාවාචනබ්ලසඬිකාමනජ්ජයොගෙන සභ වත්තමානො
 සභජ්ජයොගො. සංවිධාය සම්මන්තයිත්වා ගතෙසු එකෙනාපි භණ්ඩෙ ධානා වාචිතෙ
 සබ්බෙසං අවහාරො සංවිධාවහාරො. සඬිකෙතකම්මන්ති

පුබ්බණ්ඩාදිකාලපරිච්ඡේදවසෙන සඤ්ජානනකරණං. නිමිත්තකම්මං නාම සඤ්ඤාප්පාදනත්ථං අක්ඛිනිබ්ණනාදිකරණං.

ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං පන සයමෙව දස්සෙතුං “අථ වා”තිආදිමාහ. නනු ච ඡප්පදන්තොගධත්තා “සබ්බෙසම්පි අවහාරාන”න්ති වුත්තං, එවං සති “අථ වා”ති පක්ඛන්තරවසෙන විසුං විය ඉදං පඤ්චකං කස්මා වුත්තන්ති? නනු අවොචුම්භා “යෙන කෙනචි අභියොගාදිආකාරනානත්තමත්තෙන භින්නා”ති, එතාදිසස්ස හෙදස්ස සම්භවතො පක්ඛන්තරවසෙනාපි යුජ්ජතීති එවං වුත්තං. ඉමස්ස පඤ්චකස්ස විසුං උද්ධරිත්වා වචනං පන පසිද්ධිවසෙනාති දට්ඨබ්බං, කුස-සද්දෙන කුසසඬකාමනමධිජ්ජෙනං අහෙදොපවාරෙන. ථෙය්‍යඤ්ච බලඤ්ච කුසො ච ඡන්තඤ්ච පරිකප්පො ච ථෙය්‍යා...පෙ.... පරිකප්පං, දීඝො සන්ධිවසෙන. තෙන අවහාරකො පාරාජිකො භවෙති සම්බන්ධො. යො පන පටිච්ඡන්තෙන අවහාරකො, සො අත්ථතො පටිච්ඡන්තස්ස අවහාරකො භොතීති ද්වන්ද්වසමාසන්තොගධත්තෙපිචස්ස විරොධාභාවොභාවසාධතො වායං ඡන්ත-සද්දො දට්ඨබ්බො. තත්ථ සන්ධිච්ඡේදනාදීති කත්වා වා තුලාකුට්ඨානකුට්ඨකභාපණකුට්ඨාදීහි වඤ්චෙත්වා වා ගණ්හන්තො ථෙය්‍යාවහාරකො. බලක්කාරෙන පරසන්තකං ගණ්හන්තො බලාවහාරකො. කුසං සඬකාමෙත්වා ගණ්හන්තො කුසාවහාරකො. තිණපණ්ණාදීහි යං කිඤ්චි පටිච්ඡාදෙන්වා පච්ඡා කස්ස පටිච්ඡන්තස්ස අවහාරකො පටිච්ඡන්තාවහාරකො. සාටකාදිහණ්ඩවසෙන, ගබ්හද්වාරාදිඔකාසවසෙන වා පරිකප්පෙත්වා ගණ්හන්තො පරිකප්පාවහාරකො. එත්ථ පන පරිකප්පිතහණ්ඩග්ගහණෙ පරිකප්පිතපරිච්ඡේදාතික්කමෙ ච පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

ඉදානි පනෙත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙතුං “හණ්ඩකාලග්ගදෙසෙහි”තිආදි වුත්තං. එත්ථ අදින්නාදානෙ හණ්ඩඤ්ච කාලො ච අග්ගො ච දෙසො ච තෙහි ච පරිභොගෙන ච විනිච්ඡයො කාතබ්බොති අත්ථො. තත්ථ අවහට්ඨණ්ඩස්ස සස්සාමිකස්සාමිකභාවං සස්සාමිකෙපි සාමිකානං සාලයනිරාලයභාවඤ්ච උපපරික්ඛිත්වා සාලයකාලෙ වෙ අවහට්ඨං, හණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා කාතබ්බො විනිච්ඡයො හණ්ඩෙන විනිච්ඡයො. නිරාලයකාලෙ වෙ අවහට්ඨං, පාරාජිකං නත්ථී, සාමිකෙසු පුන ආහරාපෙත්තෙසු දාතබ්බං. තදෙව හි හණ්ඩං කදාචි මහග්ගං, කදාචි අප්පග්ගං, තස්මා යස්මිං කාලෙ හණ්ඩං අවහට්ඨං, තස්මිංයෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ගො, තෙන කාතබ්බො විනිච්ඡයො කාලෙන විනිච්ඡයො. නවහණ්ඩස්ස යො අග්ගො, සො පච්ඡා පරිභායති, තස්මා සබ්බදා පකතිඅග්ගවසෙන අකත්වා කාතබ්බො විනිච්ඡයො අග්ගෙන විනිච්ඡයො. හණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හණ්ඩං අප්පග්ගං භොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ගං, තස්මා යස්මිං දෙසෙ හණ්ඩං අවහට්ඨං, තස්මිංයෙව දෙසෙ අග්ගෙන කාතබ්බො විනිච්ඡයො දෙසෙන විනිච්ඡයො. පරිභොගෙන සාටකාදිනො හණ්ඩස්ස අග්ගො පරිභායති, තස්මා තස්ස පරිභොගවසෙන පරිභිනාපරිභිනභාවං උපපරික්ඛිත්වා කාතබ්බො විනිච්ඡයො පරිභොගෙන විනිච්ඡයො.

දුතියං.

5-7. ඉදානි තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සවිග්ගහ”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මනුස්සවිග්ගහං කලලතො පටියාය ජීවමානකමනුස්සජාතිකානං සරිරං. විච්ච පාණොති සඤ්ඤාය සද්ධිංයෙව “වධාමි න”න්ති වධකචේතනාය චේතෙත්වා පකප්පෙත්වා. ජීවිතා වා වියොජයෙති යො හික්ඛු ජාතිඋණ්ණංසුනා සමුද්ධටතෙලබ්න්දුමත්තං කලලරූපකාලෙ තාපනාදීහි වා තතො වා උද්ධමපි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන රූපජීවිතින්ද්‍රියොපක්කමෙ සති තදායත්තවුත්තිනො අරූපජීවිතස්සාපි වොරොපනසම්භවතො උභයජීවිතා වොරොපෙය්‍යා. වා-සද්දො විකප්පෙ. මරණචේතනොති මරණ චේතනා යස්ස සො මරණාධිප්පායො. සත්ථභාරකන්ති ජීවිතං හරතීති භාරකං, සත්ථඤ්ච තං භාරකඤ්චාති සත්ථභාරකං, තං. අස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස. උපනික්ඛිපෙති සමීපෙ නික්ඛිපෙය්‍යා වා. එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති. ගාහෙය්‍ය මරණුපායන්ති “සත්ථං වා ආහර, විසං වා බාදා”න්තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය උපායං ගාහාපෙය්‍යා වා. එතෙන ආණත්තිප්පයොගො දස්සිතො. වදෙය්‍ය මරණෙ ගුණන්ති කායවාචාදුතලෙබ්භි “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභති”න්තිආදිනා නයෙන මරණෙ ගුණං පකාසෙය්‍යා වා. උභයත්ථ අධිකාරවසෙන වා-සද්දො ආහරිතබ්බො. සො හික්ඛු වුතොති සම්බන්ධො, සාසනතොති විඤ්ඤායති.

ඉදානි පනස්ස ඡබ්බිධෙ පයොගෙදස්සෙතුං “පයොගා”න්තිආදිමාහ. තත්ථ සාහත්ථී...පෙ.... ඉද්ධිවිජ්ජාමයා පයොගාති ඉමෙ ඡ පයොගාති සම්බන්ධො. ක-කාරලොපෙන පනෙත්ථ “සාහත්ථී”ති වුත්තං. අථ වා අනෙකත්ථෙ අනෙකතද්ධිතසම්භවෙන සහත්ථස්සායං පයොගො සාහත්ථීති පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා. සාහත්ථී ච නිස්සග්ගො ච ආණත්ති ච ථාවරො වාති ද්වන්දො. ඉද්ධි ච විජ්ජා ච, තාසම්මෙති ඉද්ධිවිජ්ජාමයා, ඉද්ධිමයො විජ්ජාමයොති වුත්තං හොති. පයොගාති ඉමෙ ඡප්පයොගා නාම හොන්තීති අත්ථො. තත්ථ සයං මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨද්ධෙන වා පහරණං සාහත්ථීකො පයොගො. දුරෙ යිතං මාරතුකාමස්ස කායාදීහි උසුසත්තිආදිනං නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො. “අසුකං නාම මාරෙහි”න්තිආදිනා ආණාපෙන්තස්ස ආණාපනං ආණත්ති, ඔපාතබ්භනං අපස්සෙනසංවිධානං අසිආදිනං උපනික්ඛිපනාදි ථාවරො. මාරණත්ථං කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිමයො. කම්මවිපාකජිද්ධි ච නාමෙසා රාජාදිනං රාජිද්ධිආදයො. තත්ථ පිතුරඤ්ඤො සිහළින්දස්ස දායාකොටතෙන වුළුසුමනකුටුම්භියමාරණෙ රාජිද්ධි දට්ඨබ්බා, තදත්ථමෙව අථබ්බණාදිවිජ්ජාය පරිජ්ජනං විජ්ජාමයො පයොගො.

එවං ඡප්පයොගෙ දස්සෙත්වා තෙසු ආණත්තිප්පයොගස්ස නියාමකෙ දස්සෙතුං “කාලා”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ යථාවුත්තං ආණත්තිං නියමෙත්ති සඬකෙතවිසඬකෙතතාවසෙන පරිච්ඡන්දන්තීති ආණත්තිනියාමකා. තෙ පන කාලො ච වත්ථු ච ආවුධඤ්ච ඉරියාපථො වාති වත්තාරො, තථා කිරියාවිසෙසො ඔකාසොති ගණනපරිච්ඡෙදවසෙන ඡ හොන්තීති අත්ථො. තත්ථ කාලො පුබ්බණ්භාදි

යොබ්බනාදි ව. වත්ථු මාරෙතබ්බො සත්තො. ආවුධං අසිආදි. ඉරියාපථො මාරෙතබ්බස්ස ගමනාදි. කිරියාවිසෙසො විජ්ඣනාදි. ඔකාසො ගාමාදි. යො හි “අජ්ජ, ස්වෙ” ති අනියමෙත්වා “පුබ්බණ්හෙ මාරෙහි” ති වුත්තො යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, නත්ථි විසඬිකෙතො. යො පන “පුබ්බණ්හෙ” ති වුත්තො මජ්ඣන්හාදිසු මාරෙති, විසඬිකෙතො හොති, ආණාපකස්ස අනාපත්ති. එවං කාලස්ස සඬිකෙතවිසඬිකෙතතාවසෙන නියාමකතා වෙදිතබ්බා. ඉමිනාව නයෙන වත්ථුආදිසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

තතියං.

8-9. ඉදානි චතුත්ථං දස්සෙතුං “කුමාරාදිහෙද” න්තිආදිමාහ. තත්ථ අත්තනි නොසන්තං අත්තුපනායිකඤ්ච පච්චුප්පන්තභවස්සිතඤ්ච අඤ්ඤාපදෙසරහිතඤ්ච කුමාරාදිහෙදං කොට්ඨාසං කත්වා වා එකෙකං කත්වා වා කායෙන වා වාචාය වා විඤ්ඤත්තිපථෙ දීපෙන්නො නාධිමානිකො ඤාතෙ වුතො භවෙති සමබන්ධො. තත්ථ අත්තනි සකසන්තානෙ නොසන්තං අනුප්පන්තත්තායෙව අවිජ්ජමානං, එත්ථ නොසන්තොති අත්ථෙ තප්පුරිසො. කුමාරාදිහෙදන්ති කුමානං ආදි යස්ස “විමොක්ඛසමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සන මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡි කිරියාකිලෙසප්පහානවිනිවරණතාවත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී” ති (පාරා. 198) වුත්තස්ස යො කුමාරාදි, යොව හෙදො විසෙසොති සමාසො. තං කුමාරාදිහෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. අත්තුපනායිකන්ති “අයං මයි අත්ථි” ති ආරොචනවසෙන අත්තනි උපනීයති, “අහං වා එත්ථ සන්දිස්සාමි” ති අත්තා උපනීයති එත්ථ ධම්මෙති වා අත්තුපනායිකො, කුමාරාදිහෙදො, තං. පච්චුප්පන්තභවස්සිතන්ති පච්චුප්පන්තභවො නාම ඉදානි චත්තමානො අත්තභාවො, තන්තිස්සිතොති සමාසො, යො ච කුමාරාදිහෙදොයෙව, තං.

අඤ්ඤාපදෙසරහිතන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසී, යො හික්ඛු පයමං කුමානං සමාපජ්ජී” තිආදිනා (පාරා. 220) නයෙන අඤ්ඤස්ස අපදෙසො, තෙන රහිතො චත්තොති තප්පුරිසසමාසො, යො රහිතො තෙනාති වා බහුබ්බිහි, කුමාරාදිහෙදොව, තං. කොට්ඨාසං කත්වා වාති “පයමං කුමානං දුතියං කුමානං සමාපජ්ජී, පයමං කුමානං තතියං කුමානං සමාපජ්ජී” න්තිආදිනා නයෙන කොට්ඨාසං කත්වා වා. එකෙකං කත්වා වාති “පයමං කුමානං සමාපජ්ජී, දුතියං කුමානං සමාපජ්ජී” න්තිආදිනා නයෙන එකෙකං කත්වා වා. එත්ථ ච එකන්ති ධීතෙ විච්ඡායං ද්විත්තං. එත්ථ පන කත්වාති කරණකිරියාය එකෙකවසෙන හින්තස්ස කුමාරාදිනො අත්ථස්ස සමබන්ධනිච්ඡා විච්ඡාති වෙදිතබ්බා. ටිකායං පන “කොට්ඨාසං වාති එත්ථ ‘කුමානලාහි, විමොක්ඛලාහි, සමාධිලාහි, සමාපත්තිලාහිමිහි’ ති එවමාදිනා නයෙන කොට්ඨාසතො වාති අත්ථො” ති ච “එකෙකං වාති ‘පයමස්ස කුමානස්ස ලාහි, දුතියස්ස කුමානස්ස ලාහිමිහි’ ති එවමාදිනා නයෙන එකෙකං වාති අත්ථො” ති ච වුත්තං. යො පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච අවුත්තක්කමොති වෙදිතබ්බො. කායෙන වාති භත්ථමුද්දාදිවසෙන කායෙන වා. වාචාති එත්ථ ය-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො “අලජ්ජිතා” තිආදිසු විය. විඤ්ඤත්තිපථෙති කායවච්චිඤ්ඤත්තිනං ගහණයොගො

පදෙසෙ යන්වාති අජ්ඣාහරිතබ්බං. දීපෙන්තොති “ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙන අයං ධම්මො මගි අත්ථි” ති පකාසෙත්තො. නාධිමානිකොති අජ්ජත්තෙ පත්තසඤ්ඤිතාසඬ්ඛාතො අධිකො මානො, සො නත්ථි එතස්සාති නාධිමානිකො, හික්ඛු. ඤාතෙති විඤ්ඤානා මනුස්සජාතිකෙන සික්ඛාපච්චක්ඛාතො චුත්තනයෙන විඤ්ඤාතෙ සති චුතො භවෙ සාසනතොති විඤ්ඤායති. අඤ්ඤාපදෙසෙන දීපයතො පන ථුල්ලච්චයං. එත්ථ ච –

දුක්ඛං පයමස්සෙව, සාමන්තමිති වණ්ණිතං;
සෙසානං පන තිණ්ණමිති, ථුල්ලච්චයමුදිරිතන්ති.

චතුත්ථං.

10. ඉදානි චතුත්තමිති වෙනෙසමසංවාසනං අභබ්බතඤ්ච දීපෙතුං “පාරාජිකෙතෙ” තිආදි ආරද්ධං. එතෙ චත්තාරො පාරාජිකා පුග්ගලා යථා පුරෙ පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ, අනුපසම්පන්නකාලෙ ච විය අසංවාසාති සම්බන්ධො. සහ වසන්ති යස්මා සබ්බෙහි ලජ්ජිතො එතෙසු කම්මාදීසු න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සතීති එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති ඉමෙ තයො සංවාසා නාම. තත්ථ අපලොකනාදිකං චතුබ්බධම්මි සඬ්ඝකම්මං සීමාපරිච්ඡින්නෙහි පකතත්තෙහි හික්ඛුහි එකතො කත්තබ්බතා එකකම්මං නාම. තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛද්දෙසො එකතො උද්දිසිතබ්බත්තා එකුද්දෙසො නාම. පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛතා නාම. නත්ථි තෙ සංවාසා එතෙසන්ති අසංවාසා. “අභබ්බා” තිආදීසු හික්ඛුභාවායාති තුමත්ථෙ සම්පදානවචනං, තස්මා යථා සිසව්ඡින්නො ජීවිතුං අභබ්බො, එවං චත්තාරොමෙ පුග්ගලා හික්ඛුභාවාය හික්ඛු භවිතුං අභබ්බාති අත්ථො.

11. ඉදානි පරියායාණත්තීහි සම්භවන්තෙ දස්සෙතුං “පරියායො වා” තිආදිමාහ. පරියායො ච ආණත්ති ච තතියෙ මනුස්සවග්ගහෙ ලබ්හතීති සම්බන්ධො. තත්ථ කායාදිහි යථාචුත්තෙහි “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභති” ති එවමාදිවිඤ්ඤාපකො බ්‍යඤ්ජනභූතො කායවචිපයොගො පරියායො. ඉමිනා ඉදං දීපෙති – යථා අදින්නාදානෙ “ආදියෙය්‍යා” ති (පාරා. 92) චුත්තත්තා පාරියායකථාය මුච්චති, න ඉධ එවං. “සංවණ්ණෙය්‍යා” ති (පාරා. 172) පරියායකයායපි න මුච්චතීති. “දුතියෙ පනා” තිආදීසු අත්ථො පාකටොයෙව. එවමුපරිපි පාකටමුපෙක්ඛිස්සාම.

12. ඉදානි මෙටුනධම්මාදීනං අඬ්ගාති දස්සෙතුං “සෙවෙතු” තිආදිමාහ. සෙවෙතුකාමතාවිත්තන්ති මෙටුනං සෙවෙතුං කාමෙතීති සෙවෙතුකාමො, තස්ස භාවො නාම තණ්හා, තාය සෙවෙතුකාමතාය සම්පයුත්තං විත්තන්ති තජ්ජුරිසො. මෙටුනධම්මස්සාති මිටුනානං ඉත්ථිපුරිසානං ඉදන්ති මෙටුනං, තමෙව ධම්මොති මෙටුනධම්මො. ඉධ පන උපචාරවසෙන පාරාජිකාපත්ති මෙටුනධම්මො නාම. අථ වා මෙටුනෙන ජාතො ධම්මො පාරාජිකාපත්ති මෙටුනධම්මො, තස්ස

මෙපුනධම්මස්ස මෙපුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා. අඛගද්වයන්ති අඛගානං කාරණානං ද්වයං. බුධාති විනයධරා විඤ්ඤානො.

13. මනුස්සස්සන්ති මනුස්සානං සං මනුස්සස්සං, තදායත්තවත්ථුකා ව. එතෙන පෙනතිරච්ඡානගතායත්තං නිවත්තෙති. තථාසඤ්ඤීති තථා තාදිසා සඤ්ඤා තථාසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති තථාසඤ්ඤී. පරායත්තසඤ්ඤීතා වාති අත්ථො. භාවජ්ජධානා ඉමෙ නිද්දෙසා, භාවජ්ජවිච්චයලොපො වා “බුද්ධෙ රතන”න්තිආදීසු (බු. පා. 6.3) විය. එවමුපරිපි ඊදිසෙසු. ටෙයාවිත්තන්ති ටෙනභාවසඛ්ඛාතං විත්තඤ්ඤි. වත්ථුනො ගරුතාති භණ්ඩස්ස පාදඅතිරෙකපාදාරභභාවෙන ගරුතා ව. උනපඤ්ඤිමාසකෙ වා අතිරෙකමාසකෙ වා පුල්ලවිච්චයං. මාසකෙ වා උනමාසකෙ වා දුක්කටං. අවහාරොති පඤ්ඤවිසතියා අවහාරානං අඤ්ඤතරෙන අවහරණඤ්ඤාති ඉමෙ පඤ්ඤ අදින්නාදානහෙතුයො අදින්නාදානපාරාජිකාපත්තියා අඛගාති.

14. පාණො මානුස්සකොති මනුස්සජාතිසම්බන්ධො පාණො ව, පාණොති හි වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො පන ජීවිතින්ද්‍රියං වුච්චති. පාණසඤ්ඤීතාති පාණොති සඤ්ඤීතා ව, සාතනං සාතො, සො එව වෙනතා සාතවෙනතා, “වධාමි න”න්ති එවං පවත්තා සා ව, තංසමුට්ඨිතො සාහත්ථිකාදීනං ඡන්තමඤ්ඤතරො පයොගො ව, තෙන පයොගෙන මරණඤ්ඤාති එතෙ යථාචුත්තා පඤ්ඤ වධහෙතුයො පාණසාතාපජ්ජිතබ්බආපත්තියා අඛගාතිති අත්ථො.

15. අත්තති අසත්තතාති උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස සන්තානෙ අවිජ්ජමානතා ව. පාපම්ච්ඡතායාරොවනාති යා සා “ඉධෙකච්චො දුස්සීලො සමානො ‘සීලවාති මං ජනො ජානාතු’”තිආදීනා (විහ. 851) නයෙන චුත්තා පාපඉච්ඡතාය සමන්තාගතා, තාය උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොවනා ව. තස්සාති යස්ස ආරොවෙති, තස්ස. මනුස්සජාතිතාති මනුස්සානං ජාති යස්ස, තස්ස භාවො මනුස්සජාතිතා, සා ව, නඤ්ඤාපදෙසොති න අඤ්ඤාපදෙසො අඤ්ඤාපදෙසාභාවො ව, තදෙව ජානනන්ති තඛ්ඛණංයෙව විජානනඤ්ඤාති ඉමාති පඤ්ඤ එත්ථ අසත්තදීපනෙ අස්මිං සන්තානෙ අවිජ්ජමානඋත්තරිමනුස්සධම්මස්සපකාසනනිමිත්තෙ පාරාජිකෙ අඛගාති හෙතුයොති අත්ථො.

16. එවං තෙසමසංවාසතාහබ්බතාදීති දස්සෙත්වා ඉදානි න තෙ වත්තාරොව, අථ ඛො සත්තඤ්ඤෙජිති තෙ සබ්බෙපි සමොධානෙත්වා දස්සෙත්තො “අසාධාරණා”තිආදිමාහ. තත්ථ අසාධාරණාති පාරාජිකා ධම්මා අධිජ්ජෙනා. තෙනෙව වෙත්ථ පුල්ලිඬගනිද්දෙසො. තස්මා හික්ඛුනීනං හික්ඛුහි අසාධාරණා පාරාජිකා ධම්මා වත්තාරො වාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. උපචාරවසෙන තු උඛ්භජාණුමණ්ඩලිකාදිකා පාරාජිකාපන්නා පරිග්ගය්හන්ති. තාසු යා අවස්සුතා අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස අක්ඛකානං අධො ජාණුමණ්ඩලානං කප්පරානඤ්ඤ උපරි කායසංසග්ගං සාදියති, අයං උඛ්භජාණුමණ්ඩලිකා. යා පන අඤ්ඤස්සා හික්ඛුනීයා පාරාජිකං පටිච්ඡාදෙති, සා වජ්ජප්පට්ච්ඡාදිකා. යා උක්ඛිත්තකං හික්ඛු. තස්සා දිට්ඨියා ගහණවසෙන අනුවත්තති, සා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා.

කායසංසග්ගරාගෙන තිත්තස්ස හත්ථග්ගහණං සඛිසාටිකණ්ණග්ගහණං
 කායසංසග්ගත්ථාය පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ යානං යත්වා සල්ලපනං සඛිකෙතගමනං
 පුරිසස්සාගමනසාදියනං පටිච්ඡන්තොකාසවවිසනං හත්ථපාසෙ යත්වා
 කායොපසංහරණන්ති ඉමානි අට්ඨ වත්ථුනි යස්සා අවස්සුතාය, සා අට්ඨවත්ථුකා
 නාම.

අභබ්බකා එකාදස වානි එත්ථ පණ්ඩකො ථෙය්‍යසංවාසකො
 තිත්ථියපක්කන්තකො තිරච්ඡානගතො මාතුසාතකො පිතුසාතකො
 අරහන්තසාතකො භික්ඛුනිදුසකො සඛිසහෙදකො ලොහිතුප්පාදකො
 උභතොඛ්‍යාසද්දන්තකොති ඉමෙ අභබ්බා එකාදස ව. තෙසු පණ්ඩකොති
 ඔපක්කමිකනපුංසකපණ්ඩකා ව පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පක්ඛපණ්ඩකො ව ඉධ
 අධිප්පෙතා. ආසිත්තඋසුයපණ්ඩකානං පන පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව න වාරිතා.
 ථෙය්‍යසංවාසකො පන ලිඛිගත්ථෙතකාදිවසෙන තිවිධො. තත්ථ සයං පබ්බජිතන්තා
 ලිඛිගමන්තං ථෙතෙතීති ලිඛිගත්ථෙතකො. භික්ඛුවස්සගණනාදිකං සංවාසං
 ථෙතෙතීති සංවාසත්ථෙතකො. සික්ඛං පච්චක්ඛාය එවං පටිපජ්ජන්තෙපි එසෙව
 නයො. යථාචුත්තමුහයං ථෙතෙතීති උභයත්ථෙතකො. යපෙත්වා පන ඉමං තිවිධං –

රාජදුබ්භික්ඛකන්තාර-රොගචෙරිහයෙන වා;
 වීවරාහරණත්ථං වා, ලිඛිගං ආදියතීධ යො.

සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො සුද්ධමානසො;
 ථෙය්‍යසංවාසකො නාම, තාව එස න චුච්චතීති. (මහාව. අට්ඨ. 110; කඬ්ඛා.
 අට්ඨ. පය්මපාරාජිකවණ්ණනා);

තිත්ථියපක්කන්තකාදයො තු තංතංචචනත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බො.
 තිරච්ඡානගතො පන යපෙත්වා මනුස්සජාතිකං අවසෙසො සබ්බො වෙදිතබ්බො.
 ඉමෙ එකාදස පුග්ගලා භික්ඛුභාවාය අභබ්බන්තා පාරාජිකාපන්තසදිසතාය
 “පාරාජිකා”ති චුච්චන්ති. විබ්භන්තා භික්ඛුනීති ගිහිනිවාසනනිවත්ථා භික්ඛුනී ව. සා
 හි එත්තාවතා පාරාජිකා. මුදුකා පිට්ඨී යස්ස, සො ව. සො හි අනභිරතියා පිළිතො යදා
 අත්තනො අඬගජානං අත්තනො වච්චමුඛමග්ගෙසු පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො
 භොති.

17-18. ලම්බමානමඬගජාතමෙතස්සාති ලම්බී. සො යථාචුත්තෙසු පවෙසිතො
 පාරාජිකො. මුඛෙන ගණ්හන්තො අඬගජානං පරස්ස වානි යො අනභිරතියා පිළිතො
 පරස්ස සුත්තස්ස වා මතස්ස වා අඬගජානං මුඛෙන ගණ්හාති, සො පරස්ස අඬගජානං
 මුඛෙන ගණ්හන්තො ව. තත්ථෙචාභිනිසීදන්තොති යො අනභිරතියා පිළිතො
 තත්ථෙච පරස්ස අඬගජාතෙ වච්චමග්ගෙන අභිනිසීදති, සො වානි එතෙ
 ද්වයංද්වයසමාපත්තියා අභාවෙපි මග්ගෙ මග්ගප්පවෙසනහෙතු මෙථුනස්ස
 අනුලොමිකා චත්තාරො ව. ඉධාගතා චත්තාරොති ඉධ බුද්දසික්ඛායං යථාචුත්තා
 මෙථුනධම්මා පාරාජිකාදයො චත්තාරො වානි සමොධානා පිණ්ඩිකරණවසෙන
 චතුච්ඡිති පාරාජිකා භවත්තීති සෙසො. එත්ථ ව ගාථාබන්ධවසෙන රස්සං කත්වා

“පරාජිකා” ති වුත්තං. එත්ථාහ – මාතුසාතකාදයො තතියං පරාජිකං ආපන්නා, හික්ඛුනිදුසකො, මුදුපිට්ඨිකාදයො චත්තාරො ච පයමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කුතො චතුර්විසතීති? වුවිචතෙ – මාතුසාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධ අනුපසම්පන්නා එව අධිප්පෙනා. මුදුපිට්ඨිකාදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පයමපාරාජිකෙන සඬගහිතා, යස්මා පන එකෙන පරියායෙන මෙටුනධම්මං අප්පට්ඨෙවිතො භොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තාති.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬසාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා

19. වුට්ඨානස්ස ගරුකත්තා ගරුකාති සඬසාදිසෙසා වුවිචන්ති. නවාති තෙසං ගණනපරිච්ඡේදො. නනු “නවා” ති කස්මා වුත්තං, “තෙරසා” ති චත්තඛ්ඛන්ති? නායං දොසො, විරෙණාපජ්ජිතඛ්ඛෙ චත්තාරො යාවතතියකෙ යපෙත්වා විතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතඛ්ඛා පයමාපත්තිකා වුවිචන්ති. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මොචෙතුකාමතා” තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ සුක්කස්සාති ආසයධාතුනානත්තතො නීලාදිවසෙන දසවිධෙ සුක්කෙ යස්ස කස්සවි සුක්කස්ස. මොචෙතුකාමතාති මොචෙතුකාමතාය, ය-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. ඉමිනා පන වචනෙන මොචනස්සාද මුවිචනස්සාද මුත්තස්සාදමෙටුනස්සාද එස්සස්සාද කණ්ඩුවනස්සාද දස්සනස්සාද නිසජ්ජනස්සාද වාචස්සාද ගෙහසිතපෙම වනහඬගිය සඬබාතෙසු එකාදසස්සාදෙසු එකංයෙව මොචනස්සාදං දස්සෙති.

තත්ථ මොචනාය අස්සාදො සුඛවේදනා මොචනස්සාදො. මුවිචනෙ අත්තනො ධම්මතාය මුවිචනෙ අස්සාදො මුවිචනස්සාදො. එවං සඛ්ඛන්ථ සත්තමීතප්පුරිසෙන අත්ථො දට්ඨඛ්ඛො. ඉමෙහි පන නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන රාගො වුත්තො. ගෙහනිස්සිතෙසු මාතාදීසු පෙමං ගෙහෙ සිතං පෙමන්ති ගෙහසිතපෙමං, ඉමිනා සරුපෙනෙව රාගො වුත්තො. සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතපුප්ඵාදි වනහඬගියං, ඉමිනා ච වත්ථුවසෙන රාගො වුත්තො. මෙටුනස්සාදොපි ඉත්ථියා ගහණප්පයොගෙන වෙදිතඛ්ඛො. සඛ්ඛන්ථෙව ච පන චෙතනානිමිත්තුපක්කමමොචනෙ සති විසඬකෙතාභාවො වෙදිතඛ්ඛො. උපක්කම්ම හත්ථාදිනා නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා. අඤ්ඤත්තු සුපිනන්තෙනාති සුපිනොයෙව සුපිනන්තො “කම්මමෙව කම්මන්තො” තිආදිසු විය අත්ත-සද්දස්ස තඬභාවවුත්තිත්තා. තං සුපිනන්තං විනා විමොචයං සුක්කං විමොචෙන්තො සමණො යො කොචි හික්ඛු ගරුකං ගරුකාපත්තිසඬබාතං සඬසාදිසෙසං චුසෙ චුසෙයා, ආපජ්ජෙයාති වුත්තං භොති. එත්ථ ච අජ්ඣත්තරුපඛිද්ධාරුපඋභයරුපආකාසෙකට්ඨකම්පනසඬබාතෙසු චතුසු උපායෙසු සති රාගුපත්ථමභාදීසු ච කාලෙසු යෙන කෙනචි අඬගජාතෙ කම්මඤ්ඤතං පත්තෙ “ආරොග්ගත්ථායා” තිආදිසු යෙන කෙනචි අධිප්පායෙන අධිප්පායවත්ථුභූතං යං කිඤ්චි සුක්කං මොචනස්සාදචෙතනාය එව නිමිත්තෙ උපක්කම්ම මොචෙන්තො සඬසාදිසෙසං ආපජ්ජතීති සඛ්ඛථා අධිප්පායො දට්ඨඛ්ඛො.

පඨමො.

20. කායසංසග්ගරාගවාති කායෙ සංසග්ගො, තස්මිං රාගො, සො අස්ස අත්ථිති වන්තු, කායසංසග්ගරාගසමඛිගිති අත්ථො. සමණො ඉත්ථිසඤ්ඤීති සම්බන්ධො. උපක්කම්මාති කායෙන වායමිත්වා. මනුස්සිත්ථිං සම්පුසන්තොති අත්තමසො ලොමෙනපි පරාමසන්තො ගරුකං ඵුසෙති යොජනා. මනුස්සභූතා අමතා ඉත්ථි මනුස්සිත්ථි. තත්ථ “කායසංසග්ගරාගවා”ති ඉමිනා මාතුපෙමාදිං, ඉත්ථියා ගහිතමොක්ඛාධිප්පායඤ්ච පටික්ඛිපති. ඉත්ථියා වෙමතිකස්ස, පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්ස ච පුල්ලච්චයං. ඉත්ථියා පන කායෙන කායප්පට්ඨද්ධාමසනෙ, කායප්පට්ඨද්ධෙන කායාමසනෙ ච යක්ඛිපෙතීපණ්ඩකානං කායෙන කායාමසනෙ ච පුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිනං කායෙන කායාමසනෙපි දුක්ඛං, තථායක්ඛිආදීනං කායෙන කායප්පට්ඨද්ධාදීසු ච. මතිත්ථියා පන පුල්ලච්චයං. ඉත්ථියා පන ඵුසියමානො සෙවනාධිප්පායොපි සවෙ කායෙන න වායමති, අනාපත්ති.

දුතියො.

21. තථාති ඉත්ථිසඤ්ඤී. සුඤ්ඤාන්තිත්ති විඤ්ඤත්තිපථෙ යත්වා අත්තනො වචනං සුඤ්ඤාන්තිඤ්ච. විඤ්ඤාඤ්චාති දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලසල්ලක්ඛණසමත්ථඤ්ච මනුස්සිත්ථිං. මග්ගං වාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං වසෙන මග්ගං වා මෙටුනං වා ආරභිභාති සම්බන්ධො. දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙනාති දුට්ඨා ච සා අසද්ධම්මප්පටිසංයුත්තතාය පුලා ච ලාමකජනසාධාරණතායාති දුට්ඨුල්ලා. සාව පුන වාචා දුට්ඨුල්ලවාචා. තස්සං අස්සාදසම්පයුත්තො රාගොති සමාසො, තෙන. ඔභාසිත්ථාති වණ්ණාවණ්ණයාවනාදිවසෙන අසද්ධම්මවචනං වත්වා. අසුඤ්ඤාති පන දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචිතෙ අනාපත්ති. තත්ථ ද්විත්තං මග්ගානං වසෙන වණ්ණාවණ්ණෙහි, මෙටුනයාවනාදීහි වා “සිඛරණිසි, සම්භින්නාසි, උභතොඛාසද්දනකාසි”ති ඉමෙසු තීසු අඤ්ඤතරෙන අක්කොසවචනෙන වා ඔභාසන්තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො, අධක්ඛකඋඛ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ පුල්ලච්චයං, තථා යක්ඛිපෙතීපණ්ඩකානං වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ මෙටුනයාවනාදීසුපි. තෙසං පන අධක්ඛකාදිකෙ දුක්ඛං, තථා මනුස්සිත්ථිනං උඛ්භක්ඛකෙ අධොජාණුමණ්ඩලෙ කායප්පට්ඨද්ධෙ ච.

තතියො.

22. අත්තකාමුපට්ඨානන්ති මෙටුනධම්මසඬ්ඛාතෙන කාමෙන උපට්ඨානං කාමුපට්ඨානං. අත්තනො අත්ථාය කාමුපට්ඨානං අත්තකාමුපට්ඨානං. අථ වා කාමීයතීති කාමං, අත්තනො කාමං අත්තකාමං, සයං මෙටුනරාගවසෙන පත්ථිතන්ති අත්ථො. අත්තකාමඤ්ච තං උපට්ඨානඤ්චාති අත්තකාමුපට්ඨානං. තස්ස වණ්ණො ගුණො, තං. වත්ථාති “යදිදං කාමුපට්ඨානං නාම, එතදග්ගං උපට්ඨානාන”න්ති

කාමුපට්ඨානෙ වණ්ණං අත්තමසො හත්ථමුද්දායපි ඉත්ථිති සඤ්ඤී පකාසෙත්වාති අත්ථො. වාචාති වාචාය යකාරලොපවසෙන. මෙටුනසුත්තෙනාති මෙටුනසුත්තාය, ලිඛිතවිපල්ලාසවසෙන තාය “අරහසි ත්වං මය්හං මෙටුනං ධම්මං දාතු”න්ති ආදිකාය මෙටුනධම්මපටිසංයුත්තාය වාචාය මෙටුනයාවනෙ මෙටුනරාගිනොති සම්බන්ධො. මෙටුනෙරාගො, සො අස්ස අත්ථිති මෙටුනරාගී, තස්ස. ගරු භොතිති ගරුකාපත්ති භොතිති අත්ථො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. එත්ථ පන පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිනො ථුල්ලච්චයං, තස්මිංයෙව ඉත්ථිසඤ්ඤිනො දුක්කටං.

චතුත්ථො.

23. ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා සන්දෙසං පටිග්ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. ඉත්ථියා වාති “දස ඉත්ථියො මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා”න්ති ආදිනා (පාරා. 303) ව “දස හරියායො ධනක්ඛිතා ඡන්දවාසිනී”න්ති ආදිනා (පාරා. 303) ව චුත්තාය විසතිවිධාය ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තංසම්බන්ධවසෙන තෙසං මාතාදීනං වා. සන්දෙසන්ති ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා උභින්නං මාතාදීනි වා “එහි, හන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ඉත්ථි වා පුරිසං වා එවං හණාහී”ති චුත්තං ජායම්පතිභාවසන්නිස්සිතං සන්දෙසවචනං. පටිග්ගහෙත්වාති “සාධු”ති කායෙන වා වාචාය වා සම්පට්ඨිත්වා. විමංසිත්වාති යත්ථ පෙසිතො, තෙසං අධිප්පායං උපපරික්ඛිත්වා වා උපපරික්ඛාපෙත්වා වා. හරං පච්චාති ඉත්ථි වා පුරිසො වා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්තු වා, මා වා, යෙහි පෙසිතො, තෙසං පච්චාහරන්තො වා හරාපෙන්නො වා, ජායම්පතිභාවො භොතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං. ඉමාය නිවඛිගසම්පත්තියා සඬ්ඝාදිසෙසො ව, ද්විති අඬිගෙහි පණ්ඩකෙ ව අඬිගත්තයෙනාපි ථුල්ලච්චයං, එකෙන දුක්කටං. කෙච්චි පන “හරං පච්ඡා”ති විපායං පරිකප්පෙත්වා “පච්ඡා හර”න්ති යොජෙන්නි, තං න සුන්දරං පච්චාති උපසග්ගත්තා. පදස්ස උපරි අත්ථො සජ්ජෙන්නො පකාසෙන්නො ගච්ඡතිති හි උපසග්ගො නාම, තස්මා “පති ආ”ති උපසග්ගානං “හර”න්තිමස්ස පදස්ස උපරි හවිතබ්බන්ති.

පඤ්චමො.

24. සංයාවිතපරික්ඛාරන්ති සං අත්තනා යාවිතො වාසිආදිකො පරික්ඛාරො යස්සා, තං. අදෙසිතවත්ථුකන්ති උත්තිදුතියකම්මෙන අදෙසිතං වත්ථු කුට්ඨකරණප්පදෙසො යස්සාති විග්ගහො, තං. පමාණාතික්කන්තන්ති ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො සුගතවිදත්ථි නාම, තාය “දීසෙසා ද්වාදස විදත්ථියො සුගතස්ස විදත්ථියා තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) එවං. චුත්තප්පමාණං එකතොභාගෙනාපි අතික්කන්තා පමාණාතික්කන්තාති තං තිරියං චතුහත්ථසඬ්ඛාතහෙට්ඨිමප්පමාණෙ සති දීසතො චුත්තප්පමාණතො කෙසග්ගමත්තම්පි වඩ්ඪෙත්තුං න වට්ටති. තතො උභතකෙ, දීසතො ව වඩ්ඪිතෙ අයං කුට්ඨසඬ්ඛං න ගච්ඡතිති. “මය්හං වාසාගාරං එත”න්ති එවං අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසා. කුට්ඨන්ති උල්ලිත්තාදිකං කුට්ඨං කත්වාති සම්බන්ධො. තත්ථ උල්ලිත්තා නාම අත්තො උද්ධංමුඛං ලිත්තා. අවලිත්තා නාම බහි අධොමුඛං ලිත්තා.

උභයථා උල්ලික්තාවලික්තා. කත්වානි අන්තොභූතකාරිතත්ථවසෙන කාරාපෙත්වා වා.

තත්ථායං වත්ථුදෙසනක්කමො – තෙන කුටිකාරකෙන භික්ඛුනා කුටිවත්ථුං සොධෙත්වා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා වුඩ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා පදභාජනෙ (පාරා. 349) චුත්තනයෙන සඬ්ඝං තික්ඛත්තුං යාවිත්වා සබ්බෙ වා සඬ්ඝපරියාපන්නා, සඬ්ඝෙන වා සම්මතා ද්වෙ තයො භික්ඛු තත්ථ තෙනබ්බා. තෙහි ව කිපිල්ලිකාදීහි සොළසහි උපද්දවෙහි විරහිතත්තා අනාරම්භං අනුපද්දවං ද්විහි චතුහි වා බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන එකවක්කං නිබ්බොදකපත්තට්ඨානෙන එකං බහි කත්වා ආවිඤ්ජිතුං සක්කුණෙය්‍යත්තාය “සපරික්කමන” න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා සවෙපි සඬ්ඝප්පභොගකා භොන්ති, තත්ථෙව, නො වෙ, සඬ්ඝමජ්ඣං ගන්ත්වා තෙන භික්ඛුනා යාවිතෙහි පදභාජනෙ (පාරා. 50, 51) චුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය වත්ථු දෙසෙනබ්බන්ති. අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුටිං කරිස්සාමිති සබ්බප්පයොගෙ දුක්කටං, ඉදානි ද්විහි පිණ්ඩෙහි නිට්ඨානං ගමිස්සන්ති පටමපිණ්ඩදානෙන ථුල්ලච්චයං, දුතියදානෙන ලෙපෙ සඬ්ඝටිතෙ සවෙ අදෙසිතවත්ථුකා එව වා භොති, පමාණාතික්කන්තා එව වා, එකො සඬ්ඝාදිසෙසො, සාරම්භඅපරික්කමනත්තාය ද්වෙ ව දුක්කටානීති සවෙ උභයවිපන්නා, ද්වෙ ව සඬ්ඝාදිසෙසා ද්වෙ ව දුක්කටානීති සබ්බං ඤෙය්‍යං.

ජට්ඨො.

25. මහල්ලකන්ති සස්සාමිකභාවෙන සංයාවිතකුටිතො මහන්තභාවෙන, වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතබ්බභාවෙන ව මහන්තත්තාය මහන්තං ලාති ආදදාතීති මහල්ලකො. මහන්තලක ඉති යීතෙ ත්තස්ස ලොපො ලස්ස ව ද්විත්තං, තං. වසනං අත්ථො පයොජනං වසනත්ථො, තාය. එත්ථ පන අදෙසිතවත්ථුභාවෙ එකො සඬ්ඝාදිසෙසො. සෙසං අනන්තරසදිසමෙව. ඉධ ව තත්ථ ව ලෙණගුහාතිණකුටිපණ්ණච්ඡදනගෙහෙසු අඤ්ඤතරං කාරොන්තස්ස ව කුටිමිපි අඤ්ඤස්ස වාසත්ථාය වාසාගාරං වා යපෙත්වා උපොසථාගාරාදීසු අඤ්ඤතරත්ථාය කාරොන්තස්ස ව අනාපත්ති.

සත්තමො.

26. අමුලකෙන අන්තිමෙන වත්ථුනාති සම්බන්ධො. අමුලකෙනාති දස්සනසඬ්ඛාතස්ස, සවනසඬ්ඛාතස්ස, දිට්ඨසුතමුතවසෙන පචත්තපරිසඬ්ඛාසඬ්ඛාතස්ස ව මුලස්ස අභාවෙන නත්ථි මුලමෙතස්සාති අමුලකං, තෙන. තං පන සො ආපන්නො වා භොතු, නො වා, එතං ඉධ අප්පමාණං. තත්ථ භික්ඛුඤ්ච මාතුගාමඤ්ච තථාරූපෙ යානෙ දිස්වා පරිසඬ්ඛති, අයං දිට්ඨපරිසඬ්ඛකා. අන්ධකාරෙ වා පටිච්ජන්තෙ වා භික්ඛුස්ස ව මාතුගාමස්ස ව වචනං සුත්වා අඤ්ඤස්ස අත්ථිභාවං අජානන්තො පරිසඬ්ඛති, අයං සුතපරිසඬ්ඛකා. ධුත්තානං ඉත්ථිහි සද්ධිං පච්චන්තවිහාරෙසු පුප්ඵගන්ධසුරාදීහි අනුභවිත්වා ගතට්ඨානං දිස්වා

“කෙන නු බො ඉදං කත” න්ති වීමංසන්තො තත්ථ කෙනවි භික්ඛුනා ගන්ධාදීහි පූජා කතා හොති, හෙසජ්ජත්ථාය අරිට්ඨං වා පීතං, සො තස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා “අයං සො භවිස්සති” ති පරිසඬිකති. අයං මුත්තපරිසඬිකා නාම. අන්තිමෙන වාති තතො පරං වජ්ජාභාවෙන අන්තෙ භවත්තා අන්තිමෙනෙව. වත්ථුනාති භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකුනවිසති යා පාරාජිකෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන. ච-කාරො පනෙත්ථ අවධාරණෙ, තෙන සඬිඝාදිසෙසාදිං නිවත්තෙති. අථ වා ච-කාරො අට්ඨානප්පයුත්තො.

වොදෙන්තො වා වොදාපෙන්තොවාවාති යොජෙතඬිබ්බො. වාවෙනුන්ති බ්‍රහ්මවරියා වාවනත්ථාය. එතෙන එකං වාවනාධිප්පායං ගහෙත්වා අවසෙසෙ අක්කොසාධිප්පායවුට්ඨාපනාධිප්පායාදිකෙ සත්තාධිප්පායෙ පටික්ඛිපති. සුඤ්ඤානන්ති ඉදං “වොදෙන්තො” තිආදිනං කම්මපදං, ඉමිනා පරම්මුඛා වොදනං පටික්ඛිපති. පරම්මුඛා පන සත්තහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. වොදෙන්තොති “වත්ථුසන්දස්සනා ආපත්තිසන්දස්සනා සංවාසප්පටික්ඛෙපො සාමිච්ඡපටික්ඛෙපො” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) සඬිබ්බෙපතො වුත්තානං චතුත්තං වොදනානං වසෙන සයං වොදෙන්තො වා. වොදාපෙන්තො වාති පරෙන යෙන කෙනවි වොදාපෙන්තො වා. තස්මා යො භික්ඛුස්ස සමීපෙ යත්වා “ත්වං මෙටුනං ධම්මං සෙවි, අස්සමණොසී” තිආදිනා වත්ථුසන්දස්සනවසෙන වා “ත්වං මෙටුනධම්මාපත්තිං ආපන්නොසී” තිආදිනා ආපත්තිසන්දස්සනවසෙන වා “අස්සමණොසී, නත්ථී තයා සද්ධිං උපොසථො වා පචාරණා වා සඬිසකම්මං වා, අස්සමණොසී” තිආදිනා සංවාසප්පටික්ඛෙපවසෙන වා අභිවාදනාදිසංවාසෙ පටික්ඛිත්තෙ අස්සමණොති කස්මාති පුට්ඨස්ස “අස්සමණොසී” තිආදිවචනෙහි සාමිච්ඡපටික්ඛෙපවසෙන වා අන්තමසො හත්ථමුද්දාය එව වාපි එතමත්ථං දීපයතො “කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො” ති එවං ඔකාසෙ අකාරිතෙ වාචාය සඬිඝාදිසෙසො වෙව දුක්කටඤ්ච, ඔකාසං කාරෙත්වා වොදෙන්තස්ස පන සඬිඝාදිසෙසොව දට්ඨඬිබ්බො.

අට්ඨමො.

27. අඤ්ඤස්සාති ඛත්තියාදිජාතිකස්ස පරස්ස. කිරියන්ති
මෙටුනවිතික්කමසඬිබ්බානං කිරියං. තෙනාති අඤ්ඤස්ස විතික්කමසඬිබ්බානස්ස මෙටුනවිතික්කමසන්දස්සනෙන කරණභූතෙන. ලෙසෙනාති යස්ස ජාතිආදයො තතො අඤ්ඤම්පි වත්ථුං ලිස්සති උද්දිට්ඨෙ විත්ථාරං සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙවාති ජාතිආදයොව “ලෙසා” ති වුව්චන්ති, තෙන ජාතිලෙසනාමලෙසාදිනා ලෙසෙන. අඤ්ඤන්ති යො විතික්කමන්තො දිට්ඨො, තතො අපරම්පි භික්ඛුං වාවෙනුං අන්තිමෙන වත්ථුනා වොදයන්ති සම්බන්ධො. කථං? කොවි ඛත්තියජාතියො විතික්කමන්තො දිට්ඨො, තතො අඤ්ඤං අත්තතො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියං ජාතිලෙසං ගහෙත්වා “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො විතික්කමන්තො, ත්වං ඛත්තියො පාරාජිකං ධම්මං

ආපන්නොසි'’ නි වොදෙති වොදාපෙති වා. එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතබ්බො.
සෙසා විනිච්ඡයකථා අට්ඨමෙ චුත්තසදිසායෙව.

නවමො.

28. එත්තාවතා ‘‘ගරුකා නවා’’ නි උද්දිට්ඨෙ විත්ථාරතො දස්සෙත්වා ඉදානි
තෙසු ආපන්නෙසු පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙතුං ‘‘ඡාදෙති ඡානමාපන්න’’ නිආදි
චුත්තං. තත්ථ යො භික්ඛු අත්තනා ආපන්නං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපත්තිවසෙන වා
වත්ථුවසෙන වා ඡානං ඡානන්නො යාවතා යත්තකානි අභානි ඡාදෙති පටිච්ඡාදෙති,
තාවතා තත්තකානි අභානි තස්ස පරිවාසො හොතිති එවං පදසන්ධිවසෙන අත්ථො
වෙදිතබ්බො. තත්ථ පටිච්ඡන්තපරිවාසො සුද්ධන්තපරිවාසො
සමොධානපරිවාසොති තිවිධො පරිවාසො. තෙසං පන අතිසඬ්ඛෙපනයෙන
මුඛමත්තෙපි දස්සිතෙ විත්ථාරවිනිච්ඡයපචෙසොපායසම්භවො සියාති මුඛමත්තං
දස්සයිස්සාම.

තත්ථ පටිච්ඡන්තපරිවාසො නාම යථාපටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා දාතබ්බො,
තස්මා පටිච්ඡන්තදිවසෙ ව ආපත්තියො ව සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ
එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තා හොති, ‘‘අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජිං
එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො’’ නිආදිනා බන්ධකෙ (චූළව. 98-99) ආගතනයෙන
යාවාපෙත්වා ‘‘සුඤ්ඤා මෙ හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු සම්බහුලා
ආපත්තියො ආපජ්ජි එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො’’ නිආදිනා බන්ධකෙ ආගතනයෙනෙව
කම්මවාචං වත්වා පරිවාසො දාතබ්බො. එකං ආපජ්ජිත්වා ‘‘සම්බහුලා’’ නි
විනයකම්මං කරොන්තස්සාපි චූට්ඨානීති ‘‘සම්බහුලා’’ නි චුත්තං. නානාවත්ථුකාසුපි
එසෙව නයො. අථ ද්විභාදිජ්ජපටිච්ඡන්තා හොන්ති,
පක්ඛඅතිරෙකපක්ඛමාසඅතිරෙකමාසසංවච්ඡරඅතිරෙකසංවච්ඡරජ්ජපටිච්ඡන්තා වා,
‘‘ද්විභාජ්ජපටිච්ඡන්තායො වා’’ නිආදිනා වත්වා යො යො ආපන්නො හොති, තස්ස
තස්ස නාමඤ්ච ගහෙත්වා යොජනා කාතබ්බො.

කම්මවාචාපරියොසානෙ ව සචෙ අජ්ජභික්ඛුකො ආවාසො හොති, සක්කා
රත්තිච්ඡෙදං අනාපජ්ජන්තෙන වසිතුං, තත්ථෙව ‘‘පරිවාසං සමාදියාමි, වත්තං
සමාදියාමි’’ නි වත්තං සමාදාය තත්ථෙව සඬ්ඝස්ස ‘‘අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා
සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො’’ නිආදිනා
ආරොචෙත්වා පුන ආගතාගතානං භික්ඛූනං ආරොචෙන්නෙන පකතත්තෙන
භික්ඛූනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ සහවාසො, තෙන ව විනාවාසො, ආගන්තුකාදීනං
උපචාරගතානං අනාරොචනාති එතෙසු එකෙනාපි රත්තිච්ඡෙදඤ්ච වත්තහෙදඤ්ච
අකත්වා පරිවත්ථබ්බං.

සචෙ න සක්කා හොති පරිවාසං සොධෙතුං, නික්ඛිත්තවත්තෙන වසිතුකාමො
හොති, තත්ථෙව සඬ්ඝමජ්ඣෙ වා එකස්ස පුග්ගලස්ස වා සන්තිකෙ ‘‘පරිවාසං
නික්ඛිපාමි, වත්තං නික්ඛිපාමි’’ නි පරිවාසො නික්ඛිපිතබ්බො. නික්ඛිත්තකාලතො

පටියාය පකතත්තටියානෙ තිටියිති. අථානෙන පච්චුසසමයෙ එකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපනො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහටියානනො ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපානෙ අතික්කමිත්වා මහාමග්ගනො ඔක්කමම පටිච්ඡන්තටියානෙ නිසිදිත්වා අන්තොඅරුණෙයෙව චත්තං සමාදිගිත්වා ආරොචෙතබ්බං. සචෙ බහි යිතානම්පි සද්දං සුඤ්ඤාති, පස්සති වා, දුරං ගන්ත්වාපි ආරොචෙතබ්බං, අනාරොචෙන්තෙ රත්තිච්ඡෙදො චෙව චත්තභෙදදුක්කටඤ්ච. සචෙ අජානන්තස්සෙව උපචාරසීමං පවිසිත්වා ගච්ඡන්ති, රත්තිච්ඡෙදොව භොති, න චත්තභෙදො. අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්ස සන්තිකෙ චත්තං නික්ඛිපිත්වා විහාරං ගන්තබ්බං. එවං යාව රත්තියො පුරෙන්ති, තාව පරිචන්ථබ්බං. අයං තාව පටිච්ඡන්තපරිවාසො.

සුද්ධන්තො දුට්ඨො චූළසුද්ධන්තො මහාසුද්ධන්තොති. තත්ථ යො “උපසම්පදනො පටියාය යත්තකං නාම කාලං අභං සුද්ධො” ති ජානාති, තත්තකං අපනෙත්වා තතො අවසෙසෙ රත්තිපරිච්ඡෙදෙ එකතො කත්වා දාතබ්බපරිවාසො චූළසුද්ධන්තො. යො පන සබ්බසො රත්තිපරියන්තං න ජානාති නස්සරති, තත්ථ ච චෙමතිකො, තස්ස දාතබ්බො මහාසුද්ධන්තො. ආපත්තිපරියන්තං ජානාතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං.

සමොධානපරිවාසො නාම තිව්ඨො ඔධානසමොධානො අග්ගසමොධානො මිස්සකසමොධානොති. තත්ථ යො නිට්ඨිතපරිවාසොපි වා නිට්ඨිතමානත්තොපි වා අතික්ඛිත්තචත්තො අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පුරිමාපත්තියා සමා වා උභනතරා වා රත්තියො පටිච්ඡාදෙති, තස්ස මූලාය පටිකස්සනෙන තෙ පරිචුත්ථදිවසෙ ව මානත්තචිණ්ණදිවසෙ ව ඔධුනිත්වා මක්ඛෙන්වා පුරිමාය ආපත්තියා මූලදිවසපරිච්ඡෙදෙ පච්ඡා ආපන්නං ආපත්තිං සමොදහිත්වා පුන ආදිතො පටියාය දාතබ්බපරිවාසො ඔධානසමොධානො නාම. සචෙ කස්සචි එකාපත්ති එකාහස්පට්ච්ඡන්තා, ද්විහස්පට්ච්ඡන්තා, එවං යාව දසාහස්පට්ච්ඡන්තා, තාසං අග්ගෙන සමොධාය තාසං දසාහස්පට්ච්ඡන්තවසෙන අවසෙසානං එකාහස්පට්ච්ඡන්තාදීනම්පි දාතබ්බපරිවාසො අග්ගසමොධානො නාම. යො පන නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා දාතබ්බපරිවාසො මිස්සකසමොධානො නාම. දානවිධි පන සබ්බත්ථ ඛන්ධකෙ (චූළව. 134 ආදයො) ආගතනයෙනෙව චෙදිතබ්බො.

එවං පරිචුත්ථපරිවාසො භික්ඛු මානත්තං භික්ඛුනං මානනභාවං ඡ රත්තියො අබණ්ඩං කත්වා චරෙය්‍ය කරෙය්‍ය, සම්පාදෙය්‍යාති චුත්තං භොති. තත්ථ සඬ්ඝෙන ගණෙන පුග්ගලෙන කතං තෙන භික්ඛුනා සඬ්ඝමජ්ඣෙව චත්තං සමාදාපෙත්වා “අභං, භන්තෙ, සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජි” න්තිආදිනා ඛන්ධකෙ චුත්තනයෙන යාවාපෙත්වා තත්ථෙව චුත්තනයෙන මානත්තදානාදයොපි චෙදිතබ්බො. ඉමිනාපි චත්තං නික්ඛිපිතුකාමෙන චෙ චත්තං නික්ඛිපිත්වා චතුභි පඤ්චභි සද්ධිං පරිවාසෙ චුත්තජ්ජකාරං පදෙසං ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව භෙටියා චුත්තං සහවාසාදිං අන්තමසො චතුභි උභනත්තා උභනෙ ගණෙ වරණදොසඤ්ච

වජ්ජේන්වා පටිපජ්ජිතබ්බං. අප්පට්ච්ඡන්නාපත්තිකස්ස පන පරිවාසං අදන්වා මානත්තමෙව දාතබ්බං. එවං විණ්ණං කතං පරිනිට්ඨාපිතං මානත්තං යෙන, තං භික්ඛුං. විසති සඬ්ඝො ගණො අස්සාති විසතිගණො දීඝං කත්වා, සො සඬ්ඝො අබ්භෙය්‍ය සම්පට්ච්ඡෙය්‍ය, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙය්‍යාති චුත්තං හොති, අව්භෙය්‍යාති වා අත්ථො. එත්ථාපි සමාදානආරොචනායාවනාති, කම්මවාචා ව ඛන්ධකෙ චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා.

29. එවං තෙසු පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි ඡාදනස්ස අඬ්ගානි දස්සෙතුං “ආපත්ති”තිආදිමාහ. තත්ථ න උක්ඛිත්තො අනුක්ඛිත්තො, නත්ථි අන්තරායො අස්සාති අනන්තරායො. සකත්ථෙ ත්තපච්චයවසෙන වා, පහුනො භාවො පහුත්තං, තං අස්සත්ථිති සද්ධාදිවසෙන වා පහුත්තො. අනුක්ඛිත්තො ව අනන්තරායො ව පහුත්තො වාති ද්වන්ද්වො, තෙසං භාවො අනුක්ඛිත්තාදිගුණො අනුක්ඛිත්ත...පෙ.... පහුත්තතා. ආපත්ති ව අනුක්ඛිත්ත...පෙ.... පහුත්තතා ව ආපත්ති...පෙ.... පහුත්තතායො. ම-කාරො පදසන්ධිජො. තථා තෙන පකාරෙන ආපත්තිආදියු වතුසු ආපත්තාදිපකාරෙන සඤ්ඤී තථසඤ්ඤී රස්සවසෙන. තස්ස භාවො තථසඤ්ඤීතා, යථාචුත්තආපත්තාදිසඤ්ඤීතාති චුත්තං හොති. ව-කාරො චුත්තසමුච්චයත්ථො. කමනං පත්ථනං කාමො, ඡාදෙතුං කාමො ඡාදෙතුකාමො. ඉති යථාචුත්තා නව, අථ ඡාදනා වාති එවං දස ව තාති අඬ්ගානි වාති, තෙහි. අරුණුග්ගමම්හි අරුණසඬ්ඛාතස්ස පඨමබ්බාලසූරියරංසිනො උග්ගමනෙ සති ඡන්තා හොති, ආපත්තිති සෙසො.

තත්ථායමධිජ්ජායො – යො භික්ඛු
රාජචොරඅග්ගිඋදකමනුස්සඅමනුස්සවාළසරිසපජීවිතබ්බුග්ගමවරියන්තරායානං දසන්තමෙකස්සාපි නත්ථිතාය අනන්තරායිකො සමානො අනන්තරායිකසඤ්ඤී හුත්වා භික්ඛුනො සන්තිකං ගන්තුඤ්ඤෙව ආරොචෙතුඤ්ඤෙව සක්කුණෙය්‍යාතාය පහු සමානො පහුසඤ්ඤී හුත්වා තිව්ධඋක්ඛෙපනීයකම්මාකරණෙන අනුක්ඛිත්තො සමානො අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤී හුත්වා ගරුකාපත්තිති සඤ්ඤී ගරුකංයෙව ආපත්තිං ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදෙති, තස්සායං ආපත්ති ව ඡන්තා හොතිති. සචෙ පනෙත්ථ අනාපත්තිසඤ්ඤී වා හොති අඤ්ඤාපත්තික්ඛන්ධසඤ්ඤී වා වෙමතිකො වා, අව්ඡන්තා හොත්ති. ආරොචෙත්තෙන පන “මම එකාපත්තිං ආපන්තභාවං ජානාහි”තිආදිනා නයෙන ආරොචෙතබ්බං. සචෙ පන වත්ථුසභාගාපත්තිකස්ස ආරොචෙති, තාව තප්පච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති.

සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විවරනිද්දෙසවණ්ණනා

30. “බොමඤ්ච කොසෙය්‍යඤ්චා”තිආදිනා නපුංසකවිග්ගහෙන ද්වන්ද්වෙ කතෙ බොම...පෙ.... භඬ්ගානි. තත්ථ බොමන්ති ගච්ඡජාති. උපචාරතො පන බොමෙන බොමසුත්තෙන වායිතන්ති තද්ධිතෙන උපචාරෙන වා බොමං බොමපට්ඨිවරං, තථා

අවසෙසානි. සාණං සාණවාකසුත්තෙහි වායිතං චීවරං. භඩ්ගං බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි එකච්චානි වා වොමිස්සෙත්වා වායිතචීවරං. වාකමයමෙව වානි කෙචි. කම්බලන්ති මනුස්සලොමං වාළලොමඤ්ච යපෙත්වා සෙසලොමෙහි වායිතං. එතානීති බොමාදීනි යථාචුත්තානි. සහ අනුලොමෙහීති සානුලොමානි. ජාතිතො කප්පියානි ඡ චීවරානි භවන්ති.

31. ඉදානි “දුකුල”න්තිආදිනා තෙසං අනුලොමානි දස්සෙති. තත්ථ දුකුලන්ති දුකුලසඬ්ඛාතෙන කෙනචි වාකච්චෙසෙත්වා වායිතං චීවරං. වෙචානි සමුච්චයෙ, සො උපරි ආකඬ්ඪිතබ්බො. පට්ටුණ්ණන්ති පට්ටුණ්ණෙසු ජාතං පට්ටුණ්ණං. දෙසවාචිතො බහුවචනන්තානි බහුවචනෙන විග්ගහො. තථා සොමාරා ව චීනා ව, තෙසු ජාතං සොමාරචීනඡං. ඉමානි තීණි පාණකෙහි කතසුත්තමයානි. එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා ජාතං ඉද්ධිඡං, තං පන බොමාදීනං අඤ්ඤතරං. දෙවදිත්තන්ති දෙවෙහි දිත්තං කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං චීවරං. තදෙන දුකුලාදි තස්ස තස්ස යථාචුත්තස්ස බොමාදිතො අනුලොමිකං හොති. තත්ථ ලොමානි අනුගතං අනුලොමං, යථා සෙසලොමානි අනුගතං ලොමං තදනුකුලන්තා “අනුලොම”න්ති චුච්චති, තථා තංජාතියකං යෙසං කෙසඤ්චි අනුකුලං සබ්බමිපි රුළ්භිවසෙන “අනුලොම”න්ති චුච්චති. තමෙව අනුලොමිකං, අනුකුලන්ති අත්ථො. කථං? දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං, පට්ටුණ්ණාදීනි තීණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි, ඉද්ධිඡං දෙවදිත්තඤ්ච බොමාදීනමනුලොමන්ති.

32-3. එවං සානුලොමානි චීවරානි දස්සෙත්වා ඉදානි අධිට්ඨානාදිකං දස්සෙතුං “තිච්චර”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අචුත්තෙපි අවස්සං චත්තබ්බතාය සබ්බත්ථ ච-සද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බො, තිච්චරඤ්ච...පෙ.... කණ්ඩුවිඡාදිඤ්ච අධිට්ඨෙය්‍ය න විකප්පෙය්‍යානි සම්බන්ධො. තත්ථ තිණ්ණං චීවරානං සමාහාරො තිච්චරං. පරික්ඛාරඤ්ච තං වොළඤ්චානි පරික්ඛාරවොළං. වස්සස්ස යොග්ගා වස්සිකා, සාව සාටිකා වස්සිකසාටිකා. පුඤ්ඡති අනෙතානි පුඤ්ඡනං, මුඛස්ස පුඤ්ඡනං මුඛපුඤ්ඡනං. නිසීදන්ති එත්ථානි නිසීදනං, මුඛපුඤ්ඡනඤ්ච නිසීදනඤ්ච මුඛපුඤ්ඡනනිසීදනං. සයනසුඛාදිං පටිච්ච අත්ථරියතීති පච්චත්ථරණං, තදෙව පච්චත්ථරණකං. කණ්ඩුං ඡාදෙතීති කණ්ඩුවිඡාදි. අධිට්ඨහෙති “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”න්තිආදිනා නවන්තං නාමං ගහෙත්වා අධිට්ඨෙය්‍ය. න විකප්පෙය්‍යානි තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා න විකප්පෙය්‍ය, තස්ස තස්ස පන නාමං අග්ගහෙත්වා “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමි”ති විකප්පෙය්‍යානි අධිප්පායො. එත්ථානි ඉමෙසු නවසු චීවරෙසු. තිච්චරන්ති තිච්චරනාමෙන අධිට්ඨිතං. තථා හි අධිට්ඨානතො පුබ්බෙ විසුං තිච්චරං නාම නත්ථි සඬ්ඝාටිආදිප්පහොනකස්ස පච්චත්ථරණාදිවසෙනාපි අධිට්ඨාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා. තං චීනා එකාහං එකදිවසමිපි. න වසෙය්‍යානි අලද්ධසම්මුතිකො හික්ඛු අවිප්පවාසසීමතො අඤ්ඤත්ථ වාසං න කරෙය්‍යානි අත්ථො. එවං සති තිච්චරඤ්ච නිස්සජ්ජිතබ්බං හොති, පාවිත්තියඤ්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතීති දීපෙති. නිසීදනං චීනා වාතුමාසං න වසෙය්‍යානි සම්බන්ධො. චතුත්තං මාසානං සමාහාරො චතුමාසං, තමෙව වාතුමාසං. තං අච්චත්තසංයොගවසෙන.

34. ඉදානි “ඉම” න්තිආදිනා “අධිට්ඨෙය්‍යා” නි චුත්තමධිට්ඨානං දස්සෙති. සඬ්ඝාටිං “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී” නි අධිට්ඨහෙති සම්බන්ධො. තත්ථ අධිට්ඨහෙති හත්ථපාසෙ යීතං එවං අධිට්ඨෙය්‍යා. අහත්ථපාසන්ති හත්ථස්ස පාසො සමීපො හත්ථපාසො, අඬ්ඨතෙය්‍යහත්ථබ්බන්තරො. ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරොතිපි වදන්ති. නත්ථි හත්ථපාසො එතිස්සාති අහත්ථපාසා, තං එතන්ති අධිට්ඨහෙති සම්බන්ධො. කිං චුත්තං හොති? අන්තොගබ්බෙහ වා උපරිපාසාදෙ වා තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තනයොග්ගෙ පදෙසෙ වා යීතං වීචරං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී” නි අධිට්ඨෙය්‍යානි චුත්තං හොති. තතො දුරෙ යීතමපි අධිට්ඨානබ්බන්තිපි වදන්ති. සෙසෙසුපිති උත්තරාසඬ්ඨාදිකණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිපරියන්තෙසුපි අවසෙසවීචරෙසු. අයං නයොති අයමෙව නයො. යථා සඬ්ඝාටියා, එවං “ඉමං උත්තරාසඬ්ඨං අධිට්ඨාමී” නිආදි චුත්තනයොවාති චුත්තං හොති. අධිට්ඨහන්තෙන පන හත්ථෙත ගහෙත්වා කායචිකාරං කරොන්තෙන “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී” නි චිත්තෙන ආහොගං කත්වා කායෙන වා අධිට්ඨානබ්බං, වච්ඡෙදමත්තං කත්වා වාචාය වා. පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති තිච්චරං. පරික්ඛාරවොළමපි අධිට්ඨාතුං වට්ටතිති.

35. ඉදානි එවං අධිට්ඨහතො අඤ්ඤං ලද්ධා අධිට්ඨාතුකාමෙන පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨානබ්බන්ති දස්සෙතුං “අධිට්ඨහන්තො” නිආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝාටි පභුති ආදි යස්ස තං සඬ්ඝාටිප්පභුති. එතං “අධිට්ඨහන්තො” නි එත්ථාපි “අධිට්ඨෙය්‍යා” නි එත්ථාපි කම්මපදං, “පුබ්බච්චර” න්ති එත්ථ පන විසෙසනං හුත්වා තිට්ඨති. පච්චුද්ධරිත්වාති පරිච්චජිත්වා. පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා යපිතවත්ථෙහි සඬ්ඝාටිආදීති කරොති, නිට්ඨිතෙ රජතෙ ව කප්පෙ ව ඉමං පරික්ඛාරවොළං. පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බාති. පත්තාධිට්ඨහනෙති පත්තස්ස අධිට්ඨානෙ. තථාති ව යථා වීචරෙ, තථා පත්තෙපි අධිට්ඨානාදිකං සබ්බන්ති අත්ථො. එත්ථ පන “ඉමං පත්තං, එතං පත්ත” න්ති වා විසෙසො.

36. ඉදානි පච්චුද්ධාරවිධිං දස්සෙතුං “එත” න්තිආදිමාහ. තත්ථ ඉමං ව ඉති වා-සද්දො රස්සං කත්වා නිද්දිට්ඨො, සො ඉති-සද්දතො පරං යොජෙතබ්බො, තස්මා “එතං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමී” නි වා “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමී” නි වා සංසෙති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. සංසෙති වදෙය්‍යා. එවන්ති යථා නාමෙන සඬ්ඝාටි පච්චුද්ධරිතබ්බො, තථා උත්තරාසඬ්ඨාදීනීති අත්ථො. විදුති පච්චුද්ධරෙතිමස්ස කත්තුපදං, පඤ්ඤවාති අත්ථො. සබ්බන්තාපි දුරාසන්නතාදී චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

37-8. ඉදානි සඬ්ඝාටිආදීනං ඡන්තං පමාණපරිච්ඡෙදං දස්සෙති “සඬ්ඝාටී” නිආදිනා. පච්ඡිමො අන්තො පච්ඡිමන්තො, තෙන, පච්ඡිමකොටියාති අත්ථො. දීඝසොති දීඝතො. මුට්ඨියා සහිතං පඤ්ඤකං යස්සා සා මුට්ඨිපඤ්ඤකා, ලිඬ්ඨගවිපල්ලාසවසෙන පන මුට්ඨිපඤ්ඤකො. මුට්ඨි-සද්දෙනෙත්ථ උපචාරවසෙන කතමුට්ඨිකො හත්ථොව චුත්තො. සුගතස්ස වීචරතො උභ්‍යානාති සමාසො. අපීති චුත්තසමුච්චයෙ, තෙන යථාචුත්තපච්ඡිමප්පමාණා ව අයඤ්ඤ උත්තමප්පමාණාති

අත්පො. “පවිෂ්මන්තෙනා” ති ඉදං මුට්ඨිත්තිකඤ්ච තිරියන්ති එත්පාපි
 අනුවත්තෙන්වා අත්පො වෙදිතබ්බො. ව-සද්දො “උත්තමන්තෙන සුගතවීචරුනාපි
 වට්ටති” ති ඉදං සමුච්චිනොති. තත්ථ ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො
 විදන්ථියො එකා සුගතවිදන්ථි, තාය විදන්ථියා නව විදන්ථියො දීඝතො
 සුගතවීචරප්පමාණං, තිරියං ඡ විදන්ථියො, තං පන වඩ්ඪකිහන්ථෙන දීඝතො තෙරස
 හත්පා එකා ව විදන්ථි, තිරියතො නව හත්පා භොන්ති. තංවසෙන උභයන්ථ උභනතා
 විඤ්ඤාතබ්බො.

උත්තරාසඨගොපි තත්තකොවාති දස්සෙතුං “තපා එකංසිකස්සපි” ති ආහ.
 එකො අංසො එකංසො, තත්ථ කාතබ්බන්ති තද්ධිතෙ එකංසිකං.
 “අන්තරවාසකො” විවාදිනා නිවාසනං දස්සෙති. තත්ථ අන්තරං මජ්ඣපදෙසො,
 අන්තරෙ මජ්ඣෙ කට්ඨපදෙසෙ වාසො වත්ථං අන්තරවාසො, සොයෙව
 අන්තරවාසකො. වාපිති සමුදායො, එකො වා සමුච්චයො. අඛිඤ්ඤා තතියො භාගො
 අඛිඤ්ඤෙය්‍යා. එත්ථ ද්විත්තං හත්ථකොට්ඨාසානං සම්පුණ්ණානං.
 තතියකොට්ඨාසසංසිජ්ඣතෙ කරුණභූතා අඛිඤ්ඤා-සද්දනිද්දිට්ඨා යා විදන්ථි, සාව
 තතියොති නිද්දිට්ඨොති උපඩ්ඪහත්ථසඬ්ඛාතො තතියො භාගො අඛිඤ්ඤෙය්‍යා.
 සො ව නානන්තරෙන ද්විහත්ථතතියතා ලබ්හතිති ද්වෙ හත්පා, එකා ව විදන්ථි
 අඛිඤ්ඤෙය්‍යා. තංසන්තියොගෙන පනෙත්ථ අන්තරවාසකොව අඛිඤ්ඤෙය්‍යාති
 වෙදිතබ්බො. ද්වෙ හත්පා යස්සාති බාහිරත්ථසමාසො. පාරුපනෙනාපි සක්කා නාහිං
 පටිච්ඡාදෙතුන්ති “ද්විහත්පො” ති චුත්තං. වා-සද්දො අඛිඤ්ඤෙය්‍යං විකප්පෙති.
 තිරියස්ස අන්තොති ඡට්ඨිතප්පුරිසො, තිරියමෙව අන්තොති වා කම්මධාරයො
 “ගාමන්තො” තිආදීසු විය.

39. “නිසීදනස්සා” තිආදිනා නිසීදනවීචරං දස්සෙති. එත්ථ නිසීදනං නාම සමෙ
 භූමිභාගෙ එළකලොමානි උපරුපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ඤිකාදීහි සිඤ්ඤිත්වා කතො
 ද්විසු යානෙසු ඵාලිතත්තා තීහි දසාහි යුත්තො පරික්ඛාරවිසෙසො. විදන්ථි ද්වෙති
 ද්වෙ විදන්ථි. විසාලතො පුට්ඨලතො.

40. “කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදී” තිආදිනා කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිං දස්සෙති. තත්ථ කණ්ඩුති
 හි න අත්ථතො නානං, තග්ගහණෙන පනෙත්ථ පිළකස්සාවටුල්ලකච්ඡාබාධං
 ගස්හති. කණ්ඩුං යථාචුත්තං පිළකාදිං පට්ඨිඡාදෙතීති කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදි. පට්ඨිඡදනං
 වා පට්ඨිඡාදො, යථාචුත්තකණ්ඩුයා පට්ඨිඡාදො කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදො, සො අස්ස
 අත්ථිති කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදී, තස්ස. තිරියන්ති තිරියතො.

41. “වස්සිකා” තිආදිනා වස්සිකසාට්ඨිකං දස්සෙති, තං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යං.

42. එවං පමාණවත්තානං පමාණං දස්සෙත්වා චුත්තප්පමාණාතික්කමෙ දොසං,
 කෙසඤ්ච පමාණාභාවගණනාභාවඤ්ච දස්සෙතුං “එත්පා” තිආදිමාහ. තත්ථ
 එත්පාති චුත්තප්පමාණවත්තෙසු වීචරෙසු. තදුත්තරි තතො චුත්තප්පමාණතො
 උත්තරි නිපාතෙන උත්තරි-සද්දෙන තප්පුරිසො. කරොන්තස්ස සම්පාදෙන්තස්ස.

ජේදනපාවිත්තීති ජේදනෙන සහිතා පාවිත්ති, අතිරෙකං ඡිත්තදිත්වා පාවිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති චුත්තං හොති. චුත්තප්පමාණතො පන අතිරෙකඤ්ච ඌනකඤ්ච “පරික්ඛාරවොළ”න්ති අධිට්ඨාතබ්බං. යෙන මුඛං පුඤ්ජන්ති, තං මුඛසම්බන්ධීති මුඛස්ස වොළන්ති සමාසෙ ද්වන්දො. ආකච්චිතං ඉච්ඡිතං පමාණන්ති කම්මධාරයො. තමෙනෙසමත්ථීති ආකච්චිතප්පමාණිකා. එත්ථ ච තිච්චරාදීසු අචුත්තෙපි ගණනවිභාගෙ පච්චත්ථරණමුඛපුඤ්ජනපරික්ඛාරවොළෙ යපෙත්වා ආදිතො පටියාය ඡක්කමෙකෙකමෙව වට්ටති. මුඛපුඤ්ජනවොළානි පච්චත්ථරණානි ච බහුනිපීති විඤ්ඤාතබ්බං.

43. ගණනානි එත්ථ නපුංසකස්ස ඉත්ථිවචනෙන යොගාභාවා “න දීපිතා”ති ලිඬගං විපරිණාමෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, අට්ඨකථායං න පකාසිතානි අත්ථො. තිණ්ණං පනෙතෙසං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදවසෙනෙව චුත්තං, විකප්පනුපගපච්ඡිමෙන පච්ඡිමප්පමාණං අත්ථියෙව. ඉදානි යස්මා තත්ථ තං සබ්බං න දීපිතං, තස්මා විකප්පනුපගට්ඨිකාදි සබ්බං එකං “පරික්ඛාරවොළ”න්ති, බහුනි එකතො කත්වා “පරික්ඛාරවොළානී”තිපි වත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති දස්සෙත්තො “තථා”තිආදිමාහ. ඉමිනා පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති දස්සෙති. ට්ඨිකාදිං ට්ඨිකා ආදි යස්ස පරිස්සාවනාදිතොති සමාසො. විකප්පස්ස උපගං විකප්පියං, තඤ්ච උපරි වක්ඛති.

44. ඉදානි තිණ්ණං චීවරානං පටිභාගං දස්සෙතුං “අභතා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අභතෙන නවෙන අධොතෙන කප්පං සදිසං අභතකප්පං, එකචාරධොතං. අභතඤ්ච අභතකප්පඤ්ච අභතාභතකප්පානි, වත්ථානි, තෙසං. ද්වෙ ගුණා පටලානි යස්ස සාති දුගුණා. “ගුණො පටලරාසීසු”ති හි අභිධානප්පදීපිකා. දුගුණා දුපට්ඨා, උත්තරස්ථිං දෙහභාගෙ ආසඤ්ජීයතීති උක්කරාසඬගො. එකච්චං එකපට්ඨං අස්ස අත්ථීති එකච්චී, එකපට්ඨොති අත්ථො. නිපාතො වා එකච්චීති. තථානි සමුච්චයෙ, අන්තරවාසකො වානි චුත්තං හොති. උපමායං වා, යථා උත්තරාසඬගො එකච්චියො, එවං අන්තරවාසකොති අත්ථො.

45. “උතු”ති අනෙකඋතු ගහිතානි උතුතො දීසකාලතො උද්ධට්ඨා උතුද්ධට්ඨා, තෙසං පිලොතිකානන්ති අත්ථො. සෙසානි උත්තරාසඬගඅන්තරවාසකා. පංසු විය කුච්ඡිතං උලති පවත්තතීති පංසුකුලං, රථිකාසුසානසඬකාරකුටාදීනං යත්ථ කත්ථවි ධීතං වොළබණ්ඩං, තස්මිං. යා යා රුචීති අබ්‍යාසිභාවෙ යථාරුචී, යාවදත්ථං සතපට්ඨමපි වට්ටතීති අධිප්පායො.

46. ඉදානි තීසු ඡිත්තදිත්වා කාතුං අප්පහොන්තෙසු කාතබ්බවිධිං දස්සෙතුං “තීසු”තිආදිමාහ. තත්ථ තිච්චරසමුදායතො එකදෙසභුතානං ද්විත්තමෙකස්ස ච සඬබාගුණෙන නිද්ධාරියමානත්තා තීසුනි නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකචචනස්ස බන්ධන්ථෙත යොගාභාවතො ද්විච්චරසඬබාතබන්ධන්ථවසෙන වචනං විපරිණාමෙත්වා යානි පහොන්ති, තානි ද්වෙ වාපි ඡිත්තදිතබ්බානි, යං පහොති, තං එකං වා ඡිත්තදිතබ්බන්ති යොජෙතබ්බං. පහොන්තීති පච්ඡිමචීවරප්පමාණඡින්නකානි

පහොත්ති. අපීති සම්භාවනෙ, තීසු කා කථාති අත්ථො. අන්වාධිත්ති
 ආගන්තුකපත්තං. අනු පච්ඡා ආධියතීති අන්වාධි, යං චිවරස්සොපරි
 සඨ්ඨාට්ඨාකාරෙන ආරොපෙනබ්බං. අනාදිණිණන්ති අනාරොපිතං අන්වාධිකං. න
 ධාරෙය්‍යාති ඉමිනා යදි ධාරෙය්‍ය, දුක්ඛටන්ති දීපෙති.

47-8. ඉදානි “තිච්චරං න වසෙය්‍ය විනෙකාහ”න්ති චුත්තානං තිණිණං
 අවිජ්ජවාසලක්ඛණං දස්සෙතුං “ගාමෙ”තිආදිනා උදොසිතසික්ඛාපදෙ (පාරා. 471
 ආදයො) චුත්තපරිහාරමාහ. තත්ථ ගාමෙ වා...පෙ.... විහාරෙ වා තිච්චරං
 නික්ඛිපිත්වාති සම්බන්ධො. තත්ථ “පටො දඬිඬො”තිආදීසු විය අවයවෙපි
 සමුදායවොහාරවසෙන තීසු එකමිපි “තිච්චර”න්ති චුත්තං. භික්ඛුසම්මුතියඤ්ඤත්‍රාති
 සඨ්ඨෙත ගිලානස්ස භික්ඛුනො දියමානං චිවරෙන විජ්ජවාසසම්මුතිං විනා.
 විජ්ජවත්ථුන්ති එකුප්චාරනානුප්චාරගාමාදිනො බහි, අථ වා නිවෙසනාදීනං, තත්ථ ව
 ගබ්භොවරකානං චිවරස්ස වා හත්ථපාසං අතික්කමිම චිවරෙන විජ්ජයුත්තො හුත්වා
 වසිතුං. එත්ථ ව ගාමාදීනං එකුප්චාරනානුප්චාරතා එකකුලනානාකුලසන්තකස්ස
 ගාමාදිනො පරික්ඛෙපස්ස, පරික්ඛෙපොකාසස්ස ව වසෙන සත්ථඅබ්භොකාසානං
 සත්තබ්භන්තරවසෙන ව වෙදිතබ්බා. තත්ථ එකො අබ්භන්තරො අට්ඨවිසතිහත්ථො
 හොති. එත්ථ ව නිවෙසනාදීනි ගාමතො බහි සන්තිවිට්ඨානීති දට්ඨබ්බං විසුං ගාමස්ස
 ගහිතත්තා, තථා උදොසිතාදීහි අඤ්ඤං නිවෙසනං.

තත්ථ උදොසිතො නාම යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා. පාසාදො දීඝපාසාදො.
 හම්මියං මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාවා ව අට්ටො ව මාලො ව ආරාමො ව
 නාවා...පෙ.... ආරාමං, තස්මිං. අට්ටො නාම පට්ඨාජාදීනං පට්ඨාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි
 කතො බහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාලො
 එකකුටසඨ්ඨගහිතො චතුරස්සපාසාදො. ආරාමො පුජ්චාරාමො වා ඵලාරාමො වා.
 සත්ථො ව බෙත්තඤ්ච බලඤ්චාති ද්වන්දො. සත්ථො නාම ජඨ්ඨසත්ථො වා
 සකට්ඨසත්ථො වා. බලං චුච්චති ධඤ්ඤකරණං. දුමො නාම දුමමූලං ඡායාය
 ඵුට්ඨොකාසො උප්චාරවසෙන. අබ්භොකාසො පන අගාමකෙ අරඤ්ඤෙව
 අධිජ්ජෙතො.

49. ඉදානි “එතං...පෙ.... සඨ්ඨාට්ඨ”න්තිආදිනා නවත්තමෙව පච්චුද්ධාරො
 චුත්තො, න පන තෙසං කාලපරිච්ඡෙදොති තං දස්සෙතුං “රොගා”තිආදි ආරද්ධං.
 තත්ථ දෙවදත්තො දත්තොති නාමෙකදෙසෙනාපි නාමවොහාරතො වස්සිකසාට්ඨිකාව
 “සාට්ඨිකා”ති පකරණවසෙන ගම්මමානත්ථත්තා චුත්තා. කණ්ඩුජ්ජට්ඨිජාදිකා ව
 රොගවස්සානපරියන්තා. රොගා ව වස්සානා ව මාසා රොගවස්සානා, තෙ
 තදතික්කමෙන පච්චුද්ධරිතබ්බතාය පරියන්තා යාසන්ති විග්ගහො.

කිං චුත්තං හොති? වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්කමෙ කත්තිකපුණ්ණමාය
 එව පච්චුද්ධරිතබ්බා. තථා කණ්ඩුජ්ජට්ඨිජාදිකා ආබාධෙසු වූපසන්තෙසුති චුත්තං
 හොති. “පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා”ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469)
 චුත්තං. එත්ථ පන කෙච්චි ආවරියා “පච්චුද්ධරිත්වාති වස්සිකසාට්ඨිකාවතො

අපනෙත්වා” ති වදිංසු, තං න යුජ්ජති. පච්චුද්ධාරවිනයකම්මවිසයෙයෙව පච්චුද්ධාර-සද්දස්ස දිට්ඨත්තා, “වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතු” න්ති (මහාව. 358) පාළිවචනතො ව. “වාතුමාසං අධිට්ඨාතු” න්ති ව චතුත්තං මාසානං අධිට්ඨානෙන සහ අවිචන්තසංයොගො දස්සිතොති න තෙන අධිට්ඨානභෙදො විඤ්ඤායති. තෙනෙව කුරුන්දට්ඨකථායම්පි “වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු” න්ති (මහාව. 358) වචනතො කත්තිකපුණ්ණමාය එව පච්චුද්ධරිත්වා භෙමන්තෙ විකප්පෙතඛිබ්බාති වුත්තං. තස්මා “වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්කමෙනාපි කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහති” ති (කඨිකා. අට්ඨ. කට්ඨිකස්කංඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං. මාතිකාට්ඨකථායම්පි පච්චුද්ධාරවසෙනාපි අධිට්ඨානං විජහති එවමත්ථො ගහෙතඛිබ්බො. එවඤ්ඤි සති සඛිබ්බට්ඨකථායො සමෙත්ති, යුත්ති ව අවිරුද්ධා භොන්තිති. තතො පරන්ති පච්චුද්ධාරතො උපරි. විකප්පෙය්‍යාති කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි. පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙය්‍ය. වස්සිකසාට්ඨිකං කත්තිකපුණ්ණමායං පච්චුද්ධරිත්වා භෙමන්තස්ස පට්ඨිජාදිවස විකප්පෙය්‍ය, එවං අසති දුක්කටන්ති අධිප්පායො. සෙසාති අපරෙ සත්ත වීචරාති සෙසා. නත්ථි පරියන්තං වුත්තසදිසො කාලපරිච්ඡෙදො එතෙසන්ති අපරියන්තිකා.

50. ඉදානි පච්චත්ථරණාදිකං වීචරචතුක්කං සදසාදිකං වට්ටති, නාපරන්ති දස්සෙතුං “පච්චත්ථරණා” තිආදිමාහ. තත්ථ පරික්ඛාරො ව මුඛපුඤ්ජනඤ්චාති ද්වන්දො. පරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනමෙව වොළකන්ති කම්මධාරයො. ද්වන්දසමාසන්තෙ සුය්‍යමානත්තා පන වොළක-සද්දො පරික්ඛාර-සද්දතො ව පරං දට්ඨබ්බො “පරික්ඛාරවොළක” න්ති. තං පන සාමඤ්ඤජොතනාය විසෙසෙපි අවට්ඨානතො යපෙත්වා පඤ්ච වීචරාති පරික්ඛාරවොළනාමෙනාධිට්ඨිතාති අවසෙසං දට්ඨබ්බං. පච්චත්ථරණඤ්ච පරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනවොළකඤ්ච පච්චත්ථරණ...පෙ.... වොළකඤ්ච නිසිදනඤ්චාති එතං වීචරචතුක්කං සදසම්පි අරත්තම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පි ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. සදසන්ති සහ යාහි කාහිවි දසාහිති සදසං. සදසකෙ ලබ්භමානෙ අදසම්පි ලබ්භතෙවාති සදසම්පි අදසම්පි පුජ්ඵදසම්පිති එත්ථ අත්ථො. පි-සද්දො වුත්තාවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො. අරත්තන්ති නීලපිතාදිරජනෙන අරඤ්ජිතම්පි. පි-සද්දෙන රඤ්ජිතනීලපිතාදිකම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පිති. ආදිණ්ණො කප්පො යස්ස නත්ථිති තං අනාදිණ්ණකප්පම්පි. පි-සද්දෙන ආදිණ්ණකප්පම්පි.

නනු ව “න භික්ඛවෙ සඛිබ්බනීලකාති වීචරාති ධාරෙතඛිබ්බාති” තිආදිනා (මහාව. 372) සඛිබ්බනීලකසඛිබ්බිතකසඛිබ්බලොහිතකවීචරාති සාමඤ්ඤෙන පටික්ඛිත්තානීති කථම්දං වීචරචතුක්කං සදසාදිකං වට්ටති, කථඤ්ච අනාදිණ්ණකප්පම්පි වට්ටති? වුවවතෙ – “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු කුසවීරං නිවාසෙත්වා” තිආදිනා උජ්ජන්තවත්ථුසු (මහාව. 371) “න භික්ඛවෙ කුසවීරං...පෙ.... තිත්ථියද්ධජො ධාරෙතඛිබ්බො. යො ධාරෙය්‍යා, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සා” තිආදිනා (මහාව. 371) උජ්ජන්තවත්ථුවසෙනෙව නිවාසනපාරුපනසඛිබ්බාතධාරණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා ව තත්ථෙව අට්ඨකථායඤ්ච (මහාව. අට්ඨ. 372) “සඛිබ්බනීලකාදීනි රජනං ධොවිත්වා පුන රජිත්වා

ධාරණබ්බානි, න සක්කා චෙ භොන්ති ධොවිතුං, පච්චත්ථරණානි වා කාතබ්බානි,
 දුපට්ඨවරස්ස වා මජ්ඣෙක දාතබ්බානි, අච්ඡින්නදසදීසදසානි දසා ඡින්නදිත්වා
 ධාරණබ්බානි, කඤ්චුකං ලහිත්වා ඵාලෙත්වා රජිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති,
 වෙය්නෙපි එසෙව නයො’’ති නිවාසනපාරුපනවසෙනෙව ධාරණපරිභොගානං
 චුත්තත්තා ව දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදෙ (පාචි. අට්ඨ. 368) ‘‘යං නිවාසෙතුං වා
 පාරුපිතුං වා සක්කා භොති, තදෙව චීවරන්ති වෙදිතබ්බ’’න්ති පඤ්චන්තංයෙව
 කප්පබ්න්දුනො අනුඤ්ඤාතත්තා ව
 තිච්චරකණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිවස්සිකසාට්ඨිකසඬ්ඛාතානි පඤ්ච චීවරානි
 කායපරිභාරියානෙව අදසානි අසබ්බනීලකාදීනි කප්පියරජනරජිතානි
 ආදිණ්ණකප්පානියෙව භොන්ති, න නියමෙන නිවත්තිතානි පරානි චත්තාරිති
 චීවරචතුක්කමෙව සදසාදිකං අනාදිණ්ණකප්පමිපි වට්ටතිති.

51. සෙසචීවරපඤ්චකං අදසංයෙව රජිතංයෙව ආදිණ්ණකප්පංව කප්පතිති
 යොජනා. රජිතන්ති කප්පියරජනෙන රජිතං. නිසිදනස්ස යථාචුත්තෙනත්ථෙන
 සබ්බත්ථ අදසත්ථං නියමෙතො ‘‘සදසංව නිසිදන’’න්ති චුත්තං. සති හි සම්භවෙ
 බාහිවාරෙ ව විසෙසනං සාත්ථකං භොති.

52. ඉදානි අනධිට්ඨිතෙ අනිස්සට්ඨෙ ව කා පචත්තිති තං දස්සෙතුං
 ‘‘අනධිට්ඨිත’’න්තිආදිමාහ. තත්ථ අනධිට්ඨිතන්ති තිච්චරාදිවසෙන අනධිට්ඨිතං.
 අනිස්සට්ඨන්ති යස්ස කස්සචි දානලක්ඛණෙන අදින්නං. විකප්පෙත්වා
 පරිභුඤ්ජයෙති චක්ඛමානනායෙන එකඛ්‍යභාවං, සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච
 සල්ලක්ඛෙත්වා විකප්පෙත්වා පච්චුද්ධරිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. චක්ඛමානනායෙන පන
 විඤ්ඤායතිති ‘‘පච්චුද්ධරිත්වා’’ති න චුත්තං.

ඉදානි ‘‘විකප්පෙත්වා’’ති චුත්තං කිදිසං තං භෙට්ඨිමන්තෙන විකප්පියන්ති ආහ
 ‘‘හත්ථා’’තිආදි. තත්ථ හත්ථො දිසෙන යස්ස තං හත්ථදිසං. තතොති තස්මා
 හත්ථතො. උපඨිඨො හත්ථස්ස දුතියො භාගො විදන්ථිසඬ්ඛාතො චිත්ථාරෙන යස්ස
 තං උපඨිඨචිත්ථාරං.

53. ඉදානි යථාචුත්තවිධානං තෙච්චරිකස්සෙව වසෙන, අපරො පන අඤ්ඤථා
 පට්පජ්ජතිති තං දස්සෙතුං ‘‘තිච්චරස්සා’’තිආදිමාහ. තත්ථ නාමෙනාධිට්ඨිතානි තිණි
 චීවරානි එතස්සාති තිච්චරො. තස්ස විනයතෙච්චරිකස්සාති අත්ථො, න
 පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨිතචීවරස්ස. විනයතෙච්චරිකස්ස පන
 උදොසිතසික්ඛාපදෙ චුත්තපරිභාරො නත්ථි. පරික්ඛාරවොළියොති
 පරික්ඛාරවොළමස්ස අත්ථිති ණකෙන ය-කාරො. සබ්බන්ති සකලං නවවිධමිපි
 චීවරං. තථා චත්ථාති එකඛ්‍යභාවං, සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘ඉමං
 පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාමි’’තිආදිනා චත්ථා. අධිට්ඨතිති අධිට්ඨාති.

54. අධිට්ඨිතචීවරං පන පරිභුඤ්ජනො කථං අධිට්ඨානං විජහතිති තං
 දස්සෙත්තො ‘‘අච්ඡෙදා’’තිආදිමාහ. තත්ථ අච්ඡෙදො ව විස්සජ්ජනඤ්ච ගාහො ව

විබිභමො වාති ද්වන්දො. අවිජේදො නාම වොරාදිහි අවිජින්දිත්වා ගහණං.
 විස්සජ්ජනං පරෙසං දානං. ගාහො විස්සාසෙන ගහණං. විබිභමො සික්ඛං
 අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනං. තදාපි තස්ස අඤ්ඤස්ස දානෙ විය විවරස්ස
 නිරාලයභාවෙන පන පරිච්චාගොති. ටිකායං පන භාදිසො භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං
 න විජහතීති අත්ථං විකප්පෙත්වා භික්ඛුනියා ගිහිභාවුපගමනං වුත්තං, තං න
 ගහෙනබ්බං, කාරණං පනෙත්ථ අම්භාකං ගරුභියෙව සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථං. ටී.
 2.469) “භික්ඛුනියා ‘භිනායාවත්තනෙනා’ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා භික්ඛුනියා
 හි ගිහිභාවුපගමනෙ අධිට්ඨානවිජහනං විසුං වත්තබ්බං නත්ථී තස්සා
 විබිභමනෙනෙව අස්සමණිභාවතො”ති වුත්තං. නනු ච භික්ඛුනො
 අප්පච්චක්ඛායසික්ඛස්ස ගිහිභාවුපගමනෙන අධිට්ඨානවිජහනෙන නිරාලයභාවො
 කාරණභාවෙන වුත්තො, එවං සති පරිවත්තලිඬගස්ස නත්ථී නිරාලයභාවොති
 කථමස්ස අධිට්ඨානං විජහතීති? සච්චමෙතං, තථාපි බුද්ධමතඤ්ඤාහි
 අධිකථාචරියෙහි අධිකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.69) “යං පනස්ස භික්ඛුභාවෙ
 අධිට්ඨිතං තිථිවරඤ්ච පත්තො ච, තං අධිට්ඨානං විජහති, පුන අධිට්ඨානබ්බ”න්ති
 වුත්තත්තා නත්ථෙත්ථ දොසොති.

මාරණලිඬගසික්ඛාති උත්තරපදලොපෙන උපවාරෙන වා ලිඬගපරිවත්තනං
 සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච “ලිඬගසික්ඛා”ති ච වුත්තං. ඉති එතෙ අට්ඨ සබ්බෙසු නවසු
 විවරෙසු අධිට්ඨානස්ස වියොගො විජ්ජවාසො, තස්ස කාරණා භොත්තීති
 පාඨසෙසො. තිථිවරස්ස පන න කෙවලං ඉමෙයෙව අට්ඨ, විනිවිද්ධජිද්දඤ්ච
 අධිට්ඨානවියොගකාරණන්ති ලිඬගච්චනඤ්ච පරිවත්තෙත්වා යොජෙතබ්බං. තත්ථ
 අබ්භන්තරෙ එකස්සපි තත්තුනො අභාවෙන විනිවිද්ධං විනිවිජ්ඣිත්වා
 ගතජිද්දංකනිට්ඨචුලිතබ්බිට්ඨිජ්ජමාණං විනිවිද්ධජිද්දං. තත්ථ සඬ්ඝාටියා ච
 උත්තරාසඬගස්ස ච දීඝන්තතො විදත්ථිජ්ජමාණස්ස, තිරියන්තතො
 අට්ඨචුලජ්ජමාණස්ස, අන්තරවාසකස්ස පන දීඝන්තතො විදත්ථිජ්ජමාණස්සෙව
 තිරියන්තතො චතුරචුලජ්ජමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති,
 සුචිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බං. සුචිකම්මං කරොන්තෙන ච ඡින්දිත්වා
 දුබ්බලට්ඨානාපනයනෙන ඡිද්දං අදස්සෙත්වා කාතබ්බං.

55. ඉදානි අකප්පියානි දස්සෙතුං “කුසා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ කුසා ච වාකා ච
 ඵලකානි ච, තෙසං චීරානි කුස...පෙ.... චීරානි. තත්ථ කුසෙන ගන්ථෙත්වා කතං
 කුසචීරං. තථා වාකෙන ගන්ථෙත්වා කතං වාකචීරං, තාපසානං වක්කලං.
 ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතං ඵලකචීරං. කෙසවාලජන්ති කෙසෙහි ච
 වාලෙහි ච ජාතං වායිතං කම්බලන්ති සම්බන්ධො. උලුකපක්ඛාජිනක්ඛිපෙති
 උලුකානං කොසියසකුණානං පක්ඛං පක්ඛෙන කතං නිවාසනඤ්ච අජිනක්ඛිපං
 සලොමං සබුරං අජිනම්භානං වම්මඤ්ච ධාරයතො පුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො.

56. කදලෙරකක්කදුස්සෙසුති කදලියො ච ඵරකො ච අක්කො ච, තෙසං දුස්සානි
 වත්ථානි, තෙසු වෙච මකච්චාකෙහි කතෙ පොත්ථකෙ වාපි දුක්කටං. නිමිත්තත්ථෙ
 වෙතං භූමිමං. කදලිදුස්සාදිසද්දෙන තංධාරණමධිජ්ජෙතං, තස්මා තංධාරණනිමිත්තං

දුක්කටං හොතීති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථං. “නීලකො වා” තිආදිනා ද්වන්දො. සබ්බා නීලක...පෙ.... කණ්හකාති කම්මධාරයො. නීලාදිවණ්ණයොගෙන වත්ථං නීලාදි. නීලකං උමාපුප්ඵවණ්ණං. මඤ්ජෙට්ඨං මඤ්ජෙට්ඨිකවණ්ණං. පීතං කණ්හකාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොහිතං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්හකං අද්දාරිට්ඨිකවණ්ණං. සබ්බ-සද්දො පනෙත්ථ පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.

57. මහා...පෙ.... රත්තෙති මහාරභිගො ව මහානාමරභිගො ව, තෙහි රත්තෙ. එත්ථාපි පුන සුයාමානං සබ්බසද්දමනුවත්තියං, “සබ්බමහාරභිගරත්තෙ” තිආදිනා අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා ව අසබ්බනීලකාදි කප්පියරජනරජිතං පරිභුඤ්ජන්තස්ස නත්ථි දොසොති දීපෙති. තත්ථ මහාරභිගො සතපදිපිට්ඨිවණ්ණො. මහානාමරභිගො සමහින්තවණ්ණො, සො පන පණ්ඩුපලාසවණ්ණො හොති, පදුමවණ්ණොතිපි වදන්ති. තිරිටකෙති තං නාමක රුක්ඛතවෙ. අවජින්නදීඝදසකෙති සබ්බසො අවජින්නත්තා අවජින්නා ව මජ්ඣෙ ඡින්නත්තා දීඝා ව සා දසා ව වත්ථකොටි යස්සාති අඤ්ඤපදත්ථසමාසො. එලපුප්ඵදසෙති අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිබ්බිත්ථා කතා එලසදිසා දසා “එලා” ති වුව්චන්ති, කෙතකාදි පුප්ඵසදිසාති “පුප්ඵානි” ති ව, එලා ව පුප්ඵා ව දසා යස්ස, එලසදිසෙ දසෙ, පුප්ඵසදිසෙ දසෙ වාති අත්ථො. වෙය්නෙති සීසවෙය්නෙ. තථාති ඉමිනා සබ්බනීලකාදීසු දුක්කටං අතිදිසති. සබ්බන්ති කුසවිරාදිකං සකලං. අවජින්නං වීචරං යස්ස සො ලහතීති සම්බන්ධො.

වීචරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා

58. මූලඤ්ච ඛන්ධො ව තවො ව පත්තඤ්ච එලඤ්ච පුප්ඵඤ්ච, තෙසං පහෙදොති ඡට්ඨිතප්පරිසො. අථ වා පහෙද-සද්දස්ස කම්මසාධනත්තෙ තානියෙව පහෙදොති කම්මධාරයො, තතො. රජන්ති එතෙහිති රජනානි, මූලාදීනි. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡ රජනානි මූලරජන” න්තිආදිනා (මහාව. 344) භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා වුත්තං “රජනා ඡප්පකාරානි, අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුනා” ති.

59. මූලෙති මූලරජනෙ හලිද්දිං විචජ්ජිය සබ්බං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. එවං සබ්බත්ථං. මඤ්ජෙට්ඨි ව තුඬගහාරකො වාති ද්වන්දො. අල්ලි-සද්දෙන නීලි-සද්දෙන ව තෙසං ගච්ඡජාතීනං පත්තානි ගහිතානි උපවාරෙන, තථා ලොද්ද-සද්දෙන කණ්ඩුල-සද්දෙන ව තවො, කුසුම්භ-සද්දෙන කිං සුක-සද්දෙන ව පුප්ඵානි. තෙනෙව ව තානි නපුංසකානි. තුඬගහාරකො නාම එකො කණ්ටකරුක්ඛො, තස්ස භරිතාලවණ්ණං ඛන්ධරජනං හොති. අල්ලිපත්තෙන එකචාරං ගිහිපරිභුත්තං රජිතුං වට්ටති. එලරජනෙ සබ්බමිපි වට්ටති.

රජනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

60. අයොපත්තො නාම අයසා කාළලොහෙන නිබ්බත්තො පත්තො. ඡාතියා උක්කට්ඨාදීනං සාමඤ්ඤවසෙන. පමාණතොති පරිච්ඡේදතො. තයො පත්තාති පාඨසෙසො.

61. “මගධෙසු”ති වත්තබ්බෙ මගධෙති වචනවිපල්ලාසෙන වා “පච්චාසා සති”ති ආදීසු විය සු-සද්දලොපෙන වා වුත්තං. නාළිද්වයතණ්ඩුලසාධිතන්ති එත්ථ මගධාපෙක්ඛොපි නාළි-සද්දො ද්වය-සද්දෙන සමාසො හොති ගම්මකත්තාති නාළියා ද්වයං. නාළිද්වයං. තත්ථ මගධනාළි නාම අඬ්ඨතෙරසපලා හොති. එත්ථ ව අඬ්ඨතෙරසපලාති මාසානන්ති වදන්ති. නාළිද්වයෙන පමිතා තණ්ඩුලා සුකොට්ඨතපරිසුද්ධා අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලා නාළිද්වයතණ්ඩුලා, තෙහි සාධිතං පච්චන්ති අත්ථො. ඔදනන්ති සම්මා සම්පාදිතං අවස්සාවිතොදනං. සුපන්ති ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං. නාතිසනං. නාතිතනුකං හත්ථභාරියං. සබ්බසම්භාරසඬ්ඛනං මුග්ගසුපං. ඛාඤ්ජනඤ්ච තදුපියන්ති තස්ස ඔදනස්ස උපියං අනුරූපං යාව වරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිඛාඤ්ජනඤ්ච උක්කට්ඨො ගණ්හාතීති සම්බන්ධො.

62. තස්සාති යථාචුත්තඔදනාදිතො. උපඬ්ඨොති උපඬ්ඨං. නාළිකොදනාදි අස්ස අත්ථිති උපඬ්ඨො. එව-කාරෙන අතිරෙකං නිවත්තෙති. තතොති යථාචුත්තනාළිකොදනාදිතො. උක්කට්ඨොති උක්කට්ඨො ව ඔමකොමකො ව අපත්තොති යොජනා. ඔමකතො ඔමකො ඔමකොමකො. ඉමිනා පුන පත්තද්වයදස්සනෙන පමාණතො තයොපි පත්තා විභාගතො නව හොන්තීති දීපෙති. තත්ථ යස්මිං මගධනාළිද්වයතණ්ඩුලොදනාදිකං සබ්බමිපි වඬ්ඨනපක්ඛෙ යීතං පක්ඛිත්තං සචෙ පත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්නත්තස්ස සුත්තස්ස වා හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං චුසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම චුපිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති අත්තොගතමෙව, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො. “එකං නාළිකොදනාදි සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං චුත්තනයෙනෙව හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමො නාම පත්තො”ති ආදිනා මජ්ඣිමමජ්ඣිමොමකමජ්ඣිමුක්කට්ඨො ව “යත්ථ උපඬ්ඨනාළිකොදනාදි සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං ඔමකො නාම පත්තො”ති ආදිනා ඔමකඔමකොමකඔමකුක්කට්ඨො ව පත්තා උක්කට්ඨො චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තෙසු ද්වෙ අපත්තා භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, නාධිට්ඨානුපගා, න විකප්පනුපගා.

63. කප්පො සකො අතිරෙකපත්තො දසාහපරමං ධාරෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ කප්පොති කප්පියො. සකොති අත්තතො සන්තකො. කප්පියත්තා පන අත්තසන්තකත්තා ව සත්තන්තමිපි අධිට්ඨානවිකප්පනුපගතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි, මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කො අධිට්ඨානුපගො ව විකප්පනුපගො ව, තථා උහොපි කාකණිකමත්තස්සාපි මූලස්ස අනවසෙසෙත්වා දින්නෙ, සබ්බසො අත්තසන්තකත්තෙ විඤ්ඤාතෙ ව

අධිධානවිකල්පනුපගාති දට්ටුබලය. අතිරෙකපත්තොති අනධිධානවිකල්පිතතාය අතිරෙකපත්තො. අධිධානපව්වුද්ධාරා පනෙන්ථ වීචරෙ චුත්තාව. විකල්පෙන්තෙන පන පත්තානං එකබ්භාවං, සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා “ඉමං පත්ත”න්ති වා “ඉමෙ පත්තෙ”ති වා “එතං පත්ත”න්ති වා “එතෙ පත්තෙ”ති වා වත්වා “තුය්හං විකල්පෙමි”ති වත්තබ්බං. සම්මුඛාදිහෙදො පනෙන්ථ වීචරෙ වක්ඛමානනයෙන වෙදිතබ්බො. දසාහපරමන්ති දස අභානි පරමො පරිච්ඡෙදො අස්සානි දභාහපරමො, කාලො, තං. අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. ධාරෙය්‍යානි පරිභොගවසෙන ධාරෙතබ්බො. තස්මිංකාලෙ අනිනාමිතෙ පත්තො නිස්සග්ගියො භොතීති යොජනා. අනිනාමිතෙති අතික්කාමිතෙ නිස්සග්ගියො භොති, එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පදභාජනීයෙ (පාරා. 602) චුත්තනයෙන පත්තො නිස්සජ්ජිතබ්බො භොති, තථා සති පාවිත්තියාපත්ති වස්ස භොතීති අධිප්පායො.

64. “අච්ඡෙදා”තිආදි වීචරෙ චුත්තනයත්තා උත්තානමෙව. අයං පන විසෙසො – මරණුද්ධොති උද්ධරණං උද්ධළං, පව්වුද්ධාරො. මරණඤ්ච උද්ධටඤ්ච මරණුද්ධො, තස්මා. ඡිද්දෙනාති යෙන කඬ්ගුසිත්ථං නික්ඛමති වෙව පවිසති ව, තෙන මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඬ්ගුලඡිද්දෙන. පත්තාධිධානමුජ්ඣකීති පත්තො අධිධානං උජ්ඣකි විස්සජ්ජති.

65. ඉදානි “පත්ත”න්තිආදිනා අඤ්ඤථා පරිහරණෙ දුක්කටං දස්සෙති. තත්ථ සොදකං පත්තං න පටිසාමෙය්‍යානි යොජනා. න පටිසාමෙය්‍යානි ගුත්තට්ඨානෙ න නික්ඛිපෙය්‍ය, “සොදකං පත්තං උණ්හෙ න ව ඔතපෙ”තිආදිනා ව යොජනීයං. න ව ඔතපෙති නෙව ඊසකං තාපෙය්‍ය. න නිදහෙති නිරුද්ධකං කත්වාපි භුසං න නිදහෙය්‍ය, වොදකං කත්වා ඊසකං තාපෙය්‍යානිපි බ්‍යතිරෙකත්ථො. භූම්‍යා න යපෙති බරාය භූමියා න යපෙය්‍ය. යත්ථ පන වණ්ණො න දුස්සති, එවරුපාය මත්තිකාය පරිහණ්ඩකතාය භූමියා වා තථාරුපාය එව වාලිකාය වා නික්කුජ්ජිත්වා උක්කුජ්ජිත්වා යපෙතුං වට්ටති. නො ව ලග්ගයෙති හිත්තිබ්බලාදීසු න ඔලම්බෙය්‍ය.

66. “මිඬ්ඬන්තෙ වා”තිආදිනා වත්වා පත්තං යපෙතුං න ව කල්පනීති යොජෙතබ්බං. මිඬ්ඬන්තෙති ආළින්දකමිඬ්ඬිකාදිනං මිඬ්ඬිනං අන්තෙ. සථෙ පන පරිචන්තෙත්වා තත්ථෙව පතිට්ඨාති, එවරුපාය විත්ථිණ්ණාය මිඬ්ඬියා යපෙතුං වට්ටති. පරිහණ්ඩන්තෙ වාති බාහිරපස්සෙ කතාය තනුකාය මිඬ්ඬිකාය අන්තෙ වා. එත්ථ වා-සද්දො සමුච්චයෙ, සො ව පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. අඬ්ඬකෙ පන අංසඛද්ධකෙන අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා යපෙතුඤ්ච වට්ටති. ඡත්තෙපි හණ්ඩකෙන සද්ධිං බන්ධිත්වා වා අට්ටං කත්වා වා යපෙතුං වට්ටති. මඤ්චෙපි අඤ්ඤෙන සද්ධිං බන්ධිත්වා යපෙතුං, අට්ඨියං බන්ධිත්වා ඔලම්බෙතුං වට්ටති.

67. පත්තෙන උච්ඡිට්ඨොදකඤ්ච වලකට්ඨිකඤ්ච න නීහරෙය්‍යානි සම්බන්ධො. උච්ඡිට්ඨොදකන්ති මුඛවික්ඛාලනොදකං. වලකානි ව වබ්බෙත්වා අපවිද්ධාමිසානි අට්ඨිකානි මච්ඡමංසඅට්ඨිකානි ව වලකට්ඨිකං. පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථං

ධොව්තුම්පි හත්ථධොතාදි උදකම්පි පත්තෙ ආකිරිත්වා නිහරිතුම්පි අනුවර්තයං සුද්ධපත්තං උච්ඡිට්ඨහත්ථෙත ගණ්හිතුම්පි න වට්ටති. මච්ඡමංසඵලාඵලාදීනි බාදන්තො යං තත්ථ අට්ඨිං වා වලකං වා ඡඩ්ඛෙතුකාමො හොති, තං පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. මුඛතො නිහටං පන යං කිඤ්චි පුන අබාදිතුකාමො පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. සිඬ්භිවෙරාදීනි ඩංසිත්වා පුන යපෙතුං ලහති. පත්තහත්ථොති පත්තො හත්ථෙ යස්සාති විග්ගහො. “පත්තහත්ථො, කවාට්”න්ති ව උපලක්ඛණමෙතං. යත්ථ කත්ථවි සරිරාවයවෙ පන පත්තස්මිං සති යෙන කෙනවි සරිරාවයවෙන කවාටං පණාමෙතුං, සට්ඨං වා උක්ඛිපිතුං, සුචිං වා කුඤ්චිකාය අවාපුරිතුං න ලහති. අංසකුටෙ පන පත්තං ලග්ගෙත්වා යථාසුඛං අවාපුරිතුං ලහති.

68. භූමියා භූමිසම්බන්ධී ආධාරකො, තස්මිං දන්තවල්ලිවෙන්තාදීහි කතෙ වලයාධාරකෙ ව එකදාරුනා කතෙ දාරුආධාරකෙ ව බහුහි දණ්ඨෙහි කතෙ දණ්ඩාධාරකෙ ව යත්ථ යපිතො පත්තො යථා පරිවත්තිත්වා න පරිපතති, තථා සුට්ඨු සජ්ජිතෙ තස්මිං පත්තස්සුපරි පත්තොති ඵ්වරුපෙ දූවෙ පත්තෙ යපෙය්‍යාති පදන්ථයොජනා. හමකොට්ඨසදිසො පන දාරුආධාරකො තිහි දණ්ඩකෙහි බද්ධො දණ්ඩාධාරකො ව එකස්සපි පත්තස්ස අනොකාසො, තත්ථ යපෙත්වාපි හත්ථෙත ගහෙන්වා නිසිදිතබ්බං. භූමියන්ති කටසාරකාදිනා අත්ථතාය භූමියා පන නික්කුජ්ජිත්වා වා පටිකුජ්ජිත්වා වා එකං පත්තං යපෙය්‍යාති යොජනා.

69. ඉදානි අකප්පියපත්තෙ දස්සෙති “දාරු”තිආදිනා. තත්ථ සුවණ්ණමෙව සොවණ්ණං. දාරු ව රුපියඤ්ච සොවණ්ණඤ්ච මණි ව වෙළුරියඤ්ච දාරු...පෙ.... වෙළුරියානි, තෙහි නිබ්බන්තා දාරු...පෙ.... මයා. දිසො පන “වෙළුරියාමයා”ති ගාථාබන්ධසුබන්ථං කතො. ඵ්වමුපරිපි තාදිසං විඤ්ඤෙය්‍යං. තත්ථ ඉන්දනීලාදි මණි නාම. කංසො ව කාවො ව තිපු ව සීසඤ්ච ඵලිකා ව තම්බලොහො වාති ද්වන්දො, තෙහි ජාතා කංස...පෙ.... ජා. තත්ථ කංස-සද්දෙන වට්ටලොහොපි සඬිගහිතො. සෙතං තිපු, කණ්හං සීසං.

70. ඡවසීසමයොති ඡවස්ස මතමනුස්සස්ස සීසං සීසකපාලං, තෙන නිබ්බන්තො ඡවසීසමයො. සට්ඨ ව තුම්බඤ්ච, තෙසං කටාහො, තෙහි ජාතාති සට්තුම්බකටාහජා. තත්ථ සට්ඨි සට්ටොයෙව. තුම්බං අලාබු. ඉති ඉමෙ සබ්බෙ පත්තා අකප්පියා වුත්තා, දුක්කට්ඨත්ථුකා ව වුත්තාති යොජනා. තත්ථ රුපියාදීසු වතුසු සවෙ ගිහී හත්තග්ගෙසු සුවණ්ණතට්ටකාදීසු බ්‍යඤ්ජනං කත්වා උපනාමෙන්ති, ආමසිතුං න වට්ටති. කංසකාවඵලිකජානි පන තට්ටකාදීනි භාජනානි පුග්ගලිකපරිහොගෙනෙව න වට්ටන්ති, සඬිසිකපරිහොගෙන වා ගිහිවිකටානි වා වට්ටන්ති. සට්තුම්බකටාහජා පන ලහිත්වා පරිහරිතුං න වට්ටන්ති, තාවකාලිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටන්ති.

පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා

71-2. දාරු ...පෙ.... වෙළුරියාමයා අකප්පියා, එලිකාකාවකංසජා ටාලකා ගිහිසන්තකා සඬිසිකා ව කප්පියා, තුම්බසට්ඨා තාවකාලිකා කප්පියාති සම්බන්ධො. කප්පන්ති පරිකප්පන්ති අවිරොධිභාවෙනෙවාති කප්පා, තථා කප්පියා. න කප්පා අකප්පා. සඬිසස්ස ඉමෙ සඬිසිකා. තාව-සද්දො අවධිමිහි. තාව භොජනාවධිභූතො කාලො එතාසන්ති තාවකාලිකා, භුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඛෙතඛිබ්බා, න පරිහරිතඛිබ්බාති අධිප්පායො.

ටාලකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

73. යෙන ඉරියාපටෙන උපලක්ඛිතො පඤ්චන්තං භොජනානං යං කිඤ්චි භොජනං භුඤ්ජමානො අයං හික්ඛු කප්පියානං පඤ්චන්තං භොජනානං හත්ථපාසොපතීතානං පචාරිතො, තතො ඉරියාපටෙන අඤ්ඤෙන ඉරියාපටෙන අනතිරිත්තකං යාවකාලිකං භුඤ්ජෙය්‍ය වෙ, ඉමස්ස පාවිත්ති භොතිති පදත්ථයොජනා. භුඤ්ජන්ත්වාය පටිග්ගහණෙ පන දුක්කටං. තත්ථ ඉරියාය කායිකකිරියාය පටො පවත්තනුපායො ඉරියාපටො, ධානගමනනිසජ්ජනසයනානි. පචාරෙති පටික්ඛිපතීති පචාරිතො, අථ වා පචාරණං පටික්ඛිපනං පචාරිතං, තමස්ස අත්ථිති පචාරිතො, කතප්පචාරණො කතප්පටික්ඛෙපොති අත්ථො, අථ වා පරිවෙසකෙන වාරියතීති පචාරිතො පටික්ඛෙපිතො. අනතිරිත්තකන්ති යං පචාරෙත්වා ආසනා වුට්ඨහන්තස්ස “අලමෙතං සබ්බ”න්ති එවං අතිරිත්තකරණාදීහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි කප්පියං කතං, තඤ්ච “අජ්ජ වා යදා වා ඉච්ඡති, තදා බාදිස්සති” ති ආහටං, ගිලානාතිරිත්තඤ්ච අතිරිත්තං අධිකන්ති වුවිචති, තතො අඤ්ඤං අනතිරිත්තකං අනධිකන්ති අත්ථො. කුසලං චිත්තං පාතෙතීති පාවිත්ති, තස්මා ඉත්ථියං තිමහි ත-කාරස්ස ව-කාරෙ, ද්විත්තෙ ව පාවිත්ති. යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආහාරත්ථාය පටිග්ගණ්හතො ආපත්ති දුක්කටස්ස, අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්ස.

74. ඉදානි යාය පචාරිතා, සා පඤ්චඬ්ගසම්පන්නායෙව පචාරණා නාම භොතිති දස්සෙතුං “අසන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අසනන්ති භුඤ්ජමානස්ස භුඤ්ජනං. ඉමිනා යං විජ්ජකතං භොජනං, තං දස්සෙති. භොජනඤ්චෙවාති පචාරණජ්ජහොනකං භොජනඤ්චෙව භොතිති. අභිභාරොති දායකස්ස කායෙන පචාරණජ්ජහොනකස්ස අභිහරණං, න වාචාය. සම්පතාති අඬ්ඬතෙය්‍යහත්ථජ්ජමාණසඬ්ඬාතා සම්පතා ව. එත්ථ පන සවෙ හික්ඛු නිසින්තො භොති, ආසනස්ස පච්ඡිමන්තතො පට්ඨාය, සවෙ ධීතො, පණ්හිඅන්තතො පට්ඨාය, සවෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්ස ධීතස්ස වා නිසින්තස්ස වා නිපන්තස්ස වා ධට්ඨෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං ආසන්නතරං අඬ්ගං, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡින්නිත්වා අඬ්ඬතෙය්‍යහත්ථපාසො වෙදිතඛිබ්බො. කායවාචාපටික්ඛෙපොති තස්ස අභිභට්ඨොජනස්ස අඬ්ගුලිවලනාදිකායවිකාරෙන වා “අල”න්තිආදිනා වචිවිකාරෙන වා පටික්ඛිපනං. ඉති ඉමෙහි පඤ්චහඬ්ගෙහි පචාරණා

පකාරයුත්තවාරණා පඤ්චඅඬගාති සම්බන්ධො. පඤ්ච අඬගාති යස්සා සා පඤ්චඅඬගා.

75. ඉදානි එතෙසු ඔදනාදිපඤ්චවිධං භොජනං දස්සෙත්වා තානි ච පුන විහජිත්වා දස්සෙතුං “ඔදනො”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ සාලිති රත්තසාලිආදිකා සබ්බාපි සාලිජාති. චිහිති සබ්බාපි චිහිනාමිකා චිහිජාති. කඬගුති සෙතරත්තකාලභෙදා සබ්බාපි කඬගුජාති. කුදුසො නාම කාලකොදුවො. වරකො නාම සෙතවණ්ණො කොදුවො. යවගොධුමෙසු පන භෙදො නත්ථි. එවං යථාචුත්තානං සානුලොමානං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං භොජ්ජයාගු වාති සම්බන්ධො. භොජ්ජයාගු වාති උණ්භං වා සීතලං වා භුඤ්ජන්තානං භොජනකාලෙ ගහිතට්ඨානෙ ඔධි පඤ්ඤායති, සා භොජ්ජයාගු. ච-සද්දෙන ඔදනො වාති සම්බන්ධො, ඔදනො නාමාති අත්ථො. සචෙ පන භත්තෙ උදකකඤ්ජිකබ්බිරාදිති ආකිරිත්වා “යාගුං ගණ්භථා”ති දෙන්ති, කිඤ්චාපි තනුකා භොති, පවාරණං ජනෙති. සචෙ පන උදකාදීසු පක්ඛිපිත්වා පචිත්වා දෙන්ති, යාගුසඬගහමෙව ගච්ජති. සචෙ පන තනුකායපි යාගුයා සාසපමත්තමිපි මච්ජමංසඛණ්ඩං වා න්භාරු වා පක්ඛිත්තං භොති, පවාරණං ජනෙති.

76. සාමාකාදිතිණං කුදුසකෙ සඬගහං ගතං, වරකචොරකො වරකෙ සඬගහං ගතො, නිවාරො චෙව සාලියං සඬගහං ගතොති යොජනා. සාමාකාදිතිණන්ති සාමාකො ආදි යස්ස, තමෙව තිණං තිණධඤ්ඤන්ති සමාසො.

77. භට්ඨධඤ්ඤමයොති බරපාකහජ්ජිතෙහි සත්තවිධෙහි ධඤ්ඤෙහි කොට්ටෙන්වා කතො, අන්තමසො චුණ්ණමිපි කුණ්ඩකමිපි සත්තු නාමාති අත්ථො. සමපාකහජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා තණ්ඩුලානං සත්තු වා කුණ්ඩකානි එව වා න පවාරෙත්ති. යචෙන සම්භවො උජ්ජත්ති අස්සාති යවසම්භවො, කුම්මාසො කුම්මාසො නාම. මුග්ගාදිහි කතො පන පවාරණං න ජනෙති. කජ්ජියො වාති කජ්ජියොයෙව මංසො “මංසො”ති චුත්තොති යොජනා. වාති අවධාරණං. අකජ්ජියො පන පටික්ඛිපිතබ්බොව. පටික්ඛිත්තොපි න පවාරෙති. උදකෙ සම්භවො යස්ස සො මච්ජො නාම. ද්විසු පනෙතෙසු සචෙ යාගුං පිචන්තස්ස යාගුසිත්ථමත්තෙසුපි මච්ජඛණ්ඩෙසු වා මංසඛණ්ඩෙසු වා එකං බාදිතං එකං භත්ථො වා පත්තෙ වා භොති, සො චෙ අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, පවාරෙති. ද්වෙපි බාදිතානි භොන්ති, මුඛෙ සාසපමත්තමිපි අවසිට්ඨං නත්ථි, සචෙපි අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති.

78. ඉදානි “කිදිසං භුඤ්ජන්තො කින්ති වත්වා උපනීතං කිං නාම නිසෙධෙන්තො පවාරෙති නාමා”ති වොදනං මනසි නිධායාහ “භුඤ්ජන්තො”තිආදි. තත්ථ කජ්ජං වා අකජ්ජං වා පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි භොජනං භුඤ්ජන්තො හික්ඛු තන්තාමෙන තෙසං පවාරණාජනකභොජනානං නාමෙන වා “ඉම”න්ති සාමඤ්ඤෙන වා වත්වා අහිභටං භත්ථපාසොපනීතං කජ්ජං කජ්ජියං යථාචුත්තභොජනං නිසෙධියං නිසෙධියන්තො පවාරෙය්‍යාති පදන්ථසම්බන්ධො. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යෙන චෙ අකජ්ජියමංසඤ්ච

කුලද්‍රුසනවෙජ්ජකම්මඋත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනසාදිතරුපියාදීහි නිබ්බන්තං
 අකප්පියභොජනඤ්ච තථා අඤ්ඤඤ්ච කප්පියං වා අකප්පියං වා එකසිත්ථමත්තම්පි
 අජ්ඣානං භොති, සො සචෙ පත්තමුබ්බත්ථෙසු යත්ථ කත්ථවි භොජනෙ සති
 සාපෙක්ඛොව අඤ්ඤං හත්ථපාසෙ යිතෙන “ඔදනං ගණ්හවා” තිආදිනා
 පචාරණප්පභොනකස්සෙව නාමෙන වා “ඉම” න්ති සාමඤ්ඤවසෙනෙව වා
 කායෙනෙව අභිහං වුත්තලක්ඛණං කප්පියමෙව භොජනං කෙවලං වා මිස්සං වා
 කායෙන වා වාචාය වා පටික්ඛිපති පචාරෙතීති. “ආකිර ආකිර, කොට්ටෙන්වා
 කොට්ටෙන්වා පුරෙහි” ති පන වත්තුං වට්ටති.

79-80. ඉදානි යෙ පචාරණං න ජනෙන්නි, තෙ දස්සෙතුං “ලාජා” තිආදිමාහ.
 තත්ථ ලාජා...පෙ.... එලාදීනි පචාරණං න ජනෙන්නිති සම්බන්ධො. ලාජානි
 සාලිආදීහි කතා ලාජා. තංසත්තුහත්තානීති තෙහි ලාජෙහි කතා සත්තු වෙව හත්තානි
 ව. ගොරසොති ගුත්තං රසො බීරාදි. සුද්ධබජ්ජකොති මච්ඡමංසෙහි අසම්මිස්සනාය
 සුද්ධබජ්ජකො. සත්තුයො පිණ්ඩෙන්වා කතො අපක්කො සත්තුගුළො පන
 සත්තුමොදකසඬ්ඛාතො පචාරෙති. තණ්ඩුලානි සමපාකහජ්ජිතානං සාලිආදීනං
 තණ්ඩුලා, හජ්ජිතතණ්ඩුලා එව වා. හට්ඨපිට්ඨන්ති සුද්ධං යං කිඤ්චි හජ්ජිතං පිට්ඨං.
 පුපුකානි සාලිආදීනං පුපුකා. පුපුකා හි තත්තිආගමයුත්තියා විසුම්පි ගය්හති,
 එකතොපි, තස්මා වුත්තාවසෙසානං පුපුකාවෙඑආදීනං හත්තන්ති ව සම්බන්ධො.
 වෙළුනි තෙසං තණ්ඩුලා වුවුවන්ති. පුපුකා ව වෙළු ව, තෙ ආදයො යෙසන්ති
 සමාසො. ව-සද්දො පනෙත්ථ සම්බන්ථාපි යොජෙතබ්බො. ආදි-සද්දෙන
 කන්දමුලඵලානිපි ගය්හන්ති. වුත්තාවසෙසානන්ති වුත්තෙහි සත්තවිධෙහි ධඤ්ඤෙහි
 අවසෙසානං. රසයාගුති රසෙහි පක්කමංසාදීහි සම්මිස්සා යාගු. රසොපි තාදිසොව.
 සුද්ධයාගුති මංසාදීහි අමිස්සා සුද්ධයාගු. එලාදීනීති ආදි-සද්දෙන කන්දාදීනම්පි
 ගහණං. අපි වානි නිපාතො, නිපාතසමුදායො වා සමුවිචයෙ, සො පච්චෙකං
 යොජෙතබ්බො.

81. ඉදානි යස්මා සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි යං අතිරිත්තං අකතං, තත්ථ
 පාචිත්තියං වුත්තං, බ්‍යතිරෙකතො අතිරිත්තකතෙ නත්ථී, තස්මා අතිරිත්තං
 කරොන්නෙන එවං කාතබ්බන්ති දස්සෙන්තො “පචාරිතෙනා” තිආදිමාහ. තත්ථ
 පචාරිතෙන වුට්ඨාය අතිරිත්තං න කාතබ්බං, භොජනං අභුත්තෙන ව අතිරිත්තං න
 කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. භොජනන්ති පචාරණප්පභොනකභොජනං. අභුත්තෙනානි
 එකසිත්ථමත්තම්පි අභුත්තාවිනා. යෙන යංවා පුරෙ කතන්ති එත්ථ ව එව-සද්දො
 දීසං කත්වා නිද්දිට්ඨො, සො ව අජ්ඣානටෙන තං-සද්දෙන සම්බන්ධියති, තස්මා
 යෙන භික්ඛුනා යං භොජනං පුරෙ පුබ්බෙ අතිරිත්තං කතං, තෙනෙව තමෙව
 අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තස්මා කප්පියං
 කාරෙත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අඤ්ඤං ආමිසං ආකිරන්ති, තං සො පුන කාතුං න ලහති,
 තස්මිං භොජනෙ කරියමානෙ පට්ඨකතෙන සද්ධිං කතං භොතීති. අඤ්ඤස්මිං පන
 තෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාතුං වට්ටති.

82. “කප්පිය” නීතිආදීනි “කරොන්තො” නි එතස්ස කම්මපදානි.

කප්පියඤ්චෙව ගහිතඤ්චෙව උච්චාරිතඤ්චෙව හත්ථපාසගඤ්චෙව යාවකාලිකං අතිරික්තං කරොන්තො “අලමෙතං සබ්බං” නීති එවං භාසතුති යොජනා. තත්ථයං එලං වා කන්දමුලාදි වා පඤ්චහි සමණකප්පෙහි කප්පියං කතං, යඤ්ච කප්පියමංසං වා කප්පියභොජනං වා, එතං කප්පියං නාම. ගහිතන්ති භික්ඛුනා පටිග්ගහිතං. උච්චාරිතන්ති කප්පියං කාරෙතුං ආගතෙන භික්ඛුනා ඊසකම්පි උක්ඛිත්තං වා අපනාමිතං වා, තං පන අතිරික්තකාරකෙන “අලමෙතං සබ්බං” නීති වුත්තෙන කාතබ්බං. හත්ථපාසගන්ති කප්පියං කාරෙතුං ආගතෙන හත්ථපාසං ගතං. අතිරික්තං කරොන්තොති ඊදිසං චතුබ්බිධාකාරසම්පන්නං භොජනං අතිරික්තං කරොන්තො පචාරෙත්වා ආසනා අවුට්ඨිතො වා අප්පචාරෙත්වාපි සබ්බථා භුත්තො වානි එවං දුට්ඨවිනයකම්මාකාරසම්පන්නො භික්ඛු. අලමෙතං සබ්බන්ති එවං භාසතුති අලමෙතං සබ්බං ඉති එවං භාසතු. එවං සත්තවිධං විනයකම්මාකාරං සම්පාදෙත්තො වච්ඡෙදං කත්වා සකිම්පි එවං වදෙය්‍යාති අත්ථො.

83. කප්පියං කරොන්තෙන පන අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ ධීතං න කාතබ්බං.

තෙනාහ “න කරෙ...පෙ.... හත්ථග්” නීති. උපසම්පන්නතො අඤ්ඤො අනුපසම්පන්නො, තස්ස හත්ථෙ ගතං අනුපසම්පන්නහත්ථගං. පෙසයිත්වාපිති සචෙ තත්ථ අඤ්ඤො ඛ්‍යත්තො භික්ඛු නත්ථී, යත්ථ අත්ථී, තත්ථ පෙසයිත්වාපි. තං අතිරික්තකතං අකාරකො අතිරික්තකාරකතො අඤ්ඤො සබ්බො පචාරිතොපි අප්පචාරිතොපි භුඤ්ජිතුං ලබ්භතෙති සම්බන්ධනීයං. පචාරිතෙන පන මුඛඤ්ච හත්ථඤ්ච සොධෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බං.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා

84. කාලිකානි මජ්ඣන්හිකපච්ඡිමයාමසත්තාහයාවජීවජ්ජවත්තිසඬ්ඛාතො

කාලො එතෙසමත්ථීති කාලිකා, සබ්බෙපි ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යසඬ්ඛාතා අත්ථා. තෙ පන ගණනපරිච්ඡෙදතො චත්තාරො භොන්ති. කිං තෙ අප්පටිග්ගහිතාපි සභාවෙනෙව කාලිකවොහාරං ලහන්ති, උදාහු අඤ්ඤථාපිති ආහ “පටිග්ගහිතා” නි, පටිග්ගහිතායෙව තෙ යාවකාලිකාදි කාලිකවොහාරලාභිනො, නො අඤ්ඤථාති අධිප්පායො. ඉදානි තෙ දස්සෙති “යාවකාලික” නීතිආදීනා. තත්ථ අරුණුග්ගමනතො යාව ධීතමජ්ඣන්හිකො, තාව පරිභුඤ්ජිතබ්බත්තා යාව මජ්ඣන්හිකසඬ්ඛාතො කාලො අස්සාති යාවකාලිකං, පිට්ඨබාදනීයාදිකං චත්ථු, ධීතමජ්ඣන්හිකතො පට්ඨාය තං පරිභුඤ්ජිතුං න සක්කා, කාලපරිච්ඡෙදජානනත්ථං කාලත්ථම්භො වා යොජෙතබ්බො, කාලන්තරෙ වා හත්තකිච්චං කාතබ්බං. යාව රත්තියා පච්ඡිමසඬ්ඛාතො යාමො, තාව පරිභුඤ්ජිතබ්බතො යාමො කාලො අස්සාති යාමකාලිකං. පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං නිධෙතබ්බතො සත්තාහො කාලො අස්සාති සත්තාහකාලිකං. යිපෙත්වා උදකං අවසෙසං සබ්බම්පි පටිග්ගහිතං යාවජීවං.

පරිහරිත්වා සති පව්වයෙ පරිභුඤ්ජිතබ්බතො ජීවස්ස යත්තකො පරිච්ඡේදො
යාවජීවං, තං අස්ස අත්ථිති යාවජීවිකං.

නනු ව අඤ්ඤත්ථ විය “යාවජීවික” න්ති එත්ථ කාලසුතියා අභාවෙ කථං
“චත්තාරො කාලිකා” ති යුජ්ජති? යුජ්ජති, සොගතානං ඛන්ධවිනිමුත්තස්සෙව
කාලස්සාභාවතො ජීවසංඛාතස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස ඛන්ධසංඛිතත්තා සොපි
කාලොයෙවාති. නනු චෙත්ථ “යාවකාලික” න්තිආදිනා නිද්දිට්ඨානෙව
“කාලිකා” ති වුත්තාති, “කාලිකානි” ති වත්තබ්බං සියාති? නෙදමෙව.
විඤ්ඤෙයං, “කාලික” න්තිආදිනි වත්ථුසම්බන්ධෙන වුත්තාති, “කාලිකා” ති පන
සාමඤ්ඤන්තරවසෙන අත්ථසද්දසම්බන්ධෙන වුත්තන්ති නත්ථි විරොධොති.

85. ඉදානි තෙසු “පිට්ඨ” න්තිආදිනා යාවකාලිකං දස්සෙති. තත්ථ පිට්ඨං මූලං
ඵලන්ති පිට්ඨබාදනීයං මූලබාදනීයං ඵලබාදනීයඤ්ච. තත්ථ සත්තන්තං තාව
ධඤ්ඤානං ධඤ්ඤානුලොමානං අපරණ්ණානඤ්ච පිට්ඨං.
පනසලබුජඅම්බාටකධොතතාලපිට්ඨාදිකඤ්චෙති තෙසු තෙසු ජනපදෙසු
පකතිආභාරවසෙන 03 මනුස්සානං බාදනීයභොජනීයකිව්වසාධකං පිට්ඨං
පිට්ඨබාදනීයං. “අධොතං තාලපිට්ඨං බීරවල්ලිපිට්ඨං” න්තිආදිනා ගණ්‍යමානානං
ගණනාය අන්තො නත්ථි, බාදනීයභොජනීයකිව්වසාධකභාවොයෙව පනෙතෙසං
ලක්ඛණං, සුබ්‍රහ්ම චත්වාපි ඉමස්මිංයෙව ලක්ඛණෙ යාතබ්බන්ති න විත්ථාරයාම.
ඵලං සබ්බත්ථ. තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදිමූලං මූලබාදනීයං.
පනසලබුජනාලිකෙරාදිඵලං ඵලබාදනීයං. බජ්ජන්ති
සක්ඛලිමොදකාදිපුබ්බණ්ණාපරණ්ණමයං බාදනීයඤ්ච. ගොරසොති
බීරදධිතක්කසංඛාතො ගුන්තං රසො ව. ධඤ්ඤභොජනන්ති සානුලොමානං
ධඤ්ඤානං ඔදනසත්තුකුම්මාසසංඛාතභොජනඤ්ච. ටිකායං පන “සානුලොමානි
සත්තධඤ්ඤානි ව පඤ්චවිධභොජනඤ්චා” ති වුත්තං, තං න යුත්තං, ධඤ්ඤානං විසුං
ගහණෙ පයොජනාභාවා, පයොජනසම්භවෙ ව ඵලග්ගහණෙනෙව තෙසං
ගහණසම්භවතො.

යාගුසුප්ප්පභුතයොති යාගු ව සුපඤ්ච, තං පභුති යෙසං තෙති එතෙ යාවකාලිකා
භොන්තිති සම්බන්ධො. එත්ථ ව පභුති-සද්දෙන මච්ඡමංසසංඛාතං
ධඤ්ඤභොජනතො අවසිට්ඨං භොජනඤ්ච පිට්ඨමූලඵලබාදනීයතො අවසිට්ඨං
කන්දබාදනීයං, මූලාලබාදනීයාදිඤ්ච සංඛිගණ්හාති. තෙසු දිසො ව හිසකන්දාදි
වට්ටො ව උජ්ජලකණ්ඩාදි කන්දබාදනීයං, පද්මමූලාදි ව තංසදිසං ඵරකමූලාදි ව
මූලාලබාදනීයං, තාලාදිනං කළිරසංඛාතා මත්ථකා මත්ථකබාදනීයං,
උච්ඡුක්ඛන්ධාදයො නිලුප්පලාදිනං දණ්ඩක්ඛන්ධකාදි බන්ධබාදනීයං,
තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදිනං පණ්ණං පත්තබාදනීයං, උච්ඡුතචොව එකො සරසො
තවබාදනීයං, තම්බකසිග්ගපුප්ඵාදි පුප්ඵබාදනීයං, ලබුජට්ඨිපනසට්ඨිආදිකං
අට්ඨිබාදනීයං.

86. “මධු” තිආදිනා යාමකාලිකං දස්සෙති. මධු ව මුද්දිකා ව සාලකඤ්ච වොවඤ්ච මොවඤ්ච අමිබඤ්ච ජම්බු වාති ද්වන්දො. මුද්දිකා එලෙපි ඉත්ථියං, එලෙ සෙසා නපුංසකෙ, “ජම්බු” ඉති එලවාචී නපුංසකසද්දන්තරං, තතො ජාතං මධුපානාදි මධු...පෙ.... ජම්බුජං, තඤ්ච චාරුසඤ්ච පානකන්ති යොජනා. තත්ථ මධුජං පානං නාම මුද්දිකානං ජාතිරසං උදකසම්භින්නං කත්වා කතපානං. තං අත්තනා කතං පුරෙහත්තමෙව සාමිසං නිරාමිසම්පි වට්ඨති. අනුපසම්පන්නෙහි කතං ලභිත්වා පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ඨති, පච්ඡාහත්තං පන නිරාමිසමෙව වට්ඨති. එස නයො සබ්බපානෙසු. මුද්දිකජං පානං නාම මුද්දිකානං උදකෙ මද්දිත්වා කතපානං. තථා සෙසපානානි යථානුරූපං වෙදිතබ්බානි, සාලකං රත්තුජ්ජලාදීනං සාලකං. වොචං අට්ඨිකකදලිඵලං. මොචං අනට්ඨිකං. ඉමානි අට්ඨ පානානි සීතානිපි ආදිච්චපාකානිපි වට්ඨන්ති, අග්ගිපාකානි පන න වට්ඨන්ති. තෙනාහ “නාග්ගිසත්තත්ත”න්ති.

87-8. අවසෙසානි පන චෙත්තතින්තිණිකමාතුලුඬගකපිත්ථකරමන්දාදිබුද්දකඵලපානානි අට්ඨපානගතිකානෙව. තෙනාහ “සානුලොමානි ධඤ්ඤානි, යපෙත්වා ඵලජො රසො”ති. එකස්ස පන චක්ඛමානානඤ්ච “පුජ්ඵරසො”තිආදීනං “සීතොදමද්දිතාදිච්චපාකො වා යාමකාලිකො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තාලනාලිකෙරපනසලබුජ්ජලාබ්බකුම්භණ්ඩපුස්සඵලතිපුසඵලාලුකඵලානීති නව මහාඵලානි, සබ්බඤ්ච අපරණ්ණං සත්තධඤ්ඤානි අනුලොමෙත්තීති සහ අනුලොමෙහීති සානුලොමානි. සානුලොමධඤ්ඤානං පන රසො යාවකාලිකො. “සානුලොමානි ධඤ්ඤානී”ති ඵලානි විඤ්ඤායන්ති. ඵලසුතියා “සෙසඵලජො”ති චත්තබ්බෙ ගම්‍යමානත්තා න චුත්තං. මධුකපුජ්ඵමඤ්ඤත්‍රානි මධුකපුජ්ඵං යපෙත්වා. පක්කඩාකජන්ති පක්කෙහි යාවකාලිකෙහි ඩාකෙහි ජාතං රසං. සීතමුදකං සීතොදං, බීරොදෙ විය සීතොදෙ මද්දිතොති තජ්ජුරිසො. ආදිච්ච-සද්දො ආතපෙ චත්තති උපචාරතොති ආදිච්චෙ පාකො යස්සාති සමාසො.

89. සත්තාහකාලිකං දස්සෙති “සජ්ජි”තිආදිනා. තත්ථ සත්තාහකාලිකානි යථාචුත්තානි සජ්ජිආදීනි සත්තාහකාලිකානි. ඉදානි සජ්ජිආදීනි විහජති “සජ්ජි”තිආදිනා. තත්ථ යෙසං ගොමහිං සාදීනං මංසං කජ්ජති, තෙසං සජ්ජි සජ්ජි නාමානි “සජ්ජි”තිආදිනා සජ්ජිලක්ඛණමාහ. අකජ්ජියමංසසජ්ජිනොපි කජ්ජියසම්භවෙ තත්ථ සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටස්ස චක්ඛමානත්තා නිස්සග්ගියචත්ථුමෙව චෙත්ථ දස්සෙතුං “යෙසං මංසමචාරිත”න්ති චුත්තං. බීරාදීසු හි තෙසමකජ්ජියං නාම නත්ථී. නවතීතස්ස සජ්ජිසදිසතාය නවතීතලක්ඛණං විසුං න චුත්තං. උපරි සජ්ජිපිණ්ඩං යපෙත්වා සීතලපායාසං දෙන්ති, යං පායාසෙන අසංසට්ඨං, තං සත්තාහකාලිකං, මිස්සිතං පන ආදිච්චපාකං කත්වා පරිස්සාවිතං, තථා බීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කතෙලම්පි, තෙසු නවතීතං නාම නවුද්ධං. තෙන කතං පන සජ්ජි.

90. තිලා ව වසා ව එරණ්ඩානි ව මධුකානි ව සාසපා වානි ද්වන්දො. තෙහි සම්භවො යස්සානි බාහිරත්ථො, තං තෙලං නාමානි අත්ථො. බුද්දා බුද්දමධුමක්ඛිකා ව හමරා ව බුද්දහමරං, බුද්දජන්තුකත්තා නපුංසකෙකවචනං. මධුං කරොන්තීති මධුකරියො, තා එව මක්ඛිකා මධුකරිමක්ඛිකා, බුද්දහමරමෙව මධුකරිමක්ඛිකානි කම්මධාරයො. තාහි කතං මධු මධු නාමානි අත්ථො. ථිකායං පන විසුං මධුකරි-සද්දං විකප්පෙත්වා “දණ්ඩකෙසු මධුකරා මධුකරිමක්ඛිකා නාමා”ති වුත්තං. මධුපටලං වා මධුසිත්ථකං වා සවෙ මධුනා මක්ඛිතං, මධුගතිකමෙව. තුම්බලකානං චිරිකානඤ්ච නියාසසදිසං මධු පන යාවජීවිකං. රසො නික්කසටො ආදි යස්සා සා රසාදි. ආදි-සද්දෙන ඵාණිතාදීනං ගහණං, සා උච්ඡ්විකති. පක්කානි අවත්ථුකපක්කා වා, ඵාණිතං ඵාණිතං නාමානි අත්ථො. සීතුදකෙන කතමධුකපුප්ඵාණිතං පන ඵාණිතගතිකමෙව. අම්බඵාණිතාදීනි යාවකාලිකානි. එතානි යථාචුත්තානි සප්පිආදීනි පුරෙහත්තං සාමිසපරිභොගෙනාපි, පච්ඡාහත්තතො පටියාය පන තානි ව පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතානි ව සත්තාහං නිදහිත්වා නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

91. ඉදානි ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතවසාය පාකතො විභාගං දස්සෙත්වා තතො සප්පිආදීනං දස්සෙතුං “සවත්ථු”තිආදිමාහ. තත්ථ පුරෙහත්තං සාමං වා අත්තනා එව. වා-සද්දෙන පරෙහි වා. අමානුසා මනුස්සවසාරහිතා. වසා අච්ඡාදීනං අකප්පියානං, සුකරාදීනං කප්පියානඤ්ච සත්තානං වසා. සවත්ථුපක්කා සත්තාහකාලිකා භොතීති සෙසො. සවත්ථුපක්කානි සවත්ථුකං කත්වා පක්කා. අයමෙත්ථ අධිප්පායො – සවෙ පන වසං පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙත්වා පචිත්වා තෙලං පරිස්සාවිතං සත්තාහානි නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අථ පරෙහි කතං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං, පුරෙහත්තං සාමිසමිපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පටියාය නිරාමිසමෙව, නො වෙ, දුක්කටං භොතීති. කාරියෙ කාරණොපවාරෙන පනෙත්ථ “වසා”ති තෙලමෙව වුත්තං, වසා පන යාවකාලිකාව.

ථිකායං පන වසාය “සත්තාහකාලිකෙ ආගතට්ඨානං නත්ථීති වදන්තී”ති වත්වා “තං උපපරික්ඛිතබ්බං”න්ති වසාය සත්තාහකාලිකත්තමාසංකියං වුත්තං. කිමෙත්ථ උපපරික්ඛිතබ්බං? හෙසජ්ජං අනුජානතා හගවතා “යානි ඛො පන තානි ගිලානානං හික්ඛුනං පටිසායනියානි හෙසජ්ජානි, සෙය්‍යථිදං – සප්පි නවතීතං තෙලං මධු ඵාණිතං, තානි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානී”ති (පාරා. 622) සප්පිආදීනමෙව සත්තාහකාලිකත්තං වුත්තං. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච හෙසජ්ජානි පටිග්ගහෙත්වා කාලෙපි විකාලෙපි පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 260) තානි පඤ්චෙව “හෙසජ්ජානී”ති වත්වා තෙලං නියමතො “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, වසානි හෙසජ්ජානි අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගදුහවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262) වුත්තං. හෙසජ්ජසික්ඛාපදට්ඨකථායඤ්ච (කඬ්ඛා. අට්ඨ. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “ය්‍යෙත්වා මනුස්සවසං අඤ්ඤං යං කිඤ්චි වස”න්තිආදීනා වසාතෙලස්ස විධානං දස්සෙත්වා “අඤ්ඤෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං වත්ථුං පවිතුං න වට්ටතියෙවා”ති

වදනා අට්ඨකථාවරියෙන යාවකාලිකෙසු වසං යපෙත්වා අඤ්ඤාසං
 යාවකාලිකවත්ථුනං වත්ථුං පචිතුං න වට්ටනීති අයමෙත්ථ අත්ථො දීපිතොති වසා
 ‘යාවකාලිකායෙවා’ ති විඤ්ඤායනීති කො එත්ථ සුබ්බමො නයොති.

අඤ්ඤාසං වසානෙලතො පරෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං යෙසං තෙසං
 යාවකාලිකවත්ථුනං සජ්ජිආදීනං වත්ථුං යාවකාලිකසඛිබ්බානං ධීරාදිකං න පචෙති
 සම්බන්ධො. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යථා සත්තාහපරිභොගත්ථාය වසං කාලෙ
 පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පචිතුං වට්ටනි, න එවං සජ්ජිආදීනං වත්ථුභූතං
 ධීරාදියාවකාලිකං, තං පන සත්තාහපරිභොගත්ථාය කාලෙපි න වට්ටනි. තානි හි යදි
 තං පටිග්ගහෙත්වා සයං කතානි, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය න වට්ටන්ති
 සවත්ථුකජ්ජපටිග්ගහිතත්තා, සාමිසං න වට්ටන්ති සාමංපක්කත්තා, පුරෙහත්තමිපි න
 වට්ටන්ති යාවකාලිකවත්ථුතො විචෙචිතත්තා. පරෙහි කතානි පන පුරෙහත්තං
 සාමිසමිපි වට්ටන්ති අත්තනා අපක්කත්තා. යාවජීවිකානි තු
 සාසපමධුකඵරණ්ඩඅට්ඨීති තෙලකරණත්ථං පටිග්ගහෙත්වා තදහෙව කතං තෙලං
 සත්තාහකාලිකං, දුතියදිවසෙ කතං ඡාහං වට්ටනි, එවං යාව සත්තමදිවසෙ කතං
 තදහෙව වට්ටනි, උග්ගතෙ අරුණෙ නිස්සග්ගියං, අට්ඨමෙ දිවසෙ
 අනජ්ඣොහරණියං, උග්ගහිතෙන යෙන කෙනවි වත්ථුනා කතසදිසං හොති.
 තෙලත්ථාය පටිග්ගහිතසාසපාදීනං සත්තාහානික්කමෙන දුක්කටං. නිබ්බත්තිතං
 සජ්ජි වා නවතීතං වා කාලෙපි විකාලෙපි පටිග්ගහෙත්වා පචිතුං වට්ටනි. තං පන
 තදහු පුරෙහත්තමිපි සාමිසං න වට්ටනි, සංසග්ගතො යාවකාලිකමිපි සාමංපක්කං
 සියාති නිරාමිසං පන සත්තාහමිපි වට්ටනි.

92. ඉදානි “හලිද්දි”න්තිආදීනා යාවජීවිකං දස්සෙති. තත්ථ “හලිද්දි නාම
 නිසා” තිආදීනා වුවිචමානෙපි පරියායවචනෙ සම්මොහො සියාති න තංවචනෙන
 භුසං සම්මොහයිස්සාම, තස්මා තානි උපදෙසතොව වෙදිතබ්බානි. තත්ථ
 “හලිද්දි”න්ති ඛින්දුආගමෙන චුත්තං. උපවාරෙන තු මූලාදීනි හලිද්දාදිසද්දෙන
 චුත්තානි. තා හලිද්දාදයො කෙවි ඉත්ථිලිඬිගායෙව. මූලඵලෙ වචත්තඤ්ච...පෙ....
 හද්දමුත්තඤ්ච අතිවිසාති පදවිජෙදො. පඤ්චමූල-සද්දෙන
 චූළපඤ්චමූලමහාපඤ්චමූලානි ගහිතානි. ආදි-සද්දෙන වජ්ජලිමූලෙ ජරට්ඨන්ති
 ඵවමාදීනං සඬිගහො.

93-5. ගොට්ඨඵලන්ති මදනඵලන්ති වදන්තිති. තිණි ඵලානි යස්සං සඬිගහිතං සා
 තිඵලා. ඵරණ්ඩකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ඡාතිරුක්ඛාදීනං ගහණං. සුලසාදීනං
 පණ්ණන්ති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන අසොකාදීනං ගහණං. සුපෙය්‍යපණ්ණන්ති
 තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදිසුපෙය්‍යග්ගපණ්ණං. උච්ඡුනියාසං යපෙත්වා සබ්බො
 නියාසො ව සරසං උච්ඡුජං තච්ඤ්ච යපෙත්වා සබ්බො තචො වාති සම්බන්ධො.
 තත්ථ හිඬිගුකණ්ඩාරනියාසාදි සබ්බො නියාසො නාම. නිරසඋච්ඡුතවාදි සබ්බො
 තචො නාම. ලොණං සාමුද්දාදි. ලොහං අයතම්බාදි. සිලා කාලසිලාදි.

96. සුද්ධසිත්ථන්ති මධුනා අමක්ඛිතං. මධුමක්ඛිතං පන සත්තාහකාලිකං. යඤ්ච කිඤ්චි සුක්ඛාපිනන්ති දුප්ඤ්ඤාපිතං අකත්ථා සුප්ඤ්ඤාපිතං යං කිඤ්චි ව. විකටාදිප්පහෙදන්ති විකටං ගුථමත්තිකාමුත්තජාරිකාසඬ්ඛාතං ආදි යස්ස, සො පහෙදො යස්සාති බාහිරත්ථො, තං. යං කිඤ්චි වාති සම්බන්ධො. එත්ථ පන ආදි-සද්දෙන කන්දබාදනීයෙ ධීරකාකොලාදයො, මුළාලබාදනීයෙ හලිද්දිසිඬ්ඛිවෙරමුලාදයො, මත්ථකබාදනීයෙ හලිද්දිසිඬ්ඛිවෙරකළීරාදයො, බන්ධබාදනීයෙ උප්පලපණ්ණදණ්ඩාදයො, පුප්ඵබාදනීයෙ වම්පකපුප්ඵාදයො, අට්ඨිබාදනීයෙ මධුකට්ඨිඵරණ්ඩසාසපාදයො, පිට්ඨබාදනීයෙ අධොතතාලපිට්ඨාදයො ව සඬ්ඛිතාති දට්ඨබ්බා.

97. ඉදානි සබ්බසො යාවජීවිකං දස්සෙතුං අසක්කුණෙයාත්තා චුත්තානි ව අචුත්තානි ව එකතො සම්පිණ්ඩෙත්ථා තත්ථ ලක්ඛණං යපෙන්නො “මූල”න්තිආදිමාහ. තත්ථ “සාරො”ති වත්තබ්බෙ “සාර”න්ති ලිඬ්ඛිවපල්ලාසෙනාහ. “සාරො බලෙ ථීරංසෙ වා”ති හි නිසණ්ඩු. ආහාරට්ඨන්ති ආහාරෙත ජාතො අත්ථො පයොජනං ආහාරත්ථො, සොච ආහාරට්ඨො, තං ආහාරකිච්චන්ති චුත්තං හොති.

98. ඉදානි චතුසු කප්පියාකප්පියාදිවිභාගං දස්සෙති “සබ්බා”තිආදිනා. තත්ථ සබ්බෙ කාලිකා, තෙසං සම්භොගො අනුභවොති සමාසො. කාලෙති පුබ්බණ්හකාලෙ. සබ්බස්සාති ගිලානාගිලානස්ස. සති පච්චයෙති තීසු යාමකාලිකං පිපාසාදිකාරණෙ සති, සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච ගෙලඤ්ඤකාරණෙ සතීති අත්ථො, කාලතො විගතො විකාලො, තස්මිං, යාමකාලිකං විකාලෙ ආහාරත්ථාය අප්පිකොභරණෙ, සත්තාහකාලිකං පන යාවජීවිකඤ්ච තදත්ථාය පටිග්ගහණමත්තෙපි දුක්කටං.

99. උභොති යාවකාලිකං යාමකාලිකඤ්ච. තත්ථ යාවකාලිකං අත්තතො කාලාතික්කන්තං විකාලභොජනහික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං ජනයති, යාමකාලිකං යාමාතික්කන්තං සන්නිධිසික්ඛාපදෙන. එතෙ උභොපි අත්තොචුත්ථඤ්ච සන්නිධිඤ්ච ජනයන්ති සම්බන්ධො. “අත්තොචුත්ථං සන්නිධි”න්ති භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො, අත්තොචුත්ථත්තං සන්නිධිත්තඤ්චාති අත්ථො.

100. අතිනාමිතෙති අතික්කාමිතෙ. පාවිත්තීති සත්තාහාතික්කන්තං හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්ති ව හොතීති අත්ථො. සචෙ ද්වින්තං සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං අවිහත්තං හොති, සත්තාහාතික්කමෙ ද්වින්තමපි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටති. පාළිනාරුළුහෙති පාළියං අනාරුළුහෙ සජ්ජිආදිමිහි සත්ත අහානි අතිනාමිතෙති සම්බන්ධො. සජ්ජිති මනුස්සාදීනං සජ්ජි. ආදි-සද්දෙන තෙසංයෙව නවතීතං, නාළිකෙරාදිතෙලං, සිතොදකෙන කතං මධුකපුප්ඵාණිතඤ්ච සඬ්ඛිතං.

101. නිස්සට්ඨලද්ධන්ති නිස්සට්ඨං විනයකම්මවසෙන නිස්සජ්ජිතඤ්ච තං ලද්ධඤ්ච පුන තට්ඨොති නිස්සට්ඨලද්ධං. තං ගහෙත්වාති සෙසො. නිස්සජ්ජනවිධානං පන වක්ඛමානනයෙන වෙදිතබ්බං. “නඩ්ග”න්තිආදි උපලක්ඛණමත්තං. තෙන මක්ඛිතාති කාසාවාදීති ච පන අපරිභොගානියෙව. අඤ්ඤස්ස පන කායිකපරිභොගො වට්ටති. විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙ සාමණෙරස්සාති එත්ථ ටිකායං “ඉදං සජ්ජිං තුය්හං විකප්පෙමි”තිආදිනා තෙසං තෙසං නාමං ගහෙත්වා සම්මුඛාපරම්මුඛාවිකප්පනවසෙන අත්ථං දස්සෙත්වා තං සාධයන්තෙහි අවිකප්පිතෙ විකප්පිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ආපත්තිවාලෙ පාළි ආහවා. “සවෙ උපසම්පන්නස්ස විකප්පෙති, අත්තනො එව සන්නකං හොති, පටිග්ගහණමපි න විජහති”ති දොසං වත්වා අනුපසම්පන්නස්ස විකප්පෙන අත්තසන්නකත්තාහාවො, පටිග්ගහණවිජහනඤ්ච පයොජනං වුත්තං. තත්ථ වදාම – ආපත්තිවාලෙ “අවිකප්පිතෙ”තිආදිපාළියෙව නත්ථි, “අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, අවිස්සජ්ජිතෙ විස්සජ්ජිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්තිආදිනා (පාරා. 624) පාළියා ආගතත්තා තදනුරූපමෙව අනාපත්තිවාලෙ “අධිට්ඨෙති, විස්සජ්ජෙති”තිආදිනාව පාළි ආගතා. යදි භවෙය්‍යා, වණ්ණනීයට්ඨානතාය අට්ඨකථාය භවිතබ්බං, න චෙත්ථ අට්ඨකථායං විජ්ජති. අනුපසම්පන්නස්ස විකප්පෙන ච කථං පටිග්ගහණං විජහති සික්ඛාපච්චක්ඛානාදීසු ඡසු පටිග්ගහණවිජහනකාරණෙසු විකප්පනස්ස අනන්තොගධත්තා, තස්මා නායමෙත්ථ අත්ථොති.

මයමෙත්ථ එවමත්ථං භණාම – විකප්පෙන්තස්සාති එත්ථ විකප්පනං සංවිදහනං “විත්තසඬ්ඛප්පො”තිආදීසු විය, උභයත්ථ පන උපසග්ගෙහි නානත්තමත්තං, තස්මා අන්තොසන්නාහෙ සාමණෙරස්ස යස්ස කස්සචි විකප්පෙන්තස්ස සංවිදහන්තස්ස පරිච්චාගසඤ්ඤං පරිච්චාගචෙනනං පරිච්චාගාධිජ්ජායං උජ්ජාදෙන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. ඉදඤ්ච මහාසුමත්ථෙට්ඨාදමොලුබ්භ වුත්තං. වුත්තඤ්ච “තෙන විත්තෙනා”තිආදීසු පාළිවචනෙසු අධිජ්ජායං දස්සෙත්තෙන, “ඉදං කස්මා වුත්තං. එවඤ්ච අන්තොසන්නාහෙ දත්වා පච්ඡා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). මහාපදුමත්ථෙට්ඨො පනාහ “සන්නාහාතික්කන්තස්ස පන පරිභොගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථමිදං වුත්ත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). අයමෙව වාදො තෙසු සුන්දරතරො. සත්තාහෙ මක්ඛනාදිං අධිට්ඨතො ච අඤ්ඤස්ස දදතොපි ච අනාපත්තිති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන අබ්භඤ්ජනාදිං සඬ්ගණ්හාති. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – සජ්ජිආදිං අබ්භඤ්ජනාදිං මධුං අරුමක්ඛනං, ඵාණිතං සරදුපනං අධිට්ඨතො අනාපත්තිති. අඤ්ඤස්සාති උපසම්පන්නස්ස වා අනුපසම්පන්නස්ස වා.

102. යාවකාලිකආදීති අත්තනා සහ සංසට්ඨාති සබ්භාවං ගාභාපයන්තීති සම්බන්ධො. සබ්භාවන්ති සස්ස අත්තනො භාවො ද්විත්තෙ සබ්භාවො, තං. තස්මාති යස්මා එවං, තස්මා. එවමුදිරිතන්ති එවං “විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙ”තිආදිනා වුත්තං. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යස්මා අත්තනා සංසට්ඨාති අත්තනො භාවං

ගාභාපයන්ති යාවකාලිකාදීනි, තස්මා සත්තාභාතික්කාමිතානි සත්තාභකාලිකානි පාවිත්තියජනකානි සංසට්ඨානි අත්තසංසට්ඨානිපි පාවිත්තියජනකානි කරොන්තීති අවිකප්පනාදිමිති සති බ්‍යතිරෙකතො පාවිත්තියාපත්තිපරිදිපකං.

“විකප්පෙන්තස්සා”තිආදිකං වාක්‍යාත්තයං වුත්තන්ති. ටිකායං පන “ඉදානි වක්ඛමානං සන්ධාය ඵවන්ති වුත්ත”න්ති වුත්තං. තං වක්ඛමානස්ස අතීතඋදිරිතත්තායොගතො කථං යුජ්ජතීති. ඵවමුදිරිතන්ති වා පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච ඵවමෙව වුත්තන්ති අත්ථො. ඵව-සද්දො අවධාරණං.

103-5. ඉදානි අත්තසංසට්ඨානං යාවකාලිකාදීනං සබ්භාවගාභාපනං සරූපතො දස්සෙතුං “පුරෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ සත්තාභන්ති සත්ත අභානි යස්ස තං සත්තාහං, සත්තාභකාලිකං. ව-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො, සො සත්තාභඤ්ච යාවජීවිකඤ්චානි යොජෙතබ්බො. සෙසකාලිකසම්මිස්සන්ති සෙසෙහි තදහු පටිග්ගහිතෙහි කාලිකෙහි යාවකාලිකයාමකාලිකසඬාතෙහි සම්මිස්සං. පාවිත්තීති සන්තිධිසික්ඛාපදෙන පාවිත්ති. තදහු පටිග්ගහිතන්ති තස්මිංයෙව දිනෙ පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං. තදහෙවානි තස්මිංයෙව දිනෙ පුරෙහත්තමෙව. සෙසන්ති සත්තාභකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච. ඵවන්ති යාමෙ ඵව පරිභුඤ්ජයෙති විජානියන්ති සම්බන්ධො. ඉතරන්ති සත්තාභකාලිකතො අඤ්ඤං යාවජීවිකං.

කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා

106. දාතුං කාමෙතීති දාතුකාමො, තස්ස අභිභාරො ඊසකම්පි ඔණමනාදිනාහිභරණන්ති තප්පුරිසො, හත්ථස්ස පාසො හත්ථපාසො. රුළුභිවසෙන තු අඬ්ඨතෙය්‍යහත්ථො හත්ථපාසො නාම. සො ව සචෙ හික්ඛු නිසින්තො හොති, ආසනස්ස පච්ඡිමන්තතො පට්ඨාය, සචෙ ධීතො, පණ්හිඅත්තතො පට්ඨාය, සචෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්ස නිසින්තස්ස ධීතස්ස වා යපෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං ආසන්නතරං අඬ්ගං, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡින්නදිත්වා වෙදිතබ්බො. ඵරණක්ඛමන්ති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන ඵරණස්ස උක්ඛිපනස්ස බමං යොග්ගං. වත්ථුසද්දාපෙක්ඛං නපුංසකත්තං. තිධා දෙන්තෙති කායකායප්පට්ඨද්ධනිස්සග්ගියානං වසෙන තීහි පකාරෙහි දායකෙ දදමානෙ. තත්ථ යෙන කෙනචි සරිරාවයවෙන අත්තමසො පාදඬ්ගුලියාපි දියමානං කායෙන දින්තං නාම හොති, කට්ඨජුආදීසු යෙන කෙනචි දියමානං කායප්පට්ඨද්ධෙන, කායතො පන කායප්පට්ඨද්ධතො වා මොචෙත්වා හත්ථපාසෙ ධීතස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨද්ධෙන වා පාතියමානං නිස්සග්ගියෙන පයොගෙන දින්තං නාම. ද්විධා ගාහොති කායකායප්පට්ඨද්ධානං වසෙන ද්විහි පකාරෙහි යෙහි කෙනචි දියමානස්ස ගහණං. ඵවං පටිග්ගහො පඤ්චඩ්ගොති යොජනා. පඤ්චඩ්ගොති පඤ්ච අඬ්ගානි යස්සාති බහුබ්බිති.

107. ඉදානි අනෙරණක්ඛමෙ ව කිස්මිඤ්චි කායජ්ජට්ඨධේධෙ ව පටිග්ගහණාරොහනං දස්සෙතුං “අසංභාරියෙ” ත්ථිආදිමාහ. තත්ථ අසංභාරියෙති ආනෙතුමසක්කුණෙයො ඵලකපාසාණාදිමිති. තත්ථජානෙති තෙසුයෙව රුක්ඛාදීසු ජානෙ කිංසුකපදුමිතිපණ්ණාදිකෙ. විඤ්චආදිනං සුබ්බමෙ පණ්ණෙති සම්බන්ධො. තානි හි සන්ධාරෙතුං න සක්කොන්ති. තෙසං පන සාබාසු වට්ටති. ආදි-සද්දෙන “අඬග” ත්ථිආදිකං සඬගණ්හාති. වා-සද්දො සමුවචයෙ. අසය්හහාරෙති ථාමමජ්ඣමපුරිසෙන සහිතුං සන්ධාරෙතුං අසක්කුණෙයො භාරෙ. සබ්බෙසං පටිග්ගහො “න රුහති” ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

108. ඉදානි පටිග්ගහණවිජහනං දස්සෙති “සික්ඛා” ත්ථිආදිනා. තත්ථ සික්ඛාමරණලිඬගෙහිති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන ව මරණෙන ව ලිඬගපරිවත්තනෙන ව. අනපෙක්ඛවිසග්ගතොති නත්ථි අපෙක්ඛො ඵතස්සාති අනපෙක්ඛො, සොච විසග්ගො, තතො ව. අච්ඡෙදානි වොරාදිහි අච්ඡින්නදිත්වා ගහණෙන. අනුපසම්පන්නදානාති අනුපසම්පන්නස්ස දානෙන. ව-සද්දො සබ්බන්ථ ආනෙතබ්බො. ගාහොති පටිග්ගහණං. උපසම්මතීති විජහති.

109-10. ඉදානි අජ්ජට්ඨගහිතං පරිභොගෙ දොසං දස්සෙතුං “අජ්ජට්ඨගහිත” ත්ථිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බන්ති චතුකාලිකපරියාපන්නං සකලමිපි. ඉදානි අජ්ජට්ඨගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං දස්සෙතුං “සුද්ධ” ත්ථිආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධං නාතිබහලං උදකඤ්ච තථා අඬගලග්ගං අච්චින්නං දන්ත...පෙ.... ගුඨකඤ්ච ලොණ...පෙ.... කර්සකඤ්ච කජ්ජතෙති සම්බන්ධො. තත්ථ සුද්ධන්ති රජරෙණුහි අඤ්ඤරසෙන ව අසම්මිස්සතාය පරිසුද්ධං. නාතිබහලන්ති යං කසිතට්ඨානෙ බහලමුදකං විය මුඛෙ වා හත්ථෙ වා න ලග්ගං, තං. අච්චින්නන්ති අඬගතො විච්ඡින්නදිත්වා න ගතං. දන්තානි ව අක්ඛිති ව කණ්ණඤ්ච දන්තක්ඛිකණ්ණං පාණ්ණඩගත්තා, තස්ස ගුඨකන්ති තජ්ජුරිසො. ලොණං සරිරුට්ඨිතං. සිඬසාණිති සිඬසාණිකා. විච්ඡින්නං න පටිග්ගහෙතබ්බං.

111. ඉදානි “ගුඨා” ත්ථිආදිනා කාලොදිස්සං දස්සෙති. තථාවිධෙති සජ්ජදට්ඨක්ඛණාදිකෙ තථාවිධෙ කාලෙ. තථා තාදිසො විධො කාලො ඵතස්සාති බහුබ්බිති. සෙවෙය්සාති සෙවනං කරෙය්සා, පරිභුඤ්ජෙය්සාති චුත්තං හොති. අසන්නෙ කජ්ජකාරකෙති ඵත්ථ දුබ්බවොපි අසමත්ථොපි කජ්ජියකාරකො අසන්නපක්ඛෙයෙව තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බො. කාලොදිස්සත්තා පන ඡාරිකාය අසති අල්ලදාරුං රුක්ඛතො ඡින්නදිත්වා කාතුං, මත්තිකාය අසති භූමිං බණ්ණත්වාපි මත්තිකං ගහෙතුං වට්ටති.

112. දුරුපච්ඡිණ්ණෙති දුට්ඨං උපච්ඡිණ්ණං ආමට්ඨං දුරුපච්ඡිණ්ණං. සචෙ හික්ඛු අජ්ජට්ඨගහිතං සාමිසං භාජනං ධීතට්ඨානතො අපනෙත්වා ආමසති, පිධානං ආමසති, උපරි ධීතකච්චරාදිං ඡඩ්ඛෙති, තත්ථජාතකඵලිනියා සාබාය වා වල්ලියා වා ගහෙත්වා වා වාලෙති, දුරුපච්ඡිණ්ණං නාම හොති. තස්මිං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ඵලරුක්ඛං පන අපස්සයිතුං වා තත්ථ කණ්ටකං වා බන්ධිතුං වට්ටති. අරඤ්ඤෙ

පතිතඅම්බඵලාදිං ‘‘සාමණෙරස්ස දස්සාමී’’ති ආහරිත්වා දාතුං වට්ටති.
 රජෙකිණ්ණෙති රජසා ඔකිණ්ණෙ, තස්මිං පත්තාදිකෙ යං කිඤ්චි පටිග්ගණ්හතො
 විනයදුක්කටං හොතිති අත්ථො. සචෙ පිණ්ඩාය වරන්තස්ස පත්තෙ රජං පතති,
 පටිග්ගහෙත්වා හික්ඛා ගණ්හිතබ්බා. ‘‘පටිග්ගහෙත්වා දෙථා’’ති චුත්තෙපි
 ආකිරන්ති, හත්ථතො අමොචෙන්තෙනෙව පටිග්ගාහාපකස්ස සන්තිකං නෙත්වා
 පටිග්ගහෙතබ්බං. සචෙ මහාවාතො තතො තතො රජං පාතෙති, න සක්කා හොති
 හික්ඛං ගහෙතුං, ‘‘අනුපසම්පන්තස්ස දස්සාමී’’ති සුද්ධවිත්තෙන ආහොගං කත්වා
 ගණ්හිතුං වට්ටති. තං පන තෙන දින්නං වා විස්සාසෙන වා පටිග්ගහෙත්වා
 පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

අපාති වක්ඛමානාරම්හෙ. උග්ගහප්පටිග්ගහෙති උග්ගහිත්ථාති උග්ගහො,
 උග්ගහිතං, තස්ස පටිග්ගහො, තස්මිං. අප්පටිග්ගහිතභාවං ජානතො අත්තනා ඵච
 උග්ගහෙත්වා ගහණෙති අධිප්පායො. මාතාපිතූනං අත්ථාය පන අප්පටිග්ගහෙත්වා
 තෙලාදීති, ඡායත්ථාය සාබාදීති වා ගහෙත්වා පච්ඡතො භුඤ්ජිතුකාමතාය
 පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උච්ඡුආදීසු ථාලිතෙසු මලං න පඤ්ඤායති,
 මූලහෙසප්පාදීති පිසන්තානං වා කොට්ටෙන්තානං වා
 නිසදනිසදපොතකඋදුක්ඛලමුසලාති බීයන්ති, දන්තන්තරෙ ලග්ගං සුබ්බමආමීසං
 හොති, රසො න පඤ්ඤායති, අබ්බොහාරිකං. අන්තොචුත්ථෙති අකප්පියකුටියා
 ඡදනබ්හන්තරෙ චුත්ථෙති අත්ථො. සයංපක්කෙති අත්තනා යත්ථ කත්ථවි පක්කෙ.
 සචෙ වාසිආදිං තාපෙත්වා තක්කාදීසු පක්ඛිපති, එත්තාවතාපි සාමපාකතො න
 මුච්චති. පුරිමකාලිකද්වයෙ පුනපාකඤ්ඤි යපෙත්වා යං කිඤ්චි ආමීසං හික්ඛුනො
 පචිතුං න වට්ටති. සචෙපිස්ස උණ්හයාගුයා සුලසිපණ්ණාදීති වා සිඬගිවෙරං වා
 පක්ඛිපන්ති, වාලෙතුං න වට්ටති. උත්තණ්ඩුලං හත්තං ලහිත්වා පිදහිතුං න වට්ටති.
 අන්තොපක්කෙති අකප්පියකුටියා අන්තො පක්කෙ. සබ්බත්ථ දුක්කටන්ති
 සම්බන්ධො.

පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා

113-4. මනුස්සහත්ථිඅස්සානඤ්ච ...පෙ.... උරගස්ස ව යං මංසඤ්ච, යං
 උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, අප්පට්චෙක්ඛිතං යඤ්ච මංසං, තෙසු මංසෙසුති ඵචං
 යොපෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සීසගිවාතරඬිගෙන වරන්තා අච්ඡවිසෙසාව
 කරච්ඡා. උරගස්සාති ඉමිනා සබ්බාපි දීසජාති සඬගහිතා. උද්දිස්සකතමංසන්ති
 හික්ඛුං උද්දිසිත්වා කතං උද්දිස්සකතං, තඤ්ච තං මංසඤ්ච. එත්ථ ව මංස-
 ග්ගහණෙන මච්ඡානම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං උපලක්ඛණවසෙන, ව-සද්දෙන වා.
 පඤ්චසුපි සහධම්මිකෙසු යං කිඤ්චි උද්දිස්සකතං සබ්බෙසම්පි න කප්පති, තම්පි
 අදිට්ඨඅසුතඅපරිසඬිකිතතාය තිකොට්පරිසුද්ධං වට්ටති. අප්පට්චෙක්ඛිතන්ති
 අනුපපරික්ඛිතං, අනාපුච්ඡිතන්ති අත්ථො. ආපත්තිභීරුකෙන හි රූපං
 සල්ලක්ඛෙන්තෙනාපි පුච්ඡිත්වා පටිග්ගහෙතබ්බං පරිභුඤ්ජිතබ්බඤ්ච. මනුස්සානං

මංසෙසු පුල්ලව්වයන්ති යොජනා. පුලො අව්වයො එත්ථාති රස්සෙ, ද්විත්තෙ ව පුල්ලව්වයං. පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසෙහි ය්පෙත්වා ඉතො අධිකං වජ්ජං නත්ථි. සෙසෙසුති අවසෙසෙසු එකාදසසු.

115. ඉදානි මනුස්සාදීනං අට්ඨිආදීනිපි අකප්පියානිති දස්සෙතුං
 “අට්ඨිපි”තිආදිමාහ. පි-සද්දො “ලොහිත” ත්තිආදීසුපි අනුවත්තෙතබ්බො. එසන්ති මනුස්සාදීනං දසන්තං. වසාසු පන එකා මනුස්සවසා න වට්ටති. බීරාදීසු අකප්පියං නාම නත්ථි. උද්දිස්සකතංයෙව සචිත්තකන්ති යොජනා. සචිත්තකන්ති උද්දිස්සකතභාවජානනචිත්තෙන සහ වත්තනීති සචිත්තකං. වත්ථුචිතික්කමච්ජානනචිත්තෙන හි සචිත්තකන්තං. එත්ථ ව සචිත්තකන්තං ආපත්තියා එව, න ව මංසස්ස, තථාපි මංසසිසෙන ආපත්ති එව වුත්තාති විඤ්ඤාතබ්බන්ති.

අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා

116-7. රුපියෙන අරුපියං රුපියඤ්ච ඉතරෙන රුපියඤ්ච පරිවත්තෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තත්ථ රුපියෙනාති රුපියසඬ්ඛාතෙන නිස්සග්ගියවත්ථුනා. අරුපියන්ති අරුපියසඬ්ඛාතං දුක්කට්ඨත්ථුං කප්පියවත්ථුඤ්ච. ඉතරෙනාති අරුපියෙන. නිස්සග්ගීති නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො, පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං. නිස්සග්ගො අස්ස අත්ථිති නිස්සග්ගි, කිං තං? පාවිත්තියං. රුපියස්ස මූලග්ගහණෙ පන රුපියප්පට්ග්ගහණසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

ඉදානි රුපියාදිං දස්සෙතුං “ඉධා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ කභා...පෙ.... මාසකං ඉධ රුපියන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ කභාපණො නාම සුවණ්ණමයො වා රජතමයො වා එතරහි පකතිකභාපණො වා. සජ්ඣුති රජතං. සිඬ්ඝීති සුවණ්ණහෙදො, තථාපි චෙත්ථ සාමඤ්ඤෙන සුවණ්ණමධිප්පෙනං. වොහාරුපගමාසකන්ති වොහාරං කයවික්කයං උපගච්ඡතීති වොහාරුපගං, තඤ්ච තං මාසකඤ්ච. තං පන සමුට්ඨාපිතරුපඤ්ච අසමුට්ඨාපිතරුපඤ්ච ලොහදාරුආදිමයං වුව්වති. ඉධ රුපියන්ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ රුපියං නාමාති අත්ථො. වත්ථමුත්තාදි කප්පං දුක්කට්ඨත්ථුඤ්ච ඉතරන්ති යොජනා. තත්ථ වත්ථඤ්ච මුත්තා ව ආදි යස්සාති සමාසො. ආදි-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො “වත්ථාදි මුත්තාදී”ති. තත්ථ පයමෙන ආදි-සද්දෙන කප්පාසසුත්තාපරණ්ණාදිකං යං කිඤ්චි කප්පියවත්ථුං, දුතියෙන මණි සඬ්ඛො සිලා පවාළං ලොහිතඬ්ඛො මසාරගල්ලං සත්තධඤ්ඤාති දාසිදාසබෙත්තවත්ථුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදියොති ඉදං දුක්කට්ඨත්ථුං සඬ්ගණ්හාති. වත්ථාදිකප්පියවත්ථුං, මුත්තාදිදුක්කට්ඨත්ථුඤ්ච ඉතරං අඤ්ඤං අරුපියං නාමාති අත්ථො.

118. එත්තාවතා රුපියසංවොහාරං දස්සෙත්වා ඉදානි කප්පියහණ්ඨෙ කයවික්කයං දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්තිආදි. තත්ථ “ඉමං ගහෙත්වා ඉමං දෙහි, ඉමං

කර, ඉමං ආනයා” ති වා “ඉමං භුත්වා ඉමං දෙහි, ඉමං කර, ඉමං ආනයා” ති වා “ඉමං දෙමි, ඉමං දෙහි, ඉමං කර, ඉමං ආනයා” ති වා කයවික්කයෙ සමාපන්නෙ නිස්සග්ගිති යොජනා. තත්ථ ඉමන්ති තණ්ඩුලාදිං. භුත්වාති ඔදනාදිං භුඤ්ජිත්වා. ඉමං දෙහීති එතං වත්ථාදිකං දෙහි. ඉමං කරාති එතං රජනපවනාදිං කරොහි. ඉමං ආනයාති එතං රජනකට්ඨාදිං ආනෙහි. ඉමං දෙමීති එතං වත්ථාදිකං තව දෙමි. සමාපන්නෙති කතෙ. තස්මා කප්පියං භණ්ඩං පරිවත්තෙන්තෙන අඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං “ඉමං දෙහි” ති වදනො විඤ්ඤත්ති, “ඉමං ගණ්භාහි” ති වදනො සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං, “ඉමිනා ඉමං දෙහි” ති වදනො කයවික්කයන්ති චුත්තා තිස්සො ආපත්තියො. මාතෘපිතූහි පන සද්ධිං කයවික්කයමත්තං මොවෙන්තෙන පරිවත්තෙතබ්බං. අයඤ්ඤි කයවික්කයො යපෙත්වා පඤ්චසහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි න වට්ටති. සවෙ පන නවකම්මානි කාරොති, අට්ඨකථාපමාණෙන පාවිත්තියමත්තං දෙසෙතබ්බං.

119-120. ඉදානි පරිණාමනවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “අත්තනො” තිආදි ආරද්ධං. තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – සඬ්ඝස්ස නතං ලාභං අත්තනො පරිණාමෙයා, නිස්සග්ගි. අඤ්ඤතො පුග්ගලස්ස පරිණාමෙයා, පාවිත්ති. අඤ්ඤස්ස සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙයා, දුක්කට්ඨං. අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා චෙතියස්ස වා නතං ලාභං අත්තනො වා සඬ්ඝස්ස වා අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා අඤ්ඤචෙතියස්ස වා පරිණාමෙයා, දුක්කට්ඨන්ති යොජනා. තත්ථ නතන්ති කායෙන වා වචසා වා නින්තං කතං. ලාභන්ති ලභිතබ්බං වීවරාදි. අඤ්ඤතො අඤ්ඤස්මිං පුග්ගලෙ වා චෙතියෙ වා, චෙතියෙ පන දුක්කට්ඨං. අඤ්ඤස්සාති චෙතියාදිනො අත්තමසො සුනබස්ස. අඤ්ඤතො වාති චෙතියාදිමිහි වා. සඬ්ඝස්සාති පන ඉදං කාකක්ඛිගොළකඤ්ඤායෙන “නතං පරිණාමෙයා” ති උභයත්ථ පරිවත්තති. නිස්සට්ඨං සකසඤ්ඤාය න දදෙයා වා, දුක්කට්ඨන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤථා අඤ්ඤෙන පකාරෙන, ථෙයාසඤ්ඤාය න දදෙයා චෙති චුත්තං භොති. ඉතරන්ති වත්ථුවසෙන අඤ්ඤං පාරාජිකං ථුල්ලච්චයං දුක්කට්ඨස්ස භොතීති අත්ථො.

නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

121. මුසා ...පෙ.... හරණෙන නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනං, තස්ස “පාවිත්ති චුත්තා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. එවං සබ්බත්ථ. මුසාවාදෙනි නිපාතෙන සද්ධිං තප්පුරිසො. පුබ්බෙපි ජානිත්වා වචනක්ඛණෙපි ජානන්තස්ස මුසාභණනනිමිත්තන්ති අත්ථො. භණනඤ්ච නාම ඉධ අභුතස්ස වා භූතතං, භූතස්ස වා අභූතතං කත්වා කායෙන වා වාචය වා විඤ්ඤාපනප්පයොගො. පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසාවාරවිපත්තියො අමුලිකාය වොදෙන්තස්ස යථාක්කමං සඬ්ඝාදිසෙසපාවිත්තියදුක්කට්ඨානි. අනුපධාරොත්වා සහසා භණන්තස්ස, “අඤ්ඤං භණ්ණස්මි” ති අඤ්ඤං භණන්තස්ස යස්ස භණති, සො න සුණාති, තස්ස ව අනාපත්ති.

ඔමසති අමනාපතාය කණ්ණෙසු විජ්ඣති විය එතෙන, ඔමසති වාති ඔමසො,
සො වායං වාදොව, තස්මිං. දීසො පන ගාථාබන්ධවසෙන. එවං සබ්බත්ථං.

භීත්තකට්ඨෙසු ව

ජාතිනාමගොත්තවයකම්මසිප්පආබාධලිඛිගතිලෙසආපත්තිඅක්කොසසඬාතෙසු
දසසු භූතෙන වා අභූතෙන වා “ඛත්තියොසි, චණ්ඩාලොසි” තිආදිනා කායෙන වා
වාචාය වා අනඤ්ඤාපදෙසෙන භික්ඛුනො ඛුංසෙතුකාමතාය අක්කොසවචනෙති
අත්ථො. “සන්ති ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලා” තිආදිනා අඤ්ඤාපදෙසෙන වා
“චොරොසි, විකාරීසි, මාතුසාතකොසි” තිආදිහි පාළිමුත්තපදෙහි වා භික්ඛුස්ස, යථා
වා තථා වා අනුපසම්පන්නං, පරම්මුඛා පන සබ්බමිපි අක්කොසත්තස්ස දුක්කට්ඨං.
කෙවලං දවකම්මතාය වදනො පන සබ්බත්ථං දුබ්භාසිතං.

පෙසුඤ්ඤාහරණෙති පිසුණස්ස භාවො පෙසුඤ්ඤං. අත්තනො පියකම්මතාය වා
පරස්ස පරෙසු භෙදාධිප්පායෙන වා ජාතිආදිහි ඔමසත්තස්ස භික්ඛුනො වචනං සුත්වා
භික්ඛුස්ස තස්ස පෙසුඤ්ඤස්ස හරණං. අනුපසම්පන්නස්ස හරණං දුක්කට්ඨං. පදං
පදං පදසො, විච්ඡායං සො, කොට්ඨාසෙන කොට්ඨාසෙනාති අත්ථො.
සඬගීතිත්තයාරුල්ලො තිපිටකධම්මො, අනාරුල්ලො ව රාජොවාදාදිකො ධම්මො
නාම, තෙන සහ පදසොති නිපාතස්ස තතියාතප්පුරිසො. පදසොධම්මෙති
එකක්ඛරාදිනා කොට්ඨාසෙන කොට්ඨාසෙන අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං
යථාචුත්තධම්මභණනෙති අත්ථො. පදසොධම්මභණනඤ්ඤා පදසොධම්ම-සද්දෙන
උපචාරෙන චුත්තං. අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං එකතො උද්දෙසග්ගභණ
සජ්ඣායකරණං, තංසන්තිකෙ උද්දෙසග්ගභණාදිකෙ ව තෙන සද්ධිං එකතො
යෙභුයොන පගුණං ගන්ථං භණන්තස්ස ඔසාරෙන්තස්ස බලිතට්ඨානෙ “එවං
භණාහි” ති එකතො භණන්තස්සපි අනාපත්ති.

අත්තමසො වත්ථාදිනා යෙන කෙනචි සබ්බච්ඡන්තං ඡදනං අනාහචිව
දියඬිසිහත්ථුබ්බෙධෙනාපි සබ්බපරිච්ඡින්නං යෙභුයොනඡන්තං
යෙභුයොනපරිච්ඡින්නඤ්ච සෙනාසනං අගාරන්ති අධිප්පෙනං. තත්ත්වො පන
භික්ඛුං යථෙත්වා අත්තමසො පාරාජිකවත්ථුභූතො තිරච්ඡානගතොපි අත්තමසො
තද්වුජාතා ඉත්ථිපි උපචාරතො අගාර-සද්දෙන චුච්චති. සහ අගාරෙතාති සාගාරො,
භික්ඛු. උපචාරෙනෙව ව පන අනුපසම්පන්නෙන, මාතුගාමෙන ව සහ
සෙය්‍යකප්පනං සාගාරභාවො නාමාති ගහෙනබ්බං. සඬසසම්මතං
සෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිහෙදං උපසම්පන්නං අයසකාමා හුත්වා භික්ඛුහි යෙන ව
උප්ඣායෙන්ති අවජානාපෙන්ති අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙන්ති, ලාමකතො වා
චිත්තාපෙන්ති, තං වචනං උප්ඣායනකං. යෙන ඛියන්ති සබ්බත්ථං තස්ස අවණ්ණං
පකාසෙන්ති, තං ඛියනං.

122. තලන්ති හත්ථතලමධිප්පෙනං. තග්ගභණෙන පන කායොව තලං. සත්තීති
කායප්පට්ඨිකා සත්ති ආවුධවිසෙසො, උපලක්ඛණත්තා පන සබ්බමිපි
කායප්පට්ඨිකා සත්ති. තලඤ්ච සත්ති ව තලසත්ති. ඉධ පන කොපෙන භික්ඛුස්ස
තලසත්තිඋග්ගිරණං තලසත්ති. සචෙ පන විරද්ධො පහාරං දෙති, න පහරිතුකාමතාය

දින්නත්තා දුක්කටං, පහරිතුකාමත්තාය පාවිත්තියං, අනුපසම්පන්නො දුක්කටං,
මොක්ඛාධිප්පායස්ස අනාපත්ති.

පඤ්ඤත්තෙන වදනො උපසම්පන්නස්ස වා තෙන වුච්චමානධම්මස්ස වා
අනාදරකරණං අනාදරො. අනුපසම්පන්නස්ස තෙන වුච්චමානස්ස වා
උපසම්පන්නෙන, පරෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුච්චමානස්ස අනාදරෙ දුක්කටං.

“ඌනවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙ” තිආදිනා භික්ඛුනො කුක්කුච්චස්ස උප්පාදනං
අනුපසම්පන්නස්ස දුක්කටං.

අනාපුච්ඡා ගාමප්පවෙසනෙති පකතිවචනෙන පුච්ඡිතුමනුරූපං
අත්තොඋපචාරසීමාය දස්සනුපචාරෙ භික්ඛුං දිස්වා “විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං
ආපුච්ඡාමි” ති අනාපුච්ඡිත්වා විකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ. දීඝො පන සන්ධිවෙසන.
ආපදාසු අනාපත්ති.

පරම්පරභොජනෙති පරො ව පරො ව පරම්පරා ම-කාරො සන්ධිවෙසන, තස්මා
පරම්පරා උප්පත්තවිසයඅපාදානවචනං, පරතො පරතො ලද්ධා භුඤ්ජනෙති අත්ථො.
අයමෙත්ථ අධිප්පායො – පඤ්චහි භොජනෙහි නාමං ගහෙත්වා නිමන්තිතස්ස යෙන
යෙන පයමං නිමන්තිතො, තස්ස තස්ස භොජනතො උප්පට්ඨායා, “මය්හං
භත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මි” ති වා “විකප්පෙමි” ති වා ආදිනා සම්මුඛා වා පරම්මුඛා
වා අවිකප්පෙත්වා වා අඤ්ඤතො අඤ්ඤතො පඤ්චභොජනාදීනි ලද්ධා
භුඤ්ජමානෙති. ගිලානච්චරදානච්චරකාරසමයෙ අනාපත්ති.

123. සෙය්‍යං සෙනාසනානි වා අනුද්ධරිත්වා ගමනෙති සම්බන්ධො. වා-සද්දො
සමුවචයෙ. තත්ථ “භිසි විම්ලිකා උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා
වම්මක්ඛණ්ඩො නිසිදනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො” ති (පාවි.
116) වුත්තාසු දසසු සෙය්‍යාසු එකමිපි අත්තතො වස්සග්ගෙන ගහෙත්වා සඞ්ඝිකෙ
සබ්බප්පට්ච්ඡන්තෙ ගුත්තෙ සෙනාසනෙ සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා යථා
යපිතං උපවිකාදීහි න ඛප්පති, තථා යපනවසෙන අනුද්ධරිත්වා පරික්ඛිත්තස්ස
ආරාමස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං අතික්කමිත්වා ගමනෙ ව, තථා
මඤ්චපිට්ඨසිකොච්ඡසඞ්ඛානානි සෙනාසනානි වස්සකාලෙ අප්ඤ්ඤාකාසෙ
සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා අනුපසම්පන්නෙන අනුද්ධරිත්වා
ලාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්චුපාතං අතික්කමිත්වා ගමනෙ වාති අත්ථො.
යථාවුත්තතො පන අඤ්ඤත්ථ දුක්කටං.

ඉත්ථියා අද්ධානගමනෙති “ගච්ඡාම හගිනි, ගච්ඡාම අය්‍යා” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං
සංවිදහිත්වා “අප්ප වා ස්වෙ වා” තිආදිනා නියමිතකාලවිසඞ්කෙනං අකත්වාපි
ද්වාරවිසඞ්කෙනං මග්ගවිසඞ්කෙනං කත්වාපි ඉත්ථියා සද්ධිං අද්ධානමග්ගගමනෙති
අත්ථො.

එකෙකාය නිසිදනෙති එකෙන එකාති එකෙකා, තස්සා නිසජ්ජායාති අත්ථො. එකෙන සහ එකිස්සා නිසජ්ජං විනා එකාය සහ එකස්ස නිසජ්ජං නාම නත්ථීති එකාය සහ එකස්ස නිසජ්ජායං සති නිසින්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියන්ති අධිජ්ජායො. “එකායෙකනිසිදනෙ” ති වා පායො.

124. රූපාදීනං උපසංභාරෙන, භයානකකථාකථනෙන වා උපසම්පන්නස්ස භිංසාපනෙ. අනුපසම්පන්නස්ස දුක්කටං.

ආකොටනෙ උපසම්පන්නස්ස අන්තමසො උජ්ජලපත්තෙනාපි පභාරදානෙ. අනුපසම්පන්නස්ස අන්තමසො තිරච්ඡානගතස්සපි දුක්කටං. මොක්ඛාධිජ්ජායස්ස අනාපත්ති.

සඬ්ඝමජ්ඣෙකං විනයධරෙන අනුයුඤ්ජියමානස්ස පුච්ඡිතතො අඤ්ඤස්ස වාදො අඤ්ඤෙන අඤ්ඤං පටිවරණං අඤ්ඤවාදො. තථෙව පුච්ඡියමානස්ස අකථෙතුකාමතාය විභෙසනං තුණ්හිභාවො විභෙසා. අඤ්ඤවාදකස්ස විභෙසකස්ස ව ඤත්තිදුතියකම්මෙන අඤ්ඤවාදකවිභෙසකකම්මෙ කතෙ පුන අඤ්ඤවාදෙ විභෙසාය පාවිත්තියං. අනාරොපිතෙ පන කම්මෙ දුක්කටං. කිඤ්චි වීතික්කමං දිස්වා “ආවුසො, ඉදං නාම තයා කත”න්ති වුත්තෙ තං න කථෙතුකාමො තුණ්හිභුතො සඬ්ඝං විභෙසෙතිති විභෙසකො. අනාවාරං ආවරිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙකං ආපත්තියා, වත්ථුනා වා අනුයුඤ්ජියමානෙ තං අකථෙතුකාමො “කො ආපන්නො, කිස්මිං ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤෙහි වචනෙහි තං වචනං පටිච්ඡාදෙන්තො යො අඤ්ඤං වදති, අයං අඤ්ඤවාදකො නාම.

දුට්ඨුල්ලං නාම පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසා, ඉධ පන සඬ්ඝාදිසෙසොව. පකාසො ව ඡාදො ව පකාසඡාදො, දුට්ඨුල්ලස්ස පකාසඡාදොති තජ්ජුරිසො. අභිණ්භාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථාය ආපත්තිපරියන්තං කුලපරියන්තඤ්ච කත්වා වා අකත්වා වා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා කාතබ්බං. භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වා අනුපසම්පන්නස්ස “අයං අසුචිං මොචෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන වත්ථුනා සද්ධිං ආපත්තිං සටෙත්වා තස්ස දුට්ඨුල්ලස්ස පකාසනෙ ආරොවනෙ ව, තස්සෙව යෙන කෙනවි උපායෙන ඤත්වා ඡාදනෙ ව, අදුට්ඨුල්ලාරොවනෙ ඡාදනෙ ව, අනුපසම්පන්නස්ස පන පුරිමපඤ්චමසික්ඛාපදෙ ඉතරා දුට්ඨුල්ලෙපි දුක්කටං.

භාසොදකෙති එත්ථ භාසෙ උදකෙති පදවිභාගො වෙදිතබ්බො. යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන භසාධිජ්ජායස්ස උපකච්ඡකාදීසු භාසෙ චුසනෙ. භාසනිමිත්තඤ්චි චුසනං භාසො. අනුපසම්පන්නෙ දුක්කටං. උදකෙ භාසෙති උපරිගොජ්ඣකෙ උදකෙ භසාධිජ්ජායස්ස උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනෙන කීළාය. කීළා හි ඉධ භාසොති වුත්තො. නාවාය කීළතො, හත්ථාදිනා කට්ඨාදිනා වා උදකං හනතො අන්තමසො භාජනගතකඤ්ජිකාදීනිපි බිපනකීළාය කීළතො දුක්කටං. අභසාධිජ්ජායස්ස අනාපත්ති.

නිවිජුහනෙ විහාරාති සඞ්ඝිකවිහාරතො භික්ඛුනො නික්කඛ්ඨනනික්කඛ්ඨාපනෙ.
එත්ථ ව එකජ්ජයොගෙ එකා, නානාපයොගෙ ද්වාරගණනාය ආපත්තියො.
පුග්ගලිකනික්කඛ්ඨනෙ, තස්ස පරික්ඛාරනික්කඛ්ඨනෙ, අනුපසම්පන්නස්ස පන
තස්ස පරික්ඛාරස්ස වා නික්කඛ්ඨනෙ දුක්කටං. න සම්මාවත්තන්තානං.
අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකානං වා නික්කඛ්ඨනෙ, අත්තනො විස්සාසිකස්ස විහාරා
නික්කඛ්ඨනෙ, භණ්ඩනකාරකස්ස පන සකලසඞ්ඝාරාමතො නික්කඛ්ඨනෙ
අනාපත්ති.

අනුපබ්ඡ සයනෙති ‘‘වුඩ්ඨො, ගිලානො, සඞ්ඝෙන දින්නො’’ති ජානිත්වා
මඤ්චපියානං වා තස්ස භික්ඛුනො පවිසන්තස්ස වා නික්ඛමන්තස්ස වා උපවාරං.
අනුපබ්ඡ අනුපවිසිත්වා සඞ්ඝිකෙ විහාරෙ ‘‘යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, සො
පක්කම්ස්සති’’ති අධිප්පායෙන නිසිදනනිසජ්ජනවසෙන සයනෙ. පුග්ගලිකෙ
දුක්කටං.

එත්ථ ව පාවිත්තීති උද්දිසිත්වා කානිවි පසිද්ධානි දස්සිතානි. අවුත්තානි පන
තාදිසානි ඉමිනාව සාමඤ්ඤවචනෙන සඞ්ගහෙත්වා වෙදිතබ්බානි. කථං?
අවෙලකාදිඅඤ්ඤතිත්ථියානං යස්ස කස්සචි ආමිසස්ස සහත්ථා දානෙ ව,
සජ්ජිනවතීතතෙලමධුථාණිතමච්ඡමංසබ්බරද්ධිසඞ්ඛාතානං පණිතභොජනානං.
අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජනෙ, රාගපරිශුච්ඡිතඉත්ථිපුරිසස්ස
යොග්ගෙ කුලෙ අනුපවිසිත්වා නිසජ්ජනකජ්ජනෙ, පඤ්චන්තං භොජනානං.
අඤ්ඤතරෙන නිමන්තිතො තස්මිං භුත්තෙ වා අභුත්තෙ වා සන්තං භික්ඛුං.
අනාපුච්ඡිත්වා පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තං වා යස්මිං කුලෙ නිමන්තිතො, තතො
ගිලානවිවරදානකාරසමයං යපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං අඤ්ඤකුලජ්ජවෙසනෙ, යපෙත්වා
එකදිවසං අඤ්ඤස්මිං දිනෙ ආවසථපිණ්ඩස්ස අගිලානෙන හුත්වා භුඤ්ජනෙ,
රත්තිපරිච්ඡෙදං වා භෙසජ්ජපරිච්ඡෙදං වා කත්වා පචාරිතතො උත්තරි අඤ්ඤත්‍ර පුන
පචාරණාය අඤ්ඤත්‍ර නිව්චජ්ජපචාරණාය විඤ්ඤාපනෙ, අඤ්ඤත්‍ර තථාරූපපච්චයා
ගාමතො නික්ඛන්තසෙනාදස්සනාය ගමනෙ, පච්චයෙනපි ගන්ත්වා තිරත්තතො
උත්තරි සෙනාය වාසෙ, තස්ස ව වසන්තස්ස
යුද්ධට්ඨානබලගණට්ඨානසෙනානිවෙසඅනිකදස්සනත්ථං ගමනෙ, පිට්ඨාදීහි
කතමජ්ජසඞ්ඛාතසුරාය, පුජ්ථාදීහි කතආසවසඞ්ඛාතමෙරයස්ස ව පානෙ,
පදීපුජ්ජලපත්තපවනාදිකාරණං විනා විසිබ්බිතුකාමතාය අගිලානස්ස අග්ගිතො
ජාලනජාලාපනෙ, කජ්ජබිත්ථුං අනාදාය නවවිවරපරිභොගෙ, සාමං විවරං
විකජ්ජෙත්වා අපච්චුද්ධාය පරිභොගෙ, භික්ඛුසන්තකපත්තාදිතො අන්තමසො
භසාධිප්පායෙනපි අපනිධානෙ අපනිධාපනෙ, සඤ්චිච්ච තිරච්ඡානගතස්ස
ජීවිතවොරොපනෙ, සඤ්චිච්ච යථාධම්මං නිහතාධිකරණස්ස පුනකම්මාය
උක්කොටනෙ, සඤ්චිච්ච ථෙයාසත්ථෙත සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානගමනෙ,
භික්ඛුහි සික්ඛාපදෙහි වුච්චමානස්ස අඤ්ඤං අවිචාරෙත්වා ‘‘න තත්ථ
සික්ඛිස්සාමී’’ති භණනෙ, සික්ඛාපදවිචණ්ණනෙ, ඉමෙසං ‘‘සුත්වා ඔරම්ස්සාමී’’ති
අධිප්පායං විනා විවාදාපන්නානං උපස්සුතිට්ඨානෙ, ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං
දත්වා පච්ඡා බියනධම්මාපජ්ජනෙ, සඞ්ඝෙ විනිච්ඡයෙ වත්තමානෙ ඡන්දං අදත්වා

පක්කමනෙ, සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන චීවරං දත්වා පච්ඡා ඛියනධම්මාපජ්ජනෙ,
අඤ්ඤානු අජ්ඣාරාමා අජ්ඣාචසථා වා රතනස්ස වා රතනසම්මතස්ස වා
උග්ගණ්හනඋග්ගභාපනෙ පාවිත්තියන්ති.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

125. සමණකප්පාති සමණවොහාරා. භවන්ති, අහෙසුන්ති වා භූතා, වත්තමානෙ,
භූතෙ වා තප්පච්චයො. විරුල්හමුලාදිභාවං ආපජ්ජන්ති වඩ්ඪමානකානං, වඩ්ඪිත්වා
මහන්තභාවං පත්තානඤ්ච රුක්ඛලතාදිසඬ්ඛානානං භූතානං ගාමො, භූතා එව වා
ගාමො සමුහො භූතගාමො. තස්ස සමාරම්භො ඡෙදනථාලනාදි, තස්මිං.
නිමිත්තත්ථෙ චෙනං භූමිමං, තංභෙනු පාවිත්තියං භොතිති අත්ථො. කතකප්පියං
සමණකප්පියං භවෙති සම්බන්ධො. තත්ථ කතං කප්පියං යස්සාති බහුබ්බිහි.
කෙනාති ආහ “නබ්බනා”තිආදි.

126. ඉදානි යස්ස සමාරම්භො, තං භූතගාමං විහජිත්වා දස්සෙතුං “ස
මුලා”තිආදි ආරද්ධං. සොති භූතගාමො. භවිතුං උප්පජ්ජිතුං පයොජෙතිති
කාරිතන්තා තප්පච්චයො, පභාවිතො උප්පාදිතොති අත්ථො. අථ වා පභවනං
පභවො, උප්පත්ති, සොච පභවො, පභාවං කරොතිති නාමධාතුතො කත්තරි
තප්පච්චයො, පභාවිතො උප්පන්නොති අත්ථො. මූලඤ්ච බන්ධො ච ඛිජ්ඤ්ච
අග්ගඤ්ච එථ ච මූල...පෙ.... එළුනි. එථ නාම පබ්බං. තානියෙව ඛිජානි, තෙහි
පභාවිතො උප්පාදිතො, අථ වා තෙහි අවධිභූතෙහි, කාරණභූතෙහි වා පභාවිතො
උප්පන්නොති කමෙන විකප්පද්වයෙ සමාසද්වයං වෙදිතබ්බං. තත්ථ මූලඛිජං නාම
හලිද්දිසිඬ්ඛිවෙරාදි.

බන්ධඛිජං නාම අස්සත්ථනිග්‍රොධාදි. ඛිජඛිජං නාම පුබ්බණ්ණාපරණ්ණාදි.
අග්ගඛිජං නාම හිරිවෙරාදි. එථඛිජං නාම උච්ඡුනළාදි. තත්ථ මූලඛිජාදීනි පඤ්ච
ඛිජගාමො. තන්තිබ්බත්තො රුක්ඛලතාදි භූතගාමො.

ඉදානි තෙසු ඛිජගාමසමාරම්භෙ දුක්කටං දස්සෙති අපරද්ධෙන.
භූතගාමවියොජිතං ඛිජං ආරම්භෙ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. භූතගාමතො
වියොජිතන්ති තප්පරිසො. ඛිජන්ති භූමියං රොපිතමරොපිතම්පි
නිග්ගතවිදන්ථිමත්තපත්තවට්ටිපි මූලඛිජානි. “ආරම්භෙ”ති කිතකපච්චයස්ස
යොගෙ අවුත්තෙ කම්මති ඡට්ඨුප්පත්තියං විකප්පෙන උභයත්ථ දුතියා. ආරම්භෙති
සමාරම්භෙ. තස්මා “ඉමං පුප්ඵං ඵලං වා ජාන, ඉමං කප්පියං කරොහි”තිආදිනා
කප්පියච්චනෙන භූතගාමතො වියොජිතං ඛිජජාතං ඛිජගාමපරිමොචනත්ථං පුන
කප්පියං කාරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිහබ්බං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි
සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නබ්බපරිජිතං අඛිජං
නිබ්බත්තඛිජඤ්ඤෙව පඤ්චම”න්ති (වුලුව. 250) වුත්තෙසු පඤ්චසු නබ්බපරිජිතාදීනි
තීණි දස්සිතානි.

127. ඉදානි අවසිට්ඨානි ද්වෙ දස්සෙතුං “නිබ්බත්තඛිප්”න්තිආදිකං පටිමද්ධං ආහ. තත්ථ නිබ්බත්තඛිප්න්ති නිබ්බත්තනියන්ති නිබ්බත්තං, නිපුබ්බ වතු වත්තනෙතිමස්මා තප්පච්චයො, නිබ්බත්තං ඛිපං යස්ස තං නිබ්බත්තඛිපං, ඛිපං නිබ්බත්තෙත්වා විසුං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං අම්බපනසාදි. නොඛිපං නාම තරුණම්බඵලාදි. ඉදානි ඛිපගාමභූතගාමෙසු කප්පියකරණප්පකාරාදිවිසෙසං දස්සෙන්නො “කටාහා”තිආදිමාහ. තත්ථ කටාහෙන බද්ධං ඛිපං යෙසන්ති බාහිරත්ථො.

128. භාජනෙ භූමියම්පි වා එකාබද්ධෙසු බිෂෙසු එකස්මිඤ්ච කප්පියෙ කතෙති යොජනා. බිෂෙසුති ඛිපගාමභූතගාමෙසු. භූතගාමොපි හි ඉධ “ඛිප්”න්ති රුළ්භිවසෙන වුවවති.

129. නික්ඛිත්තෙති යිපිතෙ. කප්පියං පුන කරෙය්‍යාති ජාතමූලපණ්ණහාවතො භූතගාමත්තා භූතගාමතො පරිමොචිතං ඛිපගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙය්‍යාති අත්ථො. තෙනාහ “භූතගාමො හි සො තදා”ති. හි-සද්දො හෙතුම්හි. තදාති මූලෙ ච පණ්ණෙ ච ජාතකාලෙ සවෙ මූලමත්තං සඤ්ජායති, උපරිභාගෙ සවෙ අඬ්ඤා ජායති, හෙට්ඨාභාගෙ ඡින්දිතුං වට්ටති. මූලමත්තෙසු වා පන පණ්ණමත්තෙසු වා නිග්ගතෙසු සවෙපි රතනප්පමාණාපි සාබා නික්ඛමන්ති, ඛිපගාමසඬ්ගහිතා හොන්ති.

130. උදකසම්භවො සෙවාලො ච චෙතියාදිසු සෙවාලො ච භූතගාමොවාති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන පාකාරාදිග්ගහණං. යදි ද්වෙ තීණි පණ්ණානි න ජායන්ති, අග්ගඛිපසඬ්ගහං ගච්ඡති. සුක්ඛො පන සම්මජ්ජිතබ්බො. මූලපණ්ණෙ විනිග්ගතෙ බිෂොපි භූතගාමොවාති සම්බන්ධො. පණ්ණෙති ඉමිනා අඬ්ඤාමත්තං පටික්ඛිපති.

131. සටාදිපිට්ඨෙ සෙවාලො ච අභිජත්තකමකුළඤ්ච දුක්කටස්සෙව වත්ථුනිති සම්බන්ධො. පිට්ඨෙති ඉමිනා අත්තො අබ්බොහාරිකොති දස්සෙති. චුල්ලන්ති චුල්ලිතං අභිජත්තකං. අබ්‍යවහාරිකන්ති ආපත්තිවොහාරයොග්ගං න හොතිති අත්ථො.

132. අල්ලරුක්ඛෙ ලාබානිය්‍යාසජත්තානි විකොපිය ගණ්හතො තත්ථ අක්ඛරං ඡින්දනො වාපි පාවිත්තීති සම්බන්ධො. තත්ථානි අල්ලරුක්ඛෙ. “විකොපය”න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති, සො අපාඨො පටිමන්තතාය කාරණාහාවතො. “විකොපියා”ති පන පාඨො ගහෙනබ්බො. විකොපියාති ඉමිනා අවිකොපෙත්වා ගහණෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

133. දාරුමක්කටකාදිනාති ආණිං කොට්ටෙන්වා දාරුයන්තං කත්වා තත්ථ කණ්ටකං ඔලම්බෙන්ති, එතං දාරුමක්කටකං නාම. ආදි-සද්දෙන කණ්ටකබන්ධනාදිතං ගහණං. තිණාදිං ඡින්දිතුං, ගණ්ඨිකං කාතුඤ්ච න කප්පතිති යොජනා. ඡින්දිතුන්ති ඡින්දනං.

134. භූතගාමං වානි භූතගාමං වා. බීජං වානි බීජගාමං වා. “ජීන්ද්‍ර වා” තිආදිනා සබ්බත්ථං වා-සද්දො යොජෙතබ්බො. පච වානි පචනං කරොහීති වා. “පට” ඉති වා පායො, තස්ස උප්පාදෙහීති අත්ථො. “ඉමං රුක්ඛං ජීන්ද්‍රාහී” තිආදිනා පන අචත්ථා “රුක්ඛං ජීන්ද්‍රා” තිආදිනා අනියමෙත්ථා චත්තුං වට්ඨති.

135. ඉමන්ති එතං රුක්ඛාදිං. ඉමං සොධෙහීති එත්ථ ඉති-සද්දං කත්ථා අත්ථො චත්තබ්බොති.

සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා

136. යාසු චුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පති, තා කප්පියා භූමියො සම්මුති ව සම්මුතිකුටි ව...පෙ.... ගහපති ව ගහපතිකුටි වානි ඉමා චතස්සො හොන්තීති යොජෙත්ථා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ හෙසප්පක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 295) චුත්තාය උත්තිද්දුතියකම්මවාචාය, අපලොකනකම්මවසෙන වා සාවෙත්ථා සම්මා උත්තිසම්පන්නං කරියතීති සම්මුති, ථම්හානං භිත්තිපාදානං වා උග්ගමනං උද්ධං කත්ථා යපනං, “කප්පියකුටිං කරොමා” ති වාචාය සාවනඤ්ච අන්තං යස්සා සා උස්සාවනන්තා. තථා ව චුත්තං “ථම්හප්පතිට්ඨානඤ්ච චචනපරියොසානඤ්ච සමකාලං වට්ඨති” ති (මහාව. අට්ඨ. 295). නිසාදනං පවිසනං සන්නිවෙසනං නිසාදො, ගුන්තං විය නිසාදො එතිස්සාති ගොනිසාදි. භික්ඛුං යපෙත්ථා සෙසසහධම්මිකා සබ්බෙ ව දෙවමනුස්සා ඉධ ගහපතීති සාමඤ්ඤෙන අධිප්පෙනා. එත්ථ පන ගහපතිසම්බන්ධිති කුටි දීසෙන ගහපතී.

“යං පන අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ ගෙහෙ චුත්ථං” න්ති (මහාව. අට්ඨ. 295) අට්ඨකථාවචනතො යං සඬ්ඝො ආකඬ්ඛති විහාරං වා අඬ්ඬයොගං වා පාසාදං වා හම්මියං වා ගුහං වා ලෙණාදිං වා, තෙසම්පි සාමඤ්ඤචචනං විඤ්ඤායතීති තංතංලක්ඛණප්පත්තා සහසෙය්‍යාප්පහොනකා ලෙණාදියො චතුස්ථෙව කුටිසු අන්තොගධාති වෙදිතබ්බං. ඉමාසු චතුසු සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ පදෙසෙ යං සඬ්ඝිකං පුග්ගලිකං වා භික්ඛුසන්නකං එකරත්තම්පි අන්තොචුත්ථං අනුපසම්පන්නෙන පක්කඤ්ච යාවකාලිකං යාමකාලිකඤ්ච අන්තොචුත්ථඅන්තොපක්කසඬ්ඛං න ගච්ඡති, කො පන වාදො ඉතරද්වයෙ. තං පන අකප්පියභූමියම්පි චුත්ථං පක්කඤ්ච වට්ඨති. තෙන චුත්තං “යාසු චුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පතී” ති.

137. වාසත්ථාය කතෙ සඬ්ඝිකෙ වා එකසන්නකෙ වා සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ ගෙහෙ කප්පියාකුටි ලද්ධබ්බාති සම්බන්ධො. තත්ථ වාසත්ථායාති ඉමිනා අවාසත්ථාය කතං නිවත්තෙති. එකසන්නකෙති එකස්ස භික්ඛුනො සන්නකෙ. කප්පියාකුටිති භාවප්පධානොයං නිද්දෙසො, න හි ගෙහෙ ගෙහං ලද්ධං යුප්පතීති කප්පියකුටිතාති අත්ථො. දීසො පන ගාථාවසෙන, කප්පියා කුටිතාති වා

විසේසනවසෙන දට්ඨබ්බං. සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙති එත්ථ සහසෙය්‍යාප්පභොනකං වාසාගාරලක්ඛණෙ වුත්තලක්ඛණං සෙනාසනං.

138. ඉදානි තා කුටියො කමෙන දස්සෙත්වා තත්ථ පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං, තාසං සබ්බථාපගමඤ්ච දස්සෙතුං “ගෙහෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති එවමීරයන්ති සම්බන්ධො. ඉට්ඨකා ච ථම්මා ච “ඉට්ඨකාථම්මා”ති වත්තබ්බෙ රස්සො. ඉට්ඨකථම්මා ආදි යස්ස හිත්තිපාසාදස්සාති බහුබ්බිහි. පච්ඡා පඨමසද්දෙන කම්මධාරයො. “යපෙය්‍ය වෙ, සා උස්සාවනන්තිකා”ති එවං වෙ-සා-සද්දෙ යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

139. සකලො අපරික්ඛිත්තො ආරාමොපි වාති සම්බන්ධො. සෙනාසනං පරික්ඛිත්තං වා භොතු, අපරික්ඛිත්තං වා, න තං පමාණං.

140. අඤ්ඤෙහි කප්පියකුටියා අත්ථාය දින්නො වා තෙසං සන්තකො වාති යොජනා.

141. අවිරොධභාවෙන කප්පනියා කප්පා, කප්ප සාමන්ථියමිච්චෙනස්මා ඉත්ථියං ආපච්චයෙ රූපං, න කප්පා අකප්පා, අකප්පා ච සා කුටි වෙති අකප්පකුටි, තාය. සප්පිආදීති ඉමිනා සත්තාහකාලිකං යාවජ්චිකඤ්ච ගහිතං.

142. තෙහෙවාති අකප්පකුටියං වුත්ථසප්පිආදීහි එව සද්ධිං සත්තාහකාලිකසංසට්ඨතාය “සත්තාහං කප්පතෙ”ති වුත්තං. සාමිසෙති ආමිසසඬ්ඛාතෙන පුරිමද්වයෙන සහිතෙ. සාමපාකතාති සාමං අත්තනා පාකො එතස්සාති සාමපාකං, සත්තාහකාලිකෙන සහ පක්කං සාමිසං යාවජ්චිකං, තස්ස භාවො සාමපාකතා. සයං පක්කං තං අත්තනා සංසට්ඨතාය තමපි ආමිසං සාමපාකගතිකං කරොතීති තස්ස සාමපාකතා භොතීති අධිජ්ජායො.

143. අධිට්ඨිතාති පතිට්ඨිතා. එව-සද්දො තිට්ඨතිසද්දස්ස අත්තෙ දට්ඨබ්බො.

144. සබ්බෙසුති ථම්මාදීසු සකලෙසු. ජහිතං වත්ථු කුටිභූමි යස්සා ජහිතවත්ථුකා. පරික්ඛිත්තෙ ජහිතවත්ථුකාති සම්බන්ධො. සෙසාති ඉතරා ද්වෙ කුටියො. ඡදනවිබ්භමාති ඡදනස්ස විනාසා. එත්ථාපි “ජහිතවත්ථුකා”ති ආනෙතබ්බන්ති.

භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

145. “ඉදං තයා දුක්කතං, දුබ්භාසිත”න්ති ආදීනි වත්වා වොදනතො, අත්තනො වජ්ජං අස්සරන්තස්ස සතුප්පාදවසෙන සාරණතො, සම්මා පටිපත්තියං සාරණතො පවත්තාපනතො වා වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායති භූසං වින්තෙතීති උපජ්ඣා. උපජ්ඣා එව උපජ්ඣායො. “එවං තයා බුද්ධවචනං සජ්ඣායිතබ්බං, එවං

අතික්කම්මබ්බං, එවං පටික්කම්මබ්බං''න්තිආදිනා ආචාරසික්ඛාපනෙ ආචරති පවත්නති ආචරියො. සො ච නිස්සයපබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මාවරියවසෙන චතුබ්බිධො. උපජ්ඣා ච ආචරියො ච උපජ්ඣාවරියා, තෙ. නිස්සාය වසමානොති ඉමිනා නිස්සයපබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙසු යො නිස්සාය වසති, තං දස්සෙති. චතුසු හි තෙසු නිස්සයන්තෙවාසිකෙන යාව ආචරියං නිස්සාය වසති, තාවසබ්බං ආචරියවත්තං කාතබ්බං, නෙතරෙහි. ඉතරෙහි, නිස්සයමුත්තකෙහිපි යාව වීචරරජනං, තාව ච අරතිවිනොදනාදිකඤ්ච වත්තං කාතබ්බං. අනාපුච්ඡිත්වා පත්තවීචරදානාදිමිති පන එතෙසං අනාපත්ති. සද්ධිවිහාරිකස්ස පන උපජ්ඣායානං යාව වීචරරජනං, තාව ච අරතිවිනොදනාදිකඤ්ච අකරොන්තස්ස නිස්සයමුත්තකස්සාපි අමුත්තකස්සාපි ආපත්තියෙව. එකච්චස්ස පත්තදානාදිනො පටියාය අමුත්තනිස්සයස්සෙව ආපත්ති. තෙසු මජ්ඣෙ ද්වෙ ආචරියස්ස යාවජීවං භාරා. ඉතරෙ පන යාව සමීපෙ වසන්ති, තාවදෙව, තස්මා ආචරියෙනාපි තෙසු සම්මා වත්තිතබ්බං, උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙසු වත්තබ්බමෙව නත්ථි. සුපෙසලොති පියං සීලමස්සාති පෙසලො, වුද්ධි, ය-ලොපෙන ඊ-කාරස්ස අත්තකරණෙන, සුට්ඨු පෙසලො සුපෙසලො, සික්ඛාකාමොති අත්ථො. “දන්තකට්ඨ”න්තිආදි “දදෙ”තිමස්ස කම්මං. දදෙති සම්මා ආදරෙන යථාධිප්පායං දදෙය්‍යාති අත්ථො. කාලෙති තදනුරූපෙ කාලෙ.

146. පත්තෙ ව...පෙ.... වීචරෙ ව වත්තං චරෙති සම්බන්ධො. චරෙති කරෙය්‍යා. තත්ථ නීවං කත්වා සාධුකං අපරිසංසන්නෙන ධොවනං, මුහුත්තං උණ්භෙ ඕතාපනං, යපනට්ඨානං උපපරික්ඛිත්වා වම්මාදිනා කෙනපි අන්තරහිතාය නික්ඛිපනං පත්තෙ වත්තං. ගාමං පවිසන්තානං නිවාසනකායබන්ධනසඬ්ඨිසාට්ඨානං, ධොවිත්වා සොදකපත්තස්ස දානං ගාමජ්ජවෙසෙ වත්තං. යදි ආකඬ්ඨන්ති, පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච නාතිදුරන්විවාසන්නෙ ගමනං, පත්තපරියාපන්නග්ගහණඤ්ච ගමනෙ වත්තං. නිවත්තෙන්තෙ පන පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනපඤ්ඤාපනං, පාදොදකාදිඋපනික්ඛිපනං, පත්තවීචරජ්ජට්ඨග්ගහණං ආගමෙ ආගමනෙ වත්තං. හණන්තානං අන්තරා කථාඅනොපාතනං සබ්බන්ථ වත්තං. ආසනපඤ්ඤාපනං, උට්ඨිතෙසු ආසනඋද්ධරණං, පාදපීඨකථලානං උපනික්ඛිපනං, පටිසාමනඤ්ච ආසනෙ පාදපීඨෙ පාදකථලෙ ව වත්තං. ධොතපාදට්ඨපනකං පාදපීඨං. අඤ්ඤං කථලං. උපාහනා ව වීචරඤ්චාති ද්වන්දො, තස්මිං. සුක්ඛඅල්ලවොලෙහි පුඤ්ජනං උපාහනාය වත්තං. සින්තවීචරස්ස මුහුත්තං ඕතාපනං, චතුරඬ්ඨලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වා වීචරසංහරණඤ්ච වීචරෙ වත්තං.

147. පරිභොජනීය...පෙ.... පස්සාවට්ඨානිසු ව විහාරසොධනෙ ව පුන පඤ්ඤාපනෙ ව වත්තං තථාති සම්බන්ධො. වච්චඤ්ච පස්සාවො ව වච්චපස්සාවා. තිට්ඨති එත්ථාති යානී, කුට්ඨි. වච්චපස්සාවානං යානීති තජ්ජුරිසො. අථ වා තිට්ඨති එත්ථාති යානං, සොයෙව සමාසො, වච්චපස්සාවස්ස ව පතනට්ඨානං, තං අස්ස අත්ථිති ඉට්ඨගෙහාදි. පරිභොජනීයඤ්ච පානීයඤ්ච වච්චපස්සාවට්ඨානී ව පරි...පෙ.... ට්ඨානී. තාසු තෙසු වා. පාදොදකඋණ්භසීතනහානොදකජ්ජට්ඨාදාපනං පරිභොජනීයෙ වත්තං. පාතබ්බපානීයෙන පුච්ඡනං උපට්ඨාපනඤ්ච පානීයෙ වත්තං.

සම්මජ්ජනපානිය උපට්ඨාපනං වච්චපස්සාවට්ඨානීසු වත්තං. පයමං පත්තච්චරාදීනි
 හරාපෙත්වා එකමත්තෙ නික්ඛිපනාදි, උල්ලොකතො පට්ඨාය මක්කට්ඨන්තානං
 ඔහාරෙත්වා සම්මජ්ජනඤ්ච විහාරසොධනෙ වත්තං. ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා
 පජ්චොටෙත්වා අතිහරිත්වා යථායානෙ භූමත්ථරණාදිපඤ්ඤාපනං පුන පඤ්ඤාපනෙ
 වත්තං. තථාති ඉමිනා “වරෙ”ති ඉදං අතිදිසති.

148. විහාරං සොධෙත්තො හික්ඛු පට්ඨානෙ වා සඬගණෙ වා පානියසාමන්තා වා
 සයනාසනං න පජ්චොටෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පානිය-සද්දෙන පරිභොජනියඤ්ච
 සඬගහිතං. පට්ඨානෙති උපරිවානෙ. සඬගණෙති බහුතං සමොසරණෙ
 විවට්ඨපදෙසෙ. සයනාසනං නාම භූමත්ථරණමඤ්චාදි.

149. න්හානෙ වත්තං වරෙ, න්හාතස්ස කාතබ්බෙ වරෙති සම්බන්ධස්ස
 පුරිසාධිතතාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. චිවරජපටිග්ගහණගත්තපරිකම්මකරණං
 න්හානෙ වත්තං. කාතබ්බෙ වරෙති ගත්තතො
 උදකසම්මජ්ජනනිවාසනදානාදිකිච්චෙ පවත්තෙය්‍යාති අත්ථො.
 “වනජපගුම්බෙ”ති ආදීසු විය සිස්ස එ-කාරාදෙසං රූපං, තස්මා කාතබ්බං වත්තං
 වරෙය්‍යාති යොපෙත්වා වෙදිතබ්බං. බුධා පන “න්හානෙ න්හාතස්ස කාතබ්බෙ
 වත්තං වරෙ”ති යොපෙත්වා අත්ථං වදන්ති. එවං සති කාතබ්බ-සද්දස්ස
 කම්මසාධනත්තා වත්තමෙව කාතබ්බං නාමාති “වත්තෙ වත්තං වරෙ”ති වුත්තං විය
 හොතිති විරුජ්ඣති. “න්හානෙන න්හාතස්සා”ති වා පායො, උදකෙ
 ගත්තපරිකම්මෙන ථෙරං පයමං න්හාපෙත්වා සයම්පි න්හානෙනාති අත්ථො.
 පාළියම්පි “න්හානෙන පයමතරං උත්තරිත්වා”ති (මහාව. 67) අත්ථි. අථ
 රඬගපාකෙ ධොවනෙ සිබ්බනෙ ච වත්තං වරෙති සම්බන්ධො, රජනපාකෙ
 චිවරධොවනෙ චිවරසිබ්බනෙ වාති අත්ථො. රජන්තො චිවරෙ ථෙවෙ ධීතෙ න
 වජෙති සම්බන්ධො. රජන්තොති චිවරං රජන්තො. ථෙවෙති රජනබ්න්දුම්භි.

150. එකච්චස්සාති ආවරියුපජ්ඣායානං වෙරිනො පුග්ගලස්ස පත්තං වා
 චිවරානි වා කිඤ්චනං පරික්ඛාරං වා න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍ය වාති සම්බන්ධො.
 තත්ථ න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍යාති පටිසාමනත්ථායපි න දදෙය්‍ය, න ගණ්ඨෙය්‍ය වාති
 අත්ථො. “ආකිඤ්චන”න්ති ආදීසු විය කිඤ්චන-සද්දො දට්ඨබ්බො, තස්ස කිඤ්චිති
 අත්ථො. කිඤ්චිනන්ති වා පායො, කිඤ්චි නං පරික්ඛාරන්ති යොජනා.
 පදසිද්ධිවසෙනෙත්ථ නන්ති ත-සද්දජ්ජයොගො කතො.

151-2. පච්ඡතො කාතුන්ති පච්ඡාසමණං කාතුං. තස්සාති එකච්චස්ස.
 පච්ඡතොති පච්ඡාසමණො හුත්වා. නින්තොතුන්ති එකච්චස්ස නිහරිතුං. සබ්බත්ථ
 අනාපුච්ඡා න වට්ටතිති යොජෙතබ්බං. කිච්චයං වාති වෙය්‍යාවච්චාදි යං කිඤ්චි
 කිච්චං වා. කිච්චමෙව කිච්චයං, කස්ස යො “සෙති යො”ති ආදීසු විය. පරිකම්මං වාති
 පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං. අත්තනො කාරාපෙතුං වාති එකච්චෙන අත්තනො
 කාරාපෙතුං වා. කාතුං වාති තස්ස අත්තනා කාතුං වා.

153. සීමතො නිග්ගතා බහිභූතා නිස්සීමා, තං. ආචරියුපජ්ඣායෙසු අවත්වා දුරං භික්ඛාචාරං ගතෙසුපි අපස්සන්තෙන ගාමො පටිසිතබ්බො. දිට්ඨධර්මානතො පට්ඨාය පන ආපුච්ඡිතුංයෙව වට්ටති. අත්තනො කිව්වයං වාපිති අත්තනො සීමායපි පත්තපචනචීවරරජනාදිකං සකං කරණීයං වාපි කාතුං.

154. අරතින්ති සාසනෙ අනභිරතිං. සඛිසායන්තෙසු කම්මෙසුති පරිවාසාදිතජ්ජනීයාදීසු සඛිසප්පට්ඨද්ධෙසු කම්මෙසු. උස්සුක්කං වාපිති ආචරියුපජ්ඣායෙසු ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්තෙසු, කම්මාරහෙසු ව “කිත්ති නු බො සඛිසො පරිවාසං දදෙය්‍යා”තිආදිනා උස්සාහං වාපි.

155. ගිලානෙසු උපට්ඨෙය්‍යාති “පඤ්චහි, භික්ඛවෙ, අභිගෙහි සමන්තාගතො ගිලානුපට්ඨාකො අලං ගිලානං උපට්ඨාතුං, පට්ඨලො හොති හෙසජ්ජං සංවිධාතුං, සප්පායාසප්පායං ජානාති, අසප්පායං අපනාමෙති, සප්පායං උපනාමෙති, මෙත්තචිත්තො ගිලානං උපට්ඨාති නො ආමිසන්තරො, අපෙගුච්ඡි හොති උච්චාරං වා පස්සාවං වා බෙළං වා වන්තං වා නීහාතුං, පට්ඨලො හොති ගිලානං කාලෙන කාලං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙතුං සමාදපෙතුං සමුත්තෙජෙතුං සම්පහංසෙතුං”න්ති (මහාව. 366) එවං චුත්තපඤ්චඩ්ගසමන්තාගතෙන හුත්වා ගිලානෙසු උපට්ඨහෙය්‍යාති අත්ථො. ඉමිනා සබ්බෙහිපි ආචරිතබ්බං ගිලානවත්තං උපදිසති. චූට්ඨානන්ති ගෙලඤ්ඤා චූට්ඨිතං. ආගමෙති ආගමෙය්‍ය, ඔලොකෙය්‍යාති අත්ථො. උපජ්ඣාචරියෙහි ව සද්ධිචිහාරිකඅත්තෙවාසිකෙසු යදි තෙ ගිලානා හොන්ති, ආදිතො පට්ඨාය චීවර රජනපරියොසානඤ්ච අරතිචිතොදනාදිකඤ්ච වත්තං, අගිලානෙසු පන උද්දෙසපරිපුච්ඡා ඔවාදානුසාසනියා අනුග්ගහොපත්තචීවරාදිදානඤ්චාති සබ්බං කාතබ්බං. තෙනෙව හෙට්ඨා චුත්තං “තස්මා ආචරියෙනාපි තෙසු සම්මා වත්තිතබ්බං, උපජ්ඣායෙන සද්ධිචිහාරිකෙසු වත්තිතබ්බමෙව නත්ථි”ති.

උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා

156. වච්චපස්සාවට්ඨානිකන්ති යානම්හි යානෙ වා හවං වච්චපස්සාවට්ඨානිකං. යථාචුඩ්ඪං වච්චං න කරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. යෙ යෙ චුඩ්ඪා යථාචුඩ්ඪං, ආගතජ්ජපිපාටිං භිත්වා චුඩ්ඪජ්ජපිපාටියාති අත්ථො. වච්චන්ති උපලක්ඛණමත්තං, පස්සාවඤ්ච නහානඤ්ච න කරෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. තදෙව සමත්ථෙති “යාතානුපුබ්බියා”තිආදිනා. යාතානුපුබ්බියාති යාතානං ගතානං අනුපුබ්බි අනුක්කමො යාතානුපුබ්බි, තාය. වච්ච...පෙ.... තිත්ථඤ්චාති එතං තයං ලබ්භතිති අත්ථො, භික්ඛුනාති විඤ්ඤායති.

157. උබ්භජිත්වා ව සහසා ව නො පටිසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. උබ්භජිත්වාති චීවරං දුරතොව උක්ඛිපිත්වා. සහසාති සීසං. උක්කාසිත්වා පටිසෙය්‍යාති යොජනා.

158. වච්චපස්සාවදොණිනං බහිනි සම්බන්ධො. උභයන්ති වච්චමිපි පස්සාවමිපි.

159. කුපෙති වච්චාවාටො. කට්ඨන්ති අවලෙඛනකට්ඨං. ඵරුසෙන්නාති බරෙන අවලෙඛනකට්ඨෙන. උභතඤ්ඤාපීති අත්තනා වා පරෙන වා උභතඤ්ඤාපී වච්චමක්ඛිතඤ්ඤාපීති අත්ථො. ධොවයෙති සති උදකෙ, උදකෙ අසති කට්ඨෙනපි සොධෙය්‍ය.

160. න නික්ඛමෙති න නික්ඛමෙය්‍ය. චප්ප චප්පති අනුකරණං, විච්ඡායං ද්විත්තෙ චප්ප චප්ප කත්වාති කිරියාවිසෙසනං. නාවමෙය්‍යාති න ධොවෙය්‍ය. සති පන උදකෙ ආවම්භබ්බං, අසති යෙන කෙනවි පුඤ්ජිත්වා ගන්තබ්බං, සබ්බසාධාරණට්ඨානෙ ව ආවමනකුම්භියා උදකං න සෙසෙතබ්බං. උක්ඛාපන්ති කච්චරං. විසොධයෙති විහාරසොධනෙ විය වච්චපස්සාවකුටියො, පරිවෙණකොට්ඨකෙ ව සම්මජ්ජෙය්‍ය. සබ්බත්ථෙව ව පන වත්තහෙදෙ දුක්කට්ඨං.

වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. ආප්පච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා

161. ආප්පච්ඡකරණන්ති ආප්පච්ඡාය කරණං. අනප්ඤ්චියොවාති අනාණත්තොව, අයාවිතො ඵව වා. න ච විස්සජෙති පුච්ඡිතපඤ්ඤං න විස්සජ්ජෙය්‍ය ව, ආප්පච්ඡිත්වා වා යාවිතො වා යථාචුත්තමෙතං කාතුං ලහතීති අධිජ්ජායො.

162. ආප්පච්ඡිත්වා කට්ඨන්තස්සාති අත්තනො වුඩ්ඪං ආප්පච්ඡිත්වා ධම්මාදිකං භාසන්තස්ස. පුන වුඩ්ඪිතරාගමෙති පුන අඤ්ඤස්ස වුඩ්ඪිතරස්ස ආගමනෙ සතීති අත්ථො. පුනආප්පච්ඡනං නත්ථිති භාසිතබ්බං යපෙත්වා පුන ආප්පච්ඡනකිච්චං නත්ථිති අත්ථො. සඬ්ඝත්ථෙරෙ අසති ආරද්ධමිපි අට්ඨපෙත්වා කට්ඨන්තස්සාපි ඵසෙව නයො. භත්තග්ගෙ අනුමොදනො ව ආප්පච්ඡනං නත්ථිති සම්බන්ධො. අනුමොදනොති දායකෙහි යාවිතස්ස තංතංපුඤ්ඤානුමොදනවසෙන ධම්මකථං කරොතො ව. අනුමොදනඤ්ච ථෙරාධෙය්‍යං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ ථෙරෙන භික්ඛුනා භත්තග්ගෙ අනුමොදිතු”න්ති (වුළුව. 362) හි චුත්තං. “සවෙ මනුස්සා අත්තනො අභිරුචිකෙන ඵකෙන අනුමොදනං කාරෙත්ති, නෙව තස්ස අනුමොදනො ආපත්ති, න මහාථෙරස්ස භාරො භොති. උපනිසින්නකථායමෙව හි මනුස්සෙසු කථාපෙත්තෙසු මහාථෙරො ආප්පච්ඡිතබ්බො”ති අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 362) චුත්තං.

163. වුඩ්ඪෙසන ඵකවිහාරකෙ වසන්තො වාති සම්බන්ධො. වුඩ්ඪෙසනාති වුඩ්ඪෙසන සද්ධිං. ඵකවිහාරකෙති සවනුපවාරෙ බුද්දකවිහාරෙ, න මහාවිහාරෙ. කුච්ඡිතත්ථෙ හි කජ්ජච්චයො. න සජ්ඣායෙය්‍යාති සජ්ඣායනං න කරෙය්‍ය.

164. “ධම්මං න භාසයෙ”තිආදියු අනාප්පච්ඡාති සම්බන්ධිතබ්බං. න ච විජ්ඣාපෙති න ච නිබ්බායෙය්‍ය. වාතපානඤ්ච ආලොකසන්ධිඵලකං කථාටඤ්ච

ද්වාරඵලකං වාතපානකවාටං වා න විවරෙය්‍යා න ඵකෙය්‍යා වාති න-කාරො සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බො.

165. එකවඨිකමෙ වුඩ්ඨෙත වඨිකමන්තොපි යෙන වුඩ්ඨො, තෙන පරිවත්තයෙති යොජනා. යෙන තෙනාති භුම්මත්ථෙ කරණවචනං, යත්ථ වුඩ්ඨො, තත්ථාති අත්ථො, වුඩ්ඨං ඔභාය අඤ්ඤතො න ගන්තබ්බන්ති අධිජ්ජායො. සොති නවකො. එනන්ති වුඩ්ඨං. සබ්බත්ථ දුක්ඛං. අයඤ්ඨි බන්ධකධම්මතා යත්ථ න-කාරෙන පටිසෙධො, තත්ථ දුක්ඛංන්ති.

ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා

166. “වජ්ජ”තිආදීසු න-සද්දො සම්බන්ධිතබ්බො. තත්ථ පන යථානුරූපභොජනාදිකං කම්මවචනං අජ්ඣාහරිත්වා “භොජනං න භුඤ්ජෙ”තිආදිනා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

167. න කරෙති හත්ථකම්මාදිකං පරිකම්මං සයම්පි න කරෙය්‍යාති අත්ථො. පටිච්ඡාදීසුති නිද්ධාරණෙ භුම්මං, ජන්තාසරුදකවත්ථජ්ජට්ඨිජාදීනං මජ්ඣෙති අත්ථො. පරිකම්මෙ දුච්ඡෙ කජ්ජියාති සම්බන්ධො. පරිකම්මෙති ජන්තාසරෙ උදකෙපි උපජ්ඣායාදීනං කත්තබ්බපරිකම්මවිසයෙ, න අභිවාදනාදීසු. දුච්ඡති ජන්තාසරඋදකජ්ජට්ඨිජාදියො. ඡාදෙන්ති එතායාති ඡාදි, වත්ථස්ස ඡාදි වත්ථච්ඡාදි. සබ්බත්ථාති සබ්බකම්මෙසුති.

නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

19. න්හානකජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා

168. කජ්ජනං කජ්ජියතා කජ්ජො, න්හානෙ කජ්ජො න්හානකජ්ජො. නවකො ථෙරානං පුරතො උපරි වා න ච න්හායෙය්‍යාති සම්බන්ධො. න වාති නයෙව. පුරතොති අභිමුඛෙ. උපරිති නදියා උපරි.

169-171. කුට්ටත්ථම්හතරුට්ටානෙ කායං න සංසයෙති සම්බන්ධො. තත්ථ කුට්ටං නාම ඉට්ඨකදාරුසිලාහිත්ති. ථම්මො නාම නහානතිත්ථෙ නිබ්බන්ධා යපිතො. තරුති රුක්ඛො. අට්ටානං නාම තච්ඡෙත්වා අට්ඨපදාකාරෙන රාජියො ඡින්දිත්වා නහානතිත්ථෙ නිබ්බන්ධං. ගන්ධබ්බහත්ථෙත වා...පෙ.... මල්ලකෙන වා කායං සරීරෙන වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න සංසයෙති සම්බන්ධො. ගන්ධබ්බහත්ථෙතාති දාරුමයහත්ථෙත. කුරුවින්දකසුත්තියාති කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණාති ලාබාය බන්ධිත්වා කතගුළිකාවලියා සුත්තෙන ආවුණිතසුත්තියා. මල්ලකෙනාති මකරදන්තකෙ ඡින්දිත්වා පදුමකණ්ණිකසණ්ඨානෙන කතමල්ලකෙන. සරීරෙනාති අත්තනො කායෙන.

අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං කිරියාකරණසඨ්ඛානෙ කිරියාඛ්‍යාහිභාරෙ ද්විත්තං.
කපාල...පෙ.... පුට්ඨපාණි ව සබ්බෙසං වට්ඨනීති සම්බන්ධො. කපාලඤ්ච ඉට්ඨකා ව,
තාසං ඛණ්ඩානි. පුට්ඨපාණිනි පුට්ඨ නානා පාණි පුට්ඨපාණි, හත්ථපරිකම්මං
රුළුභීවසෙන. සබ්බෙසන්ති ගිලානාගිලානානං. ගිලානස්ස අකතමල්ලකං වට්ඨනීති
සම්බන්ධො. අකතමල්ලකං නාම කතමල්ලකවිපරිතං. ඵෙණං නාම
සමුද්දථෙණන්ති.

ත්භානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා

172. උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනෙ අප්පට්ඨකම්මෙ ව උක්ඛිත්තකො
පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පට්ඨනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිව්ධො උක්ඛිත්තකො.
නානාසංවාසකො නාම ලද්ධිනානාසංවාසකොපි කම්මනානාසංවාසකොපි.
ගරුකට්ඨො වාති පාරිවාසිකො මූලායපටිකස්සනාරහො මානත්තාරහො
මානත්තවාරී අබ්භානාරහො ව ඉධ ගරුකට්ඨොති අධිප්පෙනො. ඉමෙහි පන
අඤ්ඤමඤ්ඤං වන්දිතං වට්ඨනීති.

අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

173. මිගා ව අජා ව ඵලකා ව, තෙසං වම්මානීති සමාසො. අජො ඡගලකො.
ඵලකො මෙණ්ඩකො. මිගෙ දස්සෙති “රොහිතෙ”තිආදිනා. රොහිතා-දිග්ගහණං
උපලක්ඛණමත්තං, වාතමිගමිගමාතුකාදීපි එත්ථෙව සඨගය්හන්ති.

174. අනුඤ්ඤාතත්තයාති අනුඤ්ඤාතා යථාචුත්තවම්මත්තයතො. අමානුසංව
සබ්බං වම්මං ථවිකොපාහනෙ කප්පනීති සම්බන්ධො. ථවිකා සත්ථකකොසකාදීති.

වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා

175. නවා ගුණඨගුණුපාහනා මජ්ඣදෙසෙ න කප්පන්තීති සම්බන්ධො. නවාති
එකවාරම්පි අප්පට්ඨක්කා. තත්ථ ගුණඨගුණුපාහනා චතුපට්ඨකො පට්ඨාය වූව්චන්ති.
සම්භවෙ ඛ්‍යාහිභාරෙ ව විසෙසනං සාත්ථකං භවතීති “මජ්ඣදෙසෙ”ති විසෙසනං
අමජ්ඣදෙසං ඛ්‍යාහිවරතීති අමජ්ඣදෙසෙ ගුණඨගුණුපාහනා කප්පන්තීති
වෙදිතබ්බං. තථා නවාති ඉමිනා අනවා මජ්ඣදෙසෙපි. ඉමිනා පන වාකොයන
මජ්ඣදෙසෙපි එකවාරම්පි පට්ඨක්කා, අඤ්ඤත්ථ තු සබ්බාපි ගුණඨගුණුපාහනා
වට්ඨන්ති, න සෙසාති ආපන්නං, තථාපි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකපලාසිකං
උපාහන”න්ති (මහාව. 245) චුත්තත්තා එකපට්ඨිකාපි වට්ඨනීති වෙදිතබ්බං.

සබ්බස්සාති මජ්ඣිමනිකායෙ පච්චන්තිමෙපි ගිලානාගිලානස්ස සබ්බස්ස. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අජ්ඣාරාමෙ උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) හි සාමඤ්ඤෙන අනුඤ්ඤාතං. සබ්බත්ථාති ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා ආරාමතො අඤ්ඤත්තු. අකල්ලකස්ස වාති ගිලානස්සෙව.

176-9. සබ්බ...පෙ.... රත්තා ව උපාහනා සබ්බ...පෙ.... විච්ඡිකාලිකා ව...පෙ.... දීපිනං වම්මෙහි ව මජ්ජාර...පෙ.... වම්මෙහි ව පරික්ඛටා ව උපාහනා සඬකමනීයා පාදුකා ව කොච්ඡි ධාරෙය්‍ය, දුක්ඛටන්ති යොජනා. ඔදාතාය පාලියා අට්ඨකථාය ව අභාවෙපි අනුලොමවසෙනත්ථ චුත්තං විය දිස්සති. නීලකො ව ඔදාතො වාතිආදිනා ද්වන්දො. සබ්බෙව නීලක...පෙ.... කණ්ණිකා යාසන්ති සමාසො. “මහාරඬිගා”තිආදීසු අප්පයුත්තෙපි සබ්බ-සද්දෙ පකරණවසෙන යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

“අත්ථා පකරණා ලිඬිගා, ඔව්තායා කාලදෙසතො;
සද්දත්ථා විහජීයන්ති, න සද්දායෙව කෙවලා”ති. —

හි චුත්තං. විත්‍රාති විචිත්‍රා. නීලපිතාදි වද්ධායෙව යාසන්ති සමාසො. ආදි-සද්දෙන ඔදාතාදිනං ගහණං. තිත්තිරපත්තසදිසො විචිත්තො වණ්ණො තිත්තිරපත්ත-සද්දෙන ගහිතො. තමෙතෙසමත්ථිති තිත්තිරපත්තිකා. මෙණ්ඩස්ස ව අපස්ස ව විසාණසදිසා වද්ධා යාසන්ති බාහිරත්ථො. තා පන කණ්ණිකට්ඨානෙ මෙණ්ඩකඅප්පිසාණසණ්ඨානෙ වද්ධෙ යොජෙත්වා කතා. එස නයො විච්ඡිකාලිකාදීසු. පණ්හිපිධානත්ථං තලෙ බල්ලං බද්ධං යාසන්ති විග්ගහො. ජඩ්ඝතො සබ්බපාදප්පට්ඨිජාදනකං පුටං බද්ධං යාසන්ති බහුබ්බිහි. තූලං පිචු පුණ්ණං යාසන්ති අඤ්ඤපදත්ථො. පලිගුණ්ඨෙති පලිගුණ්ඨො, උපරිපාදතලමත්තප්පට්ඨිජාදකබන්ධො, තෙන යොජෙත්වා කතා පාලිගුණ්ඨිමා, විචිත්‍රා හි තද්ධිතචුත්ති. විච්ඡිකානං අළසදිසං නඬිගට්ඨසදිසං බද්ධමෙතාසන්ති විච්ඡිකාලිකා. සිහබ්‍යග්ග්‍යද්දාජිනදීපිනං වම්මෙහි වාති පකරණතො අජිනා නාම මිගා. උලුකා පක්ඛිබ්බලාරා. සඬකමන්ති ගච්ඡන්ති එතාහිති සඬකමනීයා. තා පන තාලපණ්ණාදිහි කතා සංභාරියා.

180. සකලං එකදෙසං වා පුඤ්ඡිත්ථාවාති යොජනා. බල්ලකාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන මෙණ්ඩවිසාණවද්ධිකාදිකං සබ්බං සඬගණ්හාතීති.

උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා

181. සාරත්තොති සංරත්තො, සඤ්ජාතරාගචිත්තොති අත්ථො. ඉත්ථීයාති තදනුජාතායපි පටසතනිවත්ථාය අනොකාසුපනිජ්ඣායනෙ අත්තමසො තිරව්ඡානගතානම්පි දුක්ඛටමෙව. හික්ඛාදායියාති උපලක්ඛණමත්තං, ඉත්ථී වා හොතු පුරිසො වා, හික්ඛාදානසමයෙ අසාරත්තෙනාපි මුඛං න උල්ලොකෙතබ්බං.

උප්ඤ්ඤානං ලාමකතො සංවිත්තනං, කොපො, තත්ථ සඤ්ඤා අස්සාති
 උප්ඤ්ඤානසඤ්ඤී. ඉධ පන ගිලානොපි න මුච්චති. ආදාසෙ උදකපත්තෙති ඉමිනා
 සෙසෙසු කංසපත්තාදීසු කඤ්ඤියාදීසු ව මුඛනිමිත්තං පඤ්ඤායති, තෙසං සඬගහො.
 “සඤ්ඤි වු ඛො මෙ වණ්ණො, නො, ජිණ්ණො වු ඛොමිහි, නො” ති පන
 ඔලොකෙතුං වට්ටති. අස්සාති භික්ඛුනො.

අනොලොකියතිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

24. අඤ්ජනීනීද්දෙසවණ්ණනා

182. වට්ටා වා අට්ඨසොළසංසා වා මට්ඨා අඤ්ජනී වට්ටනීති යොජනා. අට්ඨ ව
 සොළස ව අංසා කොණා යස්සා සාති විග්ගහො. සොළසංසපදෙසවිහත්තාය
 අට්ඨංසාසුතියා අට්ඨංසපදෙසවිහත්තා චතුරංසාපි සාමත්ථියා ගය්හනීති ඤාතබ්බං.
 “උජ්ජකමෙව පන චතුරංසාවා” ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.85) වුත්තං.
 අඤ්ජනීති අඤ්ජනනාළි. මුලෙ තිස්සොපි ලෙඛා වට්ටන්තීති යොජනා. මුලෙති
 බුන්දෙ, හෙට්ඨතොති වුත්තං හොති. ලෙඛාති වට්ටලෙඛා. බන්ධිතුං ගීවායං එකා එව
 ලෙඛා වට්ටනීති සම්බන්ධො. බන්ධිතුන්ති පිධානබන්ධනත්ථං.

183. යං කිඤ්චි රූපන්ති ඉත්ථිරූපාදි යං කිඤ්චි රූපං. මාලාදිකම්මන්ති
 මාලාකම්මං ලතාකම්මං. අඬ්ඬවන්දාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන අග්ගියාදිකං ගහිතං.
 එත්ථාති අඤ්ජනියං.

184. ථවිකාති අඤ්ජනිථවිකා. සිපාටීති බුරසිපාටිකා. සලාකාපි අවිත්තකා
 ලබ්භාති සම්බන්ධො. සලාකාති අඤ්ජනිසලාකා. නත්ථි විත්තමෙතිස්සාති
 අවිත්තකා. තාදිසං පන ලහිත්වා උපාහනායො විය නාසෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

185. අට්ඨි-සද්දෙන මනුස්සට්ඨිං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අට්ඨි ගහිතං.

186. ධුමනෙත්තාති ධුමනාළිකා, නිස්ස ආ-කාරාදෙසවසෙන වුත්තං.
 සත්ථකදණ්ඩානීති සත්ථදණ්ඩා. නත්ථුං දෙන්ති එතායාති නත්ථුදානා. අනියමෙන හි
 නදාදිතො වා ඊ. තෙහි සඬබනාහිආදීහි නිබ්බන්තා තම්මයා.

අඤ්ජනීනීද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

25. අකප්පියසයනනීද්දෙසවණ්ණනා

187-9. අකප්පියාති සයනානීති උච්චාසයනමහාසයනානි. පධානවසෙන පන
 “සයනානී” ති වුත්තං, පියාදයොපි එත්ථෙව සඬගය්හන්ති අඤ්ජනී-සද්දෙන
 අවසෙසාති විය. ආසන්දි ව...පෙ.... උහතොරත්තුපධානකඤ්චෙති එතාති
 අකප්පියානීති සම්බන්ධො. තත්ථ ආසන්දීති සුගතඬ්ඛලෙන
 අතිරෙකට්ඨඬ්ඛලපාදකාති මඤ්චපියාති. තත්ථ පීඨං නාම මඤ්චො විය නාතිදීසං

වුවුවනි. තිව්ධං තුලමෙතිස්සා අත්ථිති තුලී, පකතිතුලිකා. “පල්ලඬකොති පාදෙසු
 වාළුරුපානි යපෙත්වා කතො” ති යපනස්ස අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 254)
 චුත්තත්තා යපනඤ්ච යථාකථඤ්චි හොති, යුත්ති ව හොතිති, “තත්ථෙව සීහරුපාදිං
 දස්සෙත්වා කතො පන වට්ටනීති වදන්ති” ති යං ටීකායං චුත්තං, තං “කිමිති එවං
 වදන්ති” ති වත්වා පටික්ඛිපිතබ්බං. “අකප්පියරූපකතො අකප්පියමඤ්චො
 පල්ලඬකො නාමා” ති හි සාරසමාසෙපි. ආසන්දී පල්ලඬකො උච්චාසයනං, සෙසා
 මහාසයනං. පටිකා උණ්ණාමයො සෙතත්ථරණො. ගොනො
 වතුරඬගුලාධිකලොමො මහාකොජවො. චිත්තකං වානච්චිත්තො
 උණ්ණාමයත්ථරණො. උණ්ණා ඵලකලොමං. පටලිකා සනපුප්පිකා. විකතීති
 සීහබ්ග්ගසාදිරූපච්චිත්තො. උද්දලොමීති එකතො උග්ගතලොමො.
 එකත්තලොමිකාති උභතො උග්ගතලොමො.

කුත්තං සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නච්චනයොග්ගො. කොසෙය්‍යං
 රතනපරිසිබ්බිතං කොසෙය්‍යසුත්තමයං පච්චත්ථරණං, කට්ටිස්සං රතනපරිසිබ්බිතං
 කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයං. හත්ථිනො ව අස්සා ව රථා වාති සෙනඬගානං බහුත්තෙ
 සමාහාරද්වන්දො, හත්ථිඅස්සරථෙ තෙසං පිට්ඨිසු අත්ථරාති තප්පුරිසො.
 අජිනප්පවෙණීති අජිනානං අජිනමිගවම්මානං මඤ්චප්පමාණෙන දුපට්ටතිපට්ටාති
 කත්වා සිබ්බිතා පවෙණී. කදලිමිගානං ඉදං කදලිමිගං, කිං තං? වම්මං, පවරො ව
 සො පච්චත්ථරො වාති පවරපච්චත්ථරො, සො ව තං සෙනවත්ථස්ස උපරි
 අත්ථකඤ්ච, කදලිමිගඤ්ච තං පවරපච්චත්ථරඤ්චාති සමාසො,
 පවරපච්චත්ථරණසඬබ්බාතං සෙනවත්ථස්ස උපරි පත්ථරිතං
 කදලිමිගප්පවරපච්චත්ථරණන්ති අත්ථො. තං කිර එවං කරොන්ති. ටීකායං පන
 යථාචුත්තද්වයෙන අත්ථතං අඤ්ඤමෙව කිඤ්චි චුත්තං, තං න යුත්තං
 “අජිනප්පවෙණී ධාරෙතබ්බා” තිආදිනා (මහාව. 254) විසුං අත්ථරණානමෙව
 චුත්තත්තා. තෙසු හි චුත්තෙසු තදත්ථතං චුත්තමෙව සියා, තථා ව චුත්තං හෙට්ඨා
 විසුං පටිකාදිකන්ති.

සලොහිතවිතානන්ති එතං “උභතොරත්තුපධානක” ත්තිමස්ස විසෙසනං.
 ලොහිතවිතානෙන සහ වත්තමානන්ති සමාසො. සෙනවිතානම්පි හෙට්ඨා
 අකප්පියපච්චත්ථරණෙ සති න වට්ටති. රත්තං උපධානං සිසුපධානං පාදුපධානඤ්ච
 රත්තුපධානකං, උභතො මඤ්චස්ස සීසපාදනික්ඛෙපනට්ඨානෙන රත්තුපධානකන්ති
 අලොපසමාසො. යං පන එකමෙව උපධානං උභයපස්සෙසු රත්තාදිවණ්ණං විචිත්‍රං,
 තං පමාණයුත්තමෙව වට්ටති. තත්‍රිදං පමාණං – විත්ථාරතො තීසු කණ්ණෙසු
 ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං විදත්ථිවතුරඬගුලං, මජ්ඣෙ මුට්ඨිරතනං, දීඝතො පන
 දියඬ්ඨරතනං වා ද්විරතනං වා. පරිභුඤ්ජනොති ඉමිනා කරොන්තස්ස
 කාරාපෙන්තස්ස කත්ථවි ඡෙදනකං පාවිත්තියන්ති දීපෙති.

190. ධම්මාසනෙ ව හත්තග්ගෙ ව සරෙ වාපි ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙ
 ගිහිසන්තකෙ ගිහිවිකටෙ සති නිසිදිතුං ලබ්හතීති අප්ඤ්ඤාහාරො පදසම්බන්ධො
 වෙදිතබ්බො. ගිහිසන්තකෙති ඉමිනා සඬ්ඝිකම්පි උපලක්ඛෙති. “අනුජානාමි,

හික්බවෙ, යටපත්වා තිණ් ආසන්දිං පල්ලඬිකං තුලිකං ගිහිවිකට්”න්ති (වුළුව. 314) සාමඤ්ඤෙන වුත්තං. සාමඤ්ඤජොතනාය පන විසෙසෙපි අවට්ඨානතො ආසන්දාදිත්තයාති එත්ථ ධම්මාසනෙ ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙති යොජෙත්වා අත්ථො ගහෙනබ්බො. අට්ඨකථායඤ්ඤි “ආසන්දි පල්ලඬිකො ගොනකො”තිආදිපාළික්කමෙ ආසන්දාදිද්වයමාදිතො හිත්වා “ගොනකාදිති සඬ්ඝිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වා මඤ්චපීඨකෙසු අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති, ධම්මාසනෙ පන ගිහිවිකට්ඨිහාරෙන ලබ්භන්ති, තත්‍රාපි නිපජ්ජිතුං න වට්ටන්ති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 320) වුත්තං. හත්තග්ගං නාම විහාරෙ දානට්ඨානං. ධම්මාසනං පන යත්ථ කත්ථවි. සරෙති අන්තරසරෙ. නිසීදිතුං ලබ්භතෙති ඉමිනා නිපජ්ජිතුං න වට්ටන්ති දීපෙති. සංඛ්පනං අන්තොකරණං සඬ්ඛෙපො, භූමත්ථරණෙ සඬ්ඛෙපො අස්ස සයනස්සාති සමාසො. තස්මිං භූමත්ථරණෙ අන්තොකරණභූමත්ථරතො භූමත්ථරණමෙවාති දට්ඨබ්බං. සයිතුඤ්ඤවාති අත්තනො කප්පියපච්චත්ථරණං අත්ථරිත්වා සයිතුඤ්ඤව නිසීදිතුඤ්ඤව. “පරිභණ්ඩකතං භූමිං වා භූමත්ථරණසෙනාසනං වා සඬ්ඝිකමඤ්චපීඨං වා අත්තනො සන්තකෙන පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතබ්බ”න්ති හි අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 324) වුත්තං. ඉදඤ්ච ආසන්දාදිනම්පි අඤ්ඤථත්තකරණෙ පරිභොගෙ ලක්ඛණවචනං. වුත්තඤ්ඤි හගවතා “අනුජානාමි හික්බවෙ, ආසන්දියා පාදෙ ඡන්දිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, පල්ලඬිකස්ස වාලෙ හින්දිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, තුලිකං විජටෙත්වා බ්බ්බොහනං කාතුං, අවසෙසං භූමත්ථරණං කාතු”න්ති (වුළුව. 320).

191. චතුරංසපීඨා ව...පෙ.... පඤ්චඬිගා ව උච්චපාදකා කප්පන්තිති අත්ථතො වචනං විපල්ලාසෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, “කප්පියා”ති ඉමිනා වා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ චත්තාරො අංසා කොණා යෙසං, තෙ ව තෙ පීඨා වාති සමාසො. තිණ්ණං අපස්සයානං, චතුත්තඤ්ච පාදානං වසෙන සත්ත අඬිගාති යෙසන්ති සමාසො. එකාපස්සයස්ස වසෙන පඤ්චඬිගා. චතුරංසපීඨානං විසුං කප්පියභාවස්ස වුත්තත්තා සත්තඬිගාදයො පන දීඝාති විඤ්ඤායන්ති. පාළියං හත්තග්ගස්ස එකයොගනිද්දිට්ඨත්තා එකයොගනිද්දිට්ඨානං සහ වා පවත්ති, සහ වා නිවත්තිති සරෙති ඉමිනා හත්තග්ගස්සපි ගහණං. එව-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො, තස්මා තුලොනද්ධා මඤ්චපීඨා සරෙ වා හත්තග්ගෙ වා නිසීදිතුමෙව කප්පන්තිති සම්බන්ධො. තත්‍රායං පාළි “තෙන බො පන සමයෙන මනුස්සා හත්තග්ගෙ අන්තරසරෙ තුලොනද්ධං මඤ්චම්පි පීඨම්පි පඤ්ඤපෙන්නි. හික්ඛු කුක්කුච්චායන්තා නාහිනිසීදන්ති. හගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං. අනුජානාමි, හික්බවෙ, ගිහිවිකට්. අහිනිසීදිතුං, න ත්වෙව අහිනිපජ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 314). තෙ පන කරොත්තස්ස වා කාරාපෙන්තස්ස වා උද්දාලනකං පාවිත්තියං.

192. සානුලොමානං ඡන්තං වීවරානං අඤ්ඤතරං වීවරං ඡවි එතාසන්ති විග්ගහො. පඤ්ච හිසීති වොළාදිතුලගණනාය පඤ්චකා වුත්තා. සබ්බත්ථාති විහාරමඤ්චපීඨාදිසු සබ්බත්ථං.

193. තුලත්තයන්ති සිම්බලිරුක්කාදීනං බීරවල්ලිආදීනං එරකාදීනං තිණානං තුලත්තයං. හිසිගබ්භො වොළාදිකො පඤ්චවිධො හිසිගබ්භො. මීගපක්ඛිනං ලොමානීති එතං සබ්බන්ති සෙසො. මීග-සද්දෙනෙව සබ්බෙපි සීභාදයො චතුප්පදා, පක්ඛි-සද්දෙන සබ්බෙපි හංසමොරාදයො ගහිතා. නනු ච හිසිගබ්භසද්දන්තොගධාය උණ්ණාය මීගපක්ඛිලොමානමිපි ගහණසබ්භාවෙපි තෙසං විසුං ගහණෙ සති පුනරුත්තිදොසො ආපජ්ජතිති? නාපජ්ජති මනුස්සලොමපරිච්චාගච්චාචනප්පයොජනසබ්භාවතො. නනු ච එවමිපි දොසොයෙව, “මනුස්සලොමමුණ්ණාය”න්තිආදීනා හිසිගබ්භානං උපරි නියමානත්තා ගම්‍යතෙ බිබ්බොහනෙපි අයමෙව හිසිගබ්භොති? සච්චං, තථාපි න දොසො, ගම්‍යමානත්ථස්ස සද්දස්ස පයොගං පති කාමවාරොති. මසුරකෙ තුලවජ්ජා අනුඤ්ඤාතාති විපරිණාමෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. මසුරකං නාම වම්මජ්චිකා හිසිති වදන්ති.

194. උණ්ණායං මනුස්සලොමඤ්ච පණ්ණෙ සුද්ධං තමාලකඤ්ච පුප්ඵඤ්ච අප්පට්චෙක්ඛිතං ආසනඤ්චෙව න ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. මනුස්සලොමන්ති ඉමිනා න කෙවලං ඉධ එළකලොමමෙව උණ්ණා, අථ බො කප්පියාකප්පියමංසජාතීනං පක්ඛිචතුප්පදානං ලොමමිපිති දස්සෙති. පුප්ඵන්ති පියඬගුබ්බකුලපුප්ඵාදි. තමාලකසද්දෙනෙව උපචාරතො පත්තං ගහෙත්වා “තමාලක”න්ති වුත්තං. අප්පට්චෙක්ඛිතන්ති අනුපපරික්ඛිතං. කිදිසං පන පට්චෙක්ඛිතබ්බං, කිදිසං න පට්චෙක්ඛිතබ්බන්ති? යං විනිච්ඡයතො විඤ්ඤාතං, තං න පට්චෙක්ඛිතබ්බං, ඉතරං හත්ථෙන පරාමසන්තෙන පට්චෙක්ඛිතබ්බං.

අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා

195. තිවස්සන්තරමෙකමාසනං හික්ඛුනං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ එකස්මිං ආසනෙ මඤ්චාදිකෙ ද්විත්තං ආසනං නිසිදනං එකමාසනං. ම-කාරො සන්ධිජො. කිදිසන්ති ආහ “තිවස්සන්තර”න්ති. තිණ්ණං වස්සානමන්තරමෙතස්සාති තිවස්සන්තරො, ද්විතී වස්සෙහි මහන්තතරො වා දහරතරො වා හික්ඛු, සො අස්ස අත්ථිති තිවස්සන්තරං, තිවස්සන්තරවන්තන්ති අත්ථො. යො පන එකෙන වස්සෙන මහන්තතරො වා දහරතරො වා එකවස්සොයෙව වා, තබ්බන්තතාය වත්තබ්බමෙව නත්ථි. අථ වා තිවස්සන්තරන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, තිවස්සන්තරෙන සද්ධිත්ති අත්ථො. තමෙව සමත්ථෙති “සත්තවස්සෙ”ච්චාදීනා.

196. මුනි අනුඤ්ඤාසීති සම්බන්ධො. සබ්බෙහෙවාති සමානාසනිකඅසමානාසනිකෙහි සබ්බෙහෙව සද්ධිං.

197. දිසාසනං දස්සෙති “අන්ත”න්තිආදීනා. යං තිණ්ණං නිසිදිතුං පහොති, තං අන්තං දිසාසනන්ති සම්බන්ධො. අන්තන්ති පච්ඡිමං. අදිසාසනෙ පන සමානාසනිකා

නිසිදිනුං ලබිහන්තිනි දස්සෙන්තො “මඤ්චකෙ” තිආදිමාහ. සබ්බත්ථ අයථාකරණතො දුක්කටන්ති.

සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

27. අසංවාසනිද්දෙසවණ්ණනා

198. උක්ඛිත්තොති කම්මනානාසංවාසකසඬ්ඛාතො ආපත්තියා අදස්සනෙ, අප්පටිකම්මෙ, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකො. අනුපසම්පන්නොති සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛාපච්චක්ඛාතසඬ්ඛාතො අනුපසම්පන්නො. ඡිත්තමුලකොති අන්තිමචත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්නො. උක්ඛිත්තකෙසු “ධම්මවාදිනො එතෙ” ති උප්පන්නාය ලද්ධියා නානාභූතො සංවාසො එතස්සාති නානාසංවාසො, උක්ඛිත්තානුවත්තකසඬ්ඛාතො ලද්ධිනානාසංවාසකො. සීමතො නිග්ගතා නිස්සීමා, සීමන්තරිකා බහිසීමා ච, තත්ථ හත්ථපාසෙ චෙපි යීතො, සීමානානාසංවාසකො නිස්සීමට්ඨිතො. වෙහායසෙ ආකාසෙ යීතො වෙහායසණ්ඨිතො බිත්ථාගමෙන. තත්ථ “නානාසංවාසො චා” තිආදිනා සමාහාරද්වන්දෙපි ක්වචි නපුංසකලිඬ්ඨං බාහිවරතීති නපුංසකත්තාභාවො යථා “මග්ගාමග්ගො” ති. එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති අයං තිව්ධොපි සංවාසො නාම. සො යෙසං නත්ථී, තෙ අසංවාසා. එතෙ හත්ථපාසතො බහිකරණවසෙන වජ්ජෙනබ්බා. එතෙසු හි තිව්ධෙ උක්ඛිත්තකෙ සති උපොසථාදිකං කම්මං කරොන්තස්ස පාවිත්තියං, ඉතරෙසු දුක්කටන්ති.

අසංවාසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

199. වග්ගෙන අධම්මකම්මඤ්ච සමග්ගෙන අධම්මකම්මඤ්ච වග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්ච සමග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්චාති චත්තාරි කම්මානි භොන්තිති සෙසො. තත්ථ වග්ගෙන අධම්මකම්මන්ති වග්ගෙන සඬ්ඝෙන කරණියං අධම්මකම්මං. එස නයො සබ්බත්ථ. වග්ගොති ච සමුහො වුච්චති, සො ච චතුර්වග්ගාදිකරණියාදීසු යාවතිකානං කම්මප්පත්තානං අසම්මුඛිභාවෙන, ඡන්දාරභානං ඡන්දානාභරණෙන, සම්මුඛිභූතානඤ්ච පටික්කොසනෙන, තෙසු එකෙනාපි චා ඉධ අධිප්පෙතො. අධම්මකම්මන්ති එත්ථ පන ධම්මො නාම “උත්තිදුතියෙ වෙ, හික්ඛවෙ, කම්මෙ එකාය උත්තියා කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්ම” න්තිආදිනා (මහාව. 387) එකායෙව ඤත්තියා, තථා ද්විති ඤත්තීහි එකායෙව චා කම්මවාචාය, තථා ද්විති කම්මවාචාහීති ආගතාය ච තථා භාපනඅඤ්ඤාකරණභාවෙන ඤත්තිකම්මං යපෙත්වා ඤත්තිචතුත්ථෙ ච කම්මෙ ආගතාය ච අකම්මාරහස්ස තප්පතියපබ්බාපතියපටිසාරණියනියස්සතිවිධඋක්ඛෙපතියානං සත්තන්තං කම්මානං කරණවසෙන, කම්මාරහස්ස ච විරාධෙත්වා කරණවසෙන ආගතාය ච

පාළියා විපරිතා ව පාළි, උපසම්පදාදිකම්මවසෙන ආගතා ව පාළි,
සම්මුඛාවිනයසතිවිනයඅමුල්භවිනයපටිඤ්ඤාකරණයෙහියාසිකාතස්සපාපි-
යසිකාතිණවත්ථාරකසඬාතානං සත්තන්තං කම්මානං යථාලාභකරණවසෙන
ආගතා ව පාළි, තෙන කරණීයං.

අපලොකනඤ්ඤත්තිඤ්ඤත්තිදුතියඤ්ඤත්තිවතුත්ථසඬාතං වතුබ්බිධං කම්මං ධම්මකම්මං,
තස්පටිපක්ඛං අධම්මකම්මං. තබ්බිපරියායෙන සමග්ගො ධම්මකම්මඤ්ච
වෙදිතබ්බං. ධම්මො යථාචුත්තා පාළි අස්ස අත්ථි, ධම්මෙන කතං වාති ධම්මිකං.
තබ්බිපරිතං අධම්මිකං. වතුත්ථංයෙවාති තෙසු වතුසු කම්මෙසු වතුන්තං පූරණං
සමග්ගෙන ධම්මිකං. සෙසකම්මානං භාවෙන භික්ඛුනා දුක්කටස්ස භවනං
ලක්ඛියතීති සෙසකම්මෙසුති භාවලක්ඛණෙ සත්තම්. දුක්කටන්ති කුප්පානං
අධම්මකම්මවග්ගකම්මානං කතත්තා දුක්කටං.

200. ඉදානි යදිදං සමග්ගෙන ධම්මිකං නාම, තං යෙහි සඬසෙහි කාතබ්බං,
තෙසං පහෙදං දස්සෙතුං “වතුචග්ගො”තිආදිමාහ. වත්ථාදීනං සඬබ්බොයචුත්තිත්තා
වතුන්තං වග්ගොතිආදිනා විග්ගහො. දසවිසතිවග්ගිකොති දසන්තං විසතියා ව
වග්ගහෙදවසෙන දසවිසතිනං වග්ගොති විග්ගහො, ණිකො සකත්ථෙ. විසතියා
වග්ගො, අතිරෙකෙන සහිතො විසතිවග්ගොති විග්ගහො.

201-2. පඤ්චන්තං කම්මානං නියමෙති “වතු”තිආදිනා. අබ්භානං උපසම්පදං
පචාරණං යපෙත්ථා වතුචග්ගො වාතිආදිනා යොජෙත්ථා සබ්බකම්මෙසු
කම්මජ්ජත්තොති දීපිතොති යොජෙතබ්බං. තත්ථ තත්ථ ව-සද්දො වතුචග්ගාදයො
කම්මපත්තිකිරියායං සමුච්චිතොති. ඉධ පන සබ්බ-සද්දො අබ්භානාදීනං කෙසඤ්චි
යපිතත්තා පදෙසසබ්බෙ ගය්හති. කම්මපත්තොති කම්මස්ස පත්තො යුත්තො
අනුරූපො. ඉතරොති විසතිවග්ගො අතිරෙකවිසතිවග්ගො. සබ්බකම්මෙසුති එත්ථ
පන සබ්බ-සද්දො සබ්බසබ්බෙ. නනු ව විසතිවග්ගස්ස කම්මජ්ජත්තභාවෙසති
අතිරෙකවිසතිවග්ගස්ස පගෙවාති විඤ්ඤායති. තථා සති සො කස්මා චුත්තොති?
සච්චං, තථාපි සො වතුචග්ගාදිනා සඬසෙන කත්තබ්බකම්මං ඌනකතරෙන න
වට්ඨති, අතිරෙකෙන පන වට්ඨතීති ඤාපනත්ථං චුත්තො.

203. ඉදානි වතුචග්ගාදිකෙන ඡන්දාහරණෙන පුරෙතබ්බොති දස්සෙති
“වතු”තිආදිනා. පාරාජිකාදිභාවමනාපන්තත්තා පකතියා සභාවෙනෙව යීතො
අත්තා යෙසං, පකතො වා තතොයෙව කම්මෙසු අවිගතො අත්තා යෙසං තෙති
පකතත්තකා, පාරාජිකඋක්ඛිත්තකලද්ධිනානාසංවාසකෙහි අඤ්ඤෙ. පරෙති
එකසීමට්ඨා තාදිසායෙව අඤ්ඤෙ. සෙසෙපීති අවසෙසෙ පඤ්චවග්ගාදිකරණීයෙපි.

204. ඉදානි වත්ථුඤ්ඤත්තිඅනුස්සාවනසීමාදිවිපත්තිතො, කම්මවිපත්තිසු පරිසතො
ව පටික්කොසතො ව කම්මස්ස කුප්පාකුප්පභාවං තත්ථ ව ආපත්තිආදිං දස්සෙතුං
“වතු”තිආදි මාහ. වතුචග්ගාදිකත්තබ්බං අසංවාසගණපූරං වා කම්මාරභගණපූරං වා
කම්මඤ්ච ගරුකට්ඨගණපූරං වා පරිවාසාදිකම්මඤ්චාති යොජනා. එත්ථ ව

කම්මාරහො ගරුකට්ඨතො අඤ්ඤා, නික්ඛිත්තවත්තො පන ගරුකට්ඨො
ගණපුරකො හොතියෙව. කතන්ති චතුර්වගාදිනා කතං.

205. වාරෙය්‍යාති අන්තරායෙ අසති අන්තමසො එකොපි වාරෙය්‍යාති අත්ථො.
අන්තරායෙති පාපෙහි කරියමානෙ ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායෙ සති. අනන්තරායිකා
වෙ න වාරෙන්නි, දුක්කටං. දිට්ඨාචින්නි අත්තනො අත්තනො දිට්ඨිං ලද්ධිං.
“අධම්මකම්මං ඉදං, න මෙතං ඛමති” ති අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආවි කරෙය්‍යුන්නි සෙසො.
එකොධිට්ඨානන්ති එකො හික්ඛු “න මෙතං ඛමති” ති අධිට්ඨානං කරෙය්‍යාති
සෙසො. තතොධිකාති තීහි අධිකා. තෙ පන සඬ්ඝත්තා පහොන්නි අත්තනො කම්මං
නිත්ථරිතුං.

206. ඛිත්තචිත්තො නාම උම්මත්තකො. දුබ්චිතොති වෙදනට්ටො. න රුහතීති
ගය්හත්තං න රොහතීති අත්ථො.

207. අන්තමසො අනන්තරස්සාපි ආරොචෙන්තස්ස පකත...පෙ....
හික්ඛුනොති සම්බන්ධො. එකසීමායං තිට්ඨතීති එකසීමට්ඨො. සමො සංවාසො
අස්සාති සමසංවාසො. එකසීමට්ඨො ව සො සමසංවාසො ව, පකතත්තො ව සො
එකසීමට්ඨසමසංවාසො ව, සො වායං හික්ඛු වාති සබ්බන්ථ කම්මධාරයො, තස්ස.
එත්ථ පන අවිපන්නසීලො පකතත්තොති අධිජ්ජෙතො. ආරොචෙන්තස්සාති
අත්තනො ලද්ධිං පකාසෙන්තස්ස. රුහතීති පටික්ඛෙපො රුහති.

208. ධම්මිකං කම්මන්ති ධම්මෙන කත්තබ්බං අපලොකනාදිකම්මං.
පටික්කොසෙය්‍යාති නිවාරෙය්‍ය. තිරොක්ඛා කායසාමග්ගිං වා ඡන්දං වාති වා-සද්දං
නෙත්වා අත්ථො නෙතබ්බො. තිරොක්ඛාති පරම්මුඛා. සො සම්මුඛා-සද්දො විය
නිපාතො, අථ වා අක්ඛා ඉන්ද්‍රියවිසයතො තිරො බහිති අත්ථොති.

කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

29. මිච්ඡාජීවිවජ්ජනානිද්දෙසවණ්ණනා

209. ආගම්ම ජීවන්ති එතෙනාති ආජීවො, කො සො?
පච්චයපරියෙසනවායාමො. මිච්ඡාය ආජීවො, තස්ස විවජ්ජනා මිච්ඡාජීවිවජ්ජනා.
සා පනායං අත්ථතො “ඉධ හික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති
ආචාරගොචරසම්පන්නො” ති (විහ. 508) එවං පාතිමොක්ඛසංවරසම්පන්නියා
පටිපත්තිදස්සනවසෙන ආගතො ආචාරො වෙව යථාක්කමෙන
පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසපුල්ලව්වයපාවිත්තියපාටිදෙසනියදුබ්භාසිතදුක්කටානං
කාරණභූතස්ස ආජීවගෙතුපඤ්ඤත්තානං
අභූතාරොචනසඤ්චරිත්තඅඤ්ඤාපදෙසභූතාරොචනපණ්ණිකහොජනවිඤ්ඤත්ති
හික්ඛුනිහොජනවිඤ්ඤත්තිසුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං වීතික්කමස්ස ව
කුහනලපනනෙමිත්තිකතා නිජ්ජෙසිකතා ලාහෙන ලාහං නිජ්ජිසනනාති
එවමාදීනඤ්ච පාපධම්මානං වසෙන පවත්තං මිච්ඡාජීවිවරතිසඬ්ඛාතං.

ආජීවපාරිසුද්ධිසිලඤ්ච. තස්සා පන කස්සවි ඉධ දස්සනං යථා දස්සෙතුමාරද්ධං
 පාතිමොක්ඛසංවරසඬ්ඛාතාය අධිසිලසික්ඛාය, චතුරාරක්ඛවිපස්සනාවසෙන
 ආගතානං අධිවිත්තඅධිපඤ්ඤාසඬ්ඛාතානං ද්විත්තං සික්ඛානඤ්ච
 උපකාරකධම්මපරිදීපනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං, එවමීදිසං විඤ්ඤෙය්‍යාං, තං දස්සෙති
 “දාරු”න්තිආදිනා. තත්ථ “දාරු”න්තිආදීති “දදෙ”ති එතස්ස පත්තිකම්මං.
 වුණ්ණං සිරිසවුණ්ණාදිනහානියවුණ්ණං. න්හානමුබොදකන්ති න්හානඤ්ච මුබඤ්ච,
 තස්ස උදකන්ති සමාසො. ආදි-සද්දෙන පණ්ණාදිං සඬ්ගණ්හාති. කුලසඬ්ගහාති
 කුලසඬ්ගහකරණෙන.

210. පරිභට්ඨි පරෙසං දාරකෙ පරිහරතීති පරිභට්ඨා, පරිභට්ඨස්ස කම්මං
 පාරිභට්ඨකො, සකත්ථෙ තමෙව පාරිභට්ඨකතා. අලඬ්ඛකරණාදිනා
 කුලදාරකපරිහරණස්සෙතං නාමං. මුග්ගස්ස සුපො මුග්ගසුපො, සොයෙව
 මුග්ගසුප්පො. යථා මුග්ගසුපෙ පච්චමානෙ කොච්ඡෙව මුග්ගො න පච්චති, අවසෙසා
 පච්චන්ති, එවං යස්ස පුග්ගලස්ස වචනෙ කිඤ්චිදෙව සච්චං හොති, සෙසං අලිකං,
 අයං පුග්ගලො මුග්ගසුපසදිසතාය උපවාරෙන “මුග්ගසුප්පො”ති වුච්චති, තස්ස
 භාවො මුග්ගසුප්පතා. සච්චාලිකෙන ජීවිතකප්පනස්සෙතං අධිවචනං.
 සරවත්ථුආදිසම්බන්ධී විජ්ජා වත්ථුච්ඡිජ්ජා. පාරිභට්ඨකතා වාතිආදිනා ද්වන්ද්වා
 නපුංසකත්තාභාවෙ පාරි...පෙ.... විජ්ජා, තාය. රස්සො පන ගාථාබන්ධවසෙන, තථා
 දීසො. පභිණානං තස්මිං තස්මිං කම්මෙ තෙසං තෙසං නියුඤ්ජනං පහෙණං.
 ආදරෙන දුතෙන කාරෙතබ්බං යං කිඤ්චි කම්මං දුතකම්මං. පිසනං පෙසනං, ජඬ්ඝාය
 පාදෙන පෙසනං ජඬ්ඝපෙසනං, තමස්ස අත්ථිති ජඬ්ඝපෙසනියං. තෙසං තෙසං
 ගිහීනං ගාමන්තරදෙසන්තරාදීසු සාසනපටිසාසනහරණස්සෙතමධිවචනං.

211. ලාභාසාය ලඤ්ජදානං අනුප්පදානං. සම්බුද්ධප්පටිකුට්ඨෙන
 බුද්ධගරහිතෙන අඬ්ගවිජ්ජානක්ඛන්තවිජ්ජාසුපිනවිජ්ජාභූතවිජ්ජාදිනා අඤ්ඤෙන වා.

212. අඤ්ඤාතකානං අප්පචාරිතානං විඤ්ඤාපනං විඤ්ඤත්ති, යාවනවසෙන
 පවත්තො කායවච්ඡයොගො. බුද්ධප්පටිකුට්ඨෙන මිච්ඡාජීවෙන පච්චයපරියෙසනා
 අනෙසනා. අභූතස්ස අත්තති අවිජ්ජමානස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස උල්ලපනං
 කථනං අභූතූල්ලපනා. කුහනාදීහීති කුහනාලපනාදීහී. තත්ථ
 ලාභසක්කාරසිලොකසන්තිස්සිතස්ස
 පච්චයප්පටිසෙවනසාමන්තප්පනඉරියාපථසණ්ඨාපනවසෙන ජනවිම්භාපනා
 කුහනා. විහාරං ආගතෙ මනුස්සෙ දිස්වා “කිමත්ථාය හොත්තො ආගතා, කිං හික්ඛු
 නිමන්තෙතු”න්ති වා “මයි රාජා පසන්තො, අසුකො ව අසුකො ව රාජමහාමත්තො
 පසන්තො”ති වා ආදිනා නයෙන ආලපනා ලපනා. බාදනීයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ
 දිස්වා “කිං බාදනීයං ලහිත්ථා”තිආදිනා නයෙන නිමිත්තකරණාදි නෙමිත්තකතා.
 “අස්සද්ධො අප්පසන්තො”තිආදිනා නයෙන ගරහණානි ව “එතං එත්ථ
 කථෙථා”තිආදිනා නයෙන වාචාය උක්ඛිපනාදි ව නිජ්ජෙසිකතා. අප්පෙන ලාභෙන
 බහුකං වඤ්ඤෙත්වා ගහෙතුං ඉච්ඡනං ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා. කුලදුසාදීති එත්ථ
 ආදි-සද්දෙන රුපියප්පටිග්ගහණරුපියසංවොහාරා සඬ්ගය්හන්තිති.

මිච්ඡාසීවච්චජ්ජනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

30. චත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

213. සඋපාහනො...පෙ.... චීවරං සීසෙ කරිත්වා වා ආගන්තුකො ආරාමං න පච්ඡෙති සම්බන්ධො. සජ්ජන්තොති සීසෙ කතජ්ජන්තො සජ්ජන්තො. ඔගුණ්ඨිතොති සසීසං පාරුපිතො. “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨාන”න්ති චුත්තං උපචාරසීමාසමීපං පත්වා උපාහනාඔමුඤ්චනාදිසබ්බං කත්වා ආරාමො පච්ඡිත්තබ්බොති අයමෙත්ථ බ්‍යතිරෙකලද්ධො අත්ථො.

214. පානීයෙන පාදෙ න ධොවෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පටික්කමනං පත්වා එකමන්තෙ පත්තචීවරං නික්ඛිපිත්වා පතිරුපෙ නිසජ්ජ පුච්ඡිත්වා පානීයං පානබ්බං, පරිභොජනීයෙන යථාචුත්තං පාදා ධොවිතබ්බොති අධිප්පායො. වුඩ්ඪකරෙ ආවාසිකෙපි ච අභිවාදෙය්‍යාති ඉමිනා වස්සං පුච්ඡිත්වා නවකෙන ආවාසිකෙන අභිවාදාපෙතබ්බන්ති දීපෙති. පුච්ඡෙය්‍ය සයනාසනන්ති “කතමං සෙනාසනං පාපුණාති, අජ්ඣාචුත්ථං අනජ්ඣාචුත්ථං වා”ති සෙනාසනං පුච්ඡෙය්‍ය. ඉදඤ්ච පුච්ඡාය ලක්ඛණවචනං. තස්මා ආවාසිකවත්තෙ චුත්තමජ්ඣාචුත්ථාදිකඤ්ච පුච්ඡිත්තබ්බං. සචෙ “අනජ්ඣාචුත්ථ”න්ති වදන්ති, කවාටං ආකොටෙන්වා මුහුත්තං ආගමෙන්වා සට්ඨං උග්ගාටෙන්වා කවාටං පණාමෙන්වා බහි ඨිත්තෙ උල්ලොකෙන්වා පච්ඡිත්වා සබ්බං සෙනාසනවත්තං කාතබ්බං. ආගන්තුකවත්තං.

215-6. ගමිකො පක්කමෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “පටිසාමෙන්වා”තිආදීනිමස්ස පුබ්බකිරියාපදානි. දාරුමත්තිකභණ්ඩකන්ති එත්ථ මඤ්චපීඨාදිදාරුභණ්ඩං රජනභාජනාදිමත්තිකභණ්ඩං. පටිසාමෙන්වාති අත්ථී වෙ අනොවස්සකෙ සණ්ඨපෙත්වා. ථකෙන්වානාති ද්වාරවාතපානෙහි පිධාය. සාධුකං සඬගොපෙත්වානාති චතුසු පාසාණෙසු මඤ්චං පඤ්ඤපෙත්වා මඤ්චෙ මඤ්චස්ස, පීඨෙ පීඨස්ස ආරොපනෙන සෙනාසනස්ස උපරුපරි පුඤ්ජකරණෙන සාධුකං සඬගොපනං කත්වා. න වාති නෙව. ගමිකවත්තං.

217-8. ආවාසිකොති ඉදං “පඤ්ඤපෙය්‍යා”තිආදීනං කත්තුපදං. නවකම්මකරණාදිභාරනිත්ථරණතාය ආවාසො විහාරො අස්ස අත්ථීති ආවාසිකො. යස්ස පන කෙවලං විහාරෙ නිවාසනමත්තං අත්ථී, සො නෙවාසිකො. උභොපි තෙ ඉධ ආවාසික-සද්දෙන සඬගහිතා. පාදොදජ්ජහුතින්ති එත්ථ පහුති-සද්දෙන පාදපීඨපාදකථලිකානං ගහණං. පච්චුග්ගන්ත්වාන පත්තචීවරං ගණ්ඨෙය්‍යාති යොජනා. පඤ්ඤපෙ සයනාසනන්ති “එතං තුම්භාකං සෙනාසනං පාපුණාති”ති එවං සයනාසනං පඤ්ඤපෙය්‍ය, පකාසෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

219. අජ්ඣාචුත්ථන්ති පුබ්බෙ භික්ඛුහි නිචුත්ථං. ගොවරාගොවරං වදෙති “භික්ඛාචාරගාමො දුරො, ආසන්තො”ති වා, “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං, දිවා

වා”ති එවං ගොවරඤ්ච, “මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා ගාමො, පරිච්ඡින්නහික්ඛො
 වා”තිආදිනා අගොවරඤ්ච වදෙය්‍යාති අත්ථො. වච්චපස්සාවට්ඨානානීතිආදීනිපි
 “වදෙ”ති ඉමස්සෙව කම්මවචනානි. සෙබ්බමිමුනින්ති යස්ස සද්ධස්ස කුලස්ස
 සඬ්ඝො සෙබ්බමිමුනිං දෙනි, තං කුලඤ්ච.

220. පචෙසනික්ඛමෙ කාලන්ති “කෙසුචි යානෙසු වාළමිගා වා අමනුස්සා වා
 හොන්ති, ඉමං කාලං පටිසිතබ්බං නික්ඛමිතබ්බඤ්චා”ති එවං පචෙසනික්ඛමෙ ව
 කාලං. එතං පන ආසනපඤ්ඤපනාදිකං සබ්බං වත්තං වුඩ්ඪිතරෙ ආගතෙ
 වීවරකම්මාදිං වා නාතිගිලානස්ස හෙසජ්ජං වා යපෙත්වාපි කාතබ්බං. මහාගිලානස්ස
 පන හෙසජ්ජමෙව කාතබ්බං. වෙනියඬිගණුවත්තං කරොත්තෙනාපි තස්ස වත්තං
 කාතුං ආරහිතබ්බං. පණ්ඩිතො හි ආගන්තුකො “කරොහි තාව හෙසජ්ජං,
 වෙනියඬිගණං සම්මජ්ජාහි”ති ව වදෙය්‍ය. අපිච ඛිජනෙන ඛිජිතබ්බො, පාදාපිස්ස
 ධොවිතබ්බා, තෙලෙන මක්ඛිතබ්බා. පිට්ඨි වෙ ආගිලායති, සම්බාධෙනබ්බා.
 නවකස්ස පන ආගන්තුකස්ස “ඉදමාසනං, එත්ථ නිසීදා”තිආදිනා ආචික්ඛිතබ්බන්ති
 දස්සෙන්තො “නිසින්තොයෙවා”තිආදිමාහ. නිසින්තොයෙවාති ඉමිනා
 “යිතොයෙවා”තිආදිං උපලක්ඛෙති. සමුද්දිසෙති ආදරෙන වදෙය්‍ය. ආවාසිකවත්තං.

“වත්ත”න්ති පන සාමඤ්ඤෙන නිද්දිට්ඨත්තා න ථෙරෙ හික්ඛු අතිඅල්ලීයිත්වා
 නිසීදිතබ්බං, මහාථෙරස්ස නිසින්තාසනතො එකං ද්වෙ ආසනානි යපෙත්වා
 “නිසීදා”ති වුත්තෙ නිසීදිතබ්බං, න නවාපි හික්ඛු ආසනෙන පටිබාහිතබ්බා, න
 සඬ්ඝාටිං ඔත්ථරිත්වා නිසීදිතබ්බං, සද්දං අකත්වා උදකකිච්චං කාතබ්බං, යථා
 සුපස්ස ඔකාසො හොති, එවමත්තාය ඔදනො ගණ්හිතබ්බො, ථෙරෙන හික්ඛුනා
 “යපෙත්වා අප්පකං ඔදනාදිකං සබ්බං සබ්බෙසං සමකං සම්පාදෙහි”ති වත්තබ්බං,
 න තාව ථෙරෙන භුඤ්ජිතබ්බං, භුත්තාවිනා න තාව උදකං පටිග්ගහෙතබ්බං,
 හත්තග්ගතො නිවත්තන්තෙහි යථානුරූපං නික්ඛමිත්වා විරළාය පාළියා
 ගන්තබ්බන්ති එවමාදිකඤ්ච තදනුරූපං සෙබ්බවත්තඤ්ච සම්පාදෙතබ්බන්ති ඉදං
 හත්තග්ගවත්තඤ්ච සාධුකං අතරමානෙන ගාමො පටිසිතබ්බො, “ඉමිනා
 පටිසිස්සාමි, ඉමිනා නික්ඛමිස්සාමි”ති නිවෙසනං පටිසන්තෙන සල්ලක්ඛෙතබ්බං,
 නාතිසහසා පටිසිතබ්බං, නාතිසහසා නික්ඛමිතබ්බං, නාතිදුරෙ නච්චාසන්තෙ
 යාතබ්බං, නාතිවීරං යාතබ්බං, නාතිලහුකං නිවත්තිතබ්බං, දාතුකාමතාකාරං ඤත්වා
 යාතබ්බං, යො පයමං ගාමතො පටික්කමති, තෙන ආසනපඤ්ඤපනාදි සබ්බං
 කාතබ්බං, යො පච්ඡා, තෙන ආසනුද්ධරණාදි සබ්බං කාතබ්බන්ති එවමාදිකඤ්ච
 තදනුරූපං සෙබ්බවත්තඤ්ච සම්පාදෙතබ්බන්ති ඉදං පිණ්ඩවාරිකවත්තඤ්ච
 කාතබ්බං.

සෙනාසනට්ඨානෙ සබ්බං වත්තඤ්ච සම්පාදෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා සාධුකං
 නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ව අතරමානෙන ගාමො පටිසිතබ්බොතිආදි සබ්බං
 පිණ්ඩවාරිකවත්තං කාතබ්බං. පානියපරිභොජනියඅග්ගිඅරණිසහිතකත්තරදණ්ඩා
 උපට්ඨපෙතබ්බා, නක්ඛත්තපදානි සකලානි වා එකදෙසානි වා උග්ගහෙතබ්බානි,

දිසාකුසලෙන හවිතබ්බන්ති ඉදං ආරක්ඛේකවත්තඤ්ච උද්දිට්ඨංයෙව හොතිති අවගන්තබ්බන්ති.

වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

31. විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා

221. සම්මුඛා පරම්මුඛාති සස්ස මුඛං, පරස්ස මුඛන්ති විග්ගහො, සම්මුඛෙන පරම්මුඛෙනාති අත්ථො. සම්මුඛාවිකප්පනා පරම්මුඛාවිකප්පනාති හෙදා දුචෙ විකප්පනා චුත්තාති යොජනා. හෙදාති විසෙසනො. අථ වා සස්ස මුඛං මුඛසම්බන්ධිවචනං අස්සා විකප්පනායාති සමාසො. තථා පරම්මුඛා. සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච, තස්සා හෙදො, තතො. සම්මුඛාය සම්මුඛවිකප්පනාය. ඛාත්තස්සාති විකප්පනවිධානං පච්චුද්ධාරවිධානඤ්ච ජානන්තස්ස.

222. තෙනාති යස්ස සන්තිකෙ විකප්පෙති, තෙන භික්ඛුනා. පරිභොගාදිකන්ති පරිභොගං විස්සජ්ජනං අධිට්ඨානඤ්ච.

224-5. අපරා සම්මුඛාවෙකාති එත්ථ වා-සද්දො පක්ඛන්තරෙ, අථ වාති අත්ථො, අපි-සද්දත්ථො වා වා-සද්දො, සො අපරා-සද්දතො පරං දට්ඨබ්බො, අපරාපි එකා සම්මුඛාවිකප්පනා අත්ථිති අත්ථො. කථන්ති ආහ “භික්ඛුස්සා”තිආදි. “පඤ්චන්තං සහධම්මින”න්ති චුත්තත්තා “තිස්සස්ස භික්ඛුනො”තිආදිසු තිස්සාය භික්ඛුනියා තිස්සාය සික්ඛමානාය තිස්සාය සාමණෙරියා තිස්සස්ස සාමණෙරස්සාතිපි විඤ්ඤාතබ්බං.

226. පරම්මුඛාවිකප්පනාති පරම්මුඛෙන විකප්පනෙන, පරම්මුඛාවිකප්පනාති වා ගහෙතබ්බං, පරම්මුඛාවිකප්පනා කථන්ති අත්ථො.

227. මිත්තොති දළ්භමිත්තො. සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තමිත්තො. එත්ථ පන ද්වින්තං විකප්පනානං කිං නානාකරණන්ති? සම්මුඛාවිකප්පනාය තාව සයං විකප්පෙත්වා පරෙන පච්චුද්ධරාපෙති, තෙනෙව සා සම්මුඛාවිකප්පනා නාම ජාතා. පරම්මුඛාවිකප්පනාය පරෙනෙව විකප්පාපෙත්වා පරෙනෙව පච්චුද්ධරාපෙති, තෙනෙව සා පරම්මුඛාවිකප්පනා නාම ජාතාති ඉදමෙත්ථ නානාකරණන්ති.

228. දුරසන්තිකත්තෙකත්තන්ති එත්ථ ආසන්නදුරභාවො අධිට්ඨානෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

229. දසාහං...පෙ.... පච්චාසාය සති මාසකං නාධිට්ඨිතවිකප්පිතං නිස්සග්ගිං නුප්පාදයතීති සම්බන්ධො. දස අභානි සමාහටාති දසාහං. සබ්බත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ දුතියා. තත්ථ යං දිවසං වීචරං උප්පන්නං, තස්ස යො අරුණො, සො උප්පන්නදිවසනිස්සිකො, තස්මා වීචරුප්පාදදිවසෙන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොතිති ආහ “දසාහ”න්ති. මාසමෙකං වාති

“අනත්ථනෙ කථිනෙ එකං පච්ඡිමකත්තිකමාස” න්ති (පාරා. 649 අත්ථනො සමානං) චුත්තත්තා කථිනත්ථනෙ පඤ්ච මාසෙති ලබ්භති. කථිනං අත්ථනං යස්මිං විහාරෙති සමාසො. පාරිපූරත්ථන්ති පාරිපූරි අත්ථො යස්සාති විග්ගහො. කිරියාවිසෙසනං, පාරිපූරිප්පයොජනං කත්වාති අත්ථො. උනස්සාති යත්තකෙන කයිරමානං අධිට්ඨානං විවරං පහොති, තත්තකතාභාවතො උනස්ස එකාදසමාසසත්තමාසසඬ්ඛානෙ පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නස්ස මූලවිවරස්ස. පච්චාසා සතීති “සඬ්ඛාදිතො යතො කුතොචි ලච්ඡාමි” ති එවං සතියා පච්චාසායාති අත්ථො. උභයමිපි ය-කාරලොපෙන නිද්දිට්ඨං. සතීති වා නිපාතො, ලිඬගවිපල්ලාසෙන වාහ. එත්ථ පන ඛාතිරෙකවසෙන දසාභාතික්කමනාදිසු නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං වෙදිතබ්බන්ති.

විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා

230. ඛාත්තස්සාති “කාරිය” න්ති කිතකයොගෙ කත්තරි ඡට්ඨි. ඛාත්තො ව නාම “පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතෙන හික්ඛුනා අනිස්සිතෙන වත්ථබ්බං, ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං ජානාති, ලහුකං ආපත්තිං ජානාති, ගරුකං ආපත්තිං ජානාති, උභයාති ඛො පනස්ස පාතිමොක්ඛාති විත්ථාරෙන ස්වාගතාති හොන්ති සුවිහත්තාති සුප්පවත්තීති සුවිනිච්ඡිතාති සුත්තසො අනුඛ්‍යාඤ්ජනසො. ඉමෙහි ඛො, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි අඬගෙහි සමන්තාගතෙන හික්ඛුනා අනිස්සිතෙන වත්ථබ්බං” න්ති (මහාව. 103) එවං චුත්තඛාත්තො ව ඛුස්සුතඛාත්තො ව වෙදිතබ්බො.

තත්ථ සුවිහත්තානීති සුට්ඨු විහත්තාති පදපච්චාහට්ඨසඬ්ඛකරදොසවිරහිතාති. සුප්පවත්තීතීති පගුණාති වාචුග්ගතාති. සුවිනිච්ඡිතාති සුත්තසොති ඛන්ධකපරිවාරතො ආහරිතබ්බසුත්තවසෙන සුට්ඨු විනිච්ඡිතාති. අනුඛ්‍යාඤ්ජනසොති අක්ඛරපදපාරිපූරියා සුවිනිච්ඡිතාති අක්ඛණ්ඩාති අවිපරිතක්ඛරාති. එතෙන අට්ඨකථා දීපිතා. අට්ඨකථාතො හි එස විනිච්ඡයො හොතීති. ඛුස්සුතඛාත්තො පන යෙන සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා, පක්ඛදිවසෙසු ධම්මසවනත්ථාය සුත්තන්තතො වත්තාරො භාණුවාරා, සම්පත්තානං පරිසානං පරිකථනත්ථාය අන්ධකවින්දමභාරාහුලොවාදඅම්බට්ඨසදිසො එකො කථාමග්ගො, සඬ්ඝත්තමඬ්ඛලාමඬ්ඛලෙසු අනුමොදනත්ථාය තිස්සො අනුමොදනා, උපොසථප්පවාරණාදිජානනත්ථං කම්මාකම්මවිනිච්ඡයො, සමණධම්මකරණත්ථං සමාධිවසෙන විපස්සනාවසෙන වා අරහත්තමග්ගපරියොසානමෙකං කම්මට්ඨානං එත්තකං උග්ගහිතං, ස්වායං චූචිවති. නත්ථී නිස්සය කාරියන්ති ආවරියාදිං නිස්සය වාසෙන කත්තබ්බං නත්ථී. “නිස්සයකාරිය” න්ති වා පායො, නිස්සයෙන කාරියන්ති සමාසො. ජීවස්ස යත්තකො පරිච්ඡෙදො යාවජීවං.

231. තෙන නිස්සාය වසන්තෙන එවං නිස්සයො ගහෙනබ්බොති දස්සෙනුං “එකංස”න්තිආදි චුත්තං. එකංසන්ති එකො අංසො අස්ස චිවරස්සාති විග්ගහො. කිරියාවිසෙසනං වා භුමිමත්ථෙ වා උපයොගවචනං, එකස්මිං අංසෙති අත්ථො. අඤ්ජලි කරපුටො. යාවතනියකං වදෙති උපසම්පදාය සට්ඨිවස්සෙන සත්තතිවස්සෙන වාපි බ්‍යත්තස්ස නවකස්ස සන්තිකෙ යාවතනියකං වචනං කරෙය්‍ය. යාවතනියො වාරො අස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. ආයස්මතොති ආයස්මන්තං. වච්ඡාමිති වසාමි. උපජ්ඣං ගණ්හන්තෙනාපි “උපජ්ඣායො මෙ, හන්තෙ, හොහි”ති ගහෙනබ්බං. තං පන “ආවරියො”ති එත්ථ “උපජ්ඣායො”ති වචනං විසෙසොති එත්ථ වාචාහෙදතො න විසුං චුත්තං. න කෙවලමෙත්ථ නිස්සයුපජ්ඣායගහණෙ, ගාමජ්ජවෙසනාදීසුපි එවමෙව කත්වා “අහං ආවුසො”ති වා “හන්තෙ”ති වා වත්වා “ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමි”තිආදිනා වත්තබ්බං.

232. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිං දස්සෙති “පක්කන්තෙ”තිආදිනා. පක්කන්තෙති උපජ්ඣායෙ ආවරියෙ සද්ධිවිහාරිකෙ අන්තෙවාසිකෙ ච ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථවි ආපුච්ඡත්වා වා අනාපුච්ඡත්වා වා ගතෙ. තෙසු යෙන කෙනවි “අසුකං නාම ගාමං ගච්ඡාමි”ති චුත්තෙ තෙසුයෙව යෙන කෙනවි “සාධු”ති සම්පට්ඨිතෙපි තං තං නියමං අතික්කමිත්වා පක්කන්තෙපි අනාපුච්ඡා පන උපචාරසීමාතික්කමෙන පක්කන්තෙපි නිස්සයො සම්මති පටිප්පස්සම්හති. පක්ඛසඬකන්තෙති තිත්ථියපක්ඛසඬකන්තෙ වාපි විබ්භන්තෙ වාපි මරණෙන ච තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පටිප්පස්සම්හති. ආණන්ති නාම “පණාමෙමි ත”න්ති වා “මා ඉධ පවිසා”තිආදිකා නිස්සයජ්ජණාමනා. තාය පණාමිතෙන ආවරියුපජ්ඣායා බ්‍යාපෙතබ්බා. අබ්මන්තෙසු දණ්ඩකම්මං කත්වා තස්මිං විහාරෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වාපි සාමන්තවිහාරෙ හික්ඛු ගහෙත්වාපි බ්‍යාපෙතබ්බා. න බ්මන්ති වෙ, ආවරියුපජ්ඣායානං සභාගානං සන්තිකෙ වසිතබ්බං. යෙන කෙනවි කාරණෙන න සක්කා හොති තත්‍ර ආවරියුපජ්ඣායානං සභාගානං සන්තිකෙ වසිතුං, තංයෙව විහාරං ආගන්ත්වා අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. තත්ථ “පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං සද්ධිවිහාරිකං අප්පණාමෙත්තො උපජ්ඣායො සාතිසාරො හොති, පණාමෙත්තො අනතිසාරො හොති. උපජ්ඣායමිති නාධිමත්තං පෙමං හොති, නාධිමත්තො පසාදො හොති, නාධිමත්තා හිරි හොති, නාධිමත්තො ගාරවො හොති, නාධිමත්තා භාවනා හොති. ඉමෙහි බො, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි...පෙ.... හොති (මහාව. 68). පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං අන්තෙවාසිකං අප්පණාමෙත්තො ආවරියො...පෙ.... හොති”ති (මහාව. 81) චුත්තත්තා පන අසම්මාවත්තන්තෙ අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකෙ අප්පණාමෙත්තා ආවරියුපජ්ඣායා දුක්කටං ආපජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බං. භාවනාති මෙත්තාභාවනා. උපජ්ඣායසමොධානං පන තස්ස දස්සනසවනවසෙන වෙදිතබ්බං.

233. අලජ්ජන්ති –

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගුහති;

අගනිගමනඤ්ච ගවිෂති;
එදිසො වුවිචති අලජ්ජිපුග්ගලො''ති. (පරි. 359) –

එවං චූත්තලක්ඛණං අලජ්ජිං. නිස්සයං දෙන්තෙනාපි ලජ්ජිනොයෙව දාතබ්බං. “න භික්ඛවෙ අලජ්ජිනං නිස්සයො දාතබ්බො. යො දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (මහාව. 120) හි චූත්තං. අදිට්ඨපුබ්බස්ස කතිපාභං ආචාරං උපපරික්ඛිත්වා දාතබ්බං. අපුබ්බන්ති එත්ථ සම්බන්ධසද්දත්තා පුබ්බ-සද්දෙන පුබ්බවාසො ගහිතො, නත්ථි පුබ්බො අස්සාති අපුබ්බං, නවන්ති චූත්තං හොති. චත්තාරි පඤ්ච වා පරිමාණමෙතෙසන්ති විග්ගහො. එත්ථ පන පරිමාණ-සද්දසන්තිධානෙන සඬබ්බොය්‍යාවාටිනොපිතෙ සඬබ්බාමත්තවාටිනො හොන්තීති චතුපඤ්චසඬබ්බාපරිමාණමෙව සඬබ්බොය්‍යමාහ, තස්මා විග්ගහපදත්ථෙහි භින්තො අඤ්ඤපදත්ථො සම්භවතීති සමාසො. වා-සද්දස්ස යො විකප්පත්ථො, තත්ථ වායං සමාසො, චත්තාරි වා පඤ්ච වා, චතුපඤ්ච අභාති, තෙසං අභානං සමාභාරො චතුපඤ්චාහං. භික්ඛුසභාගතන්ති සමානො භාගො ලජ්ජිතාසඬබ්බාතො කොට්ඨාසො යෙසං, භික්ඛුහි සභාගා, තෙසං භාවො භික්ඛුසභාගතා, තං, පෙසලභාවන්ති අත්ථො. “ථෙරො ලජ්ජි”ති ජානන්තෙන පන පකතියා නිස්සයදානට්ඨානං ගතෙන ච තදහෙව ගහෙතබ්බො, එකදිවසම්පි පරිභාරො නත්ථි. සථෙ “ඔක්කාසෙ අලභන්තෙ පච්චුසසමයෙ ගහෙස්සාමි”ති සයති, අරුණං උග්ගතම්පි න ජානාති, අනාපත්ති. ලද්ධපරිභාරෙනාපි වසිතුං වට්ටතීති.

234. “ලබ්හති”ති කම්මති නිස්ථන්තත්තා අචූත්තකත්තාති
“අද්ධිකස්සා”තිආදීසු කත්තරි සාම්චවනං, “අද්ධිකෙනා” තිආදි චූත්තං හොති. “සල්ලක්ඛෙන්තෙනා”ති පන සරුපෙනෙව නිද්දිට්ඨං. වසිතුන්ති චූත්තකම්මං. භාවෙ හි තුං-පච්චයො, වාසොති අත්ථො. යාවිතස්සාති “ගිලානුපට්ඨාකස්ස වා”ති එත්ථ විසෙසනං. සථෙ පන “යාවාහි ම”න්ති වුවිචමානොපි ගිලානො මානෙන න යාවති, ගන්තබ්බං. අරඤ්ඤෙ වා සල්ලක්ඛෙන්තෙන ඵාසුකන්ති යත්ථ වසන්තස්ස පටිලද්ධතරුණසමථවිපස්සනාවිසෙසභාගිතාවසෙන ඵාසු හොති, තස්මිං අරඤ්ඤෙ තාදිසං ඵාසුවිහාරං සල්ලක්ඛෙන්තෙන ආරඤ්ඤකෙන. දායකෙ අසන්තෙති පදවිෂෙදො. තාවාති අවධිමිහි, අද්ධිකාදීහි යාව නිස්සයදායකො ලබ්හති, තාව, ආරඤ්ඤකෙන පන “පටිරුපෙ නිස්සයදායකෙ සති නිස්සාය වසිස්සාමි”ති ආභොගං කත්වා යාව ආසාල්හිපුණ්ණමා, තාවාති අත්ථො. “සථෙ පන ආසාල්හිමාසෙ ආවරියො නාගවිෂති, යත්ථ නිස්සයො ලබ්හති, තත්ථ ගන්තබ්බං (මහාව. අට්ඨ. 121). අන්තොවස්සෙ පන නිබද්ධවාසං වසිතබ්බං, නිස්සයො ව ගහෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 121) හි අට්ඨකථායං චූත්තං.

අම්භාකං පන කෙවි අන්තෙවාසිකත්ථෙරා “න භික්ඛවෙ වස්සං න උපගන්තබ්බං. යො න උපගවිෂෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (මහාව. 186) ව ‘න භික්ඛවෙ තදහු වස්සුපනායිකාය වස්සං අනුපගන්තුකාමෙන සඤ්චිච්ච ආවාසො අතික්කම්මතබ්බො. යො අතික්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’ති (මහාව. 186) පාළිවචනතො කෙනවි කාරණෙන නිස්සයං අලභමානෙනපි න සක්කා

අන්තොවස්සෙ වස්සං අනුපගන්තුං. ‘අන්තොවස්සෙ පනා’තිආදීසු පන ච-සද්දො
අන්වාචයත්ථො, තස්මා තෙනාපි වස්සං උපගන්තබ්බමෙවා’’ති වදිංසු.

මයං පනෙත්ථ එවමචොවුම්භ ‘භගවතා අනුපගමනෙ දුක්කටං
අනන්තරායිකස්සෙව චුත්තං, තෙනෙව ‘කෙනචි අන්තරායෙන පුරිමිකං
අනුපගනෙන පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බා’ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 185) චුත්තං.
අන්තරායො ච නාම අන්තරා වෙමජ්ඣෙකං එතීති අන්තරායො, යො කොචි
බාධකප්පච්චයතාය අධිජපෙනො චුච්චති ‘න ලහන්ති පතිරූපං උපට්ඨාකං, එසෙව
අන්තරායොති පක්කම්මබ්බ’න්තිආදීසු (මහාව. 201) විය, තස්මා බාධකප්පච්චයතා
අධිජපෙනා. නිස්සයාලාහොපි අන්තරායොත්ථෙව විඤ්ඤායති. සක්කා හි වත්තුං
‘අන්තරායො වස්සුපගමො සන්තිස්සයත්තා තරුණසමථිපස්සනාලාභීනං
කතොකාසො වියා’ති. තරුණසමථිපස්සනාලාභීනම්පි හි කතොකාසෙපි ‘සචෙ පන
ආසාළ්භිමාසෙ ආචරියො නාගච්ඡති, යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, තත්ථ ගන්තබ්බ’න්ති
දළ්භං කත්වා අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 121) චුත්තං. අම්භාකං ගරුහි ච
සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.121) ‘ආචරියං ආගමෙන්තස්සෙව චෙ
වස්සුපනායිකදිවසො හොති, හොතු, ගන්තබ්බං තත්ථ, යත්ථ නිස්සයදායකං
ලහති’ති වස්සුපනායිකදිවසෙපි නිස්සයත්ථාය ගමනමෙව චුත්තං. අථ ච පන
මහාකාරුණිකොපි භගවා ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානුපට්ඨාකෙන භික්ඛුනා
නිස්සයං අලභමානෙන යාවියමානෙන අනිස්සිතකෙන වත්ථු’න්ති (මහාව. 121)
ගිලානවිසයෙපි නිස්සයං ගරුකං කත්වා පට්ඨපෙසි. යං පන අනිස්සයං, තං
අනන්තරායං නිස්සයමුත්තකස්ස වස්සුපගමනං විය. අපිච නාවාය ගච්ඡන්තස්ස පන
වස්සානෙ ආගතෙපි නිස්සයං අලහන්තස්ස අනාපත්තීති නාවාය ගච්ඡතොයෙව
ආචෙණිකා අනාපත්තිකතා චුත්තා. තස්මා නිස්සයාලාහො බාධකප්පච්චයො
වස්සුපගමනස්ස, න වස්සුපගමනං නිස්සයස්සාති අන්තරායොයෙව නිස්සයාලාහො.
තතොයෙව ටීකායං ‘අන්තොවස්සෙ පන අනිස්සිතෙන වත්ථුං න වට්ඨති’ති චුත්තං.
තස්මායෙව ච ‘අන්තොවස්සෙ පනා’තිආදීසු නිස්සයදායකෙ සති නිබද්ධවාසං
වසිතබ්බඤ්ඤා නිස්සයො ගහෙතබ්බො ච හොතීති ගමනකිරියාය බියමානතාවසෙන
ච-සද්දො සමුච්චයො ගහෙතබ්බො’’ති.

නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා

235. බන්ධියති අනෙනාති බන්ධනං, කායස්ස බන්ධනං කායබන්ධනං, නත්ථි
කායබන්ධනමෙතස්සාති අකායබන්ධනො. දුක්කටන්ති සඤ්චිච්ච වා අසඤ්චිච්ච වා
පච්චෙය්‍යා චෙ, දුක්කටං. අසතියා ගතො යත්ථ සරති, තත්ථෙව බන්ධෙය්‍යාති
සම්බන්ධො. ගතොති අන්තොගාමං ගතො. සරිත්වා යාච න බන්ධති, න තාව
පිණ්ඩාය වරිතබ්බං.

236. “පට්ටිකා” තිආදිනා සබ්බසඬ්භානකං කායබන්ධනං නිද්දිසති. පට්ටිකාති පකතිච්ඡා වා මච්ඡකණ්ටකඛජ්ජුරිපත්තවායිමා වා. සුකරානං අන්තං සුකරන්තං. ඉධ පන තංසදිසං වුච්චති. චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං මුද්දිකකායබන්ධනම්පි සඬ්භගහත්වා “එකා රජ්ජු”ති වුත්තං. තං පන රජ්ජුකං බන්ධන්තෙන එකගුණමෙව කත්වා බන්ධිතුං වට්ටති, මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දිගුණං කත්වා බන්ධිතුං න වට්ටති. දිගුණං පන අකත්වා සතචාරම්පි පුනස්පුනං ආවිජ්ඣිත්වා බන්ධිතුං වට්ටති, පාමඬ්භසණ්ඨානං පන එකම්පි න වට්ටති. බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙයෙත්වා කතං “බහුරජ්ජුක”න්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ටති. තදනුලොමිකාති තෙසං පට්ටිකාසුකරන්තානං ද්විත්තං ද්වෙ ඉමෙ යථාක්කමමනුලොමිකා.

237-8. පට්ටිකා කිදිසි වට්ටතිති ආහ “මච්ඡා” තිආදි. පට්ටිකා මච්ඡකණ්ටකඛජ්ජුරිපත්තා වා මට්ඨා වා ලබ්භාති සම්බන්ධො. කණ්ටක-සද්දෙන පත්ත-සද්දෙන ච තදාකාරො වුච්චති, උපචාරතො හි මච්ඡානං කණ්ටකාකාරො ච ඛජ්ජුරිතං පත්තාකාරො ච එතිස්සාති සමාසො. මට්ඨාති පකතිච්ඡා. ටිකායං පන “එතෙ මච්ඡකණ්ටකාදයො මට්ඨා විකාරරහිතා පට්ටිකා ච තදන්තොගධාති අධිජ්ජායො”ති වුත්තං. කථං තෙසමන්තොගධතා? යතො තානියෙව පට්ටිකා නාමාති. තථා ච වුත්තං අට්ඨකථායං “පකතිච්ඡා වා මච්ඡකණ්ටකවායිමා වා පට්ටිකා වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 278). එත්ථ පන මච්ඡකණ්ටකෙයෙව ඛජ්ජුරිපත්තං පට්ටියං. චතස්සොපි දසා ලබ්භාති සම්බන්ධො. චතස්සොති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වුත්තං, තස්මා තතො උභ්‍යාපි වට්ටන්ති. අන්තෙති කායබන්ධනස්ස උභයන්තෙ දිගුණසුත්තකං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ගුණො බන්ධනභූතං සුත්තකං ගුණසුත්තකං. “ගුණො පටලරාසිසු, ආනිසංසෙ ච බන්ධනෙ”ති හි අභිධානජපදිපිකා. ද්විත්තං ගුණසුත්තකානං සමාහාරො දිගුණසුත්තකං. තං දසාමුඛස්ස ථීරභාවාය කොට්ටෙතුං වට්ටති, න සොහනත්ථං. තෙනාහ “මාලාදි”න්තිආදි.

මාලාදිං කක්කට්ඨිජාදිං කුඤ්ජරච්ඡාදිඤ්ච දස්සෙත්වා ගුණසුත්තකකොට්ටිතා පට්ටිකා න කජ්ජන්ති සම්බන්ධො. “මාලාදි”න්තිආදිසු ආදි-සද්දෙන තාදිසං යං කිඤ්චි විකාරරූපං ගය්හති. කක්කට්ඨානං විය අවජ්ඣි, තානි ආදිනි යස්සාති සමාසො. තථා කුඤ්ජරච්ඡාදිත්ති.

239. සටකන්ති සටකාකාරවට්ටලෙඛාරූපං. මකරමුඛාදින්ති එත්ථ මකරමුඛං නාම මකරමුඛසණ්ඨානං. බිත්ථු පන ආගමවසෙන වුත්තො. ආදි-සද්දෙන දෙඬ්ඛුහසිසාදිවිකාරරූපං යං කිඤ්චි සඬ්භගය්හති. දසාමුඛෙති දසානං මුඛභූතෙ අන්තෙ එතානි න කජ්ජන්ති සම්බන්ධො. විධෙ උභන්තෙ සටකා ලෙඛා අඤ්ඤං විත්තකඤ්ච න කජ්ජන්ති සම්බන්ධො. සටකාති සටකතො. ලෙඛාති ලෙඛාය. පඤ්චමියා ලොපො. විධෙති කායබන්ධනස්ස පාසන්තෙ දසාමුලෙ තස්ස ථීරභාවත්ථං කත්තබ්බෙ දන්තවිසාණාදිමයෙ විධෙ.

240. දෙඩ්වුහකන්ති උදකසප්පසිසසදිසං. මුරජන්ති නානාවණ්ණෙනි සුත්තෙනි මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙයෙත්වා කතං. ටිකායං පන “මුරජන්ති බහුරජ්ජකෙ එකතො සඬකඩ්ඪීත්වා එකාය රජ්ජයා පලිවෙයෙත්වා කතරජ්ජ”ති වුත්තං, තං “බහුරජ්ජකෙ එකතො කත්වා”තිආදිනා හෙට්ඨා වුත්තආට්ඨකථාවචනෙන විරුජ්ඣති. මද්දවීණන්ති පාමඬිගසණ්ඨානං. කලාබුකන්ති බහුරජ්ජකං. තෙසං “න කප්පති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ද්වෙ මජ්ඣිමානි මජ්ඣෙ භවා මුරජමද්දවීණසඬ්ඨානා ද්වෙ.

241. ගණ්ඨියො වාපිති විවරස්ස ගණ්ඨියො වාපි. තම්මයාති තෙනි වෙළඳාදිහි නිබ්බත්තා. පසඬගෙන පනෙතං වුත්තන්ති.

කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුමඬිගලප්පසාදනියා නාම ටිකාය

පඨමභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

34. පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා

242. ජාතාජාතාති දුට්ඨාති ජාතා පථවී අජාතා පථවීති පථවී දුට්ඨාති අත්ථො. ඉමිනා ජාතපථවිඤ්ච අජාතපථවිඤ්ච දස්සෙති. තාසං විභාගං දස්සෙති “සුද්ධා”තිආදිනා. සුද්ධමත්තිකපංසුකා ච අද්ධිඨා ච බහුමත්තිකපංසුකා ච වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ච ජාතා පථවීති සම්බන්ධො. මත්තිකා ච පංසු වාති ද්වන්ද්වා. සුද්ධා අප්පසක්ඛරාදිතාය මත්තිකා පංසවො යස්සාති බාහිරත්ථො. අද්ධිඨාති උද්ධනපවනාදිවසෙන තථා තථා අද්ධිඨා. සා පන විසුං නත්ථි, සුද්ධමත්තිකාදීසු අඤ්ඤතරාව වෙදිතබ්බා. චත්තාරො මාසා, තෙනි සහිතො අතිරෙකො කාලො, තස්මිං ඔවට්ඨොති සමාසො. ඔවට්ඨොති යෙන කෙනචි උදකෙන ඔවට්ඨො. බුධා පන “ආකාසතො වුට්ඨඋදකෙනෙව, න අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා පතිතබ්න්දුනා”ති වදන්ති, “ඔවට්ඨො”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා ච “පොක්ඛරණියා ධීතතනුකද්දමො වට්ටති, බහලො තු න වට්ටති”ති (පාචි. අට්ඨ. 86) වුත්තත්තා ච “විනයවිනිච්ඡයෙ සම්පත්තෙ ගරුකෙ යාතබ්බ”න්ති විනයලක්ඛණතො ච න තං යුජ්ජතීති අමිභාකං බන්ති. පංසුමත්තිකානං රාසි පංසුමත්තිකරාසි. චතු...පෙ.... වට්ඨො පංසුමත්තිකරාසි යස්සාති අඤ්ඤපදත්ථො, කම්මධාරයො වා.

243. වාලුකා ච ද්ධිඨා ච යෙභුයාසක්ඛරාදිමහීපි ච වාතුමාසොමවට්ඨකො වුත්තරාසි ච දුතියා භූමීති සම්බන්ධො සක්ඛරා ච පාසාණා ච මරුමිබා ච කථලා ච වාලුකා වාති ද්වන්ද්වා. සුද්ධා සක්ඛර...පෙ.... වාලුකා යස්සාති විග්ගහො. හත්ථමුට්ඨිනා ගහෙනබ්බප්පමාණා සක්ඛරා, තතො උපරි පාසාණා, කථසක්ඛරා මරුමිබා, කපාලබණ්ඩානි කථලානි වෙදිතබ්බා. දුතියාති අජාතා. වුත්තරාසීති වුත්තො මත්තිකපංසුසිරා.

244. කිදිසි යෙහුයුමත්තිකාදිති ආහ “ද්වෙ භාගා”තිආදි. යස්ස භුමියාති යස්සා භුමියා. සෙසෙසුපිති යෙහුයාපංසුයෙහුයාසක්ඛරයෙහුයාපාසාණාදිසු.

245. “පාවිත්ති”තිආදිනා තත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙති. ජාතෙ ජාතසඤ්ඤස්ස ඛණතෙ පාවිත්තිති සම්බන්ධො. ජාතෙති ජාතෙ භුමිභාගෙ, ලිඛිගවිපල්ලාසො වා, ජාතායාති වුත්තං හොති. ජාතෙ ද්වෙළ්භස්ස විමතිස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ජාතෙ අජාතසඤ්ඤස්ස අනාපත්ති. තථා ආණාපනෙ අනාපත්තිති යොජනා. අජාතසඤ්ඤස්සාති අජාතාති සඤ්ඤා අජාතසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති අජාතසඤ්ඤී, තස්ස.

246. එකායාණත්තියා එකාති සවෙ සකිං ආණත්තො දිවසම්පි ඛණති, ආණාපකස්ස එකා එව ආපත්තිති අත්ථො. වාවසො ආපත්තිති සම්බන්ධො. වාවසොති විච්ඡයං සො, වාවාය වාවායාති අත්ථො.

247. “ඉමං යානං ඛණ වා”තිආදිනා යොජෙතඛිබ්බං. “එත්ථ අග්ගිං ජාලෙහි වා”ති යොජනා. “වත්තු”න්ති ඉදං “න වට්ඨති”ති ඉමස්ස කත්තුපදවචනන්ති අත්ථො. අථ වා “ඉමං යානං ඛණා”තිආදිප්පකාරො වචනාය න වට්ඨතිති අත්ථො. නියමෙත්වාති ඉමිනා “ආවාටං ඛණ, කන්දං ඛණා”තිආදිනා අනියමෙත්වා වත්තුං වට්ඨතිති දිපෙති.

248. “ඉමස්ස ථම්මස්ස ආවාටං ජාන වා, කප්පියං කරොහි වා”ති ව “මත්තිකං ජාන වා, මත්තිකං ආහර වා, මත්තිකං කප්පියං කරොහි වා”ති ව එදිසං වචනං වට්ඨතිති සම්බන්ධො. එතං විය දිස්සතිති එදිසං, කිං තං? “මත්තිකං දෙහී”තිආදිකං උපමෙය්‍යං. “මත්තිකං ජානා”තිආදිකං පන උපමානං, තෙසං උපමානොපමෙය්‍යානං යා කප්පියසඬ්ඛාතා සමානධම්මතා, සා උපමා. තථා ව වුත්තං අම්හෙහි සුඛොධාලඬ්ඛාතෙර “උපමානොපමෙය්‍යානං, සධම්මත්තං සියොපමා”ති. අඤ්ඤා උපමානභූතඅක්ඛරාවලිසදිසියෙව, අක්ඛරාවලි උපමෙය්‍යං සියා. වාකෙය්‍ය විය-සද්දොයෙව පන උපමානං ජොතෙතිති වෙදිතඛිබ්බං.

249. පථවියා අසම්බද්ධං සුක්ඛකද්දමආදිකඤ්ච තනුකං උස්සිඤ්චනීයකද්දමඤ්ච කොපෙතුං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. කද්දමආදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන උදකෙන ගතට්ඨානෙ උදකපස්පටකො නාම හොති, යං වාතප්පභාරෙන වලති, තං සඬ්ඛණ්භාති. උස්සිඤ්චනීයකද්දමන්ති සටෙහි උස්සිඤ්චිතුං සක්කුණෙය්‍යකද්දමං.

250. “වාතුමාසාධිකොවට්ඨං ගණ්ඩුප්පාද”න්තිආදිනා සම්බන්ධිතඛිබ්බං. ගණ්ඩං පථවියා ගණ්ඩසදිසං මත්තිකරාසිං උප්පාදෙන්තිති ගණ්ඩුප්පාදා. ඉධ පන තෙහි උට්ඨාපිතො ගූථො “ගණ්ඩුප්පාද”න්ති නිද්දිට්ඨො. පොත්ථකෙසු පන “ගණ්ඩුප්පාදො”ති පාඨො දිස්සති. තං “න කොපයෙ”ති එත්ථ කම්මෙන භවිතඛිබ්බන්ති න යුජ්ජති. මුසිකුක්කිරන්ති මුසිකානං උක්කිරො ඛණ්ත්වා ඛහි කතං.

පංසුරාසි මුසිකුක්කිරොති. ලෙඩ්ඩාදින්නි එත්ථ ලෙඩ්ඩුන්නි කසිතට්ඨානෙ
නඩ්ගලච්ඡින්නමත්තිකාපිණ්ඩං. ආදි-සද්දෙන ගාවීනං බුරව්ඡින්නං කද්දමං
සඩ්ගණ්හාති.

251-2. උදකසන්නිකෙ පතිතෙ වාපිආදීනං කුලෙ ච පාසාණෙ ලග්ගෙ රජෙ ච
නවසොණ්ඩියා පතිතෙ රජෙ ච අබ්භොකාසුට්ඨිතෙ වම්මිකෙ ච මත්තිකාකුට්ටෙ ච
තථාති සම්බන්ධො. තථාති ඉම්මා කුලාදිකෙ වාතුමාසාධිකොවට්ඨං වා සබ්බං න
කොපයෙති ඉදං අතිදිසති. ඉට්ඨකකුට්ටකො වට්ටතීති ආහ “යෙභුය්‍යා”තිආදි.
යෙභුය්‍යාන කථලා එත්ථාති යෙභුය්‍යකථලා, භූමි, තිට්ඨති එත්ථාති යානං,
යෙභුය්‍යකථලාය යානං, තස්මිං. ඉට්ඨකකුට්ටකො යෙභුය්‍යකථලා විය භොතීති
අධිජ්ජායො. කුට්ටකං කොපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අධිජ්ජායො. ඉට්ඨකාය කතො
කුට්ටකොති සමාසො.

253-5. සඤ්චාලෙන්වා භූමිං විකොපයං ථම්මාදිං ගණ්හිතුං වාති සම්බන්ධො.
තත්ථ විකොපයන්ති කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං, විකොපයතාති අත්ථො. අඤ්ඤථා
කථමෙන්ථ පයමාපසඩ්ගො. පයමා හි “භව”න්ති චුත්තෙ සියා, න ච
“ගණ්හිතු”න්තිආදීසු තුං-පච්චයෙහි චුත්තො කොචි අත්ථි, යදා භාවෙ තුං-පච්චයො,
තදා න කිඤ්චි චුත්තං භොතීති, “න කජ්ජති”ති පධානකිරියායපි හෙට්ඨා
චුත්තනයෙන කත්තා අඤ්ඤොයෙවාති එවං සබ්බන්ථ. තතියත්ථෙ තු සති ඉතො
විතො සඤ්චාලෙන්වා භූමිං විකොපයතා ථම්මාදිං ගණ්හිතුං න කජ්ජතිති අතීව
යුජ්ජති. ධාරායාති පස්සාවධාරාය. විසමං සමං කාතුං සම්මුඤ්ජනීහි සංසිතුං වාති
යොජනා. විසමන්ති විසමට්ඨානං. “පදං දස්සෙස්සාමි”ති භූමිං හින්දන්තො
වඩ්කම්තුං වාති සම්බන්ධො. හින්දන්තොති හින්දනා. කණ්ඩුරොගී වා තටාදීසු
අඩ්ගපච්චඩ්ගං සංසිතුන්ති යොජනා. කණ්ඩුරොගීති කණ්ඩුරොගිනා. ච-සද්දො
අවධාරණෙ.

256-7. සුද්ධචිත්තස්සාති පථවිහෙදාධිජ්ජායවිරහෙන පරිසුද්ධචිත්තස්ස.

258. අග්ගිස්ස අනුපාදානෙ කපාලෙ වා අනුපාදානාය ඉට්ඨකාය වා අග්ගිං
පාතෙතුං වා අවසෙ සති භූමියං පාතෙතුං වා ලබ්භතෙති සම්බන්ධො. උපාදානං
ඉන්ධනං, න උපාදානං අනුපාදානං, තස්මිං. වසො පභුත්තං. “වසො පභුත්තෙ
ආයත්තෙ”ති හි නිසණ්ඩු. න වසො අවසො, තස්මිං අපභුත්තෙති අත්ථො.
පතිතට්ඨානෙයෙව උපාදානං දත්වා අග්ගිං කාතුං වට්ටති.
සුක්ඛබාණ්ණකසුක්ඛරුක්ඛාදීසු ච අග්ගිං දාතුං න වට්ටති. සචෙ පන “පථවිං
අජ්ජත්තමෙව නිබ්බාපෙත්වා ගමිස්සාමි”ති දෙනි, වට්ටති, පච්ඡා නිබ්බාපෙතුං න
සක්කොති, අවිසයත්තා අනාපත්ති. “භූමියං පාතෙහි”ති එවම්පි වත්තුං න වට්ටතීති.

පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා

259-60. ඡත්තෙ අන්තො ඛනි ව පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බිතුඤ්ච පණ්ණෙ ගිරිකුටඤ්චසවන්ඤාදිං ඡන්දිතුඤ්ච න වට්ටනීති සම්බන්ධො. ඡත්තෙති තාලපණ්ණෙ ඡත්තෙ. ගිරිකුටං නාම මකරදන්තකං, ආදි-සද්දෙන තාදිසං අඤ්ඤං විකාරරූපං සඬගහිතං. සටකන්ති ගෙහත්ථම්මහෙසු විය කයිරමානං සටකං. දණ්ඩෙති ඡත්තදණ්ඩෙ. ලෙඛාති තහිං තහිං දින්නා ලෙඛා. සාදිසන්ති දීසෙන නිද්දිට්ඨං. බුන්දම්හි මූලෙ.

261. ථීරත්ථං ඡත්තෙ එකවණ්ණෙන සිබ්බිතුං වා පඤ්ඡරං විනන්ධිතුං වා වට්ටනීති සම්බන්ධො. සිබ්බිතුන්ති අන්තො ඛනි ව සිබ්බිතුං. එකවණ්ණෙනාති නීලාදිනා එකවණ්ණෙන. පඤ්ඡරන්ති ඡත්තදණ්ඩගාහකසලාකපඤ්ඡරං. ථීරත්ථන්ති ඉමිනා න වණ්ණමට්ඨන්ථායාති දස්සෙති. බන්ධිතුං දණ්ඩෙ ලෙඛා වට්ටනීති සම්බන්ධො. බන්ධිතුන්ති වාතජපහාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගෙහත්වා බන්ධනත්ථාය. ලෙඛාවාති වලයමිව උක්කිරිත්වා කතා ලෙඛා එව. වට්ටනීති යදිපි න බන්ධනි, රජ්ජුකෙහි බන්ධිතුං යුත්තට්ඨානත්තා වට්ටනි.

262. වීචරෙ අන්තෙ වාපි පට්ටමුඛෙ වාපි වෙණිපි වා සඬබලිකාපි වා අඤ්ඤං සුවිච්චාරං වා පාළිකණ්ණිකආදිකං කප්පබ්බන්දුවිකාරමිපි වා න ව කප්පනීති සම්බන්ධො. අන්තෙති වීචරපරියන්තෙ, අනුචාතෙති චුත්තං හොති. පට්ටමුඛෙති පට්ටකොටියං, ද්වින්තං පට්ටානං සඬසට්ඨතට්ඨානං සන්ධායෙන චුත්තං. වෙණිපි වරකසිසාකාරෙන සිබ්බනං. සඬබලිකාති බ්ලාලබන්ධනාකාරෙන සිබ්බනං. අඤ්ඤං සුවිච්චාරං වාති වීචරමණ්ඩනත්ථාය කයිරමානං අඤ්ඤං යං කිඤ්චි සුවිකම්මවිකාරං වා. ටිකායං පන “සතපදිසදිසං අඤ්ඤං වා සුවිච්චාරං න කප්පනී”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තං. “වීචරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදිසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං යපෙන්නි, අඤ්ඤමිපි යං කිඤ්චි සුවිකම්මවිකාරං කරොන්නි, සබ්බං න වට්ටනී”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා පන නානාවණ්ණෙනි වා හොතු, එකවණ්ණෙන වා හොතු, වීචරමණ්ඩනත්ථාය සංසිබ්බන්තානං සුවිකම්මවිකාරං සන්ධාය චුත්තන්ති වීචරෙසු ඵාලිතට්ඨානස්ස ථීරභාවත්ථං සතපදිසදිසමිපි සිබ්බිතුං වට්ටනීති අමිහාකං බන්ති. පාළි-සද්දෙන, කණ්ණික-සද්දෙන ව කප්ප-සද්දලොපෙන වා උපවාමෙන වා පාළිකප්පාදයොව ගහිතා. පාළි ව කණ්ණිකා ව පාළිකණ්ණිකායො, තා ආදි යස්ස අඤ්ඤස්ස තාදිසස්සාති විග්ගහො. තත්ථ නීලාවලිආදිසණ්ඨානාය බ්බන්දුපන්තියා යථා සොහනි, තථා කයිරමානො පාළිකප්පො. තථෙව බ්බන්දුසමුහෙ කත්ථවි දස්සෙත්වා කයිරමානො කණ්ණිකකප්පො.

263. ගණ්ඨිපාසකපට්ටාති ගණ්ඨිනො ව පාසකස්ස ව පතිට්ඨානට්ඨානෙ යපෙනබ්බා පට්ටා. වට්ටනීති එත්ථ “ගණ්ඨිපාසකා”ති කත්වා “චතුකොණාව වට්ටන්නී”ති අත්ථනො වචනං විපල්ලාසෙත්වා යොජෙතබ්බං. අග්ගිසන්ති චෙතියසණ්ඨානෙන සිබ්බනං. මූලෙ ව අග්ගෙ ව එකසදිසං කත්වා මුග්ගරාකාරෙන සිබ්බනං මුග්ගරො. විකාරන්ති විකාරො, ලිඬගවිපල්ලාසෙන චුත්තං. එත්ථාති ගණ්ඨිපාසකපට්ටෙසු.

264. කොණසුත්තානි නපුංසකනිද්දෙසො, ගණ්ඨිපාසකපට්ටානං කොණෙහි නිහටසුත්තකොට්ඨයො. පිළිකානි තානියෙව නිවත්තෙත්වා පිළිකාකාරෙන කතානි. දුට්ඨිකොද්දොසානි තෙසං අන්තෙසු එකවාරං ගණ්ඨිකරණෙන වා පුන නිවත්තෙත්වා සිබ්බනෙන වා දුට්ඨිකොද්දොසා එව. ගන්ධං තෙලං වානි ගන්ධං වා තෙලං වා. කඤ්චිකපිට්ඨබලිකආදීනිපි වට්ටන්ති.

265. මණිනානි මසාරගල්ලාදිපාසාණෙන. න ච සට්ටෙය්‍යානි නෙව සට්ටෙය්‍ය. අඤ්ඤාන වානි මුග්ගරමුසලාදිනා. අංසබද්ධකකායබන්ධනානි පන තථා කාතුං වට්ටති. දොණියං කත්වා න ච සංසෙය්‍යානි පක්කරජනාකිරණදොණියං යපෙත්වා භූමියං ජණ්ණකානි නිහන්ත්වා ඉතො විතො ව ආවිජ්ඣිත්වා නෙව සංසෙය්‍යානි අත්ථො.

266-7. කණ්ණකොණසුත්තානීති විවරරජනකාලෙ ලග්ගනත්ථාය අනුචාතෙ චතුසු කොණසු ච පාසකං කත්වා බන්ධිතානි සුත්තානි, යානි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක”න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතානි. කණ්ණසඬ්ඛාතා කොණා කණ්ණකොණකා, තෙසු සුත්තානි. ගණ්ඨිකපාසකපට්ටෙසු පන කණ්ණකොණසුත්තානං දුට්ඨිකොද්දොසානමෙව කප්පියතා හෙට්ඨා චුත්තානි විවරෙ රත්තෙයෙව තෙසං ඡින්නබ්බතා නත්ථි, කණ්ණකොණසුත්තානං ඡින්නබ්බතාය චුත්තත්තා අනුචාතෙහි නික්ඛමිතසුත්තානිපි ඡින්නබ්බතානීති වෙදිතබ්බං. ධම්මකරණෙ ඡත්තවට්ටියං ලෙඛං යපෙත්වා ලෙඛා න වට්ටන්ති යොජනා. ඡත්තවට්ටියන්ති ඡත්තස්ස මුඛවට්ටියං. ලෙඛානි උපරි වා හෙට්ඨා වා කුච්ඡියං වා අඤ්ඤා ලෙඛා. කුඤ්චිකාය ච පිප්ඵලෙ ච මණිකා ච පිළිකා ච න වට්ටන්ති සම්බන්ධො. මණිකානි එකා වට්ටමණි. පිළිකානි සාසපමත්තිකා මුත්තරාජිසදිසා බහුවට්ටලෙඛා. දණ්ඩමිහීනි පිප්ඵලදණ්ඩකෙ.

268-9. අරණියං මාලාදි ච පත්තමණ්ඩලෙ හිත්තිකම්මඤ්ච න වට්ටන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. අරණියන්ති උත්තරාරණි අධරාරණි අරණිධනුකඤ්ච සාමඤ්ඤෙන ගහිතං. පත්තමණ්ඩලෙති තිපුසිසාදිමයෙ පත්තමණ්ඩලෙ. එත්ථ පන මකරදණ්ඩකං වට්ටති. හෙට්ඨානි කත්තරයට්ඨියා හෙට්ඨා. උද්ධන්ති තස්සායෙව උපරි.

270-3. සම්මුඤ්ජනිමිහීනි සම්මුඤ්ජනියා ලිඬගවිපල්ලාසො. අචාරිතන්ති ඉත්ථීරූපං පන චාරිතං. සොචණ්ණමයමිපීනි සුචණ්ණමයමිපි. විසාණනාළි නාම විසාණමයා නාළි. එත්ථ පන අචුත්තානිපි යානි කානිවි ආරකණ්ඩකදන්තකට්ඨජෙදනපානීයසට්ඨානීයඋඵඬිකචුණ්ණභාජනාදීනි චුත්තානං අනුලොමානීති වෙදිතබ්බානි. යො පනෙත්ථ විනයඤ්ඤා තාදිසං පරික්ඛාරං දිස්වා ඡින්නදෙය්‍යා වා ඡින්නදාපෙය්‍යා වා, අනුපවජ්ජො සොනි වෙදිතබ්බන්ති.

පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා

274-5. ජනස්ස හෙසජ්ජං කාතුං දාතුං චත්තුඤ්ච න ලබ්හතීති සම්බන්ධියං. ලබ්හතීති එත්ථ “භික්ඛුනා”ති කත්තා “හෙසජ්ජ”න්ති චුත්තකම්මං. නනු ච කාතුන්ති භාවසාධනත්තා තස්ස අචුත්තකම්මෙනාපි භවිතබ්බං භාවෙ විහිතකිතකප්පච්චයානං පයොගෙ කම්මකාරකස්සාපි ඉච්ඡිතබ්බත්තාති? සච්චං, තථාපි පධානභූතකම්මසත්තියා අභිධානෙ සති අප්පධානකිතකකිරියාභිසම්බන්ධෙන ගුණිභූතා කම්මසත්ති අභිභිතා විය විඤ්ඤායති. තථා ච චුත්තං අම්භෙහි යොගවිනිච්ඡයෙ “පධානානුයායිතාය ජනවොහාරාය පධානසත්තාභිධානෙ ගුණසත්ති අභිභිතා විය පකාසති”ති. ජනස්සාති ආගතාගතජනස්ස. සහධම්මිනඤ්ච පිතුනඤ්ච තදුපට්ඨාකභික්ඛුනිස්සිතභණ්ඩුනඤ්ච වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ච භික්ඛාවරියවිඤ්ඤත්තිසකෙහි හෙසජ්ජකරණං ලබ්හන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ සහධම්මිනන්ති සහ චරිතබ්බො ධම්මො සීලසද්ධාපඤ්ඤාසඬාතො සහධම්මො, සො එතෙසමත්ථීති සහධම්මිනො, භික්ඛු භික්ඛුනී සික්ඛමානා සාමණෙරො සාමණෙරීති පඤ්ච, තෙසං. පිතා ච මාතා ච පිතරො එකසෙසනායෙන, උභින්නං සාමඤ්ඤනිද්දෙසො වා, තෙසං. භික්ඛුනිස්සිතො නාම යො විහාරෙ සබ්බකම්මානි කරොත්තො භික්ඛුං නිස්සාය වසති. භණ්ඩු නාම යො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො යාච පත්තච්චරං පටියාදියති, තාච විහාරෙ වසති, සො පණ්ඩුපලාසො. වෙය්‍යාවච්චකරස්සාති අත්තනො උපට්ඨාකස්ස. එතෙසු පන මාතාපිතරො සචෙ රජ්ජෙපි ධීතා පච්චාසිසන්ති, අකාතුං න වට්ටති. මාතරං අනාමසන්නෙන සබ්බං පරිකම්මං කාතබ්බං. පිතා පන සහත්ථෙන නභාපනසම්බාහනාදීති කත්වා උපට්ඨාතබ්බො.

276. පිතා ච මාතා ච භාතා ච හගිනී වාති ද්වන්දො පිතා...පෙ.... හගිනියො. මහත්තො ච චූළො ච, මහාචූළා ච තෙ පිතා...පෙ.... හගිනියො වාති කම්මධාරයො. තා ආදි යෙසන්නෙති අඤ්ඤපදත්ථො. මහාචූළ-සද්දා පිතාදි-සද්දෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බා “මහාපිතුනො චූළපිතුනො”තිආදිනා. ආදි-සද්දෙන පනෙත්ථ පිතුච්ඡා මාතුලො, තෙසං දසන්නම්පි යාච සත්තමා කුලපරිවට්ඨා පුත්තපරම්පරඤ්ච සඬගණ්හාති. තෙසං සකෙ හෙසජ්ජකරණං ලබ්හන්ති යොජනා. තෙසං මහාපිතාදීනං සත්තකෙ සති තෙන හෙසජ්ජකරණං ලබ්හතීති අත්ථො. නාති නත්ථි චෙ. අත්තනියෙති භික්ඛුනො අත්තනො සත්තකෙ සතීති අත්ථො. දාතබ්බං තාවකාලිකන්ති තාවකාලිකං කත්වා දාතබ්බන්ති අත්ථො. තෙ පන සචෙ පට්ඨෙන්නි, ගහෙතබ්බං, නො චෙ දෙන්නි, න වොදෙතබ්බා. යාච තස්ස දානං, තාච කාලො අස්සාති තාවකාලිකං. ණකො සමාසන්නෙ.

277. හෙසජ්ජකරණාදීති ආදි-සද්දෙන අනාමට්ඨපිණ්ඩදානාදීනං ගහණං, හි-සද්දො හෙතුම්හි, හි යස්මා එතෙසු කුලදුසනාදයො න රුහන්ති, තස්මා තෙසං හෙසජ්ජකරණං ලබ්භං, අත්තනියෙ ච සති දාතබ්බන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. න රුහතීති න රොහති නප්පචත්තති න හොති, ආපත්තිං න ජනෙතීති අධිප්පායො. තෙසං අත්ථාය ඤාතිසාමණෙරෙහි වා හෙසජ්ජං ආහරාපෙතබ්බං, අත්තනො අත්ථාය වා ආහරාපෙත්වා දාතබ්බං. තෙහිපි “උපජ්ඣායාදීනං ආහරිස්සාමා”ති චත්තසීසෙන ආහරිතබ්බං. සචෙ අඤ්ඤෙපි යෙ ගිලානා හුත්වා

විහාරං පවිසන්ති, තෙසං සබ්බෙසම්මි අපච්චාසීසන්තෙන භෙසජ්ජං කාතබ්බං. සද්ධං කුලං භොති භික්ඛුසංඝස්ස මාතෘපිතුට්ඨානීයං, තත්ත වෙ කොචි ගිලානො භොති, තස්සත්ථාය “භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමස්ස රොගස්ස කිං භෙසජ්ජං කරොන්ති” ති කප්පියං කත්වා පුච්ඡන්ති, ඉද්දඤ්ඤිද්දඤ්ච ගභෙත්වා කරොන්තිති වට්ටති, භික්ඛුහි අඤ්ඤමඤ්ඤං වා කථා කාතබ්බා.

278. ඡන්තං මාතෘදීනඤ්ච දාමරිකචොරස්ස ඉස්සරියස්ස අනාමට්ඨො පිණ්ඩපාතො දාතුං අචාරිතොති යොජෙතබ්බං. ඡන්තන්ති මාතෘදීනං ඡන්තං මජ්ඣෙ. මාතෘදීනන්ති භික්ඛුනිස්සිතං යජෙත්වා අවසෙසානං පඤ්චන්තං මාතෘදීනං. “ඡන්ත”න්ති පන යොජනාය අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. තත්ථ හි “මාතෘපිතූන”න්තිආදිනා භික්ඛුනිස්සිතං ඔභාය සත්තෙව චුත්තා. ආවරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන ච තථෙව චුත්තං -

“අනාමට්ඨොපි දාතබ්බො, පිණ්ඩපාතො විජානතා;
ද්වින්තං මාතෘපිතූනම්මි, තදුපට්ඨායකස්ස ව.

“ඉස්සරියස්සාපි දාතබ්බො, චොරදාමරිකස්ස ව;
භණ්ඩුකස්සත්තො වෙව, වෙය්‍යාවච්චකරස්සපි” ති. (විනය වී. 493-495);

දාමරිකචොරස්සාති රජ්ජං පත්ථයමානස්ස පාකට්ඨොරස්ස. අනාමට්ඨොති අපබ්බජිතස්ස භත්ථතො ලද්ධා අත්තනා අඤ්ඤෙන වා පබ්බජිතෙන අග්ගහිතඅග්ගො, අයං අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො. පටිසන්ථාරො “විහාරජ්ජන්තං ආගන්තුකං වා දලිද්දාදිං වා දිස්වා ‘පානීයං පිවා’ ති දාතබ්බං, පාදමක්ඛනතෙලං දාතබ්බං, කාලෙ ආගතස්ස යාගුභත්තං, විකාලෙ ආගතස්ස සචෙ තණ්ඩුලා අත්ථී, තණ්ඩුලා දාතබ්බා, සයනට්ඨානං දාතබ්බං, චොරානං පන සඬ්ඝිකම්මපිදාතබ්බ”න්ති චුත්තො. අවසෙසපටිසන්ථාරො පන අපච්චාසීසන්තෙන කාතබ්බො. තථා ධම්මපටිසන්ථාරොපි යස්ස කස්සපි දාතබ්බොව.

279. තෙසන්ති අඤ්ඤාතකාදීනං ගිහීනං. කයිරාති “භණ්ඩා” ති චුත්තෙ කරෙය්‍යා. “න කරොමා” ති චුත්තෙ සචෙ විජ්ජපට්ඨාරිතො භවිස්සන්ති, කාතබ්බං. නත්තනොති අත්තනො සුත්තොදකෙහි න කයිරාති යොජනීයං. එවං සාමඤ්ඤෙන පරිත්තෙ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි ආටානාටියපරිත්තෙ පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙතුං. “භණ්ඩබ්බ”න්තිආදිමාහ. භණ්ඩාපෙත්තෙති “භණ්ඩා” ති අජ්ඣෙසනපුබ්බකං පයොජෙත්තෙ. පරිත්තං සාසනොගධන්ති පයමමෙව ආටානාටියසුත්තං අභණ්ඩත්වා සාසනපරියාපන්තං මෙත්තසුත්තං ධජග්ගසුත්තං රතනසුත්තන්ති ඉමානි සුත්තානි සත්තාහං භණ්ඩත්වා යථාපරිකම්මං පරිත්තං ආටානාටියපරිත්තං භණ්ඩබ්බන්ති යොජනා.

280. “ආගන්ත්වා සීලං දෙනු, ධම්මං පරිත්තඤ්ච භාසතු” ති කෙනචි පෙසිතො ගන්ත්වා සීලං වා දාතුං ධම්මං පරිත්තං වා වත්තුං ලබ්හතීති සම්බන්ධො.

හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

37. උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා

281. පුග්ගල-සද්දමත්තෙ පයුත්තෙ අත්තනොපි ගහණසම්භවො සියාති
ඛානිවාරත්ථං අඤ්ඤ-සද්දප්පයොගො. සති සම්භවෙ ඛානිවාරෙ විසෙසනං
සාත්ථකං භොතීති. දසහෙදම්පි රතනන්ති “චුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබ්බො සිලා
පවාලං රජතං ජාතරූපං ලොභිතඬ්ඛො මසාරගල්ල”න්ති (පාවි. 506) එවං චුත්තං
දසහෙදම්පි රතනං. උග්ගණ්හන්තස්සාති ගණ්හන්තස්ස සම්පට්ඨිජන්තස්ස.

282-3. තෙසු අත්තත්ථං උග්ගණ්හන්තස්ස ද්විසු නිස්සග්ගීති සම්බන්ධො.
තෙසුති තෙසු දසසු මජ්ඣෙ. ද්විසුති රජතජාතරූපසඬබ්බතෙසු ද්විසු
නිස්සග්ගියවත්ථුසු. අත්තත්ථන්ති ඉමිනා නවකම්මාදිනං පඤ්චන්තං අත්ථාය
දුක්ඛටන්ති දීපෙති. සෙසෙසු දුක්ඛටන්ති අවසෙසෙසු අට්ඨසු සබ්බෙසම්පි අත්ථාය
උග්ගණ්හන්තස්ස දුක්ඛටන්ති අත්ථො. ගණඤ්ච සඬසඤ්ච පුග්ගලඤ්ච
අනාමසිත්වා “වේතාස්ස නවකම්මස්ස දම්මි”ති චුත්තෙ ව න පටික්ඛිපෙති
සම්බන්ධතීයං. න පටික්ඛිපෙති ඉමිනා සඬසාදිං ආමසිත්වා චුත්තෙ පටික්ඛිපනං
දීපෙති. පටික්ඛිත්තෙ “කප්පියකාරකානං වා හත්ථෙ හවිස්සති, මම පුරිසානං
මය්හමෙව වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජා”ති වදති,
වට්ටති. වතුපච්චයත්ථාය ව දින්නං යෙන යෙන අත්ථො භොති, තදන්ථං
උපනෙතබ්බං. තෙසං චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සවෙ චීවරෙන
තාදිසො අත්ථො නත්ථි, පිණ්ඩපාතාදිති සඬසො කිලමති, සඬසසුට්ඨතාය
අපලොකෙත්වා තදන්ථායපි උපනෙතබ්බං. එස නයො
පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයත්ථාය දින්නෙපි. සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන
ගරුහණ්ඩත්තා තත්ථෙව උපනෙතබ්බං, සෙනාසනෙසු නස්සන්තෙසු ජග්ගනත්ථං
මූලච්ඡෙජ්ජං අකත්වා අවිස්සජ්ජෙත්වා යාපනමත්තං පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

284. බෙත්තාදිනං කෙසඤ්චි දුක්ඛටවත්ථුනං සම්පට්ඨිජනුපායං දස්සෙතුං
“බෙත්ත”න්තිආදි චුත්තං. තත්ථ බෙත්තන්ති පුබ්බණ්ණවිරුහනට්ඨානං. වත්ථුන්ති
අපරණ්ණඋච්ඡුච්චාදිනං විරුහනට්ඨානං. දාසපස්වාදිකන්ති
දාසපසුපුජ්ජාරාමච්චාරාමාදිකං. පටික්ඛිපිත්වා කප්පියෙන කමෙන ව ගණ්හෙයාති
සම්බන්ධො. කප්පියෙන කමෙන වාති එත්ථ කම-සද්දො වොහාරජ්ජපට්ඨවට්ඨනො,
තස්මා පරෙසං අත්තනො ව කප්පියවොහාරක්කමෙනෙවති අත්ථො.

සො ව බෙත්තවත්ථුසු තාව “වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජා”ති වා
“කප්පියකාරකානං හත්ථෙ හවිස්සති”ති වා “සඬසො කප්පියහණ්ඩං භුඤ්ජතු”ති
වා “සීමං දෙමා”ති වා පරෙහි චුත්තො, “සාධු, උපාසක මිගපක්ඛිනො එත්ථ
නිබ්භයා සුබ්බෙත ජීවිස්සන්ති”ති අත්තනා වා තළාකෙ යථාචුත්තෙනෙව “උදකං
පරිභුඤ්ජිස්සන්ති, හණ්ඩකං ධොවිස්සන්ති, මිගපක්ඛිනො පිවිස්සන්ති”ති පරෙහි වා
“සාධු, උපාසක, සඬසො පාතීයං පිවිස්සති”තිආදිනා අත්තනා වා දාසෙ “ආරාමිකං

දම්මි, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මි, කප්පියකාරකං දම්මි''ති වා පසුසු
 “පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථාය දම්මි”ති ආරාමෙ “වනං දම්මි”ති එවමාදිනා
 වුත්තො වෙදිතබ්බො. සචෙ පන කොචි අබ්‍යන්තො අකප්පියවොභාරෙන ඛෙත්තාදිං
 පටිග්ගණ්හාති වා කාරෙති වා, තං භික්ඛුහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, තං නිස්සාය ලද්ධං
 කප්පියහණ්ඩම්පි අකප්පියමෙව. අබ්‍යන්තෙන පන ලජ්ජිභික්ඛුනා කාරාපිතෙසු
 කිඤ්චාපි පටිග්ගහණං කප්පියං, භික්ඛුස්ස පයොගපච්චයා උප්පන්නෙන මිස්සත්තා
 විසගතපිණ්ඩපාතො විය, අකප්පියමංසභොජනං විය ව දුබ්බිනිබ්භොගං හොති,
 සබ්බෙසං අකප්පියමෙව.

285-6. නව...පෙ.... කිරියා ව අනවෙ මත්තිකුද්ධාරණඤ්ච බන්ධො ව ආළියා
 ථීරකාරො ව අනවෙ කෙදාරෙ අතිරෙකභාගග්ගහණඤ්ච නවෙ ව අපරිච්ඡින්නභාගෙ
 සස්සෙ “එත්තකෙ දෙථා”ති කභාපණුට්ඨාපනඤ්චාති සබ්බෙසම්පි අකප්පියන්ති
 සම්බන්ධො. මාතිකා ව කෙදාරො ව තළාකො වාති ද්වන්දො මාතික...පෙ....
 තළාකා. තෙසං කිරියාති සමාසො. අනවෙති චතුපච්චයවසෙන පටිග්ගහිතෙ
 පුරාණතළාකෙ. උදකවසෙන පටිග්ගහිතෙ පන සුද්ධවිත්තානං වට්ටති. බන්ධොති
 පාළියා බන්ධො. පොරාණකෙදාරෙ නියමිතපකතිභාගත්තා ආහ “අනවෙ”ති.
 අපරිච්ඡින්නභාගෙති “එත්තකෙ භූමිභාගෙ එත්තකො භාගො දාතබ්බො”ති එවං
 අපරිච්ඡින්නභාගෙ.

287-9. “කස වජ්ජ” ඉච්චාදිං අවත්වා ව “එත්තකාය භූමියා එත්තකො භාගො
 දෙයොයා”ති භූමිං වා පතිට්ඨාපෙති, තස්සෙවෙතමකප්පියන්ති සම්බන්ධො. ච-
 සද්දො අවධාරණෙ. පතිට්ඨාපෙතිති යො භික්ඛු පතිට්ඨාපෙති. තස්සෙවාති තස්ස
 පතිට්ඨාපකභික්ඛුස්සෙව. එතන්ති පතිට්ඨාපිතභූමිතො ලද්ධධඤ්ඤං “එත්තකෙ
 භූමිභාගෙ සස්සං කතං, එත්තකං ගණ්හථා”ති එවං වදන්තෙ පමාණගණ්හනත්ථං
 දණ්ඩරජ්ජුහි මිනනෙ වා බලෙ යත්වා රක්ඛණෙ වා තං නිහරාපනෙ වා
 කොට්ඨාගාරාදිපටිසාමනෙ වා එතං තස්සෙව අකප්පියන්ති සම්බන්ධනීයං.
 පතිට්ඨාපෙති වාති සො භික්ඛු පතිට්ඨාපෙති ව. කතන්ති අමහෙහි කතං.
 වදන්තෙවන්ති එවං කස්සකෙ වදන්තෙ. පමාණන්ති භූමිප්පමාණං. නිහරාපනෙති
 බලතො ගෙහස්ස නිහරාපනෙ. එතන්ති මිතලද්ධරක්ඛිතාදිකං. තස්සෙවාති
 මානකරක්ඛිතාදිතො එව. අපුබ්බස්ස අනුප්පාදිතත්තා අඤ්ඤෙසං කප්පතිති ආහ
 “තස්සෙවෙතමකප්පිය”න්ති.

290. පටිසාමනප්පසඬගෙනාහ “පටිසාමෙය්‍යා”තිආදි. පිතුසන්තකම්පි
 ගිහිසන්තකං යං කිඤ්චිති සම්බන්ධො. පිතුසන්තකන්ති පිතා ව මාතා ව පිතරො,
 තෙසං සන්තකං. ගිහිසන්තකන්ති ඉමිනා පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං සන්තකං යං
 කිඤ්චි පරික්ඛාරං පටිසාමෙතුං වට්ටතිති දීපෙති. යං කිඤ්චිති කප්පියං අකප්පියං වා
 අන්තමසො මාතුකණ්ණපිළන්ධනතාලපණ්ණම්පි. හණ්ඩාගාරිකසීසෙනාති
 සීසඬගම්ව පධානං යං කිඤ්චි “සීස”න්ති ඉධ උපචාරවසෙන වුවචති, තථා
 හණ්ඩාගාරිකසද්දොපි භාවජ්ජධානො, හණ්ඩාගාරිකො හණ්ඩාගාරිකත්තං සීසං

පධානන්ති විසෙසනපරපදෙ කම්මධාරයො, තෙන, භණ්ඩාගාරිකත්තස්ස පධානකරණෙනාති අත්ථො.

291-2. අවස්සං පටිසාමියන්ති අවස්සං සඬගොපෙනබ්බං. චුත්තෙපිති මාතාපිතුහි චුත්තෙපි.

293-4. වඩ්ඪකිආදයො වා රාජවල්ලභා වා ‘සකං පරික්ඛාරං වා සයනභණ්ඩං වා පටිසාමෙත්වා දෙහී’ ති යදි වදන්ති, ඡන්දතොපි භයාපි න කරෙය්‍යාති යොජනා. පරික්ඛාරන්ති වාසිඵරසුආදිඋපකරණභණ්ඩං. ඡන්දතොපි භයාපිති වඩ්ඪකිආදිසු ඡන්දෙන, රාජවල්ලභෙසු භයෙන.

295-6. පටිසාමිතුං වට්ටතිති යොජෙනබ්බං. සඬකන්තිති යාදිසෙ පදෙසෙ ‘භික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා ගහිතං භවිස්සති’ ති සඬකං උප්පාදෙන්ති, තාදිසෙ විහාරාවසථස්සන්තොති යොජනීයං. විහාරාවසථස්සාති විහාරස්ස ව ආවසථස්ස ව. රතනන්ති දසවිධං රතනං. රත්තසම්මතන්ති වත්ථාදිකං. නික්ඛිපෙය්‍යාති සාමිකෙ දිට්ඨෙය් නියමෙත්වා දාතුං ‘එත්තකා කභාපණා’ තිආදිනානුරූපෙන මත්තිකලඤ්ජනාදිනිමිත්තෙන වා සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපෙය්‍ය. ගහෙත්වානාති තාදිසෙ අසති අත්තනාව ගහෙත්වා. තාදිසෙති රතනෙ වා රතනසම්මතෙ වා සති. සාමිකානාගමං ඤ්ඤත්වාති යදි අත්තති ආසඬකන්ති, මග්ගා ඔක්කම්ම නිසිදිය පච්ඡා සාමිකානං අනාගමනං විඤ්ඤාය. පතිරූපන්ති රතනසම්මතෙ පංසුකුලග්ගහණං රතනෙ නිරුස්සුක්කගමනන්ති ඵවරූපං භික්ඛුනං අනුරූපන්ති.

උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

38. දුසනනිද්දෙසවණ්ණනා

297. දදතොති සසන්තකං පරසන්තකඤ්ච දෙන්තස්ස. කුලදුසනදුක්කටන්ති අත්තනො දුප්පටිපත්තියා කුලානං දුසනං පසාදවිනාසනං කුලදුසනං, තෙන දුක්කටං කුලදුසනදුක්කටං.

298. එත්ථ සඬිසිකං ගරුභණ්ඩං ඉස්සරෙන දෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති එතෙසං පුප්ඵාදිනං මජ්ඣෙ. ඉස්සරෙනාති තද්ධිතලොපෙන චුත්තං, ඉස්සරියෙන ඉස්සරවතායාති අත්ථො. දෙන්තස්සාති කුලසඬගහත්ථාය ඉස්සරවතාය දදතො. ථුල්ලච්චයන්ති කුලසඬගහත්ථාය දදතො ‘කුලදුසනදුක්කට’ ති සාමඤ්ඤවිහිතදුක්කටෙන සද්ධිං ‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි, න විස්සජ්ජෙතබ්බානි සඬසෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි භොන්ති. යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’ ති (චූළව. 321) ඵං චුත්තථුල්ලච්චයන්ති අත්ථො. අඤ්ඤත්ථ ථුල්ලච්චයමෙව. සෙනාසනත්ථාය නියමිතෙපි ඵසෙව නයො. සඬිසස්ස සන්තකං ථෙය්‍යා දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනිති සම්බන්ධිතබ්බං. දෙන්තස්සාති චුත්තනයමෙව. දුක්කටාදීනිති කුලසඬගහත්ථාය දදතො කුලදුසනදුක්කටෙන සද්ධිං මාසකෙ වා

උනමාසකෙ වා දුක්කටං, අතිරෙකමාසකෙ වා උනපඤ්චමාසකෙ වා පුල්ලව්වයං,
පඤ්චමාසකෙ වා අතිරෙකපඤ්චමාසකෙ වා පාරාජිකන්ති එවං දුක්කටාදීනි
හොන්තීති අත්ථො. අඤ්ඤත්ථ දුක්කටාදීනෙව.

299-300. කුලසඬගහත්ථං ඵලපුප්ඵ්වපගං රුක්ඛං සබ්බථා රොපෙතුඤ්ච
රොපාපෙතුඤ්ච ජග්ගිතුඤ්ච න වට්ටතීති සම්බන්ධතීයං. ව-සද්දො ඔව්විතිතුං
ඔව්වනාපෙතුං, ගන්ථීතුං ගන්ථාපෙතුන්ති ව අවුත්තානි ව සමුච්චිනොති. ඵලපුප්ඵානි
සම්පාදනවසෙන උපගව්ඡතීති ඵලපුප්ඵ්වපගං. සබ්බථානි
කප්පියවොහාරඅකප්පියවොහාරපරියායඔභාසනිමිත්තකම්මවසෙන
සබ්බජ්ජකාරෙනෙව. තත්ථ කප්පියවොහාරො නාම “ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං
ආවාටං ජාන, ඉමං මාලාවච්ඡං ජාන, එත්ථ උදකං ජානා” ති වචනං, සුක්ඛමානිකාය
උජුකරණඤ්ච. තබ්බිපරියායෙන අකප්පියවොහාරො නාම. පරියායො නාම
“පණ්ඩිතෙන මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙනබ්බා, න විරස්සෙව උපකාරාය
සංවත්තන්ති” තිආදිවචනං. ඔභාසො නාම කුද්දාලඤ්ඤාත්තාදීනි ව මාලාවච්ඡෙ ව
ගහෙත්වා යානං. නිමිත්තකම්මං නාම කුද්දාලඋදකභාජනාදීනං ආහරිත්වා සම්පෙ
ය්පනං. ජග්ගිතුන්ති වදන්ති උදකසෙවනාදීනි කත්වා. ගන්ථනගන්ථාපනෙසු පන
සබ්බාපි ඡ පුප්ඵවිකතියො වෙදිතබ්බා ගන්ථිමං ගොජ්ඣිමං වෙධිමං වෙධීමං පූරිමං
වායිමන්ති. නාමවසෙනෙව පනෙනෙසං විසෙසො වෙදිතබ්බො. තං පන
කුලසඬගහතො අඤ්ඤත්වාපි භික්ඛුස්ස කාතුම්පි අකප්පියවචනෙන කාරාපෙතුම්පි න
වට්ටති. “එවං ජාන, එවං කතෙ සොහෙය්‍යා, යථා එතානි පුප්ඵානි න විකිරියන්ති,
තථා කරොහී” තිආදිනා පන කප්පියවචනෙන කාරාපෙතුං විනා කුලසඬගහං වට්ටති.
රොපනාදීනීති අකප්පියපථවියං රොපාපනසිඤ්ඤාපනාදීනි, අඤ්ඤත්ථ රොපනාදීනි.

301-2. ඉදානි පුප්ඵදානාදීසු අට්ඨසු කුලසඬගහවත්ථුසු අවසෙසානි ද්වෙ
දස්සෙතුං “චුත්තවා” තිආදිමාහ. චුත්තාව මිච්ඡාජීවවිචජ්ජනායං චුත්තා එව.
ජඩ්ඝපෙසනෙ විනිච්ඡයො චුච්චතීති පාඨසෙසො. පිතරො භණ්ඩුං සකං
වෙය්‍යාවච්චකරං යපෙත්වා ගිහිකම්මෙසු දුතසාසනං හරණං පද්ධාරෙන දුක්කටන්ති
සම්බන්ධො. සහධම්මිකෙසු වත්තබ්බමෙව නත්ථිති පිතාදයොව චුත්තා.
ගිහිකම්මසුති විසයසත්තම්. පද්ධාරෙනානි පදක්කමෙන, පදෙ පදෙති අධිජ්ජායො.
පඨමං සාසනං අග්ගහෙත්වාපි පුත වදනො දුක්කටන්ති යොජෙතබ්බං. පුතානි පච්ඡා.
“අයං දානි සො ගාමො, හන්ද නං සාසනං ආරොචෙමී” ති මග්ගා ඔක්කමන්තස්ස ව
පදෙ පදෙ වදනො ව දුක්කටන්ති අධිජ්ජායො. තස්ස පන සාසනං පටික්ඛිපිත්වා
සයමෙව කාරුඤ්ඤෙ යිතෙන ගන්ත්වා අත්තනො පතිරූපං සාසනං ආරොචෙතුං,
“මම වචනෙන භගවතො පාදෙ වන්දමා” තිආදිකං ගිහීනං කප්පියසාසනං හරිතුඤ්ච
වට්ටති.

303. අභුතාරොචනරූපියසංවොහාරුග්ගහාදිසානි අභුතාරොචනාය
රූපියසංවොහාරෙ ව උග්ගහෙ උප්පන්නපච්චයෙ ආදිසන්ති කථෙත්ති
පකාසෙත්තීති අභුතා...පෙ.... හාදිසා, තංසදිසානි චුත්තං හොති.

304. පිතුනං හරාපෙත්වා හරිත්වාපි පුජ්ථානි චන්ද්‍රපූජත්ථං දාතුං, සෙසඤ්ඤානිනං පත්තානං චන්ද්‍රපූජත්ථං දාතුන්ති යොජනීයං. “හරාපෙත්වා හරිත්වා”ති වුත්තෙ “පක්කොසිත්වා පක්කොසාපෙත්වා වා”ති වුත්තමෙව සියාති න වුත්තං. පත්තානන්ති පක්කොසකෙන පත්තාපි ගහිතා. චන්ද්‍රපූජත්ථන්ති රතනත්තයපූජනත්ථං. උපාසකානම්පි පන සම්පත්තානං චන්ද්‍රපූජත්ථං දාතුං චට්ටනියෙව. ලිඛිතාදිපූජත්ථන්ති සිවලිඛිගගිණ්ඩුබ්බිමිඛාදිපූජනත්ථං.

305. තථා ඵලන්ති ඉමිනා පුජ්ථෙ වුත්තං සබ්බං අපදිසති. පරිබ්බයවිහිනානන්ති පරිබ්බයං පාඨෙය්‍යං විහිනං නට්ඨං යෙසං ආගන්තුකානන්ති සමාසො. සපරන්ති අත්තනො විස්සාසිකා. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) පන “අත්තනො සත්තකංයෙවා”ති වචනං ථුල්ලවචයාදිවිභාගනො මොචෙත්වා වුත්තං.

306. සම්මතෙන දෙය්‍යන්ති යොජනා. දෙය්‍යන්ති චතුත්ථභාගං දාතබ්බං. ඉතරෙන තු අපලොකෙත්වා දාතබ්බන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. ඉතරෙන තු අසම්මතෙන පන.

307. පරිච්ඡිජ්ජාති “ඵත්තකානි ඵලානි දාතබ්බානී”ති ඵවං ඵලපරිච්ඡෙදෙන වා “ඉමෙහි රුක්ඛෙහි දාතබ්බානී”ති ඵවං රුක්ඛපරිච්ඡෙදෙන වා පරිච්ඡින්නදිත්වා. තතොති පරිච්ඡින්නඵලනො රුක්ඛනො වා. යාවමානස්ස ගිලානස්සෙතරස්ස වාති සම්බන්ධතීයං. රුක්ඛාව දස්සියාති “ඉධ ඵලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්භථා”ති අවත්වා “ඉතො ගහෙතුං ලබ්භති”ති රුක්ඛා වා දස්සෙතබ්බා.

308. ඉදානි අට්ඨසු පුජ්ථාදීනං චතුත්තං විනිවිජයං දස්සෙත්වා යථාවුත්තඵලපුජ්ථවිනිවිජයං අවසෙසෙසු චතුසු අපදිසන්තො “සිරිසා”තිආදිමාහ. සිරිසවුණ්ණකසවාදිවුණ්ණෙති කසාවං යං කිඤ්චි ආදි යස්ස, තමෙව වුණ්ණං, සිරිසවුණ්ණඤ්ච කසාවාදිවුණ්ණඤ්චාති සමාසො. “සිරිසවුණ්ණං වා අඤ්ඤං වා කසාව”න්ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) වුත්තං. “කසාවාදී”ති චත්තබ්බෙ රස්සෙන වුත්තං. සෙසෙසුති වෙඵආදීසු තීසු. පාළියා අවුත්තස්සාපි අට්ඨකථායං වුත්තත්තා ආහ “පණ්ණම්පෙත්ථ පචෙසයෙ”ති. ඵත්ථානි පුජ්ථාදීසුති.

දුසනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා

309-310. පුරිමිකා පච්ඡිමිකා ඉති වස්සුපනායිකා දුවෙති සම්බන්ධො. ආසාල්හිපුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ උපගන්තබ්බා පච්ඡිමිකාය පුරෙ භවාති පුරිමා, සා ඵව පුරිමිකා. තතො පච්ඡා භවා අපරාය පුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ උපගන්තබ්බා පච්ඡිමිකා. උපනයනං පාපුණනං උපගමනං උපනායිකා, වස්සන්ති වුට්ඨි, ඉධ පන වස්සකාලං “වස්ස”න්ති උපවාරෙන ගහෙත්වා තත්ථ වාසො උපවාරෙනෙව “වස්ස”න්ති වුච්චති, වස්සස්ස වස්සාවාසස්ස උපනායිකා වච්චෙදවසෙන වා ආලයකරණවසෙන වා උපගමනං.

වස්සුපනායිකා. තත්ථ ආලයපරිග්ගාහො ව වච්ඡෙදො වාති පුරිමිකා වස්සුපනායිකා දුට්ඨෙ, ආලයපරිග්ගාහො ව වච්ඡෙදො වාති පච්ඡිමිකා වස්සුපනායිකා දුට්ඨෙහි සම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථාති තාසු ද්විසු. තද්වහයං දස්සෙතුං “එදිසො”තිආදි වුත්තං. සො ආලයපරිග්ගාහො ව වච්ඡෙදො ව “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමි, ඉධ වස්සං උපෙමි”ති එදිසො, එතාදිසොති අත්ථො. එත්ථ ව කමුප්පත්තිඅනාදරා වච්ඡෙදො පටිමං වුත්තො. උභයථා වස්සං උපගන්තුං වට්ටති. තෙනෙව අට්ඨකථායං (වි. සඬග. අට්ඨ. 179; මහාව. අට්ඨ. 207) “සචෙපි ‘ඉධ වස්සං වසිස්සාමි’ති ආලයො අත්ථි, අසනියා පන වස්සං න උපෙති, ගහිතසෙනාසනං සුග්ගහිතං, ඡින්නවස්සො න හොති, පවාරෙතුං ලහතියෙව, විනාපි හි වච්ඡෙදං ආලයකරණමත්තෙනපි වස්සං උපගතමෙව හොති”ති වුත්තං. නාවාසත්ථවජෙසු පන පරියෙසිත්වා සෙනාසනං අලහන්තෙන ආලයකරණමත්තෙනෙව උපගන්තබ්බං. උපගච්ඡන්තෙන ව විහාරං පටිපග්ගිත්වා පාතියං පරිභොජනියං උපට්ඨාපෙත්වා සබ්බං චෙතියවන්දනාදිසාමිච්ඡිකම්මං නිට්ඨාපෙත්වා උපගන්තබ්බං. ආලයපරිග්ගහෙ ආලයං දස්සෙතුං “විත්තුප්පාදෙත්ථ ආලයො”ති ආහ. එත්ථාති ද්විසු.

311. තද්වුති තස්මිං වස්සුපනායිකදිවසෙ. ජානන්ති “අජ්ජ වස්සුපනායිකා”ති ජානන්තො, අනුපගච්ඡන්තොතිමස්ස විසෙසනං.

312. දුතියන්ති පච්ඡිමිකං. අනුපගතොති කෙනචි අන්තරායෙන පුරිමිකං අනුපගතො. තෙමාසන්ති පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං. වස්සං උපගන්ත්වා පන අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාපි තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කමන්තස්සාපි අන්තොසත්තාහෙ නිවත්තෙන්තස්සාපි අනාපත්ති.

313-5. මාතාපිතුනං පඤ්චන්තං සහධම්මිකානඤ්ච අත්ථාය ගිලානතදුපට්ඨාකහත්තං ඔසධඤ්ච එසිස්සං වා පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨිස්සං වා ගන්ත්වා අහං නාහිරතං වුපකාසෙස්සං වා කුක්කුච්චං විනොදනඤ්ච දිට්ඨිං විචෙවනඤ්ච ගරුකාදිකං වුට්ඨානං වාපි උස්සුක්කං වාපි කරිස්සං වාපි කාරෙස්සං වාපිති එවමාදිනා සත්තාහකිච්චෙන පහිතෙපි වා අපහිතෙපි වා ගන්තුං ලබ්හන්ති යොජනා.

එත්ථ පන ලබ්හමානකවසෙන යොජෙත්වා වක්ඛමානනයෙන අත්ථො චෙදිතබ්බො. මාතාදිසුතියා තෙයෙව ගිලාන-සද්දෙන ගස්හන්ති, තෙසං උපට්ඨාකා තදුපට්ඨාකා, ගිලානා ව තදුපට්ඨාකා ව, තෙසං හත්තන්ති සමාසො. ඔසධන්ති තෙසංයෙව ගිලානානං හෙසජ්ජං. එසිස්සන්ති පරියෙසිස්සාමි. පුච්ඡිස්සාමිති තෙයෙව සත්තජනෙ ගිලානෙ පුච්ඡිස්සං. උපට්ඨිස්සන්ති තෙයෙව ගිලානෙ උපට්ඨිස්සාමි. අහිරමතිති අහිරතො, විසභාගරුපාදිදස්සනෙන සාසනෙ න අහිරතො නාහිරතො. අහිරමණං වා අහිරතං, නත්ථි අහිරතමස්සාති නාහිරතො, තං. සහධම්මිකෙසු යො නාහිරතො, තං වුපකාසෙස්සං වික්ඛෙපහරණත්ථං අඤ්ඤත්ථ නයිස්සාමි. කුක්කුච්චන්ති පඤ්චන්තංයෙව උජ්ජන්තං විනයකුක්කුච්චං. කිතකයොගෙ

විකල්පෙන් දුනියා. දිට්ඨිත්ති තෙසංයෙව මිච්ඡාදිට්ඨියා. ගරුකමාදිකන්ති ගරුකං ආදි යස්සාති විග්ගහො. ආදි-සද්දෙන සාමණෙරානං වස්සපුච්ඡනං, සික්ඛාසමාදයිතුකාමතා, තප්පතියාදිකම්මකරණං සඬගහිතං. වුට්ඨානන්ති හික්ඛුනො ගරුකාපත්තියා පරිවාසමානත්තදානාදිහි වුට්ඨානං. උස්සුක්කන්ති වස්සපුච්ඡනාදිඋස්සුක්කං. එවමාදිනාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන දිට්ඨිගතාදීනං ධම්මකථාකරණාදිං සඬගණ්හාති. ගන්තුං ලබ්භන්ති එත්ථ ගච්ඡන්තෙන අන්තොඋපචාරසීමායං යීතෙනෙව “අන්තොසත්තාහෙ ආගච්ඡස්සාමී” ති ආහොගං කත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ ආහොගං අකත්වා උපචාරසීමං අතික්කමති, ඡින්නවස්සො හොතීති වදන්ති. සත්තාහකිච්චෙනාති සත්තාහස්ස ලබ්භමානකං වුත්තං වක්ඛමානඤ්ච සඬසකම්මාදි කිච්චං සත්තාහකිච්චං. සත්තමඅරුණමත්තස්සෙව විහාරෙ උට්ඨාපතියත්තා සත්තාහස්ස සාකල්ලෙන ගහණං.

316. සඬසකම්මෙ වජෙති සඬසස්ස කිච්චෙ උපොසථාගාරාදීසු සෙනාසනෙසු වා චෙතියජත්තවෙදිකාදීසු වා අන්තමසො පුග්ගලිකසෙනාසනෙසු වාපි කත්තබ්බනිමිත්තෙ වජෙය්‍යාති අත්ථො. ධම්මසචනත්ථං නිමන්තිනො වාපි වජෙ, ගරුහි පෙසිතො වාපි වජෙ, ගරුනං පස්සිතුං වාපි වජෙති යොජෙතබ්බං. නිමන්තිනොති එත්ථ සචෙ පඨමංයෙව කතිකා කතා හොති, “අසුකදිවසං නාම සන්තිපතිතබ්බ”න්ති නිමන්තිනොයෙව නාම හොති. ගරුහීති ආචරියුපජ්ඣායෙහි. පහිතොති හණ්ඩධොවනාදිඅත්ථාය පෙසිතො. පස්සිතුන්ති අගිලානෙපි.

317. හණ්ඩං...පෙ.... දස්සනෙ න වජෙති යොජනීයං. එත්ථාපි නිමිත්තත්ථෙව සත්තමී. හණ්ඩං නාම විවරං. ඤාතී මාතාපිතුහි අඤ්ඤෙ. උපට්ඨාකා උපාසකා. “අජ්ජෙව ආගමිස්ස”න්ති අදුරගො න පාපුණෙය්‍ය, ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ලබ්භන්ති ඉමස්ස අපාපුණනං වුත්තකම්මං. අජ්ජෙවාගමිස්සන්ති සාමන්තවිහාරං ගන්ත්වා පුන ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සචෙ අරුණුග්ගමනං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදදුක්කටඤ්ච නත්ථීති වදන්ති.

318. සෙසඤාතීහීති මාතාපිතුහි අවසෙසඤාතීහි. නිද්දිසිත්වාචාති දානධම්මසචනාදීති. “පහිතෙ පෙසිතෙ”ති චෙත්ථ “ලබ්භ”න්ති අනුවත්තනීයං.

319. අත්තනො අන්තරායෙ සතීති වොරසරිසපවාලජීවිතබ්බන්තරායෙ, අන්තමසො හෙසජ්ජාලාහපතිරුපඋපට්ඨාකාලාහෙපි. “වස්සච්ඡෙදකාරණමිපි සත්තාහකරණීයං සියා”ති කෙචි පොරාණා වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති, සබ්බථා වස්සච්ඡෙදෙන බහි වාසාය අනුඤ්ඤාතකාරණං සත්තාහමත්තං බහි විතිනාමෙත්වා අන්තොවිහාරෙයෙව වාසෙන වස්සච්ඡෙදාකාරණං කථං නාම න සියාති. ඡින්නවස්සො නො පචාරයෙති සම්බන්ධො.

320. “අසෙනාසනිකෙනා”ති ඉමිනාව විඤ්ඤායමානත්ථත්තෙපි “අජ්ජෙකාකාසෙ වා”ති වචනං “අහං අබ්භොකාසිකො, කිං මෙ සෙනාසනෙනා”ති වාසානිවත්තනත්ථං වුත්තං. රුක්ඛස්ස සුසිරොති සුද්ධෙ රුක්ඛසුසිරෙ. මහන්තස්ස

පන සුසිරස්ස අන්තො පදරච්ඡදනකුටිකං කත්වා පවිසනද්වාරං යොජෙත්වා
 උපගන්තුං වට්ටති. “විටපෙපි අට්ටකං බන්ධිත්වා” තිආදි චුත්තනයමෙව. තථා
 ඡත්තවාට්ඨසුපි තදනුරූපෙන වෙදිතබ්බං. ඡවකුටි නාම ටඬකිතමඤ්චාදිහෙදා කුටි.
 තත්ථ ටඬකිතමඤ්චො නාම දීසෙ මඤ්චපාදෙ මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා අට්ඨනියො
 පවෙසෙත්වා කතො, චතුත්තං පාසාණානං උපරි පාසාණං අත්ථරිත්වා කතම්පි
 ටඬකිතමඤ්චො.

321. අසෙනාසනිකෙනාති යස්ස තිණපණ්ණඉට්ඨකසිලාසුධාසඬාතානං
 පඤ්චන්තං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්තං යොජිතද්වාරබන්ධනං සෙනාසනං
 නත්ථි, තෙන. ඉදං පන වච්ඡෙදං කත්වා අධිට්ඨානං සන්ධාය චුත්තන්ති වදන්ති,
 තදයුත්තං, තථා ව සති නාවාදීසු විය විසුං විධානෙන භවිතබ්බන්ති.
 නාවාසත්ථවජුපගොති ඉමිනා අසෙනාසනිකෙන නාවාදීසු වස්සං උපගන්තුං
 වට්ටතිති දීපෙති. තත්ථ ව කුටිකං පරියෙසිත්වා ලහන්තෙන තත්ථ පවිසිත්වා
 විහාරාභාවතො “විහාරෙ” ති අවත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමි” ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං,
 අලහන්තෙන ආලයො කාතබ්බො. පචාරෙතුඤ්චාති ව-සද්දෙන
 වස්සව්වඡදනිමිත්තය ආපත්තියා අභාවං සම්පිණ්ඨෙති. “වජෙ සත්ථෙ නාවායන්ති
 තීසු යානෙසු නත්ථි වස්සව්වඡෙදෙ ආපත්ති, පචාරෙතුඤ්ච ලබ්භති” ති (මහාව. අට්ඨ.
 203) අට්ඨකථායං චුත්තං. වස්සව්වඡෙදෙති ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යෙන වජො
 තෙන ගන්තු”න්ති (මහාව. 203) චුත්තත්තා, සත්ථස්ස නාවාය ව ගමනසභාවෙනෙව
 ධීතත්තා ව වස්සුපගතට්ඨානෙ අවසිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගමනමත්තං සන්ධාය
 චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා

322-5. ආරාමා...පෙ.... මත්තිකභණ්ඩානීති එතෙ පඤ්ච අවිභාජියාති
 සම්බන්ධිතබ්බං. පඤ්චාති “ආරාමාරාමවත්ථුනි එක”න්තිආදිනා රාසිවසෙන පඤ්ච,
 සරූපවසෙන පනෙතානි පණ්ණං තිණෙ පක්ඛිපිත්වා පඤ්චවිසතිවිධානි භොන්ති.
 තථා වාහ -

“ද්විසඬගහානි ද්වෙ භොන්ති, තතියං චතුසඬගහං;
 චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨහෙදනං.

“ඉති පඤ්චහි රාසිහි, පඤ්චනිම්මලලොචනො;
 පඤ්චවිසවිධං නාමො, ගරුභණ්ඩං පකාසයි” ති. (චූළව. අට්ඨ. 321);

තත්ථ ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො වා ඵලාරාමො වා. ආරාමවත්ථු නාම
 තෙසංයෙව පතිට්ඨානොකාසො, විනට්ඨෙසු වා තෙසු පොරාණකභූමිභාගො.
 විහාරො නාම පාසාදාදි යං කිඤ්චි සෙනාසනං. ලොහකුම්භී නාම කාළලොහෙන වා
 තම්බලොහෙන වා කතකුම්භී. කටාභාදීසුපි එසෙව නයො. එත්ථ භාණකන්ති

අරඤ්ඡරො වුවවති. වාරකොති සටො. රාසිං අපෙක්ඛිත්වා එතෙති
 සුල්ලිඛගනිද්දෙසො. අවිභාජියාති මූලච්ඡේදපවසෙන අවෙහඬගියා.
 පරිවත්තනවසෙන පන පරිභුඤ්ජන්තස්ස විස්සජ්ජෙන්තස්ස ච අනාපත්ති.
 අවිස්සජ්ජියාති වාති ච-සද්දෙන අවෙහඬගියාති වාති අවුත්තං සම්පිණ්ඩෙති.

326-8. එකන්තගරුහණ්ඩත්තා ආදිතො තයො රාසි යපෙත්වා චතුත්ථරාසිතො
 පට්ඨාය ගරුහණ්ඩාගරුහණ්ඩෙ විහජිතුං “වල්ලී” තිආදි ආරද්ධං. අඬ්ඬබාහුමත්තාසි
 වල්ලී ච අට්ඨඬගුලායතො වෙළු ච මුට්ඨිමත්තමිපි තිණාදි ච එකමිපි පණ්ණඤ්ච
 පාකතා වා පඤ්චවණ්ණො වා තාලපක්කජ්ජමාණාපි මත්තිකා ච
 තාලපක්කජ්ජමාණාපි සුධා ච තාලපක්කජ්ජමාණාපි කඬ්ඬට්ඨආදිකා ච දින්නා වා
 තත්ථජාතකා වා සඬ්ඬිකා රක්ඛිතා අභාජියා, රජ්ජයොත්තාදි ච දින්නා සඬ්ඬිකා
 අභාජියාති යොජනා. වෙළු පරිණාහතො පණ්ණසුච්ඡිද්ධමත්තො ගහෙනබ්බො.
 තිණං මුඤ්ජං පබ්බජඤ්ච ආදිසද්දසඬ්ඬගහිතං යපෙත්වා අවසෙසං යං කිඤ්චි තිණං.
 පණ්ණො අට්ඨඬගුලජ්ජමාණො රිත්තපොත්ථකො ගරුහණ්ඩමෙව. පාකතාති
 පකතියා ජාතා. පඤ්චවණ්ණාති රත්තසෙතාදිපඤ්චවණ්ණො. සුධාකඬ්ඬට්ඨාදයො
 මත්තිකග්ගහණෙන ගහිතා. කඬ්ඬට්ඨආදිකාති ආදි-සද්දෙන
 සජ්ජරසජාතිහිඬ්ඬලකාදීනං ගහණං. දින්නාති සඬ්ඬස්ස දින්නා. තත්ථජාතාති
 සඬ්ඬිකභූමියං ජාතා. රජ්ජයොත්තාදීති සුත්තමකච්චාකනාලිකෙරහිරවම්මමයා රජ්ජ
 ච යොත්තාදි ච. ආදි-සද්දෙන මකච්චාකාදිකෙ වට්ටෙත්වා කතා එකවට්ටා ගහිතා.
 බාතිරෙකවසෙන පනොත්ථ චතුත්ථරාසිමිති ඉතරෙ භාජියාති වෙදිතබ්බා. සඬ්ඬිකෙ
 කම්මෙ, වෙතියස්ස වා කම්මෙ නිට්ඨිතෙ භාජියාති යොජනීයං.

329. ලොහහණ්ඩෙසු හික්ඛුසාරුජ්ජං පත්තාදි වා තථා විජ්ජකතාකතං
 ලොහහණ්ඩං තථා පාදගණ්හකං වාරකං භාජියන්ති යොජනා. පත්තාදීති
 අයොපත්තො අයථාලකං තම්බලොහථාලකං අඤ්ජනිසලාකා කණ්ණමලහරණී සුචි
 පණ්ණසුචි බුද්දකො පිප්ඵලකො බුද්දකං ආරකණ්ඩකං කුඤ්චිකා තාලාදි.
 විජ්ජකතන්ති අපරිනිට්ඨිතං. අකතන්ති සබ්බසො අකතං. පාදගණ්හකන්ති
 සිහළදීපෙ පාදගණ්හනකං. පාදො නාම චතුත්ථංසො, මගධනාලියා
 පඤ්චනාලිමත්තා. මගධනාලි ච නාමෙසා ඌනපඤ්චපසතා වෙදිතබ්බා. තථා
 සටකො තෙලභාජනඤ්ච. යාය වාසියා යපෙත්වා දන්තකට්ඨච්ඡේදනං වා
 උච්ඡ්ඨවිජනං වා අඤ්ඤං මහාකම්මං කාතුං න සක්කා, අයං භාජියා.
 සම්මුඤ්ජනිද්ධමණ්ණකං පන අද්ධකං ඵලමත්තමෙව, යං සක්කා සිපාටිකාය
 පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුං, අයං භාජනීයා. තිපුකොට්ටකඋපකරණෙසු
 තිපුච්ඡේදනකසත්ථකං සුචණ්ණකාරුපකරණෙසු සුචණ්ණච්ඡේදනකසත්ථකං
 වම්මකාරඋපකරණෙසු වම්මජින්දනකං බුද්දකසත්ථං
 නභාපිතතුණ්ණකාරඋපකරණෙසු යපෙත්වා මහාකත්තරිං මහාසණ්ඩාසඤ්ච
 මහාපිප්ඵලකඤ්ච සබ්බාති භාජනීයහණ්ඩාති. තථා කුඤ්චිකා. වුත්තවිපල්ලාසෙන
 පන ලොහහණ්ඩෙ අභාජියාති වෙදිතබ්බා.

330. “වෙළුම්” තිආදිනා දාරුභණ්ඩානි දස්සෙති. දාරුභණ්ඩෙන පන සඬගහෙත්වා සබ්බාපි දාරුවෙළුම්මුපාහනාදිවිකති වෙදිතබ්බා. ඡත්තදණ්ඩො ව සලාකා වාති ද්වන්දො. උපාහනාය දණ්ඩකො උපාහනදණ්ඩකො.

331. අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩොති අනුඤ්ඤාතවාසියා දණ්ඩො. අරණඤ්ජනිසිඬගාදිති ආදි-සද්දෙන අඤ්ජනිසලාකා ඡත්තං මුට්ඨිපණ්ණං උපාහනා ධම්මකරණො පාදගණ්භනකතො අනතිරිත්තං ආමලකතුම්බං ආමලකසටො ලාබ්බකතුම්බං ලාබ්බකසටො විසාණතුම්බන්ති ඉදං සඬගණ්භාති.

332. යථාචුත්තතො අඤ්ඤං දාරුභණ්ඩෙසු ගරුභණ්ඩං. මත්තිකාමයො පාදසටකො භාජියොති යොජනා. පාදසටකොති පාදස්ස පහොනකො සටකො. ඉමිනා මත්තිකාභණ්ඩං උපලක්ඛෙති, තස්මා පත්තො ථාලකං කුණ්ඩිකාති ඉමානි භාජනීයානි, චුත්තාවසෙසා අභාජියා.

333-4. ගරුනා ගරුභණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච පරිචත්තෙය්‍යා, ථාවරෙන ව ථාවරමිපි පරිචත්තෙය්‍යාති යොජෙතබ්බං. ගරුනා මඤ්චපීඨාදිනා. ථාවරන්ති ආරාමාදි පඨමරාසිද්වයං. තථා කත්වා ව භුඤ්ජිතුන්ති ඵ්වඤ්ච පරිචත්තෙත්වා තතො ආභතං කජ්ජියභණ්ඩං පරිභුඤ්ජෙය්‍යාති අත්ථො, විධිමිහි අයං තුංපච්චයො. ථාතිකම්මෙන වල්ලාදිං ගණ්හෙති සම්බන්ධනීයං. ථාතිකම්මං නාම සමකං වා අතිරෙකං වා තදග්ගනකං වා වඩ්ඪිකම්මං. සෙසන්ති පඨමරාසිත්තිකන්ති.

අවෙහඬිගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

335. සද්චාරබන්ධනෙ සොදුක්ඛලකපාසකෙ යානෙ දිවා සයන්තෙන පරිචත්තකං ද්වාරං බන්ධෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ද්වාරඤ්ච ද්වාරබන්ධනඤ්ච ද්වාරබන්ධනාති මජ්ඣෙපදලොපවසෙන, බන්ධන-සද්දෙනෙව වා ද්වාරබාහා චුච්චන්ති, සහ ද්වාරබන්ධනෙහිති සද්චාරබන්ධනං, යානං. හෙට්ඨා උදුක්ඛලකඤ්ච උපරි පාසකො ව, සහ උදුක්ඛලපාසකෙහිති සමාසො. තාදිසෙ යානෙ පාකාරාදිපරික්ඛෙපෙන භවිතබ්බන්ති පරික්ඛිත්තෙති විඤ්ඤායති. සො ව උච්චතො සහසෙය්‍යජ්ජපහොනකෙ චුත්තනෙයොති වදන්ති. සයන්තෙනාති පාදෙ භූමිතො මොවෙත්වා නිපජ්ජන්තෙන. පරිචත්තකන්ති සංවරණවිවරණවසෙන ඉතො චිතො ව පරිචත්තනෙයොග්ගං. ද්වාරන්ති අන්තමසො දුස්සසාණිද්වාරමිපි. බන්ධෙය්‍යාති සබ්බන්තිමෙන විධිනා යාවතා සීසං න පච්ඡති, තාවතාපි බන්ධෙය්‍යා, සංවරෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

336. ආහොගො වාපිති “ඵස ජග්ගිස්සති” ති ආහොගො වාපි. ව-සද්දෙන “ද්වාරං ජග්ගාහි” ති වචනමිපි සමුච්චිනොති. සවසෙ තං ආකාරං චිනාති සස්ස අත්තතො වසෙ ආයත්තෙ යානෙ, යත්ථ පන බහුතං සඤ්චරණත්තා ද්වාරං සංචුතමිපි සංචුතට්ඨානෙ න නිට්ඨති, ද්වාරං අලහන්තා පාකාරං අහිරුහිත්වාපි

විවරන්ති, තාදිසෙ පරිවෙණෙ සංවරණකිව්වං නත්ථි. අථ වා සස්ස වසො ආයත්තො, න යක්ඛාදීනං තෙහි ගහිතකත්තස්ස, ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතත්තස්ස ව අභාවෙනාති සවසො. තස්මිං සති පුබ්බෙ චුත්තද්වාරං සංවරණආභොගකරණවචනසඬ්ඛාතං ආකාරන්ති අත්ථො.

337. රතනානීති මුත්තාදීනි දසවිධානි. තත්ථ පන ජාතිඵලිකං උපාදාය සබ්බොපි මණි වෙථරියොපි ලොහිතඬ්ඛකො මසාරගල්ලො ව ධොතාපි අධොතවිද්ධාපි අනාමාසා, කාවමණි ව පානීයසඬ්ඛො ධොතො අධොතොපි ආමාසා, සිලා ධොතවිද්ධා සුවණ්ණෙන සද්ධිං පටිතා මුග්ගවණ්ණො ව අනාමාසා. චෙතියසරගොපකානං සුවණ්ණචෙතියෙ කචචරමෙව හරිතුං වට්ටති. ආරකුටලොහමිපි ජාතරූපගතිකමෙව. ඉත්ථීරූපානීති අන්තමසො පිට්ඨමයඉත්ථීරූපානිපි. ධඤ්ඤන්ති අන්තමසො තත්ථජාතකමිපි මග්ගෙ පසාරිතමිපි සත්තවිධං ධඤ්ඤං. කිලාවසෙන අපරණ්ණානි තාලඵලාදීනිපි අනාමාසානි, පසාරිතමිපි න මද්දන්තෙන ගන්තබ්බං, අසති මග්ගෙ මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බං. ඉත්ථිපසාධනන්ති අන්තමසො පිළන්ධනත්ථාය යපිතං නිවාසනතාලපණ්ණමුද්දිකමිපි.

338. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති මධුසිත්ථකනියාසාදීසු යෙන කෙනවි තෙලමිස්සකසිලෙසෙන ව උදකමිස්සකතෙලෙන ව. එණහත්ථඑණෙහීති එණමිව එණං, අඬගුලීහි එණකිව්වකරණෙන හත්ථොයෙව එණං හත්ථඑණං, දන්තමයාදි යං කිඤ්චි එණඤ්චෙව හත්ථඑණඤ්චාති ද්වන්ද්වො. ඔසණ්ඨෙය්‍යාති ඔලිබිත්වා සන්තිසීදාපෙය්‍ය.

339. එකපාචුරණා වා එකත්ථරණා වා න තුවට්ටයුං, එකමඤ්චෙ න තුවට්ටයුන්ති යොජනා. එකං පාචුරණං එකං අත්ථරණං එතෙසන්ති විග්ගහො. න තුවට්ටයුන්ති න නිපජ්ජෙය්‍යුං. එකස්මිං භාජනෙ වාපි න භුඤ්ජෙය්‍යුන්ති යොජෙතබ්බං.

340. මනුස්සානං පමාණඬ්ගලෙන අට්ඨ අඬ්ගලානි යස්ස, අධිකෙන සහිතං අට්ඨඬ්ගලන්ති සමාසො. ලසුණං මගධෙසු ජාතං ආමලකහණ්ඩිකං ලසුණං න බාදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. න අකල්ලකොති අගිලානො.

341. හීනුක්කට්ඨෙහි ජාතිආදීහි උක්කට්ඨං වා හීනං වා උජුං වා අඤ්ඤාපදෙසෙන වා දවා වදෙ, දුබ්භාසිතන්ති සම්බන්ධො. ජාතිආදීහීති ජාතිනාමගොත්තකමිසිප්පආබාධලිඬ්ගකිලෙසආපත්තිඅක්කොසෙහි. උක්කට්ඨන්ති ජාත්‍යාදීහියෙව උක්කට්ඨං උපසම්පන්නං අනුපසම්පන්නං වා. දවාති කෙළිහසාධිප්පායතාය. උජුං වාති “චණ්ඩාලොසි” තිආදිනා නයෙන. අඤ්ඤාපදෙසෙන වාති “සන්ති ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලා” තිආදිනා නයෙන.

342. දීඝ නබෙනි මංසප්පමාණතො. දීඝ කෙසෙනි ද්වඩ්ගුලතො. සවෙපි න දීඝා, දුමාසතො එකදිවසම්පි අතික්කාමෙතුං න ලහති. දීඝ නාසලොමෙති නාසතො බහි නික්ඛන්තෙ. වීසතිමට්ඨන්ති වීසතියා නබානං මට්ඨඤ්ච. සම්බාධෙනි උභොසු උපකච්ඡකෙසු, මුත්තකරණෙ ව ලොමහාරණඤ්ච න ලබ්භාති සම්බන්ධතීයං. න ලබ්භාති එතෙ මට්ඨාදයො න ලබ්භන්තීති අත්ථො, නිපාතො වා ලබ්භාති. ආබාධප්පච්චයා පන සම්බාධෙ ලොමං සංහරිතුං වට්ටති.

343. සඬ්ඝුද්දිට්ඨං වා සඬ්ඝිකං වා සයනාසනං යථාචුඩ්ඪං න බාධෙය්‍යාති යොජනා. සඬ්ඝස්ස උද්දිට්ඨං සඬ්ඝුද්දිට්ඨං, සඬ්ඝං උද්දිස්ස කතන්ති අධිප්පායො. යො යො චුඩ්ඪො යථාචුඩ්ඪං, චුඩ්ඪප්පට්ඨාට්ඨාති අත්ථො. න බාධෙය්‍යාති න පට්ඨානෙය්‍ය. අල්ලපාදා නාම යෙහි අක්කන්තට්ඨානෙ උදකං පඤ්ඤායති. සයනාසනන්ති මඤ්චපීඨාදි, ඉමිනා පරිභණ්ඩකතා භූමීතිපි උපලක්ඛිතා. සුඛොත්තපාදකං වාපි සඋපාහතො තථෙවාති සම්බන්ධො. සුඛොත්තපාදකන්ති ඛොත්තපාදෙහෙව අක්කමිතඛිට්ඨානං. ඛොත්තා පාදා යස්ස අක්කමනස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. යදි පන තත්ථ නෙවාසිකා අඛොත්තපාදෙහිපි වළඤ්ජෙන්ති, තථෙව වළඤ්ජෙතුං වට්ටති. තථෙවාති පරිභණ්ඩකතං භූමිං සෙනාසනං වා නක්කමෙති අත්ථො.

344. සඬ්ඝාට්ඨාති අධිට්ඨිතසඬ්ඝාට්ඨා. පාදෙ පරිග්ගහෙත්වා ආසනං පල්ලන්ථො, පල්ලන්ථං කරොතිති පල්ලන්ථාතිධාතුස්ස පල්ලන්ථෙති රූපං. විහාරෙපි අන්තර්ගරෙපි පල්ලන්ථිකාය න නිසීදෙය්‍යාති අධිප්පායො, පරිකම්මකතං හිත්තාදින්ති යොජනා. පරිකම්මකතන්ති සෙතවණ්ණෙන වා විත්තකම්මෙන වා කතපරිකම්මං. ආදි-සද්දො ද්වාරවාතපානාදිං සඬ්ගණ්භාති. න අපස්සයෙති වීචරාදිනා අප්පට්ඨිජාදෙත්වා අපස්සයනං න කරෙය්‍ය. නො න ආවමෙති නෙව න ආවමෙ, ආවමෙය්‍යාති අත්ථො. ද්වෙ පටිසෙධා පකතියත්ථං ගමෙන්නීති. සන්තෙන ඉමිනා උදකෙ අසන්තෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

345. අකප්පියසමාදානෙති හික්ඛුනං සාමණෙරානං අකප්පියෙ සමාදානෙ. දවාති නිපාතො, කීළාධිප්පායෙනාති අත්ථො. සිලාපවිජ්ඣානෙති අන්තමසො හත්ථයන්තෙනපි සක්ඛරිකායපි බිපතෙ. සභාගාය දෙසනාය ආවිකම්මෙ ව දුක්කටන්ති යොජෙතඛිබං. සභාගායාති වත්ථුචසෙන සමානො භාගො එතිස්සා ආපත්තියාති විග්ගහො. ව-සද්දො තාදිසියා පටිග්ගහණමත්තං සමුච්චිතොති.

346. පටිස්සවො නාම ‘උභොපි මයං ඉධ වස්සං වසිස්සාම, එකතො උද්දිසාපෙමා’ තිආදිපට්ඨානානං, තස්ස විසංවාදො පච්ඡා අකරණං පටිස්සවවිසංවාදො, තස්මිං, නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං. සුද්ධචිත්තස්සාති කථනසමයෙ ‘කරිස්සාමි’ ති එවං පචත්තචිත්තස්ස. ඉතරස්සාති අඤ්ඤස්ස අසුද්ධචිත්තස්ස.

347. කිච්චෙනි සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ සති එව පොරිසං පුරිසප්පමාණං අභිරුහෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ආපදාසුති වාළමිගදස්සනාදීසු.

348. පරිස්සාවනං විනාති සම්බන්ධො. අද්ධානන්ති හෙට්ඨිමන්තෙන
අද්ධයොජනසංඛිඛාතං අද්ධානං. සචෙ න හොති පරිස්සාවනං වා ධම්මකරණො වා,
සංඛිඛාටිකණ්ණොපි අධිට්ඨාතබ්බො. යාවමානස්සාති පරිස්සාවනං යාවන්තස්ස.

349. ආබාධජ්ජච්චයා අඤ්ඤත්ත සෙසංඛිගෙ ව අත්තසාතනෙ ව දුක්ඛටන්ති
යොජනා. සෙසංඛිගෙති අභිගජාතනො කණ්ණනාසාදිඅවසෙසෙ අවයවච්චෙදනෙ.
අත්තසාතනෙති ආහාරුපච්චෙදාදිනා අත්තනො මාරණෙ.

350. තුලිකාය කසිරමානං ඉත්ථිපුරිසාදිකං චිත්තඤ්ච පොත්ථකඤ්ච කට්ඨාදීසු
කසිරමානං චිත්තපොත්ථකානි, තානියෙව රූපානීති සමාසො. ජාතකාදීනි පන
පරෙහි කාරාපෙත්තුං ලබ්භන්ති. මාලාකම්මාදීනි සයම්පි කාතුං ලබ්භන්ති.
ආරාමාරඤ්ඤගෙහෙසු භුඤ්ජන්තං න උට්ඨාපෙය්‍යාති යොජෙතබ්බං.
විහාරසංඛිඛාතො ආරාමො ව අරඤ්ඤඤ්ච අන්තරසරසංඛිඛාතං ගෙහඤ්චාති
ද්වන්දො. “ආරාම...පෙ.... ගෙහෙසු”ති වත්තබ්බෙ එ-කාරස්ස අ-කාරකරණෙන
ගාථාබන්ධවසෙන චුත්තං. ඔකාසෙ කතෙ පන “පච්චිකා”ති චුත්තෙ ව පච්චිකතබ්බං
උපනිසිදිතබ්බඤ්ච.

351. පුමයුත්තානි යානානි ව සිව්ඤ්ඤා භත්ථවට්ඨකඤ්ච පාටඬිකිඤ්ච
අභිරුහිතුං ගිලානස්ස කජ්ජනෙති සම්බන්ධො. පුමයුත්තානීති
අස්සගවාදිපුරිසයුත්තානි, න ධෙත්තුයුත්තානි, සාරථි පන ඉත්ථි වා හොතු පුරිසො වා,
වට්ඨති. භත්ථවට්ඨකෙපි එසෙව නයො, යානානීති රථසකට්ඨාදීනි, සිව්ඤ්ඤාති
පීඨකසිව්ඤ්ඤා, පීඨකයානන්ති අත්ථො. පාටඬිකීති අන්දොලිකා. ගිලානස්සාති එත්ථ
ගිලානො නාම න අජ්ජනෙති සිසාබාධාදිමන්තෙන වෙදිතබ්බො, යො පන න
සක්කොති විනා යානෙන ගන්තුං, එවරූපො වෙදිතබ්බො. තථා හි යානං
අනුජානන්තෙන භගවතා කොසලෙසු ජනපදෙසු භගවන්තං දස්සනාය සාවත්ථිං
ගච්ඡන්තං අඤ්ඤතරං ගිලානං හික්ඛුං ගන්තුමස්සකුණෙය්‍යනාය අඤ්ඤතරස්මිං
රුක්ඛමුලෙ නිසින්නං දිස්වා මනුස්සෙහි තං පවත්තිං ඤාත්වා “එහි, භත්තෙ,
ගම්ස්සාමා”ති චුත්තෙ “නාහං, ආචුසො, ගම්ස්සාමි, ගිලානොමිහි”ති
චුත්තවත්ථස්මිං (මහාව. 253) අනුඤ්ඤාතං, තථා වදන්තො ව සො හික්ඛු
ගමනුපච්චෙදසාධකමෙව ගෙලඤ්ඤං සන්ධායාහාති විඤ්ඤායති
අධිජ්ජෙතත්ථනිජ්ජන්ති යා උපවිජ්ජන්තත්තා, අපිච යානෙන එකපරිච්චෙදාය
උපාහනාය පරිච්චෙදං යජෙන්නෙන අට්ඨකථාවරියෙන “ගිලානෙන හික්ඛුනා
සඋපාහනෙනාති එත්ථ ගිලානො නාම යො න සක්කොති අනුපාහනෙන ගාමං
පච්චිකු”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 256) චුත්තං, තස්මා යථාචුත්තගිලානොව
ගිලානොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

352. දවං කරණෙති කෙළියා කරණෙ. අඤ්ඤස්සාති අන්තමසො දුස්සිලස්සාපි.
උපලාළනෙති “පත්තං දස්සාමි, වීරං දස්සාමි”තිආදිනා.

353. විවරිත්වා න දස්සයෙති සම්බන්ධනීයං. තා හික්ඛුනියො.

354. ඔවාදන්ති භික්ඛුනීහි තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා ආගන්ත්වා උපොසථං පුච්ඡන්වා “වාතුද්දසො”ති ආදිනා භික්ඛුනා ආචික්ඛිතෙ පුන තාහි උපොසථදිවසෙ සමාගන්ත්වා ඔවාදුපසඬකමනායාවනං, තං පාතිමොක්ඛුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා තෙන කතසන්නිට්ඨානං ගහෙත්වා පාටිපදෙ පච්චාහරිතබ්බන්ති අජානනකං බාලඤ්ච තථා කාතුං අසමත්ථං ගිලානඤ්ච පාටිපදෙ ගන්තුකාමං ගමීයඤ්ච වජ්ජෙත්වා අඤ්ඤස්ස ගහණපච්චාහරණානි අකාතුං න වට්ටති. තෙන වුත්තං “න ගණ්හතො”ති ආදි.

355. ලොකායතන්ති නිරත්ථකකාරණජපටිසංයුත්තං තිත්ථියසත්ථං. නිරවඡානවිජ්ජා ච ඉමිනාව උපලක්ඛිතා. න වාචෙය්‍යාති පරෙසං න වාචෙය්‍යා. ඉමිනාව අත්තනො පරියාපුණනම්පි පටික්ඛිත්තං ලොකායතනිරවඡානවිජ්ජාති ච රාගදොසමොහවඩ්ඪානි බුද්ධාදිගරහිතා සග්ගමොක්ඛානං තිරො තිරියනො අඤ්චිතා ගතා පවත්තා කබ්බනාටකාදිකා සබ්බාපි විජ්ජා අනුලොමවසෙන වා විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බන්ති විනයයුත්තිනොපි සඬගහිතාති වෙදිතබ්බා. එවඤ්ච නො ගරුනමුපදෙසො. පෙළායපීති යත්ථ පාතිං යපෙත්වා සුබ්බිනො භුඤ්ජන්ති, තම්බලොහෙන රජතෙන වා කතාය තාය ආසිත්තකූපධානසඬබ්බාතාය පෙළාය යපෙත්වා.

356. පාරුතඤ්ච නිවාසනඤ්ච, ගිහීනං හත්ථියොණ්ඩාදිවසෙන පාරුතනිවාසනං යස්ස පාරුපනස්ස නිවාසනස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. ගිහිපාරුතනිවාසනං න පාරුපෙ න නිවාසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සංවෙල්ලියං න නිවාසෙය්‍යාති මල්ලකම්මකරාදයො විය කච්ඡං කත්වා න නිවාසෙය්‍යා. එවං නිවාසෙතුං ගිලානස්සාපි මග්ගජපටිපන්නස්සාපි න වට්ටති. යම්පි මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං වා ද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගන්ති, න වට්ටති. එවං අපාරුපිත්වා අනිවාසෙත්වා ච නිබ්බිකාරං පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බං තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතබ්බඤ්ච, තථා අපාරුපිත්වා අනිවාසෙත්වා ච ආරාමෙ වා අන්තරසරෙ වා අනාදරෙන යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තස්ස දුක්කටං. දායන්ති වනං. නාලිම්පයෙය්‍යාති “සබ්බුපකාරානි විනස්සන්තු”ති වා බ්බිධාධිජපායෙන වා නාලිම්පයෙය්‍යා.

357. වඩ්ඪිං නො පයොජයෙ අඤ්ඤාතකජපචාරිතෙ නො යාචෙති යොජනා. අඤ්ඤස්සාති සහධම්මිකස්සාපි. කතිපාහං භුත්වා වාති යොජනීයං. පුනොති නිපාතො.

358. දණ්ඩිනං ඤත්වා වා අඤත්වා වා උද්දිස්ස රක්ඛං යාවනෙ දණ්ඩිතෙ දණ්ඩො අස්ස ගීවාති යොජනා. දණ්ඩං ගණ්හතීති පච්චයන්තස්ස දණ්ඩිනං දණ්ඩග්ගහණන්ති අත්ථො. උද්දිස්සාති “අම්භාකං විහාරෙ අසුකෙන ච අසුකෙන ච ඉදං නාම කත”න්ති, “කරිස්ස”න්ති වා එවං අතීතං වා අනාගතං වා ආරබ්භ. යාවනෙති වොහාරිකෙසු යාවනෙ සති. දණ්ඩිතෙති තෙහි දණ්ඩෙ ගහිතෙ සො දණ්ඩො අස්ස යාවකස්ස භික්ඛුනො ගීවා, ඉණං හොතීති අත්ථො. වොහාරිකෙහි පන

“කෙනා” ති වුත්තෙ “අසුකෙනාති වත්තුං අමිභාකං න වට්ටති, තුම්භෙයෙව ජානිස්සථ, කෙවලඤ්භි මයං රක්ඛං යාවාම, තං නො දෙථ, අවහට්ඨණ්ඩඤ්ච මං ආහරාපෙථා” ති වත්තබ්බං. එවං අනොදිස්ස ආවික්ඛණා හොති, සා වට්ටති. පාරාජිකාදිකාති පාරාජිකපුල්ලව්වයදුක්කටාති.

359.

“හරන්තෙසු පරික්ඛාරං,
වොරො වොරොති භාසිතෙ;
අනත්ථායෙසං ගණ්හන්තෙ” ති. —

පායෙහි හවිතබ්බං. එවඤ්භි සති “හරන්තෙසු” ති බහුවචනෙන සහ සට්ඨතෙ. පරික්ඛාරං හරන්තෙසු එසං අනත්ථාය “වොරො වොරො” ති භාසිතෙ දණ්ඩං ගණ්හන්තෙ තත්තකං අස්ස ගීවාති යොජෙතබ්බං. හරන්තෙසුති වොරෙසු ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු. එසන්ති වොරානං. ගණ්හන්තෙති වොහාරිකජනෙ ගණ්හන්තෙ. යත්තකං ගහිතං, තත්තකං අස්ස භික්ඛුනො ගීවා, හණ්ඩදෙය්‍යං හොතිති අත්ථො.

360. පාකාරකුට්ටානං බහි වළඤ්ජෙ වාපි විභාදිනාලිකෙරාදිරොපිමෙ හරිතෙ වාපි විසාසුච්චාරසඬකාරමුත්තං නාවලොකිය ඡඩ්ඨෙය්‍ය, දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. වළඤ්ජෙ නාවලොකියාති ච ඉමිනා ඔලොකෙත්වා වා අවළඤ්ජෙ වා විසාසාදීනි ඡඩ්ඨෙත්තස්ස අනාපත්තිති දීපෙති. චිහි ආදි යෙසං සාලිආදීනං තෙ විභාදයො, නාලිකෙරො ආදි යෙසං අම්බපනසාදීනං තෙ නාලිකෙරාදයො, විභාදයො ච නාලිකෙරාදයො වාති ද්වන්ද්වා, තෙසං රොපො, තෙන නිබ්බන්තං විභාදි...පෙ.... රොපිමං. හරිතෙති හරිතට්ඨානෙ. විසාසො නාම උච්ඡිට්ඨොදකවලකාදි.

361. ධම්මයුත්තම්පි නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච යොජාපෙතුඤ්ච පයොජෙතුඤ්ච පයුත්තාති පස්සිතුඤ්ච “උපහාරං කරොමා” ති වුත්තෙ සම්පට්චිජ්තුං වා න ලබ්හන්ති සම්බන්ධො. ධම්මයුත්තම්පිති රතනත්තයගුණුපසංභිතතාය අන්තමසො ධම්මෙන පුඤ්ඤෙන සංයුත්තම්පි. නච්චන්ති අන්තමසො මොරසුකමක්කටාදීනං නච්චම්පි. ගීතන්ති අන්තමසො ගීතස්ස පුබ්බභාගෙ කයිරමානං දන්තගීතම්පි. වාදිතන්ති අන්තමසො උදකභෙරිවාදිතම්පි. යොජාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙහි කාරාපෙතුං. පයොජෙතුන්ති අත්තනා කාතුං. ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මම්පි භාසිතුං න වට්ටති. පයුත්තාතීති පරෙහි යෙහි කෙහිවි කතාති. පස්සිතුන්ති ඉමිනා අනොලොචනදස්සනම්පි ගහිතන්ති සොතුන්තිපි අත්ථො විඤ්ඤායති. අන්තරාරාමෙ ධීතස්ස පස්සතො අනාපත්ති. විථියං යත්වා ගීවං පරිවත්තෙත්වා පස්සතොපි ආපත්තියෙව. යෙන කෙනවි කරණියෙන ගතට්ඨානෙ පස්සති, සුඤ්ඤාති වා, අනාපත්ති. සම්පට්චිජ්තුන්ති “සාධු” ති සම්පට්චිජ්තුං. “උපහාරකරණං නාම සුන්දර” ති වත්තුං වට්ටති. වා-සද්දො සමුච්චයෙ.

362. “කිලිත්ථං කතං රාජාගාර” නිකායාදිනා සම්බන්ධිතබ්බං. විත්තෙන විවිත්තකං ආගාරං විත්තාගාරකං.

363. ආසනෙන නවෙ න පටිබාහෙය්‍යාති යොජනා. ආසනෙනාති ආසනතො. න පටිබාහෙය්‍යාති න උට්ඨාපෙය්‍ය. උණ්භෙ විවරං න නිදහෙය්‍යාති යොජනීයං. න නිදහෙය්‍යාති අධිකං න නිදහෙය්‍ය. ගරුනාති ආවරිට්ඨපඡ්ඤායෙන. පණාමිතොති “මා ඉධ පටිසා” නිකායාදිනා නික්කඩ්ඪිතො.

364. සත්තහි ආපත්තීහි ව භික්ඛුං වාපි අඤ්ඤෙනෙව ව උපාසකං වාපි පරමමුඛා අක්කොසනෙ දුක්කටන්ති යොජෙතබ්බං. ආපත්තීහි වාති ව-සද්දො අවධාරණෙ. අඤ්ඤෙනෙව වාති එත්ථ එව වාති නිපාතසමුදායො, එකො එව වා අවධාරණෙ, චුත්තතො අඤ්ඤෙනෙව “අසද්ධො” නිකායාදිනාති අත්ථො. පරමමුඛාති නිපාතො, තස්ස අසමමුඛෙති අත්ථො. සමමුඛා වදන්තස්ස පාවිත්තියං. පාපගරහණවසෙන පන වදනො අනාපත්ති.

365. සද්ධාදෙය්‍යං සද්ධාය දාතබ්බං විවරඤ්ච ව-සද්දෙන අවසෙසමිපි විනිපාතෙතුං නාසෙතුං න ලබ්භං, පිතුනං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ඤාතිනමිපි පි-සද්දො සම්භාවතො.

366. අඤ්ඤත්‍ර වස්සංචුත්ථො අඤ්ඤතො භාගං ගණ්භෙය්‍ය, දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤවිහාරතො. පටිදෙය්‍යාති ගහිතට්ඨානෙ දදෙය්‍ය. ගහිතෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං නට්ඨෙ වා ජිණ්ණෙ වා තස්ස ගීවාහො තීති සම්බන්ධො. වොදිතො නො දදෙය්‍ය, තෙසං ධුරනික්ඛෙපතො භණ්ඩග්ගකාරියො භොතිති යොජනා. වොදිතොති වත්ථුසාමිකෙහි “දෙහී” ති චුත්තො. තෙසන්ති තස්මිං විහාරෙ ලාභීනං භික්ඛුනං.

367. සන්තරුත්තරො වා කල්ලො සඋපාහනො වා ගාමං න පටිසෙය්‍ය, වාමරිමකසබ්ඡනිං න ධාරෙය්‍යාති යොජනීයං. අන්තරඤ්ච උත්තරඤ්ච, සහ අන්තරුත්තරෙන සන්තරුත්තරො. අග්ගලගුත්තෙ විහාරෙ සඩ්ඨාටිං නික්ඛිපිත්වා ගන්තුං වට්ටති. ආරඤ්ඤකෙන පන භණ්ඩුක්ඛලිකාය පක්ඛිපිත්වා පාසාණරුක්ඛසුසිරාදීසු පටිච්ඡන්තෙසු යපෙත්වා ගන්තබ්බං. අන්තරුත්තරානං නික්ඛෙපෙ අයමෙව නයො. කල්ලොති අගිලානො. මකසානං බ්ඡනී මකසබ්ඡනී, වමරිනං වාලෙහි කතා මකසබ්ඡනීති සමාසො.

368. ආරාමතො බහිති සම්බන්ධනීයං. ආරාමතොති ආරාමුපචාරතො. න ධාරෙය්‍යාති අගිලානො න ධාරෙය්‍ය. යස්ස පන කායදාහො වා පිත්තකොපො වා භොති, වක්ඛු වා දුබ්බලං, අඤ්ඤො වා කොචි ආබාධො විනා ඡත්තෙන උප්පජ්ජති, තස්ස ගාමෙ වා අරඤ්ඤො වා ඡත්තං වට්ටති. ගුත්තියා ලබ්භතීති වස්සෙ විවරගුත්තත්ථං, වාලමිගවොරහයෙසු අන්තගුත්තත්ථමිපි ලබ්භතීති අත්ථො. එකපණ්ණජත්තං පන සබ්බන්තෙව වට්ටති.

369. උභතොකාපං න ගාභෙය්‍යාති සම්බන්ධො. උභතො දණ්ඩස්ස උභයකොට්ඨං භාරබන්ධකාපං උභතොකාපං, අලොපතප්පුරිසො. එකන්තරිකකාපකන්ති අන්තරමෙව අන්තරිකං, එකඤ්ච අන්තරිකඤ්චාති ද්වන්දො, එකන්තරිකෙ භාරබන්ධකාපන්ති තප්පුරිසො එකතොකාපකං, අන්තරිකකාපකන්ති වුත්තං හොති. හත්ථෙ ඔලම්බො අස්ස භාරස්සාති සමාසො.

370. අනොකාසකතන්ති “කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති එවං වොදකෙන ඔකාසෙ කාරාපිතෙ නත්ථි ඔකාසො කතො අනෙත වුදිතකෙනාති බහුබ්බිහි. වොදෙය්‍යාති වාවනඅක්කොසකම්මවුට්ඨානාධිප්පායෙන වොදෙය්‍ය. උපොසථප්පවාරණට්ඨපනඅනුවිප්පධම්මකථාධිප්පායෙසු ඔකාසකම්මං නත්ථි. සුද්ධස්සාති අනාපත්තිකතාය සුද්ධස්ස. අවත්ථුස්මිත්ති අකාරණෙ. තථාති දුක්කටං අතිදිසති. කරොන්තෙනාපි “භුතමෙව නු ඛො ආපත්තිං වදති, අභුත”න්ති එවං උපපරික්ඛිත්වා කාතබ්බො. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පුග්ගලං තුලයිත්වා ඔකාසං කාතු”න්ති (මහාව. 153) හි වුත්තං.

371. සත්තානං පකතඬගුලෙන අට්ඨඬගුලාධිකං මඤ්චප්පට්ඨාදං වා උච්චපාදකං මඤ්චං වා න ධාරයෙති යොජනා. පකතියා අඬගුලං පකතඬගුලං. තඤ්ච වඩ්ඪකිඅඬගුලං වෙදිතබ්බං. අට්ඨ ව තාති අඬගුලාති ව, තෙහි තමධිකං යස්සාති සමාසො. මඤ්චානං පට්ඨාදො, යත්ථ මඤ්චපාදෙ නික්ඛිපන්ති. අට්ඨඬගුලතො උච්චා පාදා යස්සාති බහුබ්බිහි.

372. මුග්ගබ්බතාදිත්ති මුග්ගානම්ච තුණ්හිභාවසඬබාතං වතං ආදි යස්ස ගොවතාදිතො තිත්ථියවතස්සාති සමාසො. බුරමෙව හණ්ඩං බුරහණ්ඩං. පුබ්බෙ න්හාපිතො න්හාපිතපුබ්බකො, විසෙසනස්ස පරනිපාතො.

373. හත්ථකම්මන්ති හත්ථෙන කාතබ්බං වඩ්ඪකිආදීනං කම්මං. අනුස්සරණං “කප්පියත්තං මෙ යෙන යාවිතං, අම්හෙහි ඉමස්ස දාතබ්බ”න්ති එවං විත්තප්පවත්තිඅනුසාරො, තස්සා යාවනාය අනුසාරො තදනුසාරො, තතො ලද්ධං යං කිඤ්චි ගහෙතුන්ති යොජනා. කම්මතො නිග්ගතො නික්කම්මො, විසාසාදාදි. තං අයාවිත්වාපි කාරෙතුන්ති සම්බන්ධො. ආහරාපෙතුන්ති අරඤ්ඤතො ආනෙතුං. අපරසන්තකන්ති දාරුනිණපලාලාදිකං අපරපරිග්ගහිතං.

374. ගිහීනං යත්තකං දෙති, ගොපකෙ දෙන්තෙ ගහෙතුං ලබ්භං, සඬ්ඝවෙතියසන්තකෙ යථාපරිච්ඡෙදං ගහෙතුං ලබ්භන්ති යොජනා. දෙතීති ගොපකො හික්ඛුනං දෙති. ගහෙතුන්ති තත්තකං ගහෙතුං. සඬ්ඝවෙතියසන්තකෙති වෙතනගොපකෙහි දියමානෙ සඬ්ඝස්ස වෙතියස්ස ව සන්තකෙ. යථාපරිච්ඡෙදන්ති යං තෙසං සඬ්ඝෙන අනුඤ්ඤාතං හොති “දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං නාම බාදථා”ති, තං පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්ම. සඬ්ඝිකෙ ව වෙතියසන්තකෙ ව කෙණ්ඨා ගහෙත්වා ආරක්ඛන්තස්සෙව හි දානෙ පරිච්ඡෙදො නත්ථි.

375. “කායවාචාහි ද්විති ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යා”ති යෙභුයාවසෙන චුත්තං, මෙට්ඨනධම්මෙ පරුපක්කමෙ සති සාදියන්තස්ස අකිරියසමුට්ඨානභාවසම්භවතො. ඡහි වාහි ආපත්තුජ්ජත්තිකාරණසඬ්ඛානෙන ඡහි සමුට්ඨානෙන වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සබ්බාපත්තීනඤ්ඤි කායො වාචා කායවාචා කායචිත්තං වාචාචිත්තං කායවාචාචිත්තන්ති ඡ සමුට්ඨානානි. තත්ථ පුරිමානි තීණි අචිත්තකානි, පච්ඡිමානි සචිත්තකානි.

තිධා එකසමුට්ඨානා, පඤ්චධා ද්විසමුට්ඨිතා;
ද්විධා තිවතුරො යානා, එකධා ඡසමුට්ඨිතා.

තත්ථ චතුත්ථෙත පඤ්චමෙන ඡට්ඨෙත ව සමුට්ඨානතො එකසමුට්ඨානා තිධා. පයමචතුත්ථෙති ව දුතියපඤ්චමෙති ව තතියඡට්ඨෙති ව චතුත්ථඡට්ඨෙති ව පඤ්චමඡට්ඨෙති ව සමුට්ඨානතො ද්විසමුට්ඨිතා පඤ්චධා. පයමෙති ව තීහි පච්ඡිමෙති ව තීහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානා ද්විධා. පයමතතියචතුත්ථඡට්ඨෙති ව දුතියතතියපඤ්චමඡට්ඨෙති ව සමුට්ඨානතො චතුසමුට්ඨානා ද්විධා. ඡහිපි සමුට්ඨිතො ඡසමුට්ඨානා එකධා. අලජ්ජි...පෙ.... සඤ්ඤිතාය වාහි ඉමෙහි ඡහි වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යාති සම්බන්ධො. යො සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති, ආපත්තිං පරිගුහති, අගතිගමනඤ්ඤ වග්ඡති, එදිසො චුච්චති අලජ්ජි පුග්ගලො. අලජ්ජි ව අඤ්ඤාණො ව කුක්කුච්චපකතො ව කුක්කුච්චෙන අභිභූතොති ද්වන්දො. භාවෙ ත්තජ්ජච්චයො.

තත්ථ යො අකප්පියභාවං ජානන්තොයෙව මද්දිත්වා විතික්කමං කරොති, අයං අලජ්ජිතා ආපජ්ජති. මන්දො මොමුහො කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අකත්තබ්බං කරොති, කත්තබ්බං විරාධෙති, අයං අඤ්ඤාණත්තා ආපජ්ජති. කප්පියාකප්පියං නිස්සාය කුක්කුච්චෙ උජ්ජන්තෙ විනයධරං අපුච්ඡිත්වා මද්දිත්වා විතික්කමති, අයං කුක්කුච්චපකතත්තා ආපජ්ජති. සතියා ජ්ලවො සම්මොහො සතිජ්ලවො, සහසෙය්‍යාවිචරවිජ්ජවාසාදිනි සතිජ්ලවා ආපජ්ජති. කප්පඤ්ච අකප්පියඤ්ච කප්පාකප්පියං, කප්පාකප්පියෙ සඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති කප්පා...පෙ.... සඤ්ඤී, තස්ස භාවොති තා-පච්චයො. ය-ලොපෙන පන “සඤ්ඤිතා”ති චුත්තං, කරණත්ථෙ වා පච්චත්තවචනං. තෙ ව “අකප්පියෙ”තිආදීනං යථාක්කමෙන යුජ්ජන්ති. තත්ථ යො අච්ඡමංසං “සුකරමංස”න්ති බාදති, විකාලෙ කාලසඤ්ඤිතාය භුඤ්ජති, අයං අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතාය ආපජ්ජති. යො පන සුකරමංසං “අච්ඡමංස”න්ති බාදති, කාලෙ විකාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති, අයං කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතාය ආපජ්ජති.

376. අලජ්ජිඅඤ්ඤාණතාය කායවාචාහි ආපත්තිං ඡාදයෙති යොජනා. ලිඬගෙහි ලිඬගපරිවත්තනනිමිත්තං. ලිඬගෙ සඬ්ඝෙ ව ගණෙ ව එකස්මිං වාහි ආපත්තිවුට්ඨිති චතුධා හොතීති සෙසො.

377. පච්චයද්වයෙති විචරෙ පිණ්ඩපාතෙ ව. පරිකථොභාසවිඤ්ඤත්තීති අභිලාපමත්තමෙතං. සභවරිතස්ස පන නිමිත්තකම්මස්සාපි එත්ථෙව සඬ්ගහො

වෙදිතබ්බො. තත්ථ පරියායෙන කථනං පරිකථා. උජුකමෙව අවත්වා යථා අධිජ්ජායො විභූතො හොති, එවං ඔභාසනං ඔභාසො. පච්චයෙ උද්දිස්ස යථා අධිජ්ජායො ඤායති, එවං විඤ්ඤාපනං විඤ්ඤත්ති. නිමිත්තකරණං නිමිත්තකම්මං. තතිසෙති සෙනාසනෙ. සෙසෙති ගිලානපච්චයෙ.

378. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අච්චයෙ දානං න රුහතීති සම්බන්ධො. අච්චයෙ දානන්ති “මමච්චයෙන මය්හං සන්තකං උපජ්ඣායස්ස හොතු” තිආදිනා එවං අත්තනො අපගමෙ දානං. තන්ති අච්චයෙන දින්නං චීවරාදිකං සඤ්ඤාසෙව ව හොති, න භික්ඛුනොති අධිජ්ජායො. ගිහීනං පනාති ගිහීනං අච්චයෙ දානං පන. ඉදමෙත්ථ දානග්ගහණලක්ඛණං – “ඉදං තුය්හං දම්මී” තිආදිනා සම්මුඛා වා “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමී” තිආදිනා පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. “තුය්හං ගණ්හාමී” ති වුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාමී” ති වදති, සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ඤං. “තව සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං හොතු, තව සන්තකං කාරාපෙහී” ති වුත්තෙ “මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමි” ති වදති. දුද්දින්නං දුග්ගහිතඤ්ඤං. සචෙ පන “තව සන්තකං කරොහි” ති වුත්තෙ “සාධු, හන්තෙ, මය්හං ගණ්හාමී” ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතන්ති.

379. භික්ඛු වා සාමණෙරො වා උපස්සයෙ භික්ඛුනීනං විහාරෙ කාලං කයිරාථ යදි කාලඤ්ඤාය, තත්ථ තස්මිං උභින්නං සන්තකෙ භික්ඛුසඤ්ඤා එව දායජ්ජො සාමී හොතීති සෙසො. සෙසෙපීති අවසෙසෙ භික්ඛුනිසික්ඛානසාමණෙරිසන්තකෙපි. අයං නයොති යදි තෙ භික්ඛුනං විහාරෙ කාලං කරෙය්සුං, තෙසං සන්තකෙ භික්ඛුනිසඤ්ඤා එව දායජ්ජොති අයමෙව නයොති අත්ථො.

380. “ඉමං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහී” ති දින්නං යාව පරස්ස හත්ථං න පාපුණාති, තාව පුරිමස්සෙව, යො පහිණති, තස්සෙවාති අත්ථො. දම්මීති “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමී” ති දින්නං පන පච්ඡිමස්සෙව, යස්ස පහිණති, තස්සෙව සන්තකන්ති අත්ථො. ඉමං විධිං “චුත්තනයෙන ඉමෙ සාමීනො හොන්ති” ති එතං පකාරං ඤත්වා විස්සාසග්ගාහං වා ගණ්හෙ, මතකචීවරං වා අධිට්ඨෙති යොජනා. විස්සාසගාහන්ති සාමීසු ජීවන්තෙසු විස්සාසෙන ගාහං ගහෙත්වා. මතකචීවරං අධිට්ඨෙති තෙසු මතෙසු අඤ්ඤෙ වෙ භික්ඛු න සන්ති, “මය්හං තං පාපුණාති” ති මතකචීවරං අධිට්ඨෙය්ස. අඤ්ඤෙසං අදත්වා දුරෙ යපිතමතකපරික්ඛාරා පන තත්ථ තත්ථ සඤ්ඤාසෙව හොන්ති. භික්ඛුමිහි කාලකතෙ සඤ්ඤා සාමී පත්තචීවරෙ, අපිච්ච ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා, සඤ්ඤා නිචීවරඤ්ඤං පත්තඤ්ඤං ගිලානුපට්ඨාකානං දාතබ්බං. යං තත්ථ ලහුහණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභූතෙන සඤ්ඤාන භාජෙතබ්බං. යං තත්ථ ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං, තං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිස්ස සඤ්ඤා අවිස්සජ්ජියං අවෙහඨගියං. ගිලානුපට්ඨාකො නාම ගිහී වා හොතු පබ්බජිතො වා, අත්තමසො මාතුගාමොපි, සබ්බෙ භාගං ලහන්ති. බහු වෙ සබ්බෙ සමග්ගා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, සබ්බෙසං සමභාගො දාතබ්බො. යො පනෙත්ථ විසෙසෙන උපට්ඨහති, තස්ස විසෙසො කාතබ්බො.

381. “ලොහහණ්ඩෙ පහරණිං යපෙත්වා සබ්බං කප්පති” නිදාදිනා යොජෙතබ්බං. පහරණින්ති ආවුධං. පාදුකා ව සඬකමනියො පල්ලඬකො වාති ද්වන්දො. මත්තිකාමයෙ කතකං කුම්භකාරිකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං කප්පතිති යොජනියං, ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයකුටි කුම්භකාරිකාති.

පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

42. දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා

382. ඉදානි දෙසනානිදස්සනඛ්‍යාසෙන හෙට්ඨා අවුත්තානි කානිචි සික්ඛාපදානි උපදිසිතුං “වාගො” නිදාදිමාහ. භික්ඛුභාවස්ස යො වාගො, සා පාරාජිකදෙසනාති සම්බන්ධො. භවති අනෙතාති භාවො, සද්දප්පවත්තිනිමිත්තං, භික්ඛුනො භාවො භික්ඛු-සද්දස්ස පවත්තිනිමිත්තං භික්ඛුකිච්චං භික්ඛුභාවො, තස්ස. දිසි උච්චාරණෙ, උච්චාරණා පකාසනා දෙසනා. “ජන්තමතිවස්සති, විචට්ටං නාතිවස්සති” ති (උදා. 45) හි වුත්තං. ඉධ පන භික්ඛුභාවපරිච්චාගොයෙව පාරාජිකාය පකාසනා නාම පාරාජිකාය දෙසනා. “යො” ති වුත්තත්තා “සො” ති වත්තුං යුත්තං, තථාපි සබ්බාදීහි වුත්තස්ස වා ලිඬගමාදියානෙ වක්ඛමානස්ස වාති වක්ඛමානදෙසනාපෙක්ඛාය “සො” ති වුත්තං. යථා යෙන පකාරෙන “ජාදෙති ජානමාපන්න” නිදාදිනා වුත්තං යථාවුත්තං, තෙන. වුත්තමනතික්කම්මාති අඛ්‍යායිතාවචසෙන වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉධාපි ගරුකාපත්තියා වුට්ඨානානතික්කමෙනෙව පකාසනා දෙසනා සියාති “වුට්ඨානං ගරුකාපත්තිදෙසනා” ති වුච්චති.

383. ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය “ඵව” නිදි වුත්තං. ඵකස්සාති ඵකස්ස භික්ඛුනො.

384. කුම්භමුලෙති කුම්භාකං මුලෙ සමීපෙ. පටිදෙසෙමීති පකාසෙමි. සංවරෙය්‍යාසිති සංයමෙය්‍යාසි, සංවරෙ පතිට්ඨෙය්‍යාසිති අත්ථො.

385. නිස්සප්පිත්වානාති ඵකඛහුභාවං සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවං ඤත්වා “ඉදං මෙ, හන්තෙ, වීචර” නිදාදිනා නිස්සප්පිත්වා. තෙනාති යස්ස වීචරං නිස්සට්ඨං, තෙන. “ඉමං...පෙ.... දම්මී” ති නිස්සට්ඨවීචරං දෙය්‍යන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. “ඉමං වීචරං දසාහාතික්කන්ත” නිදාදිනා යොජෙතබ්බං.

386. (ක) වීචරන්ති තිවීචරාධිට්ඨානනායෙන අධිට්ඨිතෙසු සඬ්ඝාට්ඨාදීසු යං කිඤ්චි වීචරං. විජ්ජවුත්ථන්ති විජ්ජයුත්තෙන වුත්ථං.

(ඛ) අකාලවීචරන්ති අනත්ථනෙ කථිතෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමමාසං යපෙත්වා සෙසෙ ඵකාදසමාසෙ, අත්ථනෙ කථිතෙ තඤ්ච මාසං හෙමන්තිකෙ වත්තාරො මාසෙ ව යපෙත්වා සෙසෙ සත්තමාසෙ උප්පන්නං, කාලෙපි සඬ්ඝස්ස වා “ඉදං අකාලවීචර” නිදි ඵකපුග්ගලස්ස වා “ඉදං තුය්හං දම්මී” ති උද්දිසිත්වා දින්නං. ඉතරං පන කාලවීචරං. මාසාතික්කන්තන්ති අකාලවීචරෙ උප්පන්නෙ උනස්ස

පාරිපූරියා සඬ්ඝගණාදිනො සතියා පච්චාසාය මාසමෙකං පරිභාරො ලබ්භති, තං මාසං අතික්කන්තං.

(ග) පුරාණවීරන්ති යං අන්තමසො උස්සිසකං කත්වා නිපන්නො. වීරං නාම ඡන්තං අඤ්ඤතරං චිකප්පනුපගං. එසෙව නයො සබ්බෙසු වක්ඛමානවීරජපටිසංයුත්තසික්ඛාපදෙසු.

(ඝ) අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකාති අන්තමසො හරිතකිංඤ්ඤෙනපි පාරිවත්තකං විනා.

(ඞ) ගහපතිකන්ති භික්ඛුසු අපබ්බජිතකං. අඤ්ඤත්‍ර සමයාති අච්ඡන්තවීරනට්ඨවීරසමයං විනා, අච්ඡන්තවීරෙහි පන සාබ්බපලාසං අත්තනා භඤ්ජිත්වාපි වාකාදිති ගණ්භිත්වාපි නිවාසෙත්‍රං වට්ටති, පගෙව විඤ්ඤත්ති. වීරං විඤ්ඤාපිතන්ති සම්බන්ධො. කන්ති ආහ “අඤ්ඤාතක”න්තිආදි.

(ච) තදුත්තරීති තතො චුත්තජ්ජමාණතො උත්තරි, අච්ඡන්තවීරෙත භික්ඛුනා කායෙන වා වාචාය වා අභිහරිත්වා පචාරිතවීරතො තීසු නට්ඨෙසු ද්වෙ සාදිතබ්බාති, ද්වීසු නට්ඨෙසු එකං සාදිතබ්බං. පකතියා සන්තරුත්තරෙන වරන්තෙන ද්වීසු නට්ඨෙසු ද්වෙයෙව සාදිතබ්බාති, එකස්මිං නට්ඨෙ එකංයෙව සාදිතබ්බං. යස්ස එකංයෙව හොති, තස්මිං නට්ඨෙ ද්වෙ සාදිතබ්බාති.

(ඡ) අප්පචාරිතොති ගහපතිනා වා ගහපතානියා වා. චිකප්පන්ති පට්ඨඅධිජ්ජෙනතො මූලං වඬ්ඬාපෙන්තො සුන්දරකාමනාය “ආයතං වා”තිආදිනා විසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං.

(ජ) අඤ්ඤාතකෙ ගහපතිකෙති බහුතං වසෙන චුත්තමත්තමෙව පුරිමතො විසෙසො.

(ඤ) වොදනායාති “අත්ථො මෙ, ආවුසො, වීරෙතො”ති වොදනාය. යානෙනාති කායවොදනමාහ. රාජාදීහි පෙසිතෙන හි දුතෙන වෙය්‍යාවච්චකරස්ස හත්ථෙ වීරවෙනාපන්නෙ නික්ඛිත්තෙ තිස්සො වොදනා අනුඤ්ඤාතා, වොදනාය දිගුණං යානං, තස්මා සවෙ වොදෙතියෙව, න තිට්ඨති, ඡ වොදනා ලබ්භන්ති. සවෙ තිට්ඨතියෙව, න වොදෙති, ද්වාදස යානාති ලබ්භන්ති. සවෙ උභයං කරොති, එකාය වොදනාය ද්වෙ යානාති භාපෙතබ්බාති.

(ට) සුද්ධානි ව තාති කාළකාති ව ජාතියා රජනෙන වා.

(ඨ) තුලන්ති වතුහි තුලාහි කාරෙතුකාමතං සන්ධාය චුත්තං. අත්ථතො පන යත්තකෙහි එළකලොමෙහි කාතුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාළකානං, එකො ඔදානානං, එකො ගොවරියානං ගහෙතබ්බො. තුලා නාම පලසතං. ගොවරියා නාම කපිලවණ්ණා. ඉදං මෙ සන්ථතං කාරාපිතන්ති යොජනා.

(ණ) තියොජනපරමන්ති ගහිතට්ඨානතො තීණි යොජනානි පරමො අස්ස අතික්කමනස්සාති භාවනපුංසකවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. අතික්කාමිනානීති අන්තමසො සුත්තකෙනපි භණ්ඩකතභණ්ඩහරණං විනා අන්තමසො වාතාබාධස්පටිකාරත්ථං කණ්ණච්ඡිද්දෙ පක්ඛිත්තානි අතික්කාමිනානි.

387-9. නිස්සජ්ජිත්වානානි චුත්තනසෙන වත්ථුනි නිස්සජ්ජිත්වා. අථාති දෙසිතානන්තරං. “ඉමං ජානාහී”ති ගිහිං වදෙති යොජනා. සොති ආරාමිකාදිකො ගිහී. “ඉමිනා කිං ආහරාමී”ති වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. වදෙය්‍යාති යදි වදති. ඉමන්ති අවත්වාති “ඉමං ආහරා”ති අවත්වා හික්ඛුනං කප්පියං තෙලාදින්ති වදෙති සම්බන්ධො. ආදින්ති සන්ධිවසෙන නිග්ගහිතං. තෙන පරිවත්තෙන්වාන සො යං කප්පියං ආහරතීති යොජනා. තෙනාති නිස්සග්ගියවත්ථුනා. ද්වෙපෙතෙ යපෙත්වාති එතෙ රුපියස්පටිග්ගාහකරුපියසංචොහාරකෙ ද්වෙ යපෙත්වා සෙසෙහි පරිභුඤ්ජිතුං ලබ්හන්ති සම්බන්ධො. පරිභුඤ්ජිතුන්ති තං භුඤ්ජිතුං. තතොති පරිවත්තිතකප්පියතො. අඤ්ඤානාති අන්තමසො ආරාමිකෙනාපි. තෙසන්ති චුත්තානං ද්විත්තං.

390. අන්තමසො තන්තිබ්බත්තා රුක්ඛච්ඡායාපිති සම්බන්ධො. තන්තිබ්බත්තාති නිස්සට්ඨවත්ථුනා කිණ්ත්වා ගහිතආරාමෙ රුක්ඛච්ඡායා තන්තිබ්බත්තා හොතීති තතො නිබ්බත්තාති සමාසො. ආදිතො සන්ථතත්තයන්ති ආදිමහි කොසියසුද්ධකාළකද්වෙහාගසන්ථතත්තයං.

391. එවං වෙ නො ලභෙථාති එවං පරිවත්තෙන්වා කප්පියකාරකො නො වෙ ලභෙය්‍ය, සො ගිහී “ඉමං ඡඩ්ඛෙහී”ති සංසියො වත්තබ්බො, එවං රුපියඡඩ්ඛකො ගිහී නො වෙ ලභෙය්‍ය, සම්මතො හික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සම්මතොති “යො ඡන්දාගතිං න ගච්ඡෙය්‍යා”තිආදිනා (පාරා. 584) චුත්තපඤ්චඩ්ගසමන්තාගතො රුපියඡඩ්ඛකසම්මුතියා සම්මතො හික්ඛු.

392. එතානීති පටිග්ගහිතරුපියානි. දුතියං පත්තන්ති ඌනපඤ්චබන්ධනෙ සති විඤ්ඤාපිතපත්තං සඬ්ඝෙ වත්තුං ලබ්හරෙති පදසම්බන්ධො. වත්තුන්ති “අභං භන්තෙ රුපියං පටිග්ගහෙසි”න්තිආදිනා වත්තුං. සෙසානි අවසෙසනිස්සග්ගියවත්ථුනි සඬ්ඝෙ එකස්මිං ගණෙ ව වත්තුං ලබ්හරෙති යොජනා. භාසන්තරෙතපි වත්තුං ලබ්හන්ති න කෙවලං පාළිභාසායමෙව, සීහළාදිභාසායපි නිස්සජ්ජිතුං ලබ්හතීති අත්ථො.

393. (ක) නානප්පකාරන්ති විවරාදිතං කප්පියභණ්ඩානං වසෙන අනෙකවිධං. කයො ගහණං, වික්කයො දානං. කයො ව වික්කයො ව කයවික්කයං.

(ග) ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාති ඌනානි පඤ්ච බන්ධනානි යස්ස, තෙන, ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ කරණවචනං. යථාකථඤ්චි පන පඤ්චබන්ධනො පත්තො, පඤ්චබන්ධනොකාසො වා, සො අපත්තො, අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං වට්ඨති.

394. සම්මන්ත්‍රිත්වානාති පදභාජනියෙ වුත්තඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙන

සම්මන්ත්‍රිත්වා. සඬ්ඝස්ස පත්තන්තන්ති අන්ත-සද්දෙන පත්තානං අන්තෙ භවො ලාමකො පත්තොයෙව ගහිතො, නිස්සට්ඨපත්තස්ස විජ්ජමානගුණං වත්වා ථෙරං, ථෙරස්ස පත්තං දුතියත්ථෙරං ගාභාපෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන යාවසඬ්ඝනවකං ගාභාපෙත්වා යො තත්ථ සන්නිපතිතසඬ්ඝස්ස පත්තෙසු පරියන්තො පත්තො, තං පත්තන්ති. තස්සාති කතනිස්සජ්ජනස්ස හික්ඛුනො. දාපයෙනි සම්මනෙන පත්තගාභාපකෙන දාපෙයා.

395. (ක) හෙසජ්ජන්ති හෙසජ්ජකිච්චං කරොතු වා, මා වා, එවං ලද්ධවොභාරං සප්පිආදිකං සත්තාහකාලිකං.

(ක) ගිම්භානස්ස පච්ඡිමමාසෙ පුරිමො අද්ධමාසො පරියෙසනකරණානං ඛෙත්තං, පච්ඡිමද්ධමාසො පරියෙසනකරණනිවාසනානං ඛෙත්තං, වස්සිකමාසා වත්තාරොපි අධිට්ඨානෙන සහ චතුත්තම්පි ඛෙත්තං, ඉමෙයෙව පඤ්චමාසා කුච්ඡිසමයො, ඉතරසත්තමාසා පිට්ඨිසමයො. පිට්ඨිසමයෙ පරියෙසන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, කුච්ඡිසමයෙ ච අතිරෙකද්ධමාසෙ කත්වා පරිදහතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන වුත්තං “අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ”ති.

(ග) සාමං දත්වාති වෙය්‍යාවච්චාදීති පච්චාසිසමානො සයමෙව දත්වා. අච්ඡින්නන්ති තං අකරොන්තං දිස්වා සකසඤ්ඤාය අච්ඡින්නං. හික්ඛුනොපි වීචරං යථෙත්වා අඤ්ඤං පරික්ඛාරං, අනුපසම්පන්නස්ස ච යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං අච්ඡින්නදතො දුක්කටං. පරිච්චජිත්වා දින්නං සකසඤ්ඤං විනා අච්ඡින්නදන්තො භණ්ඩග්ගෙහි කාරෙතඬ්ඛො.

(ඬ) විකප්පන්ති “ආයතඤ්ච කරොහි විත්ථතඤ්චා”තිආදිකං අධිකච්චානං.

(ච) අච්චෙකච්චරන්ති ගමිකගිලානගඬ්ඛිතිඅභිනවුජ්ජන්තසද්ධානං අඤ්ඤතරෙන පචාරණමාසස්ස ජුණ්භපක්ඛපඤ්චමීතො පටියාය “වස්සාවාසිකං දස්සාමී”ති දින්නං අච්චායිකච්චරං. අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා වීචරකාලසමයො, තං අතික්කාමෙන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන වුත්තං “වීචරකාලසමයං අතික්කාමීත”න්ති. කාලො ච සො සමයො ච වීචරස්ස කාලසමයො, තං.

(ඡ) සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වස්සං උපගන්ත්වා විහරන්තෙන හික්ඛුනා තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරං වීචරං පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරිතතා, කත්තිකමාසතා, පඤ්චධනුසතිකපච්ඡි මජ්ජිමාණයුත්තසෙනාසනතා, සාසඬ්ඝසප්පට්ඨයතාති එවං වුත්තචතුරඬ්භගසම්පත්තියාඅන්තරසරෙ නික්ඛිපිත්වා සති පච්චයෙ ඡාරත්තපරමං.

තෙන විවරෙන විජ්ජවසිතබ්බං. තතො වෙ උත්තරි විජ්ජවසෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන චුත්තං “අතිරෙකඡාරත්ත” න්තිආදි.

(ජ) ඡානන්ති ඡානන්තො.

396. ආදිමහි වියාති පයමනිස්සග්ගියෙ විය.

397. (බ) අන්තරසරං පට්ටියාය හික්ඛුනියා හත්ථතො බාදනීයාදිජ්ජට්ඨගහණෙ ව හික්ඛුසු කුලෙසු භුඤ්ජන්තෙසු “ඉධ පුචං, සුපං දෙථා” තිආදිනා නයෙන වොසාසමානාය හික්ඛුනියා අනපසාදනෙන ව සෙබසම්මතෙසු කුලෙසු පුබ්බෙ අනිමන්තිතස්ස බාදනීයාදීනං පට්ඨගහණෙ ව සජ්ජට්ඨගෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ විහරන්තස්ස පුබ්බෙ අජ්ජට්ඨං විදිතබාදනීයාදිජ්ජට්ඨගහණෙ ව පාට්ඨෙසනීයං නාම ආපත්තිනිකායො චුත්තො. තෙන චුත්තං “ගාරය්හ” න්තිආදි.

398. “අදෙසනාගාමිනිය” න්තිආදි “න දෙසයෙ” ති එත්ථ කම්මං. පාරාජිකා සඬ්ඝාදිසෙසා ව අදෙසනාගාමිනියො නාම. න ආපත්ති අනාපත්ති, තං. කතදෙසනං දෙසිතං. නානාසංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං න දෙසයෙති සම්බන්ධො. එවං චතුපඤ්චහි න දෙසයෙ, මනසා න දෙසයෙ, අපකතත්තානං න දෙසයෙ, නානා “එකා” ති න දෙසයෙති. මනසාති කෙවලං විත්තෙනෙව. නානාති සම්බහුලා ආපත්තියො “එකා” ති වත්වා. එකං පන ආපත්තිං “සම්බහුලා” ති දෙසෙතුං වට්ටතිති.

දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා

399. කම්මජ්ජත්තෙති උපොසථාදිතො කම්මස්ස පත්තෙ යුත්තෙ අනුරූපෙ. සඬ්ඝෙ සමාගතෙති චතුර්වග්ගාදිකෙ සඬ්ඝෙ එකත්ථ සන්තිපතිතෙ. එත්ථ ව ඡන්දදාරකෙනාපි සද්ධිං චතුර්වග්ගාදිකො වෙදිතබ්බො.

400. ඡන්දදානාදිවිධිං දස්සෙතුං “එක” න්තිආදිමාහ. උපාගම්මාති සන්තිං ආපත්තිං පකාසෙත්වා තතො පටිඡා උපගන්ත්වා. ඡන්දං දදෙති වක්ඛමානෙසු තිසු එකෙනපි බහි උපොසථං කත්වා ආගතො ඡන්දං දදෙය්‍ය, කෙනපි කරණීයෙන සන්තිපාතට්ඨානං ගන්ත්වා කායසාමග්ගිං අදෙන්තො පන පාරිසුද්ධිං දෙන්තො ඡන්දං දදෙය්‍ය.

402. උභින්නං දානෙ කිංපයොජනන්ති ආහ “පාරිසුද්ධි” තිආදි. පාරිසුද්ධිජ්ජදානෙන සඬ්ඝස්ස අත්තතො වාපි උපොසථං සම්පාදෙතීති සම්බන්ධො. පරිසුද්ධි එව පාරිසුද්ධි, තස්ස පදානං, තෙන. නනු ව පාරිසුද්ධිතාපදානමත්තමෙව උපොසථකම්මං නාමාති පාරිසුද්ධිජ්ජදානං අත්තතො උපොසථං සම්පාදෙතු, කථං සඬ්ඝස්සාති? චුච්චතෙ – පාරිසුද්ධිදානස්ස ධම්මකම්මතාසම්පාදනෙන සඬ්ඝස්සාපි උපොසථං සම්පාදෙතීති.

එත්ථ පන චතුසු එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තිසු වා එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා ද්වෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්මං. චත්තාරො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං. චතුසු එකස්ස ආහරිත්වා තයො පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, තිසු වා එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, ධම්මෙන වග්ගං. සවෙ පන චත්තාරො සන්නිපන්නිවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං, ද්වෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, ධම්මෙන සමග්ගං. පවාරණකම්මෙසුපි පඤ්චසු එකස්ස පවාරණං ආහරිත්වා චත්තාරො ගණඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා පවාරෙන්නි, චතුසු තිසු වා එකස්ස ආහරිත්වා තයො ද්වෙ වා සඨසඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා පවාරෙන්නි, අධම්මෙන වග්ගං පවාරණකම්මන්තිආදි චුත්තනයමෙව. සෙසකම්මං විබාධනීති අවසෙසසඨසකිච්චං විබාධෙති අලද්ධාධිප්පායත්තාති අධිප්පායො.

403. ද්වයන්ති උපොසථකරණඤ්ඤෙව අවසෙසකිච්චඤ්ඤෙව. අත්තනො න සාධෙතීති සම්බන්ධතීයං.

404. හරෙය්‍යාති පුබ්බෙ චුත්තං සුද්ධිකඡන්දං වා ඉමං වා ඡන්දපාරිසුද්ධිං හරෙය්‍ය. පරම්පරා න භාරයෙති පරම්පරා න ආහරෙය්‍ය. කස්මාති ආහ “පරම්පරාහටා”තිආදි. තෙනාති පයමනො ගහිතඡන්දපාරිසුද්ධිකෙන. පරම්පරාහටාති යථා බිළාලසඨ්ඨිලිකාය පයමං චලයං දුතියං පාපුණාති, තතියං න පාපුණාති, එවං දුතියස්ස ආගච්ඡති, තතියස්ස න ආගච්ඡති. “පරම්පරාහටා ඡන්ද-පාරිසුද්ධි න ගච්ඡති”ති වා පාඨො.

405. සබ්බපවාරන්ති “එකංසං චීවරං කත්වා” තිආදි සබ්බං උපවාරං.

406. සො ආගතො ආරොචෙත්වා සඨසං පවාරෙය්‍යාති යොජනා. අථාති අනන්තරත්ථෙ. ආගතොති පවාරණං ගහෙත්වා ආගතො හික්ඛු. ආරොචෙත්වාති හික්ඛුසඨසස්ස ආරොචෙත්වා. එවන්ති වක්ඛමානක්කමෙන.

407-8. ගහෙත්වා භාරකොති සම්බන්ධො. නාහටාති ආහටාව න හොතීති අත්ථො. භාරකො සඨසං පත්වා තථා හෙය්‍ය, ආහටා හොතීති යොජනා. තථා හෙය්‍යාති විබ්භන්තාදිකො භවෙය්‍ය.

409. සඨසං පත්තො පමත්තො වා සුත්තො වා නාරොචයෙය්‍ය අනාපත්ති වාති සම්බන්ධො. ව-සද්දො ඡන්දපාරිසුද්ධිහරණං සම්පිණ්ඨෙතීති.

ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

44. උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා

410. දුටුව උපොසථානි සුලභජ්ජවත්තිවසෙන වුත්තං. තයො පන දිවසවසෙනෙව උපොසථා වාතුද්දසිකො පන්තරසිකො සාමග්ගිකොති. තත්ථ හෙමන්තගිම්භවස්සානානං තිණ්ණං උතුනං තතියසත්තමපක්ඛෙසු ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ වාතුද්දසිකා, සෙසා පන්තරසිකාති එවං එකසංවච්ඡරෙ වතුච්ඡතිඋපොසථා. ඉදං තාව ලොකස්ස පකතිවාරිත්තං. ‘ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බ’න්තිආදිවචනතො (මහාව. 178) පන තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං වට්ටති.

411. සුත්තුද්දෙසො සඬ්ඝස්සෙවාති යොජනා. අධිට්ඨානඤ්ච තං උපොසථො වාති කම්මධාරයො. සෙසානන්ති ද්විත්තං තිණ්ණං වා. ‘දුටුව’තිආදිනා ව වාතුද්දෙසො පන්තරසො සාමග්ගිති දිවසවසෙන, සුත්තුද්දෙසො අධිට්ඨානං පාරිසුද්ධිති කරණජ්ජකාරෙන, සඬ්ඝුපොසථො ගණුපොසථො පුග්ගලුපොසථොති පුග්ගලවසෙන වාති නව උපොසථා දීපිතා හොත්ති.

412. පුබ්බකිච්චෙති –

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතාති, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චති”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168) –

එවං අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තෙ පුබ්බකරණානන්තරං කත්තබ්බෙ පුබ්බකිච්චෙ.

පුබ්බකරණෙති –

“සම්මජ්ජනී පදිපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස එතාති, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168) –

එවං අට්ඨකථාවරියෙහෙව වුත්තෙ සබ්බපයමං කත්තබ්බෙ පුබ්බකරණෙ. පත්තකල්ලෙති උපොසථාදීනං වතුන්තං අඬ්ගානං සම්භවෙන පත්තො කාලො ඉමස්සාති පත්තකාලං, පත්තකාලමෙව පත්තකල්ලං. කිං තං? උපොසථාදිකම්මං. තං පන වතුහි අඬ්ගෙහි සඬ්ගහිතං. යථාහු අට්ඨකථාවරියා –

“උපොසථො යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජන්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ව පුග්ගලා තස්මිං න හොත්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168);

සමානිතෙති සම්මා ආනිතෙ පවත්තිතෙති අත්ථො. සොති සුත්තුද්දෙසො. පඤ්චධාති නිදානුද්දෙසො පාරාජිකුද්දෙසො සඬ්ඝාදිසෙසුද්දෙසො අනියතුද්දෙසො විත්ථාරුද්දෙසොති එවං පඤ්චධා.

413. විනාත්තරායන්ති රාජන්තරායො වොරන්තරායො අග්‍යන්තරායො
 උදකන්තරායො මනුස්සන්තරායො අමනුස්සන්තරායො වාළන්තරායො
 සරීසපන්තරායො ජීවිතන්තරායො බ්‍රහ්මවරියන්තරායොති (මහාව. 150) වුත්තෙසු
 දසසු යං කිඤ්චි අන්තරායං විනා. සඬබ්බෙසෙනාති විනා විත්ථාරං. “එත්ථ ද්විසු තීසු
 වා උද්දෙසෙසු විසදෙසු ටෙරොව ඉස්සරො”ති වුත්තන්තා අවත්තන්තෙපි වට්ඨනීති
 යොජනා. එත්ථාති පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. අවත්තන්තෙති ටෙරස්ස විත්ථාරොන
 අවත්තමානෙ අප්පගුණෙ. වට්ඨනීති සංඛිත්තෙන උද්දිසිතුමපි වට්ඨති. ඉමිනාව යස්ස
 කස්සචි උද්දෙසකස්ස අවත්තන්තෙපි වට්ඨනීති විඤ්ඤායති. ද්විසු වත්තමානෙසු
 ඉස්සරත්තෙ අධිකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සනත්ථං “තීසු”ති වුත්තං.
 “ටෙරොව ඉස්සරො”තිආදිනා ඉදං පරිදීපෙති – ද්වෙ අබණ්ඩා සුවිසදා වාචුග්ගතා,
 ටෙරාධෙය්‍යං පාතිමොක්ඛං, සවෙ පන එත්තකමපි විසදං කාතුං න සක්කොති,
 බ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තං හොති, තස්මා සයං උද්දිසිතබ්බං, අඤ්ඤා වා
 අජිකෙසිතබ්බොති.

414. උද්දිසන්තෙ සමා වා අථ ටොකිකා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍යන්ති
 සම්බන්ධතියං. උද්දිසන්තෙ ආවාසිකෙහි පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ. සමා වා
 ටොකිකා වාති ආවාසිකෙහි සමා වා ටොකිකා වා ආගන්තුකා භික්ඛු. අවසෙසකං
 සොතබ්බන්ති ඉමිනා එත්තාවතාපි උපොසථො කතොයෙව නාමාති දීපෙති.

415. උද්දිට්ඨමත්තෙති උද්දිට්ඨංයෙව උද්දිට්ඨමත්තං. මත්ත-සද්දො
 අවධාරණෙ. සකලාය එකච්චාය වා උට්ඨිතාය සමා වා ටොකිකා වා යදි
 ආගච්ඡෙය්‍යන්ති යොජනා. සකලායාති සබ්බාය පරිසාය. එසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිං
 කරෙය්‍යන්ති එසං ආවාසිකානං සමීපෙ තෙ ආගන්තුකා භික්ඛු පාරිසුද්ධිඋපොසථං
 කරෙය්‍යන්ති අත්ථො. අථ බහුකා වෙ, සබ්බවිකප්පෙසු පුබ්බකිච්චං කත්ථාති
 යොජනීයං. විකප්පියන්ති පරිකප්පියන්තීති විකප්පා,
 අවසෙසසවනපාරිසුද්ධිඋපොසථවිධානා සබ්බෙ ව තෙ විකප්පා වෙති සබ්බවිකප්පා.
 තෙසු. පුත්‍රද්දිසෙති පුත පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍ය.

416. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. ඉතරොති වාතුද්දසො. එත්ථ පන යෙසං
 පන්තරසො, තෙ අතීතං උපොසථං වාතුද්දසිකං අකංසුති වෙදිතබ්බා.
 අයමෙත්ථාධිප්පායො – තාදිසෙ පච්චයෙ සති වාතුද්දසිකස්ස කතත්තා තෙසං
 යථාචුත්තතතියසත්තමපක්ඛසඬබ්බතවාතුද්දසිකෙ සම්පත්තෙ
 තෙරසීවාතුද්දසිකත්තබ්බත්තා අනුපොසථත්තා පන තත්ථ උපොසථො න කතොති
 වාතුද්දසොයෙව පන්තරසො ජාතො. සමානෙතරෙති සමා ඌනා ඉතරෙති
 පදවිඡෙදො. ඉතරෙති ආගන්තුකා. පුරිමානං අනුවත්තන්තුති ආවාසිකෙහි
 “අජ්ජුපොසථො පන්තරසො”ති පුබ්බකිච්චෙ කයිරමානෙ පුරිමානං ආවාසිකානං
 අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සවෙධිකාති යදි ආගන්තුකා බහුකා හොන්ති. පුරිමාති
 ආවාසිකා. තෙසං අනුවත්තන්තුති තෙසං ආගන්තුකානං “අජ්ජුපොසථො
 වාතුද්දසො”ති පුබ්බකිච්චෙ කයිරමානෙ අනුවත්තන්තු. සෙසෙපීති ආගන්තුකානං
 පන්තරසවාරෙපි. අයං නයොති “ආගන්තුකානං පන්තරසො ඉතරානං

සවෙනරො’’තිආදිකො අයමෙව නයො. එත්ථ පන යෙසං පන්තරසො, තෙ තිරොරට්ඨතො වා ආගතා අතීතං වා උපොසථං වාතුද්දසිකං අකංසුති වෙදිතබ්බො.

417. අතිතුපොසථස්ස වාතුද්දසියං කතත්තා වාතුද්දසියං පන්තරසුපොසථො කතොති පන්තරසි ආවාසිකානං පාටිපදො ඡාතොති ආහ “ආවාසිකානං පාටිපදො”ති. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. උපොසථොති පන්තරසො උපොසථො. සමථොකානන්ති අත්තනා සමානං වා ථොකානං වා ආගන්තුකානං. මූලට්ඨාති ආවාසිකා. කාමතො දෙන්තුති අත්තනො ඉච්ඡාය දෙන්තු.

418. නො වෙ දෙන්තීති යදි ආවාසිකා කායසාමග්ගිං න දෙන්ති, තෙසං පන ආවාසිකානං භියොයා උපොසථස්ස කතත්තා අජ්ජ උපොසථකරණං නත්ථි. බහුසු අනිච්ඡාය කායසාමග්ගිං දදෙය්‍යාති යොජනා. බහුසුති ආගන්තුකෙසු බහුකෙසු. බහි වා වජෙති ආවාසිකහික්ඛුපරිසා නිස්සීමං වා වජෙය්‍යාති අත්ථො.

419. සාවෙය්‍ය සුත්තන්ති පාතිමොක්ඛසඬ්ඛානං සුත්තං වායමිත්වා සාවෙය්‍ය.

420. සම්මජ්ජිතුං ...පෙ.... උදකාසනං පඤ්ඤපෙතුඤ්ච මහාථෙරෙන පෙසිතො කල්ලො න කරෙය්‍ය තථාති සම්බන්ධො. කල්ලොති අගිලානො. තථාති දුක්කටං අතිදිසති. ආසනෙසු අසති අන්තමසො සාබ්‍යභිගම්පි කප්පියං කාරාපෙත්වා පඤ්ඤපෙතබ්බං. තෙලෙ අසති කපල්ලෙ අග්ගිපි ඡාලෙනබ්බො.

421-3. පට්ඨපෙත්වා දකාසනන්ති පරිභොජනියපානියොදකඤ්ච ආසනඤ්ච සන්නිහිතං කත්වා. ගණඤ්ත්තින්ති ඉදානි වක්ඛමානං ගණෙන යපෙතබ්බං ඤ්ත්තිං. තෙති අඤ්ඤෙ දූවෙ හික්ඛු. සමත්තපුබ්බාරම්භෙනාති සමත්තො නිට්ඨිතො පුබ්බෙසු උත්තරාසඬ්චඑකංසකරණාදීසු ආරම්භො යස්සාති තිපදබහුබ්බිහි. නවෙන තෙ එවමීරියාති සම්බන්ධො. තෙති ඉතරෙ ද්වෙ.

424. කත්තබ්බං කත්වා පුබ්බකිච්චාදිකං සම්පාදෙන්වා නවො එවං ඊරියොති යොජනා.

427. යත්ථාති යස්මිං විහාරෙ එකෙකස්ස පාරිසුද්ධිං හරිත්වානාති සම්බන්ධො. එකෙකස්සාති එත්ථ විච්ඡායං ද්විත්තං. කිරියාය ගුණෙන දබ්බෙන වා හින්තෙ අත්ථෙ බ්‍යාපිතුං ඉච්ඡා විච්ඡා. එත්ථ පන ඡන්දපාරිසුද්ධිහරණසඬ්ඛාතාය කිරියාය වතුසු ව තීසු ව ද්විසු ව හින්තමෙකෙකං බ්‍යාපිතුං සම්බන්ධිතුං ඉච්ඡාති විච්ඡා. ඉතරිතරෙති එත්ථාපි කරණකිරියාවසෙන වෙදිතබ්බං. තයො ද්වෙ එකො වා තං තං සඬ්ඝපොසථං ගණුපොසථං පුග්ගලුපොසථං වාති චුත්තං හොති. අයමෙත්ථාධිප්පායො – වතුසු එකස්ස ආහරිත්වා තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තීසු වා එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ සඬ්ඝපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්මං. අථ පන එකස්ස ආහරිත්වා තයො සඬ්ඝපොසථං කරොන්ති, එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන වග්ගං නාම හොති. යදි පන වත්තාරොපි සන්නිපතිත්වා පාරිසුද්ධිඋපොසථං

කරොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා සච්ඡුපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං නාම හොතීති. තඛ්ඛිපරියායෙන ධම්මෙන සමග්ගං වෙදිතඛ්ඛං.

428. වග්ගෙ සමග්ගෙ වා “වග්ගො”ති සඤ්ඤිතො විමතිස්ස වා කරොතො දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. වග්ගෙති වග්ගසඬ්ඨෙ. විමතිස්සාති “වග්ගො නු ඛො, සමග්ගො”ති එවං වෙමතිකස්ස. ඉමිනාව කුක්කුච්චපකතවාරොපි උපලක්ඛිතො. කරොතොති උපොසථං කරොන්තස්ස. හෙදාධිජ්ජායෙන කරොතොති යොජනා. එත්ථ පන පාපස්ස බලවතාය පුල්ලච්චයං වුත්තං. සඤ්ඤිතොති සඤ්ඤාසීයෙන චිත්තං වුත්තං, චිත්තවතොති අත්ථො.

429-30. “උක්ඛිත්තස්සා”තිආදිනා වජ්ජනීයපුග්ගලෙ දස්සෙති. උක්ඛිත්තස්සාති කත්තුඅත්ථෙ සාම්ච්චනං. නිසින්නසද්දස්ස කම්මසාධනත්තා උක්ඛිත්තාදිහි කත්තුහි භවිතඛ්ඛන්ති. “සෙසාන”න්ති විසෙසනස්ස භික්ඛුනං බාහිවාරෙන සාත්ථකතා. අභබ්බස්ස පණ්ඩකාදිඵකාදසව්ධස්ස අභබ්බස්ස. නිසින්නපරිසායඤ්ච පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙති සම්බන්ධො. සභාගාපත්තිකො තථා න උද්දිසෙති යොජෙතඛ්ඛං. විකාලභොජනාදිවත්ථුතො සමානො භාගො කොට්ඨාසො එතිස්සාති සභාගා, සා ආපත්ති අස්සාති බහුබ්බිහි.

ජන්දෙන පරිවුත්ථෙන්නාති එත්ථ චතුඛ්ඛිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං රත්තිපාරිවාසියං ජන්දපාරිවාසියං අජ්ඣාසයපාරිවාසියන්ති. තත්ථ භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙන සන්තිපතිතා හොන්ති, අථ මෙසුට්ඨානාදිනා කෙනවිදෙව කරණීයෙන අනොකාසො, අථ “අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා”ති ජන්දං අවිස්සජ්ජිත්වා උට්ඨන්ති, ඉදං පරිසපාරිවාසියං නාම කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ජන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

“යාව පන සබ්බෙ සන්තිපතන්ති, තාව ධම්මං සුඤ්ඤාමා”ති එකං අජ්ඣෙසන්ති, තස්මිං ධම්මකථං කථෙත්තෙයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති, සවෙ වාතුද්දසිකං කාතුං නිසින්නා, පන්තරසොති කාතුං වට්ටති, සවෙ පන්තරසිකං කාතුං නිසින්නා, පාටිපදෙ අනුපොසථෙ උපොසථං කාතුං න වට්ටති, අඤ්ඤං පන සඬ්ඝකිච්චං කාතුං වට්ටති, ඉදං රත්තිපාරිවාසියං නාම.

එවං පන නිසින්නෙ කොචි නක්ඛත්තපායකො භික්ඛු “අජ්ජ නක්ඛත්තං දාරුණං, ඉමං කම්මං මා කරොථා”ති වදති, තෙ තස්ස වචනෙන ජන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව නිසින්නා හොන්ති, අථඤ්ඤො ආගන්ත්වා “නක්ඛත්තං පටිමානෙත්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා”ති (ජා. 1.1.49) වත්වා “කිං නක්ඛත්තෙන, කරොථා”ති වදති, ඉදං ජන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අජ්ඣාසයපාරිවාසියඤ්ච. එකස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ජන්දපාරිසුද්ධිං ආනෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ටති.

431. ආපන්නඤ්ච වෙමතිකඤ්ච අදෙසයිත්වා වා නාවිකත්වා වා උපොසථං කාතුං න ච කප්පතීති සම්බන්ධො. නාවිකත්වාති ගරුකාපත්තිං අනාවිකත්වා. න වාති නෙව.

432. අට්ඨිතොපොසථාති අට්ඨිතො අවිස්සට්ඨො උපොසථො යස්මිත්ති බහුබ්බිහි. තද්දුති තස්මිං උපොසථදිවසෙ. අන්තරායං වා සඬ්ඝං වා විනා අධිට්ඨාතුං සීමමෙව වා න චජෙති යොජනා. අධිට්ඨාතුන්ති ඉමිනා ගණුපොසථම්පි උපලක්ඛෙති. සීමන්ති ඉමිනා නදිම්පි.

උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

45. පවාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

433. “අඤ්ඤමඤ්ඤප්පවාරණා”ත්ථාදිනං අඤ්ඤමඤ්ඤෙඤ්ඤි කාතබ්බා පවාරණා. තත්ථ තිණ්ණං චතුන්නඤ්ච ගණඤ්ඤන්තිං යපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤප්පවාරණා, ද්වින්නං පන අට්ඨපෙත්වාච. අධිට්ඨානන්ති අධිට්ඨානප්පවාරණා, යුපච්චයන්තානං භාවෙ නියතනපුංසකත්තා “අධිට්ඨාන”න්ති චුත්තං. සෙසා පඤ්චාදිහි කාතබ්බා අවසෙසා සඬ්ඝප්පවාරණා සඬ්ඝවසෙන ඤ්ඤන්තිං යපෙත්වා කාතබ්බා. එතෙන නවසු සඬ්ඝප්පවාරණාදයො තිස්සො දස්සිතා. නච හි පවාරණා වාතුද්දසි පන්නරසි සාමග්ගීති දිවසවසෙන, තෙවාචී ද්වෙවාචී එකවාචීති කත්තබ්බාකාරවසෙන, සඬ්ඝෙ පවාරණා, ගණෙ පවාරණා, පුග්ගලෙ පවාරණාති කාරකවසෙන ච. තත්ථ පුරිමවස්සංචුත්ථානං පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා වා තෙසංයෙව සචෙ භණ්ඩනකාරකෙහි උපද්දුතා පවාරණං පච්චුක්කඩ්ඨන්ති, අථ කත්තිකමාසස්ස කාලපක්ඛවාතුද්දෙසො වා පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා වා පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානඤ්ච පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එව වා පවාරණාදිවසා භොන්ති. ඉදං පන පකතිවාරිත්තං. තථාරූපප්පච්චයෙ සති ද්වින්නං කත්තිකපුණ්ණමානං පුරිමෙසු වාතුද්දෙසෙසුපි පවාරණං කාතුං වට්ටති. හින්තස්ස පන සඬ්ඝස්ස සාමග්ගියං යො කොචි දිවසො පවාරණාදිවසො භොති. ඉමා දිවසවසෙන තිස්සො පවාරණා. කත්තබ්බාකාරවසෙන පන චක්ඛමානනයෙන විඤ්ඤාතබ්බා.

434. “පුබ්බකිච්චෙ”තිආදීසු –

“සම්මජ්ජනී පදිපො ච, උදකං ආසනෙන ච;
පවාරණාය එතාති, පුබ්බකරණන්ති චුච්චති.

“ජන්දප්පවාරණා උතුක්ඛානං, හික්ඛුගණනා ච ඔවාදො;
පවාරණාය එතාති, පුබ්බකිච්චන්ති චුච්චති.

“පවාරණා යාවතිකා ච හික්ඛු කම්මජ්ජන්තා,
සභාගාපත්තියො ච න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනීයා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,

පත්තකල්ලන්ති වුවවති' ති. -

එවං අට්ඨකථායං චුත්තා පුබ්බකිච්චාදයො වෙදිතබ්බො. ඤත්තින්ති ඉදානි
වක්ඛමානං සාමඤ්ඤං සඬ්ඝඤ්ඤන්තිං. එවං පන ඤත්තියා යපිතාය කාරණෙ සති
තෙවාචිකද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකවසෙනපි පචාරෙත්තුං වට්ටති. අයමෙව
පන ඤත්ති “සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා” ති එත්ථ “සඬ්ඝො තෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා,
සඬ්ඝො ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා, සඬ්ඝො එකවාචිකං පචාරෙය්‍යා, සඬ්ඝො
සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා” තිපි යපෙත්තුං වට්ටති. වාතුද්දසියං පන සාමග්ගියඤ්ඤව
“වාතුද්දසි සාමග්ගි” ති වත්තබ්බං.

437. ටෙරෙසු උක්කුටිකං නිසජ්ජ පචාරෙත්තෙසු නචො යාව සයං පචාරෙති,
තාව උක්කුටිකො එව අච්ඡතුති යොජනා. අච්ඡතුති නිසීදෙය්‍යා.

440-2. ධම්මසාකච්ඡා ච කලහො වාති ද්වන්ද්‍වා. රත්තියා ඛෙපිතභාවතො
තෙවාචිකාය ඔකාසෙ අසති දසවිධෙ වා අන්තරායෙ සති “සුඤ්ඤාමෙ...පෙ....
සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා” ති අනුරූපතො ඤන්තිං වත්වා යථායපිතඤ්ඤන්තියා
අනුරූපෙන පචාරෙය්‍යාති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. අනුරූපතොති “සුඤ්ඤාමෙ
මෙ...පෙ.... දානං දෙනතෙහි රත්ති ඛෙපිතා, සවෙ...පෙ.... රත්ති විභාසිස්සති, යදි
සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල”න්තිආදිනා තෙන ඛෙපිතරත්තියා අනුරූපෙන. “සුඤ්ඤාමෙ
හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං රාජන්තරායො, සවෙ සඬ්ඝො තෙවාචිකං...පෙ.... සඬ්ඝො
භවිස්සති, අථායං රාජන්තරායො භවිස්සති, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල”න්තිආදිනා
රාජන්තරායාදීනං අනුරූපෙන වාති අත්ථො. “අථායං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො
භවිස්සති” ති පන පෙය්‍යාලවසෙන අන්තෙ චුත්තං බ්‍රහ්මවරියන්තරායං ගහෙත්වා
චුත්තං. “ද්වෙවාචික”න්තිආදිකං පන විසුං විසුං වත්තබ්බමිපි ලඬ්ඝනක්කමෙන
සම්පිණ්ඨෙත්වා චුත්තං. වචනසමයෙ පන “ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා” ඉච්චාදිනා
වත්තබ්බං. ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමාආදිකා වාති “ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා” ඉච්චාදයො
උපොසථෙ චුත්තා ගාථායො ව. එත්ථාති එතිස්සං පචාරණායං. අයමෙව ව
ආහරණක්කමො -

ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, පචාරෙත්තෙව ථොකිකා;
පචාරිතා තෙ සුප්පචාරිතා, අඤ්ඤෙහි ව පචාරියං;
පචාරිතෙසු සකලා-යෙකච්චායුට්ඨිතාය වා.

පචාරෙය්‍යඤ්ඤ තෙ තෙසං, සන්තිකෙ බහුකා සවෙ;
කත්වා සබ්බවිකප්පෙසු, පුබ්බකිච්චං පුත්‍රද්දිසෙති.

“ආවාසිකානං පන්තරසො” තිආදිකා ගාථායො පන එත්ථාපි සමානා.

443. ඤත්තිං වත්වාති වක්ඛමානගණඤ්ඤන්තිං වත්වා.

444. සමුදිරියාති අඤ්ඤෙ ද්වෙ තයො වා වක්ඛමානක්කමෙන වත්තබ්බො.

446-8. කත්තබ්බං කත්වාති යොජෙනබ්බං. කත්තබ්බන්ති පුබ්බකිච්චාදිකං.
නවෙනපි “අභං භන්තෙ...පෙ.... පටිකරිස්සාමී”ති ටෙරො ඊරියොති
යොජෙනබ්බං. එවන්ති ඉදානි වක්ඛමානං පරාමසති.

449. “යස්මි”න්තිආදි වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

450. ගාථායොති “වග්ගෙ සමග්ගෙ වග්ගොති, සඤ්ඤිනො”තිආදිකා හෙට්ඨා
වුත්තගාථායො වා. අයං පනෙත්ථ විසෙසො – කරොතොති එත්ථ පචාරණං
කරොතොති අත්ථො ගහෙනබ්බො. තතිය ගාථාය “පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ”ති
අපනෙත්වා “නො කරෙය්‍ය පචාරණං”න්ති පදං පක්ඛිපිතබ්බං. චතුත්ථගාථාය
“අනුපොසං”තිආදිගාථාබන්ධං අපනෙත්වා “නෙව පචාරණෙ කාතුං, සා කප්පති
පචාරණා”ති පක්ඛිපිතබ්බං. පඤ්චමගාථාය “අට්ඨිනොපොසථාචාසා”ති
අපනෙත්වා “පචාරණායීතාචාසා”ති පක්ඛිපිතබ්බං.

451. සඬ්ඝමිහි පචාරිතෙවාති පුරිමවස්සුපගනෙ සඬ්ඝමිහි පචාරිතෙ එව.
පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාති න එකස්මිං උපොසථග්ගෙ ද්වෙ ඤාත්තියො
ධ්වජෙනබ්බාති අධිජ්ජායො. පච්ඡිමිකාය උපගන්ත්වා අපරිනිට්ඨිතවස්සො අවුත්ථො.
අනුපාගතොති වස්සං අනුපාගතො. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – පුරිමිකාය වස්සං
උපගතා පඤ්ච වා අතිරෙකා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා තෙහි සමා වා ඌනනරා වා
පුරිමිකාය වා උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා වෙව භොන්ති,
සඬ්ඝස්පචාරණාය ගණං පුරෙන්නි සඬ්ඝස්පචාරණාවසෙන ඤාත්තිං ධ්වජෙත්වා, අථ ව
උභොපි එකතො හුත්වා සඬ්ඝං න පුරෙන්නි, ගණං පන පුරෙන්නි, ගණඤාත්තිං
ධ්වජෙත්වා පචාරෙතබ්බං, පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො.
යදි පන පුරිමිකාය එකො, පච්ඡිමිකාය එකො, එකෙන එකස්ස සන්තිකෙ
පචාරෙතබ්බං, එකෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. සවෙ පුරිමෙහි
වස්සුපගනෙහි පච්ඡා වස්සුපගතා එකෙනපි අධිකා සඬ්ඝං පුරෙන්නි, පයමං
පාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතබ්බන්ති. ගණෙපි එසෙව
නයො. එවමුපරිපි යථායොගං වින්තතියං.

452. වාතුමාසිනියාති අපරකත්තිකපුණ්ණමායං. සඬ්ඝෙනාති පයමං.
වස්සුපගනෙන සඬ්ඝෙන. වුත්ථා වස්සා යෙහි තෙ වුත්ථවස්සා, පච්ඡිමවස්සුපගතා.
සවෙ අජ්ජතරා සිසුන්ති ඉමිනා යදි අධිකතරා වා සමසමා වා භොන්ති,
පචාරණාඤාත්තිං ධ්වජෙත්වා පච්ඡිමවස්සුපගනෙහි පයමං පචාරිතෙ පච්ඡා ඉතරෙහි
පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බොති දිපෙතිති.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා

453. සංවරණං වක්ඛුද්ධාරාදීනං සතිකවාටෙන පිදහනං සංවරො. තත්ථ
කිඤ්චාපි වක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරො නත්ථී, න හි වක්ඛුපසාදං නිස්සාය සති උප්පජ්ජති,

තෙව හවඬිගසමයෙ ආවජ්ජනාදීනං අඤ්ඤතරසමයෙ, ජවනක්ඛණෙ පන උජ්ජජ්ජනීති තදා සංවරො හොති, එවං හොන්තෙ පන සො චක්ඛුද්ද්වාරාදීනං සංවරොති වුච්චති. චක්ඛුසොතාදිහෙදෙහීති චක්ඛු ව සොතඤ්ච, තානි ආදි යෙසං, තෙව හෙදා චාති සමාසො, තෙහි ද්වාරෙහි. අභිජ්ඣාදිජ්ජවත්තියා අච්චන්තොපකාරකත්තා කරණත්ථෙ චෙත්ථ තතියා. එතෙන චක්ඛුසොතසානජිවිහාකායමනසඬ්ඛාතානි ද්වාරානි වුත්තානි. රූපසද්දාදිගොචරෙති රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බධම්මසඬ්ඛාතෙ විසයෙ. අභිජ්ඣාදොමනස්සාදිජ්ජවත්තීන්ති එත්ථ පරසම්පත්තිං අභිමුඛං ඥායතීති අභිජ්ඣා, බලවතණ්හා. ආදි-සද්දෙන මිථ්‍යාදිට්ඨිආදයො අනෙකෙ අකුසලා ධම්මා සඬ්ඛන්තා.

454. සකං චිත්තං කිට්ඨාදිං දුජ්ජසුං විය නිග්ගණ්හෙය්‍යාති සම්බන්ධො. කිට්ඨන්ති කිට්ඨට්ඨානෙ උජ්ජන්තං සස්සං ගහිතං. කිට්ඨං අදතීති කිට්ඨාදි, තං. සම්පජානොති සාත්ථකසජ්ජායගොචරඅසම්මොහසඬ්ඛාතෙන චතුසම්පජඤ්ඤන සම්මා පජානො. ඉමිනා ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං කථිතං.

සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා

455. දෙසනා සංවරො එට්ඨි පච්චචෙක්ඛණන්ති හෙදතො සුද්ධි චතුබ්බිධාති සම්බන්ධො. “පච්චචෙක්ඛණං හෙදතො”ති චත්තබ්බෙ නිග්ගහිතලොපො දට්ඨබ්බො, දෙසනාසුද්ධි සංවරසුද්ධි පරියෙට්ඨිසුද්ධි පච්චචෙක්ඛණසුද්ධිති චතුබ්බිධාති වුත්තං හොති. තත්ථ සුජ්ඣතීති සුද්ධි, යථාධම්මං දෙසනාය සුද්ධි දෙසනාසුද්ධි. වුට්ඨානස්සාපි චෙත්ථ දෙසනාය එව සඬ්ඛහො දට්ඨබ්බො. මූලාපත්තීනං පන අභික්ඛුතාපට්ඨඤ්ඤාව දෙසනාති හෙට්ඨා වුත්තා, සාවස්ස පාරාජිකාපන්තස්ස විසුද්ධි නාම හොති. අයඤ්චි යස්මා පාරාජිකං ආපන්නො, තස්මා භික්ඛුභාවෙ යත්වා අභබ්බො ඥානාදීනි අධිගන්තුං. භික්ඛුභාවො භිස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති, මග්ගන්තරායො ච. වුත්තඤ්ඤෙතං –

“සාමඤ්ඤං දුජ්ජරාමට්ඨං, නිරයායුපකඩ්ඪතී”ති. (ධ. ප. 311);

අපරම්පි වුත්තං –

“සිටිලො හි පරිබ්බජො, හියෙය්‍යා ආකිරතෙ රජ”න්ති. (ධ. ප. 313);

ඉච්චස්ස භික්ඛුභාවො විසුද්ධි නාම න හොති. යස්මා පන ගිහිආදිකො හුත්වා දානසරණසීලසංවරාදිහි සග්ගමග්ගං වා ඥානවිමොක්ඛමග්ගං වා ආරාධෙතුං භබ්බො හොති, තස්මාස්ස ගිහිආදිභාවො විසුද්ධි නාම හොති. අධිට්ඨානවිසිට්ඨෙන සංවරෙන විසුද්ධි සංවරවිසුද්ධි. ධම්මෙන සමෙන පච්චයානං එට්ඨියා සුද්ධි එට්ඨිසුද්ධි. චතුසු පච්චයෙසු පච්චචෙක්ඛණෙන සුද්ධි පච්චචෙක්ඛණසුද්ධි.

“චතුර්ඛිධා පාති” තිආදිසු පාතිමොක්ඛසංවරසම්මතන්ති “පාතිමොක්ඛසංවරො” ති සම්මතං සීලං.

456. චිත්තාධිට්ඨානසංවරා සුඡ්ඤ්ඤිති ඉන්ද්‍රියසංවරො සංවරසුද්ධිති චුත්තොති යොජනා.

457. අනෙසනං පභාය ධම්මෙන උප්පාදෙන්තස්ස එට්ඨියා සුද්ධත්තා ආජීවනිස්සිතං එට්ඨිසුද්ධිති චුත්තන්ති සම්බන්ධො. උප්පාදෙන්තස්සාති පච්චයෙ උප්පාදෙන්තස්ස.

458. පච්චවෙක්ඛණසුඡ්ඤ්ඤාති හෙතුමහි පඤ්චමිති.

සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

48. සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා

459. පංසුකුලං පිණ්ඩියාලොපො රුක්ඛමුලං පුත්තිමුත්තහෙසජ්ජන්ති ඉමෙ චත්තාරො පච්චයා අප්පග්ගනකතාය අප්පා වෙච කස්සචිපි ආලයාභාවෙන අනවජ්ජා ව ගතගතට්ඨානෙ ලබ්භමානතාය සුලභා වාති චුච්චන්ති, තෙනාහ “අප්පෙනා” තිආදි. මත්තඤ්ඤාති පරියෙසනප්පට්ගගහණපරිභොගවිස්සජ්ජනෙසු චතුසු මත්තඤ්ඤාතාවසෙන පමාණඤ්ඤා.

460. කථං සන්තුට්ඨොති ආහ “අතීත”න්තිආදි. පච්චුප්පන්තෙන යාපෙන්නොති යථාලාභයථාබලයථාසාරුප්පවසෙන පච්චුප්පන්තෙන යථාචුත්තචතුර්ඛිධපච්චයෙන යාපෙන්නොති.

සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා

461-2. බුද්ධානුස්සති ...පෙ.... මරණස්සතීති ඉමා චතුරාරක්ඛා නාමාති සෙසො. ආරකත්තාදිනාති ආරකභාවො ආරකත්තං, තං ආදි යස්ස “අරීනං හතත්තා” තිආදිකස්ස තං ආරකත්තාදි. තෙන තෙන මග්ගෙන සවාසනානං අරානං හතත්තා ආරකා සබ්බකිලෙසෙහි සුච්ඡුරච්ඡුරෙ යිතොති ආ-කාරස්ස රස්සත්තං, ක-කාරස්ස හ-කාරං සානුනාසිකං කත්වා “අරහ”න්ති පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා. “ආරකා” ති ව චුත්තෙ සාමඤ්ඤජොතනාය විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ව විසෙසස්ස අනුප්පයොජිතබ්බත්තා “කිලෙසෙහි” ති ලබ්භති.

සම්මාති අවිපරීතං. සාමන්ති සයමෙව, අපරනෙයොයා හුත්වාති අත්ථො. “සම්බුද්ධො” ති හි එත්ථ සං-සද්දො “සය”න්ති එතස්ස අත්ථස්ස බොධකො දට්ඨබ්බො. බුද්ධතොති භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො, බුද්ධත්තාති අත්ථො.

“අරහං” ඉති වා “සම්මාසම්බුද්ධො” ඉති වා හගවතො නවහෙදෙ ගුණෙ යා පුනප්පුනං අනුස්සති, සා බුද්ධානුස්සතීති යොජනා. “සම්මාසම්බුද්ධො ඉති” ති වත්තබ්බෙ අ-කාරො සන්ධිවසෙන ආගතො. ඉති-සද්දො පනෙන්ථ ආදිඅත්ථො, ඉච්චාදීති අත්ථො. නවහෙදෙති “අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී” ති එකතො ගහෙන්වා. එත්ථ පන උපවාරො උප්පජ්ජති, න අප්පනා, තථා මරණස්සතියං. ඉතරෙසු පන උභයමිපි උප්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. බුද්ධානුස්සති.

463-4. “සීමට්ඨා” තිආදිනා මෙත්තාභාවනං දස්සෙති. සීමට්ඨසඬ්ඝෙති සීමායං තිට්ඨතීති සීමට්ඨො, සොච සඬ්ඝො. ගොවරගාමමිහි ඉස්සරෙ ජනෙති සම්බන්ධො. තත්ථ මානුසෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසුති යොජෙතබ්බං. තත්ථාති තස්මිං ගාමෙ. සුඛිතා භොන්තු අවෙරාති පදවිජෙදො. ආදිනාති “අඛ්‍යාපජ්ජා භොන්තු, අනිසා භොන්තු, සුඛි අත්තානං පරිහරන්තු” ති ඉමිනා. පරිච්ඡිජ්ජ පරිච්ඡිජ්ජාති “ඉමස්මිං විහාරෙ සබ්බෙ භික්ඛු” තිආදිනා එවමිපි පරිච්ඡන්දිත්වා පරිච්ඡන්දිත්වා. මෙත්තාභාවනා.

465-6. ඉදානි අසුභං නිද්දිසන්තො සබ්බපයමං සාධෙතබ්බං. සත්තවිධමුග්ගහකොසල්ලං “වණ්ණෙ” විවාදිනා දස්සෙති. සත්තවිධඤ්ඤි නං නයතො ආගතං වාචාසජ්ඣායමනසාසජ්ඣායෙහි සද්ධිං. තත්ථ පයමං වාචාය සජ්ඣායන්තෙන වත්තාරි තවපඤ්චකාදීති පරිච්ඡන්දිත්වා අනුලොමජ්ජට්ඨොමවසෙන කාතබ්බං. යථා පන වචසා, තට්ථ මනසාපි සජ්ඣායො කාතබ්බො. වචසා සජ්ඣායො හි මනසා සජ්ඣායස්ස පච්චයො. සො පන ලක්ඛණජ්ජට්ඨෙධස්ස පච්චයො. තත්ථ වණ්ණො නාම කෙසාදීනං වණ්ණො. සණ්ඨානං තෙසංයෙව සණ්ඨානං. ඔකාසො තෙසංයෙව පතිට්ඨොකාසො. දිසා නාහිතො උද්ධං උපරිමදිසා, අධො හෙට්ඨිමා. පරිච්ඡෙදො නාම “අයං කොට්ඨාසො හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡන්තො” ති එවං සභාගපරිච්ඡෙදො වෙච “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා” ති එවං අමිස්සකතාවසෙන විසභාගපරිච්ඡෙදො ව. කෙසාදිකොට්ඨාසෙ වචන්ථපෙත්වාති සම්බන්ධො. වචන්ථපෙත්වාති චුත්තනයෙන වචන්ථපෙත්වා.

එවං වචන්ථපෙත්තෙන යථාචුත්තං සත්තවිධං උග්ගහකොසල්ලං සම්පාදෙත්වා අට්ඨාරසවිධං මනසිකාරකොසල්ලං සම්පාදෙතබ්බන්ති දස්සෙතුං. “අනුපුබ්බතො” තිආදිමාහ. තත්ථ අප්පනාතො තයො ව සුත්තන්තාති ඉමෙ වත්තාරොපි නයතොවාගතෙ නාතිසීසාදිසු පක්ඛිපිත්වා දසවිධතා වෙදිතබ්බා. අනුපුබ්බතොති සජ්ඣායකරණතො පට්ඨාය අනුපට්ඨායා. නාතිසීසං නාතිසණ්කං කත්වාති කිරියාවිසෙසනං. වික්ඛෙපං පට්ඨාහයන්ති කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා බහිද්ධා පුපුත්තාරම්මණෙ චෙතසො වික්ඛෙපං පට්ඨාහන්තො. පණ්ණත්තිං සමතික්කම්මාති යායං “කෙසා ලොමා” ති පණ්ණත්ති, තං අතික්කම්මිත්වා, “පට්ඨකුල” න්ති විත්තං යපෙත්වාති අධිජ්ජායො. අනුපුබ්බතො මුඤ්චන්තස්සාති යො යො කොට්ඨාසො න උපට්ඨාති, තං තං අනුක්කමෙන මුඤ්චතො, තස්ස “භාවනා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

467. එවං උභයකොසල්ලං සම්පාදෙන්වා සබ්බකොට්ඨාසෙ වණ්ණාදිවසෙන වචන්ථපෙත්වා වණ්ණාදිවසෙනෙව පඤ්චධා පටික්කුලතා වචන්ථපෙත්වන්ති දස්සෙතුං “වණ්ණා”ති ආදිමාහ. වණ්ණ...පෙ.... ඔකාසෙහි කොට්ඨාසෙ පටික්කුලාති භාවනා අසුභන්ති යොජනා. තත්ත්ව කෙසා තාව පකතිවණ්ණෙන කාලකා අද්දාරිට්ඨකවණ්ණා, සණ්ඨානතො දීඝවට්ටතුලාදණ්ඩසණ්ඨානා, දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතො උභොසු පස්සෙසු කණ්ණවුළිකාහි, පුරතො නළාටන්තෙන, පච්ඡතො ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා, සීසකටාභවෙය්න අල්ලවම්මං කෙසානං ඔකාසො. පරිච්ඡෙදතො කෙසා සීසවෙය්නවම්මෙ විහග්ගමත්තං පවිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අත්තතො මූලතලෙන, උපරි ආකාසෙන, තිරියං අඤ්ඤාමඤ්ඤාන පරිච්ඡින්නා. ද්වෙ කෙසා එකතො නත්ථිති අයං සභාගපරිච්ඡෙදො. “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා”ති එවං අවසෙසඵකතිං සකොට්ඨාසෙහි අමිස්සිකතා කෙසා නාම පාටියෙක්කො ඵකො කොට්ඨාසොති අයං විසභාගපරිච්ඡෙදො. ඉදං කෙසානං වණ්ණාදිතො නිච්ඡයනං. ඉදං පන නෙසං වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පටික්කුලතො නිච්ඡයනං – කෙසා නාමෙතෙ වණ්ණතොපි පටික්කුලා ආසයතොපි සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ඔකාසතොපි පටික්කුලාති එවං සෙසකොට්ඨාසානම්පි යථායොගං වෙදිතබ්බං.

උද්ධමානාදිවත්ථුසුති
 උද්ධමානකවිනිලකවිපුබ්බකවිච්ඡිද්දකවික්ඛායිතකවික්ඛිත්තකහත්ථි-
 ක්ඛිත්තකලොහිතකපුළුවකඅට්ඨිකසඬ්ඛාතෙසු දසෙසු අවිඤ්ඤාණකඅසුභවත්ථුසු
 අසුභාකාරං ගහෙත්වා පවත්තා භාවනා වා අසුභන්ති සම්බන්ධො. අසුභභාවනා.

468. “මරණං මෙ භවිස්සති”ති වා “ජීවිතං මෙ උපරුජ්ඣති”ති වා “මරණං මරණ”න්ති වා යොනියො භාවයිත්වානාති යොජනා. ජීවිතන්ති රූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච අරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච. යොනියොති උපායෙන. එවං පවත්තයතොයෙව හි ඵකච්චස්ස නිවරණාති වික්ඛම්භන්ති, මරණාරම්මණා සති සණ්ඨාති, උපචාරජ්ජත්තමෙව කම්මට්ඨානං හොති.

469-470. යස්ස පන ඵත්තාවතා න හොති, තෙන වධකපච්චුපට්ඨානාදීහි අට්ඨභාකාරෙහි මරණං අනුස්සරිතබ්බන්ති දස්සෙතුං “වධකස්සෙවා”ති ආදිමාහ. වධකස්ස ඉව උපට්ඨානාති “ඉමස්ස සීසං ඡින්නිස්සාමි”ති අසිං ගහෙත්වා ගීවාය සඤ්චාරයමානස්ස වධකස්ස විය මරණස්ස උපට්ඨානතො. සම්පත්තිනං විපත්තිතොති හොගසම්පත්තියා ජීවිතසම්පත්තියා ව විනාසමරණසඬ්ඛාතවිපත්තිතො. උපසංහරතොති යසමහත්තතො පුඤ්ඤාමහත්තතො ථාමමහත්තතො ඉද්ධිමහත්තතො පඤ්ඤාමහත්තතො පච්චෙකබුද්ධතො සම්මාසම්බුද්ධතොති ඉමෙහි සත්තභාකාරෙහි අත්තතො උපසංහරණතො. කායබහුසාධාරණාති අසිනියා කිම්බුලානං, අනෙකසතානං රොගානං, බාහිරානඤ්ච අභිවිච්ඡිකාදීනං මරණස්ස පච්චයානං සාධාරණතො. ආයුද්ධිබලතොති අස්සාසපස්සාසුපනිබ්බන්තඉරියාපච්චපනිබ්බන්තාදිනා ආයුතො ද්ධිබලතො. කාලවචන්ථානස්ස අභාවතොති “ඉමස්මිංයෙව කාලෙ මරිතබ්බං, න

අඤ්ඤාස්මි''න්ති එවං කාලවචන්ථානස්ස අභාවතො. අද්ධානස්ස පරිච්ඡේදාති
''මනුස්සානං ජීවිතස්ස පරිච්ඡේදො නාම එතරහි පරිත්තො, අද්ධා යො චිරං ජීවති,
සො වස්සසතං ජීවති''ති එවං අද්ධානස්ස කාලස්ස පරිච්ඡේදතො.

එත්ථ පන කම්මට්ඨානං භාවෙන්වා විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං
පත්තුකාමෙන බුද්ධපුත්තෙන යං කාතබ්බං, තං ආදිකම්මිකස්ස කුලපුත්තස්ස
වසෙන ආදිතො පටියාය සඬ්ඛෙපෙනොපදිස්සාම. චතුබ්බිධං තාව සීලං
සොධෙතබ්බං. තත්ථ තිව්ධා විසුජ්ඣනා අනාපජ්ජනං, ආපන්නවුට්ඨානං, කිලෙසෙහි
ව අප්පට්ඨිලනං. එවං විසුද්ධසීලස්ස හි භාවනා සම්පජ්ජති. යම්පිදං
චෙතියඬ්ගණවත්තාදීනං වසෙන ආහිසමාවාරිකසීලං වුවචති, තම්පි සාධුකං
පරිපුරෙතබ්බං. තතො -

''ආවාසො ව කුලං ලාභො, ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;
අද්ධානං ඤාති ආබාධො, ගන්ථො ඉද්ධිති තෙ දසා''ති. (විසුද්ධි. 1.41) -

එවං වුත්තෙසු දසසු පලිබොධෙසු යො පලිබොධො, යො උපච්ඡින්නදිතබ්බො. එවං
උපච්ඡින්නපලිබොධෙන -

''පියො ගරු භාවනීයො, වත්තා ව වචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො වාට්ඨානෙ නියොජකො''ති. (අ. නි. 7.37) -

එවං වුත්තලක්ඛණං ආවරියං උපසඬ්කම්ත්වා කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තං
දුට්ඨං හොති සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානඤ්ච පාරිභාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ
සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම භික්ඛුසඬ්ඝාදීසු මෙත්තා, මරණස්සති ව,
''අසුභසඤ්ඤා''තිපි එකෙ. එතං පන තයං සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති
කත්වා, අධිජ්ජෙතස්ස ව යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා
''සබ්බත්ථකකම්මට්ඨාන''න්ති වුවචති. අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු පන යං යස්ස
වරිතානුකූලං, තං තස්ස නිව්චං පරිහරිතබ්බත්තා යථාචුත්තෙනෙව නයෙන
''පාරිභාරියකම්මට්ඨාන''න්ති වුවචති, තතො -

''මහාවාසං නවාවාසං, ජරාවාසඤ්ච පන්ථනිං;
සොණ්ඩං පණ්ණඤ්ච පුජ්ථඤ්ච, එලං පත්ථිතමෙව ව.

''නගරං දාරුනා බෙත්තං, විසභාගෙන පට්ටනං;
පච්චන්තසීමාසප්පායං, යත්ථ මිත්තො න ලබ්හති.

''අට්ඨාරසෙතානි යානානි, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිච්ඡේයා, මග්ගං සප්පට්ඨයං යථා''ති. (විසුද්ධි. 1.52) -

වුත්තඅට්ඨාරසසෙතාසනදොසවජ්ජිතං ''ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙතාසනං නාතිදුරං හොති
නච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං දිවා අප්පාකිණ්ණං රත්තිං අප්පසද්දං

අප්පනිග්ගොසං අප්පඛංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සං. තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරොතොව උප්පජ්ජන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා. තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ ථෙරා භික්ඛු විහරන්ති ඛුස්සුතා ආගතාගමා ධම්මවිනයධරා මාතිකාධරා. තෙ කාලෙන කාලං උපසඬකමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්භති ‘ඉදං භන්තෙ කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ති. තස්ස තෙ ආයස්මන්තො අවිච්චක්ඛෙව විවරන්ති, අනුත්තානිකකඤ්ච උත්තානිං කරොන්ති, අනෙකවිභිතෙසු ච කඬ්ඛායානියෙසු ධම්මෙසු කඬ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. එවං බො, භික්ඛවෙ, සෙනාසනං පඤ්චඩගසමන්තාගතං භොති”ති (අ. නි. 10.11) චුත්තපඤ්චඩගසමන්තාගතං සෙනාසනං උපගම්ම තත්ථ වසන්තෙන “දීඝානි කෙසලොමනබානි ඡීන්දිතබ්බානි, ජිණ්ණවිවරෙසු අග්ගළඅනුචාතපරිභණ්ඩදානාදිනා දළ්භිකම්මං වා තත්තච්ඡෙදාදීසු තුන්තකම්මං වා කාතබ්බං, කිලිට්ඨානි රජිතබ්බානි, සවෙ පත්තෙ මලං භොති, පත්තො පචිතබ්බො, මඤ්චපීයාදීනි සොධෙතබ්බානී”ති එවං චුත්තඋපච්ඡින්නඤ්ඤකපලිබොධෙන කතහත්තකිච්චෙන භත්තසම්මදං විනොදෙන්වා රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන චිත්තං සම්පහංසෙන්වා ආචරියුග්ගහතො එකපදම්පි අසම්මුග්ගන්තො මනසි කාතබ්බන්ති.

චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා

471-2. නාමරූපන්ති චිත්තවෙතසිකසඬ්ඛාතං නාමඤ්ච අට්ඨවීසතිවිධං රූපඤ්ච. “නමනලක්ඛණං නාමං, රූප්පනලක්ඛණං රූපං, නාමරූපතො න අඤ්ඤො අත්තාදිකො කොචි අත්ථී”ති එවං ඤානලාභී වෙ, ඤානතො චූට්ඨාය ඤානගතං වා විපස්සනායානිකො වෙ, පකිණ්ණකභූතං නාමරූපං පරිග්ගහෙත්වා. පාතිමොක්ඛසංවරාදි සීලවිසුද්ධි, චතුරාරක්ඛවසෙන දීපිතා සොපචාරසමාධිසඬ්ඛාතා චිත්තවිසුද්ධි ව චුත්තාව නාමානි ඉමිනා දිට්ඨිවිසුද්ධි කථිතා. තතො තස්ස පච්චයඤ්ච පරිග්ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. තස්ස පච්චයන්ති “පටිසන්ධික්ඛණෙ නාමරූපද්වයමෙව අවිජ්ජාතණ්හාඋපාදානකම්මෙහි උප්පජ්ජති, න ඉස්සරාදිකාරණෙනා”තිආදිනා තස්ස කාරණං, ඉමිනා කඬ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි දස්සිතා.

හුත්වා අභාවතො අනිච්චාති සබ්බෙපි නාමරූපසඬ්ඛාරා උප්පජ්ජන්වා අභාවාපජ්ජනතො අනිච්චා. උදයබ්බයපීළනා දුක්ඛාති උප්පාදනිරොධවසෙන පීළනතො දුක්ඛා. අවසවත්තිත්තා අනත්තාති අත්තතො වසෙ අවත්තනතො අනත්තාති එවං සඬ්ඛාරෙහි සද්ධිං තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා. පුනර්පුනං සම්මසන්නොති යථාචුත්තනයෙන සම්මසන්නො සමථයානිකො විපස්සනායානිකො ව යොගාවචරො. ඉමිනා මග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි, පටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි ව දස්සිතා. සඬ්ඛාරානමෙව හි උදයබ්බයාදිනානුපස්සනතො

උදයබ්බයහඬිගහයආදීනවනිබ්බිදාමුඤ්චිතුකමායනාපටිසඬිබානුපස්සනාස-
ඬිබාරුපෙක්ඛාඤාණසඬිබාතස්ස අට්ඨවිධස්ස ඤාණස්ස වසෙන සිබාප්පත්තං
විපස්සනාඤාණං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම. අනුපුබ්බෙන
සබ්බසංයොජනක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාති ඉමිනා ඤාණදස්සනවිසුද්ධි දස්සිතා.
සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති ඔරම්භාගියානං පඤ්චන්තං සංයොජනානං හෙට්ඨා
මග්ගත්තයෙන ඛෙපිතත්තා, ඉතරෙසං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං ඛෙපිතත්තා
ව සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයන්තෙ ජාතං අරහත්තමග්ගං.

නිගමනකථාවණ්ණනා

473. යස්මා කාරණා යා සික්ඛනා, අයං භික්ඛුකිච්චං, අනො තස්මා කාරණාති
අත්ථො.

474. නිච්චසො ලොකච්චාරිතොති නිච්චං ලොකෙ විචරතො. මාලුතස්සෙව
පරිස්සමො න සම්භොතීති යොජනා. මාලුතස්සෙවති වාතස්ස ඉව. න සම්භොතීති
න භොති.

475-6. තම්බපණ්ණි එව තම්බපණ්ණියො, කෙතු විය කෙතු, තම්බපණ්ණියෙ
කෙතුති තප්පුරියො. තෙන රචිතා ධම්මවිනයඤ්ඤපසංසිතා අයං බුද්දසික්ඛා
පරිමාණතො ගාථානං පඤ්චමත්තෙහි සතෙහි එත්තාවතා නිට්ඨානමුපාගතාති
සම්බන්ධො.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

කාරාපිතෙතිරුවිරෙ පවරෙ විහාරෙ;
මානාධිකාරිපුරිනා ගරුනා ගුණෙන;
වස්සං වසං දම්ළසො විධහං අකාසිං;
ආකඬ්ඛික ජිනසාසනසම්පවුද්ධිං.

පුඤ්ඤෙන සත්ථරවනාජනිතෙන තෙන;
සම්බුද්ධසාසනවරොදයකාරණෙන;
ලොකාමිසෙසු පන මෙ සමයං අලග්ගො;
සම්බුද්ධසාසනවරොදයමාවරෙය්‍යං.

අත්ථෙසු අක්ඛරපදෙසු විනිච්ඡයෙසු;
පුබ්බාපරෙසු ලිඛිතං බලිතං යදත්ථී;
ඔභාය බන්තුමරහන්ති වදන්තු සත්තා;
දිට්ඨාපරාධමථ වා කිමුලාලනෙන.

යෙනත්තතත්තරතනාකරමත්ථනෙන;
මත්ථාවලොල්ලසිතඤ්ඤාවරෙන ලද්දා;
සාරාමතාතිසුඛිතා සුඛයන්ති වඤ්ඤෙ;
තෙ මෙ ජයන්ති ගරවො ගරවො ගුණෙනි.

පරත්ථසම්පාදනතො, පුඤ්ඤෙනාධිගතෙනහං;
පරත්ථසම්පාදනතො, භවෙය්‍යං ජාතිජාතියං.

සිස්සො ආහ —

පරමජ්ජිව්ජතානෙකසන්තොසොපසමෙසිනං;
සුවිසල්ලෙඛවුත්තීනං, සදාරඤ්ඤතිවාසිනං.

සාසනුජ්ජොතකාරීනං, ආචෙරත්තමුපාගතං;
උදුම්බරගිරිඛ්‍යාතයතීනං යතිපුඤ්ඤවං.

මෙධඤ්ඤා ඉති ඛ්‍යාතනාමධෙය්‍යං තපොධනං;
ථෙරං ථීරදයාමෙධානිධානං සාධුපුජ්ජිතං.

සිස්සං සභායමාගමිම, කල්‍යාණමිත්තමත්තතො;
සොධෙතුං සාසනං සත්ථු, පරක්කමමකාසි යො.

සුසද්දසිද්ධිං යො යොගනිච්ඡයං සබ්බි වණ්ණිතං;
අකා සුඛොධාලඤ්ඤාකාරං, වුත්තොදයමනාකුලං.

සඤ්ඤාසරක්ඛිතනාමෙන, මහාථෙරෙන ධීමතා;
නිවාසභූතෙනානෙකගුණානජ්ජිව්ජනාදිනං.

තෙනෙව රචිතා සාධු, සාසනොදයකාරිනා;
බුද්දසික්ඛාය ටිකාපි, සුමඤ්ඤප්පසාදනී.

නිගමනකථා නිට්ඨිතා.

ඉති සුමඤ්ඤප්පසාදනී නාම

බුද්දසික්ඛා-අභිනවටිකා සමත්තා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මූලසික්ඛා

ගන්ථාරම්භකථා

නත්වා නාථං පවක්ඛාමි, මූලසික්ඛං සමාසතො;
භික්ඛුනා නවකෙනාදො, මූලභාසාය සික්ඛිතුං.

1. පාරාජිකනිද්දෙසො

1.

සං නිමිත්තං පවෙසන්තො, භික්ඛු මග්ගත්තයෙ වුතො;
පවෙසනට්ඨිතුද්ධාර-පට්ටියෙ වෙපි සාදියං.

2.

අදින්නං මානුසං භණ්ඩං, ටෙය්‍යායෙකෙන ආදියං;
පඤ්චවිසාවභාරෙසු, ගරුකං වෙ වුතො භවෙ.

3.

ආදියන්තො භරන්තොව-භරන්තොපිරියාපථං;
විකොපෙන්තො තථා යානා, වාවෙන්තොපි පරාජිකො.

4.

තත්ථ නානෙකභණ්ඩානං, පඤ්චකානං වසා පන;
අවභාරා දසඤ්චෙති, විඤ්ඤාතඛිබ්බා විභාවිනා.

5.

සාහත්ථාණත්තිකො වෙව, නිස්සග්ගො වාත්ථසාධකො;
ධුරනික්ඛෙපනඤ්චෙව, ඉදං සාහත්ථපඤ්චකං.

6.

පුබ්බසහජ්ජයොගො ව, සංවිධාහරණමිපි ව;
සඬකෙතකම්මං නිමිත්තං, පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං.

7.

ටෙය්‍යාපසය්භපරිකජ්ජ-ජ්ජට්ඨිජන්තකුසාදිකා;
අවභාරා ඉමෙ පඤ්ච, විඤ්ඤාතඛිබ්බා විභාවිනා.

8.

මනුස්සපාණං පාණොති, ජානං වධකචෙතසා;
ජීවිතා යො වියොජෙති, සාසනා සො පරාජිතො.

9.

කුමාරාදිහෙදං හදයෙ අසන්නං,
අඤ්ඤපදෙසඤ්ච විනාධිමානං;
මනුස්සජාතිස්ස වදෙය්‍ය භික්ඛු,

ඤාතක්ඛණේ තෙන පරාජිකො භවෙති.

2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසො

10.

මොවෙනුකාමචිත්තෙන, උපක්කම්ම විමොචයං;
සුක්කමඤ්ඤත්‍ර සුපිනා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

11.

කායසංසග්ගරාගෙන, මනුස්සිත්ථිං පරාමසං;
ඉත්ථිසඤ්ඤී උපක්කම්ම, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

12.

දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙන, මග්ගං වාරඛ්භ මෙටුනං;
ඔභාසන්තො මනුස්සිත්ථිං, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

13.

චණ්ණං චත්චාත්තනොකාම-පාරිවරියාය මෙටුනං;
ඉත්ථිං මෙටුනරාගෙන, යාවමානො ගරුං ඵුසෙ.

14.

සන්දෙසං පටිග්ගණ්හිත්වා, පුරිසස්සිත්ථියාපි වා;
විමංසිත්වා හරංපච්චා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

15.

වාචෙනුකාමො වොදෙන්තො, අමුලන්තිමචත්ථුනා;
වොදාපයං වා සමණො, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

16.

ලෙසමත්තං උපාදාය, අමුලන්තිමචත්ථුනා;
වාචෙනුකාමො වොදෙන්තො, සුණමානං ගරුං ඵුසෙති.

3. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො

17.

විකප්පනමධිට්ඨාන-මකත්වා කාලචීවරං;
දසාහමතිමාපෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

18.

භික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්‍ර, තිච්චරමධිට්ඨිතං;
එකාහමතිමාපෙති, නිස්සග්ගි සමයං විනා.

19.

අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, පුරාණවීරං පන;
ධොවාපෙනි රජාපෙනි, ආකොටාපෙනි තං සියා.

20.

අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, හත්ථතො කිඤ්චි මූලකං;
අදත්වා වීරාදානෙ, නිස්සග්ගියමුදිරිතං.

21.

අප්පචාරිතමඤ්ඤාතිං, විඤ්ඤාපෙත්තස්ස වීරං;
අඤ්ඤත්‍ර සමයා තස්ස, නිස්සග්ගියමුදිරිතං.

22.

රජතං ජාතරූපං වා, මාසකං වා කභාපණං;
ගණ්ඨෙය්‍යා වා ගණ්ඨාපෙය්‍යා, නිස්සග්ගි සාදියෙය්‍යා වා.

23.

පරිවත්තෙය්‍යා නිස්සග්ගි, රජතාදි චතුබ්බිධං;
කප්පියං කප්පියෙනාපි, යපෙත්වා සහධම්මිකෙ.

24.

විකප්පනමධිට්ඨාන-මකත්වාන පමාණිකං;
දසාහමතිමාපෙනි, පත්තං නිස්සග්ගියං සියා.

25.

පඤ්චබන්ධනතො උෟන-පත්තෙ සති පරං පන;
විඤ්ඤාපෙනි නවං පත්තං, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

26.

පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තො, සප්පිතෙලාදිකං පන;
සත්තාහමතිමාපෙනි, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

27.

භික්ඛුස්ස වීරං දත්වා, අවිජින්දන්තස්ස තං පුන;
සකසඤ්ඤාය නිස්සග්ගි, අවිජින්දාපයතොපි වා.

28.

අප්පචාරිතමඤ්ඤාතිං, සුත්තං යාවිය වීරං;
වායාපෙත්තස්ස නිස්සග්ගි, විනා ඤාතිප්පචාරිතෙ.

29.

ජානන්තො භික්ඛු සඬ්ඝස්ස, ලාභං පරිණතං පන;
අත්තනො පරිණාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති.

4. පාවිත්තියනිද්දෙසො

30.

සම්පජානමුසාවාදෙ, පාවිත්තියමුදිරිතං;
භික්ඛුඤ්ච ඔමසන්තස්ස, පෙසුඤ්ඤභරණෙපි ව.

31.

යපෙත්වා භික්ඛුනිං භික්ඛුං, අඤ්ඤෙන පිටකත්තයං;
පදසොධම්මං භණන්තස්ස, පාවිත්තියමුදිරිතං.

32.

අනුපසම්පන්නෙනෙව, සයිත්වාන තිරත්තියං;
පාවිත්ති සහසෙය්‍යාය, චතුත්ථත්ථඬගතෙ පුන.

33.

ඉත්ථියා එකරත්තම්පි, සෙය්‍යං කප්පයතොපි වා;
දෙසෙන්නස්ස විනා විඤ්ඤං, ධම්මඤ්ච ඡප්පදුත්තරිං.

34.

දුට්ඨුල්ලං භික්ඛුනො වජ්ජං, භික්ඛුසම්මුතියා විනා;
අභික්ඛුනො වදන්තස්ස, පාවිත්තියමුදිරිතං.

35.

බණ්ණෙය්‍ය වා බණාපෙය්‍ය, පථවිඤ්ච අකප්පියං;
භූතගාමං විකොපෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියා.

36.

අප්ඤ්ඤාකාසෙ තු මඤ්ඤාදිං, කත්වා සන්ථරණාදිකං;
සඬ්ඝිකං යාති පාවිත්ති, අකත්වාපුච්ඡනාදිකං.

37.

සඬ්ඝිකාවසංථෙ සෙය්‍යං, කත්වා සන්ථරණාදිකං;
අකත්වාපුච්ඡනාදිං යො, යාති පාවිත්ති තස්සපි.

38.

ජානං සප්පාණකං තොයං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො;
අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, යපෙත්වා පාරිවත්තකං.

39.

වීවරං දෙනි පාවිත්ති, වීවරං සිබ්බතොපි ව;
අතිරිත්තං අකාරෙත්වා, පවාරෙත්වාන භුඤ්ජතො.

40.

භික්ඛුං ආසාදනාපෙක්ඛො, පවාරෙති පවාරිතං;
අනතිරිත්තෙන භුත්තෙ තු, පාවිත්තියමුදිරිතං.

41.

සන්තිධිභොජනං භුඤ්ජෙ, විකාලෙ යාවකාලිකං;
භුඤ්ජතො වාපි පාවිත්ති, අගිලානො පඤ්ඤකං.

42.

විඤ්ඤාපෙත්වාන භුඤ්ජෙය්‍ය, සප්පිහත්තාදිකම්පි ව;
අප්පට්ඨගහිතං භුඤ්ජෙ, දන්තකට්ඨොදකං විනා.

43.

තිත්ථියස්ස දදෙ කිඤ්චි, භුඤ්ජිතබ්බං සහත්ථතො;
නිසප්පං වාරහො කප්පෙ, මාතුගාමෙන චෙකතො.

44.

සුරාමෙරයපානෙපි, පාවිත්තියමුදිරිතං;
අඬුලිපතොදකෙ වාපි, හසධම්මෙපි චොදකෙ.

45.

අනාදරෙපි පාවිත්ති, භික්ඛුං භීසයතොපි වා;
භයානකං කථං කත්වා, දස්සෙත්වා වා භයානකං.

46.

යපෙත්වා පච්චයං කිඤ්චි, අගිලානො ජලෙය්‍ය වා;
ජොතිං ජලාපයෙය්‍යාපි, තස්ස පාවිත්තියං සියා.

47.

කප්පබ්බන්දුමනාදාය, නවවීවරභොගිතො;
හසාපෙක්ඛස්ස පාවිත්ති, භික්ඛුනො වීවරාදිකං.

48.

අපනෙත්වා නිධෙන්තස්ස, නිධාපෙන්තස්ස වා පන;
ජානං පාණං මාරෙන්තස්ස, තිරච්ඡානගතම්පි ව.

49.

ඡාදෙනුකාමො ඡාදෙනි, දුට්ඨල්ලං භික්ඛුනොපි ව;
ගාමන්තරගතස්සාපි, සංවිධායිත්ථියා සහ.

50.

භික්ඛුං පහරතො වාපි, තලසත්තිකමුග්ගිරො;
වොදෙනි වා වොදාපෙනි, ගරුකාමුලකෙනපි.

51.

කුක්කුච්චුප්පාදනො වාපි, භණ්ඩනත්ථායුපස්සුතිං;
සොතුං භණ්ඩනජාතානං, යාති පාවිත්තියං සියා.

52.

සඬ්ඝස්ස ලාභං පරිණාමිතං තු,
නාමෙති යො තං පරපුග්ගලස්ස;
පුච්ඡං අකත්වාපි ච සන්තභික්ඛුං,
පාවිත්ති ගාමස්ස ගතෙ විකාලෙනි.

5. පකිණ්ණකනිද්දෙසො

53.

සඬ්ඝිකං ගරුභණ්ඩං යො, දෙනි අඤ්ඤස්ස ඉස්සරො;
ථුල්ලච්චයං යථාවත්ථුං, ථෙය්‍යා පාරාජිකාදිපි.

54.

කුසාදිමයවීරානි, කම්බලං කෙසවාලජං;
සමයං විනා ධාරයතො, ලුකපක්ඛාජිනක්ඛිපං.

55.

සත්ථකම්මෙ වත්ථිකම්මෙ, සං නිමිත්තඤ්ච ඡින්දනො;
ථුල්ලච්චයං මනුස්සානං, මංසාදිභොජනෙපි වා.

56.

කදලෙරකක්කදුස්සානි, පොත්ථකං සබ්බනීලකං;
සබ්බපීතාදිකඤ්චාපි, ධාරයන්තස්ස දුක්කටං.

57.

හත්ථිස්සුරගසොණානං, සීහබ්‍යග්ගච්ඡදීපිනං;
තරච්ඡස්ස ච මංසාදිං, උද්දිස්සකතකම්පි ව.

58.

අනාපුච්ඡිතමංසඤ්ච, භුඤ්ජතො දුක්කටං සියා;

යානානුපුබ්බං හිත්වාන, දකතිත්ථාදිකං වජෙ.

59.

සහසා වුබ්භජිත්වාන, පවිසෙ නික්ඛමෙය්‍ය වා;
වච්චපස්සාවකුටිකං, විනා උක්කාසිකං විසෙ.

60.

නිත්ථුනන්තො කරෙ වච්චං, දන්තකට්ඨඤ්ච බාදයං;
වච්චපස්සාවදොඤ්ඤං, බහි වච්චාදිකං කරෙ.

61.

බරෙන වාචලෙබ්බෙය්‍ය, කට්ඨං පාතෙය්‍ය කුපකෙ;
උභතඤ්ච න ධොවෙය්‍ය, උක්ලාපඤ්ච න සොධයෙ.

62.

දකකිච්චං කරොන්තස්ස, කත්වා “වපුච්ඡ”ති ව;
අනජ්ඣිට්ඨොව ථෙරෙන, පාතිමොක්ඛම්පි උද්දිසෙ.

63.

අනාපුච්ඡාය පඤ්ඤස්ස, කථනෙ විස්සජ්ජනෙපි ව;
සජ්ඣායකරණෙ දීප-ජාලනෙ විජ්ඣාපනෙපි ව.

64.

වාතපානකවාටානි, විචරෙය්‍ය ථකෙය්‍ය වා;
වන්දනාදිං කරෙ නග්ගො, ගමනං භොජනාදිකං.

65.

පරිකම්මං කරෙ කාරෙ, තිපට්ඨජන්තකං විනා;
කායං නභායං සංසෙය්‍ය, කුට්ටෙ ථම්මෙ තරුම්හි වා.

66.

කුරුවින්දකසුත්තෙන, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කායතො;
අභිලානො බහාරාමෙ, චරෙය්‍ය සඋපාහතො.

67.

උපාහනං යො ධාරෙති, සබ්බනීලාදිකම්පි ව;
නිමිත්තං ඉත්ථියා රත්තො, මුඛං වා හික්ඛදායියා.

68.

උජ්ඣානසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස, පත්තං වා අත්තතො මුඛං;
ආදාසාදිම්හි පස්සෙය්‍ය, උච්චාසනමහාසනෙ.

69.

නිසජ්ජාදිං කරොන්තස්ස, දුක්කටං වන්දනෙපි ව;
උක්ඛිත්තානුපසම්පන්න-නානාසංවාසකාදිනං.

70.

එකතො පණ්ඩකිත්ථිහි, උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙන වා;
දීඝාසනෙ නිසීදෙය්‍ය, අදීඝෙ ආසනෙ පන.

71.

අසමානාසනිකෙන, මඤ්චපීඨෙ සයෙය්‍ය වා;
කුලසඬ්ගහත්ථං දදතො, එලපුප්ඵාදිකම්පි ව.

72.

ගන්ථිමාදිං කරෙ කරෙ, ජීනවාරිතපච්චයෙ;
පරිභුඤ්ජෙය්‍ය අඛ්‍යත්තො, අනිස්සාය වසෙය්‍ය වා.

73.

අනුඤ්ඤාතෙහි අඤ්ඤස්ස, හෙසජ්ජං වා කරෙ වදෙ;
කරෙ සාපත්තිකො හික්ඛු, උපොසථප්පවාරණං.

74.

ද්වාරඛන්ධාදිකෙ යානෙ, පරිවත්තකවාටකං;
අපිධාය විනාභොගං, නියොගං වා සයෙ දිවා.

75.

ධඤ්ඤිත්ථීරූපරතනං, ආවුධිත්ථිපසාධනං;
තුරියහණ්ඩං ඵලං රුක්ඛෙ, පුබ්බණ්ණාදිඤ්ච ආමසෙ.

76.

සසිත්ථොදකතෙලෙහි, එණහත්ථඑණෙහි වා;
කෙසමොසණ්ඨනෙකස්මිං, භාජනෙ භොජනෙපි ව.

77.

එකත්ථරණපාවුරණා, සයෙය්‍යුං ද්වෙකමඤ්චකෙ;
දන්තකට්ඨඤ්ච ඛාදෙය්‍ය, අධිකුනං පමාණතො.

78.

යොජෙති වා යොජාපෙති, නච්චං ගීතඤ්ච වාදිනං;
දස්සනං සවනං තෙසං, කරොන්තස්ස ව දුක්කටං.

79.

වීහාදිරොපිමෙ වාපි, බහිපාකාරකුට්ටකෙ;
වච්චාදිජඬ්ඞනාදිමිහි, දීසකෙසාදිධාරණෙ.

80.

නබ්මට්ඨකරණාදිමිහි, සම්බාධෙ ලොමභාරණෙ;
පරිකම්මකතං භූමිං, අක්කමෙ සඋපාහනො.

81.

අධොතඅල්ලපාදෙහි, සඬ්ඝිකං මඤ්චපිට්ඨකං;
පරිකම්මකතං හිත්තිං, ආමසන්තස්ස දුක්කටං.

82.

සඬ්ඝාටියාපි පල්ලත්ථෙ, දුප්පරිභුඤ්ජෙය්‍යා චිවරං;
අකායබන්ධනො ගාමං, වජෙ කත්වාන වච්චකං.

83.

නාවමෙය්‍ය දකෙ සන්තෙ, සමාදෙය්‍ය අකප්පියෙ;
දෙසනාරොවනාදිමිහි, සභාගාපත්තියාපි ව.

84.

න වසෙ වස්සං විසංවාදෙ, සුද්ධචිත්තෙ පටිස්සවං;
වස්සං වසිත්වා ගමනෙ, අනනුඤ්ඤාතකිච්චනො.

85.

විනාපදං තරුස්සුද්ධං, පොරිසම්භාහිරුහණෙ;
අපරිස්සාවනොද්ධානං, වජෙ තං යාවතො න දෙ.

86.

අත්තනො ඝාතනෙ ඉත්ථි-රූපාදිං කාරයෙය්‍යා වා;
හිත්වා මාලාදිකං චිත්තං, ජාතකාදිං සයං කරෙ.

87.

භුඤ්ජන්තමුට්ඨපෙ තස්ස, සාලාදීසු නිසීදනො;
වුඩ්ඞානං පන ඔකාසං, අදත්වා වාපි දුක්කටං.

88.

යානාදිමහිරුහෙය්‍යා, කල්ලකො රතනත්තයං;
ආරබ්භ වදෙ දවඤ්ඤ-පරිසායොපලාලනෙ.

89.

කායාදිං චිවරිත්වාන, හික්ඛුනීනං න දස්සයෙ;

වාචෙ ලොකායතං පලිතං, ගණ්භෙය්‍ය ගණ්භාපෙය්‍ය වා.

90.

යත්ථ කත්ථවි පෙළායං, භුඤ්ජතො පත්තහත්ථකො;
වාතපානකවාටං වා, පණාමෙ සොදකම්පි ව.

91.

උණ්භෙය්‍ය පටිසාමෙය්‍ය, අතිඋණ්භෙය්‍ය වොදකං;
යපෙය්‍ය භූමියං පත්තං, අඬිකෙ වා මඤ්චපිට්ඨකෙ.

92.

මිඬ්ඬන්තෙ පරිහණ්ඩන්තෙ, පාදෙ ඡත්තෙ යපෙනි වා;
චලකාදිං යපෙ පත්තං, පත්තෙ වා හත්ථධොවනෙ.

93.

පත්තෙන නීහරන්තස්ස, උච්ඡිට්ඨමුදකම්පි ව;
අකප්පියම්පි පත්තං වා, පරිභුඤ්ජෙය්‍ය දුක්කටං.

94.

වදෙ “ජීවා”ති බිපිතෙ, න සික්ඛති අනාදරො;
පරිමණ්ඩලකාදිමිහි, සෙබ්බෙයෙ දුක්කටං සියා.

95.

යො හණ්ඩගාරෙ පයුතොව හණ්ඩකං,
මාතුන පාවිත්තියමස්ස ගොපයෙ;
දවාය භීනෙනපි ජාතිආදිනා,
වදෙය්‍ය දුබ්භාසිතමුත්තමම්පි යොති.

6. වත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසො

96.

උපජ්ඣාචරියවත්තඤ්ච, ගමිකාගන්තුකම්පි ව;
සෙනාසනාදිවත්තඤ්ච, කාතබ්බං පියසිලිනා.

97.

හත්ථපාසෙ යීතො කිඤ්චි, ගහිතබ්බං දදෙ තිධා;
ගහෙතුකාමො ගණ්භෙය්‍ය, ද්විධායං සම්පට්ඨගහො.

98.

සඬ්ඝාටිමුත්තරාසඬ්ඝං, තථා අන්තරවාසකං;
“එතං ඉමං අධිට්ඨාමි”, තථා “පච්චුද්ධරාමි”ති.

99.

“ඉමං ඉමානි එතානි, එතම්පි විවර”න්ති වා;
“පරික්ඛාරවොළානී”ති, තථා “පච්චුද්ධරාමි”ති.

100.

“එතං ඉමං අධිට්ඨාමි, පත්තං පච්චුද්ධරාමි”ති;
එවං පච්චුද්ධරෙට්ඨිට්ඨෙ, විවරාදිං යථාචිධි.

101.

සඤ්චරිත්තං විනා සෙසා, සචිත්තා ගරුකන්තිමා;
අවිජින්නං පරිණතං භිත්වා, නිස්සග්ගියමචිත්තකං.

102.

පදසොධම්මං දුට්ඨෙ සෙය්‍යා, ඉත්ථියා ධම්මදෙසනා;
දුට්ඨෙ සෙනාසනානීපි, සිබ්බනං විවරස්සපි.

103.

පචාරිතං සුරාපානං, පඤ්චසන්නිධිආදිකං;
ජොතිනුජ්ජාලනඤ්චෙව, කප්පබ්බන්දුමනාදිකං;
ගාමජ්ජවෙසනන්තෙන, පාචිත්තීසු අචිත්තකා.

104.

පකිණ්ණකෙසු උද්දිස්ස-කතං භිත්වාඤ්ඤමංසකං;
එකත්ථරණපාවුරණං, එකමඤ්චෙ තුවට්ටනං;
එකතො භුඤ්ජනඤ්චාපි, නච්චගීතාදිසත්තපි.

105.

අකායබන්ධනඤ්චාපි, පත්තභත්ථකවාටකං;
අචිත්තකම්දං සබ්බං, සෙසමෙත්ථ සචිත්තකං.

106.

විතික්කමනචිත්තෙන, සචිත්තකමචිත්තකං;
පඤ්ඤත්තිජානනෙනාපි, වදන්තාවරියා තථා.

107.

පුබ්බකරණාදිකං කත්වා, උපොසථජ්ජවාරණං;
නවධා දීපිතං සබ්බං, කාතබ්බං පියසීලිනා.

108.

සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුව්චති.

109.

ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකිව්චන්ති වුච්චති.

110.

උපොසථො යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනීයා ව පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති.

111. පුබ්බකරණපුබ්බකිව්චානි සමාපෙත්වා දෙසිතාපත්තිකස්ස සමග්ගස්ස
භික්ඛුසඛිස්ස අනුමතියා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආරාධනං කරොම.

112.

පාරිසුද්ධිඅධිට්ඨාන-සුත්තුද්දෙසවසා තිධා;
ගණපුග්ගලසඛිසා ව, තං කරෙය්‍යුං යථාක්කමං.

113.

වාතුද්දෙසා පන්තරෙසා, සාමග්ගී දිනතො තිධා;
දිනපුග්ගලකත්තබ්බා-කාරතො තෙ නචෙරිතා.

114.

තයො තයොති කත්ථාන, දිනපුග්ගලභෙදතො;
තෙවාච්ඡිද්ධෙකවාචිති, නච වුත්තා පචාරණා.

115.

කත්තිකත්තිමපක්ඛම්භා, හෙමං එග්ගනපුණ්ණමා;
තස්ස අන්තිමපක්ඛම්භා, ගිම්භං ආසාළ්භිපුණ්ණමා;
වස්සකාලං තතො සෙසං, චතුර්විසතුපොසථා.

116.

වාතුද්දෙසා ඡ එතෙසු, පක්ඛා තතියසත්තමා;
ඤ්ඤායා පන්තරසා සෙසා, අට්ඨාරස උපොසථා.

117. “ඡන්දං දම්මි, ඡන්දං මෙ හර, ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති ඡන්දං දාතබ්බං.

118. “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති
පාරිසුද්ධි දාතබ්බා.

119. “පචාරණං දම්මි, පචාරණං මෙ හර, පචාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය
පචාරෙහි”ති පචාරණා දාතබ්බා.

120. ආපත්තිදෙසකෙන “අභං, භන්තෙ, සම්බහුලා නානාවත්ථුකා ආපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්හමුලෙ පටිදෙසෙමි” ති වත්වා පටිග්ගණ්හන්තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තා ආපත්තියො” ති වුත්තෙ “ආම, භන්තෙ, පස්සාමි” ති වත්වා පුන පටිග්ගණ්හන්තෙන “ආයතිං, ආවුසො, සංවරෙය්‍යාසි” ති වුත්තෙ “සාධු, සුට්ඨු, භන්තෙ සංවරිස්සාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා දෙසෙතබ්බං.

121. වෙමතිං ආරොචෙත්තෙන “අභං, භන්තෙ, සම්බහුලාසු නානාවත්ථුකාසු ආපත්තිසු වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා තා ආපත්තියො පටිකරිස්සාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා ආරොචෙතබ්බං.

122. “අජ්ජ මෙ උපොසථො ‘පන්තරසො, වාතුද්දසො’ ති වා අධිට්ඨාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා පුග්ගලෙන අධිට්ඨානුපොසථො කාතබ්බො.

123. ද්විසු පන ථෙරෙන “පරිසුද්ධො අභං ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ ති මං ධාරෙහි” ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බං. නවකෙනපි තථෙව වත්තබ්බං. “භන්තෙ, ධාරෙථා” ති වචනං විසෙසො.

124. තිසු පන “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා, අජ්ජුපොසථො පන්තරසො, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාමා” ති ඤත්තිං යපෙත්වා පටිපාටියා වුත්තනයෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො.

125. “අජ්ජ මෙ පචාරණා ‘වාතුද්දසි, පන්තරසි’ ති වා අධිට්ඨාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා එකෙන පචාරෙතබ්බං.

126. ද්විසු පන ථෙරෙන “අභං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං. නවකෙනාපි තථෙව වත්තබ්බං. “භන්තෙ” ති වචනං විසෙසො.

127. තිසු වා චතුසු වා පන “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා, අජ්ජ පචාරණා පන්තරසි, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යාමා” ති ඤත්තිං යපෙත්වා ථෙරෙන “අභං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං. නවකෙහිපි තථෙව පටිපාටියා පචාරෙතබ්බං. “භන්තෙ” තිවචනං විසෙසො.

128. චතුහි අධිකෙසු පන “සුඤ්ඤානං මෙ ආවුසො සඬ්ඨිකො, අජ්ජ පචාරණා පන්තරසි, යදි සඬ්ඨිසස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඨිකො පචාරෙය්‍යා” ති ඤත්තිං යපෙත්වා වුඬ්ඨිතරෙන “සඬ්ඨිසං, ආවුසො, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි” ති

තික්කත්තුං වත්වා පවාරෙතබ්බං. නවකෙහිපි තථෙව පටිපාටියා “සඬ්ඝං, භන්තෙ,
පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො
අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති තික්කත්තුං වත්වා පවාරෙතබ්බං.

මූලසික්ඛා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මූලසික්ඛා-ටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

සබ්බකාමදදං සබ්බරතනෙ රතනත්තයං;
උත්තමං උත්තමතරං, වන්දිත්වා වන්දනාරහං.

වරණෙ බ්‍රහ්මචාරීනං, ආචරියානං සිරං මම;
යපෙත්වාන කරිස්සාමි, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනං.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

තත්ථාදො තාව සබ්බසක්කතස්ස සබ්බසත්තුත්තමස්ස සත්ථුනො පණාමං
දස්සෙන්නො ආහ “නත්වා නාථ”න්ත්‍යාදි. නාථං චතුහි නාථඬ්ගෙහි සමන්තාගතං
භගවත්තං නත්වා වන්දිත්වා ආදො ආදිමිහි උපසම්පන්නතො පටියාය නවකෙන
භික්ඛුනා අධුනා පබ්බජිතෙන උපසම්පන්නෙන මූලභාසාය මාගධභාසාය සික්ඛිතුං
සමාසතො සඬ්ඛෙපෙන මූලසික්ඛං අහං පවක්ඛාමිති පිණ්ඩත්ථො.

අයං පන අවයවත්ථො – නත්වාති තන්තින්තතප්පොණතප්පබ්භාරො හුත්වා
කායවච්ඡිමනොද්වාරෙහි වන්දිත්වාති අත්ථො. නාථතීති නාථො, වෙනෙය්‍යානං
භිතසුඛං මෙත්තායනවසෙන ආසිසති පත්ථෙතීති අත්ථො, අථ වා නාථති
වෙනෙය්‍යගතෙ කිලෙසෙ උපතාපෙතීති අත්ථො, නාථති වා යාවතීති අත්ථො. භගවා
හි “සාධු, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කාලෙන කාලං අත්තසම්පත්තිං
පච්චවෙක්ඛෙය්‍යා”තිආදිනා (අ. නි. 8.7) සත්තානං තං තං භිතප්පටිපත්තිං
යාවිත්වාපි කරුණාය සමුස්සාහිතො තෙ තත්ථ නියොපෙති. පරමෙන වා
චිත්තිස්සරියෙන සමන්තාගතො සබ්බසත්තෙ ඊසති අභිභවතීති පරමිස්සරො භගවා
“නාථො”ති වුච්චති. සබ්බො වායමත්ථො සද්දසත්ථානුසාරතො වෙදිතබ්බො.
පවක්ඛාමිති පකාරෙන කථෙස්සාමි. මූලසික්ඛාති අධිසිලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන
තිස්සොපි සික්ඛා, උපසම්පන්නස්ස සුප්පතිට්ඨිතභාවසාධනට්ඨෙත මූලා ව සා
සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති මූලසික්ඛා. ගන්ථවසෙනෙත්ථ සඬ්ඛිපිත්වා වුත්තත්තා
තද්දීපනො ගන්ථො “මූලසික්ඛා”ති වුච්චති.

තත්ථ කතමං සීලං, කතමං අධිසීලං, කතමං චිත්තං, කතමං අධිචිත්තං, කතමා පඤ්ඤා, කතමා අධිපඤ්ඤාති? වුවුවතෙ – පඤ්චඩගඅට්ඨඩගදසඩගසීලං තාව සීලමෙව. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන “අධිසීල” න්ති වුවවති. තඤ්භි සුරියො විය පජ්ජොතානං, සිනෙරු විය පබ්බතානං සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච. පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ව මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ නාධිජ්ජෙතං. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති. කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානි, ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානි ව එකජ්ඣං කත්වා චිත්තමෙව. විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං පන “අධිචිත්ත” න්ති වුවවති. තඤ්භි සබ්බලොකියචිත්තානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච. තතොපි ව මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තං පන ඉධ නාධිජ්ජෙතං. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති. “අත්ථි දිත්තං, අත්ථි ශිට්ඨ” න්තිආදිනායජ්ජවත්තං කම්මස්සකතාඤාණං පඤ්ඤා, තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡෙදකං පන විපස්සනාඤාණං “අධිපඤ්ඤා” ති වුවවති. සා හි සබ්බලොකියපඤ්ඤානං අධිකා වෙව උත්තමා ව. තතොපි ව මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ නාධිජ්ජෙතා. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති.

තාසු තීසු අධිසීලසික්ඛා වාරිත්තවාරිත්තවසෙන දුට්ඨමිපි සීලං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙන, තජ්ජට්ඨකං කිලෙසෙ තද්ධගජ්ජහානවසෙන පජ්ඣන්තෙන සික්ඛිතබ්බා. අධිචිත්තසික්ඛා යථාචුත්තෙසු ආරම්මණෙසු අභියොගවසෙන ඤානජ්ජට්ඨකං නිවරණගණානං වික්ඛම්භනජ්ජහානං කුරුමානෙන සික්ඛිතබ්බා. අධිපඤ්ඤාසික්ඛා පන යථානුරූපං තද්ධගජ්ජහානසමුච්ඡෙදවසෙන සානුසයෙ කිලෙසෙ සමුච්ඡින්නන්තෙන සික්ඛිතබ්බා. තස්මා සුජ්ජනිට්ඨිතභාවසාධනට්ඨෙන මූලා ව සා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති මූලසික්ඛා, කම්මෙවනිච්ඡායං “මූලසික්ඛ” න්ති වුත්තං.

සමාසියතෙ සඩ්ධිජියතෙති සමාසො, තතො සමාසතො. සමග්ගෙන සඩ්ධෙහන ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන අකුජ්ජෙන යානාරහෙන උපසම්පන්නොති භික්ඛු. තත්ථ සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන පඤ්චවග්ගකරණියෙ කම්මෙ යාවතිකා භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙසං ආගතත්තා, ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා, සම්මුඛිභූතානඤ්ච අජ්ජට්ඨකොසනතො එකස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන සඩ්ධෙහන තීහි අනුස්සාවනාහි එකාය ඤත්තියා කාතබ්බකම්මසඩ්ධානෙන ඤත්තිවතුත්ථෙන ධම්මකෙන විනයකම්මෙන වත්ථුඤ්ඤත්තිඅනුස්සාවනසීමාපරිසාසම්පත්තිසම්පන්නත්තා අකොපෙනබ්බතං, අජ්ජට්ඨකොසිතබ්බතං උපගතෙන යානාරහෙන කාරණාරහෙන සත්ථුසාසනාරහෙන උපසම්පන්නො නාම, උපරිභාවං සමාපන්නො පත්තොති අත්ථො. භික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො. තඤ්චෙස යථාචුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා “උපසම්පන්නො” ති වුවවති, තෙන භික්ඛුනා. ඌනපඤ්චවස්සනාය නවකො, තෙන නවකෙන අධුනා පබ්බජිතෙන, අවිරපබ්බජිතෙනාති වුත්තං හොති. ආදොති ආදිම්භියෙවාති අත්ථො, ආදිතො පට්ඨායාති වා. අපි ව ථෙරො “ආදො” ති

වචනෙන සද්ධාපබ්බජිතානං කුලපුත්තානං ආලසියදොසෙන, අප්පට්ඨප්පජ්ජත්තානං අඤ්ඤාණදොසෙන ච අඤ්ඤාපට්ඨප්පජ්ජත්තානං සංවෙගං ජනෙති. කථං? අතිදුල්ලහං බණං සමවායං පටිලභිත්වා තඬ්බණං න කුසිතෙන වා නිරන්ථකකථාපසුතෙන වා චිතිනාමෙතබ්බං, කිං කාතබ්බං? ආදිතො පට්ඨාය නිරන්තරමෙව තීසු සික්ඛාසු ආදරො ජනෙතබ්බොති.

“සා මාගධී මූලභාසා, නරා යායාදිකප්පිකා;
බ්‍රහ්මානො චස්සුතාලාපා, සම්බුද්ධා වාපි භාසරෙ” ති. —

වචනතො මූලභාසායාති මාගධමූලාය භාසාය, සභාවනිරුත්තියා භාසායාති වුත්තං හොති. සික්ඛිතුත්ති උග්ගණ්හිතුං.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1. ඉදානි සබ්බසික්ඛානං පන මූලභූතත්තා අධිසීලසික්ඛාව පයමං වුත්තා, තත්‍රාපි මහාසාවජ්ජත්තා, මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන පවත්තනතො ච සබ්බපයමං පාරාජිකං ජානිතබ්බන්ති දස්සෙත්තො “සං නිමිත්ත”න්තාදිමාහ. තත්ථ මග්ගත්තයෙ සං නිමිත්තං පවෙසත්තො භික්ඛු වුතොති අත්ථො. සං නිමිත්තන්ති අත්තනො අඬගජාතං, සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන එකතිලබ්ථමත්තමපි අත්තනො අඬගජාතන්ති වුත්තං හොති. භික්ඛුති අනික්ඛිත්තසික්ඛො. මග්ගත්තයෙති එත්ථ මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතානං වසෙන තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසාති පාරාජිකවත්ථුතානං නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදස සත්තා හොන්ති. තෙසං වච්චපස්සාවමුඛමග්ගවසෙන තයො මග්ගා. තත්ථ මනුස්සිත්ථියා තයො, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව, තථා මනුස්සභතොඛ්‍යඤ්ජනකාදීනං. මනුස්සපණ්ඩකාදීනං පන වච්චමුඛමග්ගවසෙන ද්වෙ ද්වෙති ඡ, තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සබ්බෙසං වසෙන තිංස මග්ගා හොන්ති. තෙ සබ්බෙ පරිග්ගහෙත්වා ඉධ “මග්ගත්තයෙ”ති වුත්තං, තස්මිං මග්ගත්තයෙ, ද්වාදසන්තං සත්තානං තීසු මග්ගෙසු යත්ථ කත්ථවි මග්ගෙති අත්ථො. වුතොති සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා වුතසත්තො විය සාසනතො වුතො හොති, පාරාජිකො හොතීති අත්ථො.

ඉදානි පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව හොති, පරුපක්කමෙනාපි හොති, තත්ථාපි සෙවනවිත්තෙ සති පාරාජිකො හොතීති දස්සනත්ථං “පවෙසනා”න්තාදි වුත්තං. තස්සත්ථො — යො භික්ඛු පවෙසනට්ඨිතඋද්ධරණපට්ඨිකිකණ්ණෙසු අඤ්ඤතරං බණං වෙපි සාදියං සාදියන්තො සවෙපි තස්මිං බණෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙත්තො, වුතො පාරාජිකො හොති. යො පන සබ්බසො අසාදියන්තො ආසිවිසමුඛං අඬගාරකාසුං පට්ඨං විය ච මඤ්ඤති, සො නිප්පරාධො හොති. එත්ථ පන ඨිතං නාම සුක්කච්ඡිසට්ඨිසමයප්පත්තං. පයමපාරාජිකං.

2-7. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “අදින්නං මානුසං භණ්ඩ”න්ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ යො භික්ඛු අදින්නං මානුසං ගරුකං භණ්ඩං පඤ්චවිසාවහාරෙසු යෙන කෙනචි අවහාරෙන ආදියන්තො චුතො භවෙති සම්බන්ධො. අදින්නන්ති යං කිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං, තං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති අදින්නං, අනිස්සට්ඨං අපරිච්චත්තං රක්ඛිතං ගොපිතං මමායිතං පරපරිග්ගහිතං. මනුස්සස්ස ඉදන්ති මානුසං, මනුස්සසන්නකං, “භණ්ඩ”න්තිමිනා තුල්‍යාධිකරණං. ටෙය්‍යායෙකෙනාති ටෙය්‍යාය එකෙන, එකෙන අවහාරෙනාති අත්ථො. ලිඬිගහෙදං කත්වා චුත්තං. “ටෙය්‍යා කෙනචි”ති වා පායො. තත්ථ ටෙනොති වොරො, ටෙනස්ස භාවො ටෙය්‍යා, කරණත්ථෙ වෙතං පච්චත්තවචනං, තස්මා කෙනචි ටෙය්‍යෙන අවහාරෙනාති අත්ථො. ආදියන්ති ආදියන්තො ගණ්හන්තො. පඤ්චවිසාවහාරෙසුති පඤ්චපඤ්චකෙ සමොධානෙන්වා පඤ්චවිසති අවහාරා. තත්ථ පඤ්චපඤ්චකානි නාම නානාභණ්ඩපඤ්චකං එකභණ්ඩපඤ්චකං සාහත්ථිකපඤ්චකං පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං ටෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති.

තත්ථ සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකභණ්ඩවසෙන නානාභණ්ඩපඤ්චකං, සවිඤ්ඤාණකභණ්ඩවසෙන එකභණ්ඩපඤ්චකං. තත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන තාව එවං වෙදිතබ්බො – යො ආරාමං අභිපුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උජ්ජාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්හං භවිස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ටෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. බන්ධං ඔරොපෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති චුච්චමානො “නාහං ගණ්හාමි”ති භණ්ති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උජ්ජාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්හං දස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. “සභභණ්ඩහාරකං නෙස්සාමි”ති පට්ඨං පාදං සඬකාමෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං සඬකාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. ඵලට්ඨං භණ්ඩං ටෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා. එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකං දාසං වා තිරච්ඡානං වා යථාචුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා හරති වා අවහරති වා ඉරියාපට්ඨං කොපෙති වා යානා වාවෙති වාති. අයමෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙන යොජනා.

පඤ්ච අවහාරා සාහත්ථිකො ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො අත්ථසාධකො ධුරනික්ඛෙපොති. තත්ථ සාහත්ථිකො නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. ආණත්තිකො නාම “අසුකස්ස භණ්ඩං අවහරා”ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. නිස්සග්ගියො නාම අන්තොසුඬකසානෙ යීතො බහිසුඬකසානං පාතෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අත්ථසාධකො නාම “අසුකං භණ්ඩං යදා සක්කොසි, තදා අවහරා”ති ආණාපෙති. තත්ථ සවෙ පරො අනන්තරායිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො භොති, අවහාරකො පන අවහරකාලෙ, අයං අත්ථසාධකො. ධුරනික්ඛෙපො පන උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන වෙදිතබ්බොති ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං.

අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා පුබ්බජ්ජයොගො සහජ්ජයොගො සංවිධාවහාරො සඬකෙනකම්මං නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණත්තිවසෙන පුබ්බජ්ජයොගො වෙදිතබ්බො, යානාවාවනවසෙන සහජ්ජයොගො. සංවිධාවහාරො නාම සම්බහුලා භික්ඛු “අමුකං නාම ගෙහං ගන්ත්වා, ඡදනං වා භින්දිත්වා, සන්ධිං වා ඡින්දිත්වා හණ්ඩං හරිස්සාමා”ති සංවිදහිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙසු එකො හණ්ඩං අවහරති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. සඬකෙනකම්මං නාම සඤ්ජානනකම්මං කාලපරිච්ඡෙදවසෙන සඤ්ඤාකරණං. එත්ථ ච “පුරෙහත්තං අවහරා”ති චුත්තෙ අජ්ජ වා පුරෙහත්තං අවහරතු, ස්වෙ වා අනාගතෙ සංවච්ඡරෙ වා, නත්ථි විසඬකෙනො, සඬකෙනකාරකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ, ඉතරස්ස යානා වාවනෙති එවං ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්ස. නිමිත්තකම්මං නාම සඤ්ඤාප්පාදනත්ථං කස්සපි නිමිත්තස්ස කරණං.

අක්ඛිතිඛණනහත්ථාලඬ්ඝනපාණිප්පහාරඅඬගුලිචොටනභීචුන්තාමනඋක්කාසනාදි නා අනෙකජ්ජකාරං. අවහාරකො ආණාපකෙන යං නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා චුත්තං, තං “එත”න්ති මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නං පාරාජිකං. යං “අවහරා”ති චුත්තං, තං “එත”න්ති මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්මිංයෙව යානෙ යපිතං අවහරති, මුලට්ඨස්ස අනාපත්ති. ඉදං පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං.

අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා ථෙය්‍යාවහාරො පසස්භාවහාරො පරිකප්පාවහාරො පටිච්ඡන්තාවහාරො කුසාවහාරොති. තත්ථ යො කුට්ඨානකුට්ඨකභාපණාදීහි වඤ්චෙන්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො ථෙය්‍යාවහාරො. යො සන්තප්පෙන්වා සයං දස්සෙන්වා තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, යො වා අත්තතො පත්තබලිතො ච අධිකං බලක්කාරෙන ගණ්හාති රාජරාජමහාමත්තාදයො විය, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො පසස්භාවහාරො. පරිකප්පෙන්වා ගණ්හතො පනාවහාරො පරිකප්පාවහාරො. සො දුට්ඨො හණ්ඩොකාසපරිකප්පවසෙන. තත්‍ර යො “සාටකො වෙ, ගණ්හිස්සාමි, සුත්තං වෙ, න ගණ්හිස්සාමි”ති පරිකප්පෙන්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්හාති, තත්‍ර සාටකො වෙ, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, සුත්තං වෙ හොති, රක්ඛති. අයං හණ්ඩපරිකප්පො නාම. යො යානං පරිකප්පෙන්වා හණ්ඩං ගණ්හාති, තස්ස තං පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. අයං ඕකාසපරිකප්පො නාම. එවමිමෙසං ද්වින්නං පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙන්වා ගණ්හතො අවහාරො පරිකප්පාවහාරො. පටිච්ඡාදෙන්වා පරස්ස හණ්ඩං ගණ්හතො අවහාරො පටිච්ඡන්තාවහාරො නාම. කුසං සඬකාමෙන්වා අවහරණං කුසාවහාරො. යො කුසං පාතෙන්වා වීචරෙ භාජියමානෙ අත්තතො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ ධීතං අප්පග්ගතරං වා මහග්ගතරං වා සමසමං වා පරස්ස කොට්ඨාසං දිස්වා සවෙ පයමතරං පරකොට්ඨාසතො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, අත්තතො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධාරෙ රක්ඛති, පාතනෙපි රක්ඛති, අත්තතො කොට්ඨාසතො පන කුසදණ්ඩං උද්ධරති, උද්ධාරෙ රක්ඛති, තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථනො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. අයං කුසාවහාරො නාමාති ඉමෙසු පඤ්චවිසාවහාරෙසු යෙන කෙනපි අවහාරෙන ගණ්හන්තො පාරාජිකො භවෙති අත්ථො.

ගරුකන්ති පඤ්චමාසකං. වීසතිමාසකො හි කභාපණො, කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො පාදො නාම, තස්මා පඤ්චමාසකං වා පාදං වා ගරුකන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ “චත්තාරො වීභයො ගුඤ්ජා, ද්වෙ ගුඤ්ජා මාසකො භවෙ” ති වචනතො වීභිවසෙන චත්තාලීස වීභයො දස ගුඤ්ජා පඤ්චමාසකොති වෙදිතබ්බො. යං පන සාමණෙරසික්ඛායං “වීසතිවීභී” ති චුත්තං, තං නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, වීමංසිතබ්බමෙතං. දුතියපාරාජිකං.

8. ඉදානි තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සපාණං පාණො”ත්තාදි චුත්තං. තත්ථ යො හික්ඛු “මනුස්සපාණො” ඉති ජානන්තො වධකචිත්තෙන මනුස්සපාණං ජීවිතා වියොජෙති, සො හික්ඛු සාසනා පාරාජිකො හොතිති සමුදායත්ථො.

මනුස්සපාණන්ති මාතුකුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිචිත්තෙන සහුප්පන්තං අතිපරිත්තං කලලරූපං ආදිං කත්වා පකතියා වීසවස්සසත්තායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථත්තරෙ අනුපුබ්බෙන වුද්ධිප්පත්තො අත්තභාවො, එසො මනුස්සපාණො නාම, එවරූපං මනුස්සපාණන්ති අත්ථො. පාණොති ජානන්ති “පාණො” ඉති ජානන්තො “තං ජීවිතා වොරොපෙමී” ති ජානන්තො. වධකචෙතසාති වධකචිත්තෙන, ඉත්ථම්භුතෙ කරණවචනං, වධකචිත්තො හුත්වා මරණාධිප්පායො හුත්වාති චුත්තං හොති. ජීවිතාති ජීවිතින්ද්‍රියතො. යොති අනියමවචනං. සොති එතෙන නියමනං වෙදිතබ්බං. වියොජෙතිති චුත්තප්පකාරං මනුස්සවිග්ගහං කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා භෙසජ්ජසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන ජීවිතා වියොජෙතිති අත්ථො. සාසනාති පරාපුබ්බජීධාතුප්පයොගෙ නිස්සක්කවචනං, තෙන සත්ථුසාසනතොති අත්ථො. පරාජිකොති පරාජයමාපන්නො. හොතිති පාඨසෙසො. තතියපාරාජිකං.

9. ඉදානි චතුත්ථං දස්සෙතුං “කුමාරාදිභෙද”ත්තාදි චුත්තං. තත්ථ යො හික්ඛු අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච අධිමානඤ්ච වජ්ජෙත්වා හදයෙ අසන්තං කුමාරාදිභෙදං ධම්මං මනුස්සජාතිකස්ස සත්තස්ස වදෙය්‍ය, තස්මිං බණෙ ඤාතෙ සො තතො සාසනා පාරාජිකො එව හොතිති අත්ථො.

කුමාරාදිභෙදන්ති “කුමානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡිකිරියා කිලෙසප්පහානං විනිවරණතා චිත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී” ති (පාරා. 198) එවං චුත්තං කුමාරාදිභෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. හදයෙති චිත්තෙ. අසන්තන්ති අසංවිජ්ජමානං. අඤ්ඤාපදෙසන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසී, සො හික්ඛු පට්ඨමස්ස කුමානස්ස ලාභී” තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. විනාති වජ්ජනත්ථෙ නිපාතො, තස්ස වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. අධිමානන්ති “අධිගතා මයා” ති එවං උප්පන්නං මානන්ති අත්ථො. අධිගතො මානොති විග්ගහො, තං අධිමානං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. මනුස්සජාතිස්සාති මනුස්සජාතිකස්ස, න දෙවබ්‍රහ්මාදීසු අඤ්ඤතරස්සාති අත්ථො. වදෙය්‍යාති ආරොචෙය්‍යා. ඤාතක්ඛණෙති ඤාතෙ බණෙති ජෙදො, තස්මිං තෙනාරොචිතක්ඛණෙ

මනුස්සජාතිකෙන ඤාතෙති අත්ථො. තෙනාති නිස්සක්කෙ කරණවචනං, තතො සාසනතො පාරාජිකොති අත්ථො. චතුත්ථපාරාජිකං.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසවණ්ණනා

10. ඉදානි සඬ්ඝාදිසෙසං පකාසෙතුං “මොවෙතුකාමචිත්තෙනා”ති ආදිමාරද්ධං. තත්ථ මොවෙතුං කාමෙතීති මොවෙතුකාමං, මොවෙතුකාමඤ්ච තං චිත්තඤ්චාති මොවෙතුකාමචිත්තං, තෙන, මොචනස්සාදචිත්තෙනාති අත්ථො. එකාදසන්තඤ්චි රාගානං එකෙන මොචනස්සාදෙන ආපත්ති හොතීති වුත්තං හොති.

තත්ත්වමෙ එකාදස අස්සාදා මොචනස්සාදො මුච්චනස්සාදො මුත්තස්සාදො මෙථුනස්සාදො එස්සස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො දස්සනස්සාදො නිසජ්ජස්සාදො වාචස්සාදො ගෙහසිතපෙමං චනභඩ්ගියන්ති. තත්ථ මොචනස්සාදවෙනනාය වෙනත්තො වෙච අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති, මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො, න මුච්චති වෙ, ථුල්ලච්චයං. සවෙ පන සයනකාලෙ රාගපරියුට්ඨිතො හුත්වා උගරුනා වා මුට්ඨිනා වා අඬ්ගජාතං ගාල්භං පිළෙත්වා මොචනත්ථාය සඋස්සාහො සුපති, සුපත්තස්ස චස්ස අසුචි මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො. මුච්චනස්සාදෙ අත්තතො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. මුත්තස්සාදෙ අත්තතො ධම්මතාය මුත්තෙ යානා වුතෙ අසුචිමිහි පච්ඡා අස්සාදෙන්තස්ස විනා උපක්කමෙන මුච්චති, අනාපත්ති. මෙථුනස්සාදෙ මෙථුනරාගෙන මාතුගාමං ගණ්හාති, තෙන අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, දුක්කටං පන ආපජ්ජති. එස්සස්සාදො දුට්ඨො අජ්ඣත්තිකො ඛානිරො වාති. තත්ථ අත්තතො නිමිත්තං “ථද්ධං, මුදුකන්ති ජානිස්සාමි”ති වා ලොලභාවෙන වා කීලාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. ඛානිරඑස්සස්සාදෙ පන කායසංසග්ගරාගෙන ඉත්ථිං ඵුසතො, ආලිඬ්ගතො ච අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති.

කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡුපිළකපාණකාදීනං අඤ්ඤතරෙන ඛජ්ජමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙන කණ්ඩුවතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. දස්සනස්සාදෙ ඉත්ථියා අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, දුක්කටං පන හොති. නිසජ්ජස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසින්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, රහොනිසජ්ජාපත්ති පන හොති. වාචස්සාදෙ මාතුගාමං මෙථුනජපටිසංයුත්තාහි වාචාහි ඔභාසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, දුට්ඨුල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. ගෙහසිතපෙමෙ මාතාදීනං මාතාදිපෙමෙන ආලිඬ්ගනාදිං කරොන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. චනභඩ්ගං සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතපුජ්ඣාදිචනභඩ්ගසඤ්ඤිතං පණ්ණාකාරං “ඉත්ථන්තාමාය ඉමං පෙසිත”න්ති අස්සාදෙන ආමසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්තිති. එවමෙනෙසු මොචනස්සාදෙන ආපත්ති හොතීති දස්සෙතුං “මොවෙතු...පෙ.... නා”ති වුත්තං. අථ වා

මොව්වතුකාමං චිත්තං යස්ස සොයං මොව්වතුකාමචිත්තො, තෙන, ඉත්ථම්භුතෙ කරණවචනං, මොව්වතුකාමචිත්තො භුත්වාති අත්ථො.

උපක්කමමාති හත්ථාදීසු යෙන කෙනචි නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වාති අත්ථො. විමොචයන්ති යං අන්තමසො ඵකා බුද්දකමක්ඛිකා පිට්ඨො, තත්තකම්පි විමොචන්තොති අත්ථො. සුක්කන්ති නීලපිතලොභිතොදාතතක්කතෙලදකබ්රදධිසප්පිවණ්ණසඬාතෙසු දසවිධෙසු සුක්කෙසු යං කිඤ්චි සුක්කං. අඤ්ඤත්ථු සුපිනාති යා සුපිනන්තෙ සුක්කචිස්සට්ඨි හොති, තං යපෙත්වාති අත්ථො. සමණොති යො කොච උපසම්පන්නො. ගරුකන්ති සඬසාදිසෙසං. ඵුසෙති ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. චෙතනා උපක්කමො මුච්චනන්ති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගානිති. සුක්කචිස්සට්ඨිසික්ඛාපදං.

11. ඉදානි කායසංසග්ගං දස්සෙත්තුං “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිආදිමාරද්ධං. හික්ඛු මනුස්සිත්ථියා මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤී භුත්වා කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමිත්වා මනුස්සිත්ථිං පරාමසන්තො සඬසාදිසෙසං ආපජ්ජෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ කායසංසග්ගරාගෙනාති හත්ථග්ගහණාදිකායසම්ඵස්සෙන රාගෙන කායමිස්සරාගෙන. මනුස්සිත්ථින්ති තදභුජාතම්පි ජීවමානකමනුස්සිත්ථිං. පරාමසන්ති පරාමසන්තො, ඉත්ථිති සඤ්ඤා ඉත්ථිසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති ඉත්ථිසඤ්ඤී, ඉත්ථිසඤ්ඤී භුත්වාති අත්ථො. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, කායසංසග්ගරාගො, තෙන රාගෙන වායාමො, හත්ථග්ගහණාදිසමාපජ්ජනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගානි. කායසංසග්ගසික්ඛාපදං.

12. ඉදානි දුට්ඨුල්ලං දස්සෙත්තුං “දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙනා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙනාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මප්පටිසංයුත්තවාචස්සාදරාගෙන. මග්ගං වාරඬ්භ මෙථුනන්ති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං අඤ්ඤතරං මග්ගං වා මෙථුනං වා ආරඬ්භාති අත්ථො. ඔභාසන්තොති අවභාසන්තො. මනුස්සිත්ථින්ති විඤ්ඤුං පටිබලං සුභාසිතදුඛාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං සල්ලක්ඛණසමත්ථං මනුස්සිත්ථිං. සුණමානන්ති සුණන්ති. ඉමිනා පටිබලායපි ඉත්ථියා අවිඤ්ඤන්තිපටෙ ධීතාය දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචෙන්තස්ස දුට්ඨුල්ලවාචාපත්ති න හොතීති දීපිතං හොති. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගො, තෙන රාගෙන ඔභාසනං, තඬ්ඬණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගානි. දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදසික්ඛාපදං.

13. ඉදානි අත්තකාමපාරිවරියං දස්සෙත්තුං “වණ්ණ”න්තයාදි චුත්තං. තත්ථ යො හික්ඛු අත්තනො කාමපාරිවරියාය වණ්ණං වත්වා මෙථුනරාගෙන ඉත්ථිං මෙථුනං යාවමානො ගරුං ඵුසෙති සම්බන්ධො. වණ්ණං වත්වාති ගුණං ආනිසංසං පකාසෙත්වා. අත්තනොකාමපාරිවරියායාති මෙථුනධම්මසඬාතෙන කාමෙන පාරිවරියා කාමපාරිවරියා, අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිවරියා අත්තනොකාමපාරිවරියා, අලුත්තසමාසොයං. අථ වා අත්තනොති කත්ථත්ථෙ

සාම්ප්‍රදායික, අත්තනො කාමිකා ඉවිඡිකාති අත්තනොකාමා, සයං මෙට්ඨනරාගවසෙන පත්ථිකාති අත්ථො, අත්තනොකාමා ව සා පාරිවරියා වාති අත්තනොකාමපාරිවරියා, තාය අත්තනොකාමපාරිවරියාය, “එතදග්ගං, හගිනි, පාරිවරියානං, යා මාදිසං සීලවන්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා” ති එවං වණ්ණං වත්වාති අත්ථො. යාවධාතුනො ද්විකම්මිකත්තා “ඉත්ථිං මෙට්ඨනං යාවමානො” ති වුත්තං. තත්ථ ඉත්ථිත්ති දුට්ඨල්ලොභාසනෙ වුත්තප්පකාරං ඉත්ථිං. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිකා, අත්තකාමපාරිවරියාය රාගො, තෙන රාගෙන වණ්ණහණනං, තඨ්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගානි. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදං.

14. ඉදානි සඤ්චරිත්තං දස්සෙතුං “සන්දෙස”න්තයාදිමාරද්ධං. තත්ථ භික්ඛු පුරිසස්ස වා සන්දෙසං, ඉත්ථියා වා සන්දෙසං පටිග්ගහෙත්වා වීමංසිත්වා පච්චාහරන්තො ගරුකං ඵුසෙති සම්බන්ධො. තත්ථ සන්දෙසන්ති “ගච්ඡ, හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං බ්‍රහ්මි ‘හොහි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිකා’ ති (පාරා. 305) එවං වුත්තං පුරිසස්ස සාසනං, “ගච්ඡ, හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං පුරිසං බ්‍රහ්මි ‘අහං තස්ස හරියා හවිස්සාමි’ ති (පාරා. 326-327 ටොකං විසදිසං) එවං වුත්තං ඉත්ථියා සාසනං. පටිග්ගණ්හිත්වාති “සාධු උපාසකා” ති වා “හොතු” ති වා “ආරොචෙස්සාමි” ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වච්චෙදං කත්වා වා සිසකම්පනාදිහි වා පටිග්ගණ්හිත්වා සම්පට්ච්ඡිත්වාති අත්ථො. වීමංසිත්වාති වුත්තප්පකාරෙන සාසනං ගහෙත්වා පුරිසස්ස වා ඉත්ථියා වා තෙසං අවස්සාරොචනකානං මාතෘපිතෘභාතෘහගිනිආදීනං වා ආරොචෙත්වාති අත්ථො. හරංපච්චාති එත්ථ “පච්චාහර”න්ති වත්තබ්බෙ ඡන්දහානිහයා හරංසද්දං පුබ්බනිපාතං කත්වා වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. යත්ථ පහිතෙන තත්ථ ගන්ත්වා තෙන ආරොචිතා සා ඉත්ථි “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡතු වා පටික්ඛිපතු වා ලජ්ජාය වා තුණ්හි හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස හරන්තො එත්තාවතා ඉමාය පටිග්ගහණාරොචනප්පච්චාහරණසම්ඛාතාය තිවඬගසම්පත්තියා සො භික්ඛු සම්භාදිසෙසං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. තෙසං මනුස්සජාතිකතා, අලංචනීයතා, පටිග්ගණ්හනවීමංසනප්පච්චාහරණානීති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගානි. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං.

15. ඉදානි අමුලකං පකාසෙතුං “වාචෙතුකාමො” තිආදිමාරද්ධං. වාචෙතුකාමො භික්ඛු අමුලන්තිමචත්ථුනා අඤ්ඤං සුණමානං භික්ඛුං වොදෙන්තො වා වොදාපෙන්නො වා ගරුං ඵුසෙති සම්බන්ධො. තත්ථ වාචෙතුකාමොති බ්‍රහ්මචරියා වාචෙතුකාමො. වොදෙන්තොති “ත්ථං පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසකාපුත්තියොසි” තිආදිහි වචනෙහි සයං වොදෙන්තොති අත්ථො. එවං වොදෙන්තස්ස වාචාය වාචාය සම්භාදිසෙසො. අමුලන්තිමචත්ථුනාති යං වොදකෙන වුදිතකම්හි පුග්ගලෙ අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬිකිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬිකිතසම්ඛාතානං මූලානං අභාවතො නාස්ස මූලන්ති අමුලං, අන්තිමං වත්ථු යස්ස පාරාජිකස්ස තදිදං අන්තිමචත්ථු, අමුලඤ්ච තං අන්තිමචත්ථු වෙති අමුලන්තිමචත්ථු, තෙන අමුලන්තිමචත්ථුනා, භික්ඛුනො අනුරුපෙසු

එකුනවිසති යා පාරාජිකෙසු අඤ්ඤතරෙනාති අත්ථො. වොදාපයන්ති
 වොදාපයන්තො, තස්ස සමීපෙ යත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං ආණාපෙත්වා
 වොදාපෙත්තො තස්ස ආණත්තස්ස වාචාය වාචාය ගරුං ඵුසෙති අත්ථො.
 සුභමානන්ති ඉමිනා පරමමුඛා දුතෙන වා පණ්ණෙන වා වොදෙන්තස්ස න රුහනීති
 දීපිතං හොති. පරමමුඛා පන සත්තභි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. යං
 වොදෙති, තස්ස උපසම්පන්නොති සඬබ්බපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිතා, යෙන
 පාරාජිකෙන වොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමුලකතා, වාවනාධිජපායෙන සම්මුඛා
 වොදනා, තස්ස තඬබ්බෙවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගාති.
 අමුලකසික්ඛාපදං.

**16. ඉදානි අඤ්ඤභාගියං දස්සෙතුං “ලෙසමත්ත”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ
 ලෙසමත්තමුපාදායාති**
 ජාතිනාමගොත්තලිඬගාපත්තිපත්තවිවරුපජ්ඣායාවරියසෙනාසනලෙසසඬබ්බාතෙසු
 දසසු ලෙසෙසු යො තස්මිං පුග්ගලෙ දිස්සති, තං ලෙසමත්තං උපාදාය නිස්සාය
 භික්ඛුං බ්‍රහ්මවරියා වාවෙනුකාමො අමුලන්තිමවත්ථුනා සුභමානං භික්ඛුං
 වොදෙන්තො ගරුං ඵුසෙති අත්ථො. කථං? අඤ්ඤො ඛත්තියජාතිකො ඉමිනා
 වොදකෙන පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සො අඤ්ඤං
 අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතීලෙසං ගහෙත්වා
 එවං “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වං ඛත්තියො
 පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී”ති වා “ත්වං සො ඛත්තියො, නාඤ්ඤො, පාරාජිකං
 ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී”ති වා වොදෙති, එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතඛිබ්බා.
 අඬගාති පනෙත්ථ අනන්තරසදිසාති. අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදං.

ගරුකාපත්තිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා

**17. ඉදානි විවරවිධිං දස්සෙතුං “විකප්පන”න්තයාදිමුද්ධටං. යො භික්ඛු
 අකාලවිවරං විකප්පනඤ්ච අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වා දසාහං අතික්කාමෙති, තස්ස
 භික්ඛුනො නිස්සග්ගියං සියාති පිණ්ඩත්ථො. තත්ථ අකාලවිවරන්ති අකාලෙ විවරං,
 බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඬගන්ති ජාතිතො ඡ විවරානි,
 දුකුලං පට්ටුණ්ණං සොමාරපට්ටං චීනපට්ටං ඉද්ධිජං දෙවදින්නන්ති ඉමානි පන ඡ
 අනුලොමවිවරානි. තෙසු දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පට්ටුණ්ණාදීනි
 තීණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. ඉද්ධිජාදීනි
 ද්වයානි බොමාදීනං අනුලොමානි තෙසමඤ්ඤතරභාවතො. ඉමෙසං ඡන්නං
 විවරානං අඤ්ඤතරං අකාලවිවරං.**

විකප්පනමධිට්ඨානන්ති එත්ථ පන විකප්පනුපගං අධිට්ඨානුපගඤ්ච එවං
 වෙදිතඛිබ්බං. තත්‍රායං පාළි – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඬගුලං
 සුගතඬගුලෙන චතුරඬගුලවිත්ථනං පච්ඡිමවිවරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358).

මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස දීඝසො ද්වෙ විදන්ථියො, තිරියං විදන්ථී. ද්වෙ විකප්පනා සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා ච. කථං? “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමි”ති වත්තබ්බං, අයං සම්මුඛාවිකප්පනා. “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති, එකස්ස සන්තිකෙ “ඉමං චීවරං තිස්සස්ස හික්ඛුනො විකප්පෙමි”ති වත්තබ්බං, අයං අපරාපි සම්මුඛාවිකප්පනා. තෙන හික්ඛුනා “තිස්සස්ස හික්ඛුනො සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති, “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පනත්ථාය දමමි”ති වත්තබ්බං, තෙන වත්තබ්බො “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා සම්භත්තො වා”ති, තතො ඉතරො “තිස්සො හික්ඛු”ති වත්තබ්බං, පුන තෙන “අහං තිස්සස්ස හික්ඛුනො දමමි”ති වත්තබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. “තිස්සස්ස හික්ඛුනො සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති චුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම භොති. බහුකෙ “ඉමානි”ති, අභත්ථපාසෙ “එතං, එතානි”ති වා. එවං විකප්පනාඤ්ච අකත්වාති අත්ථො.

තිච්චරස්ස පන පමාණං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන සුගතච්චරතො උභතකං වට්ටති, ලාමකපරිච්ඡේදෙන සඬ්ඝාටියා, උත්තරාසඬ්ගස්ස ච දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකං, තිරියං මුට්ඨිත්තිකං, අන්තරවාසකො දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකො, තිරියං ද්විභත්ථොපි අඬ්ඝතෙය්සා වා වට්ටති. චුත්තජ්ජමාණතො අධිකඤ්ච උභතකඤ්ච “පරික්ඛාරවොළා”න්ති අධිට්ඨාතබ්බං. ද්වෙ චීවරස්ස අධිට්ඨානා කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය වා අධිට්ඨෙති. තිච්චරං අධිට්ඨහන්තෙන රජ්ජ්වා කප්පබ්බන්දුං දත්වා පුරාණසඬ්ඝාටිං “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති පච්චුද්ධරිත්වා නවං සඬ්ඝාටිං භත්ථෙත ගභෙත්වා “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති චිත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන අධිට්ඨාතබ්බා, ඉදං කායෙන අධිට්ඨානං. තං යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන අච්ඡස්සන්තස්ස න වට්ටති. වාචාය අධිට්ඨානං පන වචීභෙදං කත්වා වාචාය අධිට්ඨාතබ්බං, සචෙ භත්ථපාසෙ “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති, සචෙ අභත්ථපාසෙ යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති වාචා හින්දිතබ්බා. එස නයො උත්තරාසඬ්ගෙ, අන්තරවාසකෙ ච. තිච්චරාදීනි සබ්බානි එකතො කත්වා “ඉමානි චීවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨාතුමපි වට්ටති. එවං අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වාති අත්ථො.

දස අභානි දසාහං. අතිමාපෙතීති අතික්කාමෙති. තස්සානි තස්ස හික්ඛුනො. නිස්සග්ගියන්ති නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගියං, පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං, නිස්සග්ගියමස්ස අත්ථීති නිස්සග්ගියං, කිං තං? පාවිත්තියං, තං අතික්කාමයතො සහනිස්සග්ගියවිනයකම්මං පාවිත්තියං සියා, අයමෙත්ථ අත්ථො. තං පනෙතං චීවරං යං දිවසං උජ්ජන්තං, තස්ස යො අරුණො, සො උජ්ජන්තදිවසනිස්සිතො, තස්මා චීවරුජ්ජාදිවසෙන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ දසාහාතික්කමිතං භොතීති. චීවරස්ස අත්තතො සන්තකතා, ජාතිජ්ජමාණයුත්තතා, ඡින්නපලිබ්බාධභාවො, අතිරෙකචීවරතා, දසාහාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬ්ගානි. පයමකථිතසික්ඛාපදං.

18. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “භික්ඛුසම්මුතියා” ත්‍යාදිමාරද්ධං. යො භික්ඛුසම්මුතිං චජ්ජෙත්වා කාලඤ්ච විනා අධිට්ඨිතං තිච්චරං එකාභං අතික්කමාපෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ භික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්‍රාති යං සඬ්ඝො ගිලානස්ස භික්ඛුනො තිච්චරෙන විජ්ජවාසසම්මුතිං දෙති, තං යජෙත්වා. තිච්චරමධිට්ඨිතන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, තෙන තිච්චරාධිට්ඨානනයෙන අධිට්ඨිතෙසු සඬ්ඝාට්ඨාදීසු යෙන කෙනචි චිවරෙන. එකාභන්ති එකරත්තං. අතිමාපෙතීති විජ්ජවසති, වියුත්තො වසතීති අත්ථො. තස්ස අලද්ධසම්මුතිකස්ස භික්ඛුනො එකරත්තමපි චිවරෙන විජ්ජවාසනො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. සමයං විනාති චිවරකාලං චජ්ජෙත්වා. අධිට්ඨිතචිවරතා, අනත්ථකථිතතා, අලද්ධසම්මුතිතා, රත්තිවිජ්ජවාසොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඬිගාති. දුතියකථිතසික්ඛාපදං.

19. ඉදානි පුරාණචිවරං දස්සෙතුං “අඤ්ඤාතිකා” ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ අඤ්ඤාතිකාති අඤ්ඤාතිකාය “පටිසඬ්ඛා යොනිසො” තිඨාදීසු විය, අඤ්ඤාතිකාය නෙව මාතුසම්බන්ධෙන න පිතුසම්බන්ධෙන සම්බද්ධායාති වුත්තං හොති. භික්ඛුනියාති අට්ඨවාචිකකම්මෙන උපසම්පන්නාය. ආකොටාපෙතීති පහරාපෙති. තන්ති නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං භවෙය්‍යාති අත්ථො. පුරාණචිවරතා, උපවාසෙර යත්වා අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ආණාපනං, තස්සා ධොවනාදීති වාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඬිගාති. පුරාණචිවරසික්ඛාපදං.

20. කිඤ්චි මූලකන්ති කිඤ්චි පාහතං. චිවරාදානෙති චිවරස්ස ආදානෙ චිවරජ්ජට්ඨගහණෙ. විකජ්ජනුපගචිවරතා, පාරිචත්තකාභාවො, අඤ්ඤාතිකාය හත්ථනො ගහණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඬිගාති. චිවරජ්ජට්ඨගහණසික්ඛාපදං.

21. අජ්ජවාරිතන්ති “චදෙය්‍යාථ, හන්තෙ, යෙන අත්ථො” ති ඉච්ඡාපිතං ඉච්ඡං රුචිං උජ්ජාදිතං, න පවාරිතන්ති අජ්ජවාරිතං. විඤ්ඤාපෙත්තස්සාති යාවත්තස්ස. අඤ්ඤත්‍ර සමයාති නට්ඨචිවරකාලං යජෙත්වා. විකජ්ජනුපගචිවරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඬිගාති. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං.

22. රජතන්ති රුපියං. ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. මාසකන්ති තයො මාසකා ලොභමාසකො දාරුමාසකො ජතුමාසකොති. තත්ථ ලොභමාසකොති තම්බලොභාදීහි කතමාසකො. දාරුමාසකොති සාරදාරුතා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙනපි රූපං ඡින්නිවා කතමාසකො. ජතුමාසකොති ලාබාය වා නිය්‍යාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. කභාපණ්ණන්ති සුවණ්ණමයං වා රුපියමයං වා පාකතිකං වා. ගණ්ඨෙය්‍යාති අන්තනො අත්ථාය දීයමානං වා කත්ථවි ධිතං වා නිජ්ජරිග්ගහං දිස්වා සයං ගණ්ඨෙය්‍ය. ගණ්ඨාපෙය්‍යාති තදෙව අඤ්ඤෙන ගාභාපෙය්‍ය. නිස්සග්ගීති ගහණාදීසු යං කිඤ්චි කරොන්තස්ස අසනබද්ධෙසු වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගි සියාති අත්ථො. සාදිසෙය්‍ය වාති කායවාචාහි අජ්ජට්ඨිතිත්වා චිත්තෙන අධිවාසෙය්‍ය. ජාතරූපරජතභාවො, අත්තුද්දෙසිකතා,

ගහණාදීප්පු අඤ්ඤතරහාවොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඬගානි.
රුපියප්පට්ඨගහණසික්ඛාපදං.

23. රජතාදිවතුබ්බිධං අකප්පියං කප්පියෙනාපි පරිවත්තෙයා සහධම්මිකෙ
යපෙත්වා, නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ අකප්පියන්ති අකප්පියවත්ථුං.
කප්පියෙනාති කප්පියවත්ථුනා. සහධම්මිකෙති
භික්ඛුභික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානසඬානෙ පඤ්ච සහධම්මිකෙ.
රුපියහාවො, පරිවත්තනඤ්චාති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඬගානි.
රුපියපරිවත්තනසික්ඛාපදං.

24. “ඉමං පත්තං තුය්හං විකප්පෙමි” තිආදිනා විකප්පනඤ්ච “ඉමං පත්තං
අධිට්ඨාමි” තිආදිනා අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වාති අත්ථො. පමාණිකන්ති එත්ථායං
විනිවිජයො – අනුපහනපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ඨිතපරිසුද්ධානං ද්වෙ
මගධනාලියො ගහෙත්වා තෙහි තණ්ඩුලෙහි අනුත්තණ්ඩුලමකිලින්නමපිණ්ඩිතං
සුවිසදං කුන්දමකුළුරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදනං පවත්වා නිරවසෙසං පත්තෙ
පක්ඛිපිත්වා තස්ස ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිසනො නාතිතනුකො
හත්ථභාරියො සබ්බසම්භාරසඬානො මුග්ගසුපො පක්ඛිපිතබ්බො, තතො
ආලොපස්ස අනුරූපං යාවචරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්බඤ්ජනං
පක්ඛිපිතබ්බං. සප්පිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීනි පන අගණනුපගාති භොන්ති. තානි
හි ඔදනගතිකානි නෙව භාපෙතුං, න වඬිසෙතුං සක්කොන්ති. එවමෙතං සබ්බම්පි
පක්ඛිත්තං සවෙ පන පත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා
භීරෙන වා ඡින්දන්තස්ස සුත්තස්ස වා භීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං චූසති, අයං
උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථුපිකතං තිට්ඨති, අයං
උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අත්තොගතමෙව
භොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම. උක්කට්ඨො උපඬ්ඨප්පමාණො
මජ්ඣිමො. මජ්ඣිමො උපඬ්ඨප්පමාණො ඔමකො. තෙසම්පි චූත්තනයෙනෙව
පහෙදො වෙදිතබ්බො. ඉච්චෙනෙසු උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ච ඔමකොමකො වාති ද්වෙ
අපත්තා, සෙසා සත්ත පත්තා පමාණයුත්තා නාමාති එවං පමාණෙන යුත්තො
පමාණිකො, තං පමාණිකං. පත්තන්ති සත්තසු පත්තෙසු අඤ්ඤතරං පත්තං.
පත්තස්ස අත්තනො සත්තකතා, පමාණයුත්තතා, අධිට්ඨානුපගතා,
අතිරෙකපත්තතා, දසාභාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගානි.
පයම්පත්තසික්ඛාපදං.

25. යො භික්ඛු පඤ්චබන්ධනතො ඌනපත්තෙ සති පරං පන නවං පත්තං
විඤ්ඤාපෙති, තස්සපි භික්ඛුතො නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ පරන්ති
අඤ්ඤං, “නවං පත්ත” න්තිමිනා තුලාධිකරණං. අධිට්ඨානුපගපත්තස්ස
ඌනපඤ්චබන්ධනතා, අත්තුද්දෙසිකතා, කතවිඤ්ඤන්ති, තාය ච පටිලාභොති
ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඬගානි. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදං.

26. යො සප්පිතෙලාදිකං පන හෙසප්පං පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං භුඤ්ජන්තො සත්තාහං අතික්කාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති අත්ථො. තත්ථ සප්පිතෙලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො නවනීතමුද්දාණිකං සඬගණ්හාති. තත්ථ සප්පි නාම ගවාදීනං සප්පි, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි, තථා නවනීතං. තෙලං නාම තිලසාසපමුදුකඵරණ්ඩවසාදීහි නිබ්බන්තං. මුදු නාම මක්ඛිකාමුදුමෙව. උච්ඡුරසං උපාදාය පන අපක්කා වා අවත්ථුකපක්කා වා සබ්බාපි උච්ඡුචිකති ආණිතන්ති වෙදිතබ්බං. හෙසප්පවිධානසික්ඛාපදං.

27. භික්ඛුස්ස වීවරං දත්වා පුන තං වීවරං සකසඤ්ඤාය අවිජින්දන්තස්ස වා අවිජින්දාපයතොපි වා නිස්සග්ගියං සියාති යොජනා. තත්ථ දත්වාති වෙය්‍යාවච්චාදීනි පච්චාසිසමානො දත්වා. අවිජින්දන්තස්සාති වෙය්‍යාවච්චාදීනි අකරොන්තං දිස්වා බලක්කාරෙන ගණ්හන්තස්ස, තථා අවිජින්දාපයතොති. විකප්පනුපගවීවරතා, සාමංදින්නතා, සකසඤ්ඤිතා, උපසම්පන්නතා, කොධවසෙන අවිජින්දනං වා අවිජින්දාපනං වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඩ්ගාති. අවිජින්දනසික්ඛාපදං.

28. අප්පචාරිතං අඤ්ඤාතිං ගහපතිං සුත්තං යාවිත්වා ඤාතිප්පචාරිතෙ වජ්ජෙත්වා තත්තවායෙහි වීවරං වායාපෙන්නස්ස නිස්සග්ගියං සියාති පිණ්ඩත්ථො. තත්ථ සුත්තන්ති ඡබ්බිධං බොමසුත්තාදිකං වා තෙසං අනුලොමං වා. යාවීයාති වීවරත්ථාය යාවිත්වා. වීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්තං, අත්තුද්දෙසිකතා, අකප්පියතත්තවායෙන අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා වායාපනන්ති ඉමානෙත්ථ තිණි අඩ්ගාති. සුත්තවිඤ්ඤත්තියික්ඛාපදං.

29. යො භික්ඛු සඬසස්ස පරිණතං ලාභං ජානන්තො අත්තනො පරිණාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති අත්ථො. තත්ථ ජානන්ති ජානන්තො. ලාභන්ති ලභිතබ්බං වීවරාදිවත්ථුං. පරිණතන්ති සඬසස්ස නින්තං සඬසස්ස පොණං සඬසස්ස පබ්භාරං හුත්වා යීතං. අත්තනො පරිණාමෙති “මය්‍හං දෙථා” තිආදීනි වදන්තො අත්තනි නින්තං කරොති. සඬසෙ පරිණතභාවො, තං ඤාත්වා අත්තනො පරිණාමනං, පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ තිණි අඩ්ගාති. පරිණාමනසික්ඛාපදං.

නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

30. ඉදානි පාවිත්තියං දස්සෙතුං “සම්පජානමුසාවාදෙ” ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ සම්පජානමුසාවාදෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමව්වනං, තස්මා යො භික්ඛු සම්පජානන්තො මුසා වදති, තස්ස තන්තිමිත්තං තංභෙතු තප්පච්චයා පාවිත්තියං උදීරිතන්ති අත්ථො. භික්ඛුඤ්ච ඔමසන්නස්සාති ජාතිනාමගොත්තකම්මසිප්පවයආබාධලිඬිගකිලෙසාපත්තිඅක්කොසෙසු භූතෙන වා අභූතෙන වා යෙන කෙනවි මුඛසත්තිනා භික්ඛුං ඔවිජ්ඣන්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං උදීරිතන්ති අත්ථො. පෙසුඤ්ඤහරණෙපි වාති භික්ඛුස්ස

පෙසුඤ්ඤාභරණ, ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි භික්ඛුං අක්කොසන්තස්ස භික්ඛුනො සුත්වා භික්ඛුනො පියකම්මානාය වා හෙදාධිජ්ජායෙන වා යො අක්කුද්ධො, තස්ස භික්ඛුස්ස කායෙන වා වාචාය වා පෙසුඤ්ඤාභරණවචනෙ පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො.

31. සඬ්භීතිත්තයමාරුල්ලං පිටකත්තයං ධම්මං භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච ය්පෙත්වා අඤ්ඤෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං එකතො පදං පදං භණන්තස්ස භික්ඛුනො පදගණනාය පාවිත්තියං උදිරිතන්ති සමුදායත්ථො.

32. අනුපසම්පන්නෙනෙවාති භික්ඛුං ය්පෙත්වා අන්තමසො පාරාජිකවත්ථුභූතෙන තිරච්ඡානගතෙනාපි සහ තිරත්තියං සගිත්වා චතුත්ථදිවසෙ අත්ථඬගතෙ සුරියෙ පුන සහසෙය්‍යාය පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ සහසෙය්‍යායාති සබ්බච්ඡන්තපරිච්ඡින්නෙ, යෙභුය්‍යෙනච්ඡන්තපරිච්ඡින්නෙ වා සෙනාසනෙ පුබ්බාපරියෙන වා එකක්ඛණෙ වා එකතො නිසජ්ජනාය. තත්ථ ඡදනං අනාහච්ච දියඬ්ඬහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා පරිච්ඡින්නම්පි සබ්බපරිච්ඡින්නම්චිචෙව වෙදිතබ්බං.

33. එකරත්තම්පි ඉත්ථියා සද්ධිං සෙය්‍යං කප්පයතො තස්ස භික්ඛුනොපි පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ ඉත්ථියාති අන්තමසො තද්දුජාතායපි මනුස්සිත්ථියා. දෙසෙන්තස්ස විනා විඤ්ඤුං, ධම්මඤ්ච ඡප්පදුත්තරිත්ති විඤ්ඤුං පුරිසං විනා ඉත්ථියා ඡප්පදතො උත්තරිං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ “ඡප්පදුත්තරි”න්ති එත්ථ එකො ගාථාපාදො එකං පදන්ති එවං සබ්බත්ථ පදප්පමාණං වෙදිතබ්බං. ඡ පදානි ඡප්පදං, ඡප්පදතො උත්තරිං ඡප්පදුත්තරිං.

34. භික්ඛුසම්මුතිං ය්පෙත්වා භික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලං වජ්ජං අභික්ඛුනො වදන්තස්ස පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. තත්ථ දුට්ඨුල්ලන්ති ඉධ සඬ්ඝාදිසෙසං අධිජ්ජෙතං. භික්ඛුසම්මුතියාති යං සඬ්ඝො අභිණ්භාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථාය ආපත්තිනඤ්ච කුලානඤ්ච පරියන්තං කත්වා වා අකත්වා වා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා කතිකං කරොති, තං ය්පෙත්වා. අභික්ඛුනොති අනුපසම්පන්නස්ස. වදන්තස්සාති ආරොචෙන්තස්ස.

35. යො අකප්පියං පථවිං බණ්ණායා වා බණ්ණාපෙය්‍යා වා, තස්ස පාවිත්තියං සියා. තත්ථ අකප්පියන්ති උද්ධනපවනාදිවසෙන වා තථා තථා අද්ඬ්ඨා වා ජාතපථවී වුච්චති. සා තිව්ඨා සුද්ධම්මස්සපුඤ්ජවසෙන. තත්ථ සුද්ධපථවී නාම පකතියා සුද්ධපංසු වා සුද්ධමත්තිකා වා. මිස්සපථවී නාම යත්ථ පංසුතො වා මත්තිකතො වා පාසාණසක්ඛරකථලමරුම්බවාලුකාසු අඤ්ඤතරස්ස තතියභාගො හොති. පුඤ්ජපථවී නාම අතිරෙකවාතුමාසං ඔවට්ඨො පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා හොති. චුත්තලක්ඛණෙන පන මිස්සකපුඤ්ජොපි පිට්ඨිපාසාණෙ ඨිතසුචුමරජම්පි ව දෙවෙ ථුසයන්තෙ සකිං වෙ තින්තං, වාතුමාසච්චයෙන තින්තොකාසො

ප්‍රඥ්‍යප්පට්ඨසඛ්ඛමෙව ගච්ඡති. යො භික්ඛු භූතගාමං විකොපෙය්‍යා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ භූතගාමන්ති භවන්ති, අභවුං වාති භූතා, ජායන්ති වඩ්ඪන්ති ජාතා වඩ්ඪිතා වාති අත්ථො, ගාමොති රාසි, භූතානං ගාමො, භූතා එව වා ගාමොති භූතගාමො, පතිට්ඨිතහරිතතිණුරුක්ඛාදීනමෙනං අධිවචනං. තං භූතගාමං. විකොපෙය්‍යාති ඡෙදනභෙදනාදීති කරෙය්‍යා.

36. යො භික්ඛු සඛ්ඛිකං මඤ්චාදිං අජ්ඣොකාසෙ සන්ථරණාදිකං කත්වා ආපුච්ඡනාදිකං අකත්වා යාති, තස්ස පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ සඛ්ඛිකන්ති සඛ්ඛස්ස සන්තකං. මඤ්චාදින්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පීඨභිසිකොච්ඡාදිං සඛ්ගණ්හාති. සන්ථරණාදිකන්ති සන්ථරණාදිං කත්වා වා කාරාපෙත්වා වා. ආපුච්ඡනාදිකන්ති ආපුච්ඡනං වා උද්ධරණං වා උද්ධරාපනං වාති අත්ථො. යාතීති ගච්ඡති.

37. යො භික්ඛු සඛ්ඛිකාවසට්ඨෙ සෙය්‍යං සන්ථරණාදිකං කත්වා ආපුච්ඡනාදිකං අකත්වා යාති, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ සඛ්ඛිකාවසට්ඨති සඛ්ඛස්ස සන්තකෙ ආවසට්ඨෙ විහාරෙ ගබ්භෙ වා අඤ්ඤස්මිං වා සබ්බපරිච්ඡින්නෙ ගුත්තසෙනාසනෙ. සෙය්‍යන්ති භිසි විමිලිකා පාචුරණං උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා වම්මක්ඛණ්ඩං නිසිද්දනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරොති එවමාදිකං. සන්ථරණාදිකන්ති තෙසු යෙන කෙනචි අත්ථරණාදිකං කත්වා වා කාරාපෙත්වා වා.

38-9. යො පන භික්ඛු ජානං සප්පාණකං තොයං පරිභුඤ්ජයෙ, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ ජානං සප්පාණකන්ති “සප්පාණකමිද්”න්ති දිස්වා වා සුත්වා වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන ජානන්තො. තොයන්ති උදකං. පරිභුඤ්ජයෙති පරිභුඤ්ජෙය්‍යා. යො භික්ඛු පාරිවත්තකං යපෙත්වා අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරං දෙති, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියා. වීචරජ්ජට්ඨගහණසික්ඛාපදෙ භික්ඛු පටිග්ගාහකො ඉධ භික්ඛුනී, අයං විසෙසො. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරං සිබ්බතොපි තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. වීචරන්ති නිවාසනපාරුපනුපගං. සිබ්බතොති සයං සිබ්බන්තස්ස සුචිං පච්චෙසෙත්වා නීහරණෙ පයොගගණනාය පාවිත්ති. සිබ්බාපෙන්තස්ස පන “සිබ්බා”ති චුත්තො සචෙපි සබ්බං සුචිකම්මං නිට්ඨාපෙසි, එකමෙව පාවිත්ති, ආණන්තස්ස පයොගගණනාය පාවිත්ති හොති. පචාරෙත්වාන අතිරිත්තං අකාරෙත්වා භුඤ්ජතො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්‍රායං විනිච්ඡයො – ඔදනො සත්තු කුම්මාසො මච්ඡො මංසන්ති පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං සාසපමත්තමපි අජ්ඣොහරිත්වා හොජනං පටික්ඛෙපං කත්වා අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන “අලමෙනං සබ්බ”න්ති අතිරිත්තං අකාරෙත්වා පරිභුඤ්ජතො පාවිත්ති හොතීති.

40. යො භික්ඛු ආසාදනාපෙක්ඛො භුත්තාවිං පචාරිතං භික්ඛුං “භන්ද, භික්ඛු, බාද වා භුඤ්ජ වා”ති අනතිරිත්තෙන පචාරෙති, හොජනෙ භුත්තෙ තස්ස පාවිත්තියං.

උදිරිතන්ති අත්ථො. තත්ථ ආසාදනාපෙක්ඛොති ආසාදනං වොදනං
මඛිකුකරණභාවං අපෙක්ඛමානො.

41-2. යො භික්ඛු සන්තිධිභොජනං භුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති
සියාති අත්ථො. තත්ථ සන්තිධිභොජනන්ති පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තං
විතිනාමිතභොජනං. විකාලෙ යාවකාලිකං භුඤ්ජතො වාපි පාවිත්ති සියාති යොජනා.
තත්ථ විකාලෙති විගතකාලෙ, මජ්ඣන්තිකාතික්කමනො පටියාය යාව
අරුණුග්ගමනාති අත්ථො. යාවකාලිකන්ති වනමුලඵලාදිකං ආමිසභොජනං.
අගිලානො භික්ඛු පණිතකං සප්පිහත්තාදිකම්පි විඤ්ඤාපෙත්වාන භුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස
භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ අගිලානොති කල්ලකො. පණිතකන්ති
සප්පිතෙලමධුඵාණිතමච්ඡමංසබ්බරද්ධිසංඛාතෙහි සංසට්ඨං සත්තධඤ්ඤානිබ්බත්තං
පණිතභොජනං. යො භික්ඛු දන්තකට්ඨොදකං වජ්ජෙත්වා අප්පටිග්ගහිතකං
භුඤ්ජෙය්‍ය, පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ අප්පටිග්ගහිතන්ති කායෙන වා
කායප්පට්ඨොදකො වා ගණ්හන්තස්ස හත්ථපාසෙ යත්වා
කායකායප්පට්ඨොදකානිස්සග්ගියානං අඤ්ඤාතරොන න දින්නං අප්පටිග්ගහිතං නාම.

43. යො භික්ඛු තිත්ථියස්ස සහත්ථනො කිඤ්චි භුඤ්ජිතබ්බං දදෙය්‍ය, තස්ස
පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ තිත්ථියස්සාති අඤ්ඤාතිත්ථියස්ස. කිඤ්චි
භුඤ්ජිතබ්බන්ති යං කිඤ්චි භොජනියං. සහත්ථනොති සහත්ථා. යො භික්ඛු
මාතුගාමෙන එකතො රහො නිසජ්ජං කප්පෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො.
තත්ථ රහොති පට්ච්ඡන්තො. කප්පෙති කප්පෙය්‍ය. එකතොති සද්ධිං.

44. සුරාමෙරයපානෙපිති එත්ථ පිටියාදිහි කතං මජ්ජං සුරා. පුප්ඵාදිහි කතො
ආසවො මෙරයං. යො භික්ඛු තදුභයම්පි බීජතො පටියාය කුසග්ගෙනාපි පිවති, තස්ස
තප්පානපච්චයා පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. අඛගුලිපතොදකෙ වාපිති අඛගුලිහි
උපකච්ඡකාදිනං සට්ඨනපච්චයා පාවිත්ති සියාති අත්ථො. හසධම්මෙපි වොදකෙති
උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ හසධම්මෙ කිලානිමිත්තං තස්ස පාවිත්ති සියාති අත්ථො.

45. අනාදරෙපි පාවිත්තීති පුග්ගලස්ස වා ධම්මස්ස වා අනාදරකරණෙපි පාවිත්ති
සියාති අත්ථො. යො භික්ඛු උපසම්පන්නො පඤ්ඤත්තො වුච්චමානො තස්ස වා
වචනං අකත්තුකාමතාය, තං වා ධම්මං අසික්ඛිතුකාමතාය අනාදරියං කරොති, තස්ස
තස්මිං අනාදරියෙ පාවිත්ති සියාති අත්ථො. භයානකං කථං කත්වා වා භයානකං
රූපං දස්සෙත්වා වා භික්ඛුං භීසයතොපි පාවිත්ති සියාති අත්ථො.

46. යො භික්ඛු අගිලානො කිඤ්චි පච්චයං යපෙත්වා ජොතිං ජලෙය්‍ය වා
ජලාපෙය්‍ය වා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ කිඤ්චි පච්චයන්ති
පදීපුජ්ජලනං වා පත්තපච්චනාදීසු ජොතිකරණං වාති ඵවරූපං පච්චයං යපෙත්වා.
ජොතින්ති අග්ගිං.

47-8. කප්පබ්බන්දුං අනාදාය නවච්චරභොගිනො නවං චීවරං භුඤ්ජන්තස්ස
පාවිත්ති සියාති අත්ථො. කප්පබ්බන්දුන්ති මොරක්ඛිමණ්ඩලමඛිගුලපිට්ඨිනං

අඤ්ඤතරජපමාණං කප්පබ්බන්දුං. අනාදායාති අනාදියිත්වා. භික්ඛුනො චීවරාදිකං පරික්ඛාරං අපනෙත්වා නිධෙන්තස්ස වා නිධාපෙන්තස්ස වා භසාපෙක්ඛස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. චීවරාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන පත්තනිසිද්ධනසුචිසරකායබන්ධනාදිං සඬගණ්හාති. නිධෙන්තස්සාති නිදහන්තස්ස. භසාපෙක්ඛස්සාති භසාධිජ්ජායස්ස. ඡානං පාණං හනෙ භික්ඛු, තීරච්ඡානගතම්පි වාති යො භික්ඛු “පාණො”ති ඡානන්තො තීරච්ඡානගතං පාණං බුද්දකම්පි මහන්තම්පි හනෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො.

49. ඡාදෙතුකාමො ඡාදෙති, දුට්ඨුල්ලං භික්ඛුනොපි වාති යො භික්ඛු භික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලසඬබ්බතං සඬසාදිසෙසං ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදෙති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. ඉත්ථීයා සහ සංවිධාය ගාමන්තරගතස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

50. භික්ඛුං වා පහරෙය්‍යාථාති යො භික්ඛු භික්ඛුං පහරෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා. තලසත්තිකමුග්ගිරෙති යො භික්ඛු පහරණාකාරං දස්සෙන්තො කායං වා කායජ්ජපිබ්බද්ධං වා උග්ගිරෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. වොදෙය්‍ය වා වොදාපෙය්‍ය, භික්ඛුං අමුලකෙන වාති යො භික්ඛු භික්ඛුං අමුලකෙන සඬසාදිසෙසෙන වොදෙය්‍ය වා වොදාපෙය්‍ය වා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. තත්ථ අමුලකෙනාති දිට්ඨාදිමුලචිරහිනෙන.

51. කුක්කුච්චුප්පාදනෙ වාපිති “ලානච්ඡතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙ”ති ආදීති හණන්තො කුක්කුච්චං උප්පාදෙය්‍ය, තස්ස කුක්කුච්චුප්පාදනපච්චයා පාවිත්තියං හොති. යො භික්ඛු හණ්ඩනත්ථාය හණ්ඩනඡාතානං වචනං සොතුං උපස්සුතිං යාති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ හණ්ඩනත්ථායාති කලහත්ථාය. හණ්ඩනඡාතානන්ති කලහඡාතානං. උපස්සුතින්ති සුතිසමීපං.

52. යො භික්ඛු සඬසස්ස පරිණාමිතං යං ලාභං, තං පරපුග්ගලස්ස නාමෙති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ නාමෙතීති පරිණාමෙති. පුච්ඡං අකත්වාති “චිකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමී”ති වා “ගාමං පටිසිස්සාමී”ති වා අනාපුච්ඡිත්වා. සන්තභික්ඛුන්ති අන්තොඋපචාරසීමාය දස්සනුපවාරෙ භික්ඛුං දිස්වා යං සක්කා හොති පකතිවචනෙන ආපුච්ඡතුං, තාදිසං විජ්ජමානං භික්ඛුං. ගාමස්සාති ගාමං, කම්මත්ථෙ සාම්චචනං. ගතෙති සම්පදානත්ථෙ භූමිමචචනං, ගතස්සාති අත්ථො. සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡිත්වා චිකාලෙ ගාමං ගතස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

53. ඉදානි පකිණ්ණකං දස්සෙතුං “සඬසික”න්ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ යො භික්ඛු ඉස්සරො හුත්වා සඬසිකං ගරුහණ්ඩං අඤ්ඤස්ස දෙති, තස්ස ථුල්ලච්චයං සියා.

ඵයායා අඤ්ඤස්ස දෙනි, යථාවත්ථු පාරාජිකාදි සියා, දුක්කටවත්ථු දුක්කටං,
ථුල්ලච්චයවත්ථු ථුල්ලච්චයං, පාරාජිකවත්ථු පාරාජිකං සියාති වුත්තං හොති.

54. කුසාදිමයචිරාතීති එත්ථ ආදි-සද්දො වාකඵලකං සඬගණ්හාති, කුසමයචිරං
වාකමයචිරං ඵලකමයචිරන්ති. තත්ථ කුසෙ ගන්ථෙත්වා කතචිරං කුසමයචිරං.
වාකමයචිරං නාම තාපසානං වක්කලං. ඵලකමයචිරං නාම ඵලකසණ්ඨානානි
ඵලකානි සිබ්බෙන්වා කතචිරං. කම්බලං කෙසවාලජන්ති කෙසජං කම්බලං වාලජං
කම්බලං, කෙසකම්බලං වාලකම්බලන්ති අත්ථො. කෙසෙහි තත්තෙ වායිත්වා
කතකම්බලං කෙසකම්බලං. වමරිවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලං වාලකම්බලං.
සමයං විනාති නට්ඨචීවරකාලං යපෙත්වා. ධාරයතො ධාරයන්තස්ස.
ලුකපක්ඛාජිනක්ඛිපන්ති උලුකපක්ඛිඅජිනක්ඛිපං. තත්ථ උලුකපක්ඛිති
උලුකසකුණපක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබ්බරං
අජිනමිගවම්මං. නට්ඨචීවරකාලං යපෙත්වා ඉමෙසු සත්තසු වත්ථුසු යං කිඤ්චි
ධාරයතො ථුල්ලච්චයං සියාති අත්ථො.

55. සත්ථකෙන කත්තබ්බං කම්මං සත්ථකම්මං, තස්මිං සත්ථකම්මෙ. වත්ථිමිහි
කත්තබ්බං කම්මං වත්ථිකම්මං, තස්මිං වත්ථිකම්මෙ. සං නිමිත්තන්ති අත්තනො
අඬගජානං. තං ඡින්දනො ථුල්ලච්චයං සියාති සම්බන්ධො. මංසාදිභොජනෙති එත්ථ
ආදි-සද්දො අට්ඨිලොභිතවම්මලොමානි සඬගණ්හාති. තස්මා මනුස්සානං
මංසඅට්ඨිලොභිතවම්මලොමභොජනපච්චයා ථුල්ලච්චයං සියාති අත්ථො.

56. කදලෙරකක්කදුස්සාතීති එත්ථ කදලිඵරකඅක්කවාකෙහි කතානි වත්ථානි
ධාරයන්තස්ස දුක්කටං. පොත්ථකන්ති මකචීවාකෙහි කතං පොත්ථකදුස්සං.
සබ්බපිතාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන
සබ්බලොභිතකසබ්බකණ්හකසබ්බමඤ්ජෙට්ඨිකං සඬගණ්හාති. තත්ථ සබ්බමෙව
නීලකං සබ්බනීලකං. ඵවං සෙසෙසුපි. නීලං උම්මාරපුප්ඵවණ්ණං. පිතං
කණ්කාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොභිතං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්හකං
අද්දාරිට්ඨකවණ්ණං. මඤ්ජෙට්ඨිකං ලාබාරසවණ්ණං. ඉමෙසු අට්ඨසු වත්ථුසු යං
කිඤ්චි ධාරයන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො.

57-8. හත්ථිස්සුරගසොණානන්ති හත්ථිඅස්සඋරගසොණානං මංසං
අට්ඨිරුධිරවම්මලොමානි. සීහබ්බග්ගස්විජ්ජිනන්ති සීහබ්බග්ගඅච්ඡදීපිතං මංසාදීනි.
තරච්ඡස්ස ව මංසාදිං උද්දිස්සකතමංසඤ්ච අනාපුච්ඡිතමංසඤ්ච භුඤ්ජතො දුක්කටං
සියා. දකතිත්ථාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො වච්චපස්සාවකුටියො සඬගණ්හාති. තෙන
යාතානුපුබ්බං ආගතජ්ජපට්ඨාටිං හිත්වාන වජ්ජෙන්වා නභානතිත්ථඤ්ච වච්චකුටිඤ්ච
පස්සාවකුටිඤ්ච වජ්ජෙ වජ්ජයා ගච්ඡෙයා, දුක්කටං තස්ස සියාති අත්ථො.

59. සහසාති වෙගසා වෙගෙන. වුබ්බජිත්වානාති අන්තරවාසකං දුරතොව
උක්ඛිපිත්වා, ව-කාරො සන්ධිවසෙනාගතො. පච්ඡෙති පච්ඡෙයා.
වච්චපස්සාවකුටිකන්ති වච්චකුටිකං පස්සාවකුටිකං. විසෙති පච්ඡෙයා. යො හික්ඛු

වච්චපස්සාවකුටිකං සහසා පවිසෙය්‍යා වා නික්ඛමෙය්‍යා වා, උබ්භජිත්වා වා පවිසෙය්‍යා වා නික්ඛමෙය්‍යා වා, උක්කාසිකං වජ්ජෙත්වා තං පවිසෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

60. නිත්ථුනන්තො වච්චං කරෙය්‍යා දන්තකට්ඨඤ්ච බාදන්තො, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වච්චපස්සාවදොණිනං බහි වච්චාදිකං වච්චපස්සාවං කරෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියා.

61. බරෙන වාවලෙබ්බෙය්‍යාති ඵාලිතකට්ඨෙයන වා ඵරුසෙන වා ගණ්ඨිකෙන වා පුතිකට්ඨෙයන වා පුසිරෙන වා අවලෙබ්බෙය්‍යාති අත්ථො. කට්ඨන්ති අවලෙබ්බනකට්ඨං. කුපකෙති වච්චකුපකෙ. උභතඤ්චාති ගුප්තකිංචිතඤ්ච. න ධොවෙය්‍යාති අත්තනා වා න ධොවෙය්‍යා පරෙන වා න ධොවාපෙය්‍යා. උක්ලාපඤ්චාති කච්චරඤ්ච. න සොධයෙන සම්මජ්ජෙය්‍යා.

62. වප්ඵවපුති සද්දං කත්වා උදකකිච්චං කරොන්තස්ස ආවමන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. අනාජ්ඣිට්ඨොවාති අනාණත්තොයෙව. ථෙරෙනාති සඨිසත්ථෙරෙන. පාතිමොක්ඛන්ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසං. උද්දිසෙ උද්දිසෙය්‍යා, දුක්කටං සියා.

63. අනාපුච්ඡාය පඤ්භස්ස කථනෙ, අනාපුච්ඡාය පඤ්භස්ස විස්සජ්ජනෙ, අනාපුච්ඡාය සජ්ඣායකරණෙ, අනාපුච්ඡාය පදීපජාලනෙ, අනාපුච්ඡාය පදීපවිජ්ඣාපනෙති ඉමෙසු චතුසු පච්චයෙසු තස්ස දුක්කටං සියා.

64. අනාපුච්ඡා වාතපානකවාටාති විවරෙය්‍යා වා ථකෙය්‍යා වා, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. වන්දනාදින්ති එත්ථ ආදි-සද්දො වන්දාපනං සඨිගණ්ඨාති. යො භික්ඛු නග්ගො වන්දනං කරෙය්‍යා, වන්දාපනං කරෙය්‍යා, ගමනං කරෙය්‍යා, භොජනං කරෙය්‍යා, පිවනං කරෙය්‍යා, බාදනං කරෙය්‍යා, ගහණං කරෙය්‍යා, දානං කරෙය්‍යා, තස්ස සබ්බත්ථ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො.

65. තිපට්ච්ඡන්තකං විනාති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පටිච්ඡාදියො ජන්තාසරප්පටිච්ඡාදිං උදකප්පටිච්ඡාදිං වත්ථප්පටිච්ඡාදි”න්ති (චූළව. 261) එවං චුත්තා තිස්සො පටිච්ඡාදියො සමාහටාති “තිපට්ච්ඡාදි”ති චුත්තං. තිපට්ච්ඡන්තකං ධපෙත්වා පරිකම්මං සයං කරෙය්‍යා, පරං කාරාපෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. යො භික්ඛු නභායං නභායන්තො කුට්ඨෙ වා ථම්මිහෙ වා තරුම්හි වා කායං උපසංසෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියා.

66. යො භික්ඛු නභායන්තො කුරුවන්දකසුත්තෙන කායං සංසෙය්‍යා, කායතො කායෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. යො අගිලානො සඋපාහනො බහාරාමෙ බහිආරාමෙ වරෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

67. සබ්බන්තිලාදිකම්පි වාති එත්ථ ආදි-සද්දො

ලොභිතොදාතපීතකණ්ණමඤ්ජෙට්ඨමහාරභිගමහානාමරභිගරත්තාදයො උපාහනායො සඬගණ්හාති. යො භික්ඛු සබ්බන්තිලසබ්බලොභිතාදිකං උපාහනං ධාරෙති, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. යො භික්ඛු රත්තො රත්තචිත්තො තද්වුජාතායපි ඉත්ථීයා නිමිත්තං පස්සෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. යො භික්ඛු භික්ඛදායියා භික්ඛදායිකාය ඉත්ථීයා මුඛං පස්සෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා.

68-9. යො භික්ඛු උප්ඤ්ඤානසඤ්ඤාදි හුත්වා අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො පත්තං වා පස්සෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. ආදාසාදිමිභි උදකපත්තෙ අත්තනො මුඛං පස්සෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. උච්චාසනමහාසනෙ නිසජ්ජාදිං නිසිද්ධසයනාදිං කරොත්තස්ස භික්ඛුනො දුක්ඛං සියා. උක්ඛිත්තානුපසම්පන්නානාසංවාසකාදීනං වන්දනෙපි දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිත්තකො, ආපත්තියා අප්පටිකම්මෙ උක්ඛිත්තකො, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිව්ධොපි ඉධාධිජ්ජෙතො. අනුපසම්පන්නොති ඉමිනා භික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානපණ්ඩකඉත්ථීසික්ඛාපච්චක්ඛාතකා ගහිතා. නානාසංවාසකාති ලද්ධිනානාසංවාසකා ගහිතා. ආදි-සද්දෙන ඡින්නමුලකා ගහිතා.

70-71. යො දිසාසනෙ පණ්ඩකිත්ථීහි පණ්ඩකෙන වා ඉත්ථීයා වා උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙන වා එකතො නිසිද්දෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. අදීසෙ ආසනෙති රස්සෙ ආසනෙ. යො භික්ඛු රස්සාසනෙ මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා අසමානාසනිකෙන එකතො සයෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො. එලපුප්ඵාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන චෙච්චුණ්ණදන්තකට්ඨමත්තිකාදයො සඬගහිතා. කුලසඬගහත්ථාය එලපුප්ඵාදිකං දදතො දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො.

72-3. යො භික්ඛු ගන්ථිමාදිං සයං කරෙය්‍ය, පරං කාරාපෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. යො භික්ඛු ජිනෙන වාරිතපච්චයෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. අඛ්‍යත්තො බාලො යො භික්ඛු ආචරියුපප්ඤ්ඤායෙ අනිස්සාය නිස්සයං අග්ගහෙත්වා වසෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. යො භික්ඛු අනුඤ්ඤාතෙහි මාතාපිතුආදීහි පුග්ගලෙහි අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස හෙසජ්ජං කරෙය්‍ය වා වදෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්ඛං සියා. සාපත්තිකො යො භික්ඛු උපොසථජ්ජවාරණං කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ ජිනෙන හගවතා වාරිතා ජිනවාරිතා, ජිනවාරිතා ව තෙ පච්චයා චෙති ජිනවාරිතපච්චයා, තෙ ජිනවාරිතපච්චයෙ. ද්වෙමාතිකාඅප්පගුණතාය අඛ්‍යත්තො.

74. යො භික්ඛු ආභොගං වා නියොගං වා වජ්ජෙත්වා ද්වාරඛන්ධාදිකෙ යානෙ පරිවත්තකවාටකං අපිධාය දිවා සයෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. ද්වාරඛන්ධාදිකෙති යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ අබ්භොකාසෙපි රුක්ඛමූලෙපි අන්තමසො ඉමිනා ලක්ඛණෙන යුත්තආකාසඬගණ්හෙපි. අපිධායාති අපිදහිත්වා. විනාභොගන්ති “එස ද්වාරං ජග්ගිස්සති”ති ආභොගං යපෙත්වාති අත්ථො.

නියොගන්නි අවසර්ධානං, අත්තනො අවසං බහුසාධාරණට්ඨානං යපෙත්වා.
“සවසො”ති වා පායො, සවසො හුත්වාති අත්ථො. දිවාති දිවාකාලෙ.

75. ධක්ඛන්ති සාලි විහි යවො ගොඬුමො කඬගු වරකො කුදුසකොති
සත්තවිධං ධක්ඛං. ඉත්ථීරූපන්ති දාරුලොහමයාදිඉත්ථීරූපං. රත්තන්ති
මුත්තාදිදසවිධං රත්තං. ආවුධන්ති සත්තිතොමරාදිසබ්බාවුධහණ්ඩං.
ඉත්ථීපසාධනන්ති ඉත්ථීයා සීසාදිඅලඬිකාරං. තූරියහණ්ඩන්ති ධමනසඬ්ඛාදිසබ්බං
තූරියහණ්ඩං. එලරුක්ඛෙති එලිතරුක්ඛෙ. පුබ්බණ්ණාදිකන්ති මුග්ගමාසාදිකං. ආදි-
සද්දෙන වාතුරකුමිනාදයො ගහිතා. එතෙසු යං කිඤ්චි ආමසෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං
සියාති අත්ථො.

76. සසිත්ථොදකතෙලෙහිති යො පන මධුසිත්ථකතෙලෙන වා
උදකමිස්සකතෙලෙන වා යෙන කෙනවි වික්ඛල්ලෙන වා. එණහත්ථඑණෙහි වාති
දන්තමයාදිඑණෙන වා එණකිව්වසාධකෙහි හත්ථඬිගුලීහි වා කොච්ඡෙන වා
කෙසමොසණ්ඨනෙ දුක්කටං සියාති අත්ථො. එකස්මිං භාජනෙ භොජනනිමිත්තෙ
දුක්කටං සියාති අත්ථො.

77. ද්වෙ හික්ඛු එකත්ථරණා සයෙය්‍යං, ද්වෙ හික්ඛු එකපාවුරණා සයෙය්‍යං,
ද්වෙ හික්ඛු එකමඤ්චකෙ සයෙය්‍යං, තෙසං දුක්කටාති භොන්තීති සම්බන්ධො.
පමාණතො අධිකං වා ඌනං වා දන්තකට්ඨං බාදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති
යොජනා. තත්ථ අධිකන්ති අට්ඨඬිගුලතො අධිකං. ඌනන්ති චතුරඬිගුලතො ඌනං.

78. යො හික්ඛු නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච යොජෙති වා යොජාපෙති වා,
තස්ස දුක්කටං සියා. තෙසං නච්චානං දස්සනං, තෙසං ගීතානං සවනං, තෙසං
වාදිතානං සවනඤ්ච කරොන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො.

79. විභාදිරොපිමෙති විහිආදීනං රුහනට්ඨානෙන. බහිපාකාරකුට්ටකෙති
පාකාරකුට්ටානං බහි. වච්චාදිජඩ්ඛනාදිමිහිති වච්චපස්සාවසඬිකාරවලකාදීනං
ජඩ්ඛනවිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්කටං සියාති අත්ථො. දීඝකෙසාදිධාරණෙති
දීඝකෙසධාරණෙ දීඝනබ්බාරණෙ දුක්කටං සියාති අත්ථො.

80. නබ්බට්ඨකරණාදිමිහිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන රජනකරණං ගහිතං. සම්බාධෙ
ලොමහාරණෙති සම්බාධෙ උපකච්ඡකමුත්තකරණට්ඨානෙන ලොමුද්ධරණෙ.
සඋපාහනො හික්ඛු පරිකම්මකතං භූමිං අක්කමෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

81. අධොතඅල්ලපාදෙහිති යො හික්ඛු අධොතපාදෙහි වා අල්ලපාදෙහි වා
සඬිසිකං මඤ්චං වා පීඨං වා අක්කමෙය්‍ය, පරිකම්මකතං හිත්තිං වා කායතො
ආමසන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො.

82-3. සඬිසාට්ඨාපි පල්ලත්ථෙති අධිට්ඨිතවිවරෙන විහාරෙ වා අන්තරසරෙ වා
පල්ලත්ථිකං කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං. දුප්පරිභුඤ්ජෙය්‍ය විවරන්ති තිණ්ණං විවරානං.

අඤ්ඤතරං චීවරං දුප්පරිභොගෙන පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. අකායඛන්ධනොති කායඛන්ධනවිරහිතො භික්ඛු ගාමං වජ්ජෙය්‍ය ගච්ජෙය්‍ය. යො භික්ඛු වච්චකං උච්චාරං කත්වාන උදකෙ සන්තෙ නාවමෙය්‍ය උදකසුද්ධිං න කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. සමාදෙය්‍ය අකප්පියෙති භික්ඛුං වා සාමණෙරාදිකෙ සෙසසහධම්මිකෙ වා අකප්පියෙ නියොජෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. සභාගාපත්තියා දෙසනාරොචනපච්චයා දුක්කටං සියාති අත්ථො. සභාගාති එත්ථ වත්ථුසභාගතාව ඉධාධිජ්ජෙතා, න ආපත්තිසභාගතා.

84. න වසෙ වස්සන්ති යො භික්ඛු වස්සං න වසෙය්‍ය න උපගච්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. විසංවාදෙ සුද්ධචිත්තෙති එත්ථ සම්පදානත්ථෙ භූමිමච්චනං, පටිස්සවං විසංවාදෙන්තස්ස සුද්ධචිත්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වස්සං වසිත්වා අනනුඤ්ඤාතකිච්චතො අනනුඤ්ඤාතකිච්චෙන භික්ඛුනො ගමනෙ දුක්කටං සියාති යොජනා.

85. ආපදං වජ්ජෙත්වා තරුස්ස උද්ධං පොරිසම්භා අභිරුහණෙ දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. ආපදන්ති අන්තරායං. තරුස්සාති රුක්ඛස්ස. පොරිසම්භාති එකපොරිසප්පමාණා මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස පඤ්චහත්ථා. අපරිස්සාවනො යො භික්ඛු අද්ධානං ගච්ජෙය්‍ය, යො ච භික්ඛු තං පරිස්සාවනං යාවනො න දදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා. අද්ධානන්ති අද්ධයොජනමෙව අන්තිමද්ධානං.

86. අත්තනො සාතනෙ දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. යො භික්ඛු ඉත්ථීරුපාදිරූපං කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්කටං සියා. මාලාදිකං විචිත්තං යජෙත්වා ජාතකාදිවත්ථුං සයං කරෙය්‍ය, දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

87. භුඤ්ජන්තමුට්ඨපෙනි යො භික්ඛු භුඤ්ජන්තං උට්ඨාපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. හත්තසාලාදීසු වුඩ්ඨානං ඔකාසං අදත්වා නිසීදනො දුක්කටං සියාති යොජනා.

88. යානානීති වය්භං රථො සකටං සන්දමානිකාදීනි. කල්ලකොති අභිලානො. අභිලානො යො භික්ඛු යානානි අභිරුහෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වදෙ දවන්ති කෙළිං වදෙය්‍ය, රතනත්තයං ආරබ්භ කෙළිං වදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. අඤ්ඤපරිසාය උපලාලනෙ දුක්කටං භොති.

89. කායාදින්ති එත්ථ ආදි-සද්දො ඌරුනිමිත්තං සඬ්ගණ්භාති. කායං වා ඌරුං වා නිමිත්තං වා විචරිත්වා භික්ඛුනීනං න දස්සයෙ න දස්සෙය්‍යාති අත්ථො. ලොකායතං තිරච්ඡානාදිවිජ්ජං න ච සයං වාචෙය්‍ය, පරඤ්ච න වාචාපෙය්‍ය. පලිතං ගණ්භෙය්‍ය වා ගණ්භාපෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

90-92. යත්ථ කත්ථවි පෙළායං පක්ඛිපිත්වා හත්තං භුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. පත්තහත්ථකො යො භික්ඛු වාතපානං වා කවාටං වා පණාමෙ පණාමෙය්‍ය, සොදකං පත්තං උණ්භෙය්‍ය උණ්භෙ ඕතාපෙය්‍ය වා පටිසාමෙය්‍ය වා, වොදකං පත්තං අතිඋණ්භෙය්‍ය අතිධ්වපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. යො

හික්බු පත්තං භූමියං වා අඬකෙ වා මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා මිඬ්ඪන්තෙ වා පරිභණ්ඩන්තෙ වා පාදෙ වා ඡත්තෙ වා යපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. භූමියන්ති යෙන කෙනචි අනත්ථතාය පංසුසක්ඛරම්ප්පාය. අඬකෙති ද්විත්තං උරුනං මජ්ඣෙ. මිඬ්ඪන්තෙති මිඬ්ඪපරියන්තෙ. පරිභණ්ඩන්තෙති ඛාහිරපස්සෙ කතාය තනුකමිඬ්ඪියා අන්තෙ. යො හික්බු චලකාදිං වා පත්තෙ යපෙය්‍ය, පත්තෙ වා හත්ථධොවනෙ හත්ථස්ස ධොවනප්පච්චයා තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

93. උච්ඡිට්ඨං මුඛධොවනං උදකම්පි පත්තෙන නීහරන්තස්ස හික්බුනො දුක්කටං සියා. යො හික්බු අකප්පියං පත්තං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. තත්ථ අකප්පියං පත්තන්ති දාරුමයපත්තාදිං.

94. යො හික්බු බිපිතෙ “ජීවා”ති වදෙ වදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. යො හික්බු පරිමණ්ඩලකාදිමිහි පඤ්චසත්තති සෙඛියෙ අනාදරො හුත්වා න සික්ඛති, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

95. යො හික්බු භණ්ඩාගාරෙ පයුතො මාතුයා පිතුතො ච භණ්ඩකං ගොපෙය්‍ය, අස්ස හික්බුනො පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ පයුතොති භණ්ඩාගාරෙ ඛ්‍යාපාරවසෙන යුත්තප්පයුත්තො. ගොපයෙති ගොපෙය්‍ය. යො හික්බු දවාය හීනෙන ජාතිආදිනා උත්තමම්පි වදෙය්‍ය, දුබ්භාසිතං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ හීනෙහි වා උක්කට්ඨෙහි වා ජාතිආදිහි ඵලං උක්කට්ඨං වා හීනං වා “චණ්ඩාලොසී”තිආදිනා නයෙන උජුං වා “සන්ති ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලවෙනනෙසාදා”තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසෙන වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා අක්කොසාධිප්පායං විනා කෙවලං කීළාධිප්පායෙන වදෙය්‍ය, දුබ්භාසිතං සියාති.

පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. වත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසවණ්ණනා

96. ඉදානි වත්තං දස්සෙතුං “උපජ්ඣාවරියවත්ත”න්ති චුත්තං. තත්ථ උපජ්ඣායවත්තඤ්ච ආවරියවත්තඤ්ච ගමිකවත්තඤ්ච ආගන්තුකවත්තඤ්ච සෙනාසනාදිවත්තඤ්ච පියසීලෙන හික්බුනා කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ගමිකාගන්තුකන්ති ගමිකං ආගන්තුකන්ති ඡෙදො, ගමිකවත්තං ආගන්තුකවත්තඤ්චාති අත්ථො.

97. දාතුකාමො හත්ථපාසෙ ධීතො කිඤ්චි ගහිතබ්බං එකෙන පුරිසෙන ගහිතබ්බං උක්ඛිපනක්ඛමං වත්ථුං තිධා තීසු පකාරෙසු එකෙනාකාරෙන දදෙය්‍ය, ගහෙතුකාමො හික්බු ද්විධා ද්විසු එකෙන ගණ්ඨෙය්‍ය, අයං පඤ්චඩ්ගො පටිග්ගහොති අත්ථො.

98-100. දුරෙ ධීතං චීවරං යපිතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා “එත”න්ති වත්තබ්බං. හත්ථපාසෙ ධීතං හත්ථෙන ආමසිත්වා “ඉම”න්ති වත්තබ්බං. “එතං අධිට්ඨාමි, ඉමං

www.aathaapi.org

114. තෙවාවී ද්වෙකවාවීති තෙවාවිකා පවාරණා, ද්වෙවාවිකා පවාරණා,
එකවාවිකා පවාරණා ඉති නව පවාරණා වුත්තා.

115. තස්සාති එග්ගනමාසස්ස. තතො සෙසන්ති ආසාළ්භිඅන්තිමපක්ඛම්භා යාව
කත්තිකපුණ්ණමා වස්සකාලන්ති අත්ථො. එත්ථ හි එකස්මිං සංවච්ඡරෙ
චතුච්ඡතිඋපොසථා භොන්ති.

116. එතෙසුති එතෙසු තිසු චතුසු එකෙකස්මිං උතුම්භි තතියපක්ඛා
සත්තමපක්ඛා. වාතුද්දසාති ඡ වාතුද්දසාති අත්ථො. සෙසාති උත්තානත්ථානෙවාති.

චත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා සමාරද්ධා, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනා;
නිට්ඨිතා යා සමාසෙන, අධිඨමාසස්ස අච්චයෙ.

අධුනුපසම්පන්නානං, හිතත්ථාය සමාසතො;
ඉමං අත්ථං වණ්ණයතා, යං පුඤ්ඤංධිගතං මයා.

තෙන පුඤ්ඤෙතයං ලොකො, සුඛාය පටිපත්තියා;
පාපුණාතු විසුද්ධාය, නිබ්බානං අජරං පදං.

නානාතරුගණාකිණ්ණෙ, නානාකුසලකාමීනො;
රම්මෙ යුද්ධානපතිනො, විහාරෙ වසතා සතා.

සාසනෙ සිද්ධිපත්තස්ස, සිද්ධිනා ඤාණසිද්ධිනා;
පණ්ඩිතෙන කතා එසා, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනා.

මූලසික්ඛා-ටිකා සමත්තා.